

A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEM NEMZETKÖZI JOGI INTÉZETÉNEK KIADVÁNYAI.
Igazgató: Faluhelyi Ferenc dr. egyetemi ny. r. tanár.
23. szám.

NEMZETKÖZI SZOCIÁLPOLITIKA.

II. KÖTET.
SZOCIÁLPOLITIKAI JOGALKOTÁS.

ÍRTA:
MATHEOVITS FERENC dr.
ÜGYVÉD.

A SZERZŐ KIADÁSA;

KERESKEDELMI ÉS HÍRLAP-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG SZOMBATHELY.

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK.

- N.M.Sz. = Nemzetközi Munkaügyi Szervezet.
N.M.H. = Nemzetközi Munkaügyi Hivatal.
NMA. =- A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya.
N. Sz. = Nemzetek Szövetsége.
EO. = A Nemzetek Szövetségének Egyességokmánya.
Á. N. B. = Állandó Nemzetközi Bíróság.
tr. bsz. = trianoni békeszerződés.

I. RÉSZ.

Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák.

I. F e j e z e t .

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddigi tevékenysége
s az első hat konferencia.

A) A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddigi tevékenysége.....	19
B) A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet első hat konferenciája.	
1. Az első (washingtoni) konferencia	22
a) A maximális munkaidő.	
aa) Törvényes szabályozás az egyes államokban a washingtoni konferencia előtt	24
bb) A maximális munkaidőről 1919-ben hozott egyezménytervezet kritikája.....	28
b) A munkanélküliség problémája.	
aa) A munkanélküliség okai.....	33
bb) A probléma megoldásának módjai.....	40
ce) A munkanélküliségről hozott egyezménytervezet és javaslat kritikája	44
c) A munkások vándorlása.	
aa) A bevándorlás kérdése	46
bb) A kivándorlás kérdése.....	51
ce) A munkásvándorlások egyöntetű szabályozása a washingtoni konferencia határozataiban; a vonatkozó nemzetközi szerződése.....	
	56

d) A munkásnők védelme	
<i>aa)</i> A női munka szabályozásának szükségessége Az „Open Door Council” programja.....	59
<i>bb)</i> A női ipari munkások és az anyaság védelme az első konferencián hozott határozatokban	69
e) Gyermekmunkás — ifjúmunkás és szociális védelmük	
<i>aa)</i> A védelem szükségessége.....	72
<i>bb)</i> A washingtoni konferenciának a gyermekmunka tilalmára és a fiatalok munkájának szabályozására vonatkozó határozatai.....	76
f) Az ipari higiénia és az üzemi védelem.	
<i>aa)</i> Foglalkozási betegségek, üzemi balesetek és ezek megelőzése.....	77
<i>bb)</i> Az első konferencia és az üzemi védelem	84
2. A második (génauai) konferencia.	
a) A tengerészetet érintő szociálpolitikai kérdések külön szabályozásának szükségessége	87
b) A kereskedelmi tengerészek nemzetközi védelmének történeti fejlődése	89
c) A génauai konferencián a halászatra, behajózásra és a tengerészeire vonatkozólag hozott egyezménytervezetek és javaslatok kritikája.....	91
d) A Paritásos Tengerészeti Bizottság	97
3. A harmadik (genfi) konferencia.	
a) A mezőgazd. munkáskérdés és megoldásának módjai.....	99
b) A harmadik konferencia érdemi munkájának kritikája	106
<i>aa)</i> Mezőgazdasági vonatkozású szociálpolitikai egyezménytervezetek és javaslatok.....	107
<i>bb)</i> Az ipar és a kereskedelem körébe vágó határozatok	112
<i>cc)</i> A tengerészetet érintő egyezménytervezetek	113
<i>dd)</i> Higiéniai kérdést szabályozó egyezménytervezet	114
4. A negyedik (genfi) konferencia	
Nemzetközi adatgyűjtés a vándorlásokról és egyéb problémák	115
5. Az ötödik (genfi) konferencia.	
a) A gyári és az általános iparfelügyelet szükségessége.....	117
b) Az iparfelügyeleti szolgálat általános alapelveire vonat-	

6. A hatodik (genfi) konferencia.
 Irányelvek a munkás szabad idejének legcélszerűbb felhasználására.....121

II. F e j e z e t .

- A prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszus.....
 124

III. F e j e z e t .

- A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet további konferenciái
 a johannesburgi szilikózis elleni konferenciáig.

1. A hetedik (genfi) konferencia.
 a) A szociális biztosítás kialakulása, lényege és hatásai.....
 127
 b) A szociális biztosítás alapelvei a hetedik konferencia
 határozataiban..... 132
 c) A péküzemek éjjeli munkájának szabályozása
 136
2. A nyolcadik (genfi) konferencia.
 A felügyeleti eljárás egyszerűsítése s a nők védelme a ki-
 vándorlóhajókon138
3. A kilencedik (genfi) konferencia.
 A tengerészek bérszerződésére, házasszállítására és munka-
 felügyeletére vonatkozó határozatok 140
4. A tizedik (genfi) konferencia.
 Az ipari s a mezőgazdasági munkások betegség esetére
 szóló kötelező biztosítása s a biztosítás
 alapelvei.....145
5. A tizenegyedik (genfi) konferencia.
 a) Az anyagi s az alaki bérvédelem..... 151
 b) A minimális munkabérek megállapítására hozott hatá-
 rozatok 154
6. A tizenkettedik (genfi) konferencia.
 a) Egyéni prevenció a balesetek elhárításánál. Psychotech-
 nikai alkalmassági vizsgálat;
 balesetpedagógia.....156
 b) A konferencia megalakulása; igazolások 165
 c) Üzemi balesetvédelem a tizenkettedik konferencia ha-
 tározataiban 166
7. A tizenharmadik (genfi) konferencia.
 A konferencia lefolyása s a tengerészekre vonatkozó ha-
 tározatai 173
 a) A hajón teljesített munka idejének szabályozása.....
 176

b) A tengerészek betegsége esetére szóló védelem	177
c) A tengerészek jólétének előmozdítása a kikötőkben	179
d) Minimális követelmények a hajóvezetők és a kereskedelmi hajók fedélzetén és gépszolgálatánál alkalmazott tisztek képzéseinek kimutatásánál.....	180
8. A tizenegyedik (genfi) konferencia.	
a) A kényszermunka és a kötelességi munka a tengerentúli államokban	185
I. Az általános közcélokra igénybevetett kényszermunka:	
A) Belgium gyarmatállamaiban ill. mandátumterületein	187
B) Brit-birodalom	188
C) Franciaország	190
D) Olaszország	192
E) Japán	193
F) Hollandia	193
G) Portugália	194
H) Spanyolország	195
I) A színesbőrűek által lakott független államokban	195
II. A helyi, lokális jellegű közcélokra igénybevetett kényszermunka.....	
	195
III. Kényszermunka a magánvállalkozások érdekében.....	
	196
b) A kényszer- és a kötelességi munka hatásai, a nemzetközi Szabályozás szükségessége	200
c) A kényszer- és a kötelességi munka nemzetközi szabályozásának története.....	204
d) A kényszermunka és a kötelességi munka nemzetközi szabályozása a tizenegyedik konferencia határozataiban.....	208
e) Az alkalmazottak munkaidejének szabályozása a különböző üzemekben és a konferencia egyéb határozatai.....	212
IV. F e j e z e t .	
A johannesburgi szilikózis elleni konferencia	215
V F e j e z e t .	
A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet utolsó három konferenciája napjainkig.	
1. A tizenötödik (genfi) konferencia.	
a) A szénbányászati munkaidő nemzetközi szabályozásának különleges okai.....	217

b) A szénbányaüzemek munkafeltételeinek nemzetközi szabályozását előkészítő műszaki konferencia	221
c) A közép-európai barnaszénbányászat s az egységes szabályozás kérdése.....	225
d) A szénbányaüzemi munkaidő korlátozásáról hozott egyezménytervezet s ennek bírálata	228
e) A konferencia napirendjén szereplő többi kérdés s az indítványok.....	234
2. A:izenhatodik (genfi) konferencia.	
a) Alaki kérdések	238
b) Dokkmunkások védelme; gyermekmunka a nem ipari üzemekben. A napirend többi pontja	239
c) A XVI. konferencia s a világgazdasági válság.....	242
d) A közgyűlés által elfogadott indítványok	248
3. A tizenhetedik (genfi) konferencia.	
i) Megalakulás, a mandátumok igazolása, napirend	248
t) A díjazott munkaközvetítő irodák megszüntetése	250
c) A rokkantak, elaggottak s az elhalt hozzátartozóinak biztosítása.....	250
c) Biztosítás munkanélküliség esetén; az üveghuták munkaproblémái; 40 órás munkahét az ipari üzemekben	251
e) Határozati javaslatok. A konferencia munkájának méltatása	256

VI. F e j e z e t .

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddigi tevékenységének kritikája.....	258
---	-----

II. RÉSZ.

Állami szociálpolitikai jogalkotás és igazgatás.

VII. F e j e z e t .

Szociálpolitikai törvényhozás a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tagállamaiban.....	267
1. Az egyezménytervezetek ratifikációja a tagállamokban.....	268
2. Az 1906. évi berni foszfortilalmi egyezmény s ratifikációja	277
3. A konferenciák által elfogadott javaslatok sorsa a tagállamokban	280

VIII. F e j e z e t .

Magyarország szociálpolitikai jogalkotásai.

A) Szociálpolitikai jogalkotások Magyarországon Nemzetközi Munkaügyi Szervezeti tagsága előtt	284
I. a) Munkaidő	285
b) Heti pihenőnap	287
c) Az éjjeli munka	287
d) A díjazott szabadság.....	288
II. A nők, fiatalok és gyermekek védelme.....	288
III. Az üzemi védelem	290
IV. Az iparfelügyelet.....	291
V. Munkaszerződések	292
VI. Munkarend	295
VII. A munkabérigények biztosítása	296
VIII. A munkaközvetítés	298
IX. Munkakötelezettség	299
X. Az egyesülési jog.....	299
XI. Versenytilalom	302
B) Magyarország szociálpolitikai jogalkotásai Nemzetközi Munkaügyi Szervezeti tagsága utáni időben.	
I. Magyarországnak az egyezménytervezetekkel s javaslatokkal kapcsolatos határozatai	303
II. A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek és javaslatok: hatása Magyarországnak 1923. év utáni szociálpolitikai törvényalkotásaira.	
1. Az éjjeli ipari munka korlátozása	306
2. A védettkorúak s a nők törvényes oltalma.....	308
3. A mezőgazdasági munkások védelme.....	312
4. Az Országos Gazdasági Szociálpolitikai Tanács	316
5. A munka jogviszonyai a Magyarországi Magánjogi Törvénykönyv törvényjavaslatának rendszerében	317
6. Az egyesülési és a gyülekezési jog	318
7. Szociálpolitikai közegészségügyi rendelkezések	319
8. A szociális biztosítás szabályozása.	
a) A betegség esetére szóló kötelező biztosítás	323
b) A kötelező betegség és balesetbiztosítás	324
c) A szociális biztosítás reformja	324
d) Az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esete-e szóló kötelező biztosítás.....	328
e) A mezőgazdasági munkásokra vonatkozó biztosítás.....	331

9. Az ipartestületek és az Ipartestületek Országos Központja.....	333
10. Munkaügyi bíraskodás és békéltető szervek.	
a) Bíróságok	337
b) Közigazgatási hatóságok	342
11. Az Országos Társadalompolitikai Tanács.....	343
12. Magyarország csatlakozása a Nemzetközi Segélynyújtó Egyesüléshez	344
Befejezés	346

FÜGGELÉK.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet konferenciái által elfogadott egyezménytervezetek és javaslatok szövege.

A prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszus határozatai,

A) A washingtoni első konferencia 1919-ben.	
I. Egyezménytervezet: Az ipari üzemek munkaidejének korlátozása napi nyolc és heti negyvennyolc órára	355
II. „ A munkanélküliség	361
1. Javaslat: A munkanélküliség	362
2. „ A külföldi munkások azonos bánásmódjának viszonyossága	363
III. Egyezménytervezet: A nőknek szülés előtt és után való foglalkoz- tatása	363
IV. „ A nők éjjeli munkája	364
3. Javaslat: A lépfene megakadályozása	365
4. „ A nőknek és a fiatalok munkásoknak ólom- mérgezése elleni védelme	365
5. „ A nyilvános közegészségügyi szolgálat megszer- vezés.....	366
V. Egyezménytervezet: Az ipari munkára bocsátható gyermekek leg- kisebb életkora	366
VI. „ A fiatalok éjjeli ipari munkája	367
6. Javaslat: A fehér (sárga) foszforral való gyújtógyártás eltiltása iránt Bernben, az 1906. évben kö- tött nemzetközi egyezmény alkalmazásáról	369
VI/a Nemzetközi egyezm.: A berni 1906. évi foszfortilalmi nemzetközi egyezmény szövege	369
B) A génuai második konferencia 1920-ban.	
1. (7.) Javaslat: A halászati munkaidő korlátozása.....	370
2. (8.) „ A behajózási „ „	370
3. (9.) „ Az egyes országok tengerészeire vonatkozó rendszer szabályok egybefoglalása	371

I. (VII)	Egyezménytervezet: A tengeri munkára bocsátható gyermekek legkisebb életkora	372
4. (10.)	Javaslat: A tengerészek munkanélkülisége esetére szóló biztosítás	372
II. (VIII.)	Egyezm.-terv.: Kártalanítás a hajótörés következtében beállott munkanélküliség esetében	373
III. (IX.)	„ „ A tengerészek állasközvetítése	373
C) A harmadik konferencia Genfben 1921-ben.		
1. (11.)	Javaslat: A munkanélküliség megakadályozására vonatkozó rendelkezések a mezőgazdaságban	375
2. (12.)	„ A mezőgazdaságban alkalmazott női bér munkások szülés előtti és utáni védelme.....	376
3. (13.)	„ A mezőgazdasági munkásnők éjjeli munkájának védelme	376
I. (X.)	Egyezménytervezet: A mezőgazdasági munkára alkalmazható gyermekek legkisebb életkora	376
4. (14.)	Javaslat: A gyermekek s a fiatalok éjjeli munkája a mezőgazdaságban	377
5. (15.)	„ A mezőgazdasági szakoktatás fejlesztése	377
6. (16.)	„ A mezőgazdasági munkások elszállásolásának feltételei.....	377
II. (XI.)	Egyezménytervezet: A mezőgazdasági munkások egyesülési és szervezkedési joga.....	378
III. (XII.)	„ „ Kártalanítás mezőgazdasági üzemi baleset esetében.....	379
7. (17.)	Javaslat: Szociális biztosítás a mezőgazdaságban.....	379
IV. (XIII.)	Egyezm.-terv.: Az ólomfehér használata a mázolásoknál.....	379
V. (XIV.)	„ „ A hetenkinti pihenőnap az ipari üzemekben.....	381
8. (18.)	Javaslat: A hetenkinti pihenőnap a keresk. üzemekben.....	382
VI. (XV.)	Egyezm.-terv.: A szénmunkára vagy fűtőmunkára bocsátható fiatalok legkisebb életkora	383
VII. (XVI.)	„ „ A hajókon alkalmazott gyermekek és fiatalok kötelező orvosi vizsgálata	384

D) A negyedik konferencia Genfben 1922-ben.

1. (19.)	Javaslat: A ki-, be-, vissza- és átvándorlásra vonatkozó statisztikai és egyéb adatoknak közlése a N. M. Hivatallal	384
----------	---	-----

Mi) Az Ötödik konferencia Genfben 1923-ban.

- I. (20.) Javaslat: A munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása céljából rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapelvei..... 385

F) A hatodik konferencia Genfben 1924-ben.

1. (21.) Javaslat: A munkás szabad idejének felhasználása 391

J e g y z e t : Az 1924. évi prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszus határozatai:

A nyolcórás munkanap 395

Az üzemi tanácsok 396

A munkanélküli segély 396

G) A hetedik konferencia Genfben 1925-ben.

- I. (XVII.) Egyezm.-terv.: Az üzemi balesetek kártalanítása 397
1. (22.) Javaslat: Az üzemi baleset folytán nyújtandó kártalanítás legkisebb tételei 399
2. (23.) „ Jogszolgáltatás az üzemi baleset folytán nyújtandó kártalanítás vitás eseteiben 400
- II. (XVIII.) Egyezm.-terv.: A foglalkozási betegségek kártalanítása..... 401
3. (24.) Javaslat: Eljárás a foglalkozási betegségek kártalanításának eseteiben 401
- III. (XIX.) Egyezm.-terv.: Az idegen és saját honos munkavállalóknak az üzemi balesetek kártalanítása szempontjából egyenlő elbánásban részesítése 402
4. (25.) Javaslat: Az idegen és saját honos munkavállalóknak az üzemi balesetek kártalanítása szempontjából egyenlő elbánásban részesítése 403
- IV. (XX.) Egyezm.-terv.: A péküzemek éjjeli munkája 404

H) A nyolcadik konferencia Genfben 1926-ban.

- Ī. (XXI.) Egyezm.-terv»: A kivándorlók hajókon történő felügyeletének egyszerűsítése 409
1. (26.) Javaslat: A hajókon kivándorló nők védelmében..... 406

I) A kilencedik konferencia Genfben 1926-ban.

- I. (XXII.) Egyezm.-terv.: A tengerészek bérszerződése 409
- II. (XXIII.) „ „ A tengerészek hazaszállítása..... 410
1. (27.) Javaslat: A hajóvezetők s a hajóstanoncok hazaszállítása..... 411
2. (28.) „ A tengerészek védelme érdekében létesített munkafelügyelet általános alapelvei..... 411

J) A tizedik konferencia Genfben 1927-ben.

- I. (XXIV.) Egyezm.-terv.: Az ipar és a kereskedelem körében foglalkoztatott munkavállalóknak és háztartási alkalmazottaknak betegségi biztosítása 416
- II. (XXV.) „ „ A mezőgazdasági munkások betegsége esetére szóló biztosítás 419
1. (29.) Javaslat: A betegség esetére szóló biztosítás általános alapelvei 419

K) A tizenegyedik konferencia Genfben 1928-ban.

- I. (XXVI.) Egyezm.-terv.: A legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárások423
1. (30.) Javaslat: 4 legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás gyakorlati alkalmazása..... 424

L) A tizenkettedik konferencia Genfben 1929-ben.

1. (31.) Javaslat: Az üzemi balesetek megakadályozása 427
- I. (XXVII.) Egyezm.-terv.: A hajókon szállított nehéz áruk súlyának a fel-tüntetése 433
2. (32.) „ Felelősség a mechanikai erő által hajtott gépek védőberendezéseinél433
- II. (XXVTEI.) Egyezm.-terv.: A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelme 434
3. (33.) Javaslat: Viszonosság a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelménél442
4. (34.) „ A munkaadók s a munkások szakegyesületeinek bevonása a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmének biztonságára vonatkozó rendszabályok megalkotásánál442

M) A tizennegyedik konferencia Genfben 1930-ban.

- I. (XXIX.) Egyezm.-terv.: A kényszermunka vagy a kötelesmunka 443
1. (35.) Javaslat: A munkára vonatkozó közvetett kényszer 451
2. (36.) „ A kényszer- vagy kötelesmunka szabályozása 452
- II. (XXX.) Egyezm.-terv.: A munkaidő szabályozása a kereskedelemben a az irodákban 453
3. (37.) Javaslat: A munkaidő szabályozása a szállodákban, vendéglőkben s hasonló üzemekben..... 458
4. (38.) „ A munkaidő szabályozása a színházi üzemekben és más szórakozó helyeken..... 457

5. (â9.) Javaslat: A munkaidő szabályozása a betegek, rokkantak, elaggottak vagy elmebetegek kezelésével vagy ápolásával foglalkozó üzemekben 457

N) A tizenötödik konferencia Genfben 1931-ben.

- I. (XXXI.) Egyezm.-terv.: A munkaidő korlátozása a szénbányüzemknél 458

O) A tizenhatodik konferencia Genfben 1932-ben.

- I. (XXXII.) Egyezm.-terv.: A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelme. (Az 1932. évben módosított szöveg)..... 463
1. (40.) Javaslat: A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről 1932-ben elfogadott egyezményre vonatkozó viszonyosság életbeléptetésének gyorsítása..... 466
- II. (XXXIII.) Egyezm.-terv.: A nem ipari munkára bocsátható gyermekek legkisebb életkora 466
2. (41.) Javaslat: A nem ipari munkára bocsátható gyermekek legkisebb életkora 470

1. RÉSZ.

**NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI
KONFERENCIÁK.**

I. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddiggi tevékenysége s az első hat konferencia.

A) A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddiggi tevékenysége.

A történelem eddiggi legvéresebb háborúját befejező Párizs-környéki békeszerződések által életrehívott genfi Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (N. M. Sz.) tevékenységének tartalmát meghatározó bevezető sorok a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmányának (NMA.), tehát a trianoni s a többi békeszerződések munkaügyi részeinek I. Címében a munkaviszonyoknak az egész világon történő egyöntetű és méltányos szabályozását sürgetik, hogy a szociális igazságosság talaján a végcél: a világ békéjének és összhangjának helyreállítása ezáltal is elérhető legyen. A békeszerződések által ilyen módon kijelölt út: a munkaviszonyoknak minden tagállamra kiterjedő egységes és igazságos szabályozása teljesen egybevág az államoknak az osztályellentétek kiegyenlítése végett követett, a gazdasági viszonylatban gyengébb társadalmi osztályok védelmének etikai tartalommal is átszőtt politikájával, ami konkrét formában a *munka s a munkásvédelem* politikáját jelenti.

A mód, amellyel a NMA. ezt a célt egységesen elérni igyekszik, az államoknak (tagállamoknak) szociálpolitikai tartalmú jogalkotásra történő nemzetközi szövetkezése a Nemzetek Szövetségének (N. Sz.-nek) alkatrészét képező Állandó N. M. Sz.-ben.

A N. M. Sz. törvényhozó funkcióját a közgyűlés látja el, amelynek az egyezménytervezetekben s a javaslatokban megjelenő akaratnyilvánítása végeredményben hatalmi szóval történő beavatkozás a munkaviszonyok s az ezekkel kapcsolatos szociálpolitikai kérdések szabályozásába. A szociálpolitikának így követett útja tehát — a társadalmi tevékenység s az önsegély útjaitól merőben eltérően — a *törvényes munkásvédelem*,

A munkások nemi és korbelti különbségének megfelelően legelső sorban is a nőket, a gyermek- és fiatalkorú munkásokat, tehát a leginkább védelemre szoruló csoportját vonta védelmi körébe a tör-

vényes munkásvédelem. A felnőtt férfi munkások védelme csak ezt követőleg lett az állami gondoskodás tárgya, azonban ezek munkaviszonyainak szabályozása mellett állandó kötelességének tartotta a nők, fiatalok- és gyermekmunkások fokozott védelmének szabályozását, amint hogy a dolog természete szerint ezt a *védtet csoportot* munkaviszonyaiban mindenkor különleges elbánásban kell részesíteni.

A szociális problémák nehézségei a mai kapitalisztikus irányú társadalmi rendben legelőször az iparilag legfejlettebb államban, Angliában, majd Oroszországban és mindkét helyen a szövő gyáriparban jelentkeztek. Ez az iparág foglalkoztatta a legtöbb női és gyermekmunkást s e körülmény állami beavatkozás formájában legelőször is ezek munkaviszonyainak védelmét sürgette. Ennél az iparágnál jelentkezett elsősorban is a tökéletes termelési rendnek mindaz a számos fonákasága, ami a megoldásra váró szociális kérdéseket felvetette s így szükségszerűleg sürgette az állami beavatkozást a szociális téren fellépett bajok kiküszöbölésére. A fejlődés menete a problémákat felszínre vető gyáripar után a nehezebben ellenőrizhető kézműipar volt, majd a bányászat, a közlekedés s a kereskedelem. A mezőgazdasági munkáskérdés pedig csak a legújabb időkben tartozik a törvényes munkásvédelemhez.

Az államok ipari, kereskedelmi vagy mezőgazdasági jellegüknek megfelelő különböző munka- és munkáscsoportokat vontak hatósági szociálpolitikájuk körébe, amikor is az államok földrajzi fekvése (szárazföldi, tengeri) s éghajlatbeli eltérése, valamint belső politikai struktúrája is növelte az azonos kérdéseknek egymástól merőben eltérő szabályozását. Ha végül még az egyes országok faji sajátosságait és kulturális fejlettségét is tekintetbe vesszük, amelyek a szociális kérdések mikénti megoldását mindenkor befolyásolták, önként adódik annak felismerése, hogy e téren az egyes országok szociális politikája egymástól lényegesen különböző utakon haladt. A világháborúig nem is volt olyan szervezet, amely a szociális problémáknak bár a részletekben kisebb-nagyobb eltéréssel, mindazonáltal lényegükben egységes szabályozását az egyes államok részére, világorganizációs jellegénél fogva lehetővé tette volna.

A világháborút befejező békeszerződések rendelkezései folytán megalakult N. M. Sz. az a világorganizáció, amely az eddig páratlan nagy, a világ államainak túlnyomó többségét — e. i. szerint 57 tagállamot — átfogó, a szociális problémák megoldására létesült és eddigi másfél évtizedes működésének eredményei szerint arra alkalmasnak is bizonyult szervezetével *egységességet* teremtett a munkaügy s az ezekkel

összefüggő szociális kérdések szabályozása terén, ami e világszervezetnek nem csekély jelentősége.

A N. M. Sz. eddigi 17 Nemzetközi Munkaügyi Konferenciájának érdemi munkája számszerint 40 egyezménytervezetben és 43 javaslatban jelentkezik, amelyek az egyes konferenciák szerint a következően oszlanak meg¹⁾:

Hányadik konferencia	Az elfogadott		Hányadik konferencia	Az elfogadott	
	egyezményterv. I. javaslatok			egyezményterv. javaslatok	
	s z á m a			s z á m a	
I.	6	6	X.	2	1
II.	3	4	XI.	1	1
III.	7	8	XII.	2	4
IV.	4	1	XIII.	2	5
V.	1	1	XIV.	1	2
VI.	2	1	XV.	2	2
VII.		4	XVI.	7	
VIII.		1	XVII.		
IX.		2	összesen:	40	43

Az alábbiakban a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákat kizárólag a könnyebb áttekinthetőség szempontjából három időszak szerint csoportosítottuk. Az első az 1924. évi prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszusig, a második az 1930. évi johannesburgi szilikózis-ellenes konferenciáig tart s mindkettő egyben a N. M. Sz. 6—6 éves időszakait is magában foglalja. A harmadik időszak pedig a napjainkig terjedő további konferenciákat ismerteti.

1) Szó szerinti szövegüket Id. a függelékben.

B) A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet első hat konferenciája.

1. Az első (washingtoni) konferencia.

A NMA. 38. (tr. bsz. 352.) cikkének rendelkezése szerint az első Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1919. október havában ül össze. E cikk függeléke¹⁾ az értekezlet helyéül Washingtont jelöli meg, s egyben a konferencia napirendjét is meghatározza. Ennek következtében a most hivatkozott függelék rendelkezései nemcsak megindítói a N. M. Sz. szociálpolitikai anyagjogi tevékenységének, hanem egyúttal részbeni kifejezői és konkretizálói is annak a szándéknak, amelyet a békeszerződések megalkotói szerepként szántak a N. M. Sz. számára.

A NMA, 38. cikkének e függeléke a konferencia előkészítésére hét tagállamból (az öt antantnagy hatalom, továbbá Belgium és Svájc képviselőiből alakult) Nemzetközi Szervezőbizottságot állított fel, amely a békekonferenciának 1919. április 11-én Párizsban megtartott plenáris ülési határozata értelmében Londonban székelt. A Szervezőbizottság már a következő hónapban körkérdéssel fordult a kormányokhoz államaik szociális törvényalkotásainak helyzete iránt s a válaszképpen beérkezett anyagot három jelentésben dolgozta fel:

1. a nyolcórás munkanapra vagy a negyvennyolc órás munkahétre,
2. a munkanélküliségre,
3. a női s a gyermekmunkára, valamint az 1906. szeptember 26-i berni egyezményre (foszfortilalom) vonatkozó adatokat²⁾.

A Nemzetközi Szervezőbizottság jelentéseire alapította a washingtoni konferencia is munkáját, amelyre *Wilson*, az Északamerikai Unió elnöke 1919. augusztus 11-én 34 államot hívott meg. Az Északamerikai Egyesült Államok már az első konferencián sem vettek részt hivatalos minőségben³⁾.

¹⁾ Részletes szövegét ld. e munka I. kötetének 1. függelékében.

²⁾ A jelentések kivonatait ld. az *American Labour Review* IX. kötet 3. számának 304. s köv. lapjain.

³⁾ Ld. a Szervezőbizottság elnökének, Arthur Fontaine-nek a washingtoni értekezletről megjelent jelentését s a *Procès-verbeaux* X78—192., 248. 1.-t,

Az 1919. október 29. napjától november 29-ig; tartott első konferencia (amely formailag csak 1920. január 26-án a N. M. Sz.-nek Párizsban megtartott igazgatótanácsi ülésén zárult) ülésszakának aránylag rövid időtartama alatt a számára kitűzött feladatoknak — de lege latta — teljes mértékben meg is felelt, amennyiben a napirendjére kitűzött minden kérdésre vonatkozólag egyezménytervezet vagy javaslat formájában határozatot is hozott. Jogalkotó tevékenységét mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy hat egyezménytervezetet és ugyanannyi javaslatot fogadott el, ami olyan eredmény, hogy azt számbelileg eddig csupán 1921. évi III. s részben az 1933. évi XVII. genfi konferencia multa felül, az ezeken meghozott hét-hét egyezménytervezettel és a III. konferencia nyolc javaslatával.

A washingtoni konferencián hozott határozatok szociálpolitikai tartalmuk szempontjából a következően 'csoportosíthatók:

a) *A maximális munkaidőt* az I. egyezménytervezet szabályozza, amely az *ipari* üzemekben a napi nyolcórari vagy a heti negyvennyolc órai munkaidő bevezetéséről szól.

b) *4 munkanélküliség* kérdésével a II. egyezménytervezet s az 1. javaslat foglalkozik.

e) *A munkások vándorlását* részben az 1. javaslat (II. pontja), részben pedig a 2. javaslat tárgyalja, az utóbbi a külföldi munkások bánásmódjának viszonyosságával kapcsolatban.

d) *A női munkások védelmére* vonatkozóan két egyezménytervezet (a III. a nők szülés előtti s azutáni alkalmaztatásáról, a IV. a nők éjjeli munkájáról) valamint egy javaslat (a 4., a női s a fiatalok munkások ólommérgezése elleni védelméről) foglal magában részletes intézkedéseket.

e) *A gyermek- s a fiatalok munkások védelmét* illetőleg az előbbieknél az ipari munkára bocsátás legalacsonyabb korhatárát az V., az utóbbiakét a VI. egyezménytervezet s a már hivatkozott 4. javaslat szabályozta. Végül

f) *az ipari higiénával* kapcsolatban négy javaslat igyekszik az ipari munkásság közegészségügyén javítani. Ezek egyike a ípfene megakadályozásáról, a másika (a már ismételtén hivatkozott 4.) a nőknek s a fiatalok munkásoknak ólommérgezés elleni védelméről míg a harmadik (a 6.) a gyufagyártásban a fehér (sárga) foszfor használatának tilalmáról szóló berni, 1906. évi nemzetközi egyezmény alkalmazásáról szól s ezért ez utóbbi javaslat — tartalmát tekintve — az egyezmények csoportjába is besorolható (VI/a). A higiéniai kérdésekben hozott határozatokat méltóan egészíti ki a tagállamok nyil-

vános közegészségügyi szolgálatának megszervezésére vonatkozó felhívást magában foglaló (5.) javaslat.

A konferenciák határozataiban foglalt s most részletezett problémák szociálpolitikai jelentőségének megismerése végett szükségesnek látszik, hogy azok történeti fejlődésével, határozataival s kritikai méltatásával behatóbban is foglalkozzunk.

a) A maximális munkaidő.

A NMA. I. címében a »világ békéjét és összhangját« veszélyeztető igazságtalan munkaviszonyok között első helyen a munkaidő szabályozását említi s a washingtoni konferencia napirendjének első pontjával is »L nyolc órás munkanap, vagy a negyvennyolc órás munkahét elvének alkalmazását« jelöli meg, ezzel is ki akarva emelni a kérdés megoldásának jelentőségét s egyben sürgősségét is. A N. M. Hivatal igazgatója is »az Organizáció jelentőségének és eredményeinek pillére«-ként jelölte meg e problémát a IV. konferencia elé terjesztett évi jelentésében¹⁾, 1924-ben pedig újból kiemelte, hogy »a N. M. Sz. egész értéke, sőt talán léte is az e téren folytatott tevékenységének eredményéhez fűződik«²⁾.

Az első Nemzetközi Munkaügyi Konferencia is a maximális munkaidő szabályozásával kezdte meg működését, ami a NMA.-nak nemcsak hivatkozott, hanem 41. (tr. bsz. 355.) cikkének 4. pontjában foglalt rendelkezés szerint is teljesen érthető. Mindeztől eltekintve, a kérdés egységes szabályozását az egyes államok törvényes intézkedéseinek különfélesége is sürgette, mert az egyes iparágak kívánalmainak honorálásával létrejött részben háború előtti, részben háború alatti és utáni törvényhozási vagy kormányhatósági szabályozás a szóbanforgó problémát merőben különbözőképpen oldotta meg. Mindezt érthetővé teszi, ha a foglalkozási ágak különféleségére, valamint a munkások (alkalmazottak) által végzett munkák és tevékenységek egymástól eltérő voltára gondolunk.

ao) Törvényes szabályozás az egyes államokban a washingtoni konferencia előtt.

A XIX. század második felétől kezdve, tehát csak a legújabb időkben lépett előtérbe az alkalmazottak munkaidejének szabályozási szükségessége s ezek között is elsősorban az üzletekben (kiárúsító

¹⁾ „... la pierre de touche pour l'influence de l'Organisation et pour la valeur des ses résultats“. (Rapport du Directeur, Volume II.) Genève 1922., 751. 1.).

²⁾ „Elle demeure la pierre de touche de nos efforts“ (Rapport du Dir., Genève 1924., 136. 1.).

boltokban) alkalmazott személyzet munkanapjának megrövidítése mutatkozott a legsürgősebbnek.

A különböző országok eltérő iparágaiban alkalmazott munkások tiltakoztak hosszas munkaidejük ellen. Tiltakozásukat azokra a nyomozási eredményekre alapították, amelyek a jelentősebb ipari álmokban alkalmazott munkások munkaidejéről rendelkezésükre állottak, így *Angliában* a »Shop Hours League« által 1883-ban kibocsátott körkérdés folytán megállapítást nyert, hogy a tekintetbe jövő alkalmazottak 25 %-a hetenkint 90 órát, 50 %-a 80 órát s csak 25 %-ánál kevesebben dolgoznak heti 80 óránál kisebb óraszám-mal. *Németországban* a tíz évvel később lefolytatott hivatalos jellegű nyomozás megállapította, hogy az alkalmazottak 81.3%-a napi 12 óránál, az alkalmazottak fele pedig napi 14 óránál többet dolgozik. *Stockholmban* 1907-ben 2691 üzlethelyiségre kiterjesztett nyomozás megállapítása szerint ezeknek az üzleteknek csupán 6%-a volt naponkint 12 óránál rövidebb ideig nyitva. A svájci kereskedők szövetsége által 1910-ben *Svájcra* kiterjedt nyomozás is azt állapította meg, hogy a kereskedői üzemekben rendszerint nagyon sokáig dolgoznak s egyben rámutatott azokra a nagy eltérésekre is, amelyek e tekintetben az egyes vidékek és a különféle kereskedői ágak között fennállnak. Ha e kimutatásokhoz még azt a munkatöbbletet is hozzávesszük, amely az üzletzárás után az áruk rendezéséből és az üzlethelyiség rendbehozásából előáll, kétségtelen, hogy az alkalmazottak legnagyobb része állandóan megfeszített munkát végez, ami különösen a nőknél, fiatalkorúaknál és gyermekeknél egészségükre kiható rendkívül káros következményeket vonhat maga után¹⁾.

. Az egyes államok törvényhozása azonban már jóval előbb felismerte annak szükségességét, hogy a munkások ez utóbbi csoportjait védelemben kell részesíteni. Sajátságos, hogy egy ausztráliai állam, *Tasmania* volt az, amely 1884-ben, valamennyi között először, szabályozta a nők maximális napi munkaidejét tíz, a gyermekmunkásokét pedig nyolc órában. Ezt követőleg *Anglia* 1886-ban hozott törvényével (Shop Hours Regulation Act) megtiltotta, hogy a 18. életévüket még be nem töltött fiatalok munkásokat az üzletekben heti 74 órát meghaladóan foglalkoztassák. Majd 1904-ben feljogosította a helyi hatóságokat, hogy az üzletek zárórait olyképpen állapítsák meg, hogy a hétnek egyik napján azokat legkésőbb 13 órakor be-

¹⁾ A felsorakoztatott orvosi véleményeket ld. a N. M. Hivatal 1929. évi kiadványai között megjelent „Die Arbeitszeit der Angestellten“ c. ú. η. Bzürkekönyv 7. és 8. lapjain.

zárják. Az 1911. dec. 6-i törvénnyel pedig az üzletek zárórája a hétnek egyik napján 13 és fél órában állapították meg.

Anglia után az Északamerikai Unióhoz tartozó *New Hampshire* állam szabályozta 1891-ben a maximális munkanapot tíz órában, amennyiben az érdekeltek között más megállapodás nem lenne. Majd az ausztráliai *Queensland* állapított meg 1896-ban az üzletekben alkalmazott női- és 16 éven aluli fiatalok munkásainak részére 52 órás maximális munkahetet. 1908. óta valamennyi üzleti alkalmazott heti maximális munkaideje 53 óra. *Jóreménység Foka* délafrikai gyarmatállamban 1899. óta az üzleti alkalmazottaknak — az angol törvényeknek megfelelően — hétköznapokon hetenkint fél napi szabad időre van igényük s 1915-ben a kereskedelmi alkalmazottak heti maximális munkaidejét 52 órában állapították meg.

1903-ban *Aargau* svájci kanton határozta meg az étkezési szüneteket, valamint a két egymást követő munkanap közti pihenő időt, amelynek a kereskedelmi alkalmazottak részére legalább tíz órát, vendéglőkben és szállodákban nyolc órát kell kitennie.

Ujseeland 1904-ben az üzleti alkalmazottak heti maximális munkaidejét 52 órában állapította meg hetenkint fél napi pihenővel. 1910-ben a 16. évet betöltött férfimunkások részére vendéglőkben és szállodákban heti 62 órában, az összes többi alkalmazottak részére pedig 58 órában állapította meg a maximális munkaidőt.

Natal (Délafrikai Unió) 1905-ben a pék-, mészáros- és hentesüzemekben alkalmazottak heti munkaidejét 54 órában állapította meg s ezt a korlátozást 1918-ban az összes üzletekre kiterjesztette. Az ausztráliai *Viktória* állam ugyancsak 1905-ben heti 52 órás maximumot állapított meg fővárosának üzleti alkalmazottaira, amit azután 1915-ben az összes üzletekre kiterjesztett. *Oroszországban* 1906-tól kezdődően a kereskedelmi vállalatokban, raktárházakban és irodákban a kereskedelmi jellegű munkálatok napi 12 órát meg nem haladhattak. A délafrikai *Transvaalban* 1908. óta az üzleti alkalmazottak heti maximális munkaideje 54 óra volt. *Basel város* svájci kanton 1909-ben megtiltotta a vendéglői személyzet szerfölött megerőltető foglalkoztatását s kötelező pihenő időt engedélyezett számukra. A kanadai *Uj-Skóciában* a fiatalok üzleti alkalmazottak napi munkaidejét nyolc, szombaton négy órában állapította meg egy 1909-es törvény.

Ausztriában 1910-ben a minimális pihenő idő megtartását teszik kötelezővé. *Oranje Szabad Állam* ugyanakkor a heti maximális munkaidőt 54 órában, *Új-Délwales* pedig a női és gyermekmunkások részére 52 órában állapítja meg. *Washington* állam 1911-ben a kereskedelmi üze-

mekben alkalmazott női munkások részére napi nyolc órasi munkaidőt engedélyez. *Tessin* svájci kanton 1912-ben a munkanapot 11 órában, *Portorico* 1913-ban a maximális munkaidőt napi nyolc és heti negyven-nyolc órában állapítja meg.

Panama köztársaság az első állam, amely 1914-ben valamennyi munkás és alkalmazott részére a napi 8 órasi maximális munkaidőt bevezette. Ezt követi 1915-ben *Portugália*, ahol a kereskedői üzemekben a napi munkaidő — két pihenő óra beszámításával — tíz órát s a hitelintézetekben, pénzváltóüzletekben és irodákban maximálisan hét órát tesz ki. 1915-ben *Uruguay*, 1916-ban *Equador* és *Yukatan állam* (Mexiko) teszik kötelezővé a 48 órasi munkahetet valamennyi munkaal alkalmazottra kiterjedően. Ugyanebben az évben határozza meg *Coahuila de Zaragoza* állam (Mexiko) napi 9 óra maximumban az irodákban és a kereskedésekben alkalmazottak számára a munkaidőt.

Finnország és *Oroszország* 1917-ben (ez utóbbi valamennyi ipari és kereskedelmi üzemre kiterjedően) napi nyolc órasi munkaidőt állapít meg; ugyanezt vezetik be 1918-ban a következő államok is: *Meridoza* (Argentína), *Chiapas* és *Vera Crus Llave* (Mexiko). *Peru* a fiatalok heti munkaidejét maximálisan 33 órában, a női munkásokét 45 órában állapítja meg, *Lengyelország* ipari és kereskedelmi alkalmazottjai részére heti 46 órában, *Csehszlovákia* pedig valamennyi munkás részére heti 48 órában állapítja meg a munkaidő maximumát.

Végül 1919-ben, a világháború befejezése után a napi 8 órasi vagy heti 48 órasi maximális munkaidőt részben valamennyi, részben csupán a kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozólag a következő államok vezették be: *Németország* (valamennyi alkalmazottra vonatkozólag), *Cordoba* (Argentína), *Ausztria*, *Bulgária*, *Spanyolország*, *Sonora* (Mexiko) (valamennyire), *Finnország* (csupán a kereskedelmi alkalmazottakra 47 órát), *Franciaország* és *Portugália* (ipari és kereskedelmi alkalmazottakra), *Luxemburg* (magánalkalmazottakra), *Hollandia* (valamennyi üzemben), *Natal* (az összes üzletekben)¹⁾.

Az első washingtoni konferencia összeülése idejében a munkaidő korlátozására vonatkozó törvényes szabályozás az egyes országokban ezt a képet mutatta. Az egymástól lényegesen eltérő szabályozás közös nevezőre hozatala által a maximális munkaidő kérdésében egyöntetű irányt megjelölni: az első konferencia feladatául jelöltetett ki.

¹⁾ Az egyes nemzetközi szociálpolitikai problémák történelmi részének ismertetése e helyen, valamint a későbbiek folyamán is a N. M. Hidratálnak s Igazgatójának az egyes konferenciák alkalmával megjelent hivatalos jelentései, továbbá a *Revue Internationale du Travail*-nak s az *Internationale Rundschau der Arbeit*-nak a nemzetközi szociálpolitikai jogfejlődés időközbeni előrehaladásáról közzétett beszámolóit alapján készültek. Egyebekben utalunk az irodalmi rész felsorolásaira (az I. kötetben).

*bb) A maximális munkaidőről 1919-ben hozott egyezménytervezet kritikája**

Személyi vonatkozásban az egyezménytervezet csupán a köz- vagy magánipari üzemekben, vagy ezek melléküzemeiben alkalmazott s a szorosan *veti* ipari munkával foglalkozó személyek érdekeit védi. Így nem vonatkozik a kereskedelmi tengerészeinél alkalmazott személyzetre s a belvízi hajósokra (1. cikk ut. előtti bekezdés), valamint a mezőgazdasági, kereskedelmi, bank- és pénzváltóüzemekben alkalmazott munkásokra sem (1. cikk a contrario), holott ezek szociális helyzete szintén sürgős reformra szorult. E tekintetben tehát a feladat megoldása a későbbi konferenciákra maradt, így a hajósoké az 1929. évi tengerészeti, a mezőgazdasági munkásoké az 1921. évi konferenciára.

Ennek megfelelően az egyezménytervezet *tárgyi vonatkozásában* is ugyanezeket a hiányokat tünteti fel. Mert az 1. cikkben felsorolt ipari üzemeken kívül pozitív szabályozást igényeltek volna az összes kereskedelmi vállalatok, valamint mindazok az üzemek, amelyeknek ipari és egyben kereskedelmi jellegük is van. Az egyezménytervezet 1. cikke (ut. bek.) minden ország illetékes hatóságának belátására bízta e tekintetben a határvonal megvonását, ami természetesen az egyöntetű szabályozás rovására megy. Az állami hatóságok egyrésze ipari üzemnek fog minősíteni olyan vállalatot, amely a többi államok hatóságai részéről a kereskedelmi vagy mezőgazdasági vállalat kategóriájába esik s így ez utóbbi üzemekre az egyezménytervezet rendelkezései nem nyernek alkalmazást, ami jogbizonytalanságot szül. De az egyezmény keletkezése óta eltelt tizenöt esztendő meghaladó események annak a szükségességét is megmutatták, hogy bizonyos üzemek, amelyekre 1919-ben talán még nem is gondoltak, szintén a szabályozás körébe vonandók, így az irodai munkák, aminők a bankok, pénzváltó, hitel-, váltó- és biztosítási irodák, hírlapok, folyóiratok kiadásával foglalkozó, valamint a tudakozó s mindazok az irodák, amelyek a szabadfoglalkozás folytatásához szükségesek (ügyvédi, mérnöki, jegyzői, földmérői, intézői stb. irodák). E téren szükséges szabályozás szintén egy későbbi konferenciára maradt, aminthogy nem foglalkozik az egyezménytervezet a betegápoló és egészségügyi üzemekkel, a színházak és szórakozóhelyekkel stb. sem.

Az egyezménynek az a rendelkezése, hogy a szabályozás körébe vont üzemeknél köz- és magánipari üzemek között nem tesz különbséget, sőt azok melléküzemeit is szabályozási körébe vonja, csak helyeselhető, noha a nem eléggé szabatos meghatározás kétséget

hagy abban a tekintetben, hogy a közigazgatási közületek (községek, vármegyék) iparüzemeiben foglalkoztatott személyzet munkái a szabályozás körébe tartoznak-e vagy sem.

Az egyezménytervezet szerint a *maximális normális munkaidő* napi nyolc és heti negyvennyolc óra. A normális munkaidő definíciója azonban hiányzik s így azt az egyezménytervezet egyéb rendelkezéseiből dedukció útján kell levonnunk. Ezek szerint normális munkaidőnek csakis az az idő tekinthető, amely alatt az alkalmazott személyzet a pihenő idő kivételével a munkaadó rendelkezésére áll. (8. c. b) pont). Mivel pedig az alkalmazottak a pihenő időben a munkától mentesek, ezt az időt, félreértések elkerülése végett kifüggesztés útján vagy más alkalmas módon a munkások tudomására kell hozni.

Az egyezménytervezet szövegezésének vizsgálatánál szembevetendő, hogy amíg a békeszerződés a maximális munkaidő konkretizálásánál két helyen is (a washingtoni értekezlet programjának 1. pontjánál s a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikk 4. pontjánál) vagylagosan említi a 8 órás munkanap »vagy« a 48 órás munkahét elvének alkalmazását, addig az egyezménytervezet 2. cikke a két fogalmat »és« kötőszóval kapcsolja egybe. A konferencia nyilván félre nem érthető módon akarta lekötni magát a maximális napi nyolc óra munkateljesítmény mellett, amelyre a hatnapos munkahét negyvennyolc óráját matematikailag felosztotta, azonban csak részben számolt a gyakorlati élet követelményeivel, amely a napi nyolc órai munkaidőt igen sok esetben kénytelen meghosszabbítani, vagy megrövidíteni. A 2. cikk b) pontjában és a 4. cikkben statuált kivételek elégtelenségéről maga a konferencia is meg lehetett győződve, amikor is a 6. cikkben foglalt rendelkezésekkel a kivételes intézkedések egész sorát lehetővé tette. Nemcsak ezért, hanem az 5. cikkre való tekintettel is, amelyben az egyezménytervezet is csupán a negyvennyolc órás munkahét normáját fogadja el, sokkal célszerűbbnek látszott volna a kevésbé merev »vagy«-lagos stilizálás mellett megmaradnia. Az egyezménytervezetnek »és« kötőszavas szövegezése in ultimo analýsi hat munkanapot jelent, ami nagy üzemekben keresztül is vihető, azonban a kisipar keretében a nagyszámú fizetett alkalmazottnál (családtagokra nem vonatkozik a maximális munkaidő elve) a szigorúan vett nyolcórás munkanap aligha tartható be pontosan. Sokkal célszerűbb lett volna tehát a heti negyvennyolc órás latitudo felvétele a szövegezésbe. Az állandó üzemű elektromos, gáz- és vízműveknél, a kórházakban, szállodákban és vendéglőkben ugyan csapatváltással dolgoznak s így ezekre a 4. cikk rendelkezései az irányadók, azonban

mégis inkább simult volna a gyakorlati élet követelményeihez a 48 órás munkahét vagylagos megállapítása.

Az egyezménytervezetnek a hat napi, nyolcórás munkaidőt rendszerezítő Intézkedése bizonyos visszaesést mutat az angol 1911. dec. 6-i törvénynek azzal a rendelkezésével szemben, hogy szombaton az üzletek zárórája 13 és fél óraker van. (Week-end). Igaz viszont, hogy az egyezmény a munkaidő maximumát szabályozza s ezért az angol munkahetet nem érinti, mégis tekintettel a Brit-birodalom hatalmas ipari jellegére, túlhaladott álláspontot képvisel a napi nyolcórás munkaidő maximumának megállapítása.

A munkaidő meghosszabbításának megakadályozása végett az egyezménytervezet a túlórákért 25 %-os többlet munkabért állapít meg. A munkaadódelegátusok a konferencián mindennemű többlet munkabér ellen tiltakoztak, a munkásképviselek túlóránkint 50 %-ot kívántak megállapítani, míg végül ennek felében megegyeztek.

Az egyezménytervezet 6. cikke általában az előkészületi és oipyn természetű segédmunkáknál, amelyeket a rendes munkaidőn kívül szükségszerűleg kell elvégezni, valamint munkatorlódás esetén engedélyezi a túlórákat, ellenben figyelmen kívül hagyja a balesetek, vis major, zivatarok stb. következtében előállható rendkívüli körülményeket, amikor is a normál munkanap nem tartható be. ilyenkor a rendes munkaidő meghosszabbításának mindenkor helye lehet.

A túlórázással kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a munkások túleröltetése következtében az egy munkaóra eső teljesítmény a fokozatosan bekövetkező fáradtság folytán lecsökken s a baleseti lehetőségek emelkednek. Ez okból a munkaidőnek bizonyos időponton túl történő meghosszabbítása nem gazdaságos és szociális szempontból is méltán kifogásolható¹⁾.

¹⁾ Érdekesek e tekintetben P. Sargent Florence-nek H. Fehlinger által közölt adatai. Olyan gépek mellett, amelyeket a munkások csak megindítanak és leállítanak s tevékenységük csupán a gépek anyaggal való ellátásában merül ki, a munkanap első felében a teljesítmény maximuma rendszerint a harmadik, vagy negyedik órára esik. A munkanap második felében a legnagyobb munkateljesítmény az első órában van, ettől az időtől kezdve állandóan csökken. Félautomatikus gépek mellett a munkateljesítmény a későbbi órákban állandóan csökken. Az eltérés azonban feltűnően jelentékeny a megerőltető fizikai munka esetében, amikor is a munkaeredmény a munkanap megrövidítésével aránylagosan növekszik. A napi tíz munkaórával dolgozó angol municiógyárakban a délutáni munkateljesítmény óránként 9%-al maradt a délelőtti eredmény alatt s az utolsó munkaórában 35%-al volt kevesebb a napi teljesítmény maximumánál, amelyet a délutáni munkaidő második órájában értek el. A napi nyolc órai munkaidő mellett végzett azonos munkánál a délutáni átlageredmény csupán 5%-al volt ke-

Ettől eltekintve az ipari munkásság és szervezetei a nyolcórás munkanap iránti kívánságukat főleg kulturális okokkal motiválják. A német ipari szervezetek (Allgemeine Deutsche Gewerkschaftsbund) a német birodalmi gazdasági miniszterhez 1924-ben benyújtott beadványukban rámutatnak arra a közömbösségre, amely a munkásokat a mai munkateljesítés egyhangúsága mellett eltölti, akik ezért a jól sikerült munka eredményének sem tudnak örülni. Az üres, tartalmatlan munka mellett eltompulnak s ennek következtében munkateljesítményük is csökken. A nyolc órasi napi munka mellett azonban még mindig elégséges idejük marad szellemi továbbképzésükre, a könyvtárak s a továbbképző tanfolyamok látogatására. Így a művészet s a tudomány segítségével a munkásság alkalmassá tehető feladatának minél szakszerűbb teljesítésére, tehát végeredményben arra, hogy Németország felszabadításában a gazdasági értékek felfokozásával résztvehessenek. Az a nemzet, amelynek ipari munkássága s ennek vezetősége így érez és gondolkozik, saját erőinek végsőkéig való felfokozásával el is éri célját, egyben azonban követendő például szolgálhat a hasonló sorsban vergődő államoknak!

Nem lehet kétséges, hogy egy ország munkásságának kultúrfoka jelentékeny befolyással van a gazdasági produktivitásra. Mert minél alacsonyabb fokon áll a munkásság értelmi fejlettsége, annál nehezebb benne munkájának az állam produktivitására is kiható s így végeredményben mint az ország egyik ipari tényezőjében felelősségérzetet kelteni s ezt ébren tartani. E tekintetben aligha jöhet komolyan figyelembe az az ellenvetés, hogy a munkásság egy részének nincsenek is ilyen kulturális szükségletei. A munkájában kimerült munkás nem is fogja szabad idejét szellemi szükségleteinek kielégítésére fordítani, azonban, ha a kulturális szükségletek előfeltételeit helyes gyakorlati szociálpolitikával megteremtik, csak idő kérdése, hogy a munkásságnál e téren is lényeges javulásra számíthassunk. És végeredményben az állam helyes szociális érzékének is ebbe az irányba kell terelnie az ipari munkásság gondolkozását.

Az egyezménytervezet 6. cikke (ut. bek.) végül a *kollektív szerződések* hatályosságát is teljes mértékben elismeri »a megengedhető túlórák legmagasabb számának« megállapításánál. Ugyanez áll az eset

vesebb a délelőttinél s az utolsó munkaóra teljesítménye csupán 15%-al maradt el a délutáni második munkaórán elért maximumtól. (Internationaler Arbeiterschutz — Berlin, Carl Heymann 1926. 67. 1.).

Az üzemi baleseteknek a fokozott munkaórák alatti emelkedéséről a N. M. Hivatal állandó kiadványaiban (Chronik der Unfallverhütung) szemléltető statisztikai adatokkal találkozunk.

fordítottjára is, amikor a munkaadók és alkalmazottaik az egyezménytervezetben meghatározott munkaidőnél rövidebb időtartamban állapotnak meg. Mivel az egyezménytervezet az ipari munkásság minimális védelmét kívánta biztosítani, a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének ut. bek. szerint pedig a munkásságnak a saját állama törvényhozásában nyújtott védelme az egyezménytervezetekkel nem csökkenthető, az állami elismerésben részesült kollektív munkabérszerződések erre az esetre is hatályosak.

A kifejtettek alapján megállapítható, hogy az első konferencián a maximális munkaidőre vonatkozó problémának egyöntetű szabályozása csak részben sikerült, ami kétségtelenül a kezdet nehézségeire s a megoldás előkészítésének hiányos voltára vezethető vissza. Ez utóbbi körülmény azonban menthető, ha az alig befejezett világháború következtében beállott zavaros politikai viszonyokat s azt a körülményt is tekintetbe vesszük, hogy a békeszerződések keletkezésének időpontjában összeült washingtoni konferencia a komoly elmélyedést kívánó szociális problémák alapos megoldására aligha volt alkalmas. Így azután érthető, hogy a maximális munkaidőt megállapító egyezménytervezet sok tekintetben reformra szorul.

Mindezek ellenére azonban különösen méltánylást érdemel az első konferenciának az az igyekezete, hogy az e téren megnyilvánult különféle kívánalmakat s az egymástól merőben eltérő törvényes intézkedéseket komolyan törekedett összhangzásba hozni s a probléma megoldásában eddig mutatkozó káoszt a kérdés egységes szabályozásával eloszlatta annyira, hogy a megkezdett úton haladva, a problémának a mindenkor adott viszonyoknak legmegfelelőbb megoldása joggal várható. Ez pedig az első konferenciának e téren jelentkező, nem lekicsinylendő tevékenysége volt.

A washingtoni konferenciát követő első évtized végén fellépő s napjainkban is tartó világgazdasági válság egyik legnyomasztóbb kísérő jelensége, az aránytalan méretekben fellépő munkanélküliség leküzdésének *egyik* hatályos eszközeként mutatkozik az ipari üzemek munkaidejének napi nyolcórán is túlmenő korlátozása. Ennek megfelelően az 1933. évi XVII. genfi Nemzetközi Munkaügyi Konferencia első tárgyalásban el is fogadta a heti 40 órás munkahét bevezetésére vonatkozó egyezménytervezetet¹⁾, míg a kérdés végleges szabályozását az 1934. évben összeülő XVIII. konferencia fogja elvégezni.

¹⁾ Ld. részletesebben alább az V. fejezetben a XVII. konferencia ismertetésénél.

b) A munkanélküliség problémája.

aa) *A munkanélküliség* gazdasági jelenség, s ezért keletkezésének, előidéző *okainak* vizsgálatánál is az általános gazdasági jelenségek vizsgálatából kell kiindulnunk. Az általános gazdasági helyzet kedvező vagy kedvezőtlen voltának az áruk termelésére és felhasználására különböző hatásai vannak, amelyek végeredményben a munkanélküliség kialakulását is eltérő módon befolyásolják.

A kedvező gazdasági konjunktúra velejáró kísérője az áremelkedés, amelynek azután további természetes következménye a pénzszükséglet fokozatos emelkedése. A bankok és hitelintézetek igyekeznek is ezt az előálló pénzszükségletet mindaddig kielégíteni, amíg tartaléktőkájük rendelkezésükre áll. Mihelyt azonban ez a rezervoar kifogy, vagy legalább is észrevehetően apadni kezd, a hitel korlátozódik, a kamatláb emelkedik s a pénzszükséglet kielégítésének vérkeringése mindjobban ellankad. Ebből azután az a helyzet alakul ki, hogy pénzszűke, pénzszükség áll elő, a kedvező gazdasági konjunktúra megváltozik s vele együtt az általános gazdasági helyzet képe is átfর্মálódik. A kedvező gazdasági konjunktúrát depresszió vagy gazdasági krízis váltja fel.

Ennek az így beálló kedvezőtlen gazdasági helyzetnek hatása az előbbivel szemben abban jelentkezik, hogy a vállalkozó sem nyersanyagot, sem másféle üzemi anyagot nem vesz, kész áruját még kedvezőtlen árért is piacra dobja, az árak esnek, lemorzsolódnak s az áruk termelése fokozatosan csökken, sőt igen jelentékeny részben meg is szűnik. Ennek további kutatása azután a munkabérek csökkenése s a munkások elbocsátása. Így hat ki a gazdasági élet egyik jelensége a másikra s így lesz a gazdasági dekonjunktúra a munkanélküliség előidézője.

Kedvező gazdasági viszonyok mellett a piacra dobott áruk ár-kialakulása is kedvező. Megállapítható u. i., hogy az ár kialakulására két tényező hat, egyrésztől valamely adott időpontban eladásra kínált javak mennyisége, másrésztől e javak megvételére rendelkezésre álló fizetési eszközök. Ha az árak emelkedő tendenciát mutatnak, úgy ez azt jelenti, hogy a javak és a fizetési eszközök szaporodásában az utóbbiak gyorsabb tempóban haladtak az előbbieknél, akár pénz- vagy hitelinflláció, akár pedig a bankügyletek racionalizálása folytán, amely a fizetési eszközök fokozottabb körforgására törekszik. A pénzbőségnek pedig — bármilyen ok is volt annak előidézője — az a további kedvező hatása, hogy a gazdasági tevékenységet fokozza, a termelés növekszik, a munkanélküliség pedig csökken.

A munkanélküliségnek a mindenkori gazdasági helyzethez viszonyított képe tehát azt mutatja, hogy a kedvező gazdasági konjunktúra, valamint a pénzbőség lecsökkenti a munkanélküliséget, míg a gazdasági depresszió s a pénzszűke azt megnöveli. Az előbbi helyzet tehát a munkanélküliség kialakulására esőkkéntőleg, az utóbbi pedig arra növesztőleg hat. Ezek szerint *a munkanélküliség fordított arányban áll a mindenkori gazdasági helyzettel s a rendelkezésre álló fizetési eszközök mennyiségével*. Mindez azonban nem jelentheti azt, hogy minden egyes esetben csakis az árnívó kialakulásától függne a munkanélküliség kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb megjelenési formája, mert arra több más körülmény is befolyással lehet, mégis a vizsgálat tárgyává tett esetek legtöbbszörében megállapítható, hogy az árnívó mikénti alakulása automatikusan kihat a munkanélküliségre s minden körülmények között fokozottabb intenzitással érezteti hatását, mint azok a tényezők, amelyek a munkanélküliség kialakulását ezen felül elősegíteni alkalmasak¹⁾.

Mindennek igazolására álljon itt nemcsak Magyarország, hanem néhány főleg iparilag jelentősebb állam egy időbeni, egyrészt az árak indexszámait illetőleg nagykereskedelmi árnívóját, másrészt munkanélküliségét feltüntető grafikonja a háborút közvetlenül követő évekből, amikor az árhullámmás s az ennek következtében előállott munkanélküliség legszembetűnőbb volt.

Mivel a grafikon célja annak feltüntetése, hogy a munkanélküliség nő, amikor az árak esnek, a két görbe irányvonala a táblázat két oldalán jelzett adatoknak megfelelően *ellentétes* tendenciát mutat. A mondott két tényező ilyen feltüntetésével, azok évi átlagát a táblázat megfelelő helyére projektálva s az évi átlagot jelző pontokat egymással összekötve megállapítható, hogy a két görbe menete — néhány kivételes esettől eltekintve — hasonló irányt követ.

Az áralakulás és a munkanélküliség évi átlagának összehasonlítása Magyarországra vonatkozólag az 1919. évtől (a munkanélküliségre vonatkozólag előbbi időről nincsenek adatok), a többi országokban az 1920. évtől történt.

A magyarországi adatokra vonatkozólag az aritmetikai számítás alapján a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal kiadásában megjelent Magyar Statisztikai Évkönyv XXVII—XXXIX. évfolyamainak idevágó adatait használtam fel, a többi országokra vonatkozólag pedig a N. M. Hivatal kiadásában megjelent „Das Problem der Arbeitslosigkeit — Genf, 1929.“ c. munka grafikonjait állítottam be (15—29. l.).

¹⁾ Viszont az árak kialakulására gyakran pszichológiai és nyereszkedési okok is kihatnak. Így az árak emelkedése esetén a vevő az alacsony árak kihasználása végett vásárol, míg áresés esetén azonos okból beszünteti vásárlásait, hogy az árak további csökkenése esetén még kedvezőbb feltételek mellett vásárolhasson.

A Magyarországról készült grafikon pontos számadatai a következők:

a) a munkanélküliségre vonatkozólag: (a hatósági munkaközvetítők-nél jelentkezett munkanélküliek száma) ¹⁾

1919-ben	114.179	1926-ban	100.325
1920 „	109.588	1927 „	110.109
1921 „	115.827	1928 „	118.842
1922 „	115.860	1929 „	122.789
1923 „	104.579	1930 „	122.682
1924 „	105.314	1931 „	133.007.
1925 „	98.340		

b) Az árak adataira vonatkozólag egységes kimutatás nem állott rendelkezésre s így a grafikonon is különbözőképen jelzett (B—D) átlagos árindexszámokat közös nevezőre kellett hozni.

1: egy öttagú munkáscsalád heti élelmészeti szükségletének költségei egy 82.800 kalóriát képviselő élelmiszerek alapján indexszámokban évi átlagra kiszámítva (alapul az 1914. évi jún. 30-i árat egynek véve):

1919-ben	12.61	1923-ban	2538.08
1920-ban	37.16	1924-ben	18507.58
1921-ben	42.42	1925-ben	19697.66

1922-ben 152.06

2: a nagykereskedelmi árak évi átlagindexszámai a bel- és külföldi árak átlagárainak középárányosa szerint:²⁾

1924-	21633.0	1928-	16893.7
ben	4	ban	5
1925 „	20868.4	1929-	15113.7
1926-	1	ben	5
ban	18362.3	1930-	12041.2
1927-	3	ban	5
ben	16500 _		

3: a budapesti létfenntartási költségek „indexszámai, lakbérrel évi átlagra kiszámítva: (alap: 1914 jún. 1-i ár = 1) ²⁾.

1925-ben	20711.58	1928-ban	16000___
1926-ban	16953.66	1929-ben	14625___
1927-ben	15625 —	1930-ban	13285___

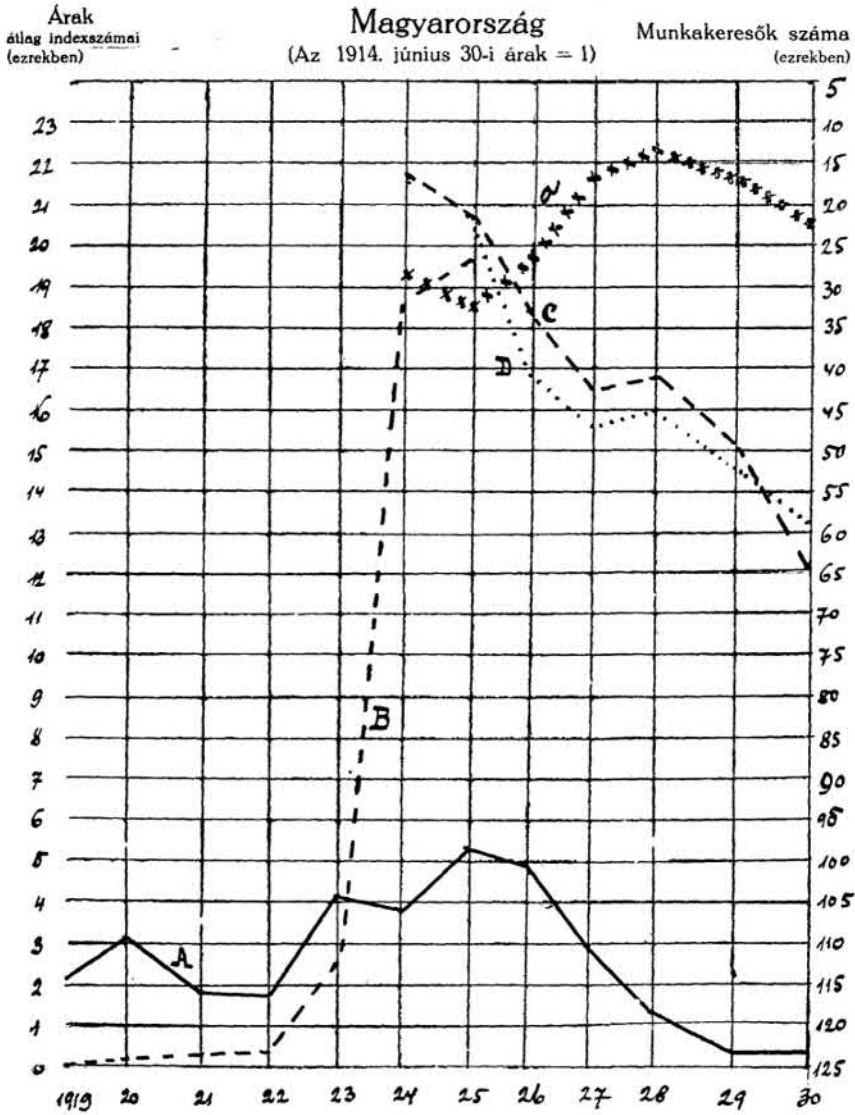
nélküliség grafikonja az áralakulás viszonylatában a következően alakul:

Míndezeknek az adatoknak beállításával a magyarországi munka-

¹⁾ A keresztényszocialista és szociáldemokrata munkásképviseletek által nyilvántartott munkanélküliekre vonatkozó adatok 1924-től kezdődnek s azok a fenti adatoktól lényegesen eltérők. A hivatalos adatokkal történő összehasonlítás szempontjából álljanak itt a következők:

1924-ben nyilvántartott munkanélküliek száma	évi átlagban:
1925 „ „ „ „	27.632
1926-ban „ „ „ „	32.508
1927-ben „ „ „ „	25.998
1928-ban „ „ „ „	15.309
1929-ben „ „ „ „	14.578
1930-ban „ „ „ „	16.174
1931-ben „ „ „ „	22.290
1932-ben „ „ „ „	28.612

²⁾ Az átlagindexszámok kiszámításánál a követett matematikai eljárás a következő volt: a nagykereskedelmi áraknak s a budapesti létfenntartási költségeknek a Magyar Statisztikai Évkönyvben közölt adatai egy naptári évre összeadva s azután 12-vel elosztva adták az évi átlagot. Miután az átszámítást az 1914. évi jún. 1-i egységes koronaérték alapján kellett visszavezetni, az évi átlagösszegek a pengő s a korona aránykulcsával, 12.500-al megszorozva eredményezték az évi átlagindexszámokat.

Magyarázat:

- A = munkanélküliség a hatósági munkaközvetítők adatai alapján,
- a = munkanélküliség az érdekképviseletek által közölt adatok alapján,
- B — létfenntartási költségek indexszámai (öttagú munkáscsalád után),
- C = nagykereskedelmi árak évi átlagos indexszámai,
- D = budapesti létfenntartási költségek évi átlagos indexszámai.

A táblázat magyarázata:

Az 1919. évi zavaros politikai viszonyok között (forradalmak) a munkaalkalom s a munkakedv is csökken, a munkásság részben politikai elhelyezkedése, részben még folyton tartó hadifogsága miatt a munkanélküliség aránylag hanyatló tendenciát mutat. 1920—22-ben az ország legértékesebb és iparilag is legjelentősebb területeinek (Felsőmagyarország, bányavidékek, Temesvár és környéke), a háborút követő megszállása nagyszámú menekülővel árasztotta el a megmaradt részeket, egyben azonban a bizonytalan helyzet miatt a vállalkozási kedv is a minimumra apadt, s ezek hatása alatt a munkanélküliség is növekszik.

1922—23-ban nő a pénzkrisis, a korona árfolyama — habár még csak mérsékeltlen is, de — folytonosan esik. Ez utóbbi körülmény hatása alatt a vásárló kedv s így a termelés is fokozódik s a munkanélküliség ennek következtében enyhül.

A két tényező — áralakulás és munkanélküliség — görbéje az 1920. évet leszámítva, eddig csaknem parallel halad. Azonban 1923—24-ben a gazdasági krízis katasztrófális méreteket ölt, a korona árfolyama szédítően zuhan, ennek megfelelően emelkednek az árak is. A pénzinfláció előzőnli az országot, aminek a munkanélküliségre ugyanaz a hatása, mint a pénz teljes hiányának s így érthető a munkanélküliség növekedése. A következő évben — aránylag — már csak kisebb mértékben nőnek az árak a papírvaluta további esése folytán, azonban a tervbe vett pénzügyi szanálás már felfokozza a vállalkozói kedvet, aminek hatása alatt a munkanélküliség is csökken.

Az 1925—27. években a pénzügyi szanálás folytán a korona stabil, az árak esnek, a munkanélküliség növekedik. 1927. január 1-től a pengőszámítás bevezetése jelentéktelen áremelkedést hoz, ami azonban már nem képes megállítani a folyton fokozódó munkanélküliséget. A növekvő pénzszükség az ár-emelkedésnek a munkanélküliségre gyakorolható kedvező hatását közömbösíti s ennek következtében a munkanélküliség is tovább fokozódik.

A rendkívüli viszonyok — forradalmak, idegen megszállás — 1919/20-as éveit, valamint az infláció 1923/24. évét leszámítva az áralakulással csaknem mindenütt egyöntetűen halad a munkanélküliség görbéje is.

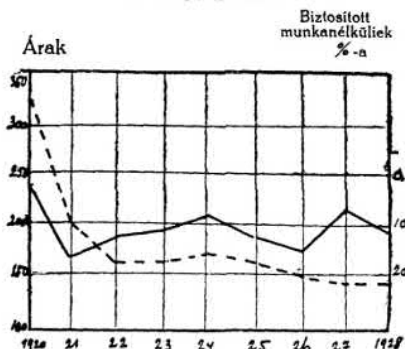
Az 1930. évtől kezdve általános világgazdasági okokból Magyarországon is annyira katasztrófálisan megnő a munkanélküliség, hogy hasztalan keresnők a hazai áralakulással való relációját. Az 1930. évi népszámlálás adatai alapján¹⁾ ez évben a munkanélküliek száma 224.103 (ebből 41.653 esik a női munkásokra). Életkorok szerint a munkanélküliek száma 1930-ban Magyarországon a következő volt:

18 évnél fiatalabb	12.096	30—39	„	43.413
18—19 éves	22.533	40—49	„	24.150
20—24 „	58.025	50—59	„	16.797
25—29 „	36.979	60—69	„	10.110

Így 1930-tól kezdve a grafikon megrajzolása teljesen céltalan lenne. A két tényező egymásra való hatását az európai nagyhatalmaknál s az amerikai államokban az alábbi grafikonok ábrázolják, amelyeken a folytonos vonal a munkanélküliséget, míg a szakadozott vonal a nagykereskedői árak árhullámzásának indexszámait tünteti fel.

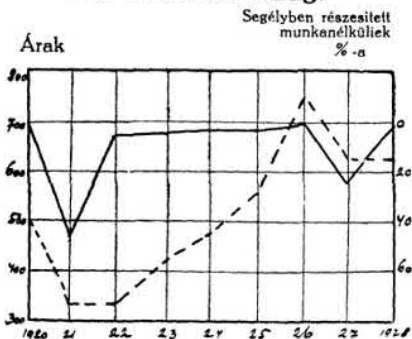
¹⁾ Ld. a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal kiadásában megjelent Statisztikai Havi Közlemények 1931. évi XXXIV. évfolyamának 7—12. füzetét.

I. Britannia.

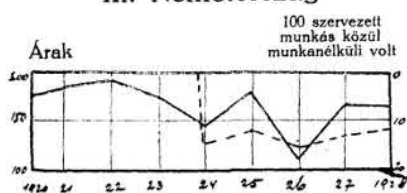
1921-ben a bányamunkások sztrájkja növeli a munkanélküliek számát, annak befejeztével az irányzat csökkenő. 1926-ban az általános sztrájk hatása is kimutatható. Egyebekben a két vonal csaknem együtt halad.

II. Franciaország.

A munkanélküliség 1921. és 1927-ben, tehát azokban az években mutat emelkedő tendenciát, amikor az árak is esnek. A munkanélküliség csökkenése pedig pontosan követi az áremelkedést.

III. Németország

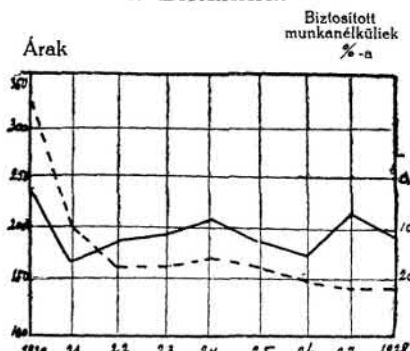
Az infláció első éveiben aránylag csekély mérvű a munkanélküliség, azonban 1923-ban az infláció már annyira katasztrófális, hogy a gazdasági életet teljesen szétrombolja. A fizetési eszközök rendkívül mértékben történő felszaporodásának itt is ugyanaz a hatása, mint Magyarországon: a munkanélküliség nő; az árak pedig annyira magasak, hogy a grafikonon már nem is érzékelhetők. A valutarendezés azután korlátozta a fizetési eszközöket, aminek 1926-ban újabb munkanélküliség lett a következménye. Ettől kezdve a két tényező egymásra hatása normális.

IV. Olaszország

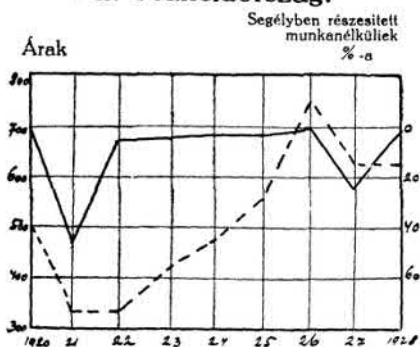
A grafikon két görbéje feltűnően egymás mellett halad. 1921—1926-ig növekvő ártendencia mellett a munkanélküliség csökken, ettől kezdve növekszik s az árak is esnek.

I. Britannia.

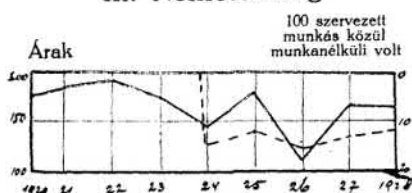
1921-ben a bányamunkások sztrájkja növeli a munkanélküliek számát, annak befejeztével az irányzat csökkenő. 1926-ban az általános sztrájk hatása is kimutatható. Egyebekben a két vonal csaknem együtt halad.

II. Franciaország.

A munkanélküliség 1921. és 1927-ben, tehát azokban az években mutat emelkedő tendenciát, amikor az árak is esnek. A munkanélküliség csökkenése pedig pontosan követi az áremelkedést.

III. Németország

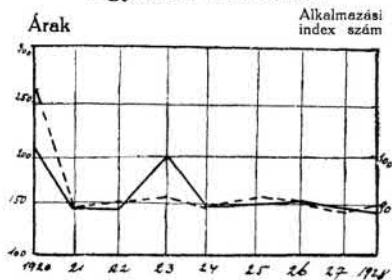
Az infláció első éveiben aránylag csekély mérvű a munkanélküliség, azonban 1923-ban az infláció már annyira katasztrófális, hogy a gazdasági életet teljesen szétrombolja. A fizetési eszközök rendkívüli mértékben történő felszaporodásának itt is ugyanaz a hatása, mint Magyarországon: a munkanélküliség nő; az árak pedig annyira magasak, hogy a grafikonon már nem is érzékelhetők. A valutarendezés azután korlátozta a fizetési eszközöket, aminek 1926-ban újabb munkanélküliség lett a következménye. Ettől kezdve a két tényező egymásra hatása normális.

IV. Olaszország

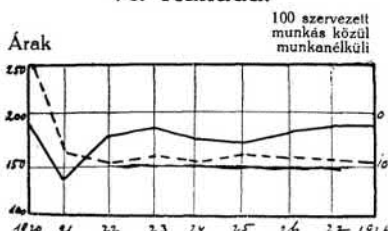
A grafikon két görbéje feltűnően egymás mellett halad. 1921—1926-ig növekvő ártendencia mellett a munkanélküliség csökken, ettől kezdve növekszik s az árak is esnek.

V. Északamerikai Egyesült Államok.

Az árak hullámzását s az alkalmaztatás indexszámát feltüntető két görbe csaknem egybeesik.

VI. Kanada.

Az 1920—1921. évi áresést a munkanélküliség növekedése követi. 1922-ben a bekövetkezett áresés dacára csökken a munkanélküliség, amit azonban más országokban is észleltek. 1924-től kezdve a két görbe ellentétes irányt követ, aminek magyarázatát abban találjuk meg, hogy a csökkenő árnívó kedvezőtlen hatását más körülmény, így többek között a külkereskedelmi mérleg állandó javulása eliminálta, ami az 1921. évi havi 67 millió dollárral szemben 1927-ben havi 102 millió dollárra emelkedett.

Normális gazdasági viszonyok mellett a grafikon ugyanezt a képet mutatja Belgium, Dánia, Finnország, Hollandia, Svéd- és Norvégországok, Ausztria, Lengyelország, Svájc és Ausztrália árkialakulásainak a munkanélküliséget befolyásoló vizsgálatánál is¹⁾, ami e két gazdasági jelenség kölcsönhatásáról felállított tételünket teljes mértékben igazolja.

Rendkívüli gazdasági viszonyok mellett azonban megszűnik az árkialakulásnak a munkanélküliségre gyakorolt döntő befolyása. E tekintetben már e helyen is utalunk az 1929. év óta állandóan növekedő világgazdasági válságra, amely a munkanélküliséget az egész világon hihetetlen arányokban felfokozta. Még Franciaországban is, ahol az 1929/30-as évekig alig volt észlelhető, jelentékenyen felszaporodott a munkanélküliek száma.

Ennek megszüntetésére az 1932. és 1933. években összeült XVI. és XVII. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák is megtették a kezdeményező lépéseket.

¹⁾ Ld. a N. M. Hivatal már hivatkozott „Das Problem der Arbeitslosigkeit“ c. jelentésének 15—29. lapjain.

bb) A probléma megoldásának módjai.

A munkanélküliség szoros összefüggése az adott gazdasági helyzet kedvező vagy kedvezőtlen konjunktúrájával, illetve az áralakulással, önként rávezet a probléma megoldásának egyik módozatára. A megoldás nehézsége azonban tagadhatatlan, mert nagyon is kérdéses, hogy sikerül-e a pénzpiac viszonyait tervszerűleg bizonyos előre szándékolt irányban kialakítani s ennek következtében a kedvező vagy kedvezőtlen gazdasági konjunktúrák szélsőségeit eliminálni? Ha ez sikerül, úgy magától megszűnik a túlságos munkakereslet és kínálat, a munkapiac nivellálódik s a munkanélküliség is a minimumra csökken.

Tisztán banktechnikailag a hitel korlátozásával nagyban javítható a helyzet, ha a hitel korlátozása még idejében történik, nem pedig csak akkor, amikor ennek nagy mértékben történt folyósításával a gazdasági életben káros hatásai már jelentkeztek. A korlátozás mértékét talán a gazdasági vállalatok teljes üzeméhez lehetne szabni, hogy ebben az esetben a bankhitel ne haladja túl ezt a szükséges mértéket. Hogy az állami vagy az állammal szoros kapcsolatban álló bankoknál ez keresztül vihető, alig lehet kétséges, s így az általuk követeit hitelpolitika a magánbankokra is kihatással lesz. Viszont az állami bankoknak ezt a hitelpolitikáját nemzetközi szabályozással kell egyöntetűvé tenni arra a körülményre való tekintettel is, hogy a gazdasági vállalatok nemcsak belföldi, hanem külföldi tőkéket is igénybe vesznek. Így azután a *hitelügyletek nemzetközi szabályozásáaol* az állam gazdasági menetének stabilitására is befolyást lehet gyakorolni, ami viszont további kihatással van az árnívó szabályozására s így végeredményben a munkanélküliség mikénti kialakulására is.

Az 1922-ben Genuában megtartott Nemzetközi Gazdasági Konferencia inkább pénzügyi természetű határozatai is az általános árnívó abnormális ingadozásait igyekeztek kiküszöbölni. A Gazdasági Konferencia a N. M. Sz. igazgatótanácsának 1921-ben hozott határozata alapján ült össze, amely szerint a munkanélküliség leküzdése érdekében nemzetközi konferencia hívandó egybe. A genuai konferencia a gazdaságilag leromlott Európa újjáépítését tűzte ki céljául s ennek legelső eszközeként minden ország részére a stabil valutát, az arany valutára való visszatérést ajánlotta. Egyben a valuta és értékviszonyok szanalásának stabilitása végett az egyes országok központi bankjegyjegy kibocsátó és nagy hitelintézetei között állandó együttműködés létesítését (S. sz. határozat), sőt bizonyos esetben a központi bankok között a nemzetközi megegyezést is javasolja. Egyik ilyen megegyezés tárgyául (11. sz. határozatában) azt ajánlja, hogy a pénz-

értékek egymásközti viszonyában a stabilitás fenntartására, valamint az arany vásárló erejében beálló ingadozás kiküszöbölésére vonatkozó megállapodást létesítsenek s így végeredményben az árnívót lehetőleg stabilizálják.

A munkanélküliség problémájának egyik további megoldásaként *a termelés fokozása* mutatkozik talán leghatékonyabbnak. Itt azonban korlátot szab az ország pénzügyi helyzete, szükséglete s a külföldi piacok befogadó képessége. A munkaalkalmak megteremtése, még *köz-munkák* révén is s ezáltal a munkapiac kínálatának elhelyezése a kormányok mindenkori gazdasági és szociálpolitikájának állandó tárgya kell legyen.

Az államok túlhajtott *védővámpolitikája* is károsan érezteti befolyását a munkanélküliség kialakulásában. E tekintetben a vámpolitikának nemzetközi úton történő rendezése, több államnak egy gazdasági egységbe leendő bevonása kedvezően hatna a munkanélküliség csökkentésére.

A munkapiac statisztikáinak közlése s így *a munkakimutatók nemzetközileg kötelező kicserélése*, végeredményben a munkaszükséglet és a kínálat összhangba hozatala, szintén egyik hatékony eszköze lehetne a nemzetközileg organizált munkapiacon a munkások feleslegének elhelyezésére. E tekintetben azonban az államok háború utáni mentalitásának gyökeres átalakulása szükséges s így egyelőre, az államok egy újabb s igazságosabb kialakulásáig ez a módszer csupán elméleti jelentőségű lehet.

Ez utóbbi módszerrel függ össze *a munkások vándorlásának* problémája, amit e kérdésnek a munkanélküliség leküzdésére is kiható nagy jelentősége folytán később külön tárgyalunk.

Végül a munkanélküliség leküzdésének részbeni — habár csak ideiglenes — kiegészítő eszközei: *a munkaidő megfelelő leszállításai*), *a munkanélküliség esetére szóló biztosítás* s *a munkanélküli segély*. Valamennyi csak enyhíti és elviselhetővé teszi a munkás számára a munkanélküliséget, annak okait azonban nem szünteti meg. A legutóbbinak még az a morális hátránya is van, hogy elősegítője a dologkerülésnek, amiért is a segélyek kiosztása csak ott és akkor helyénvaló, ahol a munkás bizonyíthatólag önhibáján kívül bekövetkezett elbocsátás, felmondás következtében nem dolgozhatik. (Üzemredukció, munkabeszüntetés stb.).

A munkanélküliség leküzdésének vagy legalább is csökkentésének

¹⁾ Részletes ismertetése alább az V. fejezetben, a XVII. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciánál.

egyik hatékony eszközeként a napi sajtóban újabban¹⁾ a Bulgária által is kísérletként bevezetett *állami munkaszervezetnek*, a munka hadseregének felállítását hozzák javaslatba²⁾. Ennek lényege az, hogy a katonaköteles korhoz közeledő és abban lévő (kb. 18—22 éves) fiatalság egy részét, amely katonai szolgálatot nem teljesíthet, munkiformációkba (ezredek, századok) oszتانák be s közmunkák elvégzésére, úthálózat, víz- és csatornarendszer kiépítésére, erdősítésre használnák fel. E mellett gyakorlati oktatásban is részesülnének az ipar folytatásához s a gazdálkodáshoz szükséges ismeretek (baromfityenyésztés, méhészet, tehenészet stb.) elsajátítása tekintetében is.

A munka hadseregének megvalósítása szociális, közgazdasági és az állam egzisztenciális érdekének szempontjából egyaránt szükséges. A munkiformációk megalakításával u. i. a munkanélküliek egy hatalmas tábora az alkotó munka területére terelődnek, miként ezt a nagyobb számú hadsereggel rendelkező országokban látjuk, amely így nemcsak tehermentesítene a munkapiacot, hanem mindjárt munkához is jutva, egészséges fluktuációt vinne bele a közgazdasági életbe is. A közmunkák elvégzésével a nemzeti vagyon is tetemesen gyarapodnék, az állam pedig a munkára sorozottak nagyobb létszáma folytán tetemesen olcsóbban juthat e közmunkákhoz, mint a vállalkozóknak kiadott s ezek által a vállalkozói nyereséget is költségvetésükbe bele kalkuláló munkák révén. Ez a hadsereg tényleg az »alkotómunka« hadserege lenne, mert a vázolt szociális és közgazdasági érdekek mellett nem csekély jelentőségű az a szempont sem, hogy az állami munkaszervezetekbe így betömörített fiatalság nem kerülhet az antinacionalista propaganda hálójába s így végeredményben a helyett, hogy a/, állami lét elleni frontot erősítené, éppen az alkotó munkának lesz támasza és oszlopa. Így elsőrendű állami érdek, hogy azt a fiatalságot, amely a mondott korban a legbefolyásolhatóbb, gondolat- és érzésvilágának helyes irányú fegyelmezésével a maga számára megtartsa s bennük a munka szeretetét, valamint megbecsülését felébressze és növelje.

A gondolat gyakorlati megvalósításával Németországban is kísérleteztek az ú. n. »Produktive Erwerbslosenfürsorge« intézményé-

¹⁾ Így Ajtay József: „A munka hadserege“ c. cikkében a „Magyar-ság“ 1931. évi február 13-i számában. Ld. még a „Magyar-ság“ 1931. február 17. számának „Meg kell valósítani a munka hadseregét!“ c. cikkében Rap-es á k Árpád és Wein Dezső dr. hozzászólásait is.

²⁾ A Kötelező Munkaszolgálat Hivatalának kimutatása szerint az állami munkaszervezet Bulgáriában 1926/27-ben 14.452, 1927/28-ban pedig 16.165 személyt foglalkoztatott s az utóbb említett év mérlege már nyereség-gel zárult. (Internat. Rundschau der Arbeit, 1929. nov. sz., 1058. 1.).

tfel, amely azonban annak megalkotásakor érvényesült szociáldemokrata befolyás következtében életképtelennek bizonyult. Ez a tény egymagában is eléggé bizonyítja, hogy hazánkban, amely 1919-ben már átment a kommün borzalmain, az állami munkaszervezetet, minden idegen s esetleg államellenes befolyást megelőzve, mielőbb életre kellene hívni.

A munkanélküliség csökkentésére — s amennyiben a tervezet beválnék ennek megszüntetésére — figyelemreméltó javaslattal állott elő *Güterman R. C.* német gyáros, aki a munkanélküliség okait abban látja, hogy egyesek túlsókat, míg mások, így a munkanélküliek is, semmit sem dolgoznak. Németországban 1930-ban a két és fél millió munkanélküli mintegy 10%-át tette ki az összes dolgozóknak, amiért is — szerinte — e percentuális arányszámnak megfelelően ugyancsak kb. 10%-kal kell a heti munkaidőt 48 óráról 44 órára leszállítani s ha ez a munkásság ellenzése folytán másképp nem menne, még állami beavatkozás útján is.

A munkaidőredukció kikényszerítése céljából Güterman a munkanélküliek támogatására szedett adók reformját követeli. A munkaadók eddig fenti adó címén a kincstárnak a kifizetett összes munkabérek után 6 és fél százalékot fizettek. Az új adózási terv szerint: mindazok a vállalatok, amelyek megvalósították a 44 órás munkaidőt, nem fizetnek munkanélküli adót, ellenben azokat, amelyeknél hosszabb munkaidő áll fenn, olyan összegű adóval fogják megterhelni, amely egyenlő a 44 órán felüli túlórák után kifizetett munkabérekkel. Ennek következtében minden vállalat igyekezni fog a 44 órás munkaidőt mielőbb megvalósítani, hogy a terhes adótól megszabaduljon, így a munkanélküliek — a mai üzemek teljes mértékű fenntartását feltételezve — munkához jutnak a nélkül, hogy a javasolt reform munkabérredukciót eredményezne, mert Güterman azt is kimutatja, hogy a munkások 44 órás munkaidő mellett 46 munkaórának megfelelő bért fognak kapni a vállalatok újabb megterhelése nélkül. A munkanélküli segély céljára eddig kivetett hat és fél %-os aa3 u. i megszűnik, ami a munkabérek megfelelő emelését lehetővé fogja tenni. (Magyarország, 1930. évi október 4-1 szám, 12. 1.)

Bármennyire is szimpatikusnak látszik elméletben a felvetett gondolat, jogosultnak látszik az a kérdés, hogy annak gyakorlati megvalósítása esetén — miként az igen gyakran történni szokott - nem mutatkoznának-e áthidalhatatlan nehézségek. Így pl. üzembérredukció esetén — ami még állami beavatkozással is alig lenne megakadályozható — a javaslat teljesen célját téveszti. Feltéve, hogy egy adott pillanatban talán meg is oldaná a munkanélküliség prob-

lemáját, a számítást s az eljárást minden olyan esetben újból kellene kezdeni, a midőn a munkanélküliség az általános gazdasági okok következtében tovább nő. Ebből a szempontból vizsgálva a javaslatot, ennek gyakorlati keresztülvitele felette nehézkesnek mondható.

ce) A munkanélküliségről hozott egyezménytervezet és javaslat kritikája.

A munkanélküliség leküzdését a NMA. I. Címe (bev. sorok) ama feladatok közé sorozza, amelyeknek következtében az emberek jelentős tömegére nehezedő igazságtalanság, nyomor és nélkülözés is nagy fokban enyhíthető. Ezért a N. M. Sz. feladatává tette a probléma megoldását s annak »meggátlására és következményeinek elhárítására vonatkozó kérdések« megvitatását az első konferencia napirendjére is kitzúzte.

Az első konferencia igyekezett is elfogadott egyezménytervezetével (II.) és javaslatával (1.) feladatának megfelelni, hogy azonban ezt a súlyos, sőt joggal, a konferencia legsúlyosabbnak mondható problémáját nem sikerült megoldania, az a kérdés ismertetése után nem is lehet meglepő. A konferencia kétségkívül kereste az eszközöket, amelyekkel az egyes országoknak *segítségére* lehet ebben a kérdésben, ez a nemes szándék azonban még igen távol esik a probléma megoldásától: a munkanélküliség teljes kiküszöbölésétől.

Érdemben a célt talán legjobban megközelítette az egyezménytervezet 2. cikkének és a javaslat 4. pontjának a *munkakimutatásokra* vonatkozó rendelkezése, amely szerint, ha egyidőben köz- és magánmunkát szükségességére vonatkozó kimutatások állnak valamely országban rendelkezésre, e munkák elvégzésére egységes tervet kell kidolgozni s ennek alapján kell azokat elvégeztetni. A közmunkák pedig a lehetőség szerint a munkanélküliség ideje alatt s olyan vidéken végeztessenek, ahol a munkanélküliség különösen érezhető. Ez azonban végeredményben szükségmunka, aminek nemzetközi úton történő szabályozása elé sok nehézség gördül¹⁾.

Aligha lehet kétséges, hogy a munkaalkalmakat feltüntető munkakimutatások lényegesen hozzájárulhatnak a munkanélküliség leküzdéséhez s ezért csak további logikus lépés volt a washingtoni konferenciától, hogy a tagállamok részére díjtalanul működő és központilag

¹⁾ Az 1932-ben megtartott XVI. genfi konferencia által a munkanélküliség leküzdése tárgyában elfogadott határozati javaslat 1. pontja is többek között „nagyarányú nemzetközi közmunkák“ elvégzésével kíván a munkanélkülieken segíteni. (Ld. az V. fejezetben).

irányított *hatósági munkanyilvántartó helyek felállítását* tette kötelezővé (egy. terv. 2. cikk), míg a nem hatósági munkanyilvántartó helyek működése hatósági engedélytől függ s idővel beszüntetendő. (Jav. 1. pont.) A hatósági munkaközvetítő helyek tevékenységét pedig munkaadókból és munkásokból egyenlő számban alakított bizottságok támogatják (egy. terv. 2. cikk).

A N. M. Sz. tagállamai kötelesek három havonként a munkanélküliségről rendelkezésre álló statisztikai adataikat a N. M. Hivatalnak beküldeni, amely az érdekelt országokkal egyetértésben, e munkakimutatások alapján igyekszik a munkakereslet és kínálat között a tervszerű összhangot biztosítani.

A munkásfeleslegnek más országokban leendő elhelyezését és foglalkoztatását célozza a javaslat 2. pontja, amely szerint munkástoborzások csakis az érdekelt államok közötti kölcsönös megállapodás alapján s az érdekelt iparág munkaadóinak és munkásainak megkérdezése után legyenek engedélyezhetők. *A munkások vándorlásának* nemzetközi úton leendő szabályozása végett a konferencia külön bizottságot állított fel, amely először 1921-ben Genfben ülésezett. Az ott hozott 29 határozat egyöntetű nemzetközi eljárást céloz a munkásvándorlások szabályozásának kérdésében.

Végül az első konferencia *a munkanélküliség esetére szóló biztosítás kérdésével* is foglalkozott az egyezménytervezet 3. cikkében s a javaslat 3. pontjában. E tekintetben »hatékony« biztosítást hoz javaslatba s az idegen állampolgárokra vonatkozólag az egyenlő elbánás elvét kívánja érvényre juttatni.

Az első konferenciának a munkanélküliség kérdésében hozott határozatai csupán mintegy előmunkálatai voltak a későbbi III., XVI. s XVII. konferenciáknak ezzel a kérdéssel foglalkozó s a probléma megoldásához közelebb vezető elgondolásainak. Ha valahol, úgy e kérdésben mutatkoztak legszembeötlőbb módon a kezdet nehézségei mindama feladatok között, amelyeknek megoldását az első konferencia maga elé tűzte. Nem írható tehát rovására, hogy a probléma megoldásával adós maradt, mert a kérdés még ma, a konferencia után másfél évtized elteltével is megoldatlan. És nyomban meg is állapíthatjuk, hogy talán még hosszabb időnek kell eltelnie, amíg a kérdés megnyugtató módon történő végleges elintézése után pontot tehetünk az országok békéjét és nyugalmát jelenleg még igen gyakran megzavaró munkanélküliség problémája után.

c) A munkások vándorlása.

A munkások vándorlásának kérdését elsősorban is mint szociális problémát, a munkapiacra kiható következményei szempontjából kell megvizsgálunk, nevezetesen, hogy a kivándorlások alkalmasak-e a munkanélküliség enyhítésére a nélkül azonban, hogy egyúttal annak az országnak munkanélküliségét szaporítanak, amelybe a bevándorlás történik. A vándorlás problémájának nagy szociálpolitikai jelentősége már abból is kitűnik, hogy az érdekelt országok munkapiacain a létfenntartási lehetőségek kialakulásában erősen érezteti hatását. E tény felismerése egyes országokban célirányos kormányhatósági intézkedéseket vont maga után s a probléma egyetemességénél fogva a nemzetközi szabályozás útjára terelte a megoldást.

A munkásvándorlások kérdését két általános szempont alapján vizsgálhatjuk, ú. m. a bevándorlókat befogadó s a kivándorlók országa szempontjából.

aa) A bevándorlás kérdése.

Már a világháború előtt, amikor az egyes országok semminemű akadályt sem gördítettek a vándorlások elé, megállapítást nyert, hogy a munkásvándorlást főleg a befogadó ország gazdasági helyzete befolyásolja. A minden korlátozás nélküli bevándorlások kimutathatóan megnövekednek, amikor a befogadó országokban kedvező gazdasági konjunktúra mutatkozik s lepadnak ott és amidőn gazdasági válságok jelentkeznek. Talán elég e téren a világháborút megelőző évtizedben Európából az Északamerikai Egyesült Államokba irányuló nagy méretű kivándorlásra gondolnunk, aminek kétségtelen okai az ott mutatkozó kedvező tőkeelhelyezési lehetőségekben s a kínálkozó számtalan munkaalkalomban keresendők. Erre a jelenségre dr. Harry Jerome, a wisconsini egyetem nemzetgazdaságtani professzora is rámutatott »Migration and Business Cycles« című munkájában közölt s e kérdésre vonatkozó vizsgálataiban.

E tétel helyessége a világháborút követő években gyakorlatilag is beigazolódott, amikor a háborús államok gazdasági leromlása a kivándorlók nagy tömegét új munkalehetőségek reményében az amerikai államokba, ezek közül is elsősorban az északamerikai Egyesült Államokba és Kanadába, valamint a Délafrikai Unió államaiba irányította.

I Az Északamerikai Unió azonban már 1921-ben, majd 1924-ben újból lényegesen korlátozta az idegen állampolgárságú munkások bevándorlását, nehogy ott is, miként az európai államokban, katasztro-

fális munkanélküliséget eredményezzen a munkások nagy mértékű bevándorlása. Az Unió a bevándorlási kontingenst az ország gazdasági szükségleteihez, valamint befogadóképességéhez mérten¹⁾ az említett két évben az alábbi államokkal szemben a következően állapította meg:

	1921.	1924.
Brit-birodalom és Ir Szabad Állam-,	77.342	62.774
Németország-,	67.607	51.227
Olaszország-,	42.052	3.845
Lengyelországra vonatkozólag	21.076	5.982

Az Északamerikai Egyesült Államok bevándorlási statisztikája az európai államokkal szemben életbeléptetett kontingentálás s az ennek következtében lecsökkent kivándorlás dacára sem áll arányban foglalkoztatási indexszámával, aminek főoka abban keresendő, hogy Kanadából és Mexikóból a bevándorlás semminemű korlátozásnak sem volt alávetve. Így az Uniónak csak részben sikerült a bevándorlás korlátozásával megvalósítani azt a kívánt célt, hogy a bevándorlást az ország gazdasági szükségletével és befogadóképességével összhangzásba hozza.

Szemléltető képet nyújt erről a háború után az Északamerikai Unió bevándorlási statisztikáját és (részben) foglalkoztatási indexszámát is feltüntető következő táblázat²⁾:

É v	Tengerentúlról		Ö s s z e s	Foglalkoztatások indexszáma
	bevándorolt idegen	Kontinenstről állampolgárok		
1920	572.229	136.333	708.562	109.9
1921	494.761	69.144	563.905	85.0
1922	281.351	99.816	381.167	88.4
1923	487.057	263.993	751.050	100.0
1924	135.321	219.449	354.770	90.3
1925	169.515	121.210	290.725	91.2
1926	179.013*)	157.282	336.295	91.9
1927	176.744*)	147.141	323.885	88.5
1928	170.470	119.467	289.937	
1929	174.211	94.730	268.941	
1930	135.437	48.794	184.231	
1931	31.642	11.711	43.353	
1932	—	—	28.008	

¹⁾ Ellentétes vélemény, hogy a nagyarányú bevándorlás a munkaalakalmakat szaporítja s így végeredményben kiegyensúlyozza az esteleg bekövetkezhető munkanélküliséget.

²⁾ A vándorlással kapcsolatos s e cikkben közölt táblázatok összeállítása a N. M. Hivatal kiadásában, 1929-ben megjelent: Das Problem der Arbeitslosigkeit c. „zöldkönyv“ 145. s köv. lapjain; az Internat. Rundschau der Arbeit 1933. febr. számának 193. s köv. lapjain, végül az Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik 1932. évf.-nak 472., 473. lapjain közölt adatok felhasználásával történt.

³⁾ Ezzel szemben az Internat. Rundschau der Arbeit 1931. évi nov. füzet 167.804 főre teszi az 1926. évi és 182.874-re az 1927. évi tengerentúlról bevándoroltak számát. (1130. 1.).

A bevándorlás az Unióba 1924-től, de még inkább 1926-tól kezdve csökkenő irányzatot mutat, aminek akkor még főoka a belföldi munkapiac érdekében életbeléptetett bevándorlási kontingentálás volt. Viszont azóta a foglalkoztatási lehetőségek indexszáma is csökkent s ezért a munkapiac nem volt képes befogadni a munkára jelentkezőket, aminek oka az Unióval szomszédos államokból történt bevándorlásban keresendő. Viszont az is tekintetbe veendő, hogy a kontingentálás átmeneti idejében annak hatásai nyomban nem jelentkeztek s a bevándoroltak szakismeretei sem fedték mindenben a munkapiac igényeit. A vándorlásoknak a munkapiacra gyakorolt hatása u. i. nem csupán a kivándorlás mértékétől, hanem a kivándorlók foglalkozásától is függ.

1981-től kezdve a világgazdasági válság egyik kísérő jelensége, a nagyarányú munkanélküliség már az Egyesült Államokban is jelentkezik. A kivándorlás a hazai munkásság érdekében életbeléptetett rendelkezések következtében minden átmenet nélkül a minimumra csökken s kezdetét veszi az idegen munkásság visszavándorlása.

II. Az Északamerikai Unió által 1921-ben és 1924-ben felállított törvényes bevándorlási akadály következtében a munkaalkalmakat kereső európai munkások figyelme amaz államok felé irányult, amelyek a bevándorlás korlátozásával ellentétben, azt lehetőleg előmozdítani igyekeztek. Ez a folyamat természetesen lassan indult meg, mert megfelelő idő kellett ahhoz, amíg a kivándorolni szándékozók a tekintetbe jöhető államok munka- és egyéb viszonyaival megismerkedhettek.

Azokat a *tengerentúli* államokat, amelyekbe a bevándorlás a háború utáni években a legnagyobb volt, az alábbi kimutatás tünteti fel¹⁾:

A befogadó állam	A bevándorlás éve				
	1921	1922	1923	1924	1925
Amerika:					
Argentína	—	—	193.074	157.488	125.366
Brazília	58.100	64.248	83.842	95.338	81.613
Kanada	100.414	70.423	137.320	124.450	84.907
Mexikó	—	—	—	—	—
Uruguay	—	—	—	—	—
Óceánia					
Ausztrália	—	—	—	—	56.477
Új-Zeeland	—	—	—	—	—

¹⁾ Csakis az idegen állampolgárságú bevándorlókat Uruguay és Ausztrália kivételével, ahol a közölt adatokban a saját állampolgárságú visszavándorlók is bennfoglaltanak.

(F o l y t a t á s .)

A befogadó állam	A bevándorlás éve						
	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Amerika:							
Argentína	135.011	161.548	129.047	140.086	124.006	56.333	—
Brazília	117.714	97.974	78.128	96.186	62.616	27.465	—
Kanada	135.984	158.884	166.782	164.994	104.806	27.530	—
Mexikó	—	—	—	15.224	15.620	10.903	—
Uruguay	—	202.468	200.922	201.781	230.464	157.418	—
Afrika:							
Délafrikai Unió	—	53.528	82.762	175.622	200.095	—	—
Ázsia:							
Ceylon	—	285.137	271.869	238.141	206.091	183.122	—
Maláji félsziget	—	515.394	358.772	407.419	311.263	98.611	—
Oceánia							
Ausztrália	59.464	67.078	48.233	31.696	17.537	9.441	852
Új-Zeeland	17.868	11.327	6.339	6.343	6.917	3.236	—

Argentínába, főleg Olasz-, Spanyol- és Lengyelországból, valamint Közép-Európából, Braziliába a közép- és keleteurópai államokból (Románia, Lengyelország, Litvánia) és Japánból, Kanadába az Észak-amerikai Unióból és Európából, Ausztráliába pedig Angol-, Olasz- és Görögországból, valamint Jugoszláviából érkezik a legtöbb ki-vándorló.

A gazdasági depresszió azonban 1930-tól kezdve már a tengerentúli bevándorlások csökkenésében is érezteti hatását. Ezután pedig a befogadó tengerentúli államok legtöbbször olyan nagymértékű visszavándorlás veszi kezdetét, hogy az európai államok igen nagy részénél bevándorlási többlet mutatkozik.

III. A háború utáni *Európában* a befogadó államok között találjuk: Francia- és Németországot, Svájcot és Belgiumot, valamint kisebb mértékben a Brit-birodalmat, Ausztriát és Romániát is. Ezek közül főleg *Franciaország*, különösen a XIX. század eleje óta a bevándorlók Mekkája, A világháború elejéig u. i. nemcsak a munkások, hanem a művészek, mérnökök stb. is biztos elhelyezkedési lehetőségeket találtak ott. Franciaországnak ez a szerencsés helyzete a világháború után is megmaradt, mert a gazdaságilag is szétrombolt Európában az egyetlen állam volt, amely háborús nyeresége, felszaporodott gyarmatai s hatalmas ipari fejlettsége folytán saját munkásain kívül idegen állambeli munkástömegeket is elhelyezhetett. Mindehhez hozzájárult kb. 3 millióra tehető háborús munkásvesztése is, amelynek pótlására a kollektív bevándorlást nemzetközi szerződésekkel is elő-

segíti, szemben a többi európai állammal, amelyek éppen ellenkezőleg, a kivándorlást igyekeznek megszervezni s munkásaik külföldi elhelyezését biztosítani.

A munkanélküliség statisztikai adataiból is megállapítható, hogy Franciaország 1930. nyaráig, tehát a legutóbbi időkgig egyik legkedvezőbb helyei foglalta el e téren az európai államok között¹⁾.

Az *idegen* állampolgárságú bevándorlók s a munkanélküli segélyben részesültek statisztikai adatai *Franciaországban* a háború utáni években u. i. a következők²⁾:

Év	Bevándorlók száma	Kivándorlók száma	Bevándorlási többlet	Munkanélküli segélyt kapott	1926-ban 2,505.000 idegen állampolgárságú munkás közül volt:
1920	201.925	12.151	189.774	—	olasz: 760.000
1921	81.820	62.536	19.284	47.144	belga: 326.000
1922	195.483	50.309	145.174	5.140	spanyol: 322.000
1923	271.976	59.951	212.025	1.766	lengyel: 320.000
1924	263.097	48.626	214.471	678	svájci: 123.000
1925	176.261	54.397	121.864	716	afrikai: 72.000
1926	162.109	41.174	120.935	1.858	német: 69.000
1927	64.325	89.982	—25.657	33.697	orosz: 68.000
1928	97.742	53.759	23.983	17.196	angol: 63.000
1929	179.321	38.870	140.451	4.647	ázsiai: 43.000
1930	221.619	43.789	177.830	964	stb.
1931	102.267	97.916	4.351	37.673	
1932	69.500	—	—	—	

IV. A főbb *európai* befogadó államok bevándorlási statisztikája a legutóbbi hat évben a következően alakult (kizárólag idegen állampolgárságú bevándorlók³⁾):

A befogadó állam:	A bevándorlás éve:					
	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.
Németország	130.584	135.923	125.388	109.421	50.141	—
Svájc	45.629	50.088	61.801	77.723	78.491	51.977
Belgium	31.552	32.914	46.649	44.982	23.199	—
Brit-birodalom	7.852	10.214	12.576	13.396	14.184	—
Ausztria ²⁾	5.104	6.053	7.427	8.172	6.297	6.691
Románia	8.026	7.664	7.987	6.070	5.160	—

¹⁾ A munkanélküliség nemzetközi statisztikai adatait Id. a XVI. konferenciánál.

²⁾ Kizárólag kontinentális bevándorlás.

A bevándorlás hatását Franciaország gazdasági életére érdekesen fejtegeti Georges Mauco, az Internat. Rundschau der Arbeit 1933. júl. havi füzetében közölt „Die Einwanderung nach Frankreich“ c. cikkében, 619. a köv. 1.

³⁾ A N. M. Hivatal már közölt forrásainak felhasználásával.

À közölt adatokból a bevándorlásnak az a tendenciája állapítható meg, hogy amennyiben a bevándorlást korlátozó intézkedések nem gátolják, ez a befogadó ország mindenkori gazdasági előfeltételeihez, illetve munkapiacának befogadóképességéhez igyekszik igazodni, noha — átmenetileg — munkanélküliséget is előidézhet. A kedvező gazdasági konjunktúra a befogadó országokban a felszaporodott munkaerők következtében tovább fokozódna tik, viszont egy esetleges rákövetkező gazdasági depresszió, miként az a legutóbbi években is történt, a bevándoroltakat is megfosztja munkalehetőségeiktől.

A bevándorlás törvényes szabályozása, történeljék ez akár korlátozó, akár pedig azt elősegíteni kívánó intézkedések útján, végeredményben mindenképpen azt célozza, hogy a munkajpiac keresletét és kínálatát a lehetőséghez képest összhangzásba hozza. Jelentősége pedig a befogadó ország testi erőinek és energiaforrásainak, valamint a tudás- és tőkének gyarapodásában domborodik ki.

bb) A kivándorlás kérdése,

A munkások vándorlásának gazdasági motívuma — miként az előbbieken láttuk — inkább a befogadó ország kedvezőbb gazdasági helyzetében keresendő, mintsem a kivándorlók államában mutatkozó gazdasági depresszióban, noha nem utolsó helyen szerepel valamely ország növekvő munkanélkülisége sem a kivándorlás okai között. Ez a megállapítás azonban csupán azt jelenti, hogy a növekvő munkanélküliségnek nem szükségképpen következménye a kivándorlás, sőt nem is mindenkori természetes levezetője, mert a kivándorlás csökkenése igen gyakran egybeesik a munkanélküliség növekedésével. A két jelenség — munkanélküliség és kivándorlás — között csupán laza összefüggést lehet megállapítani, amiből okszerűen következik, hogy a kivándorlás a munkanélküliség megszüntetésének csak szerény eszközeként jöhet tekintetbe. Viszont azonban az is tagadhatatlan, hogy a kivándorlás az illető ország munkapiacára mégis csak kihat s noha alig van kapcsolat a két jelenség között, a munkanélküliséget, különösen kisebb népességű országokban, érezhetően csökkentheti. A kivándorló munkanélküli mindenképpen tehermentesíti hazájának munkanélküliségét abban az arányban, aminőben a kivándorlás történik¹⁾.

¹⁾ A kérdést kizárólag mint szociális problémát vizsgálom és figyelmen kívül hagyom a kivándorlásnak a nemzeti erővesztés szempontjából előálló káros, szinte jóvátehetetlen hatásait.

A most elmondottakat az alábbi adatok igazolják:¹⁾

I. Magyarország.

Év	Munkanélküliek	Kivándorlók	Bevándorlók	Kivándorlási többlet
		s z á m a		
1920—24 évi átlag	110.233	3.869	997	2.872
1925	98.340	3.519	309	3.210
1926	100.325	5.856	400	5.456
1927	110.109	5.586	555	5.031
1928	118.842	6.654	576	6.078
1929	122.789	7.400	518	6.882
1930	122.682	5.023	813	4.210
1931	133.007	1.506	1.212	294

1925-ben a legkisebb, 1929-ben pedig (1931-től eltekintve) a legnagyobb a munkanélküliség, miért is a rákövetkező években, 1926-ban csökkennie, 1930-ban pedig növekednie kellett volna a kivándorlásnak, ha 1920 az a munkanélküliséggel kapcsolatban állna. Az adatok pedig éppen az ellenkezőt igazolják. — A munkanélküliek számát tekintve 1926. és 1927. években a kivándorlók számának nem lett volna szabad még az 1920—24 évi átlagot sem elérnie, holott ez éveknek kivándorlási átlagát lényegesen felülmúlja. A két jelenség között tehát nincs összefüggés.

Az 1930—31. évek kivándorlásának csökkenése már az általános gazdasági válság hatása, amikor a visszavándorlás is megkezdődött.

II. A munkanélküliség s a kivándorlás közötti kapcsolat hiányára vall — többek között — Anglia, Német- és Olaszországok erre vonatkozó statisztikáinak eredménye is. *Angliában* u. i. a világgazdasági válságot megelőző, 1922—1929. években a munkanélküliek száma évenként 1,200.000 és 1, 580.000 között váltakozott. Ezzel szemben 1921-ben 1,650.000 volt a munkanélküliek száma, a kivándorlóké ellenben nem 1922-ben, hanem 1923-ban volt a legnagyobb, az előbbi évben 174.096, míg az utóbbiban 256,284. Ugyanez a jelenség lecsökkentett adatokkal 1926- és 1927-ben is megismétlődik. Hasonló jelenséget találunk *Németország* vonatkozó adatainak vizsgálatánál, ahol 1926-ban a munkásság 18%-a munkanélküli (a többi években 6.3 és 8.80/0 között váltakozik) s a kivándorlás 1927-től állandóan csökkenő tendenciát

¹⁾ Adatforrások: A M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal már id. kiadványai; a N. M. Hivatal kiadásában megjelent: „Das Problem der Arbeitslosigkeit“ (163—165. l.) s az Internat. Rundschau der Arbeit, 1933. febr. füzetében (193—200. l.) közölt adatok. (V. ö. még a munkanélküliségnek alább, a XVI. konferencia ismertetésénél közölt nemzetközi számadataival).

mutat, holott e két jelenség összefüggése esetén éppen az ellenkező hatással kellene találkozunk. Végül ugyanez a helyzet *Olaszországban* is, ahol 1925-től kezdve a munkanélküliség (110.465 lélekszámmal) állandóan növekszik, míg a kivándorlás fokozatosan csökkenő irányzatú, tehát normális gazdasági viszonyok mellett itt sem hozható összefüggésbe a kivándorlás arányszáma a munkanélküliséggel.

Az 1929. évben kezdődött általános európai gazdasági krízis Olaszországot sem kímélte meg, amikor is ugrásszerűen megnőtt nemcsak a munkanélküliek, hanem egyben a kivándorlók száma is.

A közölt adatokból levonható az a következtetés, hogy a jelentkező munkanélküliség csak kivételes esetekben serkenti kivándorlásra a kivándorló ország munkásait. A munkások kivándorlására rendszerint országuk munkanélküliségén kívül egyéb tényezők is közrehatnak.

Egyik ilyen tényezőként jelölhető meg a munkásság foglalkozási ága is. Amikor pl. Anglia a háború után az egyre szaporodó munkanélküliek figyelmét a gyarmatok és a dominiók felé irányította, ahol főleg mezőgazdasági munkások helyezkedhettek el, ezek olyan nagy számban vándoroltak ki, hogy országos szervezetük kénytelen volt 1926-ban a kormány figyelmét az anyaország mezőgazdasági munkashiányára felhívni. Angliában a munkanélküliek számát az ipari munkásság tette ki, ami az anyaország ipari jellegénél fogva természetes is. Az iparban is főleg 4—5 iparág: a kő- és barnaszén-, textil, gyapot- és gyapjúipar és végül a mű- és nyersselyemipar az, amelyben a legtöbb munkanélküli volt. Mégis a kivándorlási arányszám igen nagy százalékát tették ki a mezőgazdasági munkások, így 1925-ben a kivándorlottak 19.1, 1926-ban 22 és 1927-ben 23.8 %-át. Az említett panasz mindenestre indokolt volt, azonban a háború után megindult kivándorlásnak más országokban is észlelt — általános — jelenségére irányította a figyelmet, mert ugyanez a jelenség Németországban, Ausztriában (ennek főleg nyugatmagyarországi részeiben) és Cseh-Szlovákiában is mutatkozott, ez utóbbinak főleg felsőmagyarországi, tótok és rutének lakta és mezőgazdasággal foglalkozó munkásai között. Ennek egyik oka az Északamerikai Unióba, a Délamerikai Államokba, valamint Kanadába és Mexikóba irányuló és főleg a mezőgazdasági munkásokat érintő kivándorlás volt. A befogadó országok szükséglete, minthogy a fentebb felsorolt országokban ilyen képzettségű (mezőgazdasági) munkások rendelkezésre állottak, ezek

kivándorlására serkentőleg hatott¹⁾). Ez a hatás az említett esetekben mindenestre elmarad megfelelő képzettségű munkások hiánya esetén. Megállapítható tehát, hogy a kivándorlásnak a munkapiacra gyakorolt hatása lényegesen függ a kivándorlók szakképzettségétől is.

Részben az elmondottak igazolására, részben néhány európai és tengerentúli állam *nettóvándorlásainak* szemléltetésére álljon itt a következő táblázat²⁾:

(Jelmagyarázat: — = nettó kivándorlás, + = nettó bevándorlás.)

Európa:	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Belgium	— 2.246	— 1.021	— 1.602	— 832	+ 867	
Brit-birodalom ³⁾	— 97.790	— 77.729	— 87.469	— 25.955	+ 37.072	+ 48.607
Cseh-Szlovákia	— 11.948	— 12.392	— 10.385	— 5.860	+ 216	+ 997
Hollandia	+ 2.319	+ 229	+ 8.246	+ 10.036	+ 27.991	
Ir Szabad Állam	— 25.244	— 22.538	— 18.682	— 13.369	+ 1.945	+ 3.243
Jugoszlávia	— 15.800	— 15.667	— 11.493	— 5.454	+ 4.248	+ 3.839
Lengyelország	— 51.388	— 58.422	— 58.739	— 38.909	— 4.547	— 3.760
Németország	— 27.590	— 11.491	— 9.978	+ 5.898	+ 26.902	+ 29.379
Olaszország	— 60.940	— 21.043	— 18.343	— 12.551	+ 2.620	+ 8.905
Portugália	— 13.182	— 16.835	— 17.796	+ 179	+ 8.154	+ 2.690
Románia	— 5.308	— 7.541	— 9.815	— 7.237	— 150	+ 435
Svédország	— 8.111	— 8.731	— 6.278	+ 930	+ 4.505	
Összegezés	— 317.228	— 253.181	— 242.334	— 93.125	+ 109.823	+ 94.340
Tengerentúli államok:						
Argentína	+ 103.612	+ 74.785	+ 81.721	+ 65.679	+ 2.656	
Ausztrália	+ 47.882	+ 28.487	+ 11.260	— 6.252	— 10.127	
Délafrikai Unió	+ 2.291	+ 2.421	+ 5.902	+ 3.961	+ 1.493	
É. E. Államok	+ 108.067	+ 101.086	+ 132.255	+ 92.490	— 20.368	
Új-Zeeland	+ 8.630	+ 3.404	+ 2.934	+ 3.536	— 405	
Uruguay	+ 6.943	+ 10.239	+ 6.625	+ 6.942	+ 6.805	
Összegezés	+ 277.425	+ 220.422	+ 240.697	+ 166.356	— 19.846	

A kivándorlásnak egyik sajátos s főleg a kis országokban nem lekecsinylendő velejárója az a jelenség, hogy a kivándorlók által hazájukba átutalt, vagy vissza vándorlásuk alkalmával magukkal vitt pénzüsszegek hazájuk gazdasági viszonyaira kedvező befolyást gyakorolhatnak s így — közvetve — a munkanélküliséget is csök-

¹⁾ Noha ezenfelül Közép-Európában a háború után alakult, vagy idegen területekkel gyarapodott államok türelmetlen kisebbségi politikája is elősegítette a kivándorlást.

²⁾ Adatforrás: A N. M. Hivatal kiadásában megjelent: Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik 1933. évf. 278. és 474. l.

³⁾ A számok Észak-Irországgal együtt értendők. A kimutatást megelőző években Anglia nettó kivándorlása: 1921-ben 128.110, 1922-ben 106.070, 1923-ban 198.678, 1924-ben 91.262, 1925-ben 84.259, végül 1926-ben 115.538 volt.

kenthetik. Ha tekintetbe vesszük, hogy az Egyesült Államokból — a kereskedelmi miniszter jelentése szerint — 1922-ben 400 millió¹⁾, 1927-ben 206 millió dollárt utaltak át az oda bevándorlottak hazájukba, aligha lehet kétséges a mondott hatás. Ehhez járul még az a tény is, hogy a visszavándorlók egy tekintélyes százaléka anyagilag kedvezőbb helyzetben tér vissza hazájába, mint ahogyan a kivándorlás idejében élt s így, mivel nincs a munkára ráutalva, közvetlenül is csökkenti a munkanélküliek számát.

A kivándorlás is, akárcsak a bevándorlás, preventív intézkedésekkel szabályozható s így alkalmas lehet arra, hogy befolyását a munkapiac kialakulásában és helyzetében éreztesse. A *korlátozó intézkedések* szükségessége akkor áll be, amikor egyes államokban annyira erős kivándorlási tendencia mutatkozik, hogy az nem áll arányban a kivándorlási lehetőségekkel. Így különösen a közép- és kelet európai államok voltak azok, amelyek politikai, gazdasági és szociális okokból a kivándorlást korlátozták; politikai okokból azért, hogy a nemzeti népesség apadását megakadályozzák, gazdasági és szociális okokból pedig azért, mert kivándorlóik megélhetési lehetőségét a bevándorló országokban nem látták eléggé biztosítva s elejét akarták venni főleg a gyarmatosítással összefüggő, igen gyakran végleges kivándorlásnak. Ez utóbbi esetben a bevándorló országokban székelő diplomáciai vagy kereskedelmi képviselőik részére főleg gazdasági és higiéniai téren bizonyos felügyeleti jogot igyekeztek biztosítani kivándorlóik felett, valamint azt is, hogy a kivándoroltakat esetleges visszavándorlásukban korlátozni nem fogják. Kivándorlási tilalmakat léptetett életbe Olaszország 1927. szeptember 1-től kezdve az ipari munkásokra, míg a szellemi munkások, szabad foglalkozásúak, technikusok, kereskedők kivándorlását 1928. májusától kifejezetten is megengedte, sőt ezt elő is segíti, ha külföldön működő olasz vállalatokban óhajtanak elhelyezkedni. A kivándorlást Lengyelország, Cseh-Szlovákia és Spanyolország is korlátozták.

¹⁾ A kivándorlók által 1922-ben visszautalt összegek részletezve: Olaszországba: 155—165, Németországba: 75—100, Lengyelországba: 75, Görögországba: 20, Romániába és Cseh-Szlovákiába: 10—10, Magyarországra: 5, Ausztriába 1.5, Svédországba és Norvégiába: 1—1 millió dollár volt.

Görögországba 1924-ben 8.500.000 fontot, 1925-ben 6.547.000 fontot, Olaszországba 1925-ben 787.6 millió, 1926-ban 605.6 millió és 1927-ben 178.2 millió lírát tett ki a visszautalt összeg. Ebben a három évben a kivándorlók-nak a nápolyi bank útján közvetített takarékbetétjei 1745.4 millió lírát tettek ki. (Das Problem der Arbeitslosigkeit 1929. adatai, 171—173. 1.).

A kivándorlási *elősegítő intézkedések* elsősorban azt célozzák, hogy a kivándorolt munkások elhelyezkedési lehetőségeket találjanak a befogadó országokban, a nélkül azonban, hogy ez utóbbinak munkanélküliségét kedvezőtlenül befolyásolnák. A kivándorlás korlátlan volt az észak- és nyugateurópai államokban. Egyes országokban pedig a kivándorolni szándékozók elméleti oktatásával igyekeznek ezeket a befogadó országok nyelvvel, történetével, erkölcsével, szokásaival megismertetni, így Németország, Malta és Japán; ismét mások főleg a mezőgazdaságban szükséges gyakorlatot szereztetik meg a kivándorolni szándékozókkal, így Anglia és Hollandia. Sőt Anglia a gyarmatokba irányuló "kivándorlást anyagilag is támogatja, 1925-ben 39.529, 1926-ban 65.530 és 1927-ben 63.027 volt az anyagilag segélyezett kivándorlók száma.

Spanyol- és Olaszország, valamint Japán is nagy anyagi áldozatokat hoztak a belső gyarmatosítás előmozdítása érdekében.

Az államoknak a munkásvándorlásokkal kapcsolatos rendelkezései — túlnyomó többségükben — a munkapiac szabályozását célozzák s ezért e kérdések végeredményben a legszorosabban összefüggnek a *munkaügyek* problémáival, amiért is a N. M. Sz. hatásköre a munkásvándorlások nemzetközi szabályozásával kapcsolatban a NMA. rendelkezéseiben gyökerezik.

ce) A munkásvándorlások egyöntetű szabályozása a washingtoni konferencia határozataiban; a vonatkozó nemzetközi szerződések.

I. A munkásvándorlások kérdéseinek behatóbb vizsgálatánál megállapítható, hogy a probléma megnyugtató megoldása az egyes országok elszigetelt intézkedéseivel csak akkor érhető el, ha legalább is a két érdekelt, a befogadó s a kivándorlók országa ezirányú rendelkezései egymással összhangban állnak. Így is azonban csak a két ország között rendeződne a kérdés, holott a munkásvándorlás problémája, amely világjelenség, minden irányban egyöntetű, nemzetközi úton történő szabályozást sürget. Ennek előnyei kézenfekvők, mert biztosítja a kivándorlók országának közreműködését a *befogadó* államok munkapiacán szükséges, idegen állampolgárságú munkaerők alkalmasságának kiválasztásánál, a *kivándorlók* országai azonfelül még kivándorlók érdekeit is megvédhetik a befogadó állam részéről munkásaiknak biztosított gazdasági és szociális előnyök révén. E szabályozás előnyeit elsősorban közvetlenül a vándorló *munkásság* élvezi a nemzetközi vándorlások kedvezőbb organizációja, a vándorlás ala-

posabb előkészítése, a vándorlás tartama alatti és a befogadó országokban javukra életbeléptetett védelmi intézkedések és kedvezések következtében. Ez utóbbit kívánja a washingtoni konferencia 2. *javaslata* a kivándorolt munkások és családtagjaik részére biztosítani, amikor az érdekelt országok között a viszonyosság; s a kölcsönös egyetértés alapján a befogadó ország »munkásvédelmi törvényhozásának áldásaik, valamint a belföldi munkásság részére megállapított szervezkedési jogot rájuk is ^ akarja terjeszteni.

A nemzetközi munkapiacnak vándorlások útján való szabályozását jelenti a munkanélküliségre vonatkozó *egyezménytervezet* 2. c.-ének ut. bek.-ében foglalt az a rendelkezése is, amely az egyes országok munkanyilvántartásainak tervszerű összműködését kívánja biztosítani. Ennek szálai a munkanélküliség nemzetközi statisztikai adatszolgáltatása révén a N. M. Hivatalban futnak össze.

Végül a munkásvándorlások nemzetközi szabályozásának kérdésével függ össze a munkanélküliségről elfogadott *javaslat-nék* a munkások toborzására vonatkozó intézkedése is., amely a munkásságnak idegen államokban leendő foglalkoztatás céljaira való toborzását csakis az érdekelt államok közötti kölcsönös megállapodás alapján s az érdekelt iparág munkaadóinak és munkásainak előzetes meghallgatása után engedi meg. (II. pont).

A most ismertetett rendelkezéseken felül a washingtoni konferencia egy Nemzetközi Vándorlási Bizottság felállítását is elhatározta, »... amelynek feladata — az államok felségjogának tiszteletben tartása mellett — a tanácskozás s a jelentéstétel mindazokról az intézkedésekről, amelyek a hazájukat elhagyó munkások vándorlását szabályozzák s a külföldön lakó bérmunkások érdekeit védik«.

A bizottság egyetlen ülését 1921. augusztus havában tartotta Genfben, amikor is 29 határozatot hoztak, amelyek a munkásvándorlások kérdésének szabályozásánál egységes nemzetközi eljárás bevezetését célozták és a törvényhozás s a közigazgatás terén a kérdés gyakorlati kezelésében kívántak útmutatást adni. A programm keresztülvitele azonban a hajótulajdonosok és hajóstársaságok magatartása“ folytán állandó nehézségbe ütközik.

II. A munkásvándorlások kérdéseit a N. M. Sz.-be tartozó tagállamok elsősorban *kétoldalú* szerződésekkel igyekeztek szabályozni. Főleg Franciaország, amely a világháború után a világgazdasági válság kezdetéig Európa befogadó országa lett, a legtöbb országgal csaknem egységes elvek alapján szabályozta a bevándorlást. Így 1919-ben Olasz-

és Lengyelországgal, 1920-ban Cseh-Szlovákiával, 1924-ben, majd ismételtén 1931-ben Belgiummal, ez utóbbi évben ratifikált egyezményeivel Romániával, Luxemburggal és (újból) Lengyelországgal, 1932-ben Spanyolországgal és Jugoszláviával, míg *Magyarországgal* 1928-ban az ipari munkások, 1930-ban pedig a mező- és erdőgazdasági munkások bevándorlására vonatkozólag létesített megállapodásokat. Ezekben a szerződésekben a bevándorolt munkások a munkafeltételek, fizetés, munkásvédelem, balesetbiztosítás terén a hazai munkásokkal teljesen egyenlő elbánásban részesülnek; a be- és kivándorlás a munkapiac helyzetétől ε bizonyos egészségügyi rendszabályoktól feltételezetten teljesen szabad s a tömeges toborzás lebonyolítására az érdekelt államok közös vegyes bizottságokat állítanak fel, a munkapiac kimutatásait a toborzásoknál alapul veszik s a munkaszerződéseket, amennyiben nemzetközi szerződéssel nem állnak ellentétben, a munkások elhelyezésénél akceptálják, stb.

Franciaországon kívül a világháború után bilaterális nemzetközi szerződésekkel szabályozták egymás között a munkások vándorlását: Lengyelország és Jugoszlávia, Németország és Cseh-Szlovákia, Ausztria és Cseh-Szlovákia, Németország és Lengyelország, Németország és Ausztria (az 1931. ápr. 30-i kereskedelmi szerződésben); Olaszország Braziliával, Panamával, majd 1930-ban Angliával, az ír Szabad Állammal, Ausztráliával és Indiával kötött szerződéseket; 1931-ben Lettország Lengyelországgal 3000 lengyel mezőgazdasági munkásnak a lett mezőgazdaságban leendő alkalmaztatása iránt, Brazília pedig 12.000 japán bevándorló munkás áttelepítése végett, 1932-ben India és a Délafrikai Unió, majd Anglia és Németország (utóbbi esetben 50 szálodai alkalmazott kicserélésére) kötnek ilyen megállapodásokat.

A legutóbbi időben a fiatalok munkások kölcsönös kicserélését határozták el 1930-ban Franciaország és Hollandia, 1931-ben Anglia és Hollandia, Franciaország és Lengyelország, 1932-ben Anglia és Németország, Franciaország és Jugoszlávia, ú. az és Spanyolország. 1933-ban Németország Magyarországgal is hasonló megállapodást kötött¹⁾. Olaszországban a fascista munkásszervezetek külön tanácsa hajtja végre az olasz kormánynak a fiatalok munkások kicserélése érdekében idegen államok kormányaival kötött megállapodásait.

A most felsorolt szerződések kétoldalú érdekeltségből fakadtak s ha ez idő szerint még tagadhatatlanul politikai szimpátia és érdek

¹⁾ A vonatkozó szerződések részletesebb ismertetését ld. a N. M. Hivatal kiadásában megjelent „Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik“ 1931. évf.-nak 416—422. és 1032. évf.-nak 286—291. lapjain.

is közrejátszik azok megkötésénél s jelenleg még csupán kísérletei annak a törekvésnek, amely a vándorlás kérdésének az egész világra kiható egységes szabályozása felé törekszik, hisszük, hogy e téren is eljön a kérdésnek megnyugtató s a politikai érdekeken felül emelkedő megoldása¹⁾. *

d) A munkásnők védelme.

oa) A női munka szabályozásának szükségessége. Az »Open Door Council« programja.

A világháború előtti évek női mozgalmai a dolgozó nőnek minél fokozottabb védelmet kívántak biztosítani. A nőnek a férfiakénál gyengébb fizikuma, amely főleg a testi erőkifejtést kívánó munkák elvégzésére képtelenné, számos gyári munkánál — csökkent t3llenálló képességüknél fogva — pedig kevésbé használhatókká teszi őket, csak egyik, saját személyükben rejlő indoka volt e védelem sürgetéséhek. Ehhez járult a jövő generáció preventív védelme, amikor a nőnek az anyaságból folyó hivatását is a védelem egyik okául jelölték meg. Ha mindehhez még a nőnek családanyai kötelességét is tekintetbe vesszük, e mozgalomnak elismerést érdemlő vezérmotívuma: a nők-

¹⁾ A munkáskivándorlások kérdéseinek gyakorlati megoldását értékes javaslataikkal nagyban megkönnyítik a N. Sz.-nek kebelében alakult Nemzetközi Kivándorlási Bizottság, a Nemzetközi Ki- és Bevándorlási Konferenciák (1924-ben Rómában, 1928-ban Havannában) s a N. M. Hivatal által rendezett Vándorlási Statisztikusok Nemzetközi Konferenciái (legutóbb 1932. okt. 3—7. napjain Genfben, 25 állam részvételével.).

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy a vándorlási ügyeknek a nemzetközi életben egyik kiváló szakértője s a ÍJ. M. Hivatalnál tevékeny munkása: Ferenczy Imre dr., hazánkfia, akinek e téren megjelent beható tanulmányai méltán szolgálhatnak e kérdés forrásául. Tanulmányai Európa legtekintélyesebb szaklapjaiban láttak napvilágot, így: „A kontinentális munkavándorlások szabályozása Európában“ c. a Közgazdasági Szemle 1924. évf. 199—256. 1., ugyanaz német nyelven a Weltwirtschaftliches Archiv — Jena, 1924. okt. számában; „Die internationale Regelung, der Aus- und Einwanderung“, a Soziale Praxis 1921. aug. számában, u. annak 1922. évi 28/29. számában: „Die internationalen Wanderungen und die nächste allgemeine Arbeitskonferenz“ címmel, „Die Auswanderung und die nächste Arbeitskonferenz“ c. a Pester Lloyd 1922. szept. 8 -i számában, „Die internationale Wanderungsfrage und die Statistik“ c. a jenai Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik 1923. szept. és okt. füzetekben, „Die Aufsicht der Auswanderer auf Seeschiffen“ a Soziale Praxis 1925. okt. 15 -i számában, majd Migration címmel a The Encyclopaedia Britannica Vol. II. 13. kiad. 907—912. 1., továbbá olasz és francia szaklapokban is. A N. M. Hivatalhoz e kérdésben beérkező anyagot is nagyrészen ő dolgozza fel és teszi közzé a Hivatalnak e kérdésről megjelent tanulmányaiban. (Die Wanderungsbewegungen — Genf, a N. M. H. kiadása.).

nek ipari munkájuk közben erős szociális gondoskodástól vezérelt védelme volt.

E védelemnek természetes következménye az a követelmény, hogy a nők az ipari munkáknál kevésbé legyenek foglalkoztathatók, mint a férfiak, illetve bizonyos ipari munkáknál, pl. mérges anyagok feldolgozásánál, amelyek anyai hivatásukat károsan befolyásolhatják, egyáltalában ne is legyenek alkalmazhatók. Hogy a női külön kereset a családban lisztán gazdasági szempontból hátrányos-e vagy előnyös, mindkét irányban sokat vitatott. Hátrányos, amennyiben a nő háztartásának részbeni elhanyagolásával, keresetének jelentékeny részét gyakran a maga helyett beállított fizetett munkaerő járandóságaira kénytelen fordítani, viszont annyiban előnyös, hogy a család szükségleteinek anyagi terheit a kettős jövedelem könnyebben fedezheti. Bár melyik álláspontra is helyezkedünk, kétségtelen, hogy a női ipari munka a fent vázolt okokból védelemre szorul, aminthogy a női mozgalmak, társadalmi és politikai szervezetek ezt a védelmet mindenkor sürgették is s azt továbbfejleszteni törekedtek.

E téren teljesen szakít a régi hagyományokkal és merőben új irányban kíván haladni az »Open Door Council« nevű nőmozgalom, amely Berlinben 1929. július havában már nemzetközileg is megalakult »Open Door International« néven. Ez a nőszövetség szükségesnek tartja a fiatalkorúak ipari munkavédelmét, azonban nagy energiával küzd a női munkások ezirányú védelmi intézkedései ellen, mert ezekben nem a női munkások javára életbeléptetett védelmi intézkedéseket, hanem gazdasági, korlátokat lát a foglalkoztatás lehetőségeivel szemben, így felhozták, hogy az éjjeli munka tilalma következtében a női munkások a nyomdai- és újságiparban, valamint a világvárosok éjjeli forgalmában (mint kalauzok), lényegesen hátrányosabb helyzetbe kerülnek a férfimunkásokkal szemben s keresetőségük is ennek arányában lecsökken. De utalnak a finnországi természeti viszonyokra is, ahol a sötét téli napokkal ellentétben a világos nyári éjszakákon dolgoznak s így a nők éjjeli munkájának tilalma az ipari munkásnők kereseti lehetőségeit zárná ki. A trópusokon a hűvösebb éjszakákon kevesebb fizikai fáradsággal végezhető el az ipari munka, mint a nappalok *égető* forrásában.

Megállapítható tehát, hogy az »Open Door Council« főleg *a nők éjjeli munkájának korlátozása ellen foglal állást*. Pedig az éjjeli munka a testet s az idegrendszert fokozottabban megerőlteti, mint a nappali munka, az egyes ember számára csökkenő életerőt jelent s a fizikai

kimerülés jelei is előbb mutatkoznak, mint az utóbbinál. Így a huzamosabban folytatott éjjeli munka idővel az egészséget, főleg a dolgozó nőknél annál is inkább aláássa, mert a háztartás vezetésével is elfoglalt nők a házi munkát nappal végzik el s így pihenő idejük alig marad. A nappali időre eső nyugodt pihenés a nagy városok állandó zajában különben is problematikus s így mindent egybevetve az éjjeli munka következtében nemcsak a női munkás maga, hanem végeredményben ennek családja is szenved.

De az éjjeli munka a dolgoztató üzem számára sem annyira rentábilis, hogy az ismertetett káros következmények dacára, amelyek a fizikai munkást és családját érik, érdemes volna fenntartani. Számos üzemben végzett megfigyelés egybehangzó eredményeként állapítható meg, hogy az éjjeli munka az üzem számára redukált munkateljesítményt, idővesztéséget és silányabb, rosszabb munkaeredményt jelent, mint a nappali.

Az Északamerikai Egyesült Államok munkaügyi szakosztályának (hivatalának) női alosztálya, a Department of Labour, Women's Bureau 1928-ban a nők éjjeli munkáját ismertető érdekes jelentésében¹⁾ közli, hogy a hivatal tisztviselői 2464 vállalatot látogattak meg, amelyekben 208.034 női munkás dolgozott. Ezek közül 131 vállalatnál 4367 nő végzett éjjeli munkát, akik közül csaknem 2/5 rész textilgyárakban volt alkalmazva. Dél-Karolina állam 22 textiilgyárában folyt éjjeli munka csoportonkinti felváltással, míg 10 más gyárban egész éjjel felváltás nélkül dolgoztak. Georgia államban a nők 10 gyárban dolgoztak éjjeli 1 óráig, Virginia állam dohánygyáraiban 700, míg Illinois elektrotechnikai műhelyeiben 996 női munkás dolgozott, az előbbieket éjjel is.

A már említett 4367 munkásnő közül 1944-en 10 éjjeli munkaórát dolgoztak, 627-en 9—10 órát voltak elfoglalva, 622-en 11 éjjeli órán át és végül 252-en a teljes éjjelen keresztül, vagyis 12 órán át dolgoztak. Hogy ez még a legegészségesebb szervezetű munkásnál is milyen káros következményekkel jár, azt talán feleslegesnek látszik bővebben indokolni. Csupán 438 női munkás, tehát az éjjel dolgozó munkásnők 10%-a volt nyolc órán át elfoglalva, de ezek is 100 eset közül 90 esetben átlépték a nyolc órai munkaidőt. Ilyen túlórázás a 9 órát dolgozó nőknél is 100 eset közül 89 esetben észleltetett.

A heti munkaidőre vonatkozólag a tisztviselők megállapítása az

¹⁾ The Employment of Women at Night, Mary D. Hopkins-tól: Bulletin Nr. 64. of the Women's Bureau, Washington, Govt. Printing Office, 1928. 86. s. köv. 1.

volt, hogy 1912-en 50, 605-en 55, egy harmadik csoport 50—55 órát dolgozott. Sőt 30 éttermi alkalmazott heti 84 órát is dolgozott; valamennyien »éjjeli munka« címén.

A fizikai erőnek ilyen kihasználása mellett az igazságosság és méltányosság követelménye az lenne, ha az ember fizikumát kimerítő és az idegeket felőrlő munkáért a munkaadók megfelelő munkabért is fizetnének. Azonban a Department of Labour tisztviselőinek adatai e téren is elszomorítóak, mert az éjjeli időszakban végzett munkáért fizetett munkabérek a nappali munkabérek *alatt* maradtak, így Alabama államban a nappali munkásnők átlagos keresménye 8.80 dollár, az éjjeli munkásnőké azonban csak 8.55 dollár volt; New-Jerseyben u. ez 14.95, illetve 14.65 dollárt tett ki; a pontosan heti 48 órát dolgozó nők átlagkeresménye 16.40, illetve 14.65 dollár volt, Tennessee államban ez az arány 11.10, illetve 10.50 dollárt tett ki. Átlagban a textil munkásnők éjjeli keresete — a gyapjúmunkásnők kivételével — mindenütt a nappali munkabér alatt maradt s ott is, ahol az éjjeli női munkáért fizetett bér magasabb volt, mint a nappalié — így Chicago cukrászdáiban, — alig számításba jöhető összszeggel, napi 10 centtel haladta felül a nappali munkabéreket.

A nőket tehát nem a magasabb munkabér csábítja az éjjeli munkára, hanem az anyagi szükség s ezt a szorult helyzetüket a munkaadók az Unióban a legelítendőbb módon kihasználják, őket munkaidejükön túlmenőleg is dolgoztatják. Sőt a Department of Labour megállapítása szerint igen gyakran fárasztóbb munkát végeztek az éjjel dolgozó munkásnőkkel, mint a nappaliakkal. Ezenfelül még a feltétlenül szükséges egy órai pihenőt is megvonták tőlük s ha éjfélkor étkezésre és pihenésre egy fél órai időt engedélyeztek is, a reggeli órákban ezt a fél órai időt utána dolgoztatták. Egyik államban, amelyben 22 textilgyár éjjel is dolgozott, 4 gyárban a munkásnőknek 60 perc, 6 gyárban 30 perc, egyikben 15 perc pihenőt engedélyeztek csupán, sőt a többi 11 gyárban a munkásnőknek pillanatnyi pihenő idejük sem volt. Ott kellett étkezniök az üzemben levő gépek mellett. Ezek az adatok, amelyek az amerikai üzleti szellemnek a munkaerőt határtalanul kiuzsorázó és csak a haszonnal törődő rideg önzését mutatják, egyben szemléltető példái a női munkaerőt végletekig kihasználó annak a törekvésnek, amelynek csakis az állam szociális politikája szabhat hathatós korlátokat. És itt a munkaadók részéről a női munkaerőnek még további fokozott kihasználásával is találkozunk, amely az önzésen s a bussines-en felül már a szívtelenség

birodalmában mozog, tehát ott, ahol a preventív szociális gondoskodáson felül a megtorló, a büntető rendelkezések alkalmazása is helyénvaló lenne. Így egyik üveggyárban, amely a néger nőket 8 órás csoportban foglalkoztatta, számos munkásnő naponta kétszer állott munkába, tehát 16 órát is dolgozott. Egy munkásnő ezenfelül még a harmadik csoportban is dolgozott 5 órát, így napi munkateljesítménye állandóan 21 órát tett ki! Találtak nőket, akik heti 78 (tehát napi 13), sőt olyanokat is, akik heti 79—92 órát dolgoztak.

Ezek a most vázolt esetek mindenesetre kivételek, azonban élénken illusztrálják azt, hogy hová vezethet a munkaadók elnézése, közönye, ha a törvényes intézkedések e kérdés szabályozását elhanyagolják. A szabályozás szükségessége annál inkább kézenfekvő, mert ha még a gazdasági depresszió idején is — 1928-ban — ilyen anomáliákat és felháborító eseteket találhatni az Unióban, milyen állapotok következnének be a gazdasági fellendülés esetében, amikor esetleg fokozott munkateljesítményt követelnek.

Az »Open Door Council«-nak a nők éjjeli munkaszabályozása elleni érvei tehát a vázolt okokból, valamint azért sem lehetnek helytállóak, mert a békeszerződések a különleges természeti és éghajlati viszonyok szerinti módosításokat az egyezménytervezetknél és javaslatoknál akceptálják.

De az Open Door Council *az egészségre ártalmas munkák elvégzésétől* sem akarja a munkásnőket eltiltani. E téren a korlátozásokat nem a nemek, hanem a munka természete szerint kívánja megvalósítani. Így azután harcol minden olyan tilalom ellen, amely a különösen nehéz vagy az egészségre ártalmas munkáktól eltiltja a munkásnőket. Ezzel szemben azonban tény, hogy a női test a férfiétől anatómiailag eltérően formálódik és más feladatok, a férfiakétól eltérő rendeltetés betöltésére hivatott. Még talán az is felhozható, hogy a sportokban s a praktikus ruházkodás folytán meg-edzett női test az utóbbi időben a férfiéval egyenlő fizikai erő kifejtésre is képes, ezzel szemben azonban mar aligha cáfolható meg, hogy az ipari mérgezéstől vagy a túlnehéz fizikai munkától megrok-kant nő a jövő nemzedék szempontjából lényegesen fontos anyai hivatásának *nem* tud kifogástalanul megfelelni. Ebből a szempontból csak helyeselhetők a nemzetközi munkaügyi egyezményekben is foglalt, de számos országban már azelőtt is életbe léptetett s a nők ipari munkáját érintő tilalmi rendelkezések.

Az eddig ismertetett tilalmakon felül a nő *anyai hivatásából ki-*

folyólag a szülés előtti és az azt követő időszakban is kíméltre szorul. Így a III. egyezménytervezet mindkét periódusra vonatkozólag hat-hat hétig eltiltja a nőt az ipari foglalkozástól, szülési segélyt, ápolási díjakat stb. biztosítva ez idő alatt számára. Az Open Door Council a segélyezés módja tekintetében teljesen új programmal jön. így a szociális biztosítás révén nagy részben megtérülő támogatás helyett az állam részéről fizetendő magas anyasági segéllyel s a munkaadó részéről a lebetegedett munkásnő részére tovább is kiutalandó teljes munkabérral kívánja az arra szoruló munkásnőt segélyezni. Első látszatra talán előnyösebb mint a munkásbiztosítás mai rendszerének szülési segélyei, azonban nagyon is problematikus, hogy akár az állam, akár a munkaadó elbirnák-e ezeket az érzékeny finansziális terheket. Azonkívül a munkaadó, mihelyt valamelyik munkásnőjén a terhesség jeleit észlelné, felmondással vagy más módon igyekeznék szabadulni tőle, hogy ezáltal a ránézve súlyos kötelezettségtől mentesüljön. Ezért az ilyen nők, akár a gazdasági szükségesség, akár a felmondástól és elbocsátástól való indokolt félelem miatt olyan, esetleg káros következményekkel járó cselekedetekre ragadhatnák magukat, amelyek a saját s a születendő magzat élete vagy egészsége szempontjából veszélyesek lehetnek. Így erkölcsi okokból és népszaporodási szempontból is a legsúlyosabban kifogásolható az Open Door Council ezirányú terve s annak érdekében kifejtett propagandája.

Az Open Door Council a nőmunkás személyes szabadságának megvédése érdekében, az anyaság védelme terén a legtöbb államban életbeléptetett szociális intézkedéseket főleg azért kifogásolja, mert azok a szülési és anyasági segélyeket a munka megszakításától teszik függővé. Ez pedig — a nőmozgalom szerint — a munkásnő akarat-elhatározásának s így személyes szabadságának is korlátja, mert tetszésétől függetlenül távolítja el őt munkahelyétől. Ezért csak a munka *önkéntes* félbeszakítása esetében legyen a tszóban levő segély a nőnek folyósítható, amikor is valószínűleg méltányosabb lesz annak összege, mintha a lemondás törvényes intézkedésen alapszik.

Az Open Door Council elvben még nem határozott a szülési és anyasági segély juttatásmódja tekintetében, csupán rámutat arra, hogy a jelenleg érvényben levő ezirányú rendelkezések — bármennyire is nemis szándékból keletkeztek — az anya önelhatározási képességét korlátozzák, őt emberi jogától megfosztják s női hivatásának gyakorlásában megakadályozzák. Ezek a rendelkezések tehát végeredményben nem a munkásnő »védelmét« szolgálgják.

Az Open Door Councilnak programja azonban teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy mind az anya, mind pedig az újszülött a szülés-kor, azt megelőzőleg és egyben követőleg is, bizonyos kíméletre szorul s ez sem az anya, sem a jövő generáció szempontjából nem tehető az anya tetszésétől függővé. Ez részben állami érdek is s így, ha a jelenlegi szabályozás a személyes szabadságba való bizonyosfokú beleavatkozást is jelent, annak a közérdek és az állam szociális szempontjai előtt el kell törpülnie.

A mai állapot, amely az európai országokban többé-kevésbé a washingtoni konferencia által szabályozott helyes utat és módot követi, a társadalombiztosítás révén igyekszik a munkásnő anyai hivatását a szükséghez mért anyagi hozzájárulással megkönnyíteni.

Így az Open Door Council programja a női munka új s az eddigtől eltérő szabályozása terén részben keresztülvihetetlen, részben pedig annyira károsan hatna vissza a munkásnő fizikai és pszichikai állapotára, hogy ezt nemcsak az illető munkásnő, hanem a jövő generáció is hátrányosan érezné. Minden törvényes reform csak akkor éri el célját, ha egyben az előrehaladást s mint jelen esetben is, a szociális helyzet javulását, nem pedig az e téren való visszaesését szolgálja. Már pedig az Open Door Council reformtervei a női munkások javát szolgáló szociális intézkedések leépítését, visszafejlesztését jelentenék¹⁾.

¹⁾ Az Open Door Council szociális programját a munkásnők és a női munka viszonyában 1924-től kezdve — részben eltérő motívumoktól vezettetve — Szovjetország meg is valósította. Az 1924-ben megtartott hatodik Általános Ipari Kongresszuson u. i. a munkásnők egyik delegátusa, Melcsenko asszony élezte ki ezt a gondolatot a következő érveléssel: „Sokkal előnyösebb a munkásnők védelmi körét megszüntetni, mert kedvezőbb reájuk nézve, ha kevésbé hatályosan védik őket, azonban az életfenntartáshoz szükséges anyagiakat megkereshetik, mintha arra lennének kényszerülve, hogy az utcákon eladják magukat Ezért kell megfelelő eszközöket találnunk arra, hogy a munkásnők jelenlegi számát az iparban megtarthassuk. Mi azonban e téren semmit sem cselekszünk, mert félünk attól, hogy mit mondanának nyugaton“ (A hatodik nagyorosz ipari kongresszus tárgyalási jelentéséből, 185. l., az ipari üzemek központi tanácsának kiadása — Moszkva, 1925. Közölve az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évi 11. számában, 1008. l.). — Ez a kongresszus, amely az ipari női munka szabályozása terén gyökeresen szakított az eddigi állapottal, kimondta, hogy a nők éjjeli munkájának tilalmát szabályozó eddigi törvényes intézkedések a tapasztalat szerint arra vezettek, hogy a nőket a produktív munkából kizárták, ami a nők között tömeges munkanélküliséggel járt. Ezért a kérdést revízió alá veszik s a különösen nehéz, valamint az egészségre káros mindazon iparágak jegyzékét felülvizsgálják, amelyekben a női munkát eltiltották, vagy korlátozták. (Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit id. h.). A tervezett reformokat a következő évben életbe is léptették.

A munkásnők ipari munkájának fokozottabb védelmét *gazdasági okok* is szükségessé teszik. A női munkásokat a munkaadók u. i. szívesebben foglalkoztatják és alkalmazzák, mint a férfimunkásokat, mert kisebb igényeik folytán alacsonyabb munkabérral is kielégíthetők, így ^a japán munkaviszonyokról közölt egyik munkabérstatisztika szerint¹⁾ a munkásnők többségének munkabére a férfimunkások bérenek felénél is kisebb volt. A japán kormány u. i. 1924-ben 1,290.160 mindkét nembeli munkás munkabérét megvizsgálta. Ezek között 701.579 női munkás átlagos napi munkabére 0.88 yen, a férfiaké pedig ennek csaknem a négyszerese: 2.10 yen volt. A hivatkozott közlemény szerint e feltűnő aránytalanság a munkabérek terén Japánban ma is fennáll. Ez a példa egymagában is bizonyítja a munkásnők íokozott , hatósági védelmének szükségességét.

A cári Oroszországban 1908-ban hozott földbirtokreformtörvény alapján feloszlatták a mezei községeket, a mezei birtokaiktól megfosztott földműves családok az ipari központokba özönlöttek. A nagyszámú férfi és női munkás közül főleg az utóbbiakat alkalmazták, amit a következő év munkásstatisztikai adatai is bizonyítanak. E szerint az összmunkásság 30.2%-a volt női munkás az Orosz-birodalomban,

Szovjetországban egyébként a gyermek gondozatlanul, elhagyatva nő fel, s még jobb eset, ha szüleitől az állami gyermekmenhelyre kerül, ahol „kommunisztikus nevelésben“ részesül. A házasság pedig csupán ideig-óráig tartó formai együttlés, melynek semmi erkölcsi alapja, vagy neme-sebb célja nincs. Ez okokból nem lehet állami (érdek a nőknek, s az anyaságnak védelme s a szovjetországi elretentő példák talán az Open Door Council női apostolait is más, humánusabb, a mai kor erkölcsi felfogásának inkább megfelelő elhatározásra, s így végeredményben programjuk ilyen irányú módosítására fogják készíteni.

Különben az Open Door Council programjával s a konzervatív programúnak egyáltalán nem mondható. „Szocialista Nők Nemzetközi Komité“-ja is foglalkozott az 1930. évi januárjában Zürichben megtartott kongresszusán. Az elfogadott határozat szerint az Open Door Council politikája ellenkezik a dolgozó nő érdekeivel s ezért valamennyi ország szocialista nőjét felhívja, hogy a nők és anyák törvényes védelmét igyekezzenek kiépíteni.

A kongresszuson a Brit-birodalom, Németország, Ausztria, Belgium, Svédország, Hollandia, Svájc, Lengyelország és ^Csehszlovákia delegátusai vettek részt.

Az Open Door Council programjára vonatkozólag Id. az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évi okt. füzetében Else Lud ers-nek „Der Einfluss der deutschen Arbeiterinnenschutzgesetze auf die Beschäftigungsmöglichkeiten für Frauen“ c. cikkét, 933. s. köv. 1.; u. o. 1930. évf. márc. szám 266-267. 1.; u. o. 1930. évf. ápr. szám. 377. 1.

¹⁾ Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évf.-nak ápr.-i füzetében (327. s köv. 1.).

Az oroszországi gyári felügyelők 1906. évi jelentése még arra is rámutat, hogy a gyárosok azért alkalmazzák szivesebben a női munkásokat, meri ezeket nyugodtabbaknak tartják. Így a női munkások számbeli szaporodását nemcsak a gazdasági s a szociális fejlődés, hanem az egyéni tulajdonságok is elősegítették.

Az alábbi számadatok szemléltetően bizonyítják *a női munkások hatalmas táborát*¹⁾:

Ország	Év	100 nő közül kereső volt	100 kere- ső egyén közül nő volt	Év	100 nő közül kereső volt	100 kere- ső egyén közül nő volt
Anglia és Wales	1901	24.8	29.1	1921	25.5	29.4
Ausztria	1900	47.4	43.2	1920	34.8	36.1
Belgium	1900	29.2	29.8	1920	21.3	25.0
Dánia	1901	34.2	34.8	1921	24.1	29.6
Franciaország	1906	39.0	37.1	1921	42.2	39.9
Hollandia	1909	18.3	23.9	1920	18.2	23.2
Irország	1901	24.3	28.0	1911	19.4	23.6
M a g y a r o r s z á g	1900	27.6	30.2	1920	26.1	29.3
Németország	1907	30.4	33.8	1925	35.6	35.8
Norvégia	1900	29.4	34.5	1920	21.9	27.8
Olaszország	1901	32.4	32.5	1921	26.8	28.6
Oroszország	1897	8.7	17.5			
Skócia	1901	25.8	29.8	1921	25.0	29.1
Spanyolország		14.2		1910	9.8	13.4
Svájc	1900	28.8	31.5	1920	31.6	33.9
Svédország	1900	28.3	32.7	1920	25.5	29.8
Ausztrália	1901	19.7	21.6	1921	17.1	19.7
Északamerikai E. Á.	1900	14.3	18.3	1920	16.5	20.5
Uj-Zeeland	1906	18.0	18.9	1921	18.5	21.6

A közölt adatokból megállapítható, hogy a legtöbb női munkást Francia- és Németország, Svájc és Ausztria foglalkoztatják. A táblázatban kimutatott két évtized alatt az első három országban, valamint Angliában lényegesen megszaporodott, míg Belgiumban, Dániában és Olaszországban lepadt a nőmunkások száma. A világháború alatt — tudvalevőleg — az addig férfiakkal betöltött számos munkakörben nőket alkalmaztak s ez a tendencia a háború befejezését közvetlenül követő években is éreztette hatását. A női munkások egy része továbbra is az eddigi férfi foglalkozási ágakban helyezkedett el, ami alkalmaztatási arányszámukat megnövelte, míg más helyen a népsűrűség következtében elhelyezést sürgető s részben a háborúból is hazatért férfilekosságnak kellett helyeiket átengedniük, ami elvesztett pozíciókat jelentett számukra. Sajátságos, hogy az Északamerikai Unió

¹⁾ U. annak 1932. máj. füzetében, Antonina V a l l e η t i n: Frauenarbeit in der Nachkriegszeit c. tanulmányában közölt adatok (403. és 404. lapjain).

szóban levő két évtizedes hatalmas ipari fejlődésével nem tartott lépést női munkásainak szaporodása.

A közölt táblázat néhány országára vonatkozólag a nőmunkások *abszolút* száma a következő volt:

Angliában 1901-ben 4.7 millió, 1911-ben 5.4, 1921-ben 5.7 millió; *Németországban* 1907-ben 8.5, 1925-ben 11.5 millió; *Franciaországban* 1906-ban 6.6, 1921-ben 7.3 millió; *Oroszországban* 1872-től 1925-ig 17 millióról 29 millióra emelkedett a dolgozó nők száma; *Japánban* pedig 1920-ban (55 és fél millió lélekszám mellett) a mezőgazdaságban, iparban és kereskedelemben foglalkoztatott nők száma 8,167.000 volt u. e. kategóriákban foglalatokodó 7,803.000 férfivel szemben¹⁾.

Magyarországon a kereső nők száma 1900. és 1920. között a következő volt²⁾:

1900-ban: összalakosság	19.254.559	ebből iparral foglalkozó	
		önálló nő	68.610;
		alkalm. „	110.729;
		önálló férfi	313.054
		alkalm. „	584.833
1910-ben: „	20.886.487	ebből iparral foglalkozó	
		önálló nő	85.569;
		alkalm. „	157.815;
		önálló férfi	354.209
		alkalm. „	807.731
1920-ban: „	7.990.202	ebből k e r e s ő	
		nő	férfi
		ipar	132.335
		547.322	
		őstermelés	632.285
		1.494.403	
		kereskedelem	48.549
		135.187	
		közszolgálat és	
		szabad foglalk.	52.762
		114.969	
		különbözők	25.881
		24.237	
		házi cselédek	145.478
		10.414	
		stb.	stb.
		Összesen:	1,127.615
			2,625.099

Valamennyi országban a sokoldalúság jellemzi a nők munkáját, akik agrár jellegű országokban jelentékeny arányszámban vesznek

¹⁾ A. Vallent in már hivatkozott cikkének adatai, Japán kivételével, amelyek az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évf.-nak márc havi füzetében (202. l.) található.

²⁾ AM. kir. Központi Statisztikai Hivatal hivatalos népszámlálási adatai. Az 1900. és 1910. évi adatok az 1910. évi „Népszámlálás“ II. rész, 48. l.-ről, az 1920. évi a Magyar Statisztikai Évkönyv 1929-i (XXXVII.) évf.-nak 11. l.-ről valók.

részt a mezőgazdasági munkákban is¹⁾. De az ország ipari és kereskedelmi életének is lényeges tényezője lett a női munkaerő, amiért is annak szociális védelme elsődrendű állami érdek.

bb) A női ipari munkások s az anyaság védelme az első konferencián hozott határozatokban.

Az Északamerikai Egyesült Államok Department of Labourja által a nők *éjjeli* ipari munkájával kapcsolatban *közzétett* — és fent részletesen ismertetett — adatok mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy a munkásnők éjjeli munkájának szociális szabályozása elsődlegesen fontos feladata volt a N. M. Sz.-nek. A női ipari munkások védelmének reformja is ott szerepel a NMA. általános célkitűzéseiben, „mint amelyekből eredő munkaviszonyok »az emberiség nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják«. »A nők alkalmazása« és »az éjjeli munka«, valamint »az egészségre ártalmas üzemek« már az említett rendelkezések alapján is felvették a washingtoni konferencia programjába s a konferencia igyekezett is tőle telhetőleg ennek a feladatnak megfelelni.

A washingtoni konferencia utáni kilencedik évben az Északamerikai Unió egyes államaiban a nők éjjeli munkájával kapcsolatban végzett nyomozások annyira hihetetlenül szomorú állapotokat találtak, hogy e téren legalább is fél évszázaddal maradt el az Unió a konzervatívnak tartott Európa mögött. Noha az Egyesült Államok nem tagja a N. M. Sz.-nek s így annak egyezménytervezetei és javaslatai őt nem érintik, mégis a XX. század szociális telítettsége aligha hagyhatja közömbösen az Unió ezirányú politikáját. S ha ott mégis ilyen viszonyok uralkodnak, azt hisszük, ez nem utolsó helyen tudható be annak az elzárkozottságnak, amellyel az Unió a N. M. Sz.-tel szemben viseltetik.

1. A washingtoni konferencia *a nők éjjeli munkáját* szabályozó (IV.) egyezménytervezet alapelveiben az erre vonatkozó 1906. évi berni egyezményt követi. Általánosságban, életkorra való tekintet nélkül megtiltja a nők foglalkoztatását nemcsak a köz- vagy magánipari üzemekben, hanem azok melléküzemeiben is (3. cikk). Az egyezménytervezet szerint az éjjel fogalma alatt legkevesebb tizenegy egymás után következő órából álló olyan időszak értendő, amely az esti tíz órai időtől a hajnali öt óráig terjedő időt is magában foglalja. Azokban az államokban, amelyekben a nők éjjeli munkája az ipari üzemekben még szabályozást nem nyert, az éjjeli munkaidő átmenetileg

¹⁾ Így pl. Japánban, 1920-ban közel 6 millió a földműveléssel foglalkozó női munkások száma 3125.000 férfivel szemben.

három évig 10 órában állapítható meg (2. cikk)¹⁾. Bizonyos kivételek Indiában, Sziámban s azokban az országokban is engedélyezhetők, amelyekben az éghajlati viszonyok következtében a nappali munka különös fáradtsággal jár, itt is azonban napközben adandó a megfelelő pihenő idő.

A nők éjjeli munkája csakis vis major és olyan esetekben engedhető meg, amikor gyorsan romlásnak induló anyagok vagy tárgyak megmunkálásáról, tehát csakis a legkivételesebb esetekről van szó.

Az ipari munkásnők védelme az egyezménytervezetben teljesen azonos az 1906. szept. 26-i berni egyezményben foglalt szabályozással, azzal az eltéréssel, hogy ez utóbbiban a ^hatálybalépés időpontját IG évre emelték fel: 1. azokra a cukorgyárakra vonatkozólag, amelyek répából állítanak elő nyerscukrot, 2. gyapjúfésülésnél és fonással foglalkozó üzemeknél, 3. olyan bányáknál, amelyeknél az éghajlati viszonyok következtében egy évben legalább négy havi üzemszünet van. Ez okból a berni egyezmény a világháború előtt számos államban nem is léphetett életbe.

Magyarország a nők éjjeli munkájáról szóló IV. egyezmény tervezetét az 1928. évi XXVIII. t.-c.-kel ratifikálta.

2. Az első konferencia III. egyezménytervezete a nőknek szülés előtti és utáni foglalkoztatását szabályozza, tehát *az anyaság védelmét* igyekszik biztosítani. Az egyezménytervezet u. i. megtiltja a nőknek hat hétig a szülés utáni időszakban ipari üzemi foglalkoztatását. A szülés előtt hat héttel pedig jogában áll a munkásnőnek munkáját abbahagyni, ha orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy lebetegedése ez idő alatt előreláthatólag be fog következni. E hat hét alatt vagy pedig a terhesség vagy a szülés következtében beálló hosszabb ideig tartó betegség tartama alatt tilos a munkaadó részéről mindennemű felmondás.

A munkásnő, aki munkáját a most jelzett okokból "hagyta abba, távolléte tartamára olyan összegű segílyt élvez, amely a maga és gyermeke kedvező egészségi viszonyainak fenntartására elégséges. Ezt az összeget vagy közpénzekből vagy pedig biztosítás útján kell fedezni. A munkásnő ezenfelül a betegsége folytán felmerült orvosi és szülésznői díjak megtérítését is *igényelheti*. A *munkásnő még*

¹⁾ Az egyezmény 2. és 3. cikkének részbeni módosítása az 1931. évben megtartott XV. konferencia napirendjén szerepelt, a módosításra vonatkozó javaslat azonban nem érte el a megkívánt többséget. Ezután mondotta ki az A. N. B. a B/5. sz. véleményében, hogy az egyezmény rendelkezései a vezető állásban alkalmazott nőkre is vonatkoznak. (Lel. részletesen alább, az V. fejj. e) cikkében).

akkor is igényt tarthat az orvosi bizonyítványban megjelölt időponttól a szülésig a segély folyósítására, ha az orvos vagy a szülésznő a szülés bekövetkezésének időpontjában tévedett volna.

A nőnek az újszülött táplálására naponként kétszer egy-egy fél-órás szabadidőt kell engedélyezni.

Magyarország az egyezményt az 1928: XXVII. t.-c.-kel iktatta törvényei közé.

Az anyaság védelme az egyezménytervezetben, habár szűk keretek között, mégis eléggé pregnánsan kidomborodik. Amíg a szülés utáni hat héten belül a nőnek ipari foglalkoztatása tilos, addig a szülés előtti hat héten át a leendő anyának tetszésére bizza azt, hogy kíván-e dolgozni, vagy sem. Ez az intézkedés nem elég hatékony, mert egészségileg a nő is, a születendő gyermek is megsínyli a szülést közvetlenül megelőző időszakban végzett nehezebb fizikai munkát s ezért ettől éppen olyan imperative el kellene tiltani a nőt, mint ahogyan a szülés utáni időszakokban is eltiltják, mert különben a munkásnő önként nem szakítaná meg munkáját, nehogy e miatt neki felmondjanak.

Az anyaság tartamára szóló segélyt Európa számos államában már a washingtoni konferencia ezirányú szabályozása előtt is ismerték. Egyes országokban az anyaság esetére szóló biztosítás rendszere volt életben, némely helyen a betegség esetére szóló biztosítással kapcsolatban. Az első konferencia szobában levő egyezménytervezete tehát kedvező viszonyokat talált olyannyira, hogy csupán Olasz- és Spanyolországban kellett az anyaság esetére szóló biztosítást, mint különálló berendezést megszervezni, mert ezekben az országokban még a betegség esetére szóló biztosítást sem ismerték.

3. A washingtoni konferencián hozott (sorrendben a 4-ik) javaslat azt célozza, hogy a nők anyasága s a fiatalkorú ipari munkások testi fejlődése szempontjából veszélyekkel járó bizonyos ipari munkáktól tiltsák el a N. M. Sz. tagállamai a nőket s a 18 éven aluli fiatalkorúakat. A javaslat részletesen felsorolja azokat a veszélyes ipari munkákat, amelyek mint *ólmok* vagy *ólomtartalmú vegyületek* az ólommérgezés veszélyeit rejtik magukban. Az ilyen munkák csupán bizonyos speciális s a javaslatban külön is felemlített óvintézkedések foganatba vétele esetén teljesíthetők.

Ez a javaslat a benne foglalt érdemi rendelkezéseknél fogva a gyermekek és a fiatalkorú munkások szociális védelmének körébe is belevág.

e) Gyermekmunkás — ifjúmunkás és szociális védelmük.

aa) A védelem szükségessége.

Az állam szociális gondoskodása a jövő generáció festi, szellemi és erkölcsi jóléte szempontjából nem érhet véget a nő anyai hivatását védő intézkedések életbe léptetésével, hanem tovább kell folytatódnia a védelemre szoruló gyermek- és fiatalkorú munkások munkaerejét kihasználni törekvő s csak az üzleti hasznot szem előtt tartó munkaadók önzéseivel szemben is. Mert ha már a női munkánál is előtérbe nyomult e munkának a 'férfimunkásénál lényegesen olcsóbb munkabére, úgy fokozottabban áll ez a gyermek s az ifjúkori munkás béreére vonatkozólag. A nők, a gyermekek s az ifjúkori munkások keresete igen gyakran mint a családfői kereset kiegészítése jelentkezik, amiért is munkabér igényeik már ez okból is a családfő vagy a felnőtt munkások jövedelmei mögött maradnak. Ezért alkalmazzák a munkaadók különös előszeretettel a női, a gyermek- s a fiatalkorú munkásokat.

A munkaadó a munkáscsaládnak e gazdasági helyzetét a maga javára igyekszik kihasználni s a felnőtt férfiakénál olcsóbb munkabérek jogszerűségét a gyengébb fizikumú munkások csekélyebb teljesítő képességével támasztja alá. A munkabérek megállapítása így merőben egyoldalú, a munkaadó önző érdekei által sugallt elhatározás eredménye, ellene a nehezen megszervezhető női munkások alig. a meg sem szervezhető gyermekmunkások pedig egyáltalán nem emelhetik fel tiltakozó szavukat. A munkásságnak e rétegei a munkabér nagyságának megállapítása szempontjából teljesen a munkaadó egyéni hangulatától függnnek.

A női, a gyermek- s a fiatalkorú munkás munkaerejének ezt az önző kihasználásait a munkaadók részéről minden körülmények között meg kell akadályozni, ami az állami szociálpolitikának egyik nemes feladata. A női munka védelméről s ennek szükségességéről már szó volt, ezért most csupán a gyermek- és a fiatalkorú munkás védelmének szükségességére s a védelem nemzetközi szabályozására kívánunk rámutatni.

A gyermek- és fiatalkorú munkások védelme mindenekelőtt testi és szellemi akadálytalan fejlődésük érdekében szükséges. A 14 évet aluli gyermek s a 16, illetve a 18 éven aluli fiatalkorú éppen abban a korban van, amikor a test fizikai és szellemi fejlődésének semmi

sem szabadna útjában álljon. Az erős, sőt a túlerőltetett munka megakasztja a testi fejlődést, a fizikai elfoglaltság következtében a szellemi fejlődés is elmarad, végül a felnőttekkel közösen végzett munka morális szempontból is károsan érezteti hatását. A gyermekfoglalkoztatás, mint az utcai árusítás, a küldöncszolgálat, amelyek az utcai élet tétlen szemlélődésére s így végeredményben semmittevésre nevelnek, az iskolakerülésnek válnak okozóivá.

Ezért a helyes szociálpolitika a 14 éven aluli gyermekeket teljesen eltiltja az ipari vagy bármilyen foglalkoztatástól és őket kötelező iskolalátogatásra szorítja. (így pl. Magyarországon is)¹⁾. A tankötelezettség korhatára így függ össze az ipari foglalkoztatással, mert amíg a tanköteles bizonyos fokú iskolákat el nem végzett, tehát 14 éves életkora előtt, ipari vagy más üzemben nem foglalkoztatható.

Hogy ez az intézkedés szociálpolitikailag mennyire helyes, arról *Heller Farkas*²⁾ meggyőző példákat sorol fel. Így felemlíti pl., hogy a gyári vidékek lakosságát tanulmányozó orvosok a hosszú ideig dolgozó gyermekek testi fejlődésének elmaradottságát minden kétséget kizáróan megállapították. A mi 18—20 éves üveggyári munkásaink *Chyzer* szerint gyakran 14 éves gyermek benyomását teszik, annyira visszamaradtak fejlődésükben. Vagy Angliában, ahol a napi 18—20 órás munkaidő a női és gyermekmunkások foglalkoztatásánál rendkívüli modor, elterjedt volt, a gyermekeket a szegényházakból csoportokban vették át és agyondolgoztatták őket. »Valóságos gyermekkereskedelem fejlődött ki, rendes kereskedelmi szokásokkal, amelyek meghatározták, hogy hány ép gyermekre eshetik egy hülye.« Néha még 2 éves gyermeket is találtak, aki a gyárban dolgozott. És mindez az angol szegényügyi törvénynek azon intézkedése következtében, amely kimondta, hogy a gyermekeket mesterségre kell szorítani.

Mindezek az állapotok — miként *Heller* erre rámutat — néhány-évtizedig tartottak s eredménye a járványokban s az alsóbb néposztály nagyméretű elvadulásában jelentkezett. Egészségügyi és kulturális okokból is segíteni kellett ezeken az állapotokon s »így lett a gyermekmunka szabályozásának kérdése a szociálpolitika megindítója és úttörője«.

Néhány statisztikai adat, amely hazánk — s az érdekesség ked-

¹⁾ Ld. részletesen alább a VIII. fejezetben.

²⁾ *Közgazdaságtan*. II. kötet, 430—431. 1. (Budapest, 1923., Németh József kiadása).

véért Japán — gyermek- és fiatalok munkásainak számát feltünteti, szemléltetően igazolja, hogy e kérdés helyes szabályozása mennyire érdeke a jövő generáció egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének.

Magyarországon az 1920. évi népszámlálás — miként a női munkánál közölt táblázat is feltünteti — 7,990. 202 lakost talált. Ebből 7 éven aluli gyermek volt: 978. 070.

A 7--14 év közötti kereső gyermekek száma 214.353-t, míg a 15—19 éves hansonló foglalkozási viszonyban állott fiatalok száma már 601,833-t tett ki. A magyarországi statisztikai adatok nem tüntetik fel külön a 18 éven aluli munkásokat s így e téren csupán hozzávetőleges számítás alapján mondhatjuk, hogy a 15—18 éves foglalkoztatott fiatalok száma a legutóbb közölt számadat 1/5-vel kevesebbre, tehát kb. 480.000-re volt tehető, ami az összlakosság 6.015%-ának felel meg.

Az 1920. évi népszámlálás alkalmával *Magyarország* 20 éven alóli lakosságának életkorok szerinti foglalkozási viszonyait a következő táblázat tünteti fel¹⁾:

		Östermelés, erdészet	Bányászat, ipar, forgalom	Köz- szolgálat, szabad foglalkozás	Védő	Külön- bözők, nap- számosok	Nyugdíjasok, Egyéb fog- lalkozások stb.	Cselédek	Összesen	
7 éven aluli	fiú	292.275	153.237	19.811	5.008	6.166	5.109	9.097	3.254	493.957
	leány	287.656	149.954	19.027	4.939	6.034	5.226	7.902	3.375	484.113
7—14 éves	kereső eltartott	99.288	26.801	259	—	1.301	—	593	913	129.155
	kereső eltartott	349.810	189.377	25.498	3.430	8.411	12.320	13.269	2.972	605.087
	kereső eltartott	59.713	6.097	158	—	825	—	233	14.172	85.198
	kereső eltartott	379.419	201.846	26.697	3.585	9.135	13.185	12.930	3.248	650.045
15—19 éves	kereső eltartott	235.917	115.193	3.081	1.105	3.912	44	2.365	1.623	363.240
	kereső eltartott	12.834	24.741	8.156	548	333	4.231	4.540	194	55.577
	kereső eltartott	169.071	36.037	4.823	—	2.960	101	1.573	43.228	237.793
	kereső eltartott	62.700	75.792	11.999	1.063	1.956	7.596	5.126	851	167.983

Ezzel szemben *Japánban* az 1920. évi népszámlálás 55,349.000 lakost tüntetett fel. A népszámlálást követő 1922—1925. években a japán gyárakban alkalmazott munkások létszáma életkorok szerint a következő volt²⁾:

¹⁾ AM. kir. Központi Statisztikai Hivatal már hivatkozott népszámlálási adatai.

²⁾ Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit, 1929. márc. számának 206, 207. és 325. 1,

Év	Férfi munkás				női munkás				Összesen
	14 éven aluli	14—15	15—16	16 éven felüli	14 éven aluli	14—15	15—16	16 éven felüli	
1922.	4.643	10.965	24.098	576.194	49.323	77.544	104.974	628.743	1.476.454
1923.	3.426	8.840	20.291	558.054	40.880	73.648	101.987	607.754	1.414.880
1924.	3.096	9.609	19.878	602.862	40.365	75.521	104.737	635.235	1.491.303
1925.	2.657	8.092	18.472	606.929	42.702	77.994	112.816	660.582	1.530.244

Japán legszámottevőbb iparágában, a textilgyárakban 1925-ben 972.631 munkás állott alkalmazásban, ami a gyári munkások csaknem kétharmad részének felel meg. Ezek életkor szerint a következőképpen oszlottak meg:

16 éven alóli fiú 13.095, leány 199.784. »

16 éven felüli férfi 167.937, nő 591.815.

A textilmunkások 80 %-a női munkások és ezeknek jelentékeny része 16 éven alóli. Ez utóbbiak a hasonlókorú férfimunkások számát többszörösen felülmúlják.

Az 1926. évi gyári törvény életbeléptetése után, 1926 évi október 1-én Japán 342 textilgyárában, amelyek magánvállalkozók kezében voltak, 809.764 nő- és leánymunkás és 5059 fiúgyermek munkás volt alkalmazva. Ezek közül éjjeli munkát végzett a megjelölt időben: 192,746 nő és leány, 828 fiú, összesen 193.574 munkás.

Indiában 1930-ban 37.973 gyermek dolgozott a gyárakban. Ez a szám 1931-ben "26.932-re apadt (29 < yo). A gyermekvédelem terén jelentős lépés a Brit-India területére (Beludszisztanra és Parganasra is) kiterjedő, a gyermekek munkaerejének elzálogosítása ellen hozott törvény (Children Pledging of Labour Bill), amely 1933-tól kezdve büntetés terhe alatt tiltja el a szülőket attól, a különben egész Indiában szokásban volt eljárástól, hogy gyermekeik munkaerejét mezőgazdasági, háztartási, sőt. ipari célokra is elzalogosítsák¹⁾.

Kínában is csak a legutolsó időben (1933-ban) szándékozik a kormány az ú. n. »mui-csai rendszert« megszüntetni, amely öbből áll, hogy a szülők gyermekeiket meghatározott összeg ellenében idegen személyek szolgálatára életfogytiglan átengedik²⁾.

Az Északamerikai Unióban 1920-ban 2,773.506 gyermek (köztük 1,817.704 fiú és 955 802 leány) volt alkalmazásban. Ez a szám egy évtized alatt 627.547-tel apadt nagyrésztben a gazdasági depresszió következtében. A gyermekek legnagyobb részét az ipari (gyári) és kereskedelmi, színházi üzemekben, a háztartásokban, utcai árusok-

¹⁾ Internat. Rundschau der Arbeit, 1933. márc. füzet 259. és ápr. füzet 354. lap.

²⁾ u. o. 1933. márc. füzet, 258. l.

nál s a mezőgazdaságban foglalkoztatják. A foglalkoztatás alsó korhatára országankint és üzemek szerint 14—16 évben nyert megállapítást¹⁾.

Angliában 1932. júl. 12-én szentesítette a király a gyermekek és a fiatakorúak védelméről szóló törvényt (Children and Young Persons Act), amely a védelmi alsó korhatárt az amerikaihoz hasonlóan állapítja meg²⁾.

Az egyes, országok eltérő szabályozásai és visszasságai a gyermekek és fiatakorúak munkájával kapcsolatban e kérdés egyöntetű rendezésének szükségességét igazolják, annál is inkább, mert a N. M. Sz. létesítése óta eltelt 15 év sem volt elegendő arra, hogy a szabályozás egységes elvei az egyes országokban gyökeret verjenek. Ez a körülmény pedig a gyermek- és fiatakorú munkások nemzetközi védelmének szükségességét élenként illusztrálja.

bb) A washingtoni konferenciának a gyermekmunka tilalmára s a fiatakorúak munkájának szabályozására vonatkozó határozatai,

I. Az else konferencián hozott V. egyezménytervezet eltiltja a tizenegyedik életévet még be nem töltött gyermek ipari foglalkoztatását mind a köz-, mind pedig a magánipari üzemekben vagy azok melléküzemeiben azoknak az üzemeknek a kivételével, amelyekben ugyanannak a családnak tagjai dolgoznak. Ezt a tilalmat a következő második — génuai — konferencia a keresk. hajók fedélzetén addig alkalmazott hasonlókorú gyermekekre s a harmadik — genfi — konferencia végül a mezőgazdasági munkásokra is kiterjesztette. Így a szabályozás mindhárom irányban teljesen egyöntetű elvek alapján történt. A fiatakorúak védelmét a III. konferencia a szénhordási és hajófütüi munkákkal, a tengerészeinél kötelező orvosi vizsgálattal s a XVI. konferencia a nem ipari munkákkal kapcsolatban tovább fejlesztette.

A washingtoni konferencián hozott gyermekmunka tilalom természetesen nem vonatkozik a gyermekek által a szakiskolákban végzett munkákra, amennyiben azokat a munkálatokat a hatóság engedélyezte s azokra felügyel. Az egyezménytervezetben foglalt tilalom könnyebb ellenőrizhetősége céljából minden ipari üzemtulajdonos tartozik a 16

¹⁾ U. o. 261. 1., a törvény részletes ismertetése u. o. 1932. ápr. füzet, 369—380. lapon.

²⁾ A törvény idevágó részeinek ismertetése u. o., 1932. okt. füzet, 965. és 966. lapon.

évnél fiatalabb munkások születési évét és *napját* is *feltüntető* jegyzéket látható helyen kifüggeszteni.

Japánra és Indiára vonatkozólag az egyezménytervezet eltéréseket engedélyez azonban a 12 éven aluli gyermekek foglalkoztatását Indiában is eltiltja a motorikus erővel dolgozó gyárakban, bányákban, vasutaknál s a hajózásnál.

2. /*tizennyolcadik életévet még be nem töltött fiatalok* *éjjeli* munkáját a washingtoni konferencián hozott VI. egyezménytervezet tiltja el, azonban itt is azzal a kivétellel, hogy ugyanazon család tagjai éjjel is dolgozhatnak. További kivétel az is, hogy bizonyos folytonos munkát igénylő üzemekben (vas- és acélműveknél, üveghutáknál, papír- és nyerscukorgyárakban stb./ 16. életévet betöltött fiatalok munkások is foglalkoztathatók. Különös rendszabályokat találunk az egyezménytervezetben a kő- és barnaszénbányákban, a pékiparban alkalmazott fiatalokakra, úgyszintén Japánra és Indiára vonatkozólag is.

A 16—18 éves fiatalok munkásokra vonatkozó megszorító rendelkezések vis major esetében s ha azt különös kényszerítő körülmények folytán a közérdek követeli, hatályon kívül helyezhetők. Ilyen kivételes intézkedéseket a gyermekmunkára vonatkozó tiltó egyezménytervezetnél nem találunk.

3. *A fiatalok munkások ólommérgezése elleni védelemről* elfogadott 4. javaslattal kapcsolatban utalunk az előző cikkben elmondottakra.

f) Az ipari higiénia s az üzemi védelem.

aa) Foglalkozási betegségek, üzemi balesetek s ezek megelőzése.

Mindazoknak a betegségeknek és üzemi baleseteknek elhárítása, illetve megelőzése, amelyeket az ipari, mezőgazdasági, tengerészeti, háztartási, stb. munkák a munkások egészségével és testi éhségével szemben magukban rejtenek, a szociálpolitika feladata. Nemcsak elsőrendű társadalmi és gazdasági érdek, hogy a munkásgeneráció teljesítőképessége ilyenekkel ne gátoltassék, hanem még inkább etikai feledata a kormánzatnak e társadalmi rétegnek minél nagyobb fizikai erőben való fenntartása, amely ipari és mezőgazdasági államban a szó teljes értelmében a »nervus rerum« s így egyik építője az állami életnek, szíve az állami élet vérkeringésének. A gyermekmunka, a

fiatalkorúak és a munkásnők védelmének szabályozása után a fejlődés következő lépcsőfoka csakis a felnőtt munkásoknak foglalkozásukkal kapcsolatos védelme lehetett, aminek intézményes szabályozása már csak azért sem késhetett sokáig, mert az egyes munkásokat elfoglaltságuk közben ért számos betegség és baleset folyton fokozódó terheket hárított a társadalomra.

E terhek kiküszöbölése vagy legalább is lehető csökkentése az üzemben előállható betegségek vagy balesetek eliminálásával volt csak elérhető. Így tulajdonképpen kettős prevenció vált szükségessé, az egyik, amely a munka folytán bekövetkező betegségek megelőzésére s a másik, amely az üzemi balesetek elhárítására irányult.

1. Az ipari munkást hivatása teljesítése közben számtalan *betegség* támadhatja meg, amelyek ellen csakis célszerű előrelátással védekezhetik. E betegségek kimerítő felsorolása csaknem lehetetlen, mégis a leggyakoribbak: ólom, chróm, arzén, higany és mindezek vegyületei, foszfor, benzol és ennek homológjai, valamint nitró- és amidóvegyületei, kénsav, korom, szurok, parafin, antracén és ezekkel rokonanyagok által előálló mérgezések. Röntgen és radioaktív sugarak által keletkező betegségek, üveggyártásnál fellépő szürkehályog, tudományos intézetekben, laboratóriumokban szerzett fertőzések, lépfene, tanykór, stb., stb.

E betegségek — sajnos — sűrűn szedik áldozataikat a munkásság köréből, aminek szomorúan beszédes bizonyítékai az alábbi számok:

Keresetképtelenséggel járó betegségi és halálesetek
Magyarországon¹⁾:

		1924.	1926.	1928.	1930.	Ezekből keresetképtelenséggel járó gümőkóros betegségi és halálesetek:		
Család- tagok T a g o k	í é r l i	174.401	175.149	198.045	159.456	Év	Betegség	Haláleset
	n ő	54.018	53.988	68.819	60.538			
	együtt	228.419	229.137	266.864	219.994	1924.	26.874	2.398
						1926.	26.042	1.953
Tegok halál- eseteinek száma	í é r l i	1.831	3.691	5.304	5.512	1928.	28.425	1.937
	n ő	26.055	43.778	45.058	44.073	1930.	18.204	1.494
	együtt	27.886	47.469	50.362	49.590	(Tüdő-, bél-, agy-, csontgümőkór, görvélykór s egyéb szervek gümőkórja.		
	í é r l i	4.769	4.505	4.738	4.034			
	n ő	1.175	1.352	1.628	1.528			
	együtt	5.944	5.857	6.366	5.562			

¹⁾ Magyar Statisztikai Évkönyvek 1923—1933. években megjelent kötetiből. A m. kir. Közp. Statisztikai Hivatal kiadása, Budapest.

A betegségek megelőzése nemcsak a munkahelyiségek egészséges, higiénikus megépítésében és berendezésében áll, hanem mindazokat az óvintézkedéseket is magában foglalja, amelyek a munkást erről az oldalról fenyegetik. Az üzem veszélyessége ellen ma már fokozottan védekeznek s immár évtizedek óta túlhaladott álláspont az, amely szinte bűnös közömbösséggel tűrte s »az életben mindenütt előforduló veszélyek« számlájának terhére írta az ennek folytán bekövetkezett betegségeket és baleseteket. A “ munkások egészségügyi védelme pl. a munka közben előálló porképződés, vagy az ártalmas gázok elleni berendezésekkel (exhaustor) óvja a foglalkoztatott munkás egészségét és a veszély csökkentésére, illetve kiküszöbölésére alkalmas intézkedésekkel tompítja vagy veszi elejét az üzemben eiőállható robbanásoknak, tüzeknek s a munkás életét és testi épségét fenyegető más veszélyeknek. E tekintetben az I. Nemzetközi Munkásügyi Konferencia is dicséretreméltó munkát végzett, amikor a lépfene megakadályozásáról, a fehér és sárga foszfor használatának tilalmáról javaslatokat fogadott el. Ide tartozik a nőknek s a fiatalok munkásoknak ólommérgezése elleni védelméről már ismételt tárgyalta javaslat is, amelyet méltóan egészít ki a nyilvános közegészségügyi szolgálat megszervezéséről szóló javaslat. Mindezek az ipari higiénia körébe vázó intézkedések.

A közölt statisztikai adatok azt is bizonyítják, hogy hazánkban a foglalkozási (ipari) betegségek s ezek között elsősorban is a súlyosan pusztító gümőkór, valamint az ezek folytán előálló halálesetek száma a legutolsó időkben lényegesen csökkent, ami az ország átlagos közegészségügyi félj avulásának is egyik eredménye. Ezt a kedvező irányzatot kétségkívül megtaláljuk a többi európai államban is¹⁾.

II. Ezzel szemben azonban az üzemi *balesetek* száma csekély kivételektől eltekintve az iparban s a mezőgazdaságban egyaránt Jgen aggasztó növekedést mutat, ami az alábbi összehasonlítás szerint nemzetközi viszonylatban is szembeötlök. Ezt kívánja igazolni a következő kimutatás.

¹⁾ Nemzetközi statisztikai adatok nem állottak rendelkezésre.

Ü z e m i b a l e s e t e k ¹⁾

(Rövidítések: A balesetkimutatás: B —a biztosítottak száma-, M = a foglalkoztatott munkások évi átlagszáma-, É: a munkaévek száma-, N — a munkanapok-, ö =r a munkaórák számának alapul vétele mellett történt).

I. Európai államok:

Ország	É v	A baleset- számítás alapja	Halálos	Nem halálos	Összesen	%	É v	A baleset- számítás alapja	Halálos	Nem halálos	Összesen	%
Ausztria	Bányászat, ipar, forgalom, kereskedelem						V a s u t a k					
	1925.	£ 684.526	398	11.185	11.583	1.6	£ 100.105	65	1.350	1.415	1.4	
	1929.	£ 641.935	387	14.796	15.183	2.3	£ 97.316	69	2.071	2.140	2.1	
Belgium	Mezőgazd., bányászat, ipar, forg., keresk.											
	1925.		546	202.505	203.051							
	1929.		784	285.226	286.010							
Brit-irrod. és Észak-Írország	Gyárak és dokkók						Bányák és köfejtők					
	1925.	M 5,607.790	996	216.270	217.266	3.8	M 1,235.442	1.325	204.299	205.624	16.6	
	1929.	M 5,777.655	960	222.255	223.215	3.8	M 1,012.445	1.222	203.889	205.111	20.2	
	Hajóépítészet, építészet						V a s u t a k					
	1925.	M 320.173	384	16.010	16.394	5.1	M 536.749	314	22.290	22.604	4.2	
	1929.	M 321.091	365	16.897	17.262	5.4	M 486.969	252	20.148	20.400	4.2	
Franciaország	Mezőgazd., ipar, keresk., személyes szolg.						V a s u t a k					
	1925.		2.364	911.056	913.420		M 504.100	510	860	1.370	0.2	
	1929.		2.441	1045.153	1047.594							
	Bányák és köfejtők						(1928-ban) :					
	1925.	M 448.280	564	115.530	116.094	25.8	M 500.290	334	564	898	0.1	
1929.	M 449.263	596	134.358	134.954	30.0							
Hollandia	M e z ő g a z d a s á g						Összes iparágak (mezőgazd., tengerészet, házt. alkalmazottak kivételével)					
	1924.	N 4,208.518	11	614	625	0.0	1925.	£ 1,183.062	380	114.131	114.511	9.6
	1927.	N 3,746.349	7	827	834	0.0	1929.	£ 1,340.346	413	176.099	176.512	13.1
Lengyel- ország	Valamennyi ipar											
	1927.	B 3,286.709	926	14.864	15.790	0.4						
	1928.	B 3,677.618	1.062	18.134	19.196	0.5						
M A G Y A R - O R Z S Á G	Bányászat, ipar, keresk., személyes szolg., közszolgálat, szabad pályák						M e z ő g a z d a s á g					
	1925.	£ 550.850	173	16.565	16.738	3.1	B 441.862	91	2.120	2.211	0.5	
	1930.	£ 600.945	185	27.835	28.020	4.6	B 684.434	161	8.039	8.200	1.2	
	1931.				26.577					8.580		

¹⁾ A közölt kimutatások a N. M. Hivatal-nak az Internat. Rundschau der Arbeit 1932. jan. számában megjelent részletes adatai alapján készültek. (84—100. lap).

Üzemi balesetek, (folytatás).

I. Európai államok:

Üzemi balesetek. (folytatás).

I. Európai államok:

Ország	Év	A baleset- számítás alapja	Halálos	Nem halálos	Összesen	%	Év	A baleset- számítás alapja	Halálos	Nem halálos	Összesen	%	
Németország	Mezőgazdaság						Bányaüzemek						
	1928.	£ 14.054.000	2.788	230.316	233.104	1.6	£	719.419			149.167	20.7	
	1929.	„	2.908	247.834	250.742	1.7	£	717.735			149.423	20.8	
	Ipar, forgalom (birod. vasutak kivételével) kereskedelem, színházak, szabad pályák						Poroszországi szénbányák						
	1927.	£ 9.472.825	4.474	821.697	826.171	8.7	1925.	£	626.700	1.564	111.605	113.169	18.0
	1929.	£ 10.105.513	4.434	916.101	920.535	9.1	1930.	£		1.320	98.885	100.205	
Olaszország	Bányászat, ipar, forgalom, közszolgálat						Mezőgazdaság						
	1925.	B 3.251.379	1.880	502.071	503.951	16.4	1.201 46.999 48.200						
	Orsz. Balesetbirt. pénztár adatai (u. azokról)												
	1925.	B 1.167.625	576	134.008	134.584	11.5							
1930.	—	1.054	329.743	330.797									
Svédország	Bányászat, ipar, keresk., forg., közszolg.												
	1925.	£ 595.350	289	92.021	92.310	15.5							
	1930.	—	378	119.410	119.788								
Svédország	Összes iparüzemek												
	1924.	£ 1.370.422	423	64.184	64.607	4.7							
	1928.	£ 1.503.094	454	86.127	86.581	5.7							
II. Európán-túli államok:													
Ausztrália	Bányászat, ipar						Vasutak						
	1925.		114	2.632	2.746		207 1.610 1.826						
	1930.		104	6.997	7.101		1929.		163	1.586	1.729		
Dél-amerikai Unió	Bányászat						Aranybányák, kőfejtők és ipar						
	1925.	M 271.373	600	4.546	5.146	1.8	66 283 349						
	1930.	M 304.658	749	8.834	9.583	3.1	97 438 535						
Észak-amerikai Egyesült Államok	Ércbányák						Kőbányák						
	1925.	£ 123.908	371	35.132	35.503	28.3	£	83.487	149	14.165	14.314	17.1	
	1929.	£ 115.394	350	23.092	23.442	20.3	£	76.559	126	9.810	9.936	12.9	
	Fémipar és kohók						Vas- és acélipar						
	1925.	£ 89.874	72	9.407	9.479	10.5	£	443.158	277	37.495	37.772	8.5	
	1929.	£ 79.311	65	5.904	5.969	7.5	1930.	£	408.690	242	22.603	22.845	5.5
Észak-amerikai Egyesült Államok	Vasutak						Különleges iparágak						
	1925.	£ 4.458.702	1.460	114.639	116.099	2.6	1926.	£	719.185	416	57.633	58.049	8.0
	1930.	£ 3.641.410	899	33.192	34.091	0.9	1929.	£	1.276.103	616	97.534	98.150	7.6
Japán	Iparüzemek és gyárak						Bányászat						
	1926.	M 1.194.280	236	37.511	37.747	3.1	M	293.562	801	158.476	159.277	54.2	
	1929.	M 1.999.116	411	57.291	57.702	2.8	M	286.964	964	129.419	130.383	45	

Az egyes országok üzemi baleseteinek százalék aránya megbízhatóbb ott, ahol a baleseti lehetőségek alapjául a tényleges munka-időt (éveket, napokat, órákat) vették, mert a munkások összlétszáma alapján kimutatott másik módszer figyelmen kívül hagyja a munkások pihenő, betegség-, vagy munkanélküliségben eltöltött idejét, amikor tehát a munkás az üzemi balesetek lehetőségének nincs kitéve¹⁾).

Hogy a balesetek megelőzésének és elhárításának kérdése mennyire szoros összefüggésben áll a nemzet kedvező gazdasági viszonyaival s a nemzeti vagyonosodás fokával, azt Európa legjelentősebb ipari államainak és az Amerikai Egyesült Államoknak üzemi baleseteiről közölt statisztikai adatok bizonyítják.

Ezekben az államokban, de különösen a vagyoni jólét magas fokán álló Északamerikai Unióban, a folyton növekvő kereskedelmi és gazdasági élet lendülete dacára az üzemi balesetek minden foglalkozási ágban csökkenő tendenciát mutatnak, mert a gyárak modernebb berendezésére, a balesetelhárító készülékek alkalmasabb konstrukciójára, azok sűrűbb alkalmazására s így végeredményben az üzemi balesetek elhárítására szükséges anyagi eszközök bőven állnak rendelkezésre. Ezzel szemben a vesztes háború következtében gazdaságilag leromlott Ausztriában, Németországban — akárcsak Magyarországon — az üzemi balesetek szaporodnak, Olaszországban is lassú növekedés észlelhető míg a többi országban az üzemi balesetek statisztikája többé-kevésbé stagnáló képet mutat. Az üzemi balesetelhárítás tehát végeredményben a nemzeti vagyon nagyságával áll szoros összefüggésben. A közölt adatokból még az a következtetés is levonható, hogy a munkás egészsége, testi épsége, dolgozzék bár az iparban, a mezőgazdaságban, vagy a közlekedésnél, mindenképpen veszélyben forog. E veszélyek megelőzése, vagy legalább a minimumra leendő lecsorítása az állam szociálpolitikai feladata, amelynek csaknem általános megvalósítására az első impulzust a washingtoni konferencián hozott s e körbe vágó javaslatok adták.

Elvileg a *balesetek* sikeres *elhárítása* végeredményben a balesetet előidéző okok kiküszöbölésével függ össze. A balesetek pedig keletkezési okaikat tekintve három csoportba oszthatók. Az egyik cso-

¹⁾ Ld. részletesen az Internat. Rundschau der Arbeit, 1931. febr. számában megjelent „Arbeitsunfälle“ c. cikket (193. s köv. 1.), a N. M. Hivatal kiadásában megjelenő Studien und Brichte c. kiadványok 1923. évf.-nak. 3. számában „Die Methoden der Unfallstatistik“ c. cikket, végül u. annak a kiadásában megjelent „Int. Conference of Labour Statisticians“ c. beszámolót (Genf, 1923.).

portot az ijzem veszélyes természetéből vagy a vis majorból előálló, a másikat a munkás vigyázatlansága, helytelen viselkedése, szóval egyénisége folytán keletkező, míg a harmadikat a munkagépek mozgó részei folytán okozott balesetek alkotják. Ezekkel szemben a védekezés már annyira tökéletes, hogy az üzemi baleseteknek a minimumra leszorított száma ezek folyton csökkenő tendenciáját bizonyítja.

Az üzemi balesetek elhárítása terén az első konferencia konkrét javaslatot vagy egyezménytervezetet nem hozott. Ez a feladat egyelőre a hazai törvényhozásokra hárult, amelyek e téren az utóbbi időben egymást csaknem felülmúló nemes versenyt fejtettek ki. Ez pedig a munkásosztály nagy nemzetfenntartó értékének, illetve ez érték felismerésének s erről az osztályról való szociális gondoskodás fejlődésének egyik el nem vitatható bizonyítéka¹⁾.

A munkás egyénisége is számos esetben okozójává lett a baleseteknek, amikor a testi épségét védő berendezésekkel szemben a legnagyobb nemtörődömséget, sőt bűnös közömbösséget tanúsította. Ez ellen részben munkásválasztmányokkal lehet védekezni, amilyent pl. az Unió acéltrusztje a múlt század utolsó évtizedében azzal a céllal alakított gyáraiban, hogy a munkásokat a balesetvédelmi intézkedésekről felvilágosítsa és előadások keretében rendszeresen oktassa. A munkások ezeken az előadásokon az egyes gépek veszélyt okozó részeiről s az ezzel kapcsolatos körülményekről rendszeres és szakszerű oktatást nyernek, majd a védekezés módjait és eszközeit is megismergetik velük.

Európának iparilag két legjelentősebb államában, a Brit-biroda-

¹⁾ E téren jelenleg a Brit-birodalom vezet az 1927. év dec.-ben Londonban megnyílt munkásvédelmi múzeumával, amely 51 csoportban szemlélteti a munkást érhető üzemi betegségeket és baleseteket, s az ellenük alkalmazható védelmi berendezéseket. A bemutatott munkahelyiségek természetes és mesterséges világítása, a lépcsők, feljártok, mellékhelyiségek, felvonókészülékek stb. a legalkalmasabb s az üzembiztonság szempontjából legmegfelelőbb módon szemléltetik azt a haladást, amit egy higiénikus és tűzbiztonsági szempontból is kifogástalan üzemnek fel kell mutatnia. Az 51 csoport közül az üzemi betegségek pusztításainak megelőzésével 16 csoport foglalkozik (agyagedénygyártás, atmoszferikus követelmények megállapítása az üzemekben, légzőkészülékek, lépfene, ólommérgezés, szilikózis, bőrfarkas, chróm által okozott kelések, benzol-, anilin- és higanymérgezés, ivóvíz, szellőztetés, öltöző és üdülőhelyiségek, stb.). A többi 35 csoportban pedig az üzemi balesetek megakadályozására szolgáló védelmi berendezések láthatók (transzmissziósíj felfektető készülékek, szerszámgépek, vágó- és nyomóprések, a textil- s a fonóipar gépei, nyomdaipari, gumigyártási, stb., stb. gépek a legmodernebb kivitelben — valamennyi a megfelelő védőkészülékkel). A múzeumot az angol belügyminisztérium építtette s rendkívül praktikus és tanulságos anyagával a több államot messze megelőzte.

lomban és Németországban már annyira megy e téren az ipari munkás-ság védelme, hogy Angliában pl. a bányüzemekben foglalkoztatott munkások egészen fiatal korban, sőt már az elemi iskolában is technikai oktatásban részesülnek a bányákban előállható veszélyekről. A fiatal-korban és később is, szakképzett egyének délutáni és esti tanfolya-mokon oktatják ki őket e veszélyekről s a leküzdésükre szükséges óvintézkedésekről. A szóbeli oktatáson kívül igen gyakran még röp-íratókban is kiegészítik a munkások értelmiségének megfelelő szín-vonalú szakszerű előadásokat. A bányaműszaki iskolák látogatása a fiatal-korú munkások részére Németországban is kötelező. Ezenfelül a különböző munkásszervezetek is rendeznek szakszerű tanfolyamo-kat, amelyek a műszaki bányaszakiskolákkal karöltve adják meg a munkásnak a bányában előállható veszélyek elhárításához szükséges szakismereteket.

Az ipari vagy mezőgazdasági munka közben balesetet szenvedett munkás a baleset mérvéhez képest kártalanításban részesül, amelyet a legtöbb államban már hatóságilag megszervezett társadalmi bizto-sítás útján fedeznek. Amidőn pedig az első konferencia azt a javas-latot fogadta el, hogy valamely országban foglalkoztatott külföldi munkásra és családtagjaira is terjesszék ki a hazai munkásvédelmi tör-vényhozás »áldásait«, ezalatt nemcsak az ipari és a mezőgazdasági higiéniai óvintézkedéseket s a balesetek elhárítására foganatosított intézkedéseket, hanem főleg az üzemi betegség és baleset folytán járó kártalanítást is értette.

bb) Az első konferencia s az üzemi védelem.

Az üzemi védelem terén az első konferencia az ipari munkások foglalkozási *betegségeinek* megelőzésével kapcsolatban négy javaslatot hozott, ú. m. a lépfene megakadályozására, a foszfortilalom bevezeté-sére, az ólommérgezés elleni védelemre s a nyilvános közegészségügyi szolgálat egyöntetű megszervezésére vonatkozókat. Az ezeket felölelő törvényhozási intézkedések előnyeibe — egy külön javaslatban — a külföldi munkásokat is bevonja, akiket a szervezkedési jog terén is a belföldi munkásokéval azonos jogokkal kíván felruházni. Ez okból az utóbbi javaslat csak részben függ össze az üzemi védelem szabá-lyozásával.

1. *A lépfene* terjedésének megakadályozására vonatkozólag a kon-ferencia a lépfene-csira gyanús gyapjú fertőtlenítését javasolja, még pedig vagy a termelő országban, vagy a kirakodó kikötőben. A két évvel később tartott harmadik konferencia a lépfene fertőzések meg-

akadályozására speciális bizottságot szervezett, amely 1922. decemberében Londonban tartotta első összejövetelét. A bizottság az 1924. évi konferencia elé terjesztett javaslatában tervbe vett intézkedésekkel a gyapjú, állati bőrök és egyéb állati termékek feldolgozásával foglalkozó munkásoknak a lépfene által okozott fertőzéseit igyekezett megakadályozni. A bizottság a fertőtlenítés kötelező elrendelését javasolja minden esetben, kivéve, ha a termelő országot a lépfene szempontjából kevésbé veszélyesnek nyilvánítják, vagy ha a fertőtlenítés egy más eljárással elért eredmény folytán feleslegesnek mutatkozik. A javaslatot heves vita követte. Ellenzői rámutattak arra, hogy a lépfene fertőzések, Angliát kivéve, nagyon ritkák, a fertőtlenítés nemcsak a gyapjú minőségét rontja, hanem igen költséges eljárás is, mindezekre való tekintettel alig lehet tehát e téren egységes nemzetközi megállapodásra jutni. A konferencián két vélemény állott szemben egymással: a termelők, akik a fertőtlenítés költségei következtében az előállítási árak nagymérvű emelkedésétől tartottak a fogyasztóké, illetve a feldolgozóké, akik munkásaik védelmére törekedtek. Eredmény: a határozathozatalt egy későbbi konferenciára halasztották, amikor az ipari célokra felhasználható állati szőrök és sörték, valamint paták és szarvak kényszerfertőtlenítését szándékoznak szabályozni. Ez az eddig lezajlott 17 konferencián még nem történt meg.

2. Az első konferenciának az ipari higiénia terén tett további lépése az a javaslat (6.) volt, amellyel *a tagállamokat a berni foszfortilalmi nemzetközi egyezményhez leendő csatlakozásra hívja fel*. Magyarország az említett nemzetközi egyezményt az 1925:XLIX. t.-c.-kel iktatta törvényei közé, miután a foszforos gyújtógyártást már az 1911:V. t.-c.-kel eltiltotta¹⁾.

3. Az ipari higiénia körébe is belenyúl a nőknek s a fiatalok munkásoknak *ólommérgezés elleni védelmére* vonatkozó és már ismerteteti 4-ik javaslat.

4. Mindezen szociális intézkedések egyöntetű végrehajtása végett az első konferencia 5-ik javaslatában speciális, a munkások egészségének védelmére alakított *közegészségügyi szolgálat megszervezését* is javasolja, amely állandó érintkezésben álljon a N. M. Hivatallal. Ezzel kapcsolatban az első konferencián a N. M. Hivatal higiéniai osztálya mellé mindhárom érdekcsoport képviselőiből összeállított *véleményező* bizottságot alakítottak. Ezenfelül 1921. ápr.-ban az igaz-

¹⁾ Ld. részletesen alább a VII. fejj.-ben „Az egyezménytervezetek ratifikációja a tagállamokban“ c. cikk keretében.

gafófanács egy Higiéniai Bizottságot is felállított főleg levelező hatáskörrel, amely 1922. okt. havában tartott ülésében elhatározta, hogy a bizottság tagjai kizárólag szakértők lehetnek, akik levelezés útján igyekezzenek véleményeiket az adott esetekben összeegyeztetni s csupán a kérdésben legspeciálisabb szakértők üljenek össze szóbeli tanácskozással. Egyben megkeresték a N. Sz.-nek Higiéniai Bizottságát, hogy egy tagjával képviseltesse magát ebben a bizottságban.

A N. M. Sz. Higiéniai Bizottsága 1923. szept.-ben Genfben tartott első összejövetelén, többek között az ipari higiéniát ismertető francia és angol nyelvű enciklopédikus munka kiadását határozta el. A lépfene-fertőzések megakadályozása végett fertőtlenítő eljárásokat és szérumoltásokat hozott Javaslatba, majd szakvéleményt adott az iparfelügyelettel kapcsolatos orvosi feladatokról s az egészségre ártalmas üzemekben foglalkoztatott munkások esetenkénti orvosi megvizsgálásáról is. E véleményhez 1925. jan.-i ülészakán az igazgatótanács is hozzájárult s így ezek szakszerűség szempontjából kiegészítik az 1923. évi V. konferenciának a munkásvédelem felügyeleti szervezete tárgyában hozott javaslatát.

A most tárgyalt 5. javaslat különben már az első konferencia határozatából kifolyólag »hatékony ipari felügyelet« megszervezését javasolja a tagállamoknak, amelyet a szárazföldön alkalmazott munkásokra az 1923. évi V., a tengerészekre vonatkozólag pedig az 1926. évben összeült IX. konferencia szabályozott részletesen.

5. Végül az azonos bánásmód viszonyosságának elve alapján a konferencia 2. javaslata mindazokat a kedvezményeket, amelyeket valamely ország munkásvédelmi törvényhozása alkotott, így különösen a *szervezkedési jogot*, az országban dolgozó külföldi munkások s azok családtagjai számára is hasonló mértékben kívánja biztosítani, mint ahogyan azt a belföldi munkásság részére megállapították. Mindez helyénvaló, ha e szervezkedés kizárólag gazdasági és szociális célokért történik s szigorúan ennek keretein belül is marad. Ellenben ott, ahol a munkásság gazdasági helyzetének és szociális viszonyainak feljavítása csak látszat, amelynek ürügye alatt politikum vagy esetleg egy külföldi állam politikai propagandája húzódik meg, nemcsak megtiltható, hanem az állam létérdeke szempontjából már kezdetekor is megakadályozható. E téren tehát a washingtoni konferencia erre vonatkozó javaslatának végrehajtását igen sok államban egzisztenciális érdekek fogják megakadályozni.

Az első konferencia szociálpolitikai munkáját továbbfejlesztették;

a foglalkozás« *betegségek* kártalanítása terén az 1925. évi VII. konferencia: (XVIII. egyezménytervezet, 24. javaslat), az 1927. évi X. konferencia az ipari és keresk., valamint háztartási alkalmazottak (XXIV.) s a mezőgazdasági munkások betegsége esetére szóló biztosításával (XXV.), végül a betegség esetére szóló biztosítás általános alapelveinek meghatározásával (29.);

az üzemi *balesetek* kártalanítása terén az 1921. évi harmadik konferencia a mezőgazdasági (XII.), a hetedik konferencia az ipari (XVII.), az 1929. évi tizenkettedik konferencia a dokkmunkásokra vonatkozólag XXVIII. és módosítva XXXIL).

Az idegen állampolgárságú munkások *viszonosságát* az üzemi balesetek kártalanításával kapcsolatban a hetedik konferencia (XIX., 25.), a tizenkettedik (33.) s az 1932. évi tizenhatodik konferencia (40.) szabályozta.

Végül *higiéniai* téren a harmadik konferencia az ólomfehér használatát tiltotta el (XIII.)¹⁾,

2. A második (génuai) konferencia.

a) A tengerészetet érintő szociálpolitikai kérdések külön szabályozásának szükségessége.

A Párizs-környéki békeszerződések előkészítő munkálatainak egy, részét végző Szövetséges és Társult Hatalmak Szociálpolitikai Bizottsága a francia delegáció által előterjesztett következő határozatot fogadta el:

»A Bizottságnak az a véleménye, hogy a tengerészeknek nyújtandó minimális kedvezmények egészen különleges kérdései a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák elkülönített ülészekain tárgyalassanak, amelyeknek napirendjén kizárólag a tengeren végzett munkák szereplnének«²⁾.

E határozatnak megfelelően a N. M. Sz. eddig három konferencián (1920. Génua, 1926. és 1929. Genf), foglalkozott kizárólag tengerészeti szociális kérdésekkel.

A kereskedelmi tengerészetben s a belhajózásban foglalkoztatott egyének szociális helyzetének szabályozása u. i. bizonyos mértékben *elmaradt* az ipari munkások azonos viszonyainak szabályozása mögött.

¹⁾ Mindezeket ld. részletesen a megfelelő konferenciáknál.

²⁾ „Satzungen und Geschäftsordnungen“ __ a N. M. Hivatal kiadása, 1927., 24. lap.

Ennek oka, hogy az ipari munkások jelentékenyen nagyobb számbeli arányuknál s a gazdasági életben is érezhető jelentékeny fajsúlyuknál fogva, már régebbi szervezkedésükkel igyekeztek szociális helyzetük javítását elérni. Ezzel szemben a keresk. tengerészek szám- és fajsúlybeli jelentéktelenségük folytán alig, vagy csak szórványosan szervezkedtek s így szociális téren érzékelhető eredményt nem is mutathattak fel. Az ipari munkásság gazdasági és szociális téren elért sikereit a tengerészek a most vázolt számbeli kisebbségük miatt nem tudták a maguk javára hasznosítani s szociális és gazdasági helyzetüket az ipari munkássághoz hasonló helyzeti arányban feljavítani. Ezek az ismertetett *általános* indokok szükségessé lettek a külön tengerészeti konferenciák beállítását, amelyekhez még *speciális* okok is hozzájárultak.

A tengerészek szolgálati viszonyai u. i. lényegesen eltérnek akár az ipari, akár a mezőgazdasági munkás hasonló helyzetétől. Így a munkaszerződés a tengerészeknél mélyebben belenyúl ezek életébe, mint a szárazföldön alkalmazott munkásoknál, mert a munkabér kikötésén felül még az élelmezés és a lakás, elhelyezés kérdését is felöleli s érvényességi tartama rendszerint az utazás befejezéséig tart. A szerződészegés következménye is lényegesen súlyosabb a tengerészeknél, amennyiben csaknem minden esetben szabadságvesztés büntetéssel van egybekötve.

A tengerészek, akiket a hivatás közössége s a kiképzés egységesége, a közösen megtett utakkal járó jó- vagy balsors szorosan egybefűznek, már ez okból is teljesen elkülönültek a szárazföldi munkásoktól. E differenciálódás a technika fejlődésével tovább folytatódik. A gőzhajózás elterjedése megfosztja a hajóslegényt eddigi főfoglalkozásától: a vitorlák kezelésétől s a tisztek és legénységből álló tengerészek eddigi két főcsoportját a gépészek s a kiszolgáló személyzet beiktatásával további csoportokra tagolja. A legújabb időkben bevezetett szikratávírói szolgálat a széttagolást tovább folytatta. E munkakörökön belül az egyes csoportok szociális helyzete hasonló eltérést mutat, mint a szárazföldi munkásoknál, sőt e tekintetben még további elválasztó erőként hat a különféle nemzethez való tartozás is, ami az ipari s a mezőgazdasági üzemekben mégsem ilyen gyakran előforduló jelenség.

Mindezek a körülmények a tengerészekre vonatkozó szociális viszonyok különleges rendezésének szükségességét igazolják, nmiért is teljesen indokolt a külön tengerészeti konferenciák beiktatása. A szociális szabályozásnak pedig tekintettel kell lennie a tengerészet kü-

lönleges munka- és üzemi viszonyaira, a tengerészeket fenyegető számos és nagyobb veszélyre, a szárazföldi munkásokétól eltérő szükségleteire. A tengerészek életnívójának feljavítására törekvő szociálpolitika speciális eredményeit legcélszerűbben csakis különleges eljárással érheti el.

b) A kereskedelmi tengerészek nemzetközi védelmének történeti fejlődése.

A nemzetközi szociálpolitikában érdekelt egyes foglalkozási főcsoportok, tehát az ipari, a mezőgazdasági munkások s a tengerészek közül időrendi sorrendben először ez utóbbiak alkalmaztatásával kapcsolatos kérdések jogszabályai részesültek nemzetközi elismerésben. Már *Hüfner* is rámutat a nemzetközi szociálpolitika kialakulásával foglalkozó munkájában¹⁾ arra a tényre, hogy a *középkorban* napvilágot látott tengerjogi könyvek, amelyekben a hajótulajdonosnak vagy hajósvállalatnak a legénységhez való viszonya is bő részletességgel tárgyalatott, nemzetközi jogi hatályúak voltak. Ezt pedig a foglalkozás természete hozta magával. Az egyes államok tengerészeti jogszabályai u. i. nem korlátozódhattak az egyes országok határai mentén elhúzódo tengersávokra vagy belvizekre, hanem a tengerentúli forgalom megnövekedésével természetszerűleg az idegen, a kifejlődött kereskedelem által érintett országok elismerését is igényelték. Ez okból az érdekelt államok már korán államközi megállapodásokat létesítettek s ennek következtében a tengerészet normáit már a középkor folyamán sűrűn szőtték át a nemzetközi vonatkozások, míg az ipar és a mezőgazdaság hasonló nemzetközi szabályozása csupán a XIX. század folyamán következett be.

A tengerészeti ügyeknek korai szabályozása azonban nem jelentette egyúttal azt is, hogy a tengerészettel legintenzívebben foglalkozó hajóslegények, hajómunkások szociális helyzete is ilyen mértékben javult volna a gazdasági életben elhelyezkedett szárazföldi munkásokéval szemben. Sőt e tekintetben határozott stagnáció és elmaradottság észlelhető.

Azok az első nemzetközi megállapodások, amelyek a hajósok szociális helyzetét — noha csak mellékesen is — érintik, már a legújabb korban keletkeztek. Az 1910. évi brüsszeli tengerjogi megállapodásnak a hajók összeütközéséről, a tengeri veszély esetén nyújtandó segélyről szóló rendelkezései azok, amelyek a tengerészeket hivatásuk gyakorlása közben nemzetközi szabályozás folytán szociális

¹⁾ Motive der internationalen Sozialpolitik. — Berlin és Leipzig, 1922.

szempontból is védik, habár ott a főcél a hajótörtek védelmének szabályozása volt, tekintet nélkül nemzetiségükre.

A tengerészek szociális helyzetének javítására tett első szándékolt és tudatos lépés a világháborút közvetlenül megelőző évekre esik, amikor is a hajó belsejének s fedélzetének megterheléséről s a hajónak a tengeri út alatti biztonságáról tárgyaltak a hajóstársaságok, hajóépítővállalatok s a hajósok. A hajó fedélzetének megterhelése; különösen fával, a hajó stabilitását és a gyakorlatozáshoz szükséges szabad mozgását nagyban akadályozza, ami a hajószemélyzet biztonságát “es egészségi állapotát is veszélyezteti. A hajórakomány folytán keletkezett balesetek közül az 1903—1912. években 39.6^G/o esett az így megrakott hajókra, ami annak veszélyességét már egymagában is elég szemléltetően bizonyítja.

A kérdést eleinte minden egyes állam külön-külön igyekezett szabályozni, azonban már 1912-ben rámutatott az »International Law Association« Párizsban megtartott ülésén arra a körülményre, hogy e téren a továbbhaladást csakis a kérdésnek egyöntetű, nemzetközi úton történő szabályozása szolgálhatja, mert az egyes országok hajóstársaságait e tekintetben más-más kötelezettségek terhelik. Ezért az egyes államok figyelmét a nemzetközi összműködés szükségességére hívja fel. A kérdést a Nemzetközi Jogi Egyesület a következő évben, Milánóban tartott ülésén újból felvetette, a háború azonban a nemzetközi szabályozást most már a N. M. Sz. feladatkörébe utalta.

E téren az egyes országok eltérő szabályozására jellemző, hogy amíg Anglia, Spanyol- és Finnországok a fedélzeti terheket a rakfelülettel hozzák arányba, addig Németország és Norvégia a fedélzet megterhelésének nagyságát a hajótípustól teszik függővé, Hollandia s néhány más állam a szabályozás alapjául mindkét rendszert felhasználják, míg Franciaországban, Belgiumban, Dániában s az Északamerikai Unióban e tekintetben vagy semilyen vagy csak nagyon hiányos szabályozással találkozunk.

A világháború folyamán 1916-ban az antanthatalmak munkásdelegátusai Párizsban és Londonban, a központi hatalmak s a semleges államok munkásképviselői pedig 1917-ben Bernben tartották meg kongresszusukat, amelyeken a békeszerződésekbe felveendő szociális követelményeket állapították meg. Az előbbieken a tengerészeket érintő kérdések egyáltalán nem szerepeltek, ezzel szemben a berni kongresszus kimondta, hogy »a tengerészek nemzetközi hivatására való tekintettel a hajósszervezetek bevonásával speciális nemzetközi tengerészeti jogszabályokat kell hozni, amelyek a tengerészek védelmét is felölelik«. Ebben a határozatban találkozunk először azzal a megállapí-

tassai, hogy a tengerészeti hivatás szociálpolitikailag külön kezelendő, mert a többi foglalkozási ágtól lényegesen különbözik. A béketárgyalásokon előtérj észteit német szociálpolitikai javaslat csaknem szószerint átvette a berni kongresszus idézett határozatát azzal a hozzátoldással, hogy a tengerészek védelmét a felállítandó Nemzetközi Munkaügyi Szervezet feladatkörébe kell utalni¹⁾.

A Szövetséges és Társult Hatalmak részéről 1919. május 31-én a német békedelegációnak átnyújtott válaszjegyzék közli, hogy a kérdés tanulmányozására egy bizottságot szerveztek s ennek határozatából kifolyólag a tengerészek szociális problémáit a munkaügyi konferenciák külön ülésein fogják tárgyalni³⁾.

Ilyen előzmények után jutott a kérdés megoldása a Párizs-környéki békeszerződésekben életre hívott N. M. Sz. feladatkörébe s vezetett a francia békedelegáció által benyújtott s a Szövetséges és Társult Hatalmak Szociálpolitikai Bizottsága által elfogadott határozati javaslat következtében az 1920. évi génuai tengerészeti konferenciához.

c) A génuai konferencián a halászatra, behajózásra s a tengerészetre vonatkozólag hozott egyezménytervezetek és javazlatok kritikája.

Az első washingtoni konferencia bizonyos mértékben előkészítője volt azoknak a problémáknak, amelyeket a génuai konferenciának le kellett volna tárgyalnia. Így a nyolcórás munkanap és a negyvennyolc órás munkahét bevezetéséről meghozott I. egyezménytervezet 1. cikkében utal is arra, hogy »a tengereken, valamint a belvizeken történő szállításra vonatkozó határozatokat a tengerészek és a belvízi hajósok munkaviszonyainak szabályozásával foglalkozó külön konferencia fogja meghatározni«. Ennek megfelelően a génuai konferencia napirendjét — az első konferencia programjának alapul vétele mellett — a következőképpen állapították meg:

1. A munkaidő nyolcórás korlátozásáról szóló washingtoni egyezménynek a tengerészekre leendő alkalmazása. A hajókon levő lakásviszonyok és higiéniai állapotok megvitatása.

2. A tengerészek munkanélküliségének és a bérszerződésekben foglalt feltételeknek a vizsgálata.

3. A gyermekmunka a hajózásban, tekintettel a washingtoni egyezményre.

¹⁾ Ld. a Deutscher Reichsanzeiger 1919. évi febr. 1-i s a Reichsarbeitsblatt u. a. évi 5. számát, 404. 1.

²⁾ A Deutscher Reichsanzeiger 1919. május 16-Í 111. számában s a Reichsarbeitsblatt 1919. évi 5. számában, 406. i.

4 A nemzetközi tengerészeti jogszabályok egységesítésének lehetősége.

Az 1920. június 15. és július 10. között ülésezett géniai konferencián 28 állam képviseltette magát. Elnöke az olasz kormányképviselő: *Mayor des Planches báró* volt. A konferencia munkálatait nyolc bizottság végezte és 28 ülésén három egyezménytervezetet és négy javaslatot hozott. Ezek közül két javaslat foglalkozik azonos kérdések szabályozásával, így nevezetesen a 7. a *halászatra*, a 8. pedig a *beliijózsra* vonatkozó munkaidő korlátozásával, majd a 10. javaslat s a VIII. egyezménytervezet a tengerészek munkanélküliségének problémáit tárgyalja, míg végül két egyezménytervezet (a VII. s a IX.) s egy javaslat (9.) egymástól eltérő kérdéseket ölel fel.

aa) A konferencia legnehezebb problémája a tengerészek *munkaidejének* megállapítása volt. A washingtoni konferencia által az ipari üzemi munkaidőnek napi nyolc órában történt megállapítása, mint precedens, nagymértékben vált e kérdés rendezésében bekövetkezett fiaskó okozójává. Míg u. i. a konferencián megjelent tengerészek képviselői előtt a nyolcórás munkanap a washingtoni konferencia egyezményének meghozatala folytán elérendő célként lebegett s az egyenlő elbánás elve alapján talán nem is minden jogalap nélkül, addig a kormányok s a hajóstársaságok képviselői hallani sem akartak a napi munkaidőnek ilyen mérvű megrövidítéséről. Egyik fél sem akart álláspontjából engedni. A tengerészek képviselői, akiknek megbízói az antanthatalmak kezdeményezésére, mintegy a világháborúban kifejtett eredményes munkájuk jutalmazásaképpen jutottak a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon országokint egy szavazathoz, úgy találták, hogy semmi okuk az engedékenységre. Ezért követelésük elutasítása esetére általános sztrájjal fenyegetőztek¹⁾.

A *francia* javaslat a munkaidőt heti 48 órában kívánta szabályozni, az esetleges túlórák s a vasárnapi munka kiegyenlítése részben pénzben, részben pedig a hajó kikötése alkalmával engedélyezett annyi szabadnappal történt volna, ahány vasárnapot az út alatt a tengerész dolgozott. Az *angol* javaslat szerint a fedélzeti alkalmazottak és gépészek heti 56 órát, a kiszolgáló személyzet pedig heti 70 órát doított volna. De a javaslatok kisebbségben maradtak s így a géniai

¹⁾ R i v e l l i francia tengerész-delegátus szerint: „A mi nemzetközi tengerész-szervezetünk már holnap megkezdheti az általános sztrájkot s amennyiben a hajóstársaságok és a kormányok képviselői álláspontjuk mellett kitanak, a vöröszászló fel kerül a nagy árbocra“. Ld. a géniai konferencia stenografált jegyzőkönyveit, 328. 1.

konferencia *leglényegesebb pontja*: a munkaidő nyolcórás korlátozása a tengerészetben eredmény nélkül végződött, sőt e tekintetben az 1926. és az 1929. évi tengerészeti konferenciák is sikertelenek maradtak.

Ennek a sikertelenségnek mélyrehatóbb okai vannak, semhogy azt egyedül a hajóstársaságok újabb anyagi megterhelésétől való féltelmének tudhainók be. Az egyes országoknak a tengerészek munkaidejét szabályozó rendelkezései a legnagyobb eltéréseket mutatják, aminek természetesen okai az országok éghajlatai, erkölcsi, szokásbeli különbségeiben keresendők, amelyeket azonfelül a gazdasági célszerűség kérdése is nagymértékben befolyásol. Ezért a legtöbb helyen csak a szokásjog által szabályozott munkaidővel találkozunk. Mindezek az okok a tengerészeti munkaidő szabályozásának kérdését nehezen megoldható problémává tették.

A legfőbb tengeri államokra vonatkozó statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy a tengerészek *heti munkaideje* hármassal jogcímen, törvényen, szerződéses megállapodásokon és a szokásjog alapján szabályozódik.

Belgium, a Brit-birodalom, az Északamerikai Unió, Hollandia, Németország, Norvégia, Olasz- és Svédországok tengerészei közül a fedélzeti személyzet heti 84, a gépházi 56 s végül a kiszolgáló személyzet 70—84 órát dolgozik¹⁾-

A fedélzeti személyzet heti 84 órás munkaideje a szolgálatnak két őrségre való elosztásából eredményeződik. Az őrségek négy óránként váltják fel egymást. A gépházban alkalmazott személyzet (fűtők, szénhordók stb.) 56 órás munkaidejének indoka a nehéz szolgálatban rejlik. Rendszerint három váltással dolgoznak 4—4 órán keresztül, közben nyolc órai pihenővel. A legrendszeretlenebb a kiszolgáló személyzet heti munkaideje, akik rendszerint csak a nappali időben dolgoznak, míg éjjel pihennek. A főbb tengeri államok közül egyedül Franciaországban egységes mindhárom foglalkozási csoport munkaideje, amelynek törvényes maximuma heti 56 óra.

Érthető, hogy a munkaidőnek egymástól eltérő szabályozottságát s a hajóvállalatok és tengerészek különféle, egymástól homlokegyenest ellenkező érdekeit közös nevezőre hozni, nem könnyű feladat. Ebből a szempontból a góniai konferencia sikertelensége a tengerészek munkaidejének, szabályozása körüli kérdésben talán menthetővé is válik.

A konferenciának két foglalkozási csoporttal, a halászokkal s a

¹⁾ Ld. Dr. Karl Keim: Das internationale Arbeitsrecht, Berlin, Dümmler kiad., 1925. 34. 1.

belhajózásban alkalmazottakkal kapcsolatban mindezek dacára sikerült a munkaidőnek napi nyolc és heti negyvennyolc órára leendő korlátozását keresztül vinnie. Ezt a szabályozást 7. és 8. javaslataiban az érdekelt munkaadó és munkásszervezetek képviselőinek meghallgatása útján kívánja elérni. Ennél többet a halászatra vonatkozó javaslat nem is tartalmaz¹⁾, míg a belhajózási munkaidő szabályozására vonatkozó javaslat a parti államok egymásközi megállapodását is szükségesnek tartja e kérdés szabályozása végett.

A belhajózás és a tengerhajózás a gyakorlatban talán nem különül el mindig annyira élesen egymástól, ahogyan ezt a génuai konferencia nemzetközi szabályozása tette, mert számos folyónál ez az elválasztó vonal a szárazföldre mélyen belenyúló öböl miatt földrajzilag is nehezen vonható meg. Így az Elba torkolatánál vagy az Északamerikai Unió és Kelet-Ázsia hatalmas folyóinál ez a bizonytalanság kétségtelen s ha ehhez még azt is hozzávesszük, hogy a tengeri hajók közül a jachtok s a révhajók a folyókba is behajóznak, a bizonytalanság még inkább fokozódik. A 8. javaslatnak e kétséges körülmények tisztázására is ki kellett volna terjeszkednie.

bb) A tengerészek *munkanélküliségével* foglalkozó VIII. egyezménytervezet csupán a hajótörés folytán bekövetkező munkanélküliség kártalanításával foglalkozik. Csaknem valamennyi tengeri hatalom bevezette már a génuai konferencia előtti időben a kártalanításnak ezt a módját, ami az egységes szabályozást nagyban megkönnyítette. Erre a kártérítésre az egyezménytervezet értelmében a hajótulajdonos vagy az a fizikai illetve jogi személy (pl. a bérlő hajóstársaság) köteles, akivel vagy amellyel a tengerész alkalmaztatási szerződését megkötötte. A kártérítés összege azonos a bér nagyságával s maximuma a havi bérösszeg kétszeresére korlátozható.

A nagyobb hajótulajdonosok az ilyen károk fedezésére önbiztosítási szerződéseket kötnek, a kisebb hajótulajdonosoknál pedig a viszontbiztosítás lehetőségére utalt a konferencia. Így a hajótörés következtében beálló kártérítési kötelezettségek végeredményben biztosítás révén megtérülnek.

Így biztosították a tengerészeket a *hajótörés* következtében beállott munkanélküliség esetére; minden más esetre a konferencia a N. M. Sz. tagállamainak a munkanélküliség esetére szóló biztosítás bevezetését javasolja. Ez a biztosítás vagy teljesen az állam részéről,

¹⁾ A javaslat nem említi, azonban kétségtelen, hogy az csakis, a tengeri halászatra vonatkozik.

vagy pedig a tengerészek szervezeteinek juttatandó állami hozzájárulás révén szerveztessék meg s munkanélküli segély formájában legyen az arra rászorultaknak eljuttatandó.

A munkanélküli segély demoralizáló hatására már rámutattunk, noha a hajótörés következtében munkanélkülivé vált tengerésznél tényleg indokolt a segély kiutalása mindaddig, amíg önhibáján kívül nem tud újabb alkalmazáshoz jutni. Az üzemredukció mellett talán még egyedül a munkahely elpusztulása esetében állapítható meg az a tény, hogy a munkás“ önhibáján kívül vált munkanélkülivé s így joggal rászorult a munkanélküli segélyre, amelyet nem pusztán munkakerülésből vesz fel.

Az európai államok közül a munkanélküli tengerészek részére segélyeket ad a Brit-birodalom és Németország, mindkettő 1920. óta biztosítás révén; hasonlók a viszonyok Svédországban és Norvégiában is. Franciaországban a munkanélküliség esetére szóló biztosítás a tengerészekre vonatkozólag még nincs bevezetve.

Az angol rendszer alapul vétele mellett a Paritásos Tengerészeti Bizottságot (Id. alább) bízták meg azzal, hogy a tengerészek munkanélküliségének esetére szóló biztosítás egységes, nemzetközi szabályozására vonatkozó javaslatot terjesszen elő.

ce) A tengeri munkára bocsátható gyermekek *legkisebb életkorát* a génuai konferencián hozott VII. egyezménytervezet, a washingtoni konferencián hozott V. egyezménytervezettel azonosan tizennégy évben állapította meg s a gyermekek életkorának ellenőrzése végett a hajóvezető éppen úgy köteles névjegyzéket vezetni, mint az ipari üzem tulajdonosa. Kivétel az iskolahajó, ha az ott végzett munka hatósági engedély és felügyelet alatt áll.

A javaslat főleg a Balkán- s a forró égövi államok ezzel kapcsolatos viszonyait javította meg.

dd) A tengerészek *állasközvetítésével* foglalkozó IX. egyezménytervezet lényegileg a washingtoni konferenciának a nyilvános munkaközvetítés megszervezéséről s a magánközvetítő irodák eltiltásáról szóló II. egyezménytervezete és 1. javaslata rendelkezéseit egyesíti magában s e jogalkotások rendelkezéseit a tengerészekre is kiterjeszti. A konferenciát ebben az elhatározásában mély szociális érzés vezérelte, mert ha valamely foglalkozási ágban, úgy a tengerészetben kíméletlenül kiuzsorázzák a közvetítők az állástkereső hajóslegényt. A közvetítő egy személyben szállásadója, vendéglőse, kereskedője, bankárja s így hitelezője is az állástalan tengerésznek, akit tervszerű számítással helyez el egyik helyről a másikra, csakhogy minél többször hozzájuthasson közvetítői jutalékához s így a rendszerint könnyelműen

tékozló vagy a munkanélküliséggel s pénztelenséggel küzdő hajóslegényt minél alaposabban kifosztassa. Az Északamerikai Unióban »crimp — lélekkufár« a neve ezeknek a valóban lelketlen uzsorásoknak, akik egyetlen közvetítésért nem ritkán 20 dollárt is elkérnek. Kíméletlen kizsákmányoló módszerük következtében főleg a nőtlen tengerészek sokszor annyira eladósodnak, hogy nehezen szerzett keresményük éveken át a közvetítőhöz vándorol vagy vagyonilag teljesen tönkre mennek. Ezek dacára egyes kisebb hajók kapitányai mégis igénybe veszik közvetítésüket, mert a közvetítők igen gyakran apróbb szívességeket tesznek nekik, elősegítői csempészetüknek s így kölcsönösen lekötelezettjei egymásnak.

Érthető tehát, ha a második konferencia ennek a közvetítésnek teljes kiirtására törekedett és kizárólag a hatósági állásközvetítő helyek vagy a tengerészek hivatásos szervezetei által ellátott állásközvetítést kívánja megtűrni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tisztességes magánközvetítő helyek »hatósági felügyelet mellett« ne folytathassák tevékenységüket. A közvetítésért járó díj azonban ebben az esetben sem terhelheti a hajóslegényt¹⁾.

Az újonnan megszervezendő hatósági vagy egyesületi munkaközvetítő helyek mellett véleményező szervekként az érdekeltek paritásos bizottságai működnek.

A Brit-birodalomban, Olasz- és Németországban a tengerészek állásközvetítését hatósági engedélyhez kötötték s egyben eltiltották a közvetítőket attól, hogy ezzel kapcsolatban vendéglői ipart folytassanak vagy lakost, illetve hálóhelyeket bocsáthassanak bérbé. Franciaországban és Hollandiában a magánközvetítők még mindig folytathatják iparukat.

ee) A génüai konferenciának 9. javaslata végül felhívja a tagállamokat *a tengerészeire vonatkozó jogszabályaiknak egységes rendtartásba leendő egybefoglalására* egyrésztől azért, hogy az érdekeltek jogaikról és kötelességeikről tiszta képet nyerhessenek, másrésztől pedig azért, hogy ezáltal egy egységes, nemzetközi tengerészeti rendtartás meghozatala megkönnyíttessék. A napirend 4. pontja egy ilyen szabályozásnak »a lehetőségét« kívánta megvitatni, azonban a N. M. Sz. igazgatótanácsa, tekintettel a kérdés nagy terjedelmére, még ezt a lehetőséget is kizártnak tartotta. Ez az aggodalom teljesen joga-

¹⁾ Az 1933. évben megtartott XVII. konferencia által elfogadott XXXIV. egyezménytervezet megszüntette a bér munkások munkaközvetítésére nyereszkedési céllal alakult és közvetítői díj ellenében tevékenykedő irodák működését. Átmeneti idő: a ratifikálástói számított 3 év. (Ld. az V. fejezetben).

sült volt, meri a génuai konferencia a szóban forgó javaslatban csupán az egységes rendtartás *előkészítéséhez* szükséges anyag összegyűjtését határozta el. Ennek megtörténte után fogja majd a N. M. Hivatal egyik konferencia elé terjeszteni erre vonatkozó javaslatát, amelyet a Paritásos Tengerészeti Bizottság közreműködésével fog kidolgozni.

A kodifikálás egységesítése azonban igen sok akadályba ütközik. A különböző nemzetek szokásait, erkölcsi felfogását s nyelvi különbségeit, majd a munkaadóknak s a tengerészeknek országonként is eltérő érdekeit összhangzásba hozni nem egyszerű feladat. Ezek a különbségek ott is, ahol a tengerészekre vonatkozó egységes rendszabályok megvannak, ezek fejletlensége vagy elavult, de viszont bizonyos tradíciók folytán megmerevedett szabályok következtében nehezen lesznek áttörhetőek és egységesíthetőek. Az angol Merchant Shipping Act 1894-ből s a német tengerészeti rendtartás — Seemannsordnung — 1902-ből ezeknek legtipikusabb képviselői. Egyik sem tökéletes, egyik sem rendszeres, amiért is a nemzetközi szabályozás elé ez idő szerint csaknem leküzdhetetlennek tetsző akadályok tornyosulnak. Bizonyítja ezt az a tény is, hogy a génuai konferencia óta eltelt csaknem másfél évtized alatt e kérdés megoldása nem is jutott előbbre.

d) A Paritásos Tengerészeti Bizottság.

A N. M. Sz. igazgatótanácsa 1920. márciusában Londonban tartott ülésében elhatározta, hogy tengerészeti műszaki kérdésekben, a N. M. Hivatal segítségére, szakértő bizottságot fog felállítani. A bizottság *Paritásos Tengerészeti Bizottság* néven összesen 12 tagból, még pedig az igazgatótanács által kijelölt két tagból s a hajótulajdonosoknak és tengerészeknek a tengerészeti konferenciákon megválasztott öt-öt képviselőjéből áll. Célja pedig az, hogy az egyes speciális nemzetközi tengerészeti konferenciák közötti időszakokban a tengerészetet érintő s a szociális szabályozás körébe vágó munkálatok folytonosságát biztosítsa. A legjelentősebb tengerparti államok képviselőiből megválasztott tagoknak még az is a feladatuk, hogy a konferenciákon hozott határozatok pontos végrehajtása érdekében befolyásukat kormányaiknál latba vessék.

A Paritásos Tengerészeti Bizottság 1920. márc. 3-án alakult meg, első ülését pedig 1920. nov. 8—10. között tartotta Genfben, amikor a génuai konferencián elfogadott egyezménytervezetek és javaslatok végrehajtási módozatait vitatta meg. A tengerészek munkanélkülisége

esetére szóló biztosításával kapcsolatban úgy határozott, hogy bevérdja az Angliában akkor bevezetett szociális biztosítás eredményeit; az egységes tengerészeti rendtartás bevezetésének kérdésében pedig elfogadta a N. M. Hivatalnak szakvéleményét, amely szerint az ilyen rendtartás megalkotása a tengerészeti szociálpolitikának csupán végső céljaképpen szerepelhet, mert be kell várdni azt a fogadtatást, amelyben a tengerészeire vonatkozó nemzetközi egyezménytervezetek és javaslatok a ratifikációs eljárás folyamán az egyes államok részéről részesülnek s csak abban az esetben lehet egységes kodifikációra gondolni, ha az államok többsége ezeket ratifikálja. De nehézséget okoz a tengerészeti rendtartás által szabályozandó kérdések kiválasztása is, amelyek ez idő szerint három csoportba oszthatók, még pedig

a) a tengerészeket mint munkásokat érintő s a N. M. Hivatal által megoldandó olyan kérdésekre, amelyeket más, a tengerészet problémáival foglalkozó szervezetek nem vesznek fel jprogramjukba;

b) a tengerészeket s a tengerészetet egyaránt érintő olyan problémákra, amelyek a hasonló szervezetekkel való együttműködést is szükségessé teszik, végül

c) általános vonatkozású, a tengerészzel általánosságban foglalkozó, de a tengerészeket csak kevésbé érdeklő kérdésekre (pl. jelzések a tengeren, a tengeri utak nemzetközi szabályai, stb.).

A Paritásos Tengerészeti Bizottság e szakvélemény elfogadása után a vonatkozó szabályozás sorrendi kérdését is eldöntötte a következőképpen:

1. A szakvizsgálatok eredményeinek rendszerbe foglalása s az egyes kormányokkal leendő közlése; 2. a beérkezett jelentések- és kívánságoknak a nemzetközi szabályozás tervezeteinél való felhasználása, (az előkészítés mindkét periódusa a N. M. Hivatal feladata), 3. az egyes országok jogászbizottságainak és 4. a Paritásos Tengerészeti Bizottságban képviselt országok érdekképviseleiteinek kritikája a tervezetről; 5. e vélemények alapján a tervezet átdolgozása, közlése a kormányokkal s ezek véleményének beszerzése, végül 6. részletes tárgyalás és szavazás a közgyűlésen.

Amíg a nemzetközi tengerészeti rendtartás tervezete e fórumokat megjárja, természetesen hosszabb idő eltelik. A tervezet az 1933. év végéig megtartott konferenciák elé még nem jutott el.

A Bizottság ellenben mielőbb szabályozandónak találta a tengerészek munkabérszerződésének, munkafelügyeletének és a hazájukba történő visszaállításnak problémáit, amelyeket az 1926. évi IX. konferencia el is intézett. A hajókon uralkodó egészségügyi viszonyok, vala-

mint a nagyobb kikötővárosok tengerészeti szak- és továbbképző iskoláinak felállítása kérdéseiben a Bizottság a N. M. Hivatal útján az illetékes orvosszövetségektől fog adatokat beszerezni.

Az 1921. évi III. konferencia elhatározta, hogy a tengerészek munkájával foglalkozó vagy azzal összefüggő valamennyi kérdés, amely a konferenciák napirendjén szerepel, előbb a Paritásos Tengerészeti Bizottság elé terjesztendő. A Bizottság azóta évenként, sőt a szükség szerint többször is, ülésezik. 1933. dec.-ig 10 ülést tartott. Mivel munkája a tengerészeti külön konferenciák határozataival szorosan összefügg» azzal részletesebben ott foglalkozunk.

3. A harmadik (genfi) konferencia,

a) A mezőgazdasági munkáskérdés és megoldásának módjai.

Amíg a washingtoni konferencia az ipari munkások, a génuai pedig a belhajózásban és a tengerészetben alkalmazott hajósok szociális viszonyainak szabályozásával foglalkozott, addig az 1921. évben Genfben megtartott III. nemzetközi munkaügyi konferencia túlnyomólag a mezőgazdasági munkások hasonló problémáit igyekezett a nemzetközi szabályozás útján a megoldás felé vinni. Ezért ezt a konferenciát teljes joggal lehetne mezőgazdasági konferenciának nevezni.

Az összes alkalmazotti csoportok közül, miként láttuk, legkorábban az ipari munkásság szociális viszonyai rendeződtek, amely tartalmilag is a legintenzívebb volt. Kevésbé fejlett volt a kereskedelmi tengerészek s legelmaradottabb a mezőgazdasági munkások azonos viszonyainak rendezése. Ennek oka nagyrészt abban a történelmi tényben keresendő, hogy az úr és szolga közötti viszony a legtöbb állam alkotmányának elvi alapját képezvén, az átalakulási folyamat, amely az úrból munkaadót, a szolgából munkást formál, csak a íöbbsé-kevesbé merev alkotmányok megváltoztatásával törhetett utat magának, A további fejlődés is érthetően nehezebben távolodott el a megrögzött feudális viszony szellemétől, semhogy rövid idő alatt képes lett volna a mezőgazdasági munkásság szociális viszonyainak feljavítása terén az ipari munkássággal lépést tartani. E tekintetben a legtöbb országban sokáig csupán az alaki bérvédelem s a felmondási idő szabályozása voltak a rendezés körébe vont szempontok.

Míntha azután e lassú ütemet a nemzetközi szabályozás is be akarta volna tartani; az ipari munkások s a keresk. tengerészek szociális viszonyainak reformja *után*, csupán a III. konferencián nyúlt a mezőgazdasági munkásság problémáihoz, amelyek pedig az agrár államok legtöbbjének, így Magyarországnak is legsürgősebben

megoldandó kérdései. Mert ez az értékes emberanyag, amely faji összetételében a leghomogénebb, a földdel való szoros kapcsolata révén a nemzeti hagyományok őrzője s végül nemzetgazdaságilag is a munkásságnak leglukratívabb csoportját alkotja, az állami életnek egyik-legjelentősebb erőforrása. Mindenképpen indokolt tehát, hogy ennek a munkásosztálynak anyagi és erkölcsi jóléte, gazdasági és kulturális szükségletei a legmesszebbmenő mértékig kielégíttessenek. Es ha van érdek, amelynél az agrárállamok összefogása a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon teljes mértékben indokolt, úgy a mezőgazdasági munkásság szociális érdekeinek felkarolása feltétlenül ilyen, mert a mai társadalmi, sőt végeredményben politikai berendezkedésnek is legerősebb támasza és pillére, sőt igen sok országban a nemzet gerince a mezőgazdasági munkás, nem pedig a N. M. Sz., sőt igen sok és tekintélyes állam részéről is túlon túl favorizált ipari munkásság.

E viszonyokat a mezőgazdaságban a munkaadó s a munkás érzelmi és lelki közössége alapján kell rendezni. A föld, amelyet a munkás megművel, csaknem minden esetben hazájának földje is, amelyhez őt a származás, a faj s a múlt minden emléke fűzi. Ez a lelki és érzelmi kapcsolat a megmunkált földdel össze sem hasonlítható az ipari foglalkozásnál felhasznált anyaggal vagy a munkaeredménnyel, amelyet a legtöbb esetben nem is lát készen a munkás, mert csupán töredékmunkát végez annak előállításánál. Ez alatt is legfeljebb hasonló sorsban élő munkatársaival áll lelki közösségben annak mérlegelésében, hogy mennyi lesz a munkaadó vállalkozói nyeresége munkájuk eredménye folytán. Az előbbieknél tehát a szó teljes értelmében vett érzelmi, érzésbeli kapcsolat, az utóbbiaknál pedig a legjobb esetben érthető közömbösség, de gyakran animozitás az, ami a munka közben a munkásság e két csoportját eltöltheti. Természetes, hogy a vázoltak után a munkaeredmény is ennek megfelelő lesz.

A világ csaknem valamennyi államában felfokozott munkanélküliség a mezőgazdasági munkásság körében is érezhető. Talán nem annyira nyomasztóan, mint az iparban, mert a gazdaságilag megművelhető területek megmunkálását ezután is folytatni kell, azonban a mezőgazdasági gépek állandó szaporodása, mely a kézi erőt mind jobban kiszorítja, a gazdasági termékek árának rohamos csökkenése, ami az európai piacoknak a tengerentúli gabonával történt elárasztása folytán állott elő, már a mezőgazdasági munkásság körében is szinte katasztrofális munkanélküliséget váltott ki, annak minden szociális, gazdasági és erkölcsi következményével együtt, amelyet — ha lehet — a primitív gazdasági, szociális viszonyok s az a körülmény is felfokoztak, hogy azok feljavítására hosszú ideig semmi sem történt.

Már pedig a hivatalos statisztikai adatok szerint 1920-ban *Magyarországon* a közel 8 millió lakosból 2,126.688 volt a kereső őstermelő lakosság száma, ugyanebbe a csoportba eső eltartottak lélekszáma 2,322.416-ot tett ki. Őstermelésből élt ezek szerint 4,449.104 ember, ami az összlakosságnak 55.7%-a. Ezzel szemben bányászat-, ipar- és kereskedelemmel az összlakosság 30.1 y_0-a foglalkozik. Ezekből az adatokból a magyarországi földműves lakosság súlya és nagy jelentősége minden kétséget kizáró módon megállapítható.

Ezzel szemben pl. Németország *ipari* jellegét a következő szám-
adatok bizonyítják: a 63,178.619 lélekszámú lakosságból a mezőgazdasággal foglalkozó kereső és eltartottak száma 14,373.256. Pusztán a kereső lakosság közül mezőgazdasággal 30.5%, iparral pedig 41% foglalkozik. (Kereskedelem és közlekedés 16.5%, közigazgatás 4.7 % stb.). Az őstermeléssel foglalkozók közül 2,202.861 önálló és 2,607.282 alkalmazott; az utóbbiakkal szemben áll az ipari munkásság 9.7 milliós hatalmas tömegével¹⁾.

a) Az egyes országok gyakorlati mezőgazdasági munkásügyi politikájának feladata a mezőgazdasági munkáskérdés mindinkább sürgető problémájának megoldása. E tekintetben az ország gazdasági és pénzügyi viszonyainak figyelembe vétele mellett azokon a módokon felül, amelyeket a munkanélküliség megoldásának taglalásánál felsoroltunk, speciális, a mezőgazdasági viszonyokkal szorosabb kapcsolatban álló közmunkák (megyei, községi, tanyai utak, vízrendezések, vízszabályozások) építése és végrehajtása volna az a legsürgősebb feladat, amellyel a kérdés megoldásán, esetleg évekre kiterjedőleg is, segíteni lehetne. E mellett, esetleg munkáshitelek nyújtásával is, az államnak szociálpolitikai feladatai közé kell iktatnia a mezőgazdasági munkáslakások építésének valamint földhöz juttatásának kérdéseit is. Mindezt megfelelő közegészségügyi politikával kell kísérnie.

b) A most felsorolt szociális intézkedések a problémának természetesen csak egyik megoldási módját adják, amikor nemzeti érdekek parancsolóan sürgetik ennek az értékes társadalmi rétegnek megtartását. E cél elérésére törekszik az ú. n. *falu- és tanyafejlesztés* is, amelyet a túlnyomólag agrárállamok iktatnak be mezőgazdasági szociálpolitikájuk keretébe. Ennek a politikának egyik legelső követője *Spanyolország* volt, amely az 1907. augusztus 30-án életbe léptetett belső gyarmatosító törvényével az ország földműves lakossá-

¹⁾ A németországi adatokat a Magyar Szemle 1931. márciusi számában Radnóti István: A mezőgazdasági munkásság Németországban c. cikkében közli. 254. l.

gának lehetővé *tette*, hogy mezőgazdasági művelésre alkalmas területeket vehessen, majd szövetkezeti hitel igénybevételével a szükséges élő és holt felszerelést is megszerezhesse. A tulajdonosok a földet sem el nem adhatták, sem fel nem oszthatták s a családfő halálával azt csak egy örökös örökölhette azzal a kötelezettséggel, hogy a többi Örököst pénzben elégíti ki. A földtulajdonosoknak kisebb erdőket és szőlőket kellett ültetniük. A mezőgazdasági szövetkezetben élvezett hitelt az aratás eredményével is lefizethették.

A törvény végrehajtását megkönnyítendő, az országban 1908. és 1926. közötti években 28, ilyen belső gyarmatosításra alkalmas területet jelöltek ki 11.028 hektár¹⁾ területen, amelyből ez idő alatt tényleg 5163 hektár került megművelés alá 1672 odatelepített földműves család részéről. Az egyes parcellák nagysága 1 és fél és 15 hektár között váltakozott²⁾.

A most tárgyalt tanyafejlesztési törvényt csak kísérletképpen vették be s annak végrehajtását 1927-ben leegyszerűsítették, mert megállapítást nyert, hogy az egyes földműves családok által felhasznált berendezkedési költségek túl magasak s mivel kellő szakismertekkel sem rendelkeztek, a földek megművelése nem történt racionális módon. A felosztott földet a bérlők most már tulajdonul is megszerezhetik s racionálisabb felosztás mellett annak jövedelmezőségét is növelhetik. A telepeket az odatelepítésekkel együtt egy mezőgazdasági központi szociálpolitikai igazgatóság felügyelete alá helyezték, amely 1928. aug. 8-án 20.000 hektár ilyen területnek és 2278 telepes családnak igazgatását vette át. Ezzel a rendszerrel elérte a spanyol kormány, hogy a betelepített telektulajdonosok által 25 éven keresztül fizetendő törlesztés csekélyebb lett, mint az a bérösszeg volt, amit eddig kellett u. azért a területért fizetniük. Ez a telepítési politika a kormánynak eddig mintegy 10.000 pezetajába került. Ezen az összegen kizárólag betelepítendő területeket vásároltak.

Spanyolország a most csak nagy vonásokban ismertett intézkedéseivel az ország egész mezőgazdasági struktúráját átalakította, a tőkét és a munkát csaknem teljes egészében a mezőgazdaság szolgálatába állította. A földbirtokos parasztság nemcsak vagyonosodik, hanem e *mellett* befolyása is növekszik, amennyiben mindinkább függetleníti magát a nagybirtokosoktól, a telekspekulánsoktól s az

¹⁾ 1 hektár = 1.739 kat. hold, tehát 1 hold = 0.57 hektár.

²⁾ A most ismertett adatoknak a spanyolországi telepes területek szerinti részletes felsorolását ld. az Internat, Rundschau der Arbeit 1929. évi aug.-i 8. számának 716. lapján,

apró és igen sok esetben csak a parasztság pénzére számító, hitelintézetektől

Magyarország nemcsak a falu- s a tanyafejlesztés révén kapcsolódott be a háború utáni legújabb időkben ebbe a szociális mozgalomba, hanem már tovább is megy egy lépéssel, amikor a földművelakosság földterheinek könnyítése végett törvényhozási intézkedésekkel igyekszik ez értékes társadalmi osztály segítségére lenni. A kedvezőtlen mezőgazdasági, főleg értékesítési viszonyok következtében a birtokososztály nagymértékben eladósodott s mindjobban kicsúszik alóla a talaj. Ezért teljes mértékben indokolt egy radikális földtehermentesítő akció megindítása, amellyel kapcsolatban nemcsak a földértékesítési lehetőségeket kell helyreállítani, hanem hosszú lejáratú és olcsó hitellel, kamatláb leszállítással s a tartozások behajtásának enyhítésével a mezőgazdasági hitelviszonyokat is feljavítani. (1933—34. évi ú. n. gazdavédelmi rendeletek).

A falu- és tanyafejlesztés sikerének talán legszükségesebb előfeltétele a reális s az ország és a lakosság viszonyaihoz mért *rendszeres parcellázó* politika, amelynek lényege az, hogy olyan nagyságú földterületet kapjon a kitelepített földműves család, amely existenciájának biztosítására feltétlenül elegendő. A magyarországi talaj- és megélhetési viszonyokat figyelembe véve, jó földön kb. 20—25 hold, míg homokos talajon legalább 50—60 hold az a minimális földterület, amely egy földműves család normális életszükségletének fedezésére szükséges.

Ez a körülmény érthetővé teszi, hogy a spanyolországi tanyafejlesztés a már ismertetett módon miért nem válhatta be első elgondolása szerint a hozzáfűzött reményeket. Ahol túlságosan elaprózott birtokok keletkeznek, ott a megélhetés lesz problematikus, a parasztság elproletarizálódik s a belső kolonizáló akció nem érheti el kitűzött feladatát. Ha mindehhez még azt a tényt is figyelembe vesszük, hogy igen sok helyen pl. a háború utáni Magyarországon a középosztály szintén gazdasági válságba került s így nem töltheti be teljes mértékben történelmi hivatását s így ez a feladat is a birtokososztályra hárul, teljes mértékben indokolt az őstermeléssel foglalkozó kis- és középbirtokosok állami támogatása és szociális helyzetüknek törvényhozási, kormányzati intézkedésekkel történő feljavítása.

c) A vándorlások problémájának tárgyalásánál már rámutattunk arra a jelenségre, hogy a bevándorlás igen nagy mértékben függ a befogadó ország gazdasági fejlettségének fokától. Ebből a két jelenség kölcsönhatására lehet következtetni, az ország gazdasági fejlettségéből a befogadó képességre és fordítva s arra, hogy az ország befogadó képességének figyelembe vétele mellett bizonyos mértékben a gaz-

dasági fejlődés is szabályozható. Nyilván ez az elgondolás vezette Ausztrália szövetséges kormányát, amikor 1926-ban a gazdasági fejlődés előmozdítására s a vándorlások irányítására egy bizottságot állított fel, amelynek programjába tartozik az ország termelő forrásainak kiépítése, a meglévő ipari vállalatok tanulmányozása és újaknak lehető felállítása, az Angliából Ausztráliába irányuló kivándorlás figyelemmel kísérése és végül az ausztráliai gyarmatosításra vonatkozó tervek előkészítése. Előre látható, hogy a gyarmatosítás az ottani gazdasági szükséghez mérten fog lefolyni és viszont abban a mértékben fog a bevándorlók befogadásának szüksége nőni vagy apadni, amilyen mértékben az ausztráliai gazdasági helyzetet az addigi bevándorlások feljavították. Tehát e két tényező egymásra gyakorolt hatása evidens.

A tulajdonképpeni mezőgazdasági gyarmatosítás, amely külföldi munkások betelepítésével történik s ezzel kapcsolatban a termelési eszközöknek fejlesztése a további bevándorlók elhelyezkedési lehetőségét is megkönnyíti, végeredményben az általános gyarmatosító politikának hatályos eszközévé válhatik. Ezzel az előnnyel szemben azonban meglehetősen költséges politika s ezért a befogadó államok olyképpen igyekeznek költségeiket redukálni hogy a bevándorlás alkalmával bizonyos minimális vagyon felmutatását követelik a bevándorlóktól, így pl. a Délafrikai Unióban a mezőgazdaságban elhelyezkedni akaró *kezdő* gyarmatosoknak 1000—2000 font sterlinget, amennyiben azonban a mezőgazdaságban már járatosak, úgy a nőtleneknek csupán 600, a nőknek pedig 800 fontot kell felmutatniok. Nyugat-Ausztráliában pedig 1926-ban egy teljesen felszerelt farm 1500 fontba került.

A mezőgazdasági munkásság kitelepítése mindenkor vévesztése a kivándorlók országának s ezért e munkáscsoport kivándorlása az agrárállamokban — a már vázolt nemzetfenntartó jelentőségénél fogva — minden módon megakadályozandó s otthoni elhelyezkedése biztosítandó. Az olyan agrárállam mezőgazdasági politikája, ahol a földművelő osztálynak történelmi múltja van s arra további sorsdöntő szerep vár, más nem is lehet. Ez a munkásosztály megérdemli, hogy boldogulásának erkölcsi és anyagi feltételeit, még a nemzet áldozatkésztsége árán is, saját hazájában találja fel.

d) A mezőgazdasági munkáskérdés mind nehezebbé váló problémáját a munkanélküliség még súlyosabbá teszi. Ez a kérdés azonban már a munkanélküliség általános kérdését érinti, amiért is itt csupán az említendő meg, hogy a háború utáni időkben számos államban életbeléptetett *munkanélküliség esetére szóló biztosítás* a mezőgazdasági munkásokat is bevonta a biztosítás körébe s ezáltal

a munkahiány tartamára is igyekeznek létfenntartásuk minimális eszközeit biztosítani.

Társadalomgazdaságtani tétel, hogy szükségleteink folyton szaporodnak és finomodnak. A mezőgazdasági munkásokkal kapcsolatban ez a tétel csakis úgy valósulhat meg, ha vagy más szükségleteikről frion' danák le, vagy pedig jövedelmük szaporodik. Az előbbi esetben elemi szükségleteik redukciójának kellett volna bekövetkeznie, ami pedig szinte elképzelhetetlen a földmunkás amúgy is lefokozott életigényei mellett. Tehát a másik irányból kellett a segítségnek jönnie, hogy a kultúrszükségletek az östermeléssel foglalkozók között is a haladó kor követelményeinek megfelelően — habár szerény igények között, de mégis — kielégíthessenek.

Mindenek igazolására álljon itt két adat. Az egyik a Magyarországon 1846-ban jobbágysorsban élő földműves családról, a másik pedig a 81 évvel később, 1927-ben Németországban élő mezőgazdasági munkás jövedelmének felhasználásáról. Az előbbit egy Magyarországot is beutazott francia bányamérnök és bányászati főiskolai tanár: *Le Play*¹⁾ maga állította össze; az utóbbi pedig a hatalmas németországi keresztény nemzeti szakszervezet, a Reichsverband Ländlicher Arbeitnehmer által megvizsgált és 1930. nyarán közzétett adatgyűjtése 130 mezőgazdasági munkáscsalád életviszonyairól²⁾.

A *Lo Play* által megfigyelt tiszamenti jobbágycsalád vagyona a megfigyelés időpontjában 4391 frt 50 kr.-t tett ki, amiből ingatlanra³⁾, lábas jószágra és mezőgazdasági holt felszerelésre 3780 frt. 91 kr. esett, a többi az ingó vagyon volt. A család bevétele természetben 886 frt 56 kr., pénzben pedig 292 frt. 42 kr., összesen tehát 1178 frt 98 kr. volt.

¹⁾ *Le Play* (1806—1882) francia bányamérnök s bányászati főiskolai tanár, aki 1831-től kezdve Európa valamennyi országát beutazta Gibraltártól az Uraiiig s részben az ipart, részben a mezőgazdaságot s az illető ország társadalmi viszonyait tanulmányozta. 1854-ben utazásainak és megfigyeléseinek eredményeképpen kiadja az *Ouvriers Européens* c. monográfia gyűjteményét, amelyet a francia Tudományos Akadémia jutalomdíjjal tüntet ki; 1856-ban megalakítja a *Közgazdasági Társaságot*, amelynek holtáig titkája marad. E társaság indítja meg *Le Play* közreműködésével az *Ouvriers des deux Monde* s-ot, amely nem egyéb, mint *Le Play* módszerének kiterjesztése a világ összes munkásaira. Számos munkáján kívül rendkívül nagy organizatorikus tevékenységét jellemzi, hogy aggkorában, 1874-ben megalkotja az *Union de la Paix Sociale*-t, amelynek sarkalatos programtéttele: a társadalmi béke propagálása. A tagok száma rövidesen eléri a 4000-et a társadalom színe-javából. Az egyesület *Réforme Sociale* címen folyóiratot is adott ki.

Le Play főmunkáját „A munkásviszonyok reformjáról a Magyar Tudományos Akadémia is kiadta 1903-ban. E munkából valók a közölt adatok is. (509—511. 1.).

²⁾ Megjelent a Magyar Szemle már idézett számában, 256. 1.

³⁾ Jelen esetben egy negyed-telkes jobbágyról van szó, amely kat. holdra átszámítva: négy és fél holdat vagy 2.59 hektárt tesz ki. Így egy egész telek 10.36 hektárt, tehát kereken 18 kat. holdat tett ki.

A kiadások a következőképpen oszlottak meg:

	M a g y a r o r s z á g o n 1846-ban			0/0-ban	Német- országban 1927-be n 0/0-ban
	Természetben	Kézpénzben	Összesen		
Táplálkozás	631.36 frt.	88.75 frt.	715.11 frt.	61	56.9
Lakás	114.00 „	17.12 „	131.12 „	11	13.9
Ruházkodás	38.98 „	115.16 „	154.14 „	13	15.3
Kulturális szükségletek	6.96 „	64.37 „	71.33 „	6	13.9
Tized, úrbér	95.46 „	12.02 „	107.48 „	9	—
Összesen:	886.76 „	297.42 „	1.179.18 „	100	100.0

Időben csaknem egy évszázad választja el a közölt adatokat. És mégis, az elemi szükségletek százalékszámai csaknem ugyanazok az agrár Magyarországon, mint az ipari jellegű Németországban, sőt a múlt századbéli magyar jobbágy jobban táplálkozott a jelen század német mezőgazdasági munkásánál. Az úrbéri terhek megszűntével, 1848. után az így felmerülő jövedelemtöbbletet immár kulturális szükségleteire fordíthatja, aminthogy tényleg fordítja is a magyar földműves. (Gazdakörök, kiállítások, sőt legújabban mind sűrűbben jelenik meg a falusi s a tanyai lakások háztetőin a rádióantenna). E két utóbbi tétel 15 %-nyi összege belül fedi is a német földmunkás 13.9 %-os kulturális kiadását.

A politikai átalakulás és jobbágyfelszabadítás haszna nyilván nemcsak Magyarországon, hanem a többi hasonlóan átalakult országban is felfokozta a kulturális szükségletek kielégítésére szánt összegek nagyságát. Az őstermelő elemi szükségleteinek kielégítésében most is olyan igénytelen, mint a múlt évszázad közepén. Mégis kedvezőbb a helyzet annyiban, hogy megszaporodott és megfinomodott kulturális szükségleteinek kielégítésére többet költhet keresményéből.

b) A harmadik konferencia érdemi munkájának kritikája.

Az 1921. október 25-től november 19-ig tartott harmadik konferencián 39 tagállam vett részt 118 delegátussal és 200 műszaki szakértővel. A konferencia elnöke lord *Burnham* angol képviselő s a *Daily Telegraph* tulajdonosa volt. A konferencia napirendjén a következő kérdések szerepeltek:

1. Az igazgatótanács újjáalakítása. 2. A mezőgazdasági munkaviszonyokkal kapcsolatos kérdések: munkaidő, munkanélküliség, nő- és gyermekmunkások védelme; mezőgazdasági szakoktatás; a mezőgazdasági munkások elszállásolása, egyesületi és szervezkedési joguk, betegség, baleset, rokkantság és aggkor esetére szóló biztosításuk. 3. Higiéniai kérdések: az üszkös spórák (lépfene) által megfertőzött gyapjú fertőtlenítése s az ólomfehér használatának tilalma. 4. He-

tenkmti pihenőnap az iparban s a kereskedelemben, végül δ. tengerészeti kérdések, u. m. a szén- és fűtőmunkáknál a 18 éven alóli fiatalok foglalkoztatási tilalma s a tengeri hajózásnál alkalmazott gyermekek kötelező orvosi vizsgálata.

Ennek a túlsúfolt napirendnek megfelelően a harmadik konferencia valóban eredményes munkát is végzett, amennyiben összesen 7 egyezménytervezetet és 8 javaslatot fogadott el s e, tekintetben az eddig (1933.) megtartott valamennyi konferencia közül számszerűleg a legnagyobb eredményt produkálta.

Miként a génuai tengerészeti konferencián, úgy a harmadik konferencián is hasztalanul igyekeztek a mezőgazdasági munkaidő szabályozásának kérdésében a washingtonihoz hasonló eredményt elérni. A munkásság képviselői a kormánydelegátusok egy részétől támogatva e kérdésben egységesen a szabályozás mellett foglaltak állást, ezzel szemben a munkaadók legnagyobb része nem kívánta azt tárgyalni. Az előírt kétharmad szótöbbség nem is volt elérhető s a kérdés lekerült a napirendről.

A tárgysorozat többi pontjainál alig volt elvi ellentét s így azokra vonatkozólag a konferencia több-kevesebb vita után meg is hozta határozatait, amelyek könnyebb áttekinthetőség végett tárgyak szerint négy csoportba oszthatók, ú. m.:

mezőgazdasági (3 egyezménytervezet, 7 javaslat),
ipari s kereskedelmi (1 egyezménytervezet, 1 javaslat),
tengerészeti (2 egyezménytervezet) és
higiéniai vonatkozású (1 egyezménytervezet) szociálpolitikai jogalkotásokra.

aa) Mezőgazdasági vonatkozású szociálpolitikai egyezménytervezetek és javaslatok.

A harmadik konferencián elfogadott hét egyezménytervezet közül *három* s a nyolc javaslat közül *hét* foglalkozik a mezőgazdasági munkások szociális kérdéseivel, indokolt tehát az az állítás, hogy ott a mezőgazdasági kérdések megoldása dominált. Az elfogadott jogalkotások legnagyobb része olyan mezőgazdasági kérdéseket szabályoz, amelyeket az iparra s a tengerészeire vonatkozólag a két előbbi konferencia már rendezett. Így ezeknél csupán a szabályozásnak a mezőgazdasági viszonyokra való alkalmazása volt a megoldandó feladat. Érthető ezután, hogy a konferencia a feladatául kitűzött nagy anyagot csaknem teljes mértékben feldolgozhatta.

A három mezőgazdasági vonatkozású egyezménytervezet a következő lényegesebb rendelkezéseket tartalmazza:

I. *A mezőgazdasági munkára alkalmazható gyermekeket*, amennyiben 14 életévüket még nem töltötték be, csakis az iskolai oktatásra megszabott időn kívül szabad foglalkoztatni. Viszont az iskolai órákat olyképpen kell szabályozni, hogy a gyermekek gyakorlati kiképzésük céljából könnyebb mezőgazdasági munkát s főleg könnyebb aratómunkát végezhesenek. Az iskolalátogatás egy évben nyolc hónapnál rövidebb ideig nem tarthat.

II. *A mezőgazdasági munkások egyesülési és szervezkedési jogát* a XI. egyezménytervezet az ipari munkásokéval azonosan kívánja biztosítani. Egyben a tagállamok kötelességévé teszi, hogy a mezőgazdasági munkások ezirányú jogait korlátozó rendelkezéseket helyezték hatályon kívül.

Az egyesülési és gyülekezési jog nemzetközi szabályozása a jogok politikai tartalmánál fogva nem tartozhatik a N. M. Sz. hatáskörébe, kivéve a tisztán gazdasági természetű és célú egyesületeket. E kérdés szabályozását a Szervezet ugyan megkísérelte, azonban erre vonatkozólag mindössze két határozatot hozott, ú. m. a szóban levőt s az első konferencián a külföldi munkások azonos elbá. násának viszonyosságáról szóló javaslatot.

III. *A mezőgazdasági üzemi balesettel* kapcsolatos kártalanításra vonatkozó, XII. egyezménytervezetben a tagállamok kötelezik magukat, hogy az üzemi balesetekkel kapcsolatos törvényeket és rendeleteket a mezőgazdasági munkásokra is kiterjesztik, amit a konferencia 17. javaslata a társadalmi biztosítás minden ágára vonatkozólag is kimondott.

1. A konferencián hozott *hét* javaslat közül az első, az akkor még csak Európa gazdasági életében mind katasztrofálisabban érezhető *munkanélküliséggel* foglalkozik. Ez a probléma — miként láttuk — a washingtoni konferencián egy, egyezménytervezet s egy javaslat, a génuai konferencián pedig egy javaslat elfogadásához vezetett. A N. M. Sz. csak logikus maradt célkitűzésében, amikor az ipari munkások s a tengerészek munkanélküliségének leküzdése iránti törekvésében a mezőgazdasági munkásokról sem feledkezett meg.

A javaslat erre vonatkozólag több irányban igyekszik a tagállamok munkáját megkönnyíteni. Különféle talajjavítási eljárások alkalmazását, a csak részben mezőgazdasági művelés alatt álló termőföldek intenzívebb megművelését s a művelés alatt nem álló földeknek a mezőgazdasági termelés körébe leendő bevonását hozza javaslatba. A belső gyarmatosítást (falú- és tanyafejlesztést), a munkanélküli mezőgazdasági munkásoknak alkalmi munkáknál leendő foglalkozta-

tását s ebből a célból közlekedési könnyítéseket, az idénymunkanélküliség tartama alatt a mezőgazdasági munkásoknak mellékiparokban leendő foglalkoztatását, végül a mezőgazdasági hiteleknek megkönnyítését s a mezőgazdasági szövetkezeteknek a mezőgazdasági életbe való intenzívebb bekapcsolását említi fel olyan eszközökként, amelyekkel a mezőgazdaságban jelentkező munkanélküliséget is enyhíteni lehetne.

A konferencia azonban nem állott meg e »tanácsok« osztoztatásánál, hanem ezenfelül a munkanélküliség okainak s azok kiküszöbölésére alkalmas módok- és eszközöknek megvizsgálását is elhatározta. E célból a N. Sz. Pénzügyi és Gazdasági Bizottságának segítségét is kikérte s a munkanélküliség megszüntetésének egységes leküzdésére nemzetközi konferencia összehívását is szükségesnek tartotta.

E konferenciát a következő évben összeült génuai Nemzetközi Gazdasági Konferencia munkája részben feleslegessé tette (ld. előbb A munkanélküliség problémájának megoldási módjai c. cikkben). A munkanélküliség leküzdésére vonatkozólag konkrét és eredményes munkát azonban e Gazdasági Konferencia sem tudott felmutatni.

A N. M. Hivatal a munkanélküliség adatait összegyűjtve, ezeket a következő évi IV. konferencia elé terjesztette, amelynek határozata értelmében az adatgyűjtés a N. Sz.-nek Pénzügyi és Gazdasági Bizottságával együttesen folytatandó s nem csupán a munkanélküliséget mint tömegjelenséget, hanem ennek okait s a munkapiac stabilizálásának módjait feltüntető adatokat is magában kell foglalnia. A N. Sz.-nelt harmadik közgyűlése a közös munka lebonyolítására albizottságot küldött ki, amelynek 1924-ben előterjesztett javaslatára a két Szervezet egy közös *Gazdasági Válság Bizottságot* alakított 14 taggal. Ebből 7 tagot a N. Sz.-nek Gazdasági Bizottsága, négyet pedig a N. M. Sz. igazgatótanácsa delegált, akiket a két Szervezet pénzügyi és gazdasági szakértőiből válogattak ki.

A Gazdasági Válság Bizottság szerkeszti az ú. n. *gazdasági barométert*, amely a közel jövő gazdasági irányzatának feltüntetésére alkalmas gazdaságstatisztikai adatok számszerű összeállítása. A kedvező gazdasági konjunktúra vagy depresszió egyes időszakainak keletkezésében és időtartamában a múltra vonatkozólag bizonyos rendszert és hasonlóságot lehet megállapítani, amelyekből az okokra s a következményekre, valamint arra is lehet következtetni, hogy a jövőben a gazdasági élet tevékenységében, normális viszonyok mellett kedvező vagy kedvezőtlen irányzat fog-e érvényesülni. E tekintetben főleg a pénzügyi hatások játszanak igen nagy szerepet.

A gazdasági barométer felállításának gondolatát a N. M. Hivatal vetette fel¹⁾ s ezért részben azt, részben a N. Sz.-nek Gazdasági Bizottságát bízták meg a nemzetközi adatgyűjtéssel s a közzététellel.

A III. konferenciának a mezőgazdasági munkanélküliséggel foglalkozó 11. javaslata a *szövetkezetek* tevékenységét is igénybe veszi a munkanélküliség csökkentése céljából. Ez okból felhívja a tagállamokat, hogy a szövetkezetek bevonásával könnyítsék meg a talajművelést, a földhaszonbérletet s az adás-vételt. A mezőgazdasági szövetkezetek e tevékenységét hitelek nyújtásával is elő akarja mozdítani.

A konferencia még külön határozattal is utasította a N. M. Hivatalt a szövetkezeti mozgalom kialakulási lehetőségeinek megvizsgálására, mivel ez a munkásság gazdasági és szociális helyzetének félj avulásával szorosan összefügg.

A szövetkezetekkel kapcsolatos kérdéseket tehát a N. M. Hivatal már tevékenységének kezdete óta és joggal hatáskörébe vonta s kebelében szövetkezeti ügyekkel foglalkozó külön ügyosztályt is létesített, amely az egyes országok szövetkezeti mozgalmaival, statisztikájával, jogával, a szövetkezetek fajaival, belső szervezetükkel, nemzeti és nemzetközi kapcsolataikkal foglalkozik. A N. M. Hivatal kiadványaiban állandóan találkozunk a szövetkezetekre vonatkozó statisztikai adatokkal, sőt a szövetkezettel foglalkozó külön ismertetését évenként ki is adja²⁾.

Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek egymagukban a mezőgazdasági munkásoknak csak a mezőgazdasági hitelre korlátolt igényeit tudják kielégíteni s ez okból indokolt a N. M. Hivatalnak az a törekvése, hogy vagy üzletkörüket bővítsék ki a fogyasztási igényeket is kielégítő üzletkörrel, vagy működjenek bizonyos mértékig együtt a már meglevő fogyasztási szövetkezetekkel. E cél előmozdítására a N. M. Hivatal emlékiratot is szerkesztett, amelyben meggyőző okfejtéssel mutat rá az ilyen szövetkezetek előnyeire.

A szövetkezetek feljavítják az áruk minőségét, a közvetítő kereskedőt a szakmájában gyakorlottabb szövetkezeti alkalmazottal helyettesítik s a nagyobb termelés következtében az áralkalulásra is szabályozólag hatnak. Mindennek az előnyeit a mezőgazdasági munkásfogyasztó is természetesen élvezzi a mezőgazdaságban szükséges áruk vásárlásakor.

¹⁾ Ld. részletesen az Internat. Rundschau der Arbeit III. évf. 5. számában, Wirtschaftsbarometer c. alatt.

²⁾ Organisations coopératives — Cooperative organisations — Genossenschaftsorganisationen című három nyelven megjelenő évkönyvben.

De az iparosok s a mezőgazdák pénz- és hiteligényeit is megnyugtatóbban elégítik ki a takaré- és hitelszövetkezetek, mint a magánbankok. A Raiffeisen-féle szövetkezetek már cs. aknem az egész világot behálózzák s a gazdasági életben jelentős szerepet töltenek be. Az egyének takarékbetétjei módot adnak a betevőknek arra, hogy a mezőgazdaságban, az iparban hitelek igénybe vétele nélkül peruházkodhassanak s viszont az elszámolás s a felügyelet nyilvánossága kellő biztosítékot nyújt betétjeikre vonatkozólag. A szövetkezetek egységes munkáját szövetkezeti központ irányíthatja.

A szövetkezeteknek sem a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon, sem pedig a N. M. Sz. igazgatótanácsában nincs közvetlen képviselőjük. Ellenben a N. M. Hivatal kebelében ú. n. Szövetkezeti Levelező Bizottságot állítottak fel, amelynek feladata az, hogy alkalmat nyújtson a szövetkezeteknek minden olyan szociálpolitikai kérdésben való állásfoglalásra, amely őket közvetlenül vagy közvetve érdekl.

2. és 3. *A mezőgazdaságban alkalmazott női munkások védelmével* két javaslat, a 12. s a 13. foglaljkozik. Az előbbi a női bér-munkások anyasági védelmét hasonlóan szabályozza, mint a washingtoni egyezménytervezet azt a kereskedelemben és az iparban alkalmazott női munkások részére már elhatározta, az utóbbi pedig az éjjeli munkaidőben legalább kilenc, ha lehet közvetlenül egymásután következő pihenő órát kíván számukra biztosítani.

4. *A mezőgazdaságban alkalmazott gyermekek és fiatalok éjjeli munkájával* a konferencia 14. javaslata foglalkozott, amely a 14 éven alóli gyermekek számára tíz, a 14—18 év közötti fiatalok munkások számára kilenc órából álló éjjeli pihenő időt állapít meg.

5. A 15. javaslat *a mezőgazdasági szakoktatás fejlesztését* s az oktatásban való részvételt a tagállamok mezőgazdasági bér-munkásai számára is ugyanolyan feltételek mellett akarja keresztül vinni, mint ahogyan ez a mezőgazdaságban alkalmazott minden más személy részére történik. Az erre vonatkozó törvényes intézkedésekről s azok eredményeiről a N. M. Hivatalnak a tagállamok jelentést tesznek»

6. A 16. javaslat *a mezőgazdasági munkások elszállásolásának* feltételeit meglehetősen nagy általánosságban igyekszik szabályozni. Amennyiben azonban a tagállamok a javasolt intézkedéseknek pontosan megfelelnek, a mezőgazdasági munkások egészségügyi és erkölcsi, valamint szociális viszonyainak javulását a javaslat feltétlenül elősegítheti.

7. A 17. javaslat végül a *mezőgazdasági munkások szociális biztosításának* kérdésével foglalkozik, melynek részleteire a mezőgazdasági üzemi balesettel kapcsolatos kártalanítás kérdésének taglalásánál (XII. egyezménytervezet) már rámutattunk.

A nemzetközi vonatkozású mezőgazdasági kérdések előkészítésére a N. M. Hivatal s a római Nemzetközi Gazdasági Intézet egy három-három, összesen hat tagból álló *Nemzetközi Mezőgazdasági Tanácsot* állított fel, amelynek üléseire ezenfelül még szakértők is meghívhatók. A bizottság első ülését 1923. augusztus havában tartotta Genfben s napirendjén a mezőgazdasági munkások szakoktatása, a mezőgazdasági szövetkezetek kérdése s a marhaállományban a lépfene megakadályozása szerepelt.

bb) Az ipar s a kereskedelem körébe vágó határozatok.

A NMA. a nemzetközi szociálpolitika egyik követendő elveként állítja fel a »hetenkinti legalább 24 órás munkaszünetet, amely, amennyire csak lehetséges, a vasárnapot foglalja magában« (41. — tr. bsz. 355. cikkének 5. pontja). Ezt az elvet konkretizálja a III. konferencia, amikor az ipari üzemekben alkalmazott személyzetre egyezménytervezettel (XIV.), a kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozólag pedig csupán javaslattal (18.) szabályozza a *heti pihenőnapot*. A szabályozás szerint az említett üzemekben ^agy azok melléküzemeiben alkalmazott személyek részére minden hétnapi időközben legalább huszonnégy, egymásután következő órából álló pihenő idő engedélyezendő, amelynek lehetőség szerint a már rendeltetésénél fogva is pihenésre szánt napra kell esnie. A keresztény államokban a pihenőnap természetesen vasárnapra esik.

A pihenőnap szabályozásának kérdése nagyobb vitára szolgáltatott okot. A munkásság képviselői részletesen meghatározott intézkedést kívántak az egyezménytervezetbe felvételni, ezzel szemben a munkaadók képviselői ezt ellenezték s a könnyebb végrehajthatóság okából bizonyos tágabb meghatározást kívántak. Ez okból a munkaadó delegátusok az angol kprmány képviselőivel együtt az egyezménytervezet ellen foglaltak állást, azonban a plénum a szükséges kétharmad szótöbbséggel a már ismertetett szöveget fogadta el.

— A konferencia ezenfelül pótpihenőnapot is rendszeresített minden olyan esetre, amikor a munkát a heti rendes pihenő napon végzik el. Ilyenkor pótpihenőnap engedélyezésével a munkásnak kárpótlás nyújtandó.

Minden munkaadónak, vagy üzemvezetőnek kötelessége a pihenő időre vonatkozó rendelkezéseket az üzemben vagy más alkalmas he-

lyiségben láthatóan kifüggeszteni, vagy a kormány által jóváhagyott módon azt közhírré tenni.

A kereskedelmi üzemi alkalmazottak pihenő idejére vonatkozó javaslatban a pótpihenőnapra és a kifüggesztésre, illetve a publikációra vonatkozó rendelkezések hiányzanak.

cc) A tengerészetet érintő egyezménytervezetek.

A III. konferencia két egyezménytervezettel folytatta az előző évben megtartott génuai konferencia által a tengerészek szociális helyzetének javítására megkezdett munkát. Az egyikben (XV.) *a szentes a f utómunkákra bocsátható fiatalok munkások legkisebb korhatárát* határozza meg általánosságban 18 évben, a másikban (XVI.) pedig *a tengeri hajózásnál alkalmazott gyermekek és fiatalok kötelező orvosi vizsgálatát szabályozza.*

Az előbbi egyezménytervezetre vonatkozólag a konferencia az egyes államok részéről már szabályozott viszonyokat talált, amelyek azonban az éghajlati viszonyoknak megfelelő különbségeket tüntettek fel. A korhatár 15 és 18 év között váltakozott a szerint, hogy a fiatalok a klimatikus viszonyoknak megfelelő fizikai fejlettséget előbb vagy később érték el. Így pl. Svédország a fűtők minimális korhatárát 19 évben, a szénhordókét pedig 18 évben kívánta szabályozni. A szociálpolitikailag előhaladottabb államokban a hajók fűtő- és szénkamráiban fiatalok egyáltalán nem is alkalmaznak. Ezeket a körülményeket véve figyelembe, érthető, hogy a szóban levő egyezménytervezet India és Japán parti forgalmát lebonyolító hajókon az alkalmazottak minimális korhatárául a betöltött 16. évet teszi meg.

Rendes körülmények között a 16. életévüket betöltött fiatalok is alkalmazhatók, ha ilyen hajómunkások alkalmazása olyan kikötőkben válik szükségessé, amelyekben csupán 18 éven aluli munkások állnak rendelkezésre. Ebben az esetben azonban a betöltendő szénhordó vagy fűtő helyét 2—2 fiatalokkal kell betölteni. A fiatalok a hajójegyzékben külön, születési idejük megjelölésével is feltüntetendők.

A tengerészetben alkalmazott gyermekek és fiatalok kötelező orvosi vizsgálatának előnyei kézenfekvők. Azok a fizikai hiányok és bajok, amelyek a fiatalok a nagy fáradságot igénylő tengeri út elvégzésére alkalmatlanná teszik, az orvosi vizsgálat előtt nem maradhatnak titokban. Sőt az így kiderült bajok orvosi kezelése következtében a tengerészek átlag munkateljesítményének növekedését is elősegítik, míg ha a bajok elrejtve maradnak, a fiatalok szervezetében igen gyakran később sem orvosolható következményeket vonnak maguk után.

A gyermekek- s a fiatalokéknak a tengerészetben történő alkalmazását a XVI. egyezménytervezet még hatósági orvosi alkalmassági bizonyítványhoz is köti; az így alkalmazott gyermekek és fiatalokéknak orvosi vizsgálata évenként megismétlendő. A további alkalmaztatás az újabb orvosi vizsgálat eredményétől függ.

A most ismertetett rendelkezések kedvező szociálpolitikai hatása a jövő tengerészgeneráció szempontjából vitán felül áll.

Magyarország mindkét egyezményt ratifikálta. (1928:XVII. és XVIII. t.-c.-ek).

de); Higiéniai kérdést szabályozó egyezménytervezet.

A III. konferencián hozott XIII. egyezménytervezet az egészségre káros festékeknek és *ólomfehér*t vagy *ólomszulfátot* tartalmazó gyártmányoknak használatát tiltja el. A szóban levő egyezménytervezet nagy gyakorlati jelentősége dacára élénk vitára adott alkalmat. A tilalom ellenzői azzal érveltek, hogy a festőiparban csaknem lehetetlen az egészségügyi rendszabályokat megtartani, viszont az ólmot feldolgozó gyárakban, így pl. a kerámiában is igen könnyű azokhoz alkalmazkodni. A szabályozást ezért, mint célra nem vezetőt elleneztek s egyben, különösen a német s az angol munkásképviselek rámutattak arra a körülményre is, hogy a háború folyamán, amikor nagyrészt ólompótló anyagokat használtak, az ólommérgezések száma nagyon lecsökkent. Sőt Franciaországban, a munkások érdekében 1902-ben bevezetett tilalom dacára az ezt követő időben, Párizs kórházaiban 298 ólombeteg közül 162 festőmunkás volt s ez okból újabb szigorításokat kellett életbe léptetni.

Ezzel szemben azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy az ólompótló anyagokból készült festékek, főleg a nedves klímájú országokban, Angliában, Kanadában s az Északamerikai Unió nagy részében nem tartósak s ezért e helyeken az ólomfehér nem lehet póttanyaggal helyettesíteni. Az időjárás változásai ellen ez idő szerint a hidak, gyárak s más épületek csak ólomfehérrel védhetők. Ezenfelül, általános tilalom esetén, nemcsak a festékgyárak részére nyersanyagot szolgáltató ólombányákban, hanem az ezeket feldolgozó gyári üzemekben is redukálni kellene a munkát, aminek következtében a munkanélküliség felszaporodnék. Az ólom- és cinkércsek különben is együttesen fordulnak elő s ezért elválasztásuk külön munkát igényelne, ami a cinkércsek árait indokolatlanul megnövelné. Az arany termelésre, valamint a bányászat többi ágaira is káros kihatással lenne, ha az ólomfehér használatát eltiltanák.

A közgyűlés a most ismertetett érvek hatása alatt 45 szavazattal 44 ellenében el is határozta, hogy az ólommérgezés elleni óvintézkedések életbeléptetése helyett, a bizottsági javaslattal ellentétben, csupán az ólomfehér használatát fogja általánosságban a mázolásoknál eltiltani. Csak így sikerült az egyezménytervezet elfogadásához szükséges kétharmad szótöbbséget biztosítani, ami bizonyára nem következik be, ha a közgyűlés az eredeti szabályozási tervezet mellett kitart.

Az egyezménytervezet a tilalom alól kiveszi a pályaudvarokat s az ipartelepeket, valamint a mű- és díszfestészetet s a külön vonalak festését is és megengedi az ólomfehér használatát akkor, ha az legfeljebb 2% fémólmot tartalmaz. Minden körülmények között eltiltja a nőket s a 18 éven aluli fiatakorúakat olyan festőipari munkálatoktól, amelyek a mondott festőanyagokat tartalmazzák. Az egyezménytervezet ezenfelül az ólomfestékekkel foglalkozó munkások egészségének védelmére különös intézkedéseket is tartalmaz. Az ólommérgezési esetről statisztikai kimutatások készítenők.

4. A negyedik (genfi) konferencia.

Nemzetközi adatgyűjtés a vándorlásokról s egyéb problémák.

A III. genfi konferencia gazdag tárgysorozatának mintegy visszahatásaképpen az 1922. évi okt. 18. és nov. 4. napjai között megtartott IV. konferencia már aránytalanul szegényebb programm megvalósításához fogott. A napirenden tulajdonképpen csak két kérdés szerepeli, ú. m.:

1. A NMA. két irányú módosítása, még pedig:

a) az igazgatótanács összetételére (NMA. 7. — tr. bsz. 321. — c.);

b) a konferencia üléseinek évenkénti ismétlődésére (NMA. 3. — tr. bsz. 317. — c. 1. bek.) vonatkozólag.

2. A be- és a kivándorlással kapcsolatos statisztikai és egyéb adatok közlése.

A tárgysorozat egyes pontjaira vonatkozólag a konferencia a következő határozatokat hozta:

ad 1. Az igazgatótanács tagjainak számát a NMA.-ban meghatározott 24 tagról 32-re emelte fel,

a közgyűlés két évenkénti üléseire irányuló indítványt elvetette, azonban óhajtandónak tartotta, hogy a konferencia váltakozva előkészítő és határozó ülészekre üljön egybe.

ad 2. A konferencia *javaslatot* fogadott el (19.) »A ki-, be-, vissza- és átvándorlásra vonatkozó statisztikai s egyéb adatoknak a N. M. Hivatallal leendő közléséről«. Ez a rövid javaslat a IV. konferenciának egyetlen jogalkotási eredménye.

A konferenciát megelőzőleg felmerült az a kérdés, hogy a N. M. Sz. jogosult-e a ki- és bevándorlók, nevezetesen a tengerentúli kivándorlók védelmének kérdésével foglalkozni. A Szervezetnek ez irányú hatásköre ellen foglalt állást a Nemzetközi Tengerészeti Bizottság (Comité Maritime International), az Angol Tengerjogi Bizottság s a Hajótulajdonosok Nemzetközi Szövetsége. A kérdést a N. M. Sz. igazgatótanácsa 1922. júl. havi ülése is tárgyalta s 1923. áprilisában el fogadta a Nemzetközi Tengerészeti Bizottsággal kötött azt a megállapodást, hogy a kivándorlók szállítása közben felmerült, valamint a hajótulajdonosok felelősségének kérdésével kapcsolatos ügyek ez utóbbi bizottság, illetve a Conférence diplomatique hatáskörébe tartoznak.

Az ügy azonban ezzel a megállapodással sem nyert végleges elintéztést, mert kétségtelen, hogy a munkásvándorlókat nemcsak a legtöbb állam törvényeinek fogalmi meghatározása, hanem a tényleges helyzet alapján is olyan munkanélkülieknek kell tekinteni, akik munkát keresnek s így a N. M. Sz. személyi hatásköre rájuk is kiterjed. Áll ez nemcsak az ipari, hanem pl. a kereskedelmi alkalmazottakra is, akik a szociális védelemre szintén rászorulnak. Ezek alapján helyesnek fogadható el *Fehlingernek* az az álláspontja, hogy mindazok a személyek, akik a világmunkapiac s a szociális vándorlási törvények szempontjából tekintetbe jöhetnek, valamennyien kivándorlók s ezért a munkásvédelmi intézkedések hatálya mindannyiokra egyaránt kiterjed¹⁾.

A vándorlás statisztikai adatainak közlését tárgyaló javaslat lehetőleg negyedévenként kívánja ez adatokat a tagállamok részéről a N. M. Hivatalhoz eljuttatni, amely azután az így beérkezett jelentések alapján az egész világra vonatkozó vándorlási statisztikákat tesz közzé²⁾. A javaslat végül a tagállamok között a »kivándorló« fogalmának meghatározását, a kivándorlók igazoló okmányait s a vándorlásra vonatkozó statisztikai adatok feldolgozását egységesen, a tagállamok közti megállapodások alapján kívánja szabályozni.

A vándorlási ügyek nemzetközi szabályozására az I. konferencia által felállított Nemzetközi Vándorlási Bizottság 1921. évi genfi ülése óta 1924-ig semmi sem történt. A következő jelentősebb lépés az olasz kormány kezdeményezésére 1924. év nyarán Rómában megtartott nemzetközi kivándorlási konferencia volt, amely e problémát nemzetközi szempontok alapján újból letárgyalta. A határozatokat a N. M. Sz.

¹⁾ Internationaler Arbeiterschutz, Berlin, 1926., Heymann kiadás, 56. 1.

²⁾ Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit havi füzetét.

igazgatótanácsával hivatalosan is közölték, amely a kérdés nagy nemzetközi jelentőségére tekintettel *Állandó Vándorlási Bizottság* felállítását határozta el. Ez mindhárom érdekeltségi csoport egy-egy delegátusából áll s tanácskozásaira szakértőket is meghívhat,

A I.V. konferencia foglalkozott először az ügyrend nyelvi kérdésének olyan értelmű megváltoztatásával is, hogy harmadik hivatalos nyelvként a német nyelvet is bevezessék¹⁾. A javaslati bizottság az indítványt oda módosította, hogy általánosságban »egy harmadik nyelv« bevezetésére vonatkozólag tett előterjesztést a német nyelv megnevezése nélkül, azonban a konferencia azt minden vita mellőzésével az igazgatótanács elé utalta, ami a német delegátusok élénk tiltakozását váltotta ki.

A konferencián különben 31 állam képviseltette magát.

5. Az ötödik (genfi) konferencia,

a) A gyári s az általános iparfelügyelet szükségessége.

Az 1923. évben megtartott V. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia által »A munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása céljából rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapelvei«-ről elfogadott 20. *javaslat* az iparfelügyelet főfeladatául mindazon törvények és rendeletek végrehajtásának biztosítását jelöli meg, amelyek a munkakörülményeknek s a munkásoknak munkájuk elvégzése közbeni védelmére vonatkoznak. Ezzel a meghatározott céllal egységesíti az egyes országokban működő iparfelügyeleti hatóságoknak egymástól esetleg eltérő tevékenységét.

Ez intézmény Angliában már egy évszázadra (1833-ra) tekinthet vissza, míg a többi, iparilag jelentősebb európai államban a XIX. század második felében fejlesztették ki fokozatosan. E történeti fejlődésből²⁾ megállapítható, hogy az iparfelügyelet már a Párizs-környéki békeszerződések keletkezése előtt ismeretes és bevált intézmény volt Európában s hogy az 1923. évi V. konferenciának erre vonatkozó javaslata az európai kulturáltabb államokban már szabályozott viszonyokat talált e téren. Magyarország pedig az V. konferencia előtt éppen 30 évvel már részletesen szabályozta az iparfelügyeleti szolgálatot.

Ennek a szabályozásnak szükségességét az a tapasztalati tény

1) Az indítványt egyik svájci munkásdelegátus terjesztette elő s a kérdést egyelőre csak pénzügyi szempontból kívánta tárgyalatni.

2) Történeti ismertetését ld. az I. kötet IV. fejezetében „A munkavédelmi törvények felügyelő hatóságai“ c. cikkben,

indokolta, hogy a munkaadó igen sokszor a munkahelyiség vagy gyár-épület építési költségeinek nagy többlete miatt igyekszik a szükséges higiéniai vagy más óvóberendezések felállításának, a munkagépek védőszerkezeteinek beszerzési költségeitől szabadulni, a munkás pedig gyakran kényelemszeretettől hagyja figyelmen kívül azokat a rendelkezéseket, amelyeket egészségének vagy testi épségének védelmére nem volna szabad szem elől tévesztenie¹⁾).

b) Az iparfelügyeleti szolgálat általános alapelveire vonatkozó javaslat kritikája.

Az V. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciának, amely 1923. évi október 22-től 29-ig tartotta üléseit Genfben 42 állam delegátusainak részvételével, érdemi munkája csupán egy javaslatnak (20.) meghozatalában merült, ki. A javaslat »a munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása céljából rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapelvei-t szabályozza meglehetősen bő részletességgel, amire az egyes államokban már évtizedek óta működő iparfelügyeleti szolgálat tapasztalatai igen jól felhasználható anyagot nyújthattak. A javaslat célja nem is lehetett más, mint az így szerzett tapasztalatoknak mindazokkal az államokkal leendő közlése, ahol az iparfelügyeleti intézményt még nem ismerik vagy nem a javaslatban foglalt elvek alapján valósították azt meg, hogy az így elérendő egységes, alapos és hatékony végrehajtás következtében a munkásság védelme minél intenzívebb legyen²⁾).

Az V. konferenciának ez a javaslata a NMA. 41. (tr. bsz. 355) cikknek 9. pontjában és a washingtoni konferenciának a hatékony iparfelügyeletről elfogadott javaslatában foglalt kívánalmakat konkre-

¹⁾ E tekintetben igen találó „Az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőről“ szóló 1893. évi XXVIII. magyar t.-c. törvényjavaslati indokolásának erre vonatkozó része, amely teljesen azonos okokra vezeti vissza az üzemi balesetek keletkezését, amiért is „az államhatalom kötelessége a munkásokat fenyegető veszélyek lehető csökkentéséről gondoskodni, ...“

²⁾ A konferencián a francia felfogás a „munkafelügyelet“ rendszeresítését kívánta, míg az angol álláspont azt csupán a „gyárfelügyeletre“ kívánta korlátozni. A „gyár“ fogalma az angol szóhasználatban a legkisebb ipari üzemeket is magában foglalja, amiért is az angol „gyárfelügyelet“ fogalma általánosságban a magyar „iparfelügyelet“ s a német „Gewerbeaufsicht“ fogalmát fedi. Ezért a javaslat hosszú címe helyett a magyar jogéletben és köztudatban is általánossá vált „iparfelügyelet“ kifejezést használok, amely nem csupán az ipari- s a gyárüzemek, hanem a munka- és a munkásviszonyok felülvizsgálatát is jelenti, tehát a szó legteljesebb értelmében vett szociális fel-, adatkört jelöl meg.

tizálja. Ez utóbbi elérendő célként kívánja megvalósítani a felügyeleti szolgálatnak a N. M. Hivatallal leendő kapcsolatát is.

A javaslat a felügyeleti szolgálat főfeladatául mindazon törvények és rendelkezések végrehajtásának biztosítását jelöli meg, amelyek a munkakörülmények s a munkások munka közbeni védelmére vonatkoznak. Ennél több feladatkört csak annyiban ruház a felügyelő tisztviselőkre, amennyiben az pártatlanságukat nem teszi kérdésessé s főfeladatuk elvégzésében őket semilyen irányban sem befolyásolja. A javaslat korlátlan belépési jogot kíván a felügyelőknél biztosítani a meg szemlélendő üzemekbe, továbbá azt is kívánja, hogy az üzemek személyzetét tanúk nélkül kikérdezhessék s bekinthessenek a munkásvédelmi törvényhozás által előírt jegyzékekbe és okmányokba.

A javaslat a felügyeleti tisztviselőknél a közigazgatási és bírói hatóságokhoz való viszonyában csak általános irányelvek megállapítására szorítkozott, aminek oka a közigazgatásnak s a bíróságoknak az egyes országok szerinti különböző szabályozásában keresendő. Egészen sajtáságos pl. annak az elvnek lerögzítése, hogy a felügyeleti tisztviselőknél »a szabályszerűen bebizonyított közvetlen veszélyek elhárítása végett« hozott intézkedéseit semmi körülmények között sem akadályozhatják meg azok a rendelkezések, amelyeket az esetleges önkényes beavatkozásokkal szemben a munkaadók védelmére hoztak.

A balesetek elhárítása is fontos feladata a felügyeleti tisztviselőknél s ennek megfelelően a felügyeletnek arra kell törekednie, hogy a munkaadókkal s a munkásokkal együttműködve, a munka fokozatosan veszélytelenebb, egészségesebb, sőt könnyebb legyen. Ennek a fejlődési folyamatnak elérése végett a javaslat részletes útbaigazításokat is ad a felügyeleti tisztviselőknél.

Külön fejezet rendelkezik a felügyeleti szolgálat felépítéséről s az ennek ellátására rendelt személyzet tagozódásáról. A javaslat az iparkörüleii beosztást javasolja a tagállamoknak, úgyszintén kellő szakértelemmel rendelkező személyeknek bevonását a felügyeleti szolgálatba. A felügyeleti szolgálatra nőket és férfiakat egyaránt alkalmazhatnak¹⁾.

A javaslat — igen helyesen — különösen hangsúlyozza, hogy az iparfelügyelők ne csak magas műszaki előképzettséggel rendelkezzenek és általános műveltségük legyen, hanem ezenfelül »jellembeli

¹⁾ Magyarországon a női iparfelügyelők alkalmazásáról s a női iparfelügyelők szolgálatára vonatkozó utasításról a 100.027/1928. K. M. sz. rendelet intézkedik. A rendeletet — tudomásom szerint — eddig még nem hajtották végre.

tulajdonságaiknál és képességeiknél fogva a közbizalom elnyerésére is alkalmasak legyenek». Éppen ezért olyan rangot és fizetést kell nekik biztosítani, hogy ezáltal függetlenségük minden külső befolyástól mentes legyen. Erre való tekintettel a javaslatnak az a kívánása, hogy a felügyeleti szolgálatot helyezték egy állami központi hatóság közvetlen és kizárólagos felügyelete alá.

A javaslat a felügyeleti szolgálat gyakorlati keresztülvitele és végrehajtása tekintetében is útbaigazításokat ad. Kívánatosnak tartja, hogy az iparfelügyelők legalább évenként egyszer minden üzemet megsejmeljének. A nagyobb, veszélyes vagy az egészségre ártalmas üzemeket pedig gyakrabban meg kell szemlélni.

A javaslat külön fejezetben szabályozza a munkaadóknak s a munkásoknak közreműködését az iparfelügyeletben, hogy a munkások vagy képviselőik a foglalkoztató üzem hiányosságait az iparfelügyelőknek akadálytalanul bejelenthessék. Az így beérkezett panaszt az iparfelügyelő nyomban vizsgálja ki és a munkaadó előtt azt feltétlenül bizalmasan kezelje. Ez a rendelkezés, amely a besugásoknak a lehetőségét nyitja meg, demoralizáló hatású s ezért a javaslatból elmaradhatott volna. Ellenben kiegészítendő lett volna azzal, hogy a munkásság értelmesebb része az iparfelügyelőségeknél, legalább mint kezelő vagy segédtisztviselő alkalmazást nyer. A konferencián ez a javaslat fel is merült, azonban leszavazták, aminthogy hasonló sors érte azokat az indítványokat is, amelyek a munkásszervezetek s az iparfelügyelet közötti hivatalos kapcsolatot kívánták megvalósítani. Ez utóbbi elgondolás megvalósítása az iparfelügyelet függetlenségét a hivatásos munkásszervezetek akaratának eszközévé süllyesztette volna.

Végül a javaslat utolsó fejezete az iparfelügyelők évi jelentéseire s az országos központi hatóságok részéről közzéteendő iparfelügyeleti adatokra új útbaigazítást.

* * *

A munkásvédelmi törvények felügyelő hatóságai tehát a szociálpolitikának igen jelentős tényezői, mert a munkásvédelmi törvények és rendeletek végrehajtásának módja és biztosítása az ő kezükbe van letéve. Az iparfelügyeletnél fokozottan áll annak az elvnek az igazsága, hogy a törvények és rendeletek eredményessége a végrehajtás módjától függ. Az V. konferencia mindezek dacára nem az egyezménytervezet, hanem a javaslat formáját választotta az iparfelügyelet nagy horderejű kérdésének rendezésére, holott ez egyezmény tartalmának változatlan elfogadása által a rendezés egységét nagyobb mértékben biztosíthatta volna. A N. M. Sz. jelen esetben

a javaslati formához a szabályozandó kérdés jogi jellegére való tekintettel kizárólag célszerűségi okokból ragaszkodott.

Az iparfelügyelet — miként láttuk -- csupán a tagállamok kormányainak közvetítése révén függ össze a N. M. Sz.-tel, mert az minden tagállamnak speciális állami intézménye. Az Organizációnak tehát igen nagy, szinte leküzdhetetlen nehézségeket kellett volna át-hidalnia, ha a legeltérőbb módon megszervezett felügyeleti hatóságok kérdését minden ország sajátos nemzeti, kulturális, erkölcsi, éghajlati stb., stb. viszonyainak figyelembe vételével a merevebb formájú egyezménytervezettel akarta volna közös nevezőre hozni. E mellett nagyon is kétséges, hogy a tagállamok hajlandók lettek volna-e egy ennyire kormányaiktól függő szervezeti (s részben belügyi) kérdés rendezésénél egy nemzetközi szerv akaratnyilvánítását kötelezőleg elfogadni. A nemzetközi szabályozás jelen esetben bizonyos mértékig az állami szuverenitást is érinti, ezt pedig a tagállamok a N. M. Sz. munkaköréhez történt hozzájárulásukkal nem adták fel. Gyakorlatilag az egységes nemzetközi szabályozás egyezménytervezet útján csakis abban az esetben lenne keresztülvihető, ha a tagállamok a N. M. Sz. ez irányú hatáskörében *külön* megállapodnak. Ilyen megállapodás hiányában a vázolt kifogások az egyezménytervezet ratifikációs tárgyalásai során merülnének fel s a tagállamok hozzájárulását tennék problematikussá.

Míndezen a nehézségek azonban a javaslati formába öntött szabályozásnál elesnek, mert ez csak általános irányelveket ölel fel, míg a részletes szabályozás a tagállamok hatáskörébe tartozik. Így az állami szuverenitást nem sérti s az egyes tagállamok törvényhozása a szükséges speciális körülményeket a rendezésnél figyelembe veheti.

Ezek az elgondolások vezethették a N. M. Sz.-t annál az elhatározásánál, hogy a Szervezet tevékenységére olyan lényegesen visszaható iparfelügyeleti kérdés rendezésére a simulékonyabb s a tagállamok speciális viszonyait is kielégítő javaslati formát válassza.

6. A hatodik (genfi) konferencia.

Irányelvek a munkás szabadidejének legcélszerűbb felhasználására.

A 39 tagállam képviselőinek részvételével 1924. jún. 16-tól július 5-ig megtartott VI. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciának tárgysorozatán a következő kérdések szerepeltek:

1. A munkások szabadidejének felhasználása, 2. a kül- és bel-földi munkásoknak azonos bánásmódban való részesítése üzemi bal-eseteknél, 3. heti 24 órás üzemszünet a folyton égő kályhakkal felszerelt üveghutáknál, 4. a péküzemek éjjeli munkája.

ad 1. A VI. konferencia egyetlen konkrét eredménye, *a munkások szabad idejének felhasználására vonatkozó 21. javaslat* mindjárt bevezető részében hangsúlyozza, hogy a munkás, amikor szabad idejét célszerűen felhasználja, nemcsak fizikai kimerültségét pihenni ki, hanem ezáltal újabb erőt gyűjtve, teljesítőképességét is növeli s így végeredményben jövedelmét is fokozza, »mindezek révén pedig a nyolcórás munkanap értékét növeli«; ugyanakkor azonban kerüli annak látszatát, mintha a munkásra e tekintetben bármilyen befolyást is akarna gyakorolni. Ez okból az államoktól sem lehet kívánni, hogy e kérdésben kölcsönös megállapodásokat létesítsenek, noha bizonyos alapelvek szem előtt tartása kívánatos volna. Így pl. biztosítani kell egyrészt a munkások számára a szabad idő korlátlan és tetszés szerinti felhasználását, meg kell értetni velük a szabad időnek értékét, másrészt álljon a munkabérek magassága a munkások életszükségleteivel állandóan arányban, hogy ezáltal a munkásokat a szabad idejükben végzendő újabb díjazott munkakeresés kényszerűségétől megóvják. A javaslat e célból a tagállamok kormányainak a kollektív munkaszerződések megkötésének előmozdítását javasolja, amelyekben ezek az elvek kifejezésre jussanak. A szabad idő legalkalmasabb kihasználása végett a javaslat a túl hosszú munkanap ellen foglalt állást, a szabad idő megszakítás nélküli folyamatát kívánja s előnyös közlekedési és tarifapolitikát sürget, hogy a munkás lakása és munkahelye közti távolság olcsón és a legrövidebb idő alatt leküzdhető is legyen. A javaslat a munkások higiénikus életének feljavítására is konkrét proпозиciókat tesz, amennyiben fürdők, népuszodák felállítását s olyan törvényes rendszabályok életbeléptetését kívánja, amelyek az alkoholizmus, a tuberkulózis s a nemi betegségek leküzdésére irányuljanak.

A munkás családi életének harmonikus kialakulása végett megfelelő lakásügyi politikát, kertvárosok s olcsó lakóhelyek létesítését sürgeti, hogy a munkás szívesen és örömmel tartózkodjék otthonában. A munkás fizikumát játék és sport által, szellemi gyarapodását pedig könyvtárak, olvasó termek, továbbképző tanfolyamok rendezése által kívánja előmozdítani.

A javaslat a szabad idő minél célszerűbb felhasználása s az egyöntetű szabályozás érdekében az országonkint szerzett tapasztalatok kölcsönös kicserélését óhajtja, végül a kerületi vagy a helyi bizottságok felállításának kérdését is megfontolandónak tartja, amelyek a munkaadók, a munkásszervezetek s a közigazgatási hatóságok képviselőivel karöltve törekednének e kérdés egységes gyakorlati keresztülvitelére.

A javaslat tárgyalását megelőzőleg felvetődött a N. M. Sz. ha-

táskörének, valamint annak a kérdése is, hogy célszerű-e a szabad idő szabályozásának problémáját a Szervezet útján rendezni. A hatáskört kifogásolók szerint a munkásság kötelessége, hogy szabad idejének mind kulturális mind pedig higiéniai szempontok szerinti legkedvezőbb kihasználására javaslatokkal álljon elő, mert e téren az esetleges gyámkodásnak még a látszatát is kerülni kell. Ezzel szemben a N. M. Sz. hatásköre mellett a nyolcórás munkanapot szabályozó washingtoni egyezményrel érveltek, amelynek célja éppen a szabad idő biztosítása volt s erre vonatkozólag csakis a Szervezet adhat praktikus tanácsokat. Ezenfelül a munkásság testi és szellemi jólétének előmozdítása a kultúra fejlődése szempontjából is a legnagyobb jelentőségű, hatása a felfokozott munkateljesítmény folytán a gazdasági életben is jelentkezik, amiért is az egységes szabályozás szükséges. Mindezeket a szempontokat a javaslat bevezető soraiban említi fel, ezzel a formai elhelyezéssel is elismerve annak vitás voltát.

A javaslat tárgyalásánál a munkásság képviselői a jóindulatú semlegesség álláspontjára helyezkedtek a nélkül, hogy ebben az őket különösen érintő kérdésben érdemi propozíciókat terjesztettek volna elő.

A javaslat szövegezése, amely szokatlanul meleg hangjával is elüt az eddigi egyezménytervezetek vagy javaslatok fogalmazásától, már egymagában is beszédes bizonyítéka annak az őszinte törekvésnek, amellyel a hatodik konferencia a munkás-osztály anyagi és szellemi szociális jólétét és előhaladását biztosítani igyekezett. Ezzel a javaslattal a konferencia el is végezte érdemi munkáját.

ad 2—4. A napirend többi pontja, a röviddel azelőtt ideiglenesen elfogadott másodszori olvasás folytán, csak a következő ülészakon került végleges tárgyalás alá. Ez okból s mivel az elért eredmény szempontjából azok állandóan a hetedik konferenciával kapcsolatban szerepelnek, ennek tárgyalásánál fogjuk azokat ismertetni.

II. FEJEZET.

A prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszus.

A világháború folyamán a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete tevékenységét csak igen szűk keretek közt folytathatta, amennyiben az csupán a bázeli Nemzetközi Munkahivatalnak igen szerény és nagy részben csak technikai munkájára korlátozódott. Mikor azután a Párizs-környéki békeszerződések alapján életrehívott N. M. Sz. az Egyesület tevékenységét teljesen a maga munkakörébe vonta, a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének további fennmaradása is problematikusnak látszott. Mert ha eddigi célkitűzése mellett továbbra is fennmarad, úgy tevékenysége a N. M. Sz.-ével teljesen egybeesik s így ezzel azonos munkakört töltvén be, kétségtelen, hogy az összehasonlíthatatlanul csekélyebb erkölcsi és anyagi erők birtokában, működését amúgy is mielőbb be kellett volna szüntetnie. Nem maradt tehát más választása, mint vagy teljesen átengedni a teret a N. M. Sz.-nek, vagy pedig új és olyan célkitűzést keresni és találni, amelyet az említett Szervezet nem vont be hatáskörébe.

Mivel az új N. M. Sz. a bázeli Munkahivatalnak nemcsak személyzetét, hanem könyvtárát is átvette, kétségtelen, hogy az Egyesület már ez okból sem folytathatott volna a Szervezettel azonos — s így végeredményben azzal konkurráló — célkitűzésű tevékenységet. De ez nem is volt szándékában. Ezért, mivel a további fennmaradás mellett határozott, működési körének új orientációt kellett keresnie, amelyet egyrészt azáltal kívánt megvalósítani, hogy a nemzetközi munkásvédelem érdekében országos szervezetei útján országokkinti propagandát fejt ki, másrészt pedig tagjainak önkéntes és befolyásolás nélküli közreműködése által a N. M. Sz. hivatalos szociálpolitikai tevékenységét támogatja olyan téren, ahová ennek befolyása éppen nemzetközi és kevésbé elméleti, inkább bürokratikusnak mondható jellegénél fogva csak részben érhet el.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének ezt a szerencsésnek mondható új irányú célkitűzését a világháború befejezése

után első ízben, 1920. júl.-ban összeült választmánya határozta el s hasonlóan elismerésre méltó volt az a harmadik gyűlésén, 1922. októberében Genfben hozott határozata is, amellyel »a kulturvilág figyelmét a szociálpolitika aktuális kérdéseire kívánja irányítani«¹⁾ s ebből a célból egy nagy nemzetközi szociálpolitikai kongresszust óhajt egybehívni.

A határozatot minden irányban kedvezően fogadták s 1924. október 2—4. napjai között, a VI. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia lefolyása után, Prágában meg is tartották a Nemzetközi Szociálpolitikai Kongresszust, amelyen 28 államból 1100 delegátus vett részt. A kormányok ugyan hivatalosan nem kaptak meghívást, azonban számos magas állami funkcionárius, a szociálpolitika igen sok tudományos művelője, valamint a munkásszervezetek képviselői is nagy számban vettek részt a kongresszuson. A munkaadók szervezetének nemzetközi titkársága a meghívást hivatalosan visszautasította s így a kongresszus munkálataiban nem vett részt.

A kongresszus, amely »Európa nyilvános lelkiismeretét akarta felrázni«²⁾, tulajdonképpen mindazokat a szociálpolitikai tekintélyeket szóhoz akarta juttatni, akik a N. M. Sz. munkájában nem vesznek részt.

A kongresszuson különösebb érdeklődést főleg *Brentano Lujo* professzornak a nyolcórás munkanappal kapcsolatos felszólalása keltett, aki rámutatott azokra a nehézségekre, amelyek Németországban a nyolcórás munkanap szabályozásáról elfogadott washingtoni egyezménytervezet ratifikálásával szemben fennállnak. Azt kívánta, hogy a 8 órás munkanap gazdasági következményeit pro és contra rendszeresen vizsgálják ki, mert az eddigi jelentések szerint a külföldi munkásoknak a mondott egyezmény ratifikálása melletti s a német munkaadóknak ratifikálás ellenes álláspontja azonos okokra vezethető vissza. A külföldi munkások u. i. Németország ipari konkurrenciáját akarják a ratifikálással megbénítani, míg a német munkaadók szerint az egyezmény ratifikációja a termelésnek mértéken felüli megterhelését vonná maga után. Az ok tehát mindkét felfogás szerint Németország fejlődő iparában keresendő, mert a munkaeredménynek a nyolcórás munkanap bevezetésétől várható fellendülése itt alig vehető komolyan figyelembe.

A munkanélküliség csökkentése, illetve megszüntetése érdekében a kongresszus az általános árnívó stabilizálásának szabályozására vonatkozó intézkedések életbeléptetését, a szociálpolitikai célok könnyebb

1) Ld. Heyde cikkét a Reichsarbeitsblatt 1924. évi 16. számában.

2) Dr. Winter volt cseh népjóléti miniszter szavai.

megvalósítása végett pedig üzemi tanácsok rendszeresítését és megvalósítását kívánja).

A prágai kongresszus gyakorlati eredménye azonban nagyon kevés. Legfeljebb talán abban mutatkozhatott, hogy a N. M. Hivatal adatgyűjtő tevékenységének bizonyos kérdésekben irányt szabott. Lényegileg azonban semmi újat sem mondott s a szociálpolitika további kialakulásának ütemei észrevehetően nem is segítette elő. Nyilván ez okból nem is volt további folytatása a kongresszusnak, amely meddőségét talán maga is belátva, két nemzetközi szociálpolitikai célú egyesület, a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesület és a Munkanélküliség Leküzdésére alakult Nemzetközi Egyesület fúziójával ért véget, hogy a jövőben együttes erővel szolgálják a szociálpolitika ügyét.

¹⁾ A kongresszuson hozott határozatok közül háromnak szözszerinti szövege a függelékben közölt szociálpolitikai egyezménytervezetek és javaslatok között a hatodik konferencia utáni jegyzetben található.

III. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet további konferenciái a johannesburgi szilikózis elleni konferenciáig.

1. A hetedik (genfi) konferencia, a) A szociális biztosítás kialakulása, lényege és hatásai.

A céhszervezet után kialakult individualizmus a XIX. század gazdasági életében a vállalkozói nyereség iránti féktelen törekvés előmozdítója lett. Önző, vállalkozói célok érdekében a gazdasági élet szabadságát hirdette s az előrehaladást az individualizmus minél erőteljesebb ápolásában kereste, viszont ennek a törekvésnek eszközeit, a bérmunkásokat kegyetlenül kihasználta. Az individualizmus szabadságának látszat előnyeit ugyan a munkás is érezte, mert a vidékek, falvak s a tanyák népei nagy tömegekben lepték el az ipari gócpontokat, hogy a megszorodott munkaalakból s a fellendülő munkából részt kérjenek, azonban felfokozott reményeikben igen hamar csalódtak. Mert a nagyobb városokba s az ipari központokba özönlött munkások nagyfokú tájékozatlanságuk és magukra hagyatottságuk folytán leírhatatlan nyomorba jutottak s a lelketlen munkaadók anyagi célkitűzése annyira lekötötte ezeknek minden gondolatát, hogy munkásaik fizikai jólétével nem is törődtek. A munkások így rendezetlen viszonyok közé kerültek, miközben munkaadóikat munkaerejükkel az anyagi jólét és rendezettség mind magasabb fokára segítették. Egyre jobban elhalványult az a tudat, hogy a vállalkozókat s a munkásokat közös célkitűzés és közös sors fűzte egybe, sőt a rosszul, az önző érdekekből hamisan értelmezett individualizmus nevében a munkaadók munkásaikat még gazdasági helyzetük javítása céljából szándékolt szervezkedéstől is igyekeztek távol tartani.

Ennek a törekvésnek azonban, a munkásokra mind inkább ránehezedő anyagi és erkölcsi leromlás nyomása alatt, előbb-utóbb hajótörést kellett szenvednie. A munkások kihasználásának és teljes ma-

gára hagyatottságának tudata a munkásság körében a közös veszély, a közös sors s a közös segítség szükségének érzetét váltotta ki. A munkástömegek osztályöntudatra ébredtek s a nekik oly sok keserűséget, csalódást jelentő individualizmus káros következményeivel szemben a védekezés új lehetőségeit és módjait keresték. A jelszó: a közös harc lett, a munkásságot munkája közben érthető betegség vagy baleset, munkanélküliség, rokkantság, aggkor esetében, hogy így kiküszöbölhessék vagy legalább is a minimumra csökkenthessék azt a szegénységet és nyomort, amely a munkásosztályt az említett csapások folytán személyében vagy családjában érheti. Ezt pedig csakis közös, a cél érdekében történő tökegyűjtéssel lehet elérni. Így vezetett a gazdasági individualizmus egyoldalú értelmezése és gyakorlati alkalmazása előbb az ú. n. szabad biztosításhoz, később pedig a kényszer vagy szociális biztosítás kialakulásához.

A biztosítás technikai lebonyolítása végett u. i. biztosító társaságok alakulnak, amelyek a munkaadókat s a munkásokat tökegyűjtésre hívják fel a munkásokat a munkából érhető veszélyek közös viselésére, tehát a kölcsönösségen alapuló önszegély alapján (*Szabad biztosítás*). A cél az volt, hogy a munkás a munka vagy az élet sorscsapásai között is megtalálja megélhetésének, egészsége helyreállításának feltételeit s ne legyen nélkülözéseknek kitéve éppen olyan, reá nézve kedvezőtlen viszonyok között, amikor legjobban rászorul az anyagi segítségre. Mivel a munkásságot érhető ezek a veszélyek a közös élethivatásból, a közös sorsból erednek, méltányos és igazságos, hogy a sorsközösségben élők szolidárisán fedezzék ezek elviselhetőségének anyagi terheit. Ez pedig csakis a közös tökegyűjtéssel, az ú. n. »biztosítéki alap« megteremtésével érhető el, amely az egyéni keresménynek, a munkabérnek nagysága és a befizető személyes minősége szerint változó összegben, rendszeresen folyik be a biztosító társaság vagy intézet pénztárába, hogy ott konzerválódva, a beállott szükség idején pénz vagy természetbeni szolgáltatás formájában feloldódjék s a rászorulónak segítséget nyújtson. Ez a sorsközösség azonban nemcsak a munkásosztályt fűzi egybe, hanem a munkaadót is egybekapcsolja munkásaival, mert a jól végzett munka, amelyet csakis az ereje teljességében levő munkás tud minőségben kifogástalanul, időben pedig gyorsabban elvégezni, a munkaadónak is érdeke. Viszont nemcsak erkölcsi, hanem a fejlődő jogélet folytán immár anyagi kötelessége is a munkaadónak az ú. n. »szavatossági elv« alapján (»aki másnak kárt okoz, annak megtérítésére kötelezendő«), az alkalmazásában álló és munkája folytán beteggé lett vagy balesetet szenvedett munkásnak anyagi megsegítése. Ez az üzleti kockázat egy

heme, amit azonban a biztosítás révén a biztosító vállalat vagy intézet visel s így a munkaadó és munkás közötti ezirányú pereket kiküszöböli. Tehát a munkaadó anyagi érdeke is követeli saját bekapcsolódását a biztosításba. Az individualizmus által eltemetett sorsközösség gondolata így éledt fel újra munkaadók és munkások között a biztosítás megvalósítása révén.

A biztosítás fejlődésének további fokán az 1880-as években a Németországból kiindult *kényszer biztosítással* találkozunk, amikor a keresetképtelen munkásokról már a társadalom gondoskodik. E rendszer mellett minden munkás már alkalmaztatás! jogviszonyának pusztán tényéből kifolyólag élvezzi a biztosítás különféle ágainak áldásait, ami jövőjébe vetett hitét és bizalmát s így végeredményben munkaképességét if, növeli. A mellett tehát, hogy lelki harmóniát teremt az esetleges veszélyekkel szemben, a nemzeti termelést is fokozza s ezáltal a nemzeti vagyont gyarapítja.

E lényeges társadalmi és nemzetgazdasági érdekek mellett a társadalmi biztosítás a népesség szaporodásának kedvezőbb kialakulására is kihat, mert kedvezményeiben nemcsak a munkás személye, hanem hozzátartozói, családtagjai is részesülnek. A jelenlegi generáció és a jövő népesség egyaránt részesei annak. De kihat a nemzet szaporodására is, mert a szülés esetére nyújtott anyagi és természetbeni szolgáltatásokkal megkönnyíti, elősegíti a munkáscsaládok ilyenkor felmerülő anyagi kiadásainak elviselését. A gyermek a munkás családjában nem lesz újabb anyagi gondok forrása.

Az európai államok nyomban felismerték a kényszerbiztosítás előnyeit s a Németországban 1883-ban bevezetett betegségi kényszerbiztosítást gyors ütemben siettek megvalósítani. Ausztria 1888-ban, Magyarország 1891-ben a betegsegélyezés, Franciaország 1894-ben a bányászat terén, majd a többi állam a biztosítás többi ágaiban is a kényszer alapjára helyezkedett.

A biztosítás elvi ellenzői ezek dacára azt hangoztatják, hogy a kényszerbiztosítás megöli a takarékosági hajlamot, mert a jövő kedvezőtlen esélyeinek kockázatát teljesen egy harmadik személyre, a biztosítóra hárítja. Erkölcsösebb szerintük az önszegély, amely azonban végeredményben az individualizmus tanaihoz való visszatérést jelentené s még mindig nagy önfegyelmelési kíván, egészen eltekintve attól, hogy az alacsony munkabérek s a gyakori munkanélküliség mellett csaknem fizikai lehetetlenség az önszegélyre támaszkodni.

További komoly ellenvetés az is, hogy kitenyészti a biztosítási

csalásokat. Egy emberi intézmény vagy alkotás sem lehet teljesen tökéletes, azonban fokozott ellenőrzéssel s főleg az érdekelteknek cél tudatos nevelésével e hibák a minimumra csökkenthetők. A biztosítással visszaélők száma mégis csak elenyészően csekély, nem lenne igazságos, ha az eltévelyedettek kis száma miatt a komolyan rászorulóknak jelentékenyen nagyobb számát kizárnók a szociális biztosítás áldásaiból.

Ezek az etikai okokon kívül, amelyek alapján a szociális biztosítás ellenzői a nemzet erkölcsiségére gyakorolt káros következményekre is rámutatnak, főleg Franciaországban és Belgiumban még gazdasági okokat is felsorakoztatnak. Így — szerintük — bizonyos értelemben előre megterheli a gazdaságot, »a termelés kerékkötője« lesz és negnehezíti az exportot. Az első ok végső ellemzésben *a szociális biztosítás terhe, amely a termelő munkások javára a társadalmi kényszerbiztosítás kiadásaihoz való hozzájárulást jelenti.* Állam, munkaadó és munkás egyaránt részese e kiadásoknak, amelyek a legtöbb esetben a fogyasztóra hárulnak.

A társadalmi termelés eredményéből fizetett e hozzájárulás a munkásosztály szociális helyzetének javítását célozza s ezért azt minden kultúrnemzet tagja kisebb-nagyobb arányban, de egyaránt viseli. Egy olyan »társadalmi adó«, amely az államban élő egyént többi társadalmi vagyoni kötelezettségével (kamarai, érdekképviseleti járulékok, társadalmi egyesületi tagdíjak, egyházi adó stb., stb.) együttesen terheli.

A biztosítás elvi ellenzőivel szemben helyénvaló *a biztosítás nevelő hatására* is rámutatni, amely abban rejlik, hogy a biztosított munkások figyelmét fokozatosan ráirányítja a betegségek és a balesetek kikerülésére, így végeredményben okszerű és egészséges életmódra szoktatja őket s rajtuk keresztül családjukat is. Hogy pedig mindez a bűnözési s a halálozási statisztikát milyen nagy mértékben feljavitja, arról e helyen talán felesleges is bővebben tárgyalni. Egy nemzet kultúrájára, életére és lakosságának erkölcsi kialakulására a szociális biztosítás körébe vont társadalmi rétegek megnyugvása, a most vázolt körülmények folytán, csakis kedvező tényezőként jöhet tekintetbe¹⁾.

Kovrig Béla »A termelés szociális terhé«-ről írt kiváló tanulmányában²⁾ rámutat az ipari élet hátrányos hatásaira, amelyek a városba tódulás, a családi kötelékek meglazulása, az élet üte-

1) V. ö. még Grieser úr-nak „Das Ethos der Sozialversicherung“ c. tanulmányával az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évi okt.-i számában.

2) A „Társadalombiztosítási Közlöny“ 1929. ápr. 25-i 7/b számában, 15—41. l. — Am. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium kiadása.

mének felfokozása folytán azok erkölcsi, szellemi és fizikai vonatkozásaiban megnyilatkozó patológus jelenségekben mutatkoznak. Mindezekkel szemben a társadalmi megelőzés módszerét, a tömegek fizikai és lelki életformáinak feljavítását kell igénybe vennünk. Ennek hathatós eszköze a társadalombiztosítás, »amely a tömegek fizikai megerősítésének és az alantas embertípus¹⁾ elsokasodása megelőzésének leghathatósabb módszere« s egyben a társadalom lelki betegségei elhatalmasodásának is elejét veszi²⁾. A társadalombiztosítás tehát egyike azoknak a lehetőségeknek, amelyek a társadalom széles rétegeit annak reményével tölthetik el, hogy a jövő nem jelent számukra nélkülözést, ha okszerű tartalékolással ennek létfeltételeit megteremtik. Kétségtelen, hogy az ilyen rétegek nem a mai társadalmi rend erőszakos felforgatásától, hanem a társadalombiztosítás kereitebe való beilleszkedéstől remélhetik helyzetük jobbra fordulását. Ez adja meg a szociális biztosításnak a mai társadalmi rend szemszögéből nézett szinte felbecsülhetetlen jelentőségét.

A szociális biztosítás terheinek fedezése mindezek alapján nem hárítható kizárólag az iparforgalmi népességre, hanem ahhoz az államnak is hozzá kell járulnia mindazon lényeges s az állami berendezkedés struktúrájára is kiható érdekeknél fogva, amelyeket az előbbieken fejtegettünk. Ennek az állami hozzájárulásnak összege az öregeségi és rokkantsági biztosításnál Németországban 26.7, Angliában, amely közbevételekkel fedezi nagy részét azoknak a kiadásoknak, amelyekre a többi ország a biztosítási járulékokat fordítja, 61.8, Olaszországban 12.5, Ausztriában 14.7—23 és Magyarországon 11.1 %-át teszik ki az összes költségeknek³⁾.

¹⁾ Kovrig cikkében utal Stoddard amerikai szociológus álláspontjára, akinek nézete szerint „az industrializmus folyamatában a modern élet struktúrája következtében mindinkább elhatalmasodik az undermannek, az erkölcsi és fizikai képességeiben aláhanyatlott, fogyatékos értékű embertípusnak táborá s ezek elsokasodásával egyidejűleg mindinkább keskenyedik a civilizáció értékeit fenntartó értékes emberek társadalmi rétege“. (Lothrop Stoddard: The revolt against civilization — Charles Scribner's Sons kiadása, New-York).

²⁾ Kovrig ennek folyamatát szóban levő cikkében a következő naturalista színezetű szavakkal ismerteti: „A társadalom lelki betegségei a kiegyensúlyozatlan anyagi létből, a nyomorból fakadnak. Ennek a nyomormocsárnak miazmái fertőzik meg a társadalom szellemét. A civilizáció alkonyán a társadalmi lápból kipárolgó szociális lázfelhők ülik meg a tömegek lelkét, akikről megfeledkezett a társadalom, és nem tette emberivé az életüket akkor, midőn végrehajtotta a civilizáció építésének bonifikációs munkálatait“. Ezt a bonifikációs munkát tehát végre kell hajtanunk, „le kell csapolnunk a nyomormocsárt“.

³⁾ Ld. Kovrig id. cikkében a 21. lapon.

Ezzel szemben a szociális biztosítás az egyes *munkavállaló* országokint a következő arányban terheli.

Biztosítási járulékkulcs 1932-ben a beszámítható javadalmozás
%-ában ágazatonként:

O r s z á g	Betegségi	Öregségi	Baleseti	munka- hiány	Összesen
Ausztria	8.33	0.—	1.15	9.67	19.15
Németország	5.50	5.50	1.30	6.50	18.80
Csehszlovákia	6.50	6.—	1.50	0.—	14.—
Olaszország	1.3	4.40	2.—	2.—	9.70
MAGYARORSZÁG	6.—	3.42	2.—	0.—	11.42

A társadalombiztosítás tényleges költségeit összehasonlító nemzetközi adatok hiányzanak, de céltalan kísérlet is lenne azokat az egyes országok legkülönbözőbb biztosítási rendszerei miatt közös nevezőre hozni. Ez okból csupán *Magyarországra vonatkozólag* álljanak itt a következő adatok.

A magyar iparforgalmi társadalombiztosítási járulékteher:

1929-ben 134.8 millió pengőt, 1930-ban 124.8, 1931-ben 116.2 és 1932-ben 105.1 millió pengőt tett ki az összes magyar társadalombiztosító intézeteknél. A közölt összegek az egyes években a munkaadók terhére előírt és elkönyvelt, tehát nem a tényleg lefizetett járulékokat jelentik.

A fenti összegekből a munkaadókat 1932-ben *közvetlenül* mintegy 62—63 millió pengő, az alkalmazottakat és a munkásokat pedig kb. 43—44 millió pengő terhelte, amelyeket ezek munkabérükből fizettek¹⁾.

b) A szociális biztosítás alapelvei a hetedik konferencia határozataiban.

Az 1925. máj. 19-től jún. 10-ig tartott VII. genfi konferencia munkája túlnyomólag a szociális biztosítás jegyében folyt le. Napirendjén u. i. a következő kérdések szerepeltek:

- az üzemi balesetbiztosításra vonatkozó egyezménytervezet;
- a bel- és külföldi munkások egyenlő elbánása üzemi balesetek kártalanításánál, (mindkettő másodszori tárgyalásban);
- a szociális biztosítás alapelvei.

1) Kovrig Bélának a „Magyarság” 1933. márc. 12. számában „Száz-tizenhétmillió pengő a termelés szociális terhe” c. cikkéből. 22. l.

Az Országos Társadalombiztosító Intézet betegségi biztosítási ágának költségeire és jövedelmeire vonatkozó eredmény számla részletes tételit ld. az Intézet kiadásában megjelent „A magyar társadalombiztosítás tíz éve” c. beszámolójában. Függelék. (Világosság-könyvnyomda Rt.).

Ezenfelül a tárgysorozatba felvették az üveghuták heti 24 órás üzemszünetéről s a péküzemek éjjeli munkájáról szóló, a hatodik konferencián első olvasásban már elfogadott egyezménytervezeteket is.

A konferencia négy egyezménytervezete s ugyanannyi javaslata közül csupán a XX., a péküzemek éjjeli munkáját szabályozó egyezménytervezet nem vág a szociális biztosítás körébe. A többi három egyezménytervezet közül a XVIII. s a javaslatok közül a 24. a foglalkozási *betegségek*, míg a másik két egyezménytervezet és három javaslat az üzemi *balesetek* kérdéseivel összefüggő eljárási és kártalanítási alapelveket szabályozza. Ezeknek főbb alapelvei a következők:

1. *Az üzemi balesetknél nyújtandó kártalanítás alapelveit* magában foglaló XVII. egyezménytervezet csak hosszas bizottsági tárgyalás után kerülhetett egy, a különböző felfogásokat összeegyeztetni kívánó kompromisszum alakjában a konferencia elé. Mintegy ötven módosító javaslatot nyújtottak be a delegátusok a N. M. Hivatal eredeti szövegezéséhez s ezek között is az angol kormányképviselők harcoltak a leghevesebben az egyezménytervezet haladó irányzatú alapelvei ellen, akiknek törekvéseit az önkormányzattal rendelkező angol gyarmatok is támogatták. Így a munkásság képviselői, akik a minél modernebb szabályozás mellett szállottak síkra, a brit delegátusokkal élesen szembe kerültek, míg végül a konferencia 71 szavazattal 19 ellenében egyezménytervezetében kimondotta, hogy a ratifikáló államok legalább is az egyezményben meghatározott minimális kártérítést tartoznak az üzemi balesetet szenvedett munkásnak vagy elhalálása esetén hozzátartozóinak nyújtani. Az üzemi balesetre vonatkozó országos jogszabályozás hatálya minden köz- vagy magánipari üzemnél alkalmazott munkásra vagy tanoncra kiterjed a mezőgazdasági munkások kivételével, akikről a III. konferencia már gondoskodott. De nem terjed ki a tengerészekre, a halászokra s mindazokra, akikre vonatkozólag az egyezményben foglaltakkal legalább is azonos terjedelmű szabályozás történt.

Üzemi baleset folytán beállott keresetképtelenség vagy elhalálzás esetében a sérült munkásnak vagy hátramaradottjainak járadék formájában kiutalandó segélyezés, illetve kártalanítás jár, ez azonban egyszersmindenkorra szóló végkielégítési összeggel is megváltható. Amennyiben a sérült munkás a beállott keresetképtelenségen felül még állandó idegen segítségre is rászorul, részére kártérítési többlet is kiutalandó. A sérült munkásnak minden körülmények között igénye van orvosi segítségre, sebészeti kezelésre s gyógyszerrel való ellátásra is, úgyszintén igényelheti a szükséges gyógyászati segédeszközök

(testpótalkatrészek, orthopédiai gépezetek) időnkinti felújítását is. A kártalanítást vagy a munkaadó vagy az erre a célra alakult intézmény köteles ayujtani s az államok arról is tartoznak gondoskodni, hogy e kártalanításra kötelezettek esetleges fizetéseképtelensége esetén is hozzá jusson a munkás vagy özvegye és árvája a kártalanítási összeghez.

A modern törvényhozások a most ismertetett alapelvekhez már mindenben alkalmazkodnak is¹⁾.

2. Az általános alapelveknek szabályozása után a konferencia a 22. javaslattal nyomban meg is határozta a *kártalanítás legkisebb tételeit*, amelyeknek teljes keresetképtelenség esetében a munkás évi keresményének kétharmadát, részbeni keresőképtelenség esetében pedig a járadéknak a keresőképtelenséghez viszonyított töredékösszegét kell kitenniük. A végkielégítés pedig nem lehet alacsonyabb a megfelelő járadék tőkeösszegénél. Halálos kimenetelű balesetnél kártérítésre a házastárs, a 18. éven aluli vagy keresetképtelen gyermekek, unokák, testvérek jogosultak legalább is az elhalt munkakeresményének kétharmad összegéig terjedő járadékra vagy végkielégítésre.

3. A konferencia az *üzemi baleset folytán nyújtandó kártalanítás vitás eseteinek eldöntésére* a 23. javaslatban speciális bíróságok és békéltető bizottságok felállítását javasolja, amelyek hivatásos bírákból vagy azok nélkül, de mindenestre a munkaadók s a munkások egyenlő számú képviselőiből lennének megalakítandók. A különleges bíróságok nem bíró tagjait a megfelelő szervezetek ajánlatára javasolja kinevezni, kirendelni vagy megválasztani. Ha pedig a kártérítés vitás eseteivel rendes bíróságok foglalkoznak, úgy bármelyik fél indítványára szakértőként munkaadót vagy munkást kell kirendelni, amennyiben a foglalkozással összefüggő, pl. a keresetképtelenség fokának meghatározása lenne az eldöntendő vitás kérdés.

A konferencia e különleges bíróságok felállításának javaslatával a sok helyen lassú igazságszolgáltatás hátrányait igyekezett kiküszöbölni.

A VII. konferencia e határozataival egységesítette az üzemi baleseteknél nyújtandó kártérítés minimális tételeit, amelyek az egyes tagállamok törvényhozási intézkedéseiben vagy egyáltalán nem, vagy pedig egymástói eltérő módon nyernek szabályozást. Ezt az egységesítő törekvést azután nemcsak az üzemi balesetek jogszolgáltatásának azonos elvek szerinti szabályozásával, hanem a hivatás gyakorlása közben bekövetkezett *betegség kártalanítási eseteire* vonatkozó egyezménytervezetével és javaslatával is nagyban előmozdította.

1) Magyarország szociális biztosítására vonatkozólag Id. a VIII. fej. B/§.

4. A konferencia u. i. mindazoknak a munkásoknak, akik *foglalkozási betegség* folytán keresetképtelenné váltak, úgyszintén elhalálozás esetén ezek hozzátartozóinak is, az üzemi baleseteknél elfogadott minimális elvek alapján kíván *kártalanítást* nyújtani. Lényegileg tehát bizonyos, taxatív felsorolt betegségeket az üzemi baleset körébe von, amennyiben ezek a betegségek előre meghatározott és szintén felsorolt iparágakban foglalkoztatott munkásoknál állnak elő. Ezek a betegségek — általános megjelölés szerint — az ólom- és higanymérgezések s a lépfene fertőzések. (XVIII. egyezménytervezet).

5. Az üzemi balesetekkel így egyenlő elbírálás alá eső ú. n. »foglalkozási betegségeket« — az egyezménytervezetben felsoroltakon túlménőleg — minden állam törvényhozása kiegészítheti. A konferencia 24. javaslatában célszerűnek tartja, hogy a tagállamok ennek a jegyzéknek a szükséghez mért, esetenkénti felülvizsgálására *leegyszerűsített eljárást* vezessenek be.

6. A konferencia következő (XIX.) egyezménytervezete kimondja, hogy az üzemi balesetek kártalanítása szempontjából *a belföldi s az idegen honos munkásokat egyenlő elbánásban kell részesíteni*. Ez a kedvezmény olyanokkal szemben is fennáll, akik pl. a kártérítés idejében saját államuk területén kívül laknak, noha a baleset hazájukban érte őket. De áll ez valamely állam területén csak átmenetileg foglalkoztatott munkásra is, amennyiben az érdekelt tagállamok erre vonatkozólag kölcsönösen megállapodnak. Az egyezménytervezet végül arra is kötelezi a ratifikáló tagállamokat, hogy a baleseti kártalanításra vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtását egymással szemben kölcsönösen könnyítsék meg, valamint ezek módosításait a N. M. Hivatallal állandóan közöljék.

7. Az *egyenlő elbánás ismertetett elvének gyakorlati keresztülvitelét és megkönnyítését* célozza a 25. javaslat, amely a balesetet szenvedett munkás kártérítési igényének perfektuálását, tehát járadékainak felvételét egy másik állam területén is biztosítani kívánja. Ez a rendelkezés különösen olyan esetekben kedvez a munkásnak, amikor idegen állam területén szenvedett balesetet. Ilyenkor eddig sem hazájának, sem tartózkodási helyének törvényei alapján nem igényelhetett kártalanítást, az előbbi esetben azért, mert a baleset külföldön történt, az utóbbi esetben pedig külföldi állampolgársága miatt. A nemzetközi szabályozás véget vetett ennek az anomáliának s bizonyára számos külföldön dolgozó munkás érzi e rendelkezés jó-tékony hatását. A javaslat még tovább megy, amikor a külföldön tartózkodó munkásnak lehetővé teszi, hogy előző munkaviszonyából

keletkezett kártérítési pereiben, az igény elbírálására illetékes bíróság az ő személyes jelenléte nélkül is ítélezhessek s az üzemi balesetek kártalanítási eseteiben nemcsak a bel-, hanem a külföldi munkások is adó- és illetékmentességben részesüljenek.

A VH. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia az ismertetett egyezménytervezetekben és javaslatokban lefektetett alapelvekkel nemcsak egységességei teremtett a tagállamok között a szociális biztosítás terén, hanem ott, ahol ez a szabályozás hiányzott, egészséges irányba is terelte a szociális biztosítás nagy horderejű, az országok értékes munkáselemét közelről érintő kérdéseit. E tekintetben az akkori viszonyokhoz képest egész munkát végzett s az üzemi balesetek kártalanításával kapcsolatban, a külföldi munkások azonos elbánását kimondó elvnek szankcionálásával a szociális biztosítás problémáját valóban szociális érzékre valló gondoskodással oldotta meg.

Magyarország a VII. konferencia eddig tárgyalt egyezménytervezeteit az 1928. évi XXIX—XXXI. t.-c.-eivel ratifikálta.

c) A péküzemek éjjeli munkájának szabályozása.

A VII. konferenciának utolsó egyezménytervezete a péküzemek éjjeli munkájának szabályozásával foglalkozik. Az egyezménytervezet a VI. konferencián történt első olvasás után került a VI. konferencia elé s olyan elvi kérdést ölel fel, amely eddig egyik konferencián, sem vetődött fel.

Az angol delegátusok u. i. a szabályozás hatálya alól a munkaadókat, valamint az önállóan dolgozó pékmestereket ki akarták vonni, minthogy a N. M. Sz. hatásköre csakis az alkalmazotti viszonyban álló munkásokra terjed ki, ellenben a munkaadók viszonyait nem szabályozhatja. A kérdés az Á. N. B. elé került, amely B. 13. sz., véleményében az önálló pékmesterek személyes munkaviszonyait is bevonandónak tartotta a szabályozás körébe¹⁾.

Az angol delegátusok e bírói vélemény dacára a VII. konferencián, ha nem is hatásköri kifogás, hanem egyszerű indítvány formájában újból felvetették a kérdést s azt javasolták, hogy a pékmestereket hagyják ki a szabályozás köréből. Az indítványt azonban 76:36 szavazatarányban elvetették s így az egyezménytervezetet nagyjában az előző évi konferencián elfogadott szövegezésben fogadták el. Mellette 72, ellene 25 delegátus szavazott.

¹⁾ Ld. E. Marburg „Völkerrechtliche Chronik 1926“ c. a Zeitschrift für Völkerrecht XIV. kötetében megjelent ismertetését a 308. lapon.

Az Á. N. B. hivatkozott véleményét ld. az I. kötet VII. fej.-ben (3. cikk),

A XX. egyezménytervezet, néhány kivételtől eltekintve, eltiltja a kenyérnek, finom süteménynek és más, lisztből készült tésztaeműnek éjjeli időben történő előállítását. A tilalom az említett készítmények előállításánál résztvevő valamennyi személyre, tehát nemcsak a munkásra, hanem az üzemtulajdonosra is kiterjed, kivéve, ha azokat saját háztartásukban, házi szükségletekre állítják elő. »Éjjel« alatt esti 10 vagy 11 órától hajnali 4, illetve 5 óráig, de minden körülmények között ebbe az időbe beleeső hét egymásután következő órát kell érteni. A kétszersült nagybani előállítása azonban nem vonható az említett tilalmi rendelet alá. Az egyezmény azután részletesen felsorolja mindazokat a kivételes eseteket, amikor az illetékes hatóság az éjjeli munkatilalmat felfüggesztheti (munkatorlódás, üzemműködés, forró égőv stb.)

Az egyezménytervezet nemcsak a munkaadó- és munkásdelegátusokat, hanem ezenfelül a munkaadókat is egymással szembe állította. Míg u. i. a munkások s a kisüzemi pékmesterek az éjjeli munka minél nagyobb korlátozása mellett foglaltak állást, addig a gépüzemre berendezett pékek a tilalmat a munkás érdekekkel ellentétesnek jelölték meg, mert hármassal váltással az alkalmazottak — szerintük — az éjjeli munka fáradalmait kevésbé éreznék s permanenciában levő üzemüket egészségi szempontból éjjel is állandóan ellenőrizhetik.

Ez egyezménytervezettel kapcsolatos az ú. n. Ipari »Szervezetek Levelező Bizottságának első szereplése is. Az ipari szervezeteknek u. i. sem a N. M. Sz. közgyűlésén, sem annak igazgatótanácsában nincs közvetlen képviselőjük s ezért a Szervezetbe történt bekapcsolásuk egy levelező bizottság útján történt, amely közvetlen érintkezésben áll a N. M. Hivatallal. A bizottság véleményét egyes szakkérdésekben veszik igénybe, ami első ízben a most tárgyalt egyezménytervezettel kapcsolatban történt. A bizottság közvetítésével az ipari szervezeteknek módjukban áll a nemzetközi szociálpolitikai törvényhozás minden ágában véleményüket leadni s így ebben a munkában közvetve részt is venni.

* * *

A VII. konferencia napirendjén mindezekon felül még az üveg-huták heti 24 órás üzemszünetét szabályozni szándékozó egyezménytervezet is szerepelt.

Az egyezménytervezetet az előző évi VI. konferencia első olvasásában el is fogadta, noha ellene már ott azzal érveltek a munkaadók, hogy az egyezménytervezet rendelkezései nem a munkások pihenését, hanem az üzem szünetelését szabályozza s ezért az angol

kormány delegátusok ilyen értelmű módosítást hoztak javaslatba. A N. M. Sz.-nek — az egyezménytervezet ellenzői szerint — csupán a munkásság szociális munkafeltételeit szabad szabályoznia, s nem áll jogában a munka folytonosságát megszakítania. Ezek dacára 68:22 szavazatarányban első olvasásban többséget nyert a tervezet, a VII. konferencián azonban leszavazták. Itt azzal is érveltek, hogy az üveg-szívógép feltalálása és fokozatos alkalmazása az üvegyártásban technikai forradalmat jelent, a jelenlegi időben tehát a tervezett szabályozás hátrányos. Így a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon már harmadízben (először 1920-ban a génuai, majd az 1921. évi genfi konferencián) hiúsult meg egy felvetett és közgyűlés elé került nemzetközi problémának szándékolt szabályozása.

Mindenesetre kérdéses, hogy az üveghuták heti 24 órás üzem-szünetének szabályozása *javaslat* formájában — miként ezt *Fehlinger* elég határozottsággal állítja¹⁾, — a közgyűlési képviselők ismertett elvi álláspontja dacára keresztül vihető lett volna.

2. A nyolcadik (genfi) konferencia.

A felügyeleti eljárás egyszerűsítése s a nők védelme a kivándorlóhajókon

Az 1920. évben megtartott két Nemzetközi Munkaügyi Konferencia közül az első máj. 26-tól jún. 5-ig ülésezett s kivándorlási kérdésekkel foglalkozott. Elnöke a holland kormány delegátusa: *Nolens* volt, míg alelnökül a konferencia *Aguero* y *Bethancourt* kubai kormányképviselőt, dr. *Hodac* cseh munkaadó- s *Müller* német munkásképviseletet választotta meg. A konferencia érdemi munkájának eredménye egy egyezménytervezet, amely a hajón kivándorlók felügyeleti eljárásának egyszerűsítését szabályozta és egy javaslat, amely a hajón kivándorló nők védelmével foglalkozik.

A konferenciának e tárgysorozata ellen a hajóstársaságok s a hajótulajdonosok elvileg már ismételtlen aggályokat támasztottak, tartva attól, hogy a kérdés tárgyalása folyamán a kivándorlók szállításának problémái is megvitatás alá kerülnek, amelyek az utasok szállításának általános kérdéseitől nehezen választhatók el. Ez pedig, a hajósvállalatok felfogása szerint, kizárólag az ő magánügyük, arra a N. M. Sz.-nek hatásköre nem terjedhet ki. Ez az aggodalom némileg jogosult is, mert a kivándorlók elhelyezése a hajókon, az orvosi felügyeletnek s a hajókon történő élelmezés kérdésének szabályozása szorosan véve nem

¹⁾ „Die siebente internationale Arbeitskonferenz 1925“ c. ismertetésében, 10—11. 1. Az AJlg. Deutsche Gewerkschaftsbund kiadása, 1925,

lartozhatik a Szervezet hatáskörébe, noha bizonyos humánusabb viszonyok nemzetközi szabályozás útján történő egységes megteremtése e téren is kívánatosnak mutatkozik. A nyolcadik konferencia ezeket a kérdéseket azonban nem érintette.

1. *A hajókon kivándorlók felügyeletének egyszerűsítését* szabályozó XXI. egyezménytervezet meghozatalánál a N. M. Sz.-et az az elgondolás vezette, hogy a kivándorló hajókon alkalmazott felügyelő tisztviselők működése folytán az érdekelt kormányok között jelentkező hatásköri, vélemény béli összeütközéseket a felügyeleti szolgálat leegyszerűsítésével kiküszöbölje. E mellett azonban a Szervezetnek a közgyűlésen résztvett hivatalos funkcionáriusai kifejezetten is hangsúlyozták, hogy e kérdés szabályozása még nem jelenti sem a felügyeleti szolgálat *kötelező* bevezetését, sem pedig a kivándorlók védelmével Összefüggő problémáknak minden irányú megoldását, mert a N. M. Sz. a kivándorlók védelmének kérdésében további szabályozást tervez.

A munkaadódelegátusok azonban a konferenciának még e szűk körre redukált tervezete ellen is hatásköri kifogással éltek s álláspontjukat határozati javaslatban konkretizálták. E szerint: »... a konferencia elhatározza, hogy a hajón kivándorlókkal szembeni felügyelet egyszerűsítésének kérdését nem kívánja tárgyalni«. A javaslat indokolása értelmében a N. M. Sz. csupán a munkaviszonyokkal összefüggő kérdések szabályozására hivatott, ezzel szemben a kivándorlók nagy része vagy nem tartozik a munkások közé, vagy nincs munkaviszonyban a kivándorlás tartama alatt. A határozati javaslatot azonban 77:23 szavazatarányban elvetették.

A konferencia által 72 szavazattal 35 ellenében elfogadott egyezménytervezet szerint a kivándorlók védelmére rendszeresített felügyeleti szolgálatot minden kivándorló hajón csakis a tagállam kormánya által kinevezett felügyelő tisztviselő útján fogják gyakorolni. Ezt a tisztviselőt az a kormány nevezi ki, amelynek zászlaját a hajó viseli¹⁾, kivéve, ha ez az állam a hajón levő kivándorlók állampolgársága szerint illetékes állammal másképpen állapotodnék meg. Az egyezménytervezet még a felügyelő tisztviselők előképzettségére, jogaira és köteleseégeire is tartalmaz intézkedéseket annak hangsúlyozása mellett, hogy jogköre nem érintheti a hajóskapitány parancsnoklási jogait.

A lengyel kormány képviselője az egyezménytervezettel kapcsos-

¹⁾ Erről a hajótulajdonos írásbeli bizonylatot kap, amelyet a Brit-birodalomban és az Északamerikai Egyesült Államokban anyakönyvi bizonylatnak, Franciaországban nemzetiségi igazolványnak (acte de francisation), Németországban hajóigazolványnak, Olaszországban nemzetiségi bizonyítványnak, Belgiumban és Hollandiában pedig hajóslévélnek hívnak.

latban azt az indítványt terjesztette elő, hogy a N. M. Hivatal tanulmányozza a kivándorlók védelmének, segítségének és felügyeletének az egyes országokban életben levő alapelveit és rendszereit, amit a konferencia el is fogadott. Ez az adatgyűjtés a N. M. Sz. gyakorlata szerint a további szabályozás előfeltételét jelenti.

Az elfogadott egyezménytervezet gyakorlati előnye az, hogy nemcsak megvédi a hajókon kivándorlókat a felügyelő tisztviselők ismételt zaklatásaitól, hanem e tisztviselőknek hatásköri összeütközését is kiküszöböli s így a kivándorlókkal szemben is éreztetni kedvező hatásait.

2. A VIII. konferencián hozott másik határozat javaslat (26.) formájában kívánja a *hajón kivándorló nők védelmét* szabályozni. A védelemben részesülő csoport legkisebb számát tizenöt személyben állapítja meg. Ha ezek felelős kísérő nélkül utaznának a kivándorlóhajón, részükre egy különösen alkalmas s minden más hajószolgálatától mentes nő rendelendő ki azzal a feladatkörrel, hogy számukra a szükséges »anyagi és erkölcsi« támogatást megadja. Ennek részletezésébe azonban a javaslat már nem bocsátkozott, de kétségtelen, hogy ez alatt a mindenkori szükségnek megfelelő támogatás értendő, vagyis a kivándorló nők ne csak a tengeri út alatt maradjanak védettek mindennemű anyagi és erkölcsi visszaéléssel szemben, hanem a partraszállás alkalmával is részesüljenek megfelelő szociális támogatásban. Nagy hátránya a javaslatnak szűkszávúsága, ami a gyakorlatban igen sok félreértésre fog alkalmat adni s a kívánt célt, a partraszállás utáni anyagi és erkölcsi támogatást teljesen rendezetlenül, nyílt kérdésnek hagyja. Pedig ha valahol, úgy a tengerentúli országok kikötőiben volna szükséges a kivándorló munkásnők szociális védelmének határozott, minden félreértést elkerülő kodifikálása.

A konferencia azonban e hiányok dacára eredményes munkát végzett, amikor a kivándorlók felé nyújtotta segítő kezét s ezzel kiküszöbölte náluk a magukra hagyatottság érzetét.

A Vili. konferencia, amelyen 39 tagállam vett részt, a N. M. Hivatal új palotájának ünnepélyes felavatásával zárult.

3. A kilencedik (genfi) konferencia.

A tengerészek bérszerződésére, hazaszállítására és munkafelügyeletére vonatkozó határozatok.

A VIII. konferencia berekesztését követő második napon, 1926. jún. 7-én nyílt meg a IX. genfi konferencia, amely *tengerészeti ügyekben* az 1920. évi génuai közgyűlés után a második ilyen konferencia volt.

Ez okból a VIII. konferencián résztvett tagállamok Svédország kivételével valamennyien megjelentek a IX. konferencián is, amelyen rendes kiküldötti minőségben 70 kormánydelegátus, 29 munkaadó- és 30 munkásképviseelő vett részt.

A konferencia elnöki tisztét, immár harmad ízben, *lord Burnham* brit kormányképviselő látta el. A közgyűlés helyettes elnökökké: *Bandeira de Mello* brazil kormányképviselőt, *de Rousiers* francia munkaadó- és *Mahlman* belga munkásdelegátust választotta meg.

A konferencia üléseinek tárgysorozatán kizárólag a tengerészetet érintő kérdések szerepeltek, így a tengerészek bérszerződése, a hajóvezetők, tengerészek és hajóinasok hazaszállítása s a tengerészek védelme érdekében létesített munkafelügyelet általános alapelveinek szabályozása. A konferencia munkáinak érdemi eredménye két egyezménytervezet és két javaslat, amelyek a II. konferenciának ezirányú munkásságától abban térnek el, hogy amíg ott a tengerészettel kapcsolatos kérdések általános szociálpolitikai elveit szabályozták, a IX. konferencián már a részletekbe menő szabályozással találkozunk.

1. A konferencia XXII. egyezménytervezetének, amely a *tengerészek bér szerződéseiről* intézkedik, nagy szociálpolitikai horderejét nem lehet elvitatni. Ebben látszólag csupán a tengerészek magánjogi viszonyairól, lényegileg azonban mélyreható rendelkezésekről van szó. Már a génuai konferenciával kapcsolatos fejtegetéseknél rámutattunk arra a körülményre, hogy a tengerészek munkaszerződése mélyebben belenyúl azok életviszonyaiba, mint a szárazföldi munkásoké, mert amíg ezeknél végeredményben csak életük egy bizonyos rövidebb — jelenleg kb. egyharmad — időszakának szabályozását tartalmazza, addig a tengerészek életének legnagyobb része a hajón folyik le, ahol nemcsak dolgoznak, hanem szabad idejüket is töltik. A bérszerződés tehát, ha valahol, úgy bizonyára a tengerész életében a legjelentősebb okmány, az ő speciális életének a »magna chartá«-ja, amely nemcsak a habokra bízott s a szárazföldtől elszakított sorsával fűzi őt egybe, hanem a hajótulajdonossal közösen meghatározott kölcsönös jogokon és köteleességeken felül igen sok esetben családjára is kihat. A tengerésznek munkabérén s természetbeni ellátásán felül, a bekövetkezett betegség vagy baleset folytán nemcsak behajózásának tartama alatt, hanem azon túlmenőleg is bizonyos ideig ápolásra és segélyre van igénye, a munka közben elhalt tengerész hozzátartozóinak pedig törvényes végkielégítési igényük van a hajótulajdonossal szemben. Nem közömbös tehát a tengerészek bérszerződéseire vonatkozó rendelkezések szabályozása, aminthogy a konferencia, igen helyesen,

ezzel kezdte meg a tengerészetet érintő részletes kérdések rendezését.

Az egyezmény hatálya kiterjed a ratifikált államokban lajstromozott összes hajókra, a hadihajók, állami s a belhajózás céljaira szolgáló, továbbá a halász és kistonnás hajók¹⁾, valamint a luxusjachtok kivételével, ezek tulajdonosaira, hajóvezetőire és hajóslegényeire²⁾. A bérszerződések megkötése körül törvényhozásilag felügyeleti jogot kell biztosítani az illetékes hatóságoknak s arról is gondoskodni kell, hogy a tengerészek a bérszerződést kellően megértsék. A bérszerződés nem tartalmazhat az egyezménnyel vagy a tételes törvényekkel ellentétes rendelkezéseket (3. cikk). A bérszerződésből keletkezett vitás esetekben az illetékes bíróság ítélezik, amely választott bíróság is lehet (4. cikk). Minden tengerész írásbeli okmánnyal látandó el, amely a hajón történt alkalmazását bizonyítja (5. cikk). A bérszerződés határozott vagy határozatlan időtartamra köthető; lényeges kellékeit az egyezménytervezet 6. cikke külön is felsorolja, abban a tengerész szabadságideje is meghatározandó. A bérszerződést a hajó névjegyzékébe is be kell vezetni, vagy ahhoz hozzáfűzni s abba a tengerész bármikor betekinthez. Ennek megkönnyítése végett a bérszerződés esetleg a legénység által könnyen hozzáférhető helyen ki is függeszthető (6. és 7. cikk). Az egyezménytervezet 9—13. cikkei a felmondás, elbocsátás és a bérszerződés megszűnési eseteit sorolják fel, majd kimondja (a 14. cikkben), hogy az alkalmazott kívánságára szolgálatból való kilépése alkalmával bizonyítvány állítandó ki.

2. A konferenciának *a tengerészek hazaszállítását szabályozó XXIII.* egyezménytervezete szoros kapcsolatban áll a tengerészek bérszerződésével, mivel kimondja, hogy a bérszerződés tartama alatt vagy annak megszűnésekor a partra kitett tengerész hazájába, vagy alkalmaztatás, illetve a hajó kifutási kikötőjébe leendő elszállítását igényelheti s azt is, hogy ez a kötelezettség melyik hajósvállalatot terheli.

A tengerész elszállításával egyenlő elbírálás alá esik, ha őt olyan

¹⁾ A hajók legkisebb tonnatartalma országonként különbözőképpen szabályozódik, így Belgiumban 25 bruttotonna-, a Brit-birodalomban (Kanada kivételével) 15 nettotonna-, Kanadában és Görögországban 10 netto-, Észtországban 20-, Hollandiában 7 netto- és Finnországban 19 bruttotonnatartalomban határozták meg a minimumot.

²⁾ Az egyezménytervezet 2. cikke meghatározza a „hajóvezető“ s a „hajóslegény“ fogalmát is, előbbi alatt azokat érti, akik a hajóért s annak vezetéséért felelősek (a révkalauzok kivételével), míg az utóbbiak közé a hajón alkalmazott vagy foglalkoztatott azokat a személyeket sorolja, akik a hajónévjegyzékbe fel vannak véve, a hajóvezetők, a hajósinasok és hajótanoncok kivételével.

hajón juttatják megfelelő alkalmaztatáshoz, amely a fent megjelölt kikötők bármelyikébe befut, vagy őt a kiinduló kikötővel szomszédos helyen teszik partra (3. cikk). Az elszállítás költsége semmi körülmények között sem terhelheti azt a tengerészt, akit a hajón teljesített szolgálat közben baleset ért, vagy hajója hajótörést szenvedett, vagy olyan betegségbe esett, amelyet sem szándékosan, sem gondatlansága folytán nem maga idézett elő, s végül, ha önhibáján kívül éri őt a felmondás (4. cikk).

3. A IX. konferencia ennek az egyezménytervezetnek rendelkezéseit kiterjeszteni javasolja (27.) mindazokra a *hajóvezetőkre s hajóstanoncokra* is, akiket a szabályozás különben nem érint. Ezekkel kapcsolatban a konferencia a kormányok belátására és megértésére appellál.

4. A konferencián hozott 28. javaslat a *tengerészek védelme érdekében létesített munkafelügyelet általános qlapelveiről* intézkedik, mivel az V. konferenciának ezirányú javaslata csupán az ipari munkásokra vonatkozatható. Noha e javaslat általánosságban egyezik az 1923-as konferencián rendszeresített iparfelügyeleti szolgálat alapelveivel, mégis szembeötlően eltérő rendelkezéseket tartalmaz. A tengerészek felügyeleti szolgálatának tárgya az ezek védelmére hozott törvények és rendeletek végrehajtása feletti ellenőrzés. A javaslat ezenfelül más »szociális természetű feladatok« elvégzésével is megbizandónak tartja a felügyelő tisztviselőket, amennyiben ezek főfeladatuk ellátását nem akadályozzák s a hajótulajdonosokkal és a tengerészekkel szemben szükséges tekintélyüket és pártatlanságukat nem befolyásolják (I. fej.).

A tengerészeti felügyeleti szervezettel kapcsolatban a konferencia országonkint egy központi hatóság felállítását javasolja, amelynek hatáskörébe a különböző helyi hatóságok tartoznának. Ezeknek feladata azonos lenne az iparfelügyelőkével azzal az eltéréssel, hogy ne csupán egymás között, hanem az iparfelügyeleti hatóságokkal is igyekezzenek az együttműködést jelentéseik kicserélése, közös megbeszélések stb. útján fenntartani. (II. fej.) Évi jelentéseikben sorolják fel országaiknak a hajósok munkaviszonyaira vonatkozó törvényeit és rendeleteit, a megszemlélt hajókat, a felmerült panaszokat, valamint azok kiküszöbölésére foganatosított intézkedéseiket, a hajóbaleseteket s a hajómunkások viszonyaira kiható egyezménytervezetek alapján országonkint végrehajtott intézkedéseket (III. fej.). A felügyeleti tisztviselőknek hatásköre terjedjen ki a hajóknak bármikor, azonban a hajózási üzem megzavarása nélkül történő megtekintésére, a tengerészek tanuk nélküli kikérdezésére; ezzel szemben azonban az üzemi titkok

megőrzésére kötelesek. (IV. fejt. a.) Súlyosabb esetekben, így különösen, ha a tengerészek testi épségét vagy biztonságát veszély fenyegeti, még a hajó kifutását a kikötőből is tilthassák meg mindaddig, amíg a hajón a törvényes rendelkezéseket végrehajtják. Általában terjedjen ki jogkörük a tengerészek munkaviszonyait szabályozó törvények és rendeletek végrehajtásával összefüggő intézkedések közvetlen megtételére, amíg az állami bíróságok vagy közigazgatási hatóságok nem intézkednek. A javaslat a központi tengerészeti felügyeleti hatóságokat a fennálló országos törvényekkel és rendeletekkel szemben a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó rendkívüli hatáskörrel is felruhazza. Ezek u. i. kivételeket engedélyezhetnek minden olyan esetben, amikor megítélésük szerint a törvényes rendelkezéseket már végrehajtották, vagy azok végrehajtása a rendkívüli viszonyok folytán nem szükséges (15. pont). A javaslat a továbbiak folyamán a hajóvezetőknek s a hajón alkalmazott személyzetnek is megadja a jogot, hogy szükség esetén hajószemlét kérhessenek; a hajótulajdonosok s a tengerészek a felügyelet végrehajtásához bevonandók. A javaslat végül a felügyelő tisztviselőktől megkívánt előképzettségről s egyéb feladataikról (hajótörések, tengerészek baleseteinek kivizsgálása, stb.) intézkedik.

A konferencia ez érdemi munkáján felül a tengerészetet érintő további nemzetközi munkálatokra vonatkozólag is fogadott el határozatokat.

Miként a génuai konferencián, úgy a IX.-en is kísértett a napi munkaidő korlátozásának szabályozása a tengerészeinél, ami gyakorlatilag, ekkor még, a napi nyolcórás munkaidő bevezetését jelentette volna, de a kérdés tárgyalását a következő, 1929. évi tengerészeti konferenciára halasztották. A konferencia két további határozattal felhívta a N. M. Hivatalt a tengerészek kikötői tartózkodására és életkörülményeire, valamint a szivacs- és gyöngyhalászok munkaviszonyaira vonatkozó adatgyűjtésre, hogy azt a legközelebbi konferencia elé lehessen terjeszteni¹⁾.

A IX. konferencia jún. 24-ig tartott 17 napos munkájáról, mely a nehéz munkát végző kereskedelmi tengerészek munkaviszonyai tekintetében jelentős határozatokat hozott, elismeréssel kell megemlékeznünk. Ezzel azután hosszabb időre le is zárult az erre vonatkozó szociális jogalkotás folyamata, mert, miként azt látni fogjuk, a következő tengerészeti konferencián, 1929-ben,

¹⁾ A konferencia lefolyására vonatkozólag a már közölt irodalmi utalásokon kívül ld. a *Revue internat. du Travail* 1926. okt.-i számában: „La neuvième session de la Conférence internationale du Travail“ c. közleményt is.

egyetlen egyezménytervezetet vagy javaslatot sem hoztak, amiért is az 1935. évre tervezett IV. tengerészeti konferenciáig a N. M. Sz. nek nem is lesz alkalmja a tengerészek szociális viszonyainak feljavítását célzó, további nagy horderejű problémákkal foglalkozni.

4. A tizedik (genfi) konferencia.

Az ipari s a mezőgazdasági munkások betegség esetére szóló kötelező biztosítása s a biztosítás alapelvei.

Az 1927. máj. 25-től jún. 16-ig tartott X. konferencián immár másodízben töltötték be az elnöki széket egy ázsiai állam képviselőjével. Az V. konferencián Japán kormánydelegátusa, *Adatci*, míg most Atul *Chatter fee*, India kormányképviselője és angolországi főbiztosa elnökölt, akinek székfoglalója szerint a konferencia ezzel a választással a tanácskozásoknak világot átfogó karakterét kívánta kidomborítani s egyben az Európán kívüli államok mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi problémáinak kialakulását is figyelemmel óhajtja kísélni. Ez az érdeklődés annál inkább helyén való, mert Kína lakossága meghaladja a 400 milliót, Indiáé csaknem 320 millió és Japán lakosságának száma is közeljár a 60 millióhoz. Az ipari munkásság száma Indiában az elmúlt 25 év alatt megháromszorozódott, Japáné pedig 1909-től 1922-ig megkétszereződött. Mindkét ország a további ipari fejlődés útján halad.

Mindvégig érdekes elnöki székfoglalóját a következő emelkedett szavakkal fejezte be: »A nyomor s az ínség, amelyeket még a rendezetlen ipari viszonyok is fokoznak, komolyan veszélyeztetik a kultúrát s a filozófiát, az ázsiai nemzeteknek ezt a büszke örökségét. Ázsia meg akarja védeni ősi hagyományait és kultúráját, egyben azonban szándékában van azokat mindazokhoz az új viszonyokhoz hozzáidomítani, amelyek az egész világ indusztriálása folytán feltétlen bizonyossággal be fognak következni. Hisszük és reméljük, hogy ez a Szervezet az élet derült szemléletét, amely kelet népeit annyira jellemzi, az új kor-szak szétmállasztó életfeltételeivel képes lesz összhangzásba hozni«¹⁾.

A konferencián 43 tagállam vett részt 355 hivatalos kiküldöttel. Napirendje a következő volt:

1. A betegség esetére szóló biztosítás (másodszeri tárgyalás).
2. A hivatás szerinti egyesülési jog (első tárgyalás).

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht — Zehnte Tagung, Genf, 1927., 3. szám, 1—3. lap.

3. Az ipari minimális munkabérek megállapításánál követendő eljárás, különös tekintettel a házi iparra, (első tárgyalás)¹⁾.

Az 1. ponttal kapcsolatban a konferencia két egyezménytervezetet és egy javaslatot fogadott el s ezzel érdemi munkája ki is merült. Munkássága szorosan összefügg az 1925. évi VII. konferenciának az üzemi balesetek s a foglalkozási betegségek kártalanítási kérdéseit rendező tevékenységével.

a) A konferencián hozott XXIV. egyezménytervezet az *ipar-, kereskedelem- s a háztartásban alkalmazott, továbbá a házi iparral foglalkozó munkások betegség esetére szülő biztosítását* szabályozza, amit a tagállamok köteletségévé tesz. Ezeken felül biztosíthatók az alkalmi, a mellékfoglalkozást vagy a munkaadó üzemétől eltérő foglalkozást üző munkások, úgy szintén mindazok, akiknek keresete a törvényes maximumot meghaladja, vagy nem készpénzben kapják munkabérüket, az otthonmunkások s a törvényes korhatárt túlhaladott vagy még el nem ért munkások, végül a munkaadó hozzátartozói is. Az egyezménytervezet a biztosítás hatálya alól kifejezetten kiveszi a tengerészeket és a tengeri halászattal foglalkozókat, akiknek biztosítását egy későbbi konferencián kívánja szabályozni. Az egyezménytervezet így a kényszerbiztosítás elvi alapjára helyezkedett s ennek körébe vonta az anyagilag kevésbé tehetőseket is, miáltal kétségkívül enyhíti a megélhetésért folytatott harc nehézségeit, tehermentesíti a szegénygondozást, leveszi a betegségek folytán előálló anyagi gondokat a munkás vállairól s végeredményben növeli a lakosság egészségét és munkarejét s a szociális higiénia és a gazdasági rend lényeges, számottevő tényezőjévé válik.

A biztosítás nyújtotta szolgáltatások tekintetében az egyezménytervezet a biztosítottak munkaképtelenség esetére legkevesebb 26 hétig tartó táppénzsegélyt kíván biztosítani, amely azonban a biztosított részéről szándékosan előidézett betegség esetében meg is vonható. A munkaképtelenség s a betegség között okozati összefüggésnek kell lennie. A kettős biztosítást elkerülendő a táppénzigény csak addig áll fenn, amíg a biztosított ugyanazért a betegségért másirányú törvényes szolgáltatást nem igényelhet. Nem jár táppénz abban az esetben sem, ha a biztosított munkaképtelenségének tartamára is megkapja rendes munkabérét vagy ha a biztosító intézettől vagy

¹⁾ A konferenciára a magyar kormány részéről kiküldött műszaki szakértő mandátumát az igazoló bizottság P e y e r Károly magyar munkásdelegátus kifogása folytán vizsgálat alá vette s azt igazoltnak jelentette ki. Egyben azonban felüívta a magyar kormány figyelmét a NMA. 3. (317.) c-ben foglalt rendelkezésre, amely szerint a munkásdelegátus mellé rendelt műszaki tanácsadó csakis az illető munkásszervezetekkel egyetértésben rendelhető ki.

más közintézménytől olyan ellátásban részesül, amely életszükségleteit fedezi. A biztosítottnak a fenti időben a táppénzen kívül díjtalan orvosi kezelésre, a szükséges gyógyszerekre és gyógyeszközökre is igénye van.

Az egyezménytervezet a tagállamok figyelmét a biztosítottal közös háztartásban élőkre is felhívja, de ennek szabályozását az illetékes törvényhozásoknak engedi át.

A biztosító intézetek szervezetére vonatkozólag az egyezménytervezet azt kívánja, hogy azok minden nyereszkedési szándék kizárásával, állami felügyelet alatt működő önkormányzati testületek legyenek. Az ú. n. szabad biztosító intézetek pedig állami felügyelet alá helyezendők. Így a biztosítás lényege a biztosított munkások feletti gondoskodás lesz, amelyet erkölcsi alapon és szellemben fognak végrehajtani.

A betegségi biztosítás terhéhez munkaadó és munkás egyaránt hozzájárulnak. Az egyezménytervezet a tagállamok törvényhozásainak belátására bízta a hozzájárulás nagyságának s arányának, valamint az érdekeltek anyagi könnyítésére szolgáló esetleges állami hozzájárulásnak szabályozását is. A hozzájárulás szoros összefüggésben áll az önkormányzattal, amelyben a biztosítottak tevőlegesen is résztvesznek s ezért annak terheire is hozzájárulnak. Az egyezménytervezet a biztosítási ágazatban jogorvoslatot nem engedélyez, ellenben a nyújtandó szolgáltatásoknál a biztosított azt igénybe veheti. Ezzel a szolgáltatásokra vonatkozó igényeknek nagyobb nyomatékot kíván adni.

Magyarország az egyezménytervezetet az 1928: XXXII. t.-c.-be iktatta be.

b) A konferencia XXV. egyezménytervezete *a mezőgazdasági munkások betegsége esetére szóló biztosítással* foglalkozik, amely részleteiben teljesen azonos az ipari munkások betegségi biztosításának alapelveivel. Ezért a két egyezménytervezet szövege csaknem szöszereint megegyezik egymással.

Az egyezménytervezet a mezőgazdasági munkásoknak betegségi biztosítását nyilván azért tartja az ipari munkásokéval hasonlóan sürgős szociálpolitikai feladatnak, mert azt a patriarchálisnak mondható viszonyt, amelyben a mezőgazdasági munkaadó és munkás eddig éltek, a folyton növekvő pénzgazdaság nemcsak szétbomlással fenyegeti, hanem a mezőgazdasági munkásoknak a városokba vagy egyik munkahelyről a másikra történő vándorlásával teljesen meg is szünteti, így azután a mezőgazdasági munkás anyagi életfeltételei már nem állnak olyan biztos alapon, mint eddig, amikor munkabérét természetben kapta e esetleg takarékosagra is gondolhatott.

A most tárgyalt két egyezménytervezet elfogadásával a N. M. Sz. a szociális biztosítás gondolatának régi tradícióit ápolta, azét a gondolatét, amely a washingtoni konferenciának a munkásnők szülés előtti és azutáni alkalmazásáról hozott egyezménytervezetével kezdődött s 1921-ben Genfben a szociális biztosítás s a baleseti kártalanítás kérdéseinek szabályozásával folytatódott. Az 1925. évi konferencia azokkal a határozataival, amelyekkel az üzemi balesetbiztosítást a foglalkozás közben keletkezett betegségek eseteire is kiterjeszti s a baleseti kártalanítás kérdéseiben a külföldi munkást a belöldi honossal egyenlő elbánás alá vonja, a biztosítás körét lényegesen kibővíti. Végül a X. konferencia az 1933. évi konferencia munkájáig most ismertett egyezménytervezeteivel betetőzi a jogszabályozásnak ezt az ágat, amikor az állami szociálpolitika feladatkörébe vonja a betegség esetére szóló biztosítást. A X. konferencián hozott XXIV. és XXV. egyezménytervezetek legnagyobb jelentősége ebben a körülményben rejlik.

c) A konferencia érdemi munkájának befejezéséül *a betegség esetére szóló biztosítás általános alapelveire* vonatkozó javaslatot (29.) fogadott el. E szerint a betegségi biztosítás körébe vonják be nemre és korra való tekintet nélkül mindazokat a személyeket, akiknek alkalmaztatása szolgálati vagy tanoncszerződésen alapszik. Amennyiben a biztosítással kapcsolatban a korhatárokat mégis megállapítanak, a biztosítás köréből sem a fiatalok, sem azokat a munkásokat nem lehet kizárni, akik az agkori biztosítás korhatárát még nem érték el. A bekövetkezett betegség esetében a biztosított részére munkabérének megfelelő táppénz folyósítandó, míg családtagjai a munkabér töredékét kapják. A táppénzre vonatkozó igény 26 hétig tart s ha a segélyezésre tovább is szükség lenne, úgy ez egy évig meghosszabbítható. A biztosító intézetek lehetőleg emeljék fel a táppénzt s hosszabbítsák meg a kiutalás idejét is. A biztosítottnak vagy családtagjának elhalálása esetén megfelelő temetkezési segély is nyújtandó. A rendes orvosi kezelésen kívül a biztosított speciális, esetleg fogorvosi kezelésben is részesítendő s a gyógyszereken kívül kórházi ápolást is igényelhet. Ez esetben a családtagok részére a táppénz kiutalandó. Mindez a kedvezmény a család tagjaira is terjedjen ki s a biztosított a városi kerületekben, valamint meghatározott körzeten belül tetszése szerint választhassa meg orvosát.

A betegségek megelőzése tekintetében a konferencia javasolja, hogy biztosítás útján neveljék a munkásokat higiénikus életmódra, igyekezzenek a szociális betegségeket leküzdeni s a nemzet egészségi állapotát feljavítani. A javaslat a biztosítást e céloknak szolgálatába kívánja állítani s az egyetemes népjólétet ez úton is fokozni akarja.

Az államoknak gyér lakosságú területein a helyi viszonyoknak megfelelő orvosi szolgálatot kell beállítani s esetről-esetre meggyőződni arról, hogy azokon a területeken a kötelező betegségi biztosítás bevezetésének előfeltételei beállottak-e?

A munkás egészségének, testi erejének, teljesítőképességének fenntartása nemcsak a munkás személyes érdeke, hanem a gazdasági életre is elsősorú fontosságú, tehát végeredményben közérdek. Ez pedig csakis tervszerűen keresztülvitt védőintézkedésekkel valósítható meg, a produktív, a termelő erő csakis így konzerválható a közérdek számára. Amikor a X. konferencia ennek a közérdekű tevékenységnek egyik lényeges eszközét, a betegség esetére szóló biztosítást jelentőségének megfelelően szabályozni igyekezett, kettős munkát végzett. Egyrészt bizonyítékot szolgáltatott a munkásság iránti szociális gondoskodásáról, másrészt konzerválni törekedett a munkás termelő erejében rejlő s a világgazdaságra is kiható energiát. Ez okból a NMA. célkitűzése értelmében végzett munkájáért csakis elismeréssel adózhatunk.

A konferencia tárgysorozatának második pontja *a hivatás szerinti egyesülési jog, vagy szakszervezkedési szabadság* kérdésének vitája volt. A kérdés szabályozását a munkásdelegátusok sürgették, akik a N. M. Sz. igazgatótanácsához intézett beadványaikban ismételtén kifogásolták egyes országoknak a szakszervezkedési szabadsággal s így az NMA.-val is ellentétben álló magatartását. Szerintük u. i. a »szakszervezkedési szabadság elvének elismerése« is egyik feltétele annak, hogy »a világ békéjét állandóan biztosítsák« s ezek közül a módszerek és elvek közül a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikke különösen fontosnak tartja »a szabad szervezkedés jogát minden törvényes célra mind a munkások, mind a munkaadók részéről«. Ezek alapján az igazgatótanács a kérdést a konferencia napirendjére tűzte, hogy *e.gy* esetleges egyezménytervezet ratifikálása után a mondott *alapelvek* végrehajtását a tagállamokban biztosítsa. Itt tehát csakis alapelvek akceptálásáról, nem pedig konkrét kötelezettségek vállalásáról lehetett szó, miként ezt a konferencia bizottsági előadója, Arthur Fontaine a jún. 11-i ülésen igen helyesen ki is emelte¹⁾. De a szakszervezkedési szabadság szorosan összefügg az egyes országok törvényeivel és más rendelkezéseivel s a békekonferenciának is csak az lehetett a felfogása, hogy semmiféle egyesülés, amely valamely országban létesül, nem fenyegetheti az illető ország létét vagy biztonságát. Ezt a gondolatot azonban nehezen lehet szociálpolitikai

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht, Zehnte Tagung, Genf, :-927., 3.5. szám, 1—3. lap.

egyezménytervezetbe beilleszteni, mert ezáltal a ratifikáló államok abba a dilemmába jutnak, hogy bizonyos jogi elveket átültsenek-e a ratifikálás következtében hazai jogrendszerükbe vagy sem. "És ebben van a kérdés szabályozásának legnehezebb része, a politikum, amelyre már ismételten rámutattunk s ennek alapján azt is vitattuk, hogy annak szabályozása egyáltalán beletartozhatik-e a N. M. Sz. hatáskörébe.

Ezzel azonos kérdések már az egyezménytervezetnek bizottsági tárgyalása folyamán is ismételten felvetődtek, in concreto: a személyes szabadsággal s a sajtószabadsággal kapcsolatban. A felszólalók nézete szerint a most megnevezett szabadságjogok s a szervezkedési szabadság szabályozásának hatásköri kérdéseiben könnyen konfliktusok állhatnak elő, mert az előbbieket szabályozása az egyes államok alkotmányos, nem pedig a N. M. Sz. hatáskörébe tartozik. Mindezek felül az egyes szabadságjogok formuláit sem lehetett egymással összehangba hozni.

Az így felvetődött és a Szervezet hatáskörének hiánya miatt szabályozhatatlan elvi nehézségek mellé még a munkaadóknak az a kívánsága is járult, hogy a szabadszervezkedési jogot rájuk is terjesszék ki. Ezt a bizottságban el is fogadták. A lengyel kormányképviselők műszaki tanácsadója azt indítványozta, hogy a szabadszervezkedési jogot a szellemi munkások részére is biztosítsák, aminek nem is lett volna semmi nehézsége, hacsak fel nem vetik azt a további kérdést, hogy milyen szellemi foglalkozásúakra vonatkoznak a Szervezet határozatai.

Ilyen nehézségek és három napon át tartó vita után a konferencia jún 14-én tartott ülésén 54 szavazattal 42 ellenében az egyezménytervezetet elvetette, amire a főtitkár a közgyűlési ügyrend 6. cikkének 5. bek. értelmében a kérdésnek a következő ülésnap napirendjére leendő kitűzését indítványozta. Az indítvány felett másnap névszerinti szavazással döntöttek, azt 66:28 szavazatarányban elvetették s így a kérdés lekerült a konferencia napirendjéről¹⁾.

¹⁾ A szakszervezkedési szabadságról a bizottság részéről a konferencia plénuma elé terjesztett s nem minden érdekesség nélküli kérdőív, amelyet a jelzett arányszámban elvetettek, a következőkre kívánt választ:

1. Elfogadhat-e a konferencia olyan egyezménytervezetet, amely a szakszervezkedési szabadságról szól?

2. Tartalmazzon-e ez az egyezménytervezet olyan kötelezettséget, amely a szakszervezetek egyesülési és cselekvési szabadságát biztosítja?

Kifejezhető-e az egyesülési szabadság alkalmas módon a következő szövegezéssel: „A munkásoknak és a munkaadóknak az a szabadsága, hogy a törvényes rendelkezések megtartásával akadálytalanul egyesülhessenek szociális helyzetükből folyó anyagi és erkölcsi érdekeik közös védelmére és elő-

A tárgysorozat 3. pontját, az ipari minimális munkabérek megállapításánál követendő eljárást első tárgyalásban elfogadták s így az a következő évi konferencia elé került, ahol azzal részletesen foglalkozunk.

5. A tizenegyedik (genfi) konferencia,

a) Az anyagi s az alaki bérvédelem.

A N. M. A. bevezető sorai »a tisztességes megélhetést biztosító munkabérek szolgáltatását« is a szociális igazságra alapított általános békének egyik előfeltételeként jelölik meg. Ez okból már a X. konferencia is napirendre tűzte »a minimális munkabérek megállapítására szolgáló eljárást mindazoknál az ipari üzemeknél, amelyeknél a munkaadók és munkások szakszervezetei kellő fejlettséget még nem értek el s a munkabérek szokatlanul alacsonyak, különös figyelemmel a házi iparra«. A X. konferencia első olvasásban tárgyalta a kérdést s az 1928. évi máj. 30-tól jún. 16-ig tartott XI. konferencia a felvételi, kérdést egy egyezménytervezettel és egy javaslattal igyekezett szabályozni.

I. A minimális munkabéreknek egyezmény formájában történő nemzetközi szabályozása lényegileg nem egyéb, mint a munkásvédelmi politikának ú. n. *anyagi bérvédelme*, amelynek törvényhozási szabályozásával első ízben Ausztráliában találkozunk. Itt is először *Viktória* állam volt az, amely 1896-ban bérhivatalokat állított fel, mindenekelőtt a fiatalok és női munkások érdekében, amelyeknek ügykörét később a férfiakra is kiterjesztette. A példát később *Dél-Ausztrália*, *Queensland* és *Tasmania* is követték. A munkabérvivatalok felállítására főleg a kínai bevándorlók tömeges és olcsó munkaereje által lerontott munkabérvizonyok pari-n tartása szolgáltatott okot, mert ezeket az állalkozók nyereszkedési hajlamai még inkább érezhetővé tették. Európában csak 1909-ben találkozunk először munkabérvivatalokkal, itt is

mozdítására az általuk szabadon választott szervezetben, biztosítva nekik azt a jogot, hogy ne egyesüljenek“?

4. Kifejezhető-e a cselekvési szabadság alkalmas módon a következő szövegezéssel: „A szakszervezeteknek az a szabadsága, hogy minden olyan eszközzel törekedhetnek céljaik elérésére, amely a közrend fenntartására érvényes tételes törvényekkel nem ellenkezik“?

5. Kívánatosnak tartja-e, hogy az egyezménytervezetbe, mint a szabályszerűségi szervezkedés lényeges joga, a szakszervezeteknek jogi személyekként történő elismerése, az összes ebből folyó jogokkal és köteleességekkel együtt elvileg felvételük, amennyiben ez a szervezkedési célok megvalósítására szükséges?

6. Milyen más rendelkezés kerülhetne még az egyezménytervezetbe?

(Auszug aus dem Verhandlungsbericht, Zehnte Tagung, Genf, 1927., —

XI. szám, 12. lap).

a *Brit-birodaiomé* az elsőség, amelyet nemsokára *Norvégia, Svájc és Ausztria* követtek. Mindezek az államok a házi iparral kapcsolatban vezették be az anyagi bérvédelem rendszerét, mert ez a többi iparág szakszervezeteivel szemben még teljesen szervezetlen volt.

Magyarországon a kérdés a mezőgazdasági munkásokkal kapcsolatban rendeződött. A világháború befejeztével a Károlyi-kormány 1919-ben ú. n. mezőgazdasági bérhivatalokat állított fel, majd 1920-ban a hatósági bérmegállapítás jogát az alispánokra ruházták, akik három munkaadó- és három munkásképviseelő meghallgatása után intézkedtek. A kérdést azután az 1923. évi XXV. t.-c.-kel szabályozták. A törvény a mezőgazdasági munkások munkabérének megállapítására járásonkint, illetve városonkint ú. n. »gazdasági munkabér megállapító bizottságot« szervez, amely a mezőgazdasági birtokosok és munkások egyenlő számú képviselőiből alakul.

A *Brit-birodalom* 1912-ben a bányamunkások, az *Északamerikai Unió* pedig 1919-ben a vasutasok számára állított fel munkabérhivatalokat.

Így, amikor a XI. konferencia a minimális munkabérek megállapítására vonatkozó határozatait meghozta, az anyagi bérvédelem terén számos országban már rendezett viszonyokra talált. Igaz, hogy e rendezés a részletekben egymástól eltérő, de a szabályozás tekintetében mégis csak bizonyos irányt jelentett. Mindenesetre a XI. konferenciáé az érdem, hogy a munkabérmegállapításnak eltérő szabályozásait egységesítette, azt a szakszervezeteknek igen sokszor politikai jellegű irányítása alól kivette s a hatóságok ténykedésére bízta.

Az anyagi bérvédelem kérdése a szociálpolitikán kívül mélyen belenyúl a világgazdasági politikába is. Kétségtelen u. i., hogy árkialakító hatásával az országok gazdasági versenyére s így végeredményben a világgazdaság irányára is befolyással van. Éppen ezért félő, hogy a tagállamok az egyezménytervezet ratifikálásával szemben tartózkodó álláspontot fognak elfoglalni, vagy legalább is bevárják az egyezménytervezetnek a többi országok gazdasági életére gyakorolt hatását, nehogy a gazdasági versenyben ezekkel szemben hátrányosabb helyzetbe kerüljenek.

A szabályozásnak egy másik hátránya szintén gazdasági téren érezteti hatását. A munkások a minimális munkabéréket országaikban is az iparilag és gazdaságilag legfejlettebb országok bérvizonyai szerint kívánják megállapíttatni, ami pedig igen sok, főleg gazdaságilag és iparilag elmaradottabb ország gazdasági helyzetével nehezen lesa összhangba hozható. E téren aligha lehet majd a munkásosztály belátására appellálni, amikor egyéni és anyagi érdekekről van szó.

A most vázolt nehézségek kiküszöbölésére *Salom*, Uruguay delegátusa a vállalkozói nyereségben a munkást is részesíteni akarja a tiszta nyereség 25—30 %-os arányában¹⁾. A kérdés gyakorlati megoldása azonban annyi akadályba ütközik, hogy az jelenleg még szinte kivihetetlennek látszik.

A vita folyamán *Nicholson* angol delegátus rámutatott azokra a következtetésekre, amelyeket az angol munkabérhivatalok eddigi tevékenységéből le lehet vonni. Így: nem növelte a munkanélküliséget, a munkabérhivatalok által érintett iparágakban az utolsó 15 év alatt sem bérharok, sem más természetű differenciák nem fordultak elő, sőt a teljesítőképesség fokozását észlelték²⁾. E figyelemre méltó tapasztalatok azonban csak Angliára vonatkoznak, amelynek munka- és munkásviszonyai teljesen elütök a kontinensétől.

A X. konferencia 89:22 arányban elfogadott határozata folytán a minimális munkabérek megállapításának szabályozása a XI. konferencia elé került.

II. Amíg a XI. konferencia az alábbiak szerint részletesen szabályozta az anyagi bérvédelmet, addig az ú. n. *alaki bérvédelem* kérdését nem érintette, nyilván abból az elgondolásból kiindulva, hogy a legtöbb modern államban ez már nem probléma, amennyiben törvényhozásilag rendezést nyert. Az alaki bérvédelem lényege az, hogy a munkás kizárólag készpénzben kapja kézhez munkabérét, ne pedig a sok visszaélésre és a munkások kiuzsorázására alkalmas naturaliakban (pl. lisztben, posztóban, dohányban, stb.), vagy utalvány formájában, amely őt a munkaadó által meghatározott üzlet, korcsma stb. használatára kényszeríti (ú. n. Jancsi-bankók). Ezek ellen a védekezés hatásos módja az ú. n. *truck-tilalom*, amely szerint a munkabért csakis készpénzben szabad kifizetni. Az európai államok a következő sorrendben léptették életbe a truck-tilalmat: Brit-birodalom 1831-ben, Svájc 1877-ben, Magyarország 1884-ben³⁾, Ausztria 1885-ben, Oroszország 1886-ban, Belgium 1887-ben, Franciaország 1909-ben.

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht, Zehnte Tagung, Genf, 1927., — 18. szám, 7. lap).

²⁾ U. o. 13. lapon.

³⁾ A magyar ipartörvény, az 1884. évi XVII. t. c. 118. §-a a truck-tilalmat következőképpen szabályozza: „A gyáros köteles munkása bérét készpénzben és pedig — ha másképp nem egyezkedett — hetenkint kifizetni.

Árukat és szeszes italokat munkásainak nem hitelezhet.

Lakással, tűzifával, földhaszonélvezettel, rendes étellemezzel, orvossággal, orvosi segéllyel azonban a munkást — ha ez beleegyezik — elláthatja s az értük járó összegeket a bérfizetés alkalmával béréből levonhatja“.

Hasonló rendelkezésekkel találkozunk a törvény 119. és 120. §§-ban is. (A gyáros nem hitelezhet munkásainak s nem köthet olyan megállapodást, hogy a munkás szükségletét bizonyos eladási telepekről köteles beszerezni).

A XI. konferencia XXVI. egyezménytervezete csupán közvetett utalást tartalmaz az alaki bérvédelemre vonatkozólag, amikor mindenütt pénzben kifizetett munkabéerekről és (a 4. cikkben) »valóban kifizetett munkabéerekről« beszél. Semmiesetre sem ártott volna a munkabérek készpénzfizetése mellett: határozottabb állásfoglalás, hogy a truck-tilalmat azokban az országokban is életbe léptessék, ahol az eddig még nem történt meg.

b) A minimális munkabérek megállapítására hozott határozatok.

A XI. konferencia, amely *elnökéül* Carlos *Sacwedra-Lamas-t* (Argentína), alelnökké pedig Mac *White-t* (ír Szabad Állam), Hans *Vogel't* (Németország) és Tom *Moore-X* (Kanada) választotta meg, a minimális munkabérmegállapításra vonatkozólag két határozatot, egy egyezménytervezetet s egy javaslatot fogadott el. Az előbbiben a munkabérmegállapítási eljárás anyagi jogszabályait igyekezett lefektetni, míg a javaslatban ezek alkalmazásának gyakorlati vonatkozásait sorolja fel.

I. A XXVI. egyezménytervezet mindenekelőtt kimondja, hogy a munkabérmegállapítást szolgáló intézmény mindazokban a tagállamokban megszervezendő és fenntartandó, ahol a munkabérek indokolatlanul alacsonyak, vagy ahol ilyen szervezetek nem működnek. A ratifikáló tagállamok határozzák meg, esetleg az érdekelt munkaadó vagy munkásszervezetek meghallgatása után, hogy e szervezetek mely ipari vagy kereskedelmi ágra vonatkozólag állapíthatják meg a minimális munkabéereket.

Az egyezménytervezet tárgyalása során a német delegátus a munkabérmegállapító szervezetek vagy hivatalok hatáskörét kizárólag a házi iparra kívánta korlátozni azzal az indokolással, hogy a munkafeltételek, így a munkabérek nagyságának megállapítása elsősorban is az érdekelt munkaadók és munkások szabad egyezkedésének kell a tárgya legyen s az állam beavatkozási jogának csak az esetben szabad érvényesülnie, ha az érdekelték között tarifális szerződés nem jöhetett létre. Csupán a nehezebben ellenőrizhető házi iparnál lehet a hatósági minimális munkabérmegállapításnak létjogosultsága, ahogyan ez a konferencia idejében Németországban szabályozva volt.

A német álláspontot az osztrákok is támogatták, míg ellene Ang-

Azonos tilalmakat foglal magában a mezőgazdasági munkásokra vonatkozó 1898:11. t. c. 32. §-a is.

Magyarország tehát az alaki bérvédelem terén mind az ipari, mind pedig a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag már évtizedekkel előbb a lehető legmesszebbmenő törvényes intézkedéseket léptette életbe.

lia, Svájc és a Délafrikai Unió delegátusa szólalt fel. Végül is a hatáskör kérdését a már ismertetett értelemben szabályozták s a házi iparra vonatkozólag egyes rendelkezéseket külön is kiemelték.

A minimális munkabérmegállapítási eljárás alkalmazása előtt a tagállamoknak meg kell hallgatniok az érdekelt munkaadók és munkások képviselői vagy más érdekelt személyeket, akiknek egyenlő számban és azonos jogok alapján a végrehajtásnál is közre kell működniök. A megállapított minimális munkabérek a munkaadókra s a munkásokra egyaránt kötelező erejűek, azok még kölcsönös megállapodással sem mérsékelhetők. Ha a munkás a hatósági munkabérenél ezek dacára alacsonyabb munkabért kapott, az elmaradt különbözetet bírói vagy más úton igényelheti. Az egyezménytervezet végül a tagállamok köteletségévé teszi, hogy a N. M. Hivatalnak évenként jelentsék be azokat az iparágakat, amelyeknél a munkabérmegállapítási eljárás alkalmazást nyert, a szabályozás által érintett munkások számának feltüntetésével.

Magyarország az egyezménytervezetet 1932-ben (XIX. t.-c.) ratifikálta.

2. A konferenciának 30. *javaslata* a munkabérmegállapítási eljárás gyakorlati alapelveit foglalja magában. E tekintetben minden tagállam vizsgálja meg a munkabérekre vonatkozó, hatályban levő intézkedéseket, amelyekkel kapcsolatban a munkaadók vagy munkások bérszabályozási kívánnak s végül szerezzék be a bizonyítékokat arra is, hogy munkabérmegállapító szervezetek nincsenek. Mindezeknél a nőket foglalkoztató iparágakat is tekintetbe kell venni.

Az eljárás, illetve a vizsgálat folyamán az érdekelt munkaadók és munkások véleménye minél teljesebb mértékben figyelembe részesítendő, ők a munkabérmegállapító szervezetbe egyenlő számban s azonos jogokkal szintén bevonandók. A nőket nagy számban alkalmazó iparágakban részükre megfelelő képviselést kell biztosítani.

A munkabérek megállapításánál követendő alapelv: a munkások megfelelő életmódjának biztosítása. E végből figyelembe kell venni a hasonló munkáért járó s esetleg már megkötött kollektív szerződésekben lefektetett munkabértételeket s ha ilyenek nincsenek, úgy az illető ország, vagy hely átlagbéreinek nagysága veendő alapul. Az így megállapított munkabértételek a viszonyok változása folytán módosíthatók.

A munkabértételek kellő publicitásáról gondoskodni kell, a tényleg kifizetett munkabérek hatóságilag ellenőrzendők s az érvényes munkabértételek elleni kihágások megtorlandók. Mindezek az intéz-

kedések annak a törekvésnek biztosítékai, hogy a megállapított munkabérfeltételeknél alacsonyabbakat kifizetni nem fognak. Ennek kellő ellenőrzése végett az iparfelügyelőkhöz hasonlóan felügyelő személyzetet kellene beállítani,

A javaslat külön fejezetben hívja fel a tagállamok figyelmét a NMA 41. (tr. bsz. 355.) cikkében meghatározott arra az alapelvre, hogy a férfiaknak s a nőknek hasonló értékű munkájáért azonos munkabér fizetendő.

A N. M. Hivatal kiadványaiban évenként kétszer rendszeresen közli a Szervezet tagállamainak munkabértételeit s azok időközi változásait. Az egyes országok hiteles adataiból az átlagmunkabérek évenkénti, sőt egyes országokban az évnegyedenkénti változások is szemléltetően kivehetők. A legtöbb országról a háború előtt érvényes átlagmunkabéreket is közli a N. M. Hivatal. Ezek alapján az érdekelt munkaadók és munkások a N. M. Sz. tagállamainak munkabérvizonyairól a lehető leghitelesebb formában állandóan tájékozódhatnak s hazájuk munkabértételeivel összehasonlításokat tehetnek.

6). A tizenkettedik (genfi) konferencia.

a) Egyéni prevenció a balesetek elhárításánál.

Psychotechnikai alkalmassági vizsgálat; balesetpedagógia.

A balesetek megelőzésére és elhárítására szolgáló számos és ismertett műszaki berendezésen kívül, már a baleset által veszélyeztetett egyén pedagógiai nevelésével is küzdenek a balesetek ellen. A cél kétségkívül az, hogy a munkást fogékonyabbá tegyék a közeledő és őt fenyegető veszéllyel szemben, hogy ezáltal azok elhárítására egy tudatos cselekvést váltsanak ki belőle. Amíg tehát a munkagépeken, a munkahelyiségeken alkalmazott védő és egészségővő berendezések a balesetek megelőzésének *külső* eszközei, addig az egyén, a munkás pedagógiai nevelése a balesetmegelőzés *belső*, lelki effektusait kívánja fejleszteni és kiváltani, mert e két tényező együttesen és közösen sikeresebben szolgálhatja a balesetelhárítás, illetve prevenció ügyét, mint bármelyike külön-külön.

A balesetek megelőzésével foglalkozó és eddig részletesen ismertett jogalkotások kétségtelemné teszik, hogy a N. M. Sz. szociálpolitikai tevékenységének egyik leglényegesebb feladatául tűzte ki a balesetek minél eredményesebb elhárításának kérdését, amelyet néhai Albert Thomas méltán nevezett el »nemzetközi vöröskeresztnek a

munka csatamezején¹⁾). A Szervezet ezirányú tevékenysége a XII. konferenciának a balesetek elhárításával és megelőzésével foglalkozó egyezménytervezeteiben és javaslataiban kulminál s így e kérdéssel foglalkozó eddigi fejtegetéseink teljessége kedvéért az egyének a balesetek elhárítására irányuló nevelésével is foglalkoznunk kell.

I. Már ismételten rámutattunk arra a tapasztalati tényre, hogy a balesetek tekintélyes részét maga a munkás idézi elő, mert kényelemszeretetből, közömbösségből vagy nemtörődömségből figyelmen kívül hagyja a balesetek megelőzését vagy elhárítását célzó intézkedéseket, útbaigazításokat vagy pedig nem tulajdonít kellő fontosságot a mechanikai védőberendezések szükségességének. Az ilyen egyéneket bizonyos balesetpedagógiai eszközökkel igyekeznek a szükséges óvatosságra, elővigyázatos magatartásra ránevelni. A pedagógiai nevelést megelőzőleg vagy azt követőleg a balesetek által veszélyeztetett embereket ú. n. psychotechnikai alkalmassági vizsgálatnak vetik alá annak megállapítása céljából, hogy egyénileg milyen mértékben képesek a veszély közeledtét felfogni s annak elhárítására reagálni. A vizsgálat lélektani okfejtését dr. Kurt *Seesemann*²⁾ a következően vezeti le:

A vizsgálat kiinduló pontja az a kétségtelen tény, hogy míg az emberek egy része a balesetekkel szemben fokozott óvatosságot tanúsít, addig egy másik részénél ez lényegesen csekélyebb mértékű. Az óvatos ember *érdeke* a veszély kikerülésére lényegesen nagyobb, mint a kevésbé óvatosé, vagy azé, aki a fenyegető veszéllyel szemben teljesen közömbösen viselkedik. Ennek ellenére igen gyakori eset, hogy az óvatos embereket minden elővigyázatosságuk dacára gyakrabban érik balesetek, mint a kevésbé elővigyázatosakat. Itt tehát nyilván olyan ellentmondással találkozunk, amelyet a balesetek psychológiája eddig nem részesített kellő figyelemben.

A balesetek megelőzésénél igen lényeges szerepe van a gyors megfigyelésnek és észleletnek. (így pl. tapasztalati tény, hogy ugyanazokat az eseményeket különböző egyének eltérő módon észlelik). Ez olyan tömegjelenség, amelyet bizonyos célok szolgálatába be lehet állítani s tovább fejleszteni és élesíteni is lehet.

Az egyes emberek jellembeli tulajdonságai is merőben eltérők egymástól. Ebből a szempontból az érzés s az akarat az, amelyek a karaktert kialakítják. Ezek alapján két kérdés formulázható: 1. ho-

¹⁾ Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. évi 9. számának 839. i.

²⁾ Ld. „Die psychotechnische Eignungsprüfung im Dienste der Unfallverhütung“ c. cikkét a Chronik der Unfallverhütung 1929. évi 6. számában 163—167. l.

gyan keletkezik az az emberi szándék, amelynek következtében valamire törekszik vagy valamit el akar kerülni (érzés) — és 2. hogyan alakul ki valamely célra irányított tevékenység (akarat)? A feleletek a következők: ad 1. az egyik ember természeténél fogva félénkebb, aggódóbb, óvatosabb, mint a másik s ez a természeti tulajdonság cselekvésére is kihat s a balesetekkel szembeni magatartását is befolyásolja; ad 2. a becsvágyó egyén az elismerés utáni törekvésben sokkal előbb kiteszi magát a veszélynek, mint akinél ez a sokszor túlzott ambíció hiányzik. Az, aki keresményének javítására törekszik, munkaerejének fokozása közben sokkal könnyebben figyelmen kívül hagyja a baleset-megelőzés rendszabályait, mint akinek akarata kevésbé van erre a célra irányítva. Az elérni kívánt cél — ez esetben a jövedelem szaporítása — az érzést és az akaratot s így végeredményben az egyén jellembeli tulajdonságait (óvatosság, elővigyázatosság) is determinálja vagy megfordítva, hogy az érzés s az akarat a mondott jellembeli tulajdonság kialakítására akcióba léphessen, egy külső céltól kell ehhez impulzust kapnia. De bármilyen más kívánatosnak látszó cél is kialakíthatja, irányíthatja ezt az akaratot, amiből azonban az is következik, hogy alkalmassági vizsgálattal soha sem lehetne az emberben keletkező azt az akaratirányt eleve vizsgálat tárgyává tenni, amely őt *a* baleset felé irányítja. Nem lehet u. i. előre meghatározni, hogy az emberi akaratot cselekvései közben milyen célok elérése utáni törekvés fogja irányítani.

Ezért a balesetek elhárítása szempontjából az a lényeges, hogy az akaratot determináló és lehetséges nemes célok közül egyetlen egyet kiragadjunk s »az egyén személyének épségben maradását« valamennyi fölé helyezzük. Ezért az embert érhető veszélyeket annyira behatóan kell az egyén elé tárnunk, hogy ezeket más célokkal szemben soha se feledhesse el. Ezt azonban abszolút biztossággal nem lehet elérni. Egyiknél könnyebben közelíthető meg, mint a másiknál a szerint, hogy természeténél fogva körültekintőbb, óvatosabb-e, mint a másik. Ez azonban még mindig nem jelenti azt, hogy az óvatosabb egyben könnyebben is apercipiál, ügyesebb és fogékonyabb is, mint a kevésbé óvatos, így azután újból eljutottunk kiindulási pontunkhoz, nevezetesen az ember jellemének megfigyelő, észlelő képességéhez/ amely élet jelenség Seesemann szerint számokban is értékelhető és kifejezhető. Seesemann ezt az értékelő eljárást *psychotechnikai alkalmassági vizsgálatnak* nevezte el.

Az eddigiekből nyilvánvaló, hogy valamely cél elérése sokkal in-

kább és nagyobb mértékben irányítja az érzést és az akaratot, mint a többi tömegtulajdonság. Ennek megfelelően a baleset-veszélyesség egyéni lehetőségének kipuhatólása céljából elsősorban is azt kell megtudni, hogy valaki milyen gyorsan és milyen könnyen észlel valamely őt fenyegető veszélyt s hogy azután erre gyorsan vagy lassan reagál-e. Kétségtelen u. i., hogy az előbbi kevésbé fenyegeti veszély, mint az utóbbit és aki ösztönszerűleg végez valamely reaktív mozgást a maga védelmére, szintén könnyebben elháríthatja a balesetet, mint aki azt nem teszi. Az ezirányban végzett tudományos megállapítások *Heimholte* német fizikus reakcióméréseivel kezdődtek 1850—52. között s az eljárási azóta már annyira tökéletesítették, hogy az ú. n. Hipp-féle kronoszkóppal a reakció már a másodpercek ezredrészei alatt is mérhető.

Az észlelet-gyorsaságokat pedig már a XIX. század első évtizedeiben (1814—34.) vizsgálat alá vette *Bessel*, a híres csillagász, akinek megállapításai szerint az egyes emberek észlelete közti időkülönbség egy másodpercet is meghaladhat, sőt ugyanannak az embernek észleleti ideje is változásoknak van alávetve. Ezek a megállapítások azonban gyakorlatilag alig értékesíthetők.

Psychotechnikai alkalmassági vizsgálatokra legújabbban az ú. n. *Seesemann—Bramesfeld-féle észlelet-vizsgáló táblákat* használják. Az előbbi által szerkesztett s az utóbb nevezett által módosított egyik ilyen vizsgálati tábla a 10—49-ig terjedő számsor egyes számait tünteti fel, bizonyos rendszer szerint szétszórva 465X600 mm. nagyságú mezőben, a következő elosztás szerint:

15	29	22	40	19
21	41	34	46	13
38	16	42	38	24
25	30	27	10	32
12	49	33	44	28
39	20	47	17	23
26	45	43	48	35
37	11	31	18	14

A vizsgázónak 10-től kezdődő sorrendben kell az egyes számokat megkeresnie s azokra reámutatnia, miközben a számot hangosan elismétli. A teljes leolvasás idejét órával ellenőrzik. Az eredményeket azután öt osztályba sorolják. Az eredmények azt mutatják, hogy a kereséssel a legrövidebb idő alatt a 21—36. életév közöttiek végeztek, majd sorrendben a 14—16. éves fiatakorúak következtek. A 36. életévtől kezdve a keresés időpontja kb. az évek számával fokozatosan nő és maximumát a 60 éveseknél vagy az ennél idősebeknél éri el.

Mindezekből az eredményekből azt a végső konklúziót lehet levonni, hogy mindazokat, akiknél az észlelet-processus feltűnően lassú, nem szabad olyan helyeken foglalkoztatni, ahol hirtelen keletkezhető veszélyes helyzetek gyakrabban állhatnak elő. A balesetveszélyesség szempontjából az egyenlően gyors munkások csoportosítása azért fontos, mert a személyes észlelet és tudat ritmikáját összhangba hozhatják a munka ütemével s ezáltal a baleseteket előidéző zavarokat, amelyek az egymással divergáló ritmikus észleletből s tudatból könnyebben előállhatnak, elkerülhetik.

Végleges ítéletet azonban a psychotechnikai alkalmassági vizsgálat gyakorlati eredményeiről még nem mondhatunk, mert az egész módszer még »kipróbálás« alatt áll s így praktikus hasznát csak az idők folyamán bevált eredmények fogják igazolni. Az ismertetett vizsgálatok különben is csak igen rövid időre nyújthatnak megbízható támpontot a megvizsgált egyén ezirányú lelki effektusáról. Aligha lehet kétséges, hogy nagy lelki impulzusok, nagy öröm vagy fájdalom egyik napról a másikra eltéríthetik a megvizsgált egyén célkitűzését és akarateffektusát, amikor a testi épségnek minden áron való megóvása, az épségben való maradás akarata elhomályosodik, sőt esetleg más célkitűzés következtében el is enyészik. Ezért a vizsgálati módszer, amennyiben azt az eredmények is igazolni fogják, feltétlenül megbízható csakis akkor lesz, ha azt igen rövid időközökben, esetleg naponként megismétlik s ezáltal az észlelet-processzus állandó változását ellenőrzik.

Végül tagadhatatlan, hogy a psychotechnikai alkalmassági vizsgálat még igen távol esik a baleset veszélyességi helyzetének felismerésétől s csupán a felismerés lelki adottságáról nyújt képet. Ezért — természetesen — azzal karöltve kell járnia az előállható veszélyes helyzetek gyökeres megismerésének s az ezek elhárítására alkalmas cselekvés betanításának, noha igen gyakori az az eset is, amikor a balesettől veszélyeztetett egyénnek impulzive kell cselekednie. Ily

esetben a psychotechnikai alkalmassági vizsgálat vagy a balesetpedagógiai előkészítés egyaránt csődöt mond.

A közelgő veszély *ösztönyszerű* megérzése s az ennek megfelelő cselekvés olykor elháríthatja a fenyegető balesetet, mert ahol a szellemi adottság vagy képesség nem áll olyan magas fokon, hogy a baleset lehető felismerésére és elhárítására az egyén tudatos magatartással vagy cselekvéssel reagáljon, ott az ösztön bizonyos mértékig segítőleg hathat a balesetek elkerülésénél.

II. Az előérzetre, mint ösztönös cselekvésre azonban nem lehet a balesetelhárítás és megelőzés egyéni prevencióját felépíteni. A veszélyekre felfigyelő, az azokkal számoló ész természetyszerűleg egészen másképpen viselkedik a balesetelhárítással szemben. *Az üzemi balesetelhárítás pedagógiájának* feladata e téren az egyént a balesetek okai-
val megismertetni, akarátát a veszélyes helyzetek kikerülésére ráirányítani s az üzemknél előforduló veszélyek eseteiben a helyes magatartásra vagy cselekvésre megtanítani. Más szóval: a veszélylehetőségek kellő értékelésével az egyén érdek- és akaratirányát a balesetek elhárítására kell beállítani. E célból a balesetelhárítás pedagógiájában a már általánosan elfogadott *baleseti ábrákkal* igyekeznek az egyén akarátát a balesetek megelőzésére ráirányítani.

Ennek a célnak elérése végett arra kell törekedni, hogy a baleseti ábra a veszélyeztetett egyén érdeklődését olyan mértékben ragadja meg, hogy a testi épségnek minden áron való megóvása nála elérhető is legyen. Az e téren végzett kísérletek u. i. azt igazolják, hogy a kevésbé érdekes, a nehezen érthető vagy az alkalmatlan helyre kifüggesztett ábrákkal szemben a munkás érdeklődése csak pillanatnyi, minden maradandó hatás nélküli, amikor is természetyszerűleg szó sem lehet az akaratnak a fenti célra, a minden áron épségben való maradásra történő beállításáról. Ilyen esetben a munkás a legjobb esetben csak éppen futó pillantást vet az ábrára, miközben gondolatban talán egészen mással foglalkozik, úgyhogy a veszély pillanatában nem az ábra utasításainak megfelelően, hanem »ösztönösen«, tehát a veszély elhárítására irányuló tudatos cselekvés nélkül cselekszik. Itt a balesetelhárító pedagógia csődöt mond. Ezért szükséges, hogy a munkás a balesetet tudatos cselekvéssel előzze meg, illetve hárítsa el, ami csak akkor következhetik be, ha a balesetet szemléltető képet nemcsak futólag, hanem alaposan megszemléli, abból a baleset okait s az azt elhárító cselekvést, reaktív mozgást is megtanulja. Igen helyes magyar kifejezés erre az, hogy az ábrát »megemészt«, mert

nemcsak agyába vési be azt, hanem testének és lelkének minden érzését és gondolatát, minden figyelmét és cselekvését, mozdulatát az ábra által közölt célra, a balesetelhárításra állítja be.

A balesetábráknak a mondott cél elérése végett a végzendő munkával összefüggő s a tényleg bekövetkező, nem pedig valamely absztrakt, a munka közben elő sem állható balesetet kell feltüntetniük annak a következménynek ábrázolásával, amely a balesetnek folyománya, így pl.: Luxemburgban a robbantásoknál az 1891. évi jan. 2-i rendelkezés 48. cikkére a figyelem első pillanatra ráterelődik a következő ábrával: egy aknában felrobbanó lőpor megsebesít egy munkást. A kép felirata hatalmas betűkkel jelzi, hogy a gyújtókanóc elégeése után 5 percig a rejtekhelyen várni, különben... (bekövetkezik az ábrázolt baleset). Változatosság kedvéért humoros ábrákat is lehet alkalmazni (pl. exotikus tájon elhagyott szegektől és üvegdaraboktól megsebesült víziló fájdalmában ordít), hogy az érdeklődést ezáltal is jobban felébresszék s így a munkásnál maradandó hatást érjenek el.

A balesetábrák kifüggesztésének helyére, idejére s a képek tartalmára vonatkozólag *Seesemann* a következő irányelveket állította fel¹⁾:

1. Ugyanazon időben több különböző balesetet feltüntető ábrának kifüggesztése nem célszerű, mert a képek hatásukat veszítik, bizonyító erejük eltömpul.

2. A balesetábra megfelelő helyen legyen kifüggesztve, hogy a munkaváltásra menő vagy az onnan visszatérő munkásoknak ismételt szeme előtt legyen.

3. A kifüggesztett képnek a munkások útirányát kereszteznie kell, szemmagasságban s a szemléltető felé elsötétített fényforrással legyen megvilágítva. A kifüggesztés helyén semmi más hirdetésménynek nem szabad függnie.

4. Ugyanazt a balesetábrát 24 órán keresztül, de viszont két-három jól látható helyen kell kifüggeszteni, hogy az emlékezetbe tartósabban bevésődjék.

5. Az ábra 24 óra eltelte után keretével együtt eltávolítandó, mert különben a munkás előtt megszokottá válik.

6. A balesetábrákat hetenkint egyszer vagy kétszer kell kifüggeszteni, a hét közepén vagy kedden és csütörtökön, illetve pénteken.

¹⁾ Ld. részletesen a *Chronik der Unfallverhütung* 1929. évi 4. számában 108—113. l.

A bérfizetést követő napokon a képek kifüggesztése mellőzendő, mert akkor a munkásság egy része nincs a munkahelyén. A nappnkinti kifüggesztésnél elvész a munkásság érdeklődése.

7. Ugyanazt a balesetábrát az érdeklődés ébrentartása végett csak egy félév eltelte után szabad újból kifüggeszteni.

8. Az előbbi rendelkezés alól kivételt kell tenni minden olyan esetben, amikor az üzemben a képen ábrázolt baleset megtörtént. Ilyenkor a balesetábra mindenkor kifüggesztendő, tekintet nélkül arra, hogy mikor volt utoljára kitéve s egyben külön lapon a baleset rövid leírása is közlendő a balesetet szenvedett munkás nevének feltüntetésével, valamint annak megjelölésével, hogy a baleset miképpen lett volna elkerülhető. A baleset hosszas leírása esetleg autoszugesztóra vezet, míg teljes elhallgatása a mende-mondáknak nyitna tág teret. A leglényegesebb a helyes magatartásra rámutatni, amellyel a baleset elkerülhető lett volna. Ennek a ténynek nevelő hatása kétségtelen.

9. A képek kifüggesztéséről és levételéről pontos jegyzék vezetendő, hogy az időpontok ellenőrizhetők legyenek.

10. Az olyan ábrákat, amelyek azt tüntetik fel, hogy miképpen nem szabad cselekedni, feltétlenül mellőzni kell, mert ezek ösztönszerűen is hibás magatartásra vagy cselekvésre vezethetnek.

Ezek az irányelvek a gyakorlati élet követelményeit tartják szem előtt s hosszas tapasztalatok eredményei. Annyira lényegesek, hogy azok egyikének vagy másikának mellőzése a kívánt céllal éppen ellenkező hatást válthat ki. E tekintetben különösen a 10. pontban fel- említett elv szigorú betartása igen lényeges. Úgyszintén nem szabad a balesetet kezdeti stádiumában ábrázolni, mert a kellő ítélőképességgel nem mindig rendelkező munkásnál ez gyakran téves következtetésekre vezet. Balesetre adott okot a másokkal együttesen kifüggesztett oktató kép is, minthogy nem volt kellően apercipiálható. A szemlélő munkás u. i. az egyszerre látott 10—12 baleset szemlélete közben a balesetelhárítást illetően téves következtetésre jut, egyik eset elhárító mozdulatát másik esetre alkalmazza s így előidézője lesz a baleseteknek.

A balesetábrákat kellő szóbeli magyarázattal keli kísérni, hogy a szükséges balesetelhárítást c.élzó akaratirányítást el lehessen érni. Ilyen előadás közben nemcsak a balesetet előidéző valamennyi okot és lehetőséget kell ismertetni, hanem a baleset kezdeti stádiumától annak egész lefolyását elő kell adni. Természeteszerűleg a védő mozdu-

latok és tevékenység minél alaposabb betanítása tetőzi be a baleset-elhárító pedagógia munkáját, amelyeket az egyes munkásokkal gyakorlatilag is el kell ismételteni.

A balesetelhárító pedagógia más eszközökkel is kísérletezik. Gyakori az az eset, hogy *pályadíjat* tűznek ki a munkások között ilyen balesetábrák megszerkesztésére, hogy akarataikat a balesetelhárítás terén minél intenzívebben foglalkoztassák. A gyakorlat azonban e téren kevés eredményt produkált.

A balesetek redukcióját kívánja elérni a *pénzbírság* alkalmazása azokkal a munkásokkal szemben, akik kényelemszeretetből vagy túlbuzgóságból figyelmen kívül hagyják az óvatossági rendszabályokat. Itt azonban lényeges kellék, hogy a pénzbírságot üzempedagógiai szempontból helyesen alkalmazzák. Minden bírság akkor éri el a célját, ha érzékenyen sújtja a rendszabály áthágóját s a kihágás után rövid idő alatt és mindenkiel szemben egyformán végrehajtják, mert különben az önkényeskedés érzetét kelti. A tapasztalat igazolja, hogy pénzbírságokkal a munkásokat a saját érdekükben hozott óvatossági rendszabályok megtartására rá lehet szoktatni s e téren annyira javult a helyzet, hogy a pénzbírságok kirovása már a legkritkább esetek közé tartozik.

Ezzel szemben *jutalmak* kiosztása a gyakorlatban nem vált be, mert a munkások azt idővel magától értetődő keresettöbbletnek tekintik, amelynek elmaradását büntetésképpen fogják fel. De ettől eltekintve, ha a jutalom túl magas, úgy esetleg az üzem rentabilitását veszélyezteti, ha pedig alacsonyan van megszabva, akkor hatástalan.

Az egyes *munkabérrendszerek*, főleg amelyek a munka produktivitásával arányban állandóan növelik a munkabéreket, szintén előidézői lehetnek a baleseteknek. Ilyenkor a munkás akaratritmja túl akarja szárnyalni a munkagép ütemét s az észlelet nem követheti az akarat folyamatát. Ugyanez áll megfordítva, a munkagépnél lassúbb ütemű munkánál is s ezért indokolt az »arany középút«.

Ami a most vázolt balesetelhárító pedagógiának sikerét illeti, úgy főleg a balesetábrák terén igen nagy eredményt lehetne elérni, ha e képeket legalább is országonkint központi szerv útján bocsátanak ki, amely a leggyakoribb üzemi balesetek legalkalmasabbnak látszó balesetábráival látná el az üzemeket. E téren azonban kerülni kellene az egyformaságot, amely az érdeklődést nemcsak letompítja, hanem azt teljesen ki is ölheti, amikor minden pedagógiai törekvés kárba vész. Ugyanarra a balesetelhárításra többféle ábrát kibocsátani s ezeket az

egyres üzemek között folyton cserélni, hogy a munkás ugyanazt a balesetet több oldalról megvilágítva észlelhessen s így érdeklődése állandóan ébren tartva, akarata mind inkább beidegződhessen a baleset elhárítására: ez lenne a helyes balesetelhárító pedagógia egyik sikeres eszköze, amelyet még fokozni lehetne azáltal is, hogy a N. M. Hivatal, amely széles látókörével, tapasztalatával és a segítségére álló szellemi erők felhasználásával e téren a lehető legjobbat produkálhatná, venné át a balesetelhárító tabellák kibocsátásának feladatát.

b) A konferencia megalakulása; igazolások.

A N. M. Sz. XII. konferenciája a tagállamok élénk részvétele mellett 1929. máj. 30-tól jún. 21-ig tartott. A közgyűlésen 55 tagállam közül 50 képviseltette magát, ami eddig még egyetlen konferencián sem fordult elő. A delegátusok száma: 88 kormányképviselő, 37 munkaadó- és 36 munkáskiküldött, összesen tehát 161 volt, akikkel együtt még 235 műszaki tanácsadó is megjelent. Teljes taglétszámú delegációval 35 tagállam jelent meg, köztük Brazília, amely már nem volt tagja a N. Sz.-nek és Kína, amely első ízben vett részt teljes taglétszámmal a konferencián. Törökország, amely a N. Sz.-nek még szintén nem volt tagja, egy megfigyelővel képviseltette magát az értekezletén.

A konferencia külön érdekessége volt, hogy elnökéül Dr. Heinrich *Brauns* volt német munkaügyi minisztert s a konferencia német kormánydelegátusát választották meg, tehát első ízben ültettek az elnöki székbe a volt központi hatalmak egyikéből kiküldött férfiút. A konferencián helyettes elnökökül: *Duzmans*, lettországi kormányképviselőt, *Curcin* szerb munkaadódelegátust és *Thorberg* svéd munkásképviselőt választották meg.

A közgyűléshez három kiküldött mandátuma ellen érkezett be kifogás.

1. *Puhk* Joachim észt munkaadódelegátus megbízásának jogszerűségét az Észtországi Gyárosok Szövetsége, valamint a tartui (dorpati) Kerület Ipari Szervezetei,

2. *Razza* olasz munkásdelegátus kiküldését a Nemzetközi Ipari Szervezetek kifogásolták. Ez utóbbi kifogást az említett Szervezet két alelnöke, a konferencián munkásképviselői minőségben is résztvevő *Jouhaux* (francia) és *Mertens* (belga) írták alá azzal, hogy a kifogást saját személyükben is magukévá teszik.

A konferencia mindkét kifogást elutasította s az említett közgyűlési kiküldöttek mandátumait igazolta¹⁾).

3. A XII. konferencia harmadik esetben is kénytelen volt egy megtámadott mandátum jogszerűségének kérdésében határozatot hozni. A kínai munkásdelegátus, *Ma Cheu Chun* megbízatása ellen u. i. mincl a Kuo Min Tang²⁾ európai végrehajtó bizottsága, mind pedig a Kínai Munkások Európai Egyesülete kifogást jelentett be. A mandátumigazoló bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a nevezett szervezetek egyikének sincs panaszjoga s kifogásaikat elutasította³⁾. *Ma Cheu Chun* ellenben a jún. 11-i ülésen tartott felszólalásában kijelentette, hogy ő háromszázmillió kínai munkás képviselőjében jelent meg a közgyűlésen⁴⁾).

c) Üzemi balesetvédelem a tizenkettedik konferencia határozataiban.

A konferencia napirendjére az igazgatótanács a következő négy kérdést tűzte ki:

I. A munkásbalesetek megakadályozása (másodszori tanácskozás).

II. A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelme (másodszori tanácskozás).

III. A munkakényszer (első tanácskozás).

IV. Az alkalmazottak munkaideje (első tanácskozás).

A napirendnek megfelelően a konferencia az első két pontra vonatkozólag hozott határozatait összesen két egyezménytervezetbe és négy javaslatba foglalta, amelyek közül egy egyezménytervezet s két javaslat általános, az összes üzemi balesetre vonatkozó szabályozást tartalmaz, míg egy további egyezménytervezet és két javaslat csupán a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott (ú. n. dokk-) munkások baleset elleni védelmét öleli fel. Ezek a határozatok a következők:

1. Általános üzemi balesetek szabályozása.

1. Az üzemi balesetek megakadályozásáról szóló (31.) *javaslat* összefügg az 1923. évi V. konferenciának »a munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása céljából rendszeresítendő felügyeleti szol-

1) Részletes ismertetésük az I. kötet IV. fejezet 1. a) cikkében.

2) A. m. „birodalmi néppárt“. Dél-Kína demokratikus érzelmű lakosságának szervezete. (Ld. bővebben: Rolf K n u b b e n „Das China-Problem, Japan und die Seantung-Halbinsel sowie die Mandschurei“ c. cikkében a Zeitschrift für Völkerrecht XV. kötetében, 285—300. l.).

3) Auszug aus dem Verhandlungsbericht, Genf, 12. Tagung 1929. jún. 1-i 5. szám, 5. lap.

4) U. o. jún. 11-i 12. szám, 8. lap,

gálát általános alapelveiről» hozott javaslatával, amely bevezető sorokban a felügyeleti szolgálat figyelmébe ajánlotta a balesetek és foglalkozási betegségek megakadályozását, »hogy a munka fokozatosan veszélytelenebb, egészségesebb, sőt könnyebb legyen«. Erre való hivatkozással a XII. konferencia javaslatában utal arra, hogy »új eljárási szabályok alkalmazása révén a biztonság fokozottabb mérvét kell megteremteni«. Ezt a célt kívánja hivatkozott javaslatával elérni.

A XII. konferencia azonban egy lépéssel tovább megy az V. konferencia által megkezdett úton, amennyiben a washingtoni első egyezményvel azonos felsorolásban mindazokat az ipari üzemeket megjelöli, amelyekre a javaslat *hatásköre* kiterjed, azzal a hozzáfűzéssel, hogy igyekezzenek a tagállamok azt a mezőgazdaságra is kiterjeszteni. Ezzel szemben az V. konferencia szóban levő határozata »teljesen az egyes államok elhatározására« bízta, hogy milyen mértékben kívánják a javaslatban lefektetett alapelveket bizonyos körre korlátozni.

A nagy szavazattöbbséggel (100:12) elfogadott javaslat négy részre oszlik. Az első rész a balesetet előidéző okok vizsgálatának problémáját tárgyalja s azok megelőzésének módszereivel foglalkozik. A siker érdekében a tagállamok, a munkások s a munkaadók összműködését egyaránt a cél szolgálatába kívánja állítani. A balesetek elhárítására vonatkozó kutatások alapjául nemcsak a balesetek okainak és körülményeinek beható vizsgálatát sürgeti, hanem nemzetközileg összehasonlító statisztikai adatgyűjtést is kíván bevezetni. A javaslat a balesetvizsgálatok alkalmával a külső, materiális okokon (üzemi berendezéseken, munkásfelszereléseken) kívül a *belső*, fiziológiai és pszichológiai tényezőket és körülményeket is felderítendőnek tartja, mert a balesetek gyakori és súlyos esetei tapasztalat szerint ezekre a ható okokra is visszavezethetők. A javaslat ebben az összefüggésben a tudományos kutatások fontosságára is rámutat, amelyeknek eredményeit a lehető legszélesebb körben kívánja terjeszteni. Mindezekről feldolgozás és publikálás végett a N. M. Hivatal is értesítendő.

A javaslat második része azokkal a feladatokkal foglalkozik, amelyek az államra, a munkaadókra s a munkásokra hárulnak az üzemi balesetek megakadályozása céljából s ennek a célnak elérése végett részletes útbaigazításokat ad. A 6. cikkben a »Safety-First« (Németországban: Wahrschau-Bewegung — tisztánlátási) mozgalom intézkedéseiről nyújt tájékoztatót, amelynek célja a munkást megfelelő oktatással a balesetelhárításra ránevelni¹⁾. A javaslat továbbá az egyes

¹⁾ 1931-ben az egész világon 78 ilyen országos egyesület működött. (Ld. az Internat, Jahrbuch der Sozialpolitik, 1932., 272. 1.),

üzemek biztonságára felügyelő mérnökök vagy választmányok beállítását, az új munkások és főleg a fiatalok szakzerű oktatását, majd állandó biztonsági kiállítások megrendezését és fenntartását ajánlja, hogy a nyilvánosságot is bevonja a balesetelhárítás munkájába. De ezt célozzák a nyilvános előadások, a mozgóképszínházak, a balesetelhárítási oktatás beillesztése a szakiskolák tantervébe, stb. Erre a munkára a javaslat nemcsak a munkásokat s a munkaadókat, hanem azok szakegyesületeit is felhívja.

A harmadik rész főleg azokkal a munkaadók s a munkások részére kibocsátandó törvényes rendelkezésekkel foglalkozik, amelyeket a balesetmegelőzés, illetve elhárítás végett szükségesnek tart. Így többek között, hogy a munkaadó köteles legyen üzemét, ennek berendezéseit a »biztonság kielégítő mértéke« szerint felépíteni, munkásait a baleset megelőzésére vonatkozó előírásokról kioktatni, stb. Viszont a munkásokat is kötelezni kell a balesetelhárító rendszabályok megtartására s a védőberendezések helyes használatára.

E törvényes rendszabályok megalkotásánál a munkaadók s a munkások irányadó szervezeteinek véleményét is ki kell kérni. A javaslat leglényegesebb s legtöbb eredménnyel kecsegtető része kétségkívül a most ismertett harmadik rész, mert a törvényes szabályozás minden országban a balesetmegelőző és elhárító rendelkezések megtartásának legbiztosabb garanciáját nyújtja.

Végül a negyedik rész a balesetbiztosítással foglalkozó intézetek, társaságok munkáját és tevékenységét is be akarja kapcsolni az üzemek biztonságát feljavító munkába. Így javasolja, hogy a balesetbiztosítási díjak megállapításánál vegyék figyelembe az üzemben hatályban levő munkásvédelmi intézkedéseket, kapcsolódjanak be a »Safety-First« mozgalom munkájába, közöljék a balesetek okait és következményeit a felügyelő tisztviselőkkel, tűzzenek ki balesetvédelmi pályadíjakat stb.

Kétségtelen, hogy a javaslat új tényezőket kapcsol be a balesetelhárítás munkájába s ezáltal nemcsak a balesetvédelem eszközeit bővítette ki, hanem intenzitását is kimélyítette új védőkörök bevonásával. A konferencia tehát e téren igen eredményes munkát végzett.

2. A konferencián hozott *XXVII. egyezménytervezet* a munkások védelme érdekében előírja a hajókon szállított és 1000 kg.-ot meghaladó nehéz áruk súlyának feltüntetését. A súly megjelölésének hiányában u. i. előfordulhat, hogy a be- vagy kirakásnál használt mechanikai eszközök (daruk, csigák, stb.) nem bírják el a terhet, összetörnek és sú-

lyos baleseteket idéznek elő. Ezeknek igyekszik elejét venni az egyezménytervezet, amely a tengeri s a belhajózásban egyaránt alkalmazást nyer.

Formailag ez az első egyezménytervezet, amely a módosított egyezmények ratifikációja folytán előálló új helyzetet jogilag szabályozta. (7. cikkében.)

S. A konferencia 32. *javaslata* a mechanikai erő által hajtott gépek védőberendezésének kötelező alkalmazását proponálja. A javaslat szerint tiltsák el a tagállamok saját területükön mindazoknak a mechanikai erők által hajtott gépeknek felállítását vagy szállítását, amelyek a szükséges védőberendezések hiányzanak. Ez a rendelkezés azonban semmiképen sem kívánja a munkaadó felelősségét e téren érinteni, mindazonáltal lényegesen segíti őt az ilyen gépek beszerzésénél, ami, különösen a kézi iparoknál, az eddigi állapottal szemben lényeges haladást jelent.

A javaslatot a konferencia 87:28 szavazatarányban fogadta el.

//. *A hajók berakásánál és kiürítésénél foglalkoztatott (dokk-) munkások baleset ellent védelmének szabályozásával kapcsolatban* már a XI. konferencia elhatározta, hogy mielőtt e kérdést a XII. konferencia napirendjére kitűzné, a szóban levő egyezménytervezet javasolt szövegét megküldi a Paritásos Tengerészeti Bizottságnak, »amely a tengeri hajózásra vonatkozó minden kérdésről véleményt ad. Ezt még a konferencia megnyitása előtt közölni kell mindazokkal a Ivormányokkal, amelyek az egyezménytervezet feletti határozathozatalban résztvesznek«.

E határozatnak megfelelően a N. M. Hivatal ú. n. kék jelentését a kormányoktól beérkezett válaszokkal együtt a Paritásos Tengerészeti Bizottság elé terjesztette. A P. T. Bizottság 9. ülésében elhatározta, hogy a ratifikáló államok biztosítsák egymásnak kölcsönösen a szemle s a felülvizsgálat jogát, amit az egyezménytervezet záradéka is juttasson kifejezésre; továbbá a dokkmunkásokat érintő mindazokat a védelmi intézkedéseket figyelembe kell részesíteni, amelyeket az illetékes hatóságok a hajók építésére s azok hajózási alkalmasságára vonatkozólag kibocsátottak.

A XII. konferencia azután e határozatnak megfelelően hozta meg e kérdés szabályozását tartalmazó egyezménytervezetét és két javaslatát.

1. A konferencián hozott *egyezménytervezetek* közül a XXVIII. a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott (ú. n. dokk-)munká-

sok baleset elleni védelmét igyekszik biztosítani. Az egyezménytervezet hatálya kiterjed a tengeri vagy a belhajózás céljaira szolgáló minden hajón végzett be- vagy kirakodási munkára akár a tengeren, akár pedig a szárazföldön történjek az, kivéve a hadihajókat. Megfelelően biztosítani igyekszik a munkahelyeket, az azokhoz vezető utakat, átjárókat s a hajófenéken levő raktárhelyiségekhez vezető fedélzeti nyílásokat. Az utóbbiakat védőkorlással kell körülkeríteni s használaton kívül lefedni. A befedő deszkázatnak is meg kell felelnie az egyezménytervezet által előírt biztonsági követelményeknek. Kellő gondot kell fordítani a rakodásoknál használt emelőgépek szerkezetére, alkatrészeire is s ezek meghatározott időközökben felülvizsgálandók. A szemlék és felülvizsgálatok igazolására írásbeli bizonylatok szolgálnak, amelyek az arra jogosított ellenőrző közegek kívánságára felmutatandók.

Az emelőgépeknél csakis szakképzett személyzet alkalmazható. Az első segélynyújtást is az egészségügyi kívánalmaknak megfelelően kell megszervezni.

Az egyezménytervezet kellő végrehajtása végett az egyes tagállamok erre vonatkozó rendelkezéseinek meg kell nevezniük azokat a személyeket és hatóságokat, akik illetve amelyek a végrehajtásért felelősek. A rendelkezések áthágóival szemben megfelelő felügyeletről és büntetésről kell gondoskodni s végül a vonatkozó rendelkezéseket illetve azok kivonatait a rakterületeken, rakpartokon vagy a rakodómunkáknál gyakran igénybe vett egyéb területeken, jól látható helyen ki kell függeszteni.

Az egyezménytervezetet a konferencia 84:22 szavazatarányban fogadta el¹⁾.

2. A konferencia a kikötőmunkások baleset elleni védelmére vonatkozó igen lényeges egyezménytervezeten kívül még két *javaslattal* is kiegészítette ezirányú munkáját. Az egyik (33), amelyet 101 szavazattal fogadtak el (ellene senki sem szavazott), a tagállamok figyelmét viszonzossági szerződések megkötésére hívja fel. A dokkmunkások üzemi balesetének megakadályozására vonatkozó egyezménytervezetnek az üzemi védelmen kívül az is a célja, hogy a hajózást is megkönnyítse. Ezt pedig azért éri el, hogy a hajótulajdonosok minden ratifikáló államban csakis az egyezménytervezet rendelkezéseinek meg-

¹⁾ Az egyezménytervezet egyes rendelkezéseit az 1932. évi XVI. konferencia a XXXII. egyezménytervezettel módosította s életbeléptetésének gyorsítására vonatkozólag javaslatot (40.) fogadott el. (Ld. alább a XVI. konferencia ismertetésénél),

felelő munkakövetelést támaszthatnak, aminek következtében a kikötő munkák végeredményben csaknem mindenütt azonosak lesznek.

A ratifikáló államok részére azonban igen megnehezítené az egyezmény végrehajtását, ha minden egyes esetben a legapróbb részletekig ellenőrizniök kellene az egyezmény rendelkezéseit. Ezt a nehézséget kívánja áthidalni a javaslat, amikor a tagállamoknak e téren viszonyosági szerződések megkötését ajánlja (így pl. azonos szerkezetű emelőgépekre, azok alkatrészeire stb.-re) vonatkozólag. Azóta ilyen megállapodásokat kötöttek egymással a Skandináv-államok.

3. A konferenciának 34. *javaslata* annyiban egészíti ki a dokkmunkások baleset elleni védelméről hozott egyezménytervezetet, hogy az erre vonatkozó rendszabályok megalkotásának munkájába a munkások s a munkaadók szakegyesületeit is be akarja vonni. Ezért azt javasolja a tagállamoknak, hogy e szabályrendeletek kibocsátása előtt kérdezzék meg országaik nevezett szervezeteit is s a beérkezett véleményeke! részessítsék a rendelkezések kibocsátásánál kellő figyelemben.

A N. M. Hivatal eredetileg a kikötőmunkások baleset elleni védelméről szóló egyezménytervezetben kívánta e kérdést szabályozni, azonban a konferencia helyesebbnek találta, ha a felvetett gondolatot külön javaslat formájába önti, amelyet 87 szótöbbséggel 1 szavazat ellenében el is fogadott.

Amikor a XII. konferencia a dokkmunkások üzemi balesetvédelmét szabályozta, tulajdonképpen azt az utat követte, amelyre az egyes államok jogszabályozása már régen rálépett. Az államoknak jórészt közigazgatási természetű rendszabályaiban u. i. gyakran találkozunk egyes munkaviszonyok vagy azonos foglalkozású munkáscsoportok védelmével s innen már csak egy lépés választ el annak a gondolatnak megvalósításától, hogy a nemzetközi életre kihatással bíró foglalkozási csoportok (a jelen esetben a kikötőmunkások) üzemi védelme nemzetközi szabályozás újján rendeztessék.

A konferenciát követőleg a N. M. Sz. igazgatótanácsa 46. ülés-szakán (Genfben, 1929. okt. 4—8.) technikai bizottság felállítását határozta el, amely a dokkmunkások védelmének *mintaszabályzatát* fogja kidolgozni. A mintaszabályzat a tagállamok részére szükséges irányelveket foglalja magában s a kérdésnek *országunkinti egységes* rendezését hivatott elősegíteni.

A XII. konferencia a fenti egyezménytervezeteken és javaslatokon kívül részben jövőbeli munkálataira vonatkozólag dolgozott ki egy vázlatos programot, részben pedig a nemzetközi szociálpolitikai élet egyes jelenségeivel szemben elfoglalt álláspontját igyekezett kidom-

borítani. Mindezek alapján az alábbi kérdésekkel kapcsolatban hozott *határozataikat*:

a) Az igazgatótanács figyelmét felhívta annak megvizsgálására, hogy kitűzheti-e egyik jövő konferencia napirendjére a következő kérdések szabályozását:

1. az üveghuták csapatváltásos munkaviszonyainak rendezését a munkások megfelelő heti pihenőidejének rendezése céljából;

2. az agykori, rokkantsági s a halál esetére szóló biztosítást, tekintettel a külföldi munkások azonos igényeire;

3. a női s a gyermekmunkásoknak a rendes munkaidőn kívüli munkáját;

4. a belföldi s a színesbőrű külföldi munkások egyenlő elbánásban részesítését.

b) A konferencia továbbá:

1. kifejezte azt az óháját, hogy a N. M. Hivatal munkakörének kibővítése takarékosági Intézkedésekkel ne korlátoztassék;

2. jelentést kér a N. M. Hivaltaltól arról, hogy miképpen van biztosítva a színesbőrű munkásoknak képvisellete mindazokban az országokban, amelyekben ők többségben vannak;

3. úgyszintén arról is, hogy a tagállamok milyen ütemben terjesztik illetékes törvényhozási szerveik elé az egyezménytervezeteket s a javaslatokat;

4. az igazgatótanácstól arra vonatkozólag, hogy a washingtoni konferencián a munkások külföldi alkalmazásáról hozott javaslatnak milyen gyakorlati eredményei mutatkoznak;

5. a maximális munkaidőre vonatkozó egyezmény esetleges revízióját is kilátásba helyezi, miután India és Japán ebben a kérdésben különleges álláspontra helyezkednek.

A XII. konferencia munkáját ezek alapján minden irányban eredményesnek és sikeresnek mondhatjuk. Ezzel a konferenciával a N. M. Sz. fennállásának első decenniumát is lezárta. A konferencia elnöke, *Brauns dr.* minden tekintetben találó és az igazságnak megfelelő jellemzést nyújtott erről a tízéves munkásságról a konferencia záróülésén, amikor ezekkel a szavakkal rekesztette be a tanácskozásokat: »A N M Sz. tízéves munkája áll mögöttünk, amelynek jelentősége vitán felül áll. Látjuk eredményeit és sejtjük eljövendő hatásait, amelyeket az emberiség előhaladásának szolgálatában fog végezni. Minden hálnk és minden szimpátiánk ezé a munkáé! Szívből óhajtjuk, hogy ebből a munkából mi is minél hatalmasabban kivehessük részünket. Teljesen egyre megy, hogy milyen indító okok vezetnek bennünket e tekintetben: általános emberi elgondolások, vallási ideák vagy a keresztény felebaráti szeretet eszméi, mert a célt illetőleg valamennyien egyek vagyunk: több fényt és napsugarat igyekszünk azoknak élétebe varázsolni, akik arcuk verejtékével keresik kenyereket«¹⁾.

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht — Zwölfte Tagung, Genf, 1929. 31. szfm, 9. 1,

7. A tizenharmadik (genfi) konferencia.

A konferencia lefolyása s a tengerészekre vonatkozó határozatai.

A N. M. Sz. az 1929. évben két konferenciát tartott, amelyek közül a második (okt. 10—26. között) kizárólag tengerészeti kérdésekkel foglalkozott. Így az 1920. évi génuai s az 1926. évi genfi konferenciákkal együtt ez a harmadik, amelynek tárgysorozatán csupán a tengerészetet érintő problémák foglaltak helyet.

A konferencián 34 állam (20 európai és 14 tengerentúli) összesen 110 delegátussal képviseltette magát. Elnöke Eduard Aunoz *Perez*, Spanyolország munkaügyi- és népjóléti minisztere, spanyol kormánydelegátus volt, míg helyetteseit a konferencia Niilo A. *Mannio*, finnországi kormányképviselő, Paul de *Rousiers*, francia munkaadódelegátus és Benjamin *Tillet* angol munkáskiküldött személyeiben választotta meg.

A XIII. konferencia napirendjén a következő kérdések szerepeltek:

1. A hajón végzett munka idejének szabályozása.
2. A tengerészek betegség esetére szóló védelme, (a hajón levő sebesültek kezelése, a hajótulajdonos ápolási kötelezettsége a beteg s a megsérült tengerészekkel szemben, betegség esetére szóló biztosítás).
3. Tengerészjóléti intézmények a kikötőkben.
4. A hajóskapitányok s a kereskedelmi hajók tiszti képesítésének minimális kellékei.

Miután a felsorolt kérdések valamennyien első ízben foglalkoztatták a konferencia nyilvánvaló volt, hogy a kétszeri tárgyalás elvénél fogva végleges határozatot egyik kérdésben sem hozhatott, így azután a konferenciát a mondott ügyrendi, tehát egy formai ok akadályozta meg abban, hogy sikeresnek mondható munkájának eredményét egyezménytervezetbe vagy javaslatba foglalja. Az 1933. év végéig lezajlott 17 konferencia közül a XIII. az egyetlen, amelyen egyezménytervezetet vagy javaslatot nem hoztak, amiért is a konferencia munkáját ebből a szempontból nem tehetjük kritika tárgyává, hanem csupán annak kronologikus ismertetésére kell szorítkoznunk.

I. A konferencia fenti *napirendjén kívüli* munkája
 a) a tengerészeti konferenciákra kiküldendő delegátusok és műszaki tanácsadók problémájának vitájával kezdődött. A hajótulajdonosok álláspontja szerint u. i. tekintettel a XIII. konferencia speciális tengerészeti kérdéseire, a delegátusok csakis a hajótulajdonosok, il-

letve a tengerészek hivatásos szervezeteiből jelölhetők ki. Miután ezt az elvet az angol delegáció Összeállításánál nem vették figyelembe, az angol hajósvállalatok részéről a konferencián senki sem jelent meg. Az elmaradás oka a következő volt:

Az angol munkaügyi miniszter 1929. aug-i felhívására az angol Munkaadószervezetek Országos Egyesülete (National Confederation of Employers' Organisations) felkérte a Hajótulajdonosok Szövetségét (Shipping Federation Ltd.) és A liverpooli kikötő Munkaadóinak Szervezetét (Employers Association of the port of Liverpool), hogy a XIII. konferenciára kinevezendő munkaadódelegátus személyét jelölje ki. A Hajótulajdonosok Szövetsége azonban csak abban az esetben volt hajlandó magát a konferencián képviseltetni, ha az Országos Hajózási Bizottságban (National Maritime Board) képviselt munkásszervezetek kijelentik, hogy a konferenciára kiküldendő munkásdelegáció összeállításával a munkásság meg van elégedve. A Hajótulajdonosok Szövetsége szerint u. i. a nemzetközi tengerészeti tanácskozásokban ugyanazoknak kell részt venniük, akik a hasonló értekezleteket saját hazájukban is vezetik. Tehát az olyan delegáció, amelyet nem a mondott alapelv szerint állítottak egybe, hazájának hajózási érdekeit nem is képviselheti. A Tengerészek Országos Szövetsége (National Union of Seamen), az általa képviselt két érdekképviselőt, még pedig a tengerészek és fűtők (Sailor's and Firemen's Panel) s az általános szolgálati személyzet (Catering Department Panel) nevében kijelentette, hogy a konferencia munkásdelegációjának összeállításával egyáltalában nincs megelégedve s ezért nem is fog a konferencia munkálataiban résztvenni. Ez az elhatározás az angol Hajótulajdonosok Szövetségének állásfoglalását is elutasító irányba terelte a konferencián való képviselőket illetőleg. A határozat indokolása az volt, hogy az angol hajótulajdonosok magukat sem kívánják képviseltetni az olyan konferencián, amelyen a legszámtovább szervezetek nem juthattak megfelelő képviselőkhöz.

A Munkaadószervezetek Országos Egyesülete ezt a határozatot az angol munkaügyi miniszter tudomására hozta.

Ilyen előzmények után a konferencián megjelent munkaadók (hajótulajdonosok) csoportja a maga részéről kijelentette, hogy csak akkor vesz részt a tanácskozásokban, ha a konferencia biztosítja arról, hogy

1. a nem kormány delegátusok kijelölési módját olyan irányban változtatja meg, amely a jövőben az ehhez hasonló esetek megismétlődését kizárja s

2. az angol munkaadódelegátusok távolmaradásának okát a lehetőséghez képest kiküszöböli.

Ezzel kapcsolatban a csoport azt is javasolta, hogy a jövőben a tengerészeti konferenciák nem kormánydelegátusainak kijelölése a hajótulajdonosok és a tengerészek legszámottevőbb szervezeteinek meghallgatása jitan történjék s gondoskodják az igazgatótanács arról is, hogy a mostanihoz hasonló helyzet többé meg ne ismétlődhessék.

A határozati javaslatot szenvedélyes vita után 64:24 szavazatarányban elutasították, amire a munkaadócsoporthoz, annak kijelentése mellett, hogy a tanácskozásokon nem kíván többé részt venni, elhagyta a konferenciát. Csak több napi békéltető megbeszélések s a konferencia okt. 17-i, olyan értelmű határozatának elfogadása után sikerült a munkaadócsoporthoz elhatározásának visszavonására rávenni, hogy az igazgatótanács a jövőben gondoskodni fog a hasonló helyzetek megelőzéséről.

b) A mandátumok érvényességének kérdésében öt képviselő ellen érkezett be kifogás, amelyeket a konferencia sorra elutasított. Az esetek a következők voltak:

1. *Magrini* olasz munkásdelegátus s ennek műszaki tanácsadója ellen a Szállító Munkások Nemzetközi Szervezete azt a kifogást hozta fel, hogy a kiküldöttek nem képviselik az olasz munkásságot, mert Olaszországban csakis egyetlen (fascista) munkásszervezet van, amely a NMA. szellemével és betűivel nem egyeztethető össze. Az Igazoló Bizottság azonban megállapította, hogy ennek a szervezetnek csaknem az összes olaszországi tengerészek tagjai.

2. Bulgária Szabad Munkásszervezetei *Isaieff* bolgár munkásdelegátus megbízását azért kifogásolták, mert a Szállító Munkások Egyesülete, amely *Isaieff*et kandidálta, Bulgáriának nem legszámottevőbb munkásszervezete. Az Igazoló Bizottság jelentése szerint a panasztevő Szervezetet feloszlatták, mire a közgyűlés a mandátumot igazolta.

3. Ugyanezen az alapon támadta meg *Tillet* angol munkásdelegátus mandátumát a Tengerészek Országos Szövetsége (National union of Seamen). Az Igazoló Bizottság megállapítása szerint azonban az angol kormány az Ipari Szervezetek "Kongresszusának (Trade Union's Congress) javaslatára nevezte ki a kiküldöttet s így a legszámottevőbb szervezethez fordult, amiért is az igazolást hozta javaslatba.

4. Finnország Egyetemes Ipari Szervezete a finn munkásdelegátus, *Ahonen* mandátumát támadta meg, mert a finn kormány nem az ő jelöltjét, *Heikka* Izsákot nevezte ki. Miután azonban utóbbi szabadságvesztés büntetés alatt áll, a kormány eltekintett kinevezésétől.

5. *Browne* indiai munkásképviseelő mellé beosztott műszaki tanácsadó megbízása ellen India hat különböző kereskedelmi és iparka-

marája azt hozta fel, hogy az a Szervezet, amelynek Browne tagja, egy külföldi s nem is a legszámottevőbb szervezet. Az Igazoló Bizottság szerint az illetékes kormány feladata valamely szervezet nemzeti jellegét eldönteni s miután az indiai kormány is csak nehézségek árán volt képes országának legszámottevőbb ipari szervezetét meghatározni, a kérdés behatóbb vizsgálata nélkül az igazolást hozta javaslatba, ami meg is történt.

II. A konferencia ezek után *a tárgysorozati kérdéseket* tárgyalta le.

a) A hajón teljesített munka idejének szabályozása.

A N. M. Hivatal a konferencia előtt e kérdéstről kiadott terjedelmes jelentésében, az ú. n. »szürkekönyv«-ben¹⁾ a NMA.-ban foglalt szociálpolitikai alapelvek letéteményesének érzi magát s ezért kötelessége azok megvalósításánál közreműködni. (95. 1). Ilyen alapelv többek között »a nyolcórás munkanap vagy a negyvennyolc órás munkahét elfogadása, mint elérendő zsinórmérték mindenütt, ahol az még nincs elérve« (NMA. 1, és 41. — tr. bsz. 315. és 355. — cikkei s ez utóbbi 4. pontja).

Ezek alapján a tengerészek munkaidejének a NMA. szellemében történő szabályozása a tengerészeti Nemzetközi Munkaügyi Konferenciáknak állandóan visszatérő problémája, amely eddig az összes tengerészeti konferenciákat foglalkoztatta. A génuai konferencia elutasító határozata után a Paritásos Tengerészeti Bizottság véleménye is megoszlott s a francia kormánynak az a javaslata is, hogy a kérdést tűzzék a legközelebbi tengerészeti konferencia napirendjére, szintén eredménytelen maradt. Így a tengerészek közvetlenül a IX. konferencián nyújtották be ezirányú javaslatukat, amit el is fogadtak.

A konferencia határozata alapján a munkaidő szabályozásának előkészítésére a Paritásos Tengerészeti Bizottságot kérték fel, amely ennek a konferencia napirendjére leendő k'itűzése mellett foglalt állást. Ugyanígy határozott az igazgatótanács is s így a 10 év óta megoldatlan kérdés a XIII. konferencia napirendjére került. A konferencia teljesen új nézőpontok alapján kezdhették a probléma megoldásához, mert nem annyira a már kialakult formulázások technikai alkalmazására, mint inkább a kérdésnek praktikus megoldására törekedtek.

A N. M. Hivatal részéről a kérdést alaposan előkészítő »szürkekönyv« a különböző országok idevágó törvényhozási intézkedéseit s az egyes országok tengerészeti szakegyesületeinek álláspontjait, végül a

¹⁾ „Die Regelung der Dauer der Arbeitszeit an Bord von Schiffen“ — Genf, 1929. A N. M. Hivatal kiadása.

génauai konferencia elé terjesztett javaslatokat is részletesen ismerteti. A szürkekönyv jelentéseinek átvizsgálására a konferencia 48 tagú bizottságot (24—12—12) választott, melynek elnöke Jules *Gautier* francia kormánydelegátus lett.

E bizottságnak a konferencia elé terjesztett javaslata a következő lényegesebb rendelkezéseket tartalmazza:

A szabályozás a napi nyolcórás s a heti 48 órás munkaidő alapelvein nyugodnék, a tengeren történő szállítás különleges viszonyainak figyelembe vételével.

A kormányok nyilatkozzanak: a munka átlagos s a készütség tényleges idejéről, a tényleges munkaórákról, a túlórákról s ezek díjazásáról, a bizottsági munkálatokról, valamint az egyezménytervezet személyi és tárgyi hatásköréről is. Speciális szabályozást igényelnek a tengerészek munkaviszonyai a kikötőkben, nyílt tengeren, a hajó kifizetésének s kikötésének napján, továbbá a gépeknél, a fedélzeten, az általános hajószolgálatban s a kiszolgálásnál alkalmazott személyzet munkaviszonyai, szabad ideje, túlórázása stb. tekintetében.

A konferencia a bizottság javaslatát 71:20 szavazatarányban elfogadta s azt másodszori tárgyalásra a következő tengerészeti konferencia napirendjére tűzte.

b) A tengerészek betegsége esetére szóló védelem.

A N. M. Hivatalnak a XIII. konferencia elé terjesztett s a napirendnek ezt a pontját behatóan tárgyaló szürkekönyve¹⁾ három részre oszlik. Az első rész az egyes országok törvényes intézkedéseit ismerteti a hajósvállalatoknak a beteg s a megsérült tengerésszel szemben fennálló kötelezettségeire vonatkozólag, majd rendszerbe foglalva tárgyalja az országos törvényeket ezek hatásköre, a balesetek neme, a nyújtandó kártalanítás s a vitás esetenél alkalmazandó eljárás szempontjából. A könyv második része a tengerészek betegsége esetére szóló biztosítással foglalkozik, míg végül a harmadik rész a hajósvállalatoknak a megsérült és beteg tengerészekkel szembeni gondozási kötelezettségét s az utóbbiaknak betegsége esetére szóló biztosítását vizsgálja a nemzetközi szabályozás szempontjából.

A konferencia ezt a jelentést egy 40 tagú (20—10—10) bizottság elé utalta, amelynek elnökéül *Grieser* dr. német kormányképviselőt választották meg.

¹⁾ Schutz der Seeleute im Krankheitsfalle, einschliesslich der Behandlung Verwundeter an Bord — Genf, 1929. A N. M. Hivatal kiadása.

E bizottság javaslata szerint a kérdés egyezménytervezet formájában szabályozható, előbb azonban a kormányok véleménye kérendő ki a következőkre:

Az egyezménytervezet jogköre valamennyi hajóra kiterjedne, a hadihajók s más állami (nem nyereszkedési) célra szolgáló, a parti hajózást lebonyolító és a kis tonnatartalmú hajók kivételével. Személyi tekintetben hatásköre a hajókon alkalmazott valamennyi személyre kiterjedne, kivéve a révkalauzokat, a dokk- és kikötőmunkásokat s a hajótulajdonosok hozzátartozóit. A hajótulajdonosok említett kötelezettsége a hajószolgálattal okozati összefüggésben álló olyan betegség, baleset vagy halál esetében állna be, amelyet a tengerész nem szándékos magatartásával s nem önmaga idézett elő. A tengerész igénye a teljes orvosi segítségre, lakásra és étellemezésre is kiterjed. A hajótulajdonosok kötelezettsége betegség vagy baleset esetében a szerint alakul, hogy a tengerész ilyen esetekre biztosítva volt-e vagy sem. Előbbi esetben a tengerész felépüléséig, vagy hazaszállításáig, a hajó útjának befejeztéig vagy a megállapítandó törvényes határidőig tart, utóbbi esetben pedig addig az időpontig, amikor a tengerész betegségi vagy baleseti segílyt kap, A hajótulajdonos ápolási költségeinek nagysága a tényleg felmerült költségekhez vagy a törvény szerint megállapítandó összeg szerint igazodik. A megsérült vagy megbetegedett tengerész, amennyiben egyik esetre sincs biztosítva, a szolgálati viszony megszűntéig vagy felgyógyulásig, hazaszállításig, az út befejeztéig vagy a törvény által megállapítandó időig a bérszerződésben megállapított bérét is igényelheti. Ha azonban "be van biztosítva, úgy ez az igénye csak a biztosító intézettől folyósítandó járulék kiutalásáig áll fenn. A megsérült vagy beteg tengerész végül az elszerződés vagy kiindulási illetve hazájának egyik kikötőjébe leendő elszállítását is igényelheti, amelynek költségeit, a lakással és az ellátással együtt a hajótulajdonos köteles viselni. A javaslat végül a tengerész elhalálozása esetére szóló kötelezettségeket, az elhalt vagy a betegség, illetve baleset miatt partra szállított tengerész ingóságaira vonatkozó intézkedéseket s a vitás esetek elintézésével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza.

A konferencia a javaslatot 72:17 arányban elfogadta s elhatározta, hogy azt a következő tengerészeti konferencia napirendjére tűzi.

e) A tengerészek jólétének előmozdítása a kikötőkben.

A N. M. Hivatal e kérdésre vonatkozó előmunkálatait is egy »szürkekönyvben« ismerteti¹⁾, amelyben az egyes tagállamok által rendelkezésére bocsátott adatokat dolgozza fel. Országonként sorolja fel az egyes kikötőkben e célra foganatosított intézkedéseket s egyben azokra a módozatokra is rámutat, amelyek ezek fokozására alkalmazsáknak látszanak. Különösen a szeszes italok s a narkotikumok árusításának törvényes korlátozását, a prostitúció elleni harcot, a nemi betegségek kezelését, a csavargás eltiltását stb. sürgeti. Azonkívül a szabadidő célszerű felhasználásának intézményes rendezése és a tengerészothonok felállítása érdekében is síkra száll. Végül a probléma nemzetközi szabályozásának módjára is rámutat.

A XIII. konferencia a kérdés tanulmányozására 36 tagú bizottságot (minden csoportból 12 tagot) választott, amelynek javaslata a következő:

A problémát, a tengerészek jólétének fokozását a kikötőkben, akár egyezménytervezet, akár javaslat formájában lehetne rendezni. Véleményt kér tehát a kormányoktól a következőkre. Minden nagyobb kikötőben hivatalokat vagy államilag megszervezett s a hajótulajdonosok és a tengerészek képviselőiből valamint hatósági személyekből alakított szervezeteket kellene felállítani, melyek a bel- s a külföldi tengerészek jólétét elősegítő javaslatokat terjesztenének elő s azok megvalósítása érdekében együttműködnének a többi hatósággal. Ezt az együttműködést tovább lehetne fejleszteni az egyes kormányok s a N. M. Hivatal között is.

Törvényes intézkedésekkel kellene szabályozni a szeszes italok s a narkotikumok darusítását, a kikötői korcsmák számát (redukcióval s záfórával), mindezt szigorúan kell ellenőrizni s a tengerészeket ezek káros hatásairól felvilágosítani. Meg kell állapítani a korcsmái kiszolgáló személyzet alsó korhatárát s minden vendéglőt, otthont stb. hatósági ellenőrzés alá kell venni.

A hajóra lépő személyek szigorú ellenőrzése is szükséges, hogy oda szeszes italokat, narkotikumokat ne vihessenek. A kikötő öblök megfelelően kivilágítandók s bekéřitendők. Ellenőrzés alá kell venni a hajókkal összeköttetésben álló kikötőhajókat is s a gyanús egyének távoltartása végett kikötőrendőrséget szervezni.

A tengerészek egészségének védelme érdekében: a tengerészekkel való érintkezés, a kicsapongások megakadályozása végett, ellenőr-

¹⁾ Förderung der Wohlfahrt der Schiffsleute in den Häfen. — Genf, 1929. A N. M. Hivatal kiadása.

zendő, a tengerészek felvilágosítandók a tuberkulózis, a trópusi, a nemi stb. betegségek veszélyeiről s az orvosi kezelés szükségességéről, ingyenes gyógykezelésben részesítendők a kórházakban, klinikákon stb. állampolgárságra és felekezetre való tekintet nélkül s reájuk a tuberkulózis leküzdésére vonatkozó országos rendelkezések is kiterjesztendők.

A kikötőkben tengerészotthonok, étkezőhelyiségek, könyvtárak, sportberendezések stb. létesítendők. Már a bérszerződés megkötésekor megkönnyítendő lenne a pénzáttalás a tengerészek családtagjai részére. Végül a javaslat az anyagiak előteremtésére s a szociális biztosító intézetek hozzájárulására vonatkozólag is proposíciókat kér a kormányoktól.

A konferencia teljes ülése okt. 23-án foglalkozott a fenti bizottsági javaslattal s azt egyhangúlag elfogadva, a kérdésnek a következő konferencia tárgysorozatába leendő felvételét is elhatározta.

d) Minimális követelések a hajóvezetők s a kereskedelmi hajók fedélzetén és gépszolgálatánál alkalmazott tisztek képezésének kimutatásánál.

A hajóskapitányok és tengerésztisztek képezésének problémáját egy Franciaország és Törökország között 1926. aug.-ban felmerült nemzetközi konfliktus, az ú. n. *Lotus-eset* vetette fel. A mondott időben u. i. a »Lotus« francia utasszállítóhajó a »Boz Kurt« "török szénszállítóhajóval Kap Sigri-től (Mytilene) mintegy hat tengeri mérföld távolságban a nyílt tengeren összeütközött s a »Boz Kurt« nyolc tengerészével együtt elsüllyedt. A török hatóságok erre a »Boz Kurt« kapitányát s a »Lotus« ügyeletes tisztjét is letartóztatták s a konstantinápolyi törvényszék útján az előbbit négy hónapi elzárásra és 33 fontsterling pénzbüntetésre, az utóbbit pedig nyolcvan napi elzárásra ítélték. Az ítélet indokolása szerint mindkét tiszt szembe helyezkedett a hajóösszeütközések elkerülése végett létrejött nemzetközi megállapodásokkal.

A francia kormány a »Lotus« tisztjének letartóztatása és elítélése ellen tiltakozást jelentett be s egyben kétségbe vonta a konkrét esetben a török bíróságoknak egy francia állampolgár feletti illetékességét annál is inkább, mert az összeütközés görög vizeken történt, s az a nyomozás adatai szerint a »Boz Kurt« elhibázott mozdulataira vezethető vissza.

Törökország erre a hágai A. N. B. döntésének kikérését hozta javaslatba. Franciaország ezt az ajánlatot azzal a feltétellel volt haj-

Iandó elfogadni, ha a francia tisztet szabadlábra helyezik, ami 6000 török font óvadék ellenében szept.-ben meg is történt. A két vitás fél így okt. 12-én az Á. N. B. illetékességében megállapodva, ez 1927. szept. 7-én hozott döntésében kimondta, hogy Törökország ez ügyben követett eljárásával nem sértette meg a nemzetközi jogelveket.

Az Á. N. B. jogi felfogása tengerészeti szakkörökben érthető feltűnést keltett, mert eltérést jelentett attól a felfogástól, hogy tengerészeti jogkérdésekben csupán a hajó nemzetiségének bírósága illetékes eljárni. Jelen esetben tehát a francia hajó tisztjének ügyében mindkét állam bíróságának hatásköre fennáll, sőt a hágai döntés alapján az a veszély is fenyegeti a tengerészeket, hogy esetleg egy harmadik állam fogja őket letartóztatni, amely a balesetet szenvedett utasok állampolgársága folytán saját bíróságainak exterritorialis illetékességét fogja a külföldi tengerészekkel szemben igénybe venni. Ennek pedig az lenne a következménye, hogy bizonyos utak abszolválására sem tiszteket, sem hajóslegényeket nem lehetne alkalmazni.

E jogi viták esetleges káros következményeit kiküszöbölendő, a Kereskedelmi Hajók Tisztjeinek Nemzetközi Szervezete 1928. jan. 20-án beadvánnyal fordult a N. M. Hivatal igazgatótanácsához, amelyben érdekeinek védelmét s a tengerésztisztek képzésének nemzetközi szabályozását kérte, ami a N. M. Sz.-et már amúgy is foglalkoztatta. Az elérendő cél a hiányt pótló rendszabályok megalkotásának sürgetése volt, tehát konkrété kifejezve: 1. megállapítandó, hogy milyen rendszabályokat kell a nyílt tengeren, hivatás gyakorlása közben elkövetett szabálytalanságok eseteiben alkalmazni s hogy ez esetek elbírálására milyen hatóságok illetékesek; 2. szabályozni kell az őrszolgálatot végző tengerésztisztek szakképzettségének kellékeit. Az 1. alatti kívánság a »Lotus« tisztjének, a 2. alatti a »Boz Kurt« hajó kapitányának magatartásával függ össze, mert ez utóbbinak nem volt hajókapitányi képzése.

Már első pillanatban is nyilvánvaló, hogy az 1. alattiban foglalt kívánság teljesítése csak részben tartozik a N. M. Sz. hatáskörébe, amennyiben nem zárkozhatik el a kereskedelmi tengerészeinél szolgálatot teljesítő tisztek érdekeinek védelmétől, egyebekben azonban más nemzetközi szervek közreműködését kell igénybe vennie, míg a 2. alattinak szabályozására hatáskörrel rendelkezik.

A Paritásos Tengerészeti Bizottság a 2. alatti kérdést 1928. márcban tartott ülészakán megvizsgálva, felkérte az igazgatótanácsot annak az 1929.4 tengerészeti konferencia napirendjére leendő kitűzésére. Az igazgatótanács ilyen értelemben is határozott.

A N. M. Hivatalnak a XIII. konferencia elé terjesztett jelentése több mint 30 államra vonatkozólag ismerteti a tengerésztszti előképzettség megszerzéséhez szükséges kellékeket. A »szürkekönyv« végén pedig összefoglaló ismertetésben mutat rá a kérdés rendezésének lehető módozataira¹⁾.

A konferencia a »szürkekönyv«-ben foglalt adatok és jelentések átvizsgálására 28 tagú (14—7—7) bizottságot választott, amelynek elnöke *Ingianni* olasz kormánydelegátus lett. A bizottság hat pontban foglalta egybe azokat a minimális követelményeket, amelyeket a tengerésztsztek képesítésére vonatkozólag egyezménytervezetileg szabályozni kíván. Az 1. pont felsorolja azokat a személyeket, akik kellő előképzettség igazolása nélkül a hajókon nem alkalmazhatók; 2. közelebről meghatározza a tiszti csoportokat; 3. megjelöli az esetleges jelentéktelenebb kivételeket s 4. a képesítésnél megkívánt követelményeket (korhatár, gyakorlati ismeretek, elméleti szakvizsga); 5. felsorolja a büntető rendelkezéseket (az előképzettség nélküli alkalmaztatás vagy hamis okmányok felhasználása esetén); végül 6. a rendelkezések végrehajtásának ellenőrzését a hatóságokra kívánja bízni.

A bizottság mindezekre vonatkozólag a tagállamok megkérdezését javasolja.

A konferencia a bizottság jelentését egyhangúlag elfogadta s másodszeri tárgyalását a következő tengerészeti konferencia napirendjére tűzte ki. Ezzel a XIII konferencia üléseit be is fejezte.

Habár a konferencia munkaeredményét, miként arra rámutattunk, egyetlen egyezménytervezet vagy javaslat sem jelzi, az mégis sikeresnek mondható, mert első tárgyalásban négy olyan fontos tengerészeti probléma megoldását segítette elő, amelyek e téren méltán mondhatók a szociális haladás mérföldjelző köveinek. Kétségtelen u. i., hogy valamennyi foglalkozási ág közül a hajószolgálat az, amelynek már természeténél fogva is a legtöbb nemzetközi vonatkozása van s így a tengerészetet érintő szociális kérdések nemzetközi szabályozása fajsúlyilag nagyobb jelentőségű az ipar vagy a mezőgazdaság azohoz szabályozásánál. A tengerészek, bármilyen zászló alatt is szolgáljanak, mindenütt csaknem azonos munkarendszerek mellett dolgoznak s hasonló fegyelem alatt állanak, amiért is e kérdésnek s az ezekkel kapcsolatos élet- és munkaviszonyoknak nemzetközi szabályozása ennek a ténynek jelentőségét lényegesen felfokozza.

A XIII. konferencia munkája ebben a megvilágításban annál ered-

¹⁾ Mindesterfordernisse betreffend Befähigungsnachweise der Schiffsführer und Wachoffiziere auf Handelsschiffen. —. Genf, 1929. A N. M. Hivatal kiadása.

ményesebbnek mondható, mert a tengerészeti problémák közül a csaknem egy évtized óta megoldásra váró legkényesebbiket, a nyolcórás munkanap s a negyvennyolc órás munkahét kérdését végre megnyugtató s a kedvező elintézés reményével kecsegtető vágányokra sikerült ráterelnie.

E reményeknek azonban merőben új irányt szabott az 1930. óta állandóan fokozódó világgazdasági válság s ennek egyik kísérő jelensége, a szinte hihetetlen arányokban felnövekedett munkanélküliség.

A világgazdasági válság a kereskedelmi tengerészetben is súlyosan érezteti hatását. Az általános kereskedelmi depresszió érzékeny csapást mért a világháború után csak nagy nehézségek árán feljavult kereskedelmi tengerészeire. A londoni tengerészeti kamara nézete szerint 1931-ben a keresk. tengerészet teljesítőképessége kb. 75 %-al volt nagyobb a háború előttinél. Ezzel szemben a hajótér kihasználása annyira lecsökkent, hogy 1931-ben két hajószükséglet fedezésére három hajó állott rendelkezésre. A tonnaszükséglet tehát egyharmaddal csökkent¹⁾.

A hajóstársaságok eleinte az üzemi költségek (kikötő, világítótoronyok, bóják, felügyeleti és lajstromozási költségek, csatornailetékek stb.) lecsökkentése érdekében léptek akcióba. Később azonban a tengerészek munkabéreinek apasztását is fokozatosan keresztülvitték, ami a teherárak szállítási díjtételeinek mérséklését is maga után vonta. 1931-ben ez a mérséklés kb. 20 o/0-ot tett ki.

A világkereskedelem további depressziója következtében az egyes államok tengeri kereskedelmi hajóinak egy részét a szó teljes értelmében »leépítették« olyan nagy arányban, hogy az 1931. évben 68 és fél millió bruttótonnával lajstromozott és mechanikai erő által hajtott hajókból az 1932. év elejéig 13.800.000 bruttótonnát vontak ki a forgalomból. Ez a szám azóta lényegesen megnövekedett.

Az így szolgálaton kívül helyezett kereskedelmi hajókon alkalmazott személyzet kenyér nélkül maradt. Angliában 1932-ben 55 és félezret, Németországban u. ekkor 24 és félezret tett ki a munkanélküli tengerészek száma. A korlátozó intézkedések (idegen állampolgárok elbocsátása, képesítések megszerzésének, színesbőrűek felvételnek megnehezítése, tengerészek alkalmazása a gyarmati tengerparti kereskedelemben, váltakozó foglalkoztatásuk stb. stb.) csak részben enyhítették a tengerészek munkanélküliségét. A Brit-birodalomban a tengerészek nemzeti szervezete, a »National Union of Seamen« a munkaidő meg-

¹⁾ Az itt s az alább közölt adatokra vonatkozólag ld. az Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik 1932. és 1933. kiadásait. (423. s köv., ill. 369. s köv. 1.).

rövidítésével kívánja a problémát levezetni vagy legalább is enyhíteni, amelynek kezdeményező lépéseit a XIII. konferencia már a nemzetközi szabályozás irányában is megtette. A munkaidő lecsökkentése a tengerészetben is, miként az az 1933. évi XVII. konferencián az ipari üzemekre vonatkozólag történt¹⁾, előreláthatólag a heti negyven órás munkahét bevezetése felé fog tendálni.

A kereskedelmi tengerészettel összefüggő szociális problémák tovább fejlesztésében sikeres szerep jutott a Paritásos Tengerészeti Bizottság 1933. dec. 4. és 5. napjain Parisban megtartott 10. ülésének, amelyen a következő kérdésekkel foglalkozott²⁾:

De a »Lotus ügyek«, illetve e tárgyban hozott Á. N. B.-i döntéssel kapcsolatban a hajóösszeütközések eseteinek bírói illetékességével. A kérdést a Bizottság 1929-ben már tárgyalta s előzetes javaslattételre utasította a N. M. Hivatalt, amely a Nemzetközi Hajózási Bizottságtól kért szakvéleményt. E bizottság 1930. aug.-ban Antwerpenben megtartott ülésén elhatározta, hogy a hajók összeütközéséből eredő büntetőjogi következményekre vonatkozólag előzetes egyezménytervezetet fog kidolgozni, amely főleg az eljáró bíróságok illetékességének alapelveit kívánja nemzetközi úton szabályozni. E szerint: 1. meghatározandó lenne a bűnvádi eljárás lefolytatásánál alkalmazandó törvény az Összeütközés helye alapján, 2. nyílt tengeri összeütközésnél annak a kikötőnek hatósága folytatná le az eljárást, ahova a hajó először befut, 3. a panaszjog két év alatt évül el, 4. a törvények alkalmazása feletti vitás kérdéseket az A. N. B. döntené el³⁾. A N. H. Bizottság javaslatát az 1933. évben Oslóban megtartott Nemzetközi Tengerészjogi Konferencia, majd a Paritásos Tengerészeti Bizottság is elfogadta s annak egyezménytervezet formájában leendő szabályozását határozta el.

2. A P. T. Bizottság napirendjén szerepelt továbbá a hajózászlók kicserélésének következménye a tengerészek munkafeltételeire. A tengerészek képviselői u. i. azt sérelmezték, hogy a jelentékenyebb kereskedelmi tengerészetet folytató államok gyakran cserélik ki a hajózászlókat olyan jelentéktelenebb államokéval, amelyekre kevesebb szociális teher nehezedik, ami végeredményben a tengerészek szociális helyzetét rontja. E kérdéssel kapcsolatban statisztikai adatgyűjtést határozott el a Bizottság. Végül letárgyalta:

3. a kereskedelmi hajók szikratávirászainak munkafeltételeit s

4. a tengerészek díjazott szabadságának kérdését. Mindkettőre vonatkozólag a N. M. Hivatalt kérte fel az előkészítő munkálatok elvégzésére, amelyek alapján esetleg már az 1935. évi tengerészeti konferencia foglalkozni fog e kérdések szabályozásával.

¹⁾ Ld. alább az V. fejezet 3. cikkét.

²⁾ Részletes ismertetése az Internat. Rundschau der Arbeit 1934. febr.-i számában, 145—147. lap.

³⁾ Ld. bővebben az Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik 1933. évi kiadásának 382. s köv. lapján.

8. A tizennegyedik (genfi) konferencia,

a) A kényszermunka s a kötelemmunka a tengerentúli államokban.

A N. Sz. EO.-nak 23. cikkében a Szövetség tagjai megállapodtak, hogy »a) a férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítanak« nemcsak saját országaikban, hanem »minden olyan országban is, amelyre kereskedelmi vagy ipari összeköttetésük kiterjed«, különösen pedig »b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról fognak gondoskodni«.

Az EO.-nak e rendelkezései a N. M. Sz. hatáskörébe is belenyúlnak¹⁾ s ezért a Szervezet már 1921-től kezdve képviseltette magát a N. Sz.-nek Állandó Mandátumbizottságában, valamint a Rabszolga-kereskedés Elleni Bizottságban is. Ezzel karöltve előkészítő munkát is végzett a tengerentúli államokban s főleg a gyarmatokban szokásos kényszer- és kötelemmunkákról s az így összegyűjtött anyagot időnkint az N. Sz.-hez is eljuttatta, tekintettel az EO. hivatkozott rendelkezéseire, amelyek a két Szervezet feladatául tűzték ki a kérdésnek az EO. szellemében leendő megoldását.

A N. Sz. a maga feladatát, a kérdésnek a politikumhoz közelebb eső részét már 1926-ban megoldotta, amikor egyezményt fogadott el a rabszolga-kereskedés megszüntetéséről. Egyben azonban mind a közgyűlésen, mind pedig tanácsának 1926. dec. 6-i 43. ülésén felhívta a N. M. Sz.-et, hogy a kényszer- s a kötelemmunka »kilengéseinek megakadályozását« célzó eddigi munkálatait tovább folytassa s igyekezzék ennek elérésére« a szükséges legalkalmasabb utakat és módokat megtalálni²⁾).

A N. Sz. közgyűlésének és tanácsának ez az állásfoglalása könnyen érthető lesz, "ha a Rabszolga-kereskedés Elleni Bizottság munkálatait figyelembe vesszük. Ezekből u. i. megállapítható, hogy a tengerentúli gyarmatoknak színes bennszülöttjei névleg ugyan nem rabszolgák, de a reájuk kényszerített munkák következtében igen sok helyen annyi szenvedést kénytelenek elviselni, hogy életük tényleg alig különbözik a rabszolgaságtól.

Lehet, hogy a Párizs-környéki békeművek megalkotói előtt nem ezeknek a szerencsétlen halandóknak sorsa lebegett, amikor a NMA. bevezető soraiban rámutatnak »az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtó« munkaviszonyokra, de

¹⁾ V. ö. a N. M. Sz. tárgyi hatásköréről elmondottakkal (az I. köt.-ben).

²⁾ A N. M. Hivatal kiadásában 1929-ben megjelent „Zwangsarbeit“ c. gárkekönyv 2. lapján.

találóbban aligha lehetne azok sorsát jellemezni. Ezért nom lehet eléggé méltányolni a N. M. Sz.-nek azt a munkáját, amely a bennszülöttek kényszer- és kötelesmunkájának szabályozásával, »az igazságosság s az emberiség érzésétől vezéreltetve«, tényleg »maradandó jótéteményeket« igyekezett számukra biztosítani. A végrehajtás módjától függ ezek után, hogy a N. M. Sz.-nek ebből a nemes törekvéséből is áldás “fakadjon.

Már az eddig elmondottakból is megállapítható, hogy mind a kényszer-, mind pedig a kötelesmunka részben és főleg a tengerentúli gyarmatállamok idegen uralom alatt élő bennszülöttjei által, részben és kisebb mértékben pedig egyes, főleg színesbőrűek által lakott független tengerentúli állam (Abesszínia, Liberia, Peru, Guatemala stb.) lakossága által végzendő munka. Ennek keretén beüül azután

a kényszermunka (travail forcé — forced labour — Zwangsarbeit) minden olyan munka, amelynél a bennszülöttek vagy a lakosság munkaerejét bizonyos meghatározott *rendkívüli* célra veszik igénybe (így pl. a keletafrikai vasútépítésnél a Kénián átvezető vonalrész elvégzésére 2000 bennszülöttet rendeltek ki kényszer útján), míg ezzel szemben

a kötelesmunka (travail obligatoire — compulsory labour — Pflichtarbeit) *rendszeresen* visszatérő szolgáltatásokból áll (pl. utak karbantartása, a közigazgatási tisztviselők, s azok podgyászainak, valamint közigazgatási javaknak szállítása). Mindkét munkát különbeni büntetés terhe mellett kell elvégezni. A kettő közötti különbség a végzendő munka rendszerességében vagy rendkívüliségében rejlik.

Ez a megállapítás azonban pusztán elméleti jelentőségű, mert a gyakorlatban az anya államok vagy a mandatariusok a bennszülöttek munkaerejét különbeni pénzbírság vagy büntetés terhe mellett minden olyan esetben igénybe veszik, amikor más munkaerő nem áll rendelkezésükre. Ezért érthető azután, hogy a XIV. konferencián hozott egyezménytervezet szövegezése is mindenütt vagylagosan említi a kényszer- vagy a kötelesmunkát s a hozott határozatok rendelkezéseit is e munka mindkét fajára alkalmazni kívánja.

A kényszer- vagy a kötelesmunkát *három* cél megvalósítása érdekében veszik igénybe, ú. m. I. általános közcélokra, II. helyi, lokális jellegű célokra és III. magánvállalkozások érdekében. Az első két helyen említett célok a gyakorlatban rendszerint egybeesnek, azok határai elmosódnak, noha szociális következményeik tekintetében lényeges különbségeket mutatnak fel. A helyi kényszer- vagy kötelesmunka u. i. nem szakíthatja el a bennszülöttet családjától vagy attól a

törzsközösségtől, amelyhez tartozik, amiért is a munkásra s a családjára háruló szociális káros khatások kevésbé jelentkeznek, mint az elsónél, sőt azoknál esetleg teljesen el is maradnak.

I. *Az általános közcélokra* igénybevett kényszer- vagy kötelesemunkák, könnyebb áttekinthetőség végett, a következőképpen osztályozhatók: 1. közmunkák, 2. teherszolgálat, 3. szükségmunkák, 4. kényszerültetvények és 5. egyéb munkák. Mindezekre vonatkozólag a N. M. Hivatal éveken át tartó anyaggyűjtést végzett s az egyes államok részéről beérkezett jelentéseket egy terjedelmes összefoglaló munkában (Zwangsarbeit — 1929) adta ki, amelyből az érdekesség kedvéért álljon itt néhány eset.

A) *Belgium* afrikai gyarmatállamában, Belga-Kongóban egy 1910-ben kelt rendelettel közmunkákra az évi újonclétszám egy része három éven keresztül egyfolytában vagy időközönként használható fel. A belga kormány ezzel a jogával meglehetősen ritkán, így különösen a felsőkongói vasul építésénél élt. Az 1919-ben kibocsátott rendelet eltiltotta az újoncoknak közmunkákra leendő kirendelését. Ez után még két esetben Jett volna szükséges a bennszülöttek nagyobb arányú munkájának elrendelése. Így 1920-ban az Alsó-Kongón átvezető vasútvonal megépítésénél 1000, a Leopoldville-Matadi vasútvonalnál pedig 9000 bennszülött foglalkoztatását hozta a gyarmatügyi tanács a kormánynak javaslatba, azonban a kormány egyiket sem terjesztette legfelsőbb jóváhagyás elé/ amiért is a bennszülöttek kényszermunkája gyakorlatilag megszűntnek mondható. Az 1922-s rendelet értelmében az állam is csak önként megkötött szerződés alapján, előre meghatározott munkabér kikötése mellett alkalmazhat munkásokat. — A teherszolgálatnál pedig 1922. óta csak az illetékes közigazgatási kerület legfelsőbb tisztviselője vagy más illetékes hatóság veheti igénybe a felnőtt férfilakosság munkaerejét, vezetői, teherhordói vagy evezős munkákra. Nem vehetők igénybe: a törzsfőnökök, ezek helyettesei, tisztséget viselő és olyan bennszülöttek, akiknek munkabérszerződésük van. Az igénybevételnek csak sürgős esetekben lehet helye és hónaponként 15 napra, egy évben pedig 25 napra terjedhet. A végzett munkáért a helyi szokásoknak megfelelő munkabér fizetendő. A munkát a törzson belül a törzsfőnök osztja ki, azonban közvetlen igénybevételnek is helye lehet. Az igénybevett bennszülött maga helyett saját költségén helyettesít is beállíthat.

Egy 1925-i rendelet a visszaéléseket 200 — 10.000 frankig terjedő pénzbírsággal sújtja.

Szükségmunkákat főleg *egészségügyi* okokból (álomkórsújtotta vidékeken ideiglenes kórházak felépítése céljából stb.) lehet elrendelni, de csak férfimunkások vehetők igénybe, évenként 60 napig. Kártalanításról a rendeletek nem intézkednek. Ha azonban a bennszülött vonakodnék a munkát elvégezni, úgy hét napig terjedhető büntetémunkára és 200 frankig terjedhető pénzbüntetésre ítéltető.

A kényszerültetvények elvégzését a törzsfőnökök vagy helyetteseik rendelik el évenként a 'törzson belül s kizárólag a törzshöz tartozók

érdekében s ezek jövedelme kereskedelmi és export célokra és a bennszülöttek élelmezésére fordítandó (1910. évi rendelet). A végzendő munkák szükségessége és minősége felől előzetes vizsgálat alapján az az illetékes közigazgatási hatóság dönt, amely a munkát a törzsek s a falvak között felosztja s annak végrehajtása felett is őrökdi. A bennszülöttek végül, amennyiben adójukat be nem fizették, az adósok börtönébe kerülnek, akiket azután a törzsfőnök által megjelölendő más kényszermunkák elvégzésére is igénybe lehet venni, így a dsungelekben irtási, majd egészségügyi, út- és folyamszabályozási munkákra, a közigazgatási hivatalok épületeinek felépítésére, karbantartására és tisztogatására, teherszolgálatra és állami üzemek munkálataira stb.

Belgium afrikai mandatumterületén, Ruanda-Urundiban bizonyos közmunkákra a bennszülöttek ellenszolgáltatás nélkül igénybe vehetők. A teherszolgálatra kiszemeltek előbb orvosi vizsgálaton esnek át a hordozható teher maximumát személyenkint 26 kg.-ban határozták meg. A bennszülöttek a kormányzó vagy helyettesének engedélye nélkül lakóhelyüktől csupán 150 km.-es körzeten belül vehetők igénybe. 1927-től kezdődő hatállyal a munkabérek is szabályozást nyertek.

A szükségmunkák törvényesen még nincsenek szabályozva. A kényszerülte tvényeket főleg az éhínség ellen, gabonatermesztés céljából rendelik el. Az 1925-ös rendelet minden felnőtt és nős bennszülöttet arra kötelez, hogy 10 belföldi és öt külföldi eredetű fát, 10 ár területen pedig maniok növényt ültessen el. Ezenfelül minden törzsfőnök köteles legalább 1 hektár területen részben tetszés szerinti fát, részben az export céljait szolgáló növényeket (kávét, földi diót, sezamot, borsot stb.) elültetni.

Egy 1919. évi rendelet szerint a kolduló vagy munkakerülő bennszülöttet le kell tartóztatni s az illetékes bíróságnak, esetleg valamely közigazgatási fogdának vagy valamely munkaintézetnek átadni.

B) *A Brit-birodalom afrikai gyarmatállamai közül .*

Brit-Keletafrikában a közcélokot szolgáló kényszermunkát Keniában, Njassaföldön, Tanganjikában, Ugandában és Zanzibárban szabályozták olyképpen, hogy évenként 60 napon át igényelhető a bennszülöttől a kényszermunka s a teherszolgálat. Erre a szolgálatra nem vehetők igénybe azok a bennszülöttek, akik már egyéb közmunkánál dolgoztak vagy a megelőző tizenkét hónapon belül három hónapon keresztül (Nyassaföldön és Zanzibárban két hónapon keresztül) ilyen munkálatokat végeztek. Mindezekben a területeken a kényszermunkát díjazni kell, kivéve a fertőző betegségek leküzdése vagy megakadályozása érdekében Keniában, Tanganjikában és Ugandában végzett munkálatokat. Zanzibárban a britbirodalmi helytartó ezt a munkabért a jog s a méltányosság alapján állapítja meg. Altalános elv ezekben az államokban, hogy a kényszermunkások alkalmaztatásuk ideje alatt olyan elbánásban részesítendők, mintha bér munkások lennének.

A szükségmunkák tekintetében a gyakorlat az egyes államokban eltérő, így Tanganjikában és Ugandában az adó munkával is megváltható. Keniában ezt megtiltották s a Njassaföldön és Zanzibárban

soha sem engedélyezték. Keniában és Ugandában a törzsekre kiszabott kollektív pénzbüntetés helyett a kényszermunkát is elfogadják, míg a Njassaföldön, ahol ilyen kollektív pénzbüntetések kiszabása szintén szokásos, tilos azokat kényszermunkára átváltoztatni.

Keniában nem lehet kényszermunkára igénybe venni: a törzsfőnököket s a törzsi tanács tagjait, a munkabérszerződés alapján már alkalmazásban álló bennszülötteket, a vezetőtanítókat, a kórházi alkalmazottakat, a törzsfőnök részére a kerületi biztos által kinevezett írnokokat, aggkor és betegség miatt munkaképtelen személyeket, a kereskedéssel, iparral vagy mezőgazdasággal foglalkozó bennszülötteket, a raktár- és piacfelügyelőket, papokat és tanítókat.

Brit-Nyugatafrikában (Aranypart, Sierra Leone, Nigéria és Gambia) kevésbé egységes a kényszermunka szabályozása, mint Brit-Keleíafrikában. Jellemző ezekben az országokban igénybevett kényszermunkára, hogy a rendes országutak karbantartásán felül, — amelyek országos érdekeket szolgálnak — a szokásjog alapján s a törzsfőnökök rendeletére a bennszülöttek a dűlőutakat s a gyalogösvényeket is díjtalanul kötelesek karban tartani. Az országos érdekeket szolgáló közutak karbantartási munkálatait azonban itt is megfizetik.

A Délafrikai Unióban s Délnyugat-Afrika mandatumterületén tilos kényszermunkát közcélokra igénybe venni. Ugyanez áll *Délrhodesiara* is azzal az eltéréssel, hogy a bennszülöttek kötelesek törzsfőnökeik, előljáróik s a bennszülöttek részére kirendelt kormánybiztos rendelkezéseinek eleget tenni.

A Brit-birodalom *ázsiai* tartományaiban és mandatumterületén kisebb-nagyobb eltéréssel azonos célokra veszik igénybe a bennszülöttek kényszermunkáit. *Ceylon* és *Cyprus* szigetén építési és útkarbantartási célokra vehetők igénybe a bennszülöttek. A falvak az útkarbantartási pénz járulékot munkával is megválthatják. *Brit-Indiában* a közmunkák hasonlóan vannak szabályozva. Teherszolgálat fejében pedig a földbirtokosok kötelesek a birtokaikon átvonuló hadseregnek, tiszteknek vagy más utasoknak a szükséges szekereket, teherhordókat, kulikat és élelmiszert megfelelő díjazás ellenében rendelkezésre bocsátani. Itt a szükségmunkák a nagyobb csatornák tisztítása s árszabályozási munkálaiok érdekében is igénybe vehetők.

Irak mandatumterületén tilos a kényszermunkát díjtalanul igénybe venni. A szükségmunkák országos csapások esetén (tűzvész, vízáradás, sáskajárás) vehetők igénybe, de csakis megfelelő munkabér ellenében. A visszaéléseket büntetik. *A Maláji Államokban* és *Brit-Eszak-Borneóban* a szabályozás lényegileg azonos s a rendes célokon felül a rajah fogadására szükséges előkészületi munkálatokra is kiterjedhet. *Palesztina* mandatumterületén közcélokra kényszermunka nem vehető igénybe.

A Brit-birodalom *déltengeri* területein a kényszerültetvények intézménye szintén ismeretes, ezek jövedelmét a bennszülöttek javára fordítják. (Fidschi-szigetek, Pápua s Nauru, Uj-Guinea és Nyugat-Samoa mandatumterületei).

A Brit-birodalom *amerikai* területein

Brit-Hondurasban, főleg teherszolgáltatásra, Brit-Nyugat-Indiában (így St.-Domingo szigetén) elemi csapások, földcsuszamlások, a viharok által okozott károk esetén közcélokra is igénybe vehetők. Itt a 'korhatár' 16-60 életévek közötti időre korlátozódik s a készpénzben fizetendő adók helyett is teljesíthetők. A nők azonban adójukat munkával nem válthatják meg.

C) *Franciaország*

afrikai területein a kényszer- vagy kötelemmunka következő megjelenési formáival találkozunk:

Francia-Kamerun mandatumterületén a bennszülöttek (indigénat) jogviszonyait szabályozó 1924. aug. 8-i rendelet büntetés terhe mellett kötelezi a bennszülötteket a közigazgatási hatóság részéről elrendelt fontos közmunkák elvégzésére. A vasutak-, országutak- s a kikötői munkáknál huzamosabb időn át alkalmazott, tanult munkásokat idővel a közigazgatási alkalmazottak közé sorolják. A bennszülötteket olykor munkabérszerződések alapján alkalmazzák főleg abból a célból, hogy a munkásokat hosszabb időre leköthessék.

Az utóbbi években Délkamerun kerületeiből mintegy 6000 kényszermunkást foglalkoztattak a központi vasút építésénél, akiket előbb orvosilag is megvizsgáltak. Ezek dacára halálozási arányszámuk annyira felszökött, hogy a N. Sz.-nek Állandó Mandátumbizottságában is heves vitára adott alkalmat s az ügyben a francia kormány vizsgálatot is folytatott. Közben, 1928. januárjában az összes kényszermunkásokat elbocsátották s a vasútvonal befejező munkálatainak elvégzését egy magánvállalatra bízták.

Kamerunban az utóbbi évek folyamán még műutak építésénél is igénybe vettek munkásokat. Teherszolgáltatásra teherosztágot alkalmaznak, de az álomkóros bennszülötteket e szolgálat alól felmentik. A teherszolgálat korlátozása érdekében a postahivatalok részéről felvehető áruk súlyát maximálták s országutak tervszerű építését hátrózták el, amelyeken járművekkel fogják a teherszolgálatot lebonyolítani.

Szükségmunkákat főleg elemi csapások esetén foganatosítanak.

Francia-Középfrikában (Afrique Équatoriale Française), amely Gabun, Közép-Kongó, Ubangi-Shari és Tsad gyarmatokat foglalja magában, egy 1922. évi rendelet a munkaszabadság elvét mondja ki. A három hónapnál hosszabb ideig tartó munkabérszerződéseket írásba kell foglalni s jóváhagyás végett a közigazgatási hatóság elé terjeszteni. A munkásszabadság elvét azonban csupán a magánvállalkozókkal szemben alkalmazzák teljes szigorral, mert maga a *tartományi* kormányzó is beismerte az Union Coloniale Française 1927. ápr. 28-án tartott ülésében, hogy a Brazzaville-Atlanti Óceán vasút építésekor kénytelenek voltak kb. 15 ezer bennszülöttet a munkához kényszer útján igénybe venni. E vasútépítéssel kapcsolatos kényszermunkáknál az 1927-i rendelet a bennszülöttek igénybe vételének idejét az eredeti 3—6 hónapról 12—18 hónapra emelte fel. A munkások a

helyi szokásoknak megfelelő munkabért, ételmezést és elszállásolást is kapnak. A munkálatok a tervek szerint 1934. tavaszán fejeződnek be, s a munkások számát 4000 főre redukálták.

A vasútvonal építése természetesen a teherszolgálatot is fokozottabb mértékben igénybe veszi. Az építőanyagokat, vasúti síneket, élelmiszereket stb. mind a bennszülöttek által gyalogosan végzett teherszolgálat segítségével szállították rendeltetési helyükre. A már megépített vasúti s az ezzel párhuzamosan haladó műút azonban mind inkább növekvő arányban átveszi a bennszülöttek teherszolgálatát, úgy hogy e tekintetben a bennszülöttek fokozatos mentesítése, legalább is a vasútvonalat környező területeken, nem is olyan távoli jövő reménye.

A bennszülöttek által díjtalanul végzendő szükség- kényszermunkákat főleg a törzsközösségek egészségügyeinek feljavítása érdekében veszik igénybe (az álomkór s a fertőző betegségek elleni intézkedéseknél).

K e l et-Togo mandatumterületén a közcélokra igénybe veendő kényszermunkát a vonatkozó törvényes rendelkezések nem ismerik, noha az 1923-i rendelet büntetést szab ki arra az esetre, ha a közrend s a közbiztonság érdekében végzendő munkát valaki megtagadja. A teherszolgálat főleg közigazgatási célokra vehető igénybe, noha a javuló úthálózat, következtében ez is fokozatosan csökken.

Francia-Nyugatafrikában (Senegal, Francia-Guinea, Elefántcsontpart, Dahomey, Francia-Szudán, Felsővolia, Mauritania és Nigergyarmat) sem a munkaszabadság, sem a munkaszerződések írásbelisége vagy hatósági jóváhagyása nincs kodifikálva. Az 1925. okt. 22-én kibocsátott rendelet 36. cikke szerint a kormányzónak jogában áll rendkívüli esetekben, amikor is kényszerítő körülmények folytán a közigazgatásági hatóságoknak sürgős közmunkát kell elvégezniök, a bennszülötteknek a magánvállalkozókkal kötött munkaszerződéseit átmenetileg hatályon kívül helyezni. Ilyen esetekben tehát a bennszülöttek közcélra kényszermunkát tartoznak végezni.

1927. május 28-tól kezdve a kényszermunkákra vonatkozólag a Madagaskaron már hatályban volt rendszer lépett életbe, amely szerint ezeket a munkálatokat a katonai szolgálatot teljesítő bennszülöttek egy része végzi, akiket munkásszázadokba osztanak be. Katonai kötelezettségük három évig tart. A katonai munkástelepék 100—509 főből állnak, az ide besorozott legénység a gyarmati katonasággal azonos zsoldot kap, amelynek egyharmadrészét takarékbetétként a munkás részére visszatartják. Az ételmezési adagok is ugyanazok, mint a gyarmati katonaságnál, minden munkás tábori ágyat s egy takarót is kap. A 200 főnyi létszámot meghaladó osztagnál tábori kórház és gyógyszertár is van. A büntetések szobafogságból, fogházból és lefokozásból állnak.

A teherszolgálatot legnagyobb részben állatok végzik, bennszülöttet erre a célra csak a legkritikább esetben használnak fel.

Kényszerültetvényeket főleg a gyapottermelés céljaira vesznek igénybe.

Madagaskar szigetén az 1926. jún. 3-án életbe léptetett rendelet állapítja meg a katonai szolgálattal kapcsolatos kényszermunkát; az erre a célra igénybe vett bennszülöttek száma 1928-ban 7000 volt, amelyet 15.000-re kívánnak felemelni¹⁾. E célra főleg a tartalékosokat veszik igénybe s miként a *Dépêché Africaine* 1929. decemberi száma mondja, ez az igénybevétel nem más, mint az adózásnak egy módja, in natura történő adófizetés. A módszer igazságtalansága azonban kézenfekvő, amennyiben ezt csupán a bennszülöttekre alkalmazzák s a gyarmatosítók nem tartoznak katonai kényszermunkát teljesíteni.

Szükségmunkát balesetek, lázadás, hajótörés, vízáradás, tűzvész, sáskajárás és egyéb elemi csapások eseteiben tartoznak a bennszülöttek végezni.

Franciaország *ázsiai* gyarmatain

Francia-Indokínában (Kotshinkina, Annám, Tongking, Kambodsa, Laos és Kwang-Tsou-Wan) a francia hódítók is átvették a régi módszert, amely szerint a kényszermunka egy évben legfeljebb 48 napra s csak 5. km körzetben vehető igénybe. *Annámban* az 1927. évi rendelet egy adóköteles bennszülött »munkaadóját«¹⁾ évi 5 napban állapítja meg. Ebből is 3 nap megváltható. *Kotshinkinában* 25 cent napibért kapnak, 12 km.-es körzetben vehetők igénybe, azonban csupán vízáradás és feltétlenül szükséges közmunkák elvégzése céljából. *Kambodsában* ősi szokás szerint eredetileg minden bennszülött évenként legalább 90 napon keresztül ingyenmunkát tartozott elvégezni, amelyet az 1903. évi rendelet 10 napra mérsékel. *Tongkingban* 30, *Laosban* 20 napból áll az évenkénti kényszermunka ideje, amely azonban egészben vagy részben meg is váltható.

A teherszolgálat *Kotshinkinában*, *Kambodsában* és *Kwang-Tsou-Wanban* közigazgatási célokra már nem vehető igénybe, *Annámban* pedig csak átmenetileg, a Lao-baoi fogház élelmezése s a Bana-ba utazók céljaira. *Laosban* a rossz utak s a túlnyomórészt gyalogösvények következtében elég gyakori ez a kényszermunka, a kereskedelmi árukat azonban kulik és mállás állatok továbbítják. *Tongkingban* a deltavidék elég sűrű út- és vasúti hálózata miatt nem szükséges a bennszülöttek igénybe vétele (noha a nagyszámú és olcsó kulikat igen gyakran felhasználják — rövidebb útvonalon — áruk továbbítására), míg az ország belsejében, a hegyes vidékeken, a rossz utak s a nagy távolságok miatt a közigazgatási hatóságok sűrűn alkalmazzák a bennszülötteket a kényszer teherszolgálatra (tiszték, közigazg. tisztviselők s azok podgy ászainak szállításánál).

D) *Olaszország* gyarmataira vonatkozólag csupán a következő adatok állnak rendelkezésre:

Erythrea tartományra vonatkozólag az 1909. dec. 30-i rendelet 17. cikke szerint a bennszülött munkaképes férfiak csupán a kormányzó jóváhagyásával vehetők kényszermunka elvégzése céljából igénybe (így

¹⁾ A N. M. Hivatal kiegészítő jelentése a *Zwangsarbeit* c. munkához, — Genf, 1929., 8. 1.

karavánútak karbantartására), de egy évben legfeljebb 3 napig s a bennszülöttek, akiknek munkáját vagy egyáltalán nem, vagy csak részben díjazták, otthonuk elhagyására nem kényszerülnek.

Somaliföldön a kényszermunka törvényesen nincs szabályozva. Egyes esetekben a karavánútak fenntartási munkálataira a helyi szokás alapján veszik igénybe a bennszülöttek kényszermunkáját, amelyet megfizetnek vagy adótörlesztés fejében számolnak él. A szükségmunka azokban az esetekben vehető igénybe, mint Erythreában.

Tripolitaniában és *Cyrenaikában* szintén nincs szabályozva a kényszermunka s azt a gyakorlatban közcélokra nem is veszik igénybe.

E) *Japán* mandátuma alatt álló Déltengeri Szigeteken (Karolina, Marianna, Marshall szk.)

a kényszermunkát nem veszik igénybe. Ez alól egyetlen kivétel a kártékony rovarok s a fertőző betegségek fellépésének esetében végzendő szükségmunka, amely alól azonban minden arra kötelezett bennszülött megválthatja magát vagy maga helyett helyettést is küldhet.

F) *Hollandia* gyarmatain:

Holland-Indiában a bennszülöttektől közcélokra büntetés terhe mellett munkateljesítés követelhető, amennyiben arra önként nem jelentkeznek. Minden ilyen kényszermunkát »úri szolgálat«-nak neveznek, amennyiben nem kizárólag helyi jellegű közcélokra szolgál. Így a községeken átvezető út karbantartása nem kizárólag ennek a községnek az érdeke, tehát »úri szolgálat«.

Holland-Indiában különben a kényszer- s a köteles munkát egy 1925-ben megjelent rendelet szabályozza. E szerint a bennszülöttek személyes szolgáltatásainak igénybevételénél tekintettel kell lenni az országos szokásokra, a berendezések fejlettségére, valamint az igénybevétel szükségességének mértékére is. A személyes szolgáltatásokat szabályozó rendeleteket minden öt évben felül kell vizsgálni s azokon az egyetemes érdekek követelte változtatásokat meg kell tenni. A kényszermunka megváltható.

Azok a kényszermunkára kirendelt bennszülöttek, akik távolmaradásukat kellőleg nem igazolják, 3 napig terjedhető elzárással vagy 10 forintig terjedhető pénzbírsággal sújthatók. Azt a tisztviselőt, aki a kényszermunkát jogosulatlanul elrendeli, noha tudja, hogy ilyet nem igényelhet, hét évig terjedhető szabadságvesztés büntetéssel lehet büntetni.

A hollandi indiai gyarmatokon különben díjazott és ingyenes kényszermunkával találkozunk. Az előbbieket vasutak, kikötők, középületek és fontosabb közutak építésénél vétetnek igénybe. A főkormányzónak jogában áll fontos közmunkák elvégzésére díjazott kényszermunkásokat is igénybe venni, ha a közmunka elvégzése a közérdek szempontjából okvetlenül szükséges és önként jelentkező munkásokat még díjazás ellenében sem lehet kapni. »Úri szolgálatra« csakis férfimunkások vehetők igénybe. Lényege abban áll, hogy a bennszülöttek azt adó helyett teljesítik s így végeredményben munka-adónak is nevezhető,

amely alól a munkára kötelezett meg is válthatja magát, időtartama — tekintet nélkül arra, hogy munkabér ellenében teljesítik-e vagy sem — évenként 30 napra terjedhet s 15 km.-nél nagyobb távolságokban nem igényelhető. Az éjjeli munkáért 20 cent jár. A bennszülötteik egyfolytában csak négy egymásra követő napon vehetők igénybe.

A kényszermunka alóli megváltás egyéni vagy kollektív is lehet, ez utóbbi esetben bizonyos számú, kényszermunkára kötelezett és rendszerint egy faluban lakó bennszülött vállalkozik a falut vagy törzsközösséget terhelő kötelemmunka elvégzéséhez szükséges pénzösszeg megfizetésére. Az így befolyt pénzen a tartományi kormányzó a megfelelő kötelemmunkát elvégezteti. Az évi megváltás összege nem lehet nagyobb annál az összegnél, amely akkor eredményeződik, ha az évenként követelhető kényszermunka-napokat egy szabad munkás napi munkabérének kétharmadával megszorozzuk.

Teherhordás kényszermunkaképpen csakis akkor követelhető, ha elégséges önként jelentkező munkás nem áll rendelkezésre. Időtartama egy évben maximum 30 nap lehet. Jáván és Madurán ez is csak menetelő csapattestek csomagjainak továbbszállítása érdekében vehető igénybe. Egyes külső gyarmatrészekben a bennszülöttek hivatalos levelek továbbítására és fogolykísérésre is igénybe vehetők.

Más szükségmunkák pestis, gátszakadás, erdőégések stb. eseteiben vehetők igénybe.

G) *Portugália*

afrikai gyarmatainak (Angola, Kapverdi szigetek, Mozambik, Portugál-Guineában) az 1928. évi rendelet teljesen új alapokon szabályozza a kényszermunkát, amely csupán morális kényszert alkalmaz ilyenkor, így is csak bizonyos halasztást nem tűrő, különös esetben vehető igénybe s a bennszülöttek érdekeit nem sérteti. A munkára igénybevehető korhatára a 14. és 60. életévek közötti bennszülöttekre korlátozódik, a betegek, rokkantak, spahik és közbiztonsági szolgálatot teljesítők, valamint munkaszerződés alapján már munkában állók kivételével; mentesek e munkák alól a törzsfőnökök és mindazok a személyek, akik valamely más portugál vagy külföldi gyarmatról térnek vissza, hat hónapig terjedő időtartamra s a nők a lakóhelyükön kívüli munkáknál.

A legsürgősebb eseteket kivéve egyedül az anyaállam kormánya jogosult a kényszermunkát elrendelni közcélok érdekében, ha kellő számú önkéntes munkás nem jelentkezik.

Kényszerszükségmunkák epidémiák, káros rovarok fellépése és elemi csapások eseteiben élelmezés és lakás ellenében vehetők igénybe. A munka végeztével azonban megfelelő díjazás is jár a munkásoknak.

A kény szerültetvények jövedelme a falut vagy a törzsközösséget illeti, azok elvégzéséért díjazás nem jár, azonban a helyi hatóságok a munka elvégzését a szükséges vetőmagvak, munkaeszközök rendelkezésre bocsátásával megkönnyítik.

Helyi jellegű közcélokra a bennszülöttek a következő esetekben vehetők igénybe: sürgős községi munkák elvégzésénél, ha kellő számú

Önkéntes munkaerő nem áll rendelkezésre, a bennszülöttek falvaiban vagy kerületeiben higiéniai berendezések létesítésére, csatornák és vízgyűjtő medencék s a falvak összekötő útjainak karbantartására, végül kártékony vadállatok elfogására és elpusztítására. Ezek közül kizárólag a sürgős községi munkákat díjazták.

Portugália *ázsiai* gyarmatán, Timorban csak annyiban tér el a helyzet, hogy az 1925-ben kibocsátott rendelet a kényszermunkára igénybe vehető bennszülöttek korhatárát 18—50. év között határozza meg, akik évenként 30 napon át tartoznak a közélelű szükségmunkát teljesen díjtalanul elvégezni. Megváltásnak azonban helye lehet.

H) *Spanyol-Guineában*

az 1928. okt. 5-i rendelet értelmében a városi telepes bennszülöttek évenként 40 munkanapon át helyi jellegű közmunkákat tartoznak elvégezni az állami szolgálatban állók kivételével. Az igénybevételre kijelölt maga helyett pótmunkást állíthat vagy a munka alól magát megválthatja.

1. A színesbőrűek által lakott független államok.

1. *Abesszínia* feudális alkotmánya a kényszermunkát olyan mértékben alkalmazza, hogy az már igen közel esik a rabszolgasághoz.

2. *Libériában* főleg az utak karbantartása végett veszik igénybe a kényszermunkát. A törzsfőnökök az illetőségük alá tartozó területek útjainak gondozásáért felelősek és erre a célra a lakosságot veszik igénybe. Az igénybevétel igen gyakran négy, sőt hat hónapig is tartott évenként s így a lakosságot saját gazdaságuk megművelésétől hosszú időre elvonta, ami 1926-ban majdnem lázadásra vezetett. Az állapotok azonban ma sem kedvezőbbek, amennyiben a lakosság az év nagyobb részében (esetleg 9 hónapig is!) igénybe vehető kényszermunkára. A teherhordó munkákat megfizetik.

3. *Paraguay-ban* minden bel- és külföldi férfi, a 18—50. életévek között, pénzbüntetés terhe mellett, évenként négy napi kényszermunkát tartozik teljesíteni, de a kiszemelt egyén maga helyett pótmunkást küldhet vagy 80 pesóval meg is válthatja magát a munka alól. A közszolgálatban álló polgári és katonai egyének, papok, egyetemi tanárok és hallgatók, konzulok s azok helyettesei felmentést kapnak.

4. *Peruban* útépitéseknél a bel- és külföldi férfiaknak ugyanazon évfolyamai vehetők igénybe azzal az eltéréssel, hogy a 18—21. és az 50—60. év közöttiek évenként hat, míg a többiek tizenkét napot dolgoznak. Az elvégzett munkáért munkabér fizetendő, kivéve az indiánok munkájáért, akik azt — még a spanyol uralom idejéből fennmaradt törvény alapján — díjtalanul tartoznak teljesíteni.

II. Helyi, lokális jellegű közcélokra általában a községi utak, út-átjárók (hidak, átereszek, pallók stb.), víziutak, csónakok, kompok, pihenő helyiségek (vendéglők) építésére és karbantartására, azután a kerület székhelyén iskola s az európai hivatalnokok részére beszálló vendéglők építésére és fenntartására veszik igénybe a bennszülöttek

kényszermunkáját. Az igénybevétel ideje az egyes gyarmatokon nagyon különböző, évente 24—60 nap között váltakozik és rendszerint a 14—60. év közötti felnőtt és munkaképes férfilakosság részéről végzendő, noha a helyi munkálatokra nőket is felhasználnak. Jellemző és egyben az általános közcélokra igénybe veendő közmunkáktól abban is különbözik, hogy *rendszerint* a törzsfőnök (vagy helyettese) rendeli el és nem jár díjazással. Jellegük alig különbözik a törzsfőnök személye részére teljesítendő és országos szokáson alapuló ingyenes szolgáltatóktól, az ú. n. *prestatióktól*, amennyiben a helyi jellegű kényszermunkák rendszerint azokkal egybe is esnek s a munkanapokat e két címen külön is igénybe venni nem szabad. Személyes szolgálat u. i., ha a törzsfőnök által karbantartandó községi út vagy dűlőút munkálataira a főnök alattvalójának munkaerejét veszi igénybe, vagy a kártékony állatokat ezek segítségével pusztítja ki. A helyi jellegű kényszermunka külső jelentkezési formája azonban teljesen független is lehet a törzsfőnök részére végzendő személyes szolgálattól, amennyiben az a község érdekeit szolgáló higiénikus berendezések építésére és karbantartására, temetők gondozására, dsungelek irtására stb. is kiterjedhet. Ezekben az esetekben is a helyi hatóságok felelősek a megszálló hatóságok szerveivel szemben a munkálatok elvégzéséért, amiért is a bennszülöttek igénybevételének joga és egyben kötelessége is indokolt és érthető.

Ezzel a rendszerrel találkozunk a legtöbb angol, valamint francia gyarmatállamban is, azzal az eltéréssel, hogy a helyi jellegű kényszermunkát díjazják. Francia-Kamerunban a kerületi előljáráóságokon minden évben kidolgozzák a következő évben végzendő helyi jellegű közmunkák tervét, amelyet végső fokon a köztársaság legfőbb gyarmati tisztviselője hagy jóvá. Az a körzet, amelyen belül a bennszülöttek ezekre a munkákra igénybe vehetők, nagyon különböző, így Madagaskaron 6 km., míg Indochinában 100 km. lehet. A helyi kényszermunka alól azonban megváltásnak is van helye.

Holland-Indiában az általános jellegű és »úri szolgálat«-nak nevezett kényszermunkákkal szemben ezeket a helyi karakterű közmunkákat »községi szolgálat« névvel jelölik meg, ami a két, közmunka eltérő jellegét élénken karakterizálja. Végül

III. a magánvállalkozások érdekében a bennszülöttek részéről kényszermunkát igénybe venni általában tilos, azonban mivel a gyarmati tisztviselők a munkásokat toborzó magánvállalatoknak gyakran segítségére sietnek olyképpen, hogy a bennszülötteket az ezeknél vállalandó munkára rávenni igyekeznek s ennek sikere érdekében tekintélyüket is latba vetik, a munkára való reábirás *közvetett* esetével állunk szemben. Előfordult, hogy a magánvállalatok kereskedelmi áruikat igen jelentékeny távolságra, így Belga-Kongóban 500—600 km.

távolságra is vitették a bennszülött férfiakkal, nőekkel, sőt a gyermekekkel is, akiket a mondott módon toboroztak ezekre a munkákra s ezért mindinkább terjedt a gyarmatosító államok között az a felfogás, hogy a gyarmati tisztviselők nem segíthetik elő tekintélyükkel és hivatali állásukkal a magánérdekek szolgálatának ezt az elfajulását s hova-tovább csak a munkások toborzása körüli tanácsadásra és az alkalmaztatás ellenőrzésére korlátozódott tevékenységük. Az irányzat kétségkívül a hatósági beavatkozástól teljesen mentes munkavállalás felé halad.

Belgium s a *Brit-birodalom* gyarmatállamaiban és mandátumterületein általában tilos a hatóságoknak a munkástoborzásoknál közreműködniök. Kéniában és Délnyugat-Afrikában a munkakerülőket hatósági intézkedéssel szorítják munkavállalásra. Általános tilalom áll fenn *Franciaország* gyarmatain és mandátumterületein is. Francia-Kongó területének felét 1899-ben 38 részvénytársaságnak 30 évre bérbeadták (ú. n. koncessziós területek) s egyben olyan jogokat biztosítottak részükre, amelyek a kényszermunkához nagyon hasonlók. Így a bennszülöttek kötelesek voltak meghatározott mennyiségű kaucsukot a társaság által megállapított árakon ennek beszolgáltatni, ami végeredményben közvetett kényszermunka volt. Ezek az állapotok a szerződések lejárta után, 1929-ben általánosságban megszűntek. Egyes államokban, így Tuniszban és Szíriában pénzelőlegek kiutalása útján igyekeznek a munkásokat, illetve a haszonbérllő bennszülötteket lekötöni, ami szintén közvetett munkakényszerre vezet s így végeredményben a munkaszabadság elvével ellenkezik.

Holland-Indiában a Kelet-indiai Társaság az öt éves angol uralom idejében (1811—1816) egyeseknek eladott telkekkel bizonyos szolgáltatásokra vonatkozó igényeket is átruházott, így nevezetesen igényelhetik a telken átvezető utak s az azon levő hidak karbantartását, nappali és éjjeli őrséget s egyéb magáncélokra a bennszülöttek munkáját. Ezek a koncessziós területek a holland kormány hivatalos kimutatása szerint 1928-ban 4949 négyzetkilométert tettek ki. A munkákat a 16—50 éves bennszülöttektől igényelhetik s az alól csupán a rokkantak, a betegek s azok vannak felmentve, akik a helyi szokások alapján nem teljesítenek ilyen munkákat. Az igényelhető munka egy évben 52 napot vagy hetenkint egy napot tesz ki, naponta 12 munkaórát számítva (pihenő idő s a megtett út beszámításával). A telektulajdonos a munkást élelmezni s munkájának megfelelő munkabért tartozik kiutalni, amiből az élelmezési költségek levonhatók. Az a bennszülött, aki a munkát teljesíteni vonakodik, a telektulajdonos indítványára megbüntethető. A bennszülött maga helyett helyetttest is állíthat s a munka alól megválthatja magát.

Portugália gyarmatain szintén általános tilalom áll fenn a bennszülötteknek a magánvállalkozások érdekében teljesítendő kényszermunkájára vonatkozólag. Ilyen kényszerítő eszköz a tettleges bántalmazás, sőt az erre irányuló fenyegetés is abból a célból, hogy ezáltal a bennszülöttet magánosoknál teljesítendő munkára akár köz-

vetlenül, akár közvetve, a törzsfőnökök útján rábírnák. Kivételek azok a hatósági intézkedések, amelyeket magánosok kérelmére a már elvállalt munkák bevégezése érdekében foganatosítanak. A köztisztviselőknek elbocsátás terhe mellett tilos a bennszülöttet valamely magánvállalkozás érdekében teljesítendő munkára kényszeríteni, sőt az ilyen munkások toborzásánál sem lehetnek jelen.

Mindezek a rendelkezések azonban az alacsonyan megszabott hatósági munkabérek folytán könnyen illuzórikussá válhatnak, amennyiben a közvetlen kényszer tilalma helyébe a közvetett kényszer léphet. Az 1928. évi törvénykönyv u. i. a bennszülött napi munkabérért a bennszülöttadóhoz arányosítva, ennek 1—1.5%-ban állapítja meg, aminek következtében a bennszülötteknek egy évben mintegy 100 munkanapot kell ilyen bémunkával eltölteniök, hogy adókötelezettségüktől megszabaduljanak¹⁾.

¹⁾ A rendelkezésre álló adatok nem nyújtanak kellő tájékoztatást arra vonatkozólag, hogy az ismertetett intézkedések az ú. n. Prazó-területekre is kiterjednek-e. Az ú. n. „prázó-rendszer“, amely Zambezi vidékén volt gyakorlatban, tulajdonképpen maradványa annak a feudális politikai és szociális rendszernek, amelyet a portugálok a Zambezi vidékén és Mozambikban, e területek meghódításakor találtak. Lényegében a törzsfőnökkel szemben alárendeltségi viszonyban álló altörzsfőnököknek adófizetési kötelezettségéből állott, amelyet ezek vagy munkateljesítménnyel vagy mezőgazdasági termények természetbeni szolgáltatásával vagy katonák rendelkezésre bocsátásával róttak le. A XVI. század elején, ezek a törzsközösségek lassankint széthullanak, a törzsfőnökök helyét a hódítók foglalják el s azok jogaiba lépnek. A rendszer a XVIII. század folyamán átalakul, amennyiben a haszonbérlok az államnak haszonbér fizetésére köteleztettek s annak katonai vállalkozásaiban is részt kellett venniök. A központi hatalom erősödésével mindinkább csökkent a helyi hatóságok (az altörzsfőnökök) hatalma is, a bennszülött lakoságnak addigi adófizetési kötelezettsége azonban fennmaradt s azt a földbirtok haszonbérloíval szemben kellett teljesíteniök. Ezt a rendszert az 1880. évi (okt. 27.) törvény sem tudta megszüntetni, noha az ezzel a céllal készült.

A portugál kormány ebben a tárgyban a N. Sz.-hez intézett emlékiratában (ld. a N. Sz.-nek C. T. E. 17. publikációját, 50—51. l.) a „prázó-rendszer“ előnyét Portugál-Keletafrika központi területein élő bennszülött lakosság munkaiszonyának hathatós leküzdésében látja. A „prazo“ területeket u. i. évenként meghatározott haszonbér fejében adják bérbé s a haszonbérbe vevő (arrendatario) a bennszülöttel szemben bizonyos kötelezettségeket is elvállal, beszedi a fejadókat, stb. Ennek a rendszernek az az előnye, hogy a bennszülöttek megelégedett életet* élnek, ősrégi szokásaikat követik, amikor a földet megművelik s így az ország a fejlődés útján halad. Különösen az olaj- s a kokuszpálmaültvényeken észlelhető a rendszer előnye, amely már évszázadok óta sikeresen áll ellen mindennemű reform vagy megszüntetési törekvésnek.

A „prázón“ lakó bennszülött munkáját csakis az arrendatario veheti igénybe, viszont a bennszülött köteles meghatározott munkabér ellenében az európai haszonbérloínél munkába állani. Az 1919. évi rendelet szerint ez a munkaidő egy félévben van meghatározva. A bennszülötteknek azonban szabad költözködési joguk van s e tekintetben a „prázók“ vagy az anyaállam.

A színesbőrűek által lakott független államok közül:

Guatemalában a bennszülötteket igénybe lehet venni mezőgazdasági munkálatok elvégzésére. Az igénybevétel vagy katonai szolgálatra történő behívás vagy pedig szabadságvesztés büntetésének kilátásba helyezése útján történik.

Libériában a bennszülöttek gyermekeit az amerikai-libériai családok örökbe fogadják s velük házi vagy más kézi munkát végeztetnek. Ez a rendszer számos visszaélésre vezethet.

E mellett minden bennszülött zálogba adhatja önmagát vagy családtagjait a felvett kölcsön biztosítékeképpen. 1923-ban eltiltották a libériai állampolgároknak akarattuk ellenére, valamint a külföldiek javára történő elzálogosítását s megengedik a zálogból leendő megváltást az eredeti kölcsönösszeg visszafizetése ellenében.

Libériában ezenfelül napi 1 shilling munkabér fejében a törzsfőnökök pénzbüntetés terhe mellett kötelesek két falu közötti teherszolgálatra utasoknak bennszülötteket rendelkezésre bocsátani. A bennszülöttek ki- és bevándorlásának megfelelő szabályozása helyett az ország legértékesebb munkásait, az ú. n. »kroo-boy«-okat szerződésileg bérbe adják egy külföldi társaságnak, amely a bérbeadóknak minden egyes kibérelt munkás után megfelelő fejpénzt fizet¹⁾.

által kormányzott terület között szabadon választhatnak. A gyakorlatban a félévi munkaidő rendszerint megrövidül.

Portugália 1925. szeptemberében megjelent hivatalos gyarmatügyi közlönyében, a „Boletim da Agencia Geral das Colonias“-ban közölt adatok szerint 1919-ben a „prazo-területeken“ foglalkoztatott bennszülöttek száma 30.000 volt, s miután a közlemény szerint ezek egy évben átlag 3 hónapot dolgoznak, a munka folytonosságát tekintve megállapítható, hogy a „prázókon“ mintegy 120.000 munkaképes bennszülött lakik. Ezek dacára a bennszülött munkaerőknek olyan hiányát állapították meg, hogy sok „prázó-területet“ fel kellett hagyni.

Portugália afrikai gyarmatainak két privilegizált társaság, a Mozambik- s a Nyassa-társaság törvényes koncessziókat élvez a bennszülött munkák, igénybevételére vonatkozólag. Az előbbit 1888-ban alapították s 1891-ben Manica és Sofala tartományok felett quasi-suverenitással ruházták fel 25 évi időtartamra. Ennek lejártá után a koncessziót további 25 évre meghosszabbították. A társaságnak többek között adószedési s új, pénz- vagy munkaadó-kivetési joga is van közmunkák végrehajtása céljából. A társaság intéző bizottsága többségének portugál állampolgárokból kell állnia s az elnök a kertületi kormányzóéval hasonló jogkörrel rendelkezik.

Általánosságban a Nyassa-társaságnak is hasonló koncessziója van. A kiszabott munkát teljesíteni vonakodó bennszülöttek bíróság elé állíthatók, amely vagy szabadság vészesre vagy kényszermunkára ítéli őket. A társaságot a bennszülött munkások toborzásánál a helyi hatóságok támogatják. A bennszülöttek igénybevételi eljárásának módoszatait az 1922-ben megjelent rendelet szabályozza. A teljesített munkálatokért megfelelő munkabér fizetendő.

Az 1927. évi rendelet, amely a munkaszabadságot szabályozza, ezt az elvet a Mozambik- s a Nyassa-társulat területeire is kiterjeszti.

¹⁾ La. B.H.F. Reeve: The Black Republic, 1923. 118—119, 1,

1926-ban a »Firestone Plantation Company« nevű amerikai társaság Libériában 1 millió acre területet vett bérbe 99 év tartamára, nagyarányú ültetvények létesítése céljából s egyben egy 2000 acre terjedelmű ültetvényt (Mont-Barcley) is kibérelt. A libériai kormány kötelezettséget vállalt, hogy »a megfelelő s a sikeres ültetvény munkálatokhoz szükséges munkaerőt biztosítani fogja«, ezzel szemben a társulat is kötelezte magát, hogy nem fog külföldről kiképzetlen munkásokat behozni. A társaság részére szükséges, évenkénti 10.000 munkás betoborzása végett külön munkahivatalt létesítettek. Ez munkásigényét a közigazgatási hatóságokkal közli, amely azt a törzsfőnöknek továbbítja. A társaság minden egyes munkába állított munkás munkanapja után 1—1 centet fizet a munkahivatalnak, valamint az illetékes törzsfőnököknek is, akiknek így anyagi érdekük fűződik ahhoz, hogy a bennszülöttek munkába álljanak. Ez a rendszer végeredményben kényszermunkát jelent, amelyet a törzsfőnökök a mondott okokból még elő is mozdítanak. A társaság teljes üzeme esetén kb. 300.000—350.000 munkást foglalkoztat, ami Libéria egy és fél millió lakosához viszonyítva, annak $\frac{1}{5}$ -ét teszi ki.

Az Északamerikai Unió néhány déli államában a rabszolgaegyezménynek 1929. márc. 21-én bekövetkezett ratifikálásáig szokásban volt, hogy szabadságvesztésre ítélt négereket magánvállalkozóknak adtak ki munkára. A mondott időponttól kezdve azonban a kényszer- vagy a kötelessmunkát teljesen eltörölték, a "büntető ítéletben kiszabott kényszermunka kivételével.

b) A kényszer- s a kötelessmunka hatásai, a nemzetközi szabályozás szükségessége.

A gyarmatosító államok, amikor gyarmatpolitikájuk egyik eszközül a bennszülöttek által végzendő köteles munkát tették, abból — a már alig tartható — feltevésből indultak ki, hogy mivel a munka általános emberi kötelesség, erre a gyarmataikon élő bennszülötteket minden eszközzel, esetleg kényszerrendszabályokkal is hozzá kell szoktatni. A gyarmatosítás »áldásait« nemcsak abban látták, hogy az egyes törzsek közötti csaknem szakadatlan háborúskodásoknak fokozatosan véget vetettek, a rabszolgaságot eltörölték, a gyarmatáruknak piacot teremtettek, az egészségügy s a nevelés terén a fejlődés útjára vezették a bennszülötteket, akiknek egyéni karaktere mindezeknek a behatásoknak következményeképpen mindjobban hozzáidomul az európai felfogáshoz, hanem abban is, hogy a bennszülötteket ránevelik a munkára, amelynek kikényszerített formáját ugyan ők is elítélik, azonban a baj okát az elégtelen közigazgatásban vagy a munkaadók magatartásában, nem pedig a lényegben, magának az élvnek tarthatatlanságában keresik. Egészen eltekintve attól, hogy a modern pedagógia az erőszakot a nevelés eszközeiből végleg kikü-

szöbölte, célra sem vezető a kényszer útján történő munkára nevelés, mert maradandó hatása sohasem lesz. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy a gyarmatosító államok hipokrita felfogása tükröződik vissza ebben a módszerben, amelynek alkalmazását az a tény tette szükségessé, hogy a sokszor óriási kiterjedésű gyarmatokon kellő mennyiségű és olcsó, vagy gyakran ingyen munkaerő álljon rendelkezésre, mivel az anyaállam nem tudta vagy nem is akarta a szükséges munkásokat saját állampolgáraiból fedezni.

A gyarmatok bennszülött lakossága mindenkor büntetést vagy az állam s a munkaadó részéről jött elnyomást látott a kényszerszermunkában, amely megfosztja őt a szabad munka kedvezőbb munkafeltételeitől, igen gyakran elszakítja családjától, otthonától, sőt törzsétől is, és sorsát nagyban hasonlóvá teszi a rabszolgáéhoz. Ilyen körülmények között a munkaeredmény a minimumra redukálódik s a kényszerszermunkát végig »szenvedett« bennszülött még azt a csekély kedvét is elveszti mindennemű munka iránt, amely benne esetleg a munka kezdetén megvolt. Érthető tehát, hogy a kényszerszermunkánál igénybe vett bennszülött — akárcsak a felszabadult rabszolga — újabb kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül többé nem dolgozik.

De hasonló a kényszerszermunkának gazdasági értéke is. *Amenj* angol gyarmatügyi miniszter 1925-ben közzétett jelentésében (Report of the East Africa Commission, 1925.) megállapítja, hogy a kényszerszermunka gazdasági eredményei mindenkor alatta maradnak a szabad munka eredményeinek. *Augagneur* Viktor volt miniszter és tb. gyarmatügyi kormányzó pedig arra is rámutat¹⁾, hogy a kényszerrendszabályok végrehajtása igen költséges adminisztrációt igényel s mivel a személyes szabadságot önkényesen korlátozza, passzív ellentállást, sőt lázadást is kiválthat a bennszülötteknél.

A kényszerszermunka tehát semminemű gazdasági előnnyel nem jár, szabadmunkások alkalmazásával azonos, sőt esetleg kedvezőbb gazdasági eredmények érhetőek el.

A rendszer egészségügyi hatásai pedig egyenesen katasztrofálisak Köztudomású és tapasztalati tény u. i., hogy a primitív, népek az éghajlat s a táplálkozási viszonyok változásaival szemben rendkívül érzékenyek. All ez a munkaképes férfiakra, de fokozottan áll a nőkre s a gyermekekre vonatkozólag. Es mégis, különösen vasútépítéseknel ez utóbbiakat is hosszantartó kényszerszermunkákra vették igénybe, ami nemcsak gyakori és tömeges megbetegedéseket, hanem

¹⁾ „Principes de Colonisation“ c. cikkében. Megjelent a Les cahiers de la République Lettres, des Sciences et des Arts 1928. ápr. számában, 28. l.

olyan sűrű halálozási eseteket is vont maga után, hogy az európai államok figyelmét is felkeltette.

Ezek a káros egészségügyi viszonyok nemcsak a tényleg foglalkoztatott bennszülötteket sújtják, hanem természetesen a jövő generációra is. Így egész országrészek elnéptelenednek, a munkások között gyakoriak a fertőző betegségek, akik azokat vagy már magukkal hozzák s addig egészséges vidékek lakossága között is elterjesztik, vagy megfordítva. Mindezeket az egészségtelen higiéniai viszonyokat még az elégtelen táplálkozás is károsan befolyásolja.

Hasonló képet mutat a bennszülötteknél a kényszermunka *szociális hatása* is. Az otthonától távol, néha több száz km-re kényszermunkát végző bennszülött vagy már a munkálatok tartama alatt elkölti élelmézésének feljavítására amúgy is csekély keresményét, vagy pedig a munka végeztével a hazafelé megtett úton éli fel azt, úgyhogy teljesen szegényen ér haza otthonába. Ez még talán a kedvezőbb eset, mert a már ismertetett egészségügyi viszonyok következtében nagy részük elpusztul s így a bennszülött lakosság a civilizáció »áldásainak« hatása alatt megtizedelődik, fokozatosan pusztul. Ezt látva és tapasztalva, érthető, hogy a bennszülött lakosság menekül a forgalmi gócpontok közeléből, elbújdosik s így a falvak lakossága ez ókból is állandóan apad. A kényszermunka előli menekülésnél, amit a bennszülöttek még saját otthonuk elhagyása árán is megvalósítanak, igen jelentős lelki motívum az is, hogy azok a bennszülöttek, akik már nem állnak a legalacsonyabb kultúrfokon, az elnyomatás megaláztatásaitól igyekeznek szabadulni, amit ők a kényszermunkában látnak szimbolizálva.

A kényszermunka ellen felhozott okok természetesen nem jelentik azt is, hogy a bennszülötteket a gyarmatosítások óta ért számos baj csakis ezekre vezethető vissza, hanem csupán azt, hogy a kényszermunka vázolt következményei folytán azok felfokozódnak. És ezek dacára bizonyos időre, a vasutak, a műutak kiépítéséig szükség van a bennszülöttek munkájára, annak határozott hangsúlyozása mellett, hogy ez teljesen szabadmunka legyen, a bennszülött önkéntes munkavállalása alapján s emberséges munkafeltételek és munkabérek mellett. A tartomány belsejében, tengerpartoktól távol gyűjtött és termelt gyarmatarúk, kaucsuk, pálmaolaj, gyapot stb. csak akkor jelentenek gazdasági értéket, ha be tudnak kapcsolódni a világgazdaság vérkeringésébe. Ez igazolja a teherárúk elszállításával kapcsolatos kényszermunkák szükségességét, ami azután az élet számos vonatkozására is kihat, illetve visszahat a bennszülött kulturális és szociális stb. életviszonyaira is. A gyarmatok kulturális életszükség-

léteit a gyarmatosító államok rendszerint és nagyrészt a gyarmatokból nyert bevételekből fedezik s így annál a szoros kapcsolatnál fogva, amely a gazdasági s a szociális viszonyok között fennáll, könnyen érthető, hogy az előbbieket javulása egyenes arányban vonja maga után az utóbbiak kedvezőbb kialakulását. A gyarmatoknál is érvényes az az általános szabály, hogy a gazdasági fejlettségi fokot a lakosság fizikai, szellemi és erkölcsi fejlettségi fokának együttes eredője határozza meg.

A gyarmatoknak pedig, hogy a mostaninál magasabb gazdasági és szociális fejlődési fokot elérhessék, be kell kapcsolódniuk a fejlettebb államok magasabb kultúráiba. Ezt pedig csakis közlekedési útjaik kiépítésével, illetve tökéletesítésével érhetik el, ez az első lépés az előrehaladás terén. Amíg ezt a mondott feltételek mellett el nem érik (szabad-munka bérszerződés és emberséges munkafeltételek mellett) szükség van a munkájukra, a segítségükre, noha az európai katasztrófális munkanélküliség talán néhány év alatt ennél szükségesét is kiküszöböli.

Ha pedig a bennszülöttek a szellemi fejlettségnek arra a fokára emelkednek, hogy munkájuk szociális előnyeiket maguk is belátják, aligha fognak visszariadni a munkálatokban való "önkéntes részvételtől" s így a kényszermunkának fent vázolt káros következményei talán önmaguktól kiküszöbölnődnek. A gyarmatosítóknak kellene tehát elősegíteniök ennek a közszellemnek kialakulását s mindenekelőtt lemondaniuk arról a gyakorlatról, hogy a bennszülötteket lakóhelyüktől több száz km.-nyi távolságban is felhasználják.

A munka így továbbra is »kényszermunka« marad, holott azt a már jelzett humánus elvek szem előtt tartásával, az összesség érdekében végzendő »köz munkává« kellene minősíteni s ezt a szabad munkát kötelezettséggé csakis akkor lehessen átváltoztatni, ha kellő számú önkéntes jelentkező nem akadna annak elvégzésére.

De a gyarmatállamok a fejlődésnek erre a fokára csak akkor juthatnak el, ha a gyarmati igazgatás technikáját megváltoztatják. Nem csak jól működő közigazgatási szervezetet, hanem megfelelő és sikeres felügyeletet kell gyarmatállamaikba bevezetniök, amelyeknek lakosságát sok helyen még most is tudatosan a legprimitívebb viszonyok között igazgatják s előlük a kultúra áldásait, saját önző érdekükben, hermetikusan elzárják.

Ennek az önző gyarmatpolitikának leküzdésére a leghathatósabb eszköz, a bennszülött lakosság szociális életébe történő *nemzetközi beavatkozás*; az ottani munkaviszonyok nemzetközi úton történő szabá-

lyozása. A N. M. Sz.-nek 15 éves múltja bebizonyította, hogy jogalkotásai útján, ha nem is a remélt mértékben, de igen sok esetben hozzájárult az egyes országok és nemzetek szociális fejlődéséhez. Amikor tehát a kényszermunka szabályozását a XIV. konferencia napirendjére kitűzte, nemcsak az EO. 23. cikkében foglalt rendelkezésnek kívánt eleget tenni, hanem a bennszülöttek szociális helyzetének javítását is szem előtt tartotta. Erre pedig egyszer már reá kellett térni, hogy ezáltal a gyarmatpolitika szociális irányzatára nemzetközi szabályozás útján kihatva, a gyarmatállamok lakossága részére is »méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítva«, őket minden hátsó gondolat nélkül szintén részesévé tegyék az emberiség közkin-cseinek, a kultúra s a civilizáció áldásainak.

c) A kényszer- s a kötelemmunka nemzetközi szabályozásának története.

Már a kényszermunkára vonatkozó fejtegetések bevezető sorai-ban rámutattunk arra a körülményre, hogy az EO. 23. (s 22.) cik-keinek rendelkezései, illetve azok végrehajtásával összefüggő intéz-kedések egyaránt érintik a N. Sz.-t valamint a N. M. Sz.-et is, amiért is e kérdés mind a két nemzetközi Szervezetet foglalkoztatta.

I.

A Nemzetek Szövetségének ezirányban kifejtett tevékenysége az 1926. évi VII. közgyűlésén elfogadott ú. n. »Rabszolgaegyezmény«-ben kulminált. A kérdésnek ez a megoldása formailag talán nem a leg-szerencsésebb, mert a kényszer- vagy kötelemmunka lényegileg igen távol áll a rabszolgaság intézményétől, ennek jogi berendez-kedésétől, s a szabályozás egyöntetűsége könnyen a két intézmény azo-nosságának hitéi keltheti a felületes szemlélőben. Ez okból helyesebb lett volna a kényszer- vagy kötelemmunka szabályozását a kérdés szociálpolitikai természeténél fogva kizárólag az arra hivatott N. M. Sz.-nek átengedni s annak a rabszolga-ellenes egyezményben tör-tént szabályozása helyett a már ismeretett közgyűlési és tanácsi hatá-rozatok meghozatalára szorítkozni.

A rabszolgaság leküzdésének nemzetközi szabályozását először *Montesquieu* sürgeti, de csak az 1815. évi *bécsi kongresszus* deklarálta, Északamerika angol gyarmataiból és Angliából kiindult mozgalom hatása alatt, febr. 8-i hires határozatában a négerrabszolgákkal foly-tatott kereskedést a humanizmus s a közerkölcs alapelvei megsértésé-nek. A kérdés gyakorlati megoldásra csupán az 1841. dec. 20-án megkötött ú. n. *ötös szerződésben* került, amelyben Anglia, Ausztria, Francia-, Porosz-, s Oroszország az ú. n. »gyanús zónában« (az Atlanti

Óceánnak Afrika és Amerika közötti, valamint az Indiai Óceánnak nyugati részében) feljogosították a hadihajókat, hogy a rabszolga-kereskedés gyanújába jöhető hajókat átkutathassák. Az ötös szerződéshez 1848-ban Belgium, majd 1879-ben (Poroszország helyébe) Németország is csatlakozott. Anglia az Északamerikai Unióval 1862-ben kötött ilyen értelmű szerződést.

Afrika barátságos felosztása után, 1885-ben 16 hatalom az ú. n. *Kongó-akta* aláírásával arra kötelezte magát, hogy a rabszolga-kereskedésnek minden rendelkezésre álló eszközzel véget vet s azokat, akiket ebben bűnösöknek talál, megbünteti.

A Kongó-aktában lefektetett alapelvek végrehajtása végett ült egybe 1889. nov. 18-án a brüsszeli konferencia, amely tanácskozásainak eredményeit az 1890. évi júl. 2-i *brüsszeli szerződésbe* foglalta egybe. A 100 pontból álló szerződés I. fejezetében a hatalmak a rabszolga-kereskedelem elleni gyakorlati rendszabályokat foglalják egybe. Megjelölik azokat az eszközöket, amelyeket a rabszolga-kereskedés útvonalainak lezárására alkalmasaknak tartanak, így többek között cirkáló hajójáratok fenntartását, amelyek bázisa valamely közelfekvő kikötőben lenne, büntető rendelkezéseket hoznak a rabszolga-kereskedelemmel foglalkozók ellen stb. Az egyezmény technikai végrehajtására Zanzibarban nemzetközi tengerészeti, Brüsszelben pedig külön irodát állítanak fel.

A Párizs-környéki békeszerződések a Kongó-aktát s a brüsszeli szerződést hatályon kívül helyezték. A *trianoni* békeszerződés 217., illetve 218—230. cikkei nem sorolják fel ezeket sem a hatályban fennmaradó, sem a csatlakozásra kijelölt nemzetközi szerződések között. Az EO. 22. cikkének 5. bekezdése, amely a »B« mandátumokra vonatkozik, a rabszolga-kereskedelem eltiltásáért a Megbízott Hatalmat teszi felelőssé.

a) A Párizs-környéki békeszerződések kényszermunkára vonatkozó közvetlen rendelkezéseket nem foglalnak magukban. Az EO. 23. c-nek már idézett részein kívül, a 22. cikkben szabályozott »B« és »C« mandátumokkal kapcsolatban, csupán a megbízó okmányok szövegében történik mindezt utalás. Így a »B« mandátumoknál:

»A mandatarius... 3. eltilt mindennemű kényszer- vagy köteles* munkát azok kivételével, amelyeket fontos közmunkák és szolgáltatások elvégzése végett megfelelő bér ellenében igényelnek...

4. a munkaszerződések s a munkástoborzások pontos ellenőrzése útján védi meg a bennszülötteket a visszaélésekkel, megtévesztésekkel és erőszakosságokkal szemben.«

A »C« mandátumoknál a megfelelő szövegezés a következő:

»A mandatariusnak ügyelnie kell arra, hogy semminemű kényszermunkákat ne vegyenek igénybe, kivéve a fontos közmunkákat és szolgáltatásokat s ezeket is csupán megfelelő munkabér ellenében«¹⁾.

¹⁾ A N. M. Hivatal kiadásában 1929-ben megjelent „Zwangsarbeit“ c. szürkekönyv 8. lapján.

A két szöveg között lényeges eltérés nincs.

b) A N. Sz.-nek kebelében megalakult Ideiglenes Rabszolgaellenes Bizottság a Tanács elé terjesztett programjában a kényszer- s a kötelemmunkával kapcsolatosan a következőkre kívánta a figyelmet felhívni.

»4. A köz- vagy magáncélokra igénybevett, megfizetett vagy ingyenes kényszermunka különféle fajaira,

5. és azokra az intézkedésekre., amelyeket vagy már végrehajtottak, vagy abból a célból vettek fogatba, hogy a rabszolga- vagy kényszermunkáról a szabad bér munkára vagy az önálló termelésre való átmenetet egyengessék«.

c) A N. Sz.-nek Tanácsa a Bizottságnak e munkaprogramját elfogadta s azt határozati javaslat formájában a N. Sz.-nek 1925. évi hatodik közgyűlése elé terjesztette. Ennek (hatodik) bizottságában a Brit-birodalom képviselője: Viscount Cecil of *Chelwood* újabb javaslatot nyújtott be, amelyben a rabszolgaellenes nemzetközi egyezmény elfogadásának szükségességére rámutatva, abba olyan értelmű szakasz felvételét indítványozta, hogy a fontos közcélokra igénybe veendő kényszermunkákon kívül azokat teljesen és mindenütt szüntessék be, miután »a munkának ez a formája a rabszolgasághoz hasonló viszonyokat képes előidézni.«

Viscount Cecil javaslatát, külön albizottsági tárgyalás után, a hatodik bizottság némi módosítással magáévá tette s egyben felkérte a Tanácsot, hogy a kidolgozott egyezménytervezetet állásfoglalás végett ne csupán a N. Sz.-be tartozó tagállamokhoz, hanem a Szövetségen kívül álló azokhoz az államokhoz is juttassa el, amelyeket célszerűségi okokból az előkészítés munkájába be akar vonni. A Tanács, majd a közgyűlés is, elfogadva az egyezménytervezetet s ez utóbbi indítványt, állásfoglalás végett a következő nem tagállamokat is megkeverte: Afganisztán, Egyiptom, Equador, Északamerikai Egyesült Államok, Mexikó, Németország, Oroszország, Szudán és Törökország.

Az államok nagy részéből beérkezett válaszok alapján a következő évben, 1927-ben összeült hetedik közgyűlés újból letárgyalta a rabszolgaellenes egyezménytervezetet s annak 5. cikkéként a kényszermunkára vonatkozó következő rendelkezést vette fel:

»A Magas Szerződő Felek elismerik, hogy a kényszer- vagy kötelemmunkának komoly következményei lehetnek s ezért arra kötelezik magukat, hogy az állami fennhatóságuk, jogszolgáltatásuk, protektorátusuk, főhatóságuk vagy gyámságuk alá tartozó valamennyi területen megfelelő intézkedéssel elejét veszik annak, hogy a kényszer-

vagy a kötelesmunka a rabszolgasághoz hasonló viszonyokat idézhessen elő.

Egyetértenek abban, hogy

1. a következő 2. bekezdésben foglalt átmeneti intézkedések kivételével kényszer- vagy kötelesmunka csakis közcélokra igényelhető,

2. a Magas Szerződő Felek igyekezni fognak mindazokon a területeken, amelyeken a kényszer- vagy a kötelesmunkát közcélokon kívül egyéb célokra még mindig igénybe veszik, ezt a gyakorlatot hovatovább s a lehető leggyorsabban megszüntetni s hogy ezt a kényszer- vagy kötelesmunkát, ameddig meg fennáll, csak kivételesen, megfelelő munkabér ellenében és azzal a feltétellel lehet igénybe venni, hogy annak kapcsán a rendes lakóhely megváltoztatását nem kívánják;

3. az illető terület illetékes központi hatósága minden körülmények között viseli a felelősséget a kényszer- vagy a "kötelesmunka alkalmazásáért"¹⁾.

A rabszolgaellenes egyezményt a N. Sz. tagjainak legnagyobb része ratifikálta. *Magyarország* részéről a ratifikáció ez ideig még nem történt meg, nyilván azért, mert az egyezmény gyakorlati alkalmazására nálunk még nemzetközi viszonylatainkban is aligha kerülhet sor.

II.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, miután a N. Sz. a rabszolgaellenes egyezményt elfogadta, ennek 1926. évi közgyűlési és tanácsi határozataiban foglalt felhívása alapján már az 1927. év folyamán megkezdte a kényszer- s a kötelesmunka nagy horderejű szociálpolitikai kérdéseinek szabályozásával Összefüggő munkálatait. Első teendője volt, hogy megalakította a Bennszülöttmunkák Szakértőbizottságát, amely 1927. jún. 7—12. közötti ülésin elhatározta, hogy a N. M. Hivatalnak ide vonatkozó munkálatait nyilvánosságra hozza s a kényszermunka nemzetközi szabályozásának problémáját mielőbb a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia elé terjeszti. Elvileg azonban már most hangoztatja, hogy a kényszermunka minden formája mielőbb megszüntetendő.

A bizottság 1928. dec. 4—8-ig tartott második ülészakán főleg a kényszermunkával kapcsolatos azokkal a kérdésekkel foglalkozott, amelyek első tárgyalásban a XII. konferencia elé kerülnek. Végül a bizottság harmadik ülészakán (1930. máj. 15—17.) elsősorban a kormányoknak e kérdésben beérkezett válaszait, ezek figyelembe vételével a XIV. konferencia elé kerülő egyezménytervezet részleteit s az ezzel

¹⁾ „Zwangsarbeit“, 15. és 16. lap.

kapcsolatos javaslatokat tárgyalta le. A bizottság, amelyben a legkiválóbb gyarmatügyi szakértők foglaltak helyet, a N. M. Hivatalnak e kérdés technikai megoldására vonatkozó munkálataiban szinte felbecsülhetetlen segítséget nyújtott¹⁾.

d) A kényszermunka s a kötelemmunka nemzetközi szabályozása a tizennegyedik konferencia határozataiban.

A probléma a kétszeri tanácskozás elve alapján első ízben az 1929. évben megtartott XII. konferencia napirendjén szerepelt, amikor is a kérdésnek a XIV. konferencia napirendjére leendő kitűzését határozták el. Az ezzel kapcsolatban elfogadott kérdőívet a munkásdelegátusok indítványára a következő három ponttal egészítették ki: a bennszülöttekre vonatkozó egyesülési jog, nyolcórás maximális munkaidő a kényszermunkáknál s végül a N. M. Hivattal kapcsolatban a kényszermunka állandó szakértő bizottságának felállítása.

Ilyen előzmények után került a kérdés végleges megoldása a XIV. konferencia napirendjére, amelynek ülészsaka 1930. jún. 10—30. között folyt le. A konferencia napirendjén a következő kérdések szerepeltek:

1. A kényszermunka (másodszeri tanácskozásban).
2. Az alkalmazottak munkaideje (szintén másodízben).
3. Munkaidő a szénbányákban (első tanácskozás).

A konferencián 51 állam 156 delegátussal képviseltette magát, akik között 86 kormányképviselő, 35 munkaadó- és 35 munkásdelegátus volt. Norvégia, Törökország és Mexikó megfigyelőket küldött a konferenciára, amelyen így, az eddigi konferenciákhoz viszonyítva, a legtöbb állam volí képviselve. A konferencia elnökéül a belga kormányképviselőt: Ernest *Mahaim-et*, míg helyettes elnökökül a kínai

¹⁾ A Bennszülöttmunkák Szakértőbizottsága 1933-ban a következő 15 tagból állott: Sir Selwyn Fremantle, az indiai alkirály törvényhozó tanácsának v. tagja; Albrecht G o h r, a belga gyarmatügyi minisztérium igazgatója; Camille Lejeune, a madagaszkári Nossibé Mezőgazdasági Társulat tagja; Sir Frederick L u g a r d, Libéria f őlkormányzója; Martial Merlin, több francia gyarmat volt f őlkormányzója; van R e i j s, Holland-India tanácsának v. alelnöke; von R e c h e n b e r g báró, Német-Keletafrika volt kormányzója; Nobubumi I t o, a Nemzetek Szövetsége mellett működő japán iroda igazgatója; Chamberlain, a new-yorki Columbia egyetemen a nemzetközi jog professzora; Domingo de las B a r c e n a s, Spanyol-Marokkó s a spanyol gyarmatok f őigazgatásának tagja; Ludovico Poliera O r s u c c i, az olasz gyarmatügyi minisztérium v. igazgatója; Marzorati asszony, a brüsszeli női gyarmatügyi intézet tagja. 1930 óta új tagok: Dr. José d'Almada (Spanyolország), Cayen (Belgium) és Herbert Sutton C o o k e (Délafrikai unió).

fschii-t (kormányképv.), a lengyel *Szydłowsky-t* (munkaadóképv.) s a japán *Suzuki-t* (munkásdelegátus) választották meg.

A *mandátumok igazolásánál* elsősorban is a lettországi ipari szervezetek központi irodája részéről a lett *Dinberg* munkásdelegátus, majd a görög munkaadó- és 'iparösszervezetek részéről *Nicoletopoulos* görög munkaadódelegátus mandátuma ellen beérkezett panaszokat tárgyalta a konferencia. Mindkét panasz lényege az volt, hogy a küldő kormányok nem országaik legszámtottevőbb szervezeteinek, hanem csupán a helyi jelentőségű szervezetek meghallgatásával neveztek ki a képviselőket. Noha az Igazoló Bizottság álláspontja mindkét esetben az volt, hogy a kijelöléseknek a központi munkásszervezetekkel egyetértően kellett volna megtörténniük, nem kívánta az illetékes kormányoknak e kérdésben tanúsított jóhiszemű magatartását kétségbe vonni s mindkél mandátumot igazolásra ajánlotta, amit a konferencia el is fogadott.

Lényegileg azonos okból kifogásolta a svájci ipari szervezet *Haas-Schneider nek*, a svájci munkásdelegátus mellé beosztott műszaki szakértőnek mandátumát. A konferencia azonban a bizottság többségi véleményének alapján 76:29 szavazatarányban a megbízást igazolta.

Az amszterdami Ipari Munkásszervezet *Rázza* olasz munkásküldött mandátuma ellen is benyújtotta szokásos panaszát. A konferencia, immár tizedszer, most is igazolta a mandátumot.

Hasonlóan elutasította a braziliai Mario Guedes *de Mello* s a portugál Jozé Augusto *Machado* munkásdelegátusok mandátumai ellen benyújtott panaszokat is.

A *napirenden szereplő kérdésekkel* kapcsolatban a konferencia két egyezménytervezetet és öt javaslatot fogadott el. Ezek közül egy egyezmény ter vezei és két javaslat a kényszer- vagy kötelesmunkával foglalkozik, míg egy egyezménytervezet és három javaslat a különböző üzemek munkaidejét szabályozza.

A kényszmunkával kapcsolatos előmunkálatok elvégzésére 45 tagú bizottságot alakított a konferencia, amelyben minden érdeképviseletnek 15—15 tagja foglalt helyet. A bizottság elnöke Jules *Gautier* francia kormányképviselő lett. A bizottság — összesen 16 ülésben — részletesen és szakaszonként tárgyalás alá vette a 'konferencia elé terjesztett s a N. M. Hivatal által *megszövegezett* egyezménytervezetet és javaslatokat. Az előbbi a kényszer- vagy kötelesmunka lényegével foglalkozik, míg a két utóbbi a munkára vonatkozó közvetett kényszer s a kényszer- vagy kötelesmunka szabályozását tárgyalja.

A N. M. Sz. konferenciáinak történetében alig találkozunk egy második esettel, amely a vitát annyira szenvedélyessé tette volna, mint a kényszermunka problémájának tárgyalása. A nézeteltérések már a bizottsági tárgyalás során jelentkeztek, amikor a portugál kormányképviselő a francia s a belga kormánydelegátusok erélyes támogatásával csupán a kényszermunka általános alapelveinek szabályozását kívánta, a részleges végrehajtást pedig a gyarmati hatóságoknak akarta fenntartani. Ezzel szemben a munkásképviselek a brit kormánykiküldöttel együtt minél messzebbmenő szabályozást óhajtottak. Olaszország és Hollandia kormányképviselői bizonyos középutat foglaltak el s ez az álláspont jutott kifejezésre az egyezménytervezetben is.

A kényszer vagy kötelezmunkáról szóló XXIX. egyezménytervezet érdemileg 26 cikkben szabályozza e problémát s ennek sikeres végrehajtási módozatait, míg a többi hét cikk az életbeléptetésre s az egyezmény későbbi módosítására vonatkozó szokásos záróintézkedéseket foglalja magában. Alapelveként kimondja, hogy a N. M. Sz. minden tagja kötelezettséget vállal a kényszer- vagy kötelezmunkák mielőbbi megszüntetésére, az átmeneti idő alatt is azonban csupán közcélokra s az egyezménytervezetben megjelölt garanciák megtartása mellett veszi azt igénybe. Az egyezmény hatályba léptétől számított öt év elteltével a N. M. Sz. igazgatótanácsa megvizsgálja, hogy megszüntethető-e összes vonatkozásaiban a kényszermunka s hogy ez a kérdés a konferencia elé terjesztessék-e. A magánszemélyek részére teljesítendő kényszermunka megszüntetendő s a közmunkákat szigorú szabályozás alá kell vonni. Így az egyezménytervezet részletesen felsorolja az igénybevehetőség tárgyi és személyi előfeltételeit, az igénybevétel időtartamát s kimondja a heti pihenőnap kötelező megtartását (9—13. cikkek), a munkabérek fizetésének kötelezettségét s meghatározza ennek minimumát, szabályozza a betegségek s balesetek következtében beálló kártalanítást, a bennszülötteknek más területre való elszállítását s meghatározza a teherhordó- és küldönccszolgálat napi maximális idejét nyolc órában (14--18. cikkek). Kényszerültetvények céljából is csupán éhínség vagy élelmiszerhiány megszüntetésére vehető igénybe, ellenben tilos a bányászatban a nappali munkán kívül felhasználni.

A kényszer- vagy kötelezmunkára vonatkozó *két javaslat* közül a 35. a munkára vonatkozó közvetett kényszert igyekszik megakadályozni, amikor a gazdasági nyomás mesterséges fokozását akarja kiküszöbölni, jelentkezzen az akár nyomasztó adókirovásban, vagy saját mezőgazdasági munkájának mesterséges megnehezítésében, akár a munkakerülés jogi meghatározásának kiterjesztésében vagy más köz-

igazgatási (így útlevel engedélyezési) formában is, mert ezek után szoríthatók a bennszülöttek kényszermunka vállalására. A bennszülötteknél a szabad költözködés és munkavállalás elvét is teljes mértékben alkalmazni kell. A 36 javaslat inkább az egyezménytervezetben foglalt alapelvek végrehajtására foglal magában intézkedéseket. Így az említett rendelkezések teljes publikációját valamint azt is javasolja, hogy a kényszer- vagy a kötelemmunka szabályozása az érdekelt törzsközösségek élelmiszerellátásának veszélyeztetése nélkül történjék, nők és gyermekek ne legyenek a munkánál igénybe vehetők s a teherszolgálat a minimumra korlátoztassék.

A XIV. konferencia az egyezménytervezetet s az első javaslatot egyhangúlag, a másodikat pedig egy szavazat ellenében fogadta el.

A kényszer- vagy kötelemmunka szabályozásával a N. M. Sz. egy nemzetközileg eddig teljesen szabályozatlan, új területre lépett, amely egyrészt szorosan összefügg a gyarmatosító politikával s így a tagállamok tekintélyes részét érinti, másrészt a bennszülöttek millióinak sorsába is belevág. A gyarmatok természeti kincseinek kihasználása, amely nem csupán a gyarmatosító államok érdeke, hanem a világgazdaságra is kihat, egyben a civilizált s a primitív népek érintkezésének is állandó felülete¹⁾. Ha volt terület, amelyen igazi szociális ha-

¹⁾ A probléma iránti érdeklődést legszembetűnőbben bizonyítja, hogy az egymástól lényegesen eltérő célkitűzésű nemzetközi szervezetek egymásután foglalnak állást a kényszermunka ellen s a bennszülöttek szociális kérdéseinek kedvező megoldása érdekében. Így a XIV. konferencia ülészakát megelőzőleg, a Protestáns Missziók Nemzetközi Tanácsa 1928. tavaszán Jeruzsálemben megtartott ülészakán a bennszülötteknek a magánosok érdekében végzett kényszermunkáját nyomban, a közmunkákat pedig mielőbb meg akarta szüntetni.

A nemzetközi mandátumokkal kapcsolatban az Interparlamentáris Unió 1928. aug. ülészakája, majd a Szocialista Munkás-Internationale harmadik kongresszusa is foglalkozott a bennszülött munkások kényszermunkájával.

Ebben a kérdésben a N. M. Hivatalhoz memorandumokat juttattak el: A Nők Nemzetközi Tanácsa hat nemzetközi női szervezet nevében 1927. máj. 14-én; A Béke s a Szabadság érdekében alakult Nemzetközi Nőszövetség brit osztálya 11 női szervezet nevében 1927. jún. 1-én; a Brit Népszövetségi Liga valamint A Rabszolgaság Leküzdésére s a Bennszülöttek Munkavédelmére Alakult Brit Társaság (League of Nations Union, Anti-Slavery and Aborigines Protection Society) együttesen 1927. jún. 15-én. Az említett nemzetközi és angol szervezetek részletes javaslatokat tettek memorandumaikban a bennszülöttek kényszermunkájának szabályozására vonatkozólag. (Ld. részletesen a „Zwangsarbeit“ c. már id. szürkekönyv 358—368. l.). Végül a XIV. konferencia ülészakája alatt, 1930. jún. 12-én nyújtotta be a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciához második

tású munkát végzett és végezhet a Szervezet, úgy az a bennszülöttek kényszertermékainak nemzetközi jogilag eddig szabályozatlan österülete, ahol a szabályozás áldásai, ha azokat a hozott határozatok szellemében hajtják végre, valóban az emberiség s a civilizáció áldásaként jelentkeznek s a N. M. Sz. munkájának egyik eredményes és jelentős állomását fogják jelenteni.

A nemzetközi szabályozás óta eltelt három és fél év alatt a tagállamok közül (1934. jan.) tizenháromtól a ratifikáció már be is érkezett a N. Sz. főtitkárához, míg hét tagállam törvényhozása már elfogadta, három tagállam pedig illetékes törvényhozása elé terjesztette az egyezménytervezetet¹⁾. A N. M. Hivatal kiadványaiban pedig részletesen beszámol a mandátumterületeken s a gyarmatokon a kényszer- s kötelessmunkákra vonatkozó intézkedésekről, amelyek a szabályozás előtti állapotokhoz képest lényeges és határozott javulást jelentenek³⁾. Mindez a XIV. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia elvitathatatlan sikerével könyvelhető el.

Magyarország, ahol a kényszer- s a kötelessmunkának semminemű formája sem ismeretes, mert gyarmata nincs, mint teljesen érdektelen tagállam az ismertetett egyezménytervezetet nem fogja ratifikálni. Ezt az elhatározását már a H. Sz. főtitkárának is bejelentette³⁾.

e) Az alkalmazottak munkaidejének szabályozása a különböző üzemekben s a konferencia egyéb határozatai.

I. Az 1929. évi XII. konferencia a különböző üzemi alkalmazottak munkaidejének nemzetközi szabályozását a XIV. konferencia napirendjére tűzte, amely 68 tagú (34—17—17) bizottságra ruházta a kérdés előkészítését s a javaslatát. A bizottságban az érdekképviseleti delegátusoknak kettős szavazatuk volt a kormányképviselőkével szemben. A bizottság elnöke az olasz kormányképviselő, *Anselmi* lett.

A bizottsági tárgyalás során mintegy 90 módosító indítványt nyújtottak be az előzetes egyezménytervezethez illetve javaslatokhoz, amelyeket a konferencia kisebb mértékben meg is változtatott.

memorandumát a Nemzetközi Katolikus Tudományos Egyesület, amelyben a szőnyegen levő egyezménytervezet néhány rendelkezését főleg szociális kihatású intézkedésekkel kéri kiegészíteni.

¹⁾ „Le progrès des ratifications“ c. táblázat szerint. (N. M. Hivatal, 1934. jan.).

²⁾ Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik, 1932. — (495—533. 1.) és 1933 évi kiadás (391—419. 1.).

³⁾ U. o. 1932. kiadás, 529. 1.

Az elfogadott (XXX.) *egyezménytervezet* a köz- és magánjellegű kereskedelmi üzemekben s az irodákban alkalmazott személyek munkaidejét szabályozza s a kereskedelmi üzemek körébe a postát, távirdat s a telefont, valamint minden más üzemnek kereskedelmi célokat szolgáló részeit is belefoglalja. Az egyezménytervezetnek ez az 1. cikke taxatív felsorolja azokat az üzemeket, amelyeknek alkalmazottaira hatásköre kiterjed, úgyszintén azokat is, amelyeket az egyes országok illetékes hatóságai mentesíthetnek az egyezmény rendelkezéseinek hatálya alól. (Családtagokat foglalkoztatókat, vezető állást betöltőket stb<). A 2. cikk a »munkaidő« fogalmát határozza meg, amelynek tartama napi nyolc és heti negyvennyolc óránál több nem lehet (3. cikk). Az egyezménytervezet az elmaradt munkaórák pótlásáról is intézkedik (5. és 6. cikk) s a sikeres végrehajtás érdekében életbe léptetendő rendelkezéseket is felsorolja (11. cikk).

A konferencia az egyezménytervezetet 86:31 szavazatarányban fogadta el.

Az egyezménytervezet hatálya alól kivett üzemekre (szállodák, vendéglők, színházi üzemek és más szórakozó helyek, végül a betegek, rokkantak, elaggottak vagy elmebetegek kezelésével s ápolásával foglalkozó üzemek), a konferencia három azonos *javaslatot* (37—39.) fogadott el. Ezekben a tagállamokat felhívja arra, hogy szerezzenek meggyőződést az említett üzemekben uralkodó munkaviszonyokról s az előbbi egyezménytervezet alapelveinek megtartásával a szabályozás végrehajtásának módjaira vonatkozólag is nyomozzanak. Mindezek eredményeiről beérkezett jelentéseket a N. M. Hivatal dolgozza fel, amely a szóban levő üzemek munkaidejének nemzetközi szabályozása végett egy későbbi időpontban esetleg egyezménytervezetet fog a konferencia elé terjeszteni.

A konferencia most tárgyalt egyezménytervezetének és javaslatainak jelentősége csupán annyi, hogy a N. M. Sz. a washingtoni konferencián elfogadott ipari üzemi minimális napi 8 vagy heti 48 órai munkaidőt a kereskedelmi üzemek s az irodák alkalmazottaira is kiterjesztette s így az egységes munkaidő nemzetközi szabályozásának körét kibővítette.

II. A XIV. konferencia által elfogadott *határozatok* a következők voltak:

A közgyűlés felhívja a Szervezet igazgatótanácsát, vizsgálja meg, hogy a gyermekek s a fiatalok egészségügyi védelme milyen esz-
közökkel biztosítható, továbbá hogyan készíthetők elő megfelelő testi és szellemi neveléssel, általános és különleges kiképzéssel valóban emberies életre; végül hogyan lehet a tudományok s a művészetek

egész területét a munkások részére hozzáférhetővé tenni. Indítványozó: *Jouhaux* francia munkásdelegátus.)

2. Az iparilag jelentősebb államok véleményeit évenként vagy kétévenként ki kell cserélni, hogy ezáltal felhívják az iparfelügyelet figyelmét a munkásvédelem különös kérdéseire. (Indítványozta *Müller* német munkásképviselő.)

3. A díjazott munkásszabadságok kérdése egyik legközelebbi konferencia napirendjére kerül. (Az indítványt *Sokai* lengyel kormánydelegátus nyújtotta be.)

4. Ugyancsak egyik közelebbi konferencia napirendjén fog szerepelni az egyesülési szabadság kérdése is. (Indítványozó: *Bunji Suzuki* japán munkásképviselő volt.)

Így a konferencia, mielőtt minden tekintetben eredményesnek mondható munkáját befejezte volna, jövő programjára kiható problémákat is felvetett.

IV. FEJEZET.

A johannesburgi szilikózis-elleni konferencia.

A N. M. Sz. igazgatótanácsa már az 1928. jún. ülészakán elhatározta, hogy a munkásság tekintélyes részének egészségét állandóan veszélyeztető betegségnek, a porképződés által keletkezett tüdőbajnak, a szilikózisnak mint foglalkozási betegségnek eredményes leküzdése érdekében túlnyomólag szakértőkből álló nemzetközi konferenciát fog egybehívni. Az igazgatótanács 1929. márc. 15—17. napjain Genfben az említett konferencia idejét az 1930. évre tette s egyben tárgysorozatát a következőképpen határozta meg: 1. a szilikózis betegségi tünetei orvosi szempontból (patológia és klinikai tünetek), 2. ennek elhárítására szükséges rendszabályok és 3. a betegséggel kapcsolatos kártalanítás kérdése.

A nemzetközi konferencia előkészületeiben a transvaali bányász-kamara is tevékeny részt vett, sőt a költségek egy részét is fedezte, mivel azt a Délafrikai Unió területén, Johannesburgban tartották meg.

A N. M. Sz. igazgatótanácsának fenti határozatából kifolyólag u. i. a N. M. Hivatal 1930. júl. 13-ra hívta egybe a szilikózis leküzdésével foglalkozó konferenciát, amely tanácskozásait két héten keresztül, júl. 27. napjáig folytatta.

A konferencia természetéből és tárgysorozatából megállapítható, hogy jellege inkább higiéniai volt, noha szociálpolitikai kihatásait alig lehet kétségbe vonni. E karakterisztikumnak megfelelően a túlnyomórészt szakértőkből egybehívott konferencia tagjaihoz azt a kérést intézték, hogy az ülészakon ismertessék országaik szilikózis problémáit, valamint az ezzel összefüggő speciális szakkérdéseket.

A konferenciának két érdekessége volt. Az egyik az, hogy a világháború után első ízben ült össze a Párizs-környéki békeszerződések alapján keletkezett nemzetközi organizációk részéről egybehívott konferencia egy Európán kívüli állam területén (a washingtoni konferencia egybehívásáról a NMA. 39 c-nek függeléke intézkedik) s hogy annak ülésein hivatalos minőségben az Északamerikai Unió is részt vett, noha nem tagja a N. M. Sz.-nek s így nagy erkölcsi súlyával is tevékenyen közreműködött a Szervezet emberbaráti munkájában.

A johannesburgi konferencián a következő 8 állam *vett* részt: Ausztrália, Délafrikai Unió, Északamerikai Egyesült Államok, Hollandia, Kanada, Nagy-Britannia, Németország és Olaszország. Elnökül az angol *Iwine* dr.-t, a bányorvosok egyesületének elnökét választották meg, míg alelnökök: sir Spencer *Lister*, a South African Institute for Medical Research igazgatója és dr. Albert *Rüssel*, az Északamerikai Unió szakértője lettek.

A konferencián hozott határozatokat, tárgysorozatának megfelelően a következően lehet csoportosítani:

1. a szilikózis megelőzésének általános alapelvei s e betegség folytán előállható kártalanítás kérdése. A konferencia ezzel kapcsolatban javasolja, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvet s a szakértők indítványait juttassák el a kormányokhoz gyakorlati felhasználás végett.

2. Megállapodás a terminológia s a radiográfiai technika tekintetében. A konferencia mindkettőnek szükségességét főleg abból a célból hangsúlyozza, hogy az egyes országok e téren szerzett tapasztalataikat egymással kicserélhessék. Az ezekkel kapcsolatos konkrét javaslatokat a N. M. Hivatal ipari higiéniai szakosztályával kidolgoztatja s azután állásfoglalás végett az illetékes szakkörökkel, majd a kormányokkal is közölni fogja.

3. A konferencia e téren a további tudományos kutatás szükségességét hangsúlyozta, ennek folytatására s az adatok egybegyűjtésére a N. M. Hivatalt kérte fel, amely egyben azt is állapítsa meg, hogy milyen köz- vagy magánintézmények jöhetnek ez irányban tekintetbe s ezek milyen mértékben hajlandók egyik vagy másik feladat megoldására vállalkozni. A konferencia résztvevői is segíteni fogják a N. M. Hivatalt ezirányú tevékenységében.

4. A betegség lefolyására és számszerűségére vonatkozó adatok egybegyűjtésével szintén a N. M. Hivatalt bízták meg, amely időszakos folyóirataiban a szilikózisra vonatkozó irodalmat is állandóan ismereti s ezáltal az érdeklődőket e kérdéstről tájékoztatja.

Noha a johannesburgi nemzetközi konferencia sem összetételénél, sem céljánál fogva nem volt arra hivatott, hogy szociálpolitikai természetű határozatokat hozzon, mégis azáltal, hogy olyan lényeges higiéniai kérdésbe[^] mint a szilikózis, a védekezés módjait kutatta s ezeket tökéletesítette, sőt e védekezést nemzetközi alapokra fektette s így az egész világ közkincsévé tette: a munkáshigiénia terén nemcsak bekapcsolódott a N. M. Sz. célkitűzésébe, hanem azt hatalmas lépésekkel előre is vitte. Így végeredményben a szociálpolitika is érezni fogja a világ összes munkásai egészségügyének feljavítása érdekében végzett szakszerű tevékenységének eredményeit

V. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet utolsó három konferenciája napjainkig.

1. A tizenötödik (genfi) konferencia.

a) A szénbányászati munkaidő nemzetközi szabályozásának különleges okai.

A szénbányászati munkaidő külön nemzetközi szabályozásának szükségességét e munka sajátos természete, a termelés kiterjedt mérete s e munkaágban foglalkoztatott munkások nagy száma indokolja. A szénbányák munkásai már első látszatra is lényegesen terheesebb munkát végeznek a többi iparágban alkalmazott munkásoknál, amennyiben munkájuknak csak egy része, a már kibányászott szén osztályozása, mosása, szitálása, tárolása és szétküldése történik a rendes időben s a föld felszínén, míg a nehezebb, de lényegesebb munka, a szénnek kibányászása, a nappali időn túl is folyik a bánya mélyében, ahol a napfény hiánya, nedvesség, elöbukkanó talajvíz, az állandó porképződés már magában is megnehezíti munkájukat. Mindehhez még a szénbányászattal kapcsolatos speciális veszélyek is felléphetnek, így hegyes kőzetomlások, mérges gázok fejlődése, szénrobbanások, nagyobb tömegű vízbeömlések stb., amelyek a szénbányászok életét állandó bizonytalanságnak teszik ki. Érthető tehát, hogy a szénbányászati munkaidőt már a világháborút megelőző időkben igen sok államban törvényhozásilag szabályozták, főleg ott, ahol intenzív széntermelés folyt. Így a szénbányászati munkaidő szabályozása időbelileg megelőzte a többi iparágét, sőt egyes országokban, mint Angliában és Írországban a felnőtt férfimunkások munkaidejének szempontjából mai napig is egyetlen törvényileg szabályozott munkaág maradt.

A szénbányákban az egyes munkások munkaideje a világháború előtt naponként a következő volt: Ausztriában, Belgiumban és Spanyolországban 9 óra, Németországban 8 és fél, míg Angliában és Franciaországban 8 óra. Így azután érthető, hogy a túlnyomólag nappali és Uevésbbé veszélyes munkát végző ipari munkások s a szénbá-

nyászok munkaideje közötti aránytalanság mind inkább érezhetővé vált. A szénbányászatban az üzemi jelenléti idő (tehát a tényleges munkaidő s az aknába való eljutás és az onnan történő visszatérés ideje) 1927-ben valamennyi széntermelő országban napi nyolc órában volt *törvényesen* meghatározva. Ezzel szemben csupán Nagybritániában és a Ruhr vidéken dolgoztak a szénbányászok tarifális szerződéseik folytán ennél 30 perccel kevesebbet, míg Németországban a munkaidő a rendes napszakon kívüli munkásoknál napi ötnegyed, sőt másfél órával, a rendes napszaki munkásoknál pedig egy, sőt két teljes órával is meghosszabbodott¹⁾.

Ennek az aránytalanságnak kiküszöbölését 1928-ban két nagy bányaszervezet nemzetközi kongresszusa (a Keresztény Bányaszervezeteké — Münchenben, és a Nemzetközi Bányaszervezeteké — Nimesban) is követelte, amennyiben az előbbi a bányászmunka egészségtelen, nehéz és veszélyes voltára rámutatva hangsúlyozta, hogy a bányászok munkaideje mindenkor legalább napi két órával volt rövidebb a többi iparágak munkaidejénél, az utóbbi pedig a tárnába való bejutás és az onnan történő visszatérés idejével együtt 7 órában kívánta a naponkinti munkaidőt meghatározni.

A most említett két bányaszervezeti kongresszus határozatának meghozatalához nagyban hozzájárult a világháború után bekövetkezett súlyos szénkrízis is, amely részben a túltermelésre, részben pedig a csekélyebb mértékű fogyasztóképességre volt visszavezethető. A szénkrízis gazdasági hátrányait a bányamunkások is érezték s ennek megszüntetése végett a széntermelés egységes nemzetközi szabályozására törekedtek. A Nemzetközi Bányászszervezet bizottsága 1925-ben Brüsszelben ki is mondta, hogy a szénbányászat munkafeltételeit nemzetközi alapon egységesen kell szabályozni; ezért annak megállapítása mellett, hogy a termelés állandóan nő s ezzel a fogyasztóképesség nem tarthat lépést, a bányászok nevében a munkaidő megrövidítése útján kívánja a termelés lecsökkentését elérni. Ilyen előzmények után hozta meg a nimesi kongresszus határozatát, amely a megrövidített munkaidőt már 7 órában kívánja megállapítani.

Az általános gazdasági szénkrízis a N. Sz.-nek 1929. szeptemberében megtartott X. közgyűlését is foglalkoztatta, amikor is az angol kereskedelmi kamarák elnökének, *Graham*-nek a szénipari krízisnek nemzetközi úton leendő kiküszöböléséről tartott felszólalása után a

¹⁾ Németország, Belgium, Franciaország, Lengyelország, Nagybritannia, Németalföld, a Saar-vidék és Cseh-Szlovákia szénbányaüzemei munkaidejének részletes kimutatására vonatkozólag ld. az Internat. Rundschau der Arbeit 1930. évi jan. számának 48-49. és 52. lapjain közölt kimutatásokat.

közgyűlés a Tanács útján felkérte a N. M. Sz. igazgatótanácsát, hogy a szénbányászok munkaidejének, munkabérének, valamint munkafeltételeinek egyezménytervezet (vagy tervezetek) alakjában történő szabályozását tűzze az 1930. évi konferencia napirendjére. A kérdés szakszerű előkészítése végett a konferenciát megelőzőleg esetleg szakértői értekezlel lenne a széntermelő országok kormányképviselőiből és érdekeltségi delegátusaiból egybehívandó.

A N. Sz.-nek e közgyűlési határozata nem találta készületlenül a N. M. Sz.-et, illetve a N. M. Hivatal, amely már 1926. óta vizsgálta a szénkrízis okait, jelenségeit s az azokkal összefüggő szociális kérdések megoldási lehetőségeit.¹⁾

Az egész világ 1927. évi, tehát a nemzetközi szabályozás előtti kőszéntermelésének hatalmas arányairól a N. M. Hivatal már hivatkozott kiadványában (az előbbi jegyzetben, IV. alatt) a következő adatokat közli:

Európai államok	t e r m e l é s		Tengerentúli államok	t e r m e l é s	
	ezer tonnában	az európai term. %e-ban		ezer tonnában	az össztermelés %e-ban
Belgium	27.574	4.6	Ausztrália	13.740	1.1
Cseh-Szlovákia	14.670	2.4	Délafrikai Űnió	12.577	1.0
Franciaország	51.779	8.6	É. E. Államok	542.258	42.3
Hollandia	9.323	1.5	India	21.447	1.7
Nagy-Britannia	255.264	42.2	Japán	33.514	2.6
Németország	153.598	25.4	Kanada	11.578	0.9
Lengyelország	38.084	6.3	Kína	24.255	1.9
Oroszország	32.202	5.3	A többi állam	18.760	1.4
Saar-vidék	13.596	2.2	Összesen	678.129	52.9
Spanyolország	6.036	1.0	az európai államok széntermelése:	604.959	47.1
A többi ország	2.833	0.5	a föld 1927. évi széntermelése:	1.283.088	100.0
Összesen	604.959	100.0			

¹⁾ Ld. az Internat. Rundschau der Arbeit 1926. aug.-i számában: Mack Eastman-tól: Die Kohlenkrise. Eine Übersicht über das neuere Schrifttum; u. attól: az 1928. júl. számában: Die europäische Kohlenkrise; Fernand Maurice-tól az 1928. aug.-i számában: Eine Untersuchung über die Arbeitsverhältnisse in den Kohlenbergwerken.

A N. M. Hivatal a közgyűlési tagoknak a szénbányászattal kapcsolatban megjelent következő kiadványait osztotta szét: I. Vorbemerkung; II. Denkschrift über die Arbeitszeit in den Kohlenbergwerken; III. Denkschrift über die Löhne; IV. Die Ergebnisse einer Erhebung über Löhne und Arbeitszeit in der Kohlenbergbauindustrie im Jahre 1927 (ez a rész az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. dec.-i és 1930. Jan., febr.-i számaiban is megjelent); V. Denkschrift über die wichtigsten Arbeitsbedingungen ausser Arbeitszeit und Löhnen; VI. Fünf Denkschriften über die Regelung der Lohnberechnungsverfahren in den Kohlenbergwerken in Belgien, Deutsch-

Az európai nagyobb széntermelő államok szénbányáiban az 1927. évben alkalmazott bányamunkások átlagos keresetét és létszámát a következő táblázat tünteti fel:

Államok:	Átlagos kereset ¹⁾				Létszám		Összesen
	naponként rendes		évenként rendes		rendes		
	napszakon kívüli	napszaki	napszakon kívüli	napszaki	napszakon kívüli	napszaki	
	munkásoknál				munkások		
Nagy-Britannia	100	100	100	100	778.100	182.700	960.800
Belgium		48	58	53	114.927	47.264	162.191
Cseh-Szlovákia	51	59	56	61	45.012	12.832	57.844
Franciaország	54	56	64	59	228.511	87.941	316.452
Hollandia	82	85	100	89	24.511	9.532	34.043
Németország:							
Ruhr-vidék	75	86	88	91	317.743	65.166	382.909
Szászország	68	82	78	85	17.352	6.165	23.517
F.-Szilézia	57	70	67	72	40.676	11.283	51.959
Lengyelország:							
F.-Szilézia	38	46	44	47	77.273	37.475	114.748
Többi részek	36	40	41	41			
Saar-vidék	37	43	43	44	52.499	18.997	71.496
Összesen:					1.696.604	479.355	2.175.959

Az évi átlagkereset kimutatásánál Nagy-Britanniában a sok elmulasztott munkaidő az évi átlagot annyira lenyomja, hogy az a napi átlaggal kiegyenlítődik, míg a többi országban az Angliához viszonyított kevesebb mulasztás a napi átlagot feljavitja.

A pénznek országonkénti vásárló ereje alapján megállapítható, hogy 1927-ben a legkedvezőbb kereseti viszonyok a Brit-birodalom, Hollandia és a Ruhr-vidék szénbányauzemeiben voltak, míg Lengyelország szénvidékének munkásai a legkevesebbet kereshettek.

A N. M. Hivatal részéről végzett és itt közölt előkészítő tanulmányok, valamint a N. Sz.-nek 10. közgyűlésén hozott előbbi határozat alapján a szénbányauzemek munkaidejének nemzetközi szabályozása a gyakorlati megvalósulás stádiumába lépett.

land, Frankreich, Grossbritannien und Polen. Majd: Vorbereitende technische Konferenz über die Arbeitsbedingungen im Kohlenbergbau, Arbeitszeit; Löhne und Arbeitszeit in den Steinkohlenbergwerken (Studien und Berichte sorozat), Genf, 1928.

¹⁾ Aranyra átszámítva s a munkaadókat terhelő szociális biztosítási járulékokon kívül. Nagy-Britannia = 100. A N. M. Hivatal által az Internat. Rundschau der Arbeit 1929. dec.-i számában közölt adatok. 1136., 1148 és 1157. 1, és 1930. febr.-i számának 122. l.

b) A szénbányaiüzemek munkafeltételeinek nemzetközi szabályozását előkészítő műszaki konferencia.

A N. Sz.-nek 1929. szept.-i közgyűlésén hozott határozatával a N. M. Sz. igazgatótanácsa már a következő hónapban érdemileg foglalkozott s a szénbányaiüzemek munkafeltételeinek nemzetközi szabályozását előkészítő kérdések szakszerű letárgyalása végett 1930. jan. 6-ra műszaki konferenciát hívott egybe. A problémával összefüggő kérdések országokintéri ismertetését a N. M. Hivatal munkálataiban annyira előkészítette, hogy a Szakértői Konferencia tagjai e téren teljes anyagot kaptak kézhez. Az előkészítő konferencia feladata az volt, hogy e téren kellő szakértelemmel és tapasztalattal rendelkező tagjai igyekezzenek a szénkrízis megoldási és levezetési módjait megtalálni s azokra a kérdésekre rámutatni, amelyek e cél elérése végett megfelelő egyezménytervezet keretébe beilleszthetők s így a nemzetközi szabályozás tárgyai lehetnének.

Az előkészítő műszaki konferencia elfogadott anyaga felől a NMA.-nak megfelelően azután ideiglenesen az igazgatótanács, véglegesen pedig a közgyűlés volt hivatva dönteni.

A konferenciára azok az európai széntermelő országok kaptak meghívást, amelyeknek tagjaiból az igazgatótanács Gazdasági Bizottsága szénszakértőit kiválogatta. Ezek pedig Európai jelenlegi 9 legnagyobb széntermelő országának (Nagy-Britannia, Németország, Belgium, Franciaország, Hollandia, Lengyelország, Ausztria, Spanyolország és Cseh-Szlovákia) képviselői voltak. Az egyes országok pedig nemcsak kormányképviselőket, hanem munkaadó- és munkásdelegátusokat is küldöttek a konferenciára, amely aránylag rövid idő alatt (január 6—18-ig) el is végezte munkálatait.

Pedig a szénkérdés nemzetközi szabályozásánál a természetszerűleg felmerült és megoldásra váró számos szakkérdésen felül még olyan technikai, szociális, gazdasági és politikai kérdések is akadályozták az egységes megoldást, amelyek a nemzetközi szabályozás keretébe vont többi kérdésnél alig, vagy legalább is nem ilyen nagy mértékben vetődtek fel.

Technikailag a legnagyobb nehézséget az okozta, hogy az egyes széntermelő országokban teljesen eltérő volt az egyes munkáscsoportok (csapatok) munkaidejének kiszámítási módja. Ennek következtében azután azonos nagyságú munkaidő mellett is teljesen eltérő volt az egyes országokban az egyes szénbányamunkás »üzemi jelenléti ideje« annyira, hogy például a törvényes napi nyolc órasi munkaidő mellett 1927-ben Cseh-Szlovákiában egy munkás naponta 7 óra 28 percet, Belgiumban 8 órát és Angliában 8 óra 19 percet töltött el átlagosan

az aknában¹⁾. Az első feladat tehát a »bányaüzemi jelenléti idő« kiszámításmódjának egységsítése volt.

Szociális szempontból figyelembe kellett venni egyrészlől a bányamunkásoknak a munkaidő megrövidítése érdekében támasztott és sok tekintetben jogos követeléseit, amelyek természetsszerűleg összeütködésbe kerültek a bányatulajdonosoknak a napi nyolcórái munkaidő továbbbi fenntartására irányuló kívánságával. Az összes európai országokban az volf a helyzet, hogy a szénbányauzemek törvényes munkaideje egységesen napi nyolc óra volt. Így .a munkaadók az eddigi törvényes állapot megváltoztatása ellen foglaltak állást s e törekvésükben azok a bányamunkások is támogatták őket, akik a bérszerződések vagy a kialakult gyakorlat alapján rövidebb munkaidővel dolgoztak, mint a többi országok bányászai, mert a nemzetközi szabályozás őket e téren kedvezőtlenebb helyzetbe hozta volna.

A probléma megoldásának gazdasági nehézségeit szintén a munkaadók hangsúlyozták, mert szerintük a munkaidő megrövidítése a termelési költségek szaporodását fogja előidézni, ez pedig a szénkrízis idejében fokozottan éreztetné káros hatásait, sőt további súlyosbodását idézné elő. De az egyöntetű szabályozás ellen szól az a körülmény is, hogy még fokozottabban kielezi az ellentéteket a szénbányászat s a többi iparág között. Számos ország ezenfelül széntermelő vidékeinek kedvezőtlen földrajzi és geológiai viszonyaira is rámutatott, amelyek

¹⁾ A kiszámítás konkrét példája: valamely munkáscsoport törvényesen meghatározott napi munkaideje 8 óra. Az egész csoportot liften szállítják le az aknába és onnan vissza a föld felszínére, ami összesen egy-egy félórát, tehát végeredményben egy órát vesz igénybe. A munkáscsoport le- és felszállítási ideje alatt u. i. az az időköz értendő, amely a csoport sorrendben első munkásának a liftbe történő belépésétől kezdve addig a pillanatig eltelik, amíg ugyanennek a munkáscsoportnak sorrendben legutolsó munkása a liftet elhagyja. Ha tehát e csoport munkaideje reggeli 6 órától déli 14 óráig terjed, úgy a leszállítás 6 órakor kezdődven, a felszállítást már 13 óra 30 perckor meg kell kezdeni» abból a célból, hogy a csoport sorrendben utolsó munkása 14 órakor a föld felszínén lehessen. E csoport »bányaüzemi jelenléti ideje«, vagyis az az idő, amelyet tényleg a bányaaaknában töltött, naponta átlagosan 30 perccel rövideül meg, s így a csoport »bányaüzemi jelenléti ideje« naponta 7 óra 30 perc.

Ezzel szemben egy bányász le- és felszállítási ideje természetsszerűleg lényegesen kevesebb, pl. 4 perc. Feltéve, hogy a le- és felszállítás ugyanabban a sorrendben történik s mint első munkás reggel 6 órakor lép a liftbe, viszont azt délben 13 óra 34 perckor szintén elsőnek hagyja el, úgy az ő egyéni üzemi jelenléti ideje már 7 óra 34 percet tett ki.

A bányauzemi jelenléti idő kiszámítása azután mind az egyes munkáscsoportokra, mind pedig a munkásokra vonatkozólag a variálásnak számos lehetőségét nyújtja s innen eredt az eltérés az egyes országok »bányauzemi jelenléti idejének« kiszámításánál.

következtében országaik széntermelését a munkafeltételek egységesítése igen hátrányos helyzetbe juttatja.

A szénfogyasztó országok pedig attól tartottak, hogy a szénbányászati munkaidő leszállítását követő széndrágulás a termelési költségek szaporodása miatt országaik gazdasági helyzetét fogja károsan befolyásolni.

Az egyöntetű szabályozás ellen szólt az a további körülmény is, hogy a szénkrízis csak Európában volt érezhető s így a kérdés szabályozása tulajdonképpen csak európai, nem pedig egyetemes érdek volt.

Németország, amely Európa legnagyobb barnaszéntermelő országa, mindkét szénbányászatra vonatkozólag *külön* szabályozást követelt, ami pedig számos ország érdekeivel ellenkezett.

A nemzetközi szabályozás elé tornyosuló számos akadállyal szemben azonban a műszaki konferencia munkáját lényegesen megkönnyítette a N. M. Hivatal alapos statisztikai tanulmánya, amely az európai államok szénbányászatáról s azok viszonyairól kimerítő képei nyújtott.

A szénválság nemzetközi szabályozásában két főtényezőnek: *a munkabér* s *a munkaidő* problémájának egyöntetű megoldási módjait kellett a műszaki konferenciának megtalálnia. A termelési költségek nagyságának kialakulásában u. i. igen nagy szerepet játszanak a munkabérek, amelyek a széntermelő országok egymásközi gazdasági versenyében is döntőleg éreztetik hatásukat. Az is kétségtelen, hogy hosszabb munkaidő mellett nagyobb a személyenkint kitermelt szénmennyiség, aminek következtében a termelési költség is alacsonyabb lesz, mint megfordítva. Az alacsony munkabérnek s a hosszabb munkaidőnek e kapcsolatában, a nemzetek versenyében a széntermelés terén azok az államok kerülnek előnyösebb helyzetbe, amelyekben a szociális standard a legcsekélyebb. Ezért volt érthető a magas munkabérekkel dolgozó államoknak az a kívánsága, hogy a reálmunkabéreket s az egymástól eltérő munkaidőt egységes szabályozással közös nevezőre kell hozni.

A műszaki konferencia »a szociális igazságosság s a nemzetközi együttműködés érdekében« a kérdés rendezését hozta javaslatba a N. M. Hivatal által tovább folytatandó adatgyűjtés és előtanulmányok eredményeinek a felhasználásával. Nem szabad elfelednünk, hogy a konferencia rendeltetése csupán a megoldási módok lehetőségeinek felkutatásában rejlett. Így elsősorban is rámutatott arra, hogy a bányauzemek munkafeltételei, azok munkaideje kétségtelenül bevonhatók a nemzetközi szabályozás körébe s ezért részletekbe menően meghatározta a nemzetközi szabályozás alapelveit. A műszaki kon-

ferenda tárgyalási alapul a N. M. Hivatal részéről elkészített nyers egyezménytervezetet fogadta el s az igazgatótanács elé terjesztett véleményes javaslatában a szénbányászat következő kérdéseire terjedt ki:

1. a »szénbányaüzem«, valamint a »bányamunkás« fogalmainak meghatározására,

2. a bányászati jelenléti idő megjelölésére a különböző rendszerű (lift, lépcsőzetes) bányákban s a jelenléti idő kiszámításának módszerére,

3. annak az alapelvnek a lerögzítésére, hogy a munkáscsapat aknába történő le- és felszállítási idejének azonosnak kell lennie,

4—6. a túlórázás megengedhetőségére, feltételeire, a kormányok évi jelentéseinek erre vonatkozó részeire s e jelentések felülvizsgálására alakítandó bizottságra, amely a ratifikáló állam mindhárom csoportjának képviselőiből alakulna,

7. e kormányjelentéseknek az igazgatótanács s a konferencia elé terjesztésére,

8. az üzemi jelenléti idő meghosszabbítására vis major, üzemzavar stb. eseteiben.

9. További adatgyűjtést kíván a N. M. Hivaltól: a szénbányaüzemek munkafeltételeire, a bányamunkások családi pótlékaira, az üzemi balesetek s a foglalkozási betegségek esetére szóló biztosítás kártalanítási összegeire, a bányamunkások higiénijára s a bányászati üzemekben előállható balesetek elhárítására vonatkozó kérdésekben is.

10. Egyik legközelebbi konferencia napirendjére kívánja tüzetni: a szénbányászok díjazott évenkénti szabadságának, női munkások üzemi munkaidejének, a fiatalok férfi munkások minimális korhatárának, az aggkori s a rokkantsági biztosításnak, végül vándorlás esetén a szociális biztosításból folyó és megszerzett járadékigények épségben tartásának kérdéseit. Végül

11. törekedjenek a N. Sz.-nek gazdasági és pénzügyi szervezetei a széntermelés terén a nemzetközi megértést és együttműködést előmozdítani.

Az előkészítő műszaki konferencia e javaslataival a XV. konferencián elfogadott egyezménytervezetben szabályozott elvi kérdések megnyugtató megoldását nagyban megkönnyítette.

A műszaki konferencia, amely a N. M. Sz. életében az első ilyen szakértői értekezlet volt s így eredményes munkája biztató előjelnek vehető a szociálpolitikai problémák nehézségeinek megoldásánál, azzal a kívánsággal zárta le az igazgatótanács elé terjesztett ' kimerítő jelentését, hogy a szénbányaüzemek munkaidejének szabályozására vonatkozó egyezménytervezet előzetes tárgyalását tűzze az 1930. évi konferencia napirendjére¹⁾.

¹⁾ A határozatoknak részletes ismertetését a N. M. Hivatal az Internat. Rundschau der Arbeit 1930. évi márc.-i számában: „Die Beschlüsse der Kohlenkonferenz“ c. alatt közli. (248—255. 1.).

c) A középeurópai barnaszénbányászat s az egységes szabályozás kérdése.

A barnaszénbányászattal túlnyomólag a középeurópai államok foglalkoznak. A barnaszéntelepek geológiaiilag a másod- és harmadkorból származnak s termékeik köztudomás szerint növényi eredetű ásványi égő anyagok. A barnaszén közép helyet foglal el a kőszén és turfa között s mindazokat a szilárd ásványi égő anyagokat tartalmazza, amelyek a szénképződés után keletkeztek, a turfa kivételével. Míg a kőszén főleg kryptogam növényekből keletkezett, addig a barnaszén eredete phanerogam növényekre vezethető vissza, tehát krétakorbéli és harmadkori képződmény. Elszenesedése nem annyira tökéletes, mint a barnaszéné. A barnaszén színe a világossárga fokozatától a barna és a fekete szín különböző árnyalatai között váltakozik, azonban miként neve is mutatja túlnyomólag barna. Friss törési helye általában fénytelen, igen gyakran azonban ércre emlékeztető fénye is van.

Barnaszénnek tekinthető tehát mindaz a szén, ami a kőszénképződést követő korszakban keletkezett.

Az európai barnaszénbányák száma 1926-ban 1000-nél több volt, 1927-ben 957-re, 1928-ban 925-re, 1929-ben 900-ra szállott alá. Ebben az évben Németországra 293, Cseh-Szlovákiára 174, Magyarországra és Jugoszláviára 100-nál valamivel több, 1—54 pedig a többi európai államra esett.

Az európai államok barnaszén termelése 1926-tól 1929-ig terjedő időben (1000 tonnánként), a kalória, víz- és hamutartalom feltüntetésével a következő volt¹⁾:

O r s z á g o k	1926.	1927.	1928.	1929.	Kalória	Víz-tartalom %-ban	Hamu- tartalom %-ban
	é v e k b e n						
Németország	138.000	150.465	165.656	174.458	1200—2500	50—60	6—18
Cseh-Szlovákia	18.516	19.621	20.451	22.555	3000—5500	15—50	3—8
MAGYARORSZÁG	5.822	6.243	6.509	7.044	2400—5200	10—15	34
Jugoszlávia	3.950	4.456	4.696	5.242	2000—4200	45	5—18
Ausztria	2.958	3.064	3.263	3.525	1800—5000	—	—
Franciaország	1.061	1.083	1.075	1.210	3500—5000	9—30	—
Olaszország	1.368	1.060	810	985	3300—7400	1.6—50	—
Spanyolország ²⁾	490	445	404	406	4500—7000	—	—
Hollandia	211	201	197	156	1800	56—60	7—8
Görögország	153	143	120	—	2800—4000	15—35	8—20
Lengyelország	76	78	74	74	2500—5300	22	16

¹⁾ A táblázatban feltüntetett adatok a N. M. Hivatal közlései az Internat. Rundschau der Arbeit 1931. jan.-i számában 8. és 15. lapon.

²⁾ A számadatok csupán az eladásra került barnaszénmennyiséget tüntetik fel s így a tényleges termelés a közölt tonnamennyiséget lényegesen túlhaladja.

Az 1929. évi össztermelés kb. 220 millió tonnára emelkedett az 1926. évi 180, az 1927. évi 190 és az 1928. évi 210 millió tonnává[^] szemben, dacára annak, hogy a barnaszénbányák száma ezekben az években állandóan csökkent. Az össztermelésnek mintegy 80 % a Németországra esik, a többi 20 % az egyes felsorolt államok között oszlik meg.

A táblázatban feltüntetett anyagokon felül sok barnaszénben elég nagy mennyiségű kén (némelyikben 7 %) is található. Az értékesítés szempontjából a kalória, a víz- és a hamutartalom jönnek leginkább tekintetbe, amiért is a barnaszén átlagára az egyes országokban a szén minősége szerint változik.

Az európai barnaszénbányászat 230.000 munkást foglalkoztat, akiknek 90 %-a Németországban és Cseh-Szlovákiában van alkalmazva, sorrendben ezután Magyarország és Jugoszlávia következik 25—25.000 munkással, majd Ausztria több mint 10.000, Franciaország és Olaszország 5000-nél több munkással s ezután a többi állam. A bányászoknak mintegy 40 %-a a bányákban dolgozik, a többi a föld felszínén végzi munkáját kivéve Németországban, ahol a munkásoknak csupán 15—18 %-a mély aknamunkás.

A munkafeltételeknek nemzetközi szabályozásával kapcsolatban az a kérdés is felmerült, hogy a szabályozás körébe bevonják-e a barnaszénbányászatot is vagy sem. A szabályozás mellett, valamint ellene felhozott érvek három főcsoportba oszthatók.

1. Gazdasági természetű okok. Egyes országok, így Németország is azzal érveltek a munkaidő megrövidítése ellen, hogy barnaszénbányászatuk kőszénbányászatuknál lényegesen kedvezőtlenebb helyzetben van s ha ehhez még a munkaidőt is lecsökkentik, úgy a termelési költségek lényegesen felfaporodnak s tovább rontják a barnaszénbányászat gazdasági esélyeit. Olaszország azzal érvelt, hogy a barnaszénbányászat jelentőségét főleg az elektromos energia termelése terén mind inkább kiszorítja a vízierő, amiért is a jelenlegi munkafeltételek módosításainak csakis kedvezőtlen hatásai lesznek. De nemzetközi szempontból sem lényeges a barnaszénbányászat munkaviszonyainak szabályozása, mert ez a világ széntermelésének csupán igen csekély töredékét, mintegy 4 %-át teszi ki. A barnaszén nem exportcikk, mert a kőshénhez viszonyítva nagyobb térfogat és súlymennyiség adja ugyanazt a kalóriát s ezért vagy csak a helyszínen vagy attól csupán csekély távolságra használható fel.

Ezzel szemben az ellentábor a szabályozás mellett azzal érvelt, hogy a barnaszéntermelést nem lehet a világ széntermelésével kap-

csolatba hozni, mert az, mint közép európai produktum, csupán az európai kőszéntermeléssel hasonlítható össze. A közép európai országok némelyikében pedig annyira intenzíven bányásszák, hogy a kitermelt mennyiség az illető országok kőszéntermelését is felülmúlja. A barnaszén a belföldön a kőszént pótolja s így nemcsak a kőszén világpiaci, hanem ennek belföldi árkialakulására is kihat, a kőszén exportlehetőségeit megkönnyíti s így a nemzetközi szénpiacon jelentős tényező.

2. Szociális szempontból az egységes szabályozás ellenzői azzal a statisztikailag is kimutatható ténnyel érveltek, hogy a barnaszénbányászoknak csak egy kisebb százaléka végzi a 'bányaaknában a föld alatti nehéz munkát, míg nagyobb részük a barnaszénbányák csekélyebb mélységű fekvése miatt a napfény mellett dolgozik. Igazságtalanság lenne tehát részükre is megadni mindazokat a kedvezményeket, amelyeket a lényegesen nehezebb körülmények között dolgozó kőszénbányászok élveznek.

Ellenérvek: nem lehet a munkások egy csoportját a szabályozás előnyeiből csupán azért kirekeszteni, mert ezek az illető iparág munkásságának csekélyebb részét teszik ki. Sőt, a N. M. Sz.-nek éppen az a célja, hogy a munkások minél nagyobb tömegét részesítse az emberiség és a szociális igazságosság áldásaiban, már pedig e céllal ellentétes lenne, ha a barnaszénbányák mélyében dolgozó munkásokat a szabályozásból bármilyen okból is kirekesztené. Nem lehet u. i. különbséget tenni a bányaaknában dolgozó kő- és barnaszénbányászok között, aminthogy azt eddig a legtöbb állam, nemzeti törvényhozásának szabályozása keretében nem is tette meg. Indokolatlan lenne tehát, ha most a nemzetközi szabályozás ezt az elválasztó vonalat közöttük megvonná. Végül

3. tisztán technikai okokból az egyöntetű szabályozás ellen azt hozták fel, hogy mivel a barnaszén csak kis részben bányásszák a föld mélyéből, a nemzetközi szabályozás pedig a mély bányászatra vonatkoznék, a rendezés a barnaszénbányászainak csupán egy töredékét foglalná magában. De a barnaszén már csekélyebb kalóriaértékénél fogva sem vonható a kőszénnel azonos szabályozás alá, összetétele is értékteleőbb anyagokból áll; a munkaviszonyok is kedvezőbbek a barnaszénbányászatban, amennyiben a hőség, a baleseti s a betegségből előállható veszélyek lényegesen kisebbek.

Az egységes szabályozás hívei a felhozottakkal szemben azzal érveltek, hogy számos barnaszénbányában 400 méternél, vagy ennél is nagyobb mélységben bányásznak, s az a körülmény, hogy a barnaszéntermelés túlnyomórészt a nappali időszakban történik, sürgetően szól

nemcsak a rendes napszaki munkaidőn túl dolgozó, hanem a napszaki munkások munkaviszonyainak szabályozása mellett is. Noha a barnaszén kalóriája olykor csak 2000 körül jár, igen gyakori a magasabb, a ^6000 kalóriájú barnaszén is, amely már a kőszéntől alig különbözik. A barnaszén lényegesen könnyebben termelhető ki és bányászható, mint a kőszén (mivel rendszerint laza talajban fordul elő) s ezért a barnaszénbányászat naponkinti munkateljesítménye 6—7-szeresen is felülhaladja a kőszénbányában dolgozó munkásét, ami lényegesen ellensúlyozza a kalóriakülönbözetet.

A N. M. Hivatal a barnaszénbányászattal szorosan összefüggő kérdéseket is alaposan áttanulmányozta, kutatásainak eredményeit a munkaidő tartamára, annak korlátozására, a pihenő időre, a többlet munkára, valamint e bányauzemek egyéb munkafeltételeire vonatkozólag még idejében közzétette¹⁾ s így a konferencia munkáját a kérdés egyöntetű nemzetközi szabályozása tekintetében lényegesen megkönnyítette. Jelentésének függelékében a barnaszénbányászok munkabéireről is részletes ismertetést közöl.

Az előkészítő műszaki konferenciának s a “N. M. Hivatalnak a problémát minden oldalról felölelő alapos munkálatai után jutott el az 1931. évi XV. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia a szénbányauzemek munkaidejének korlátozásáról szóló egyezménytervezet érdemi tárgyalásáig.

d) A szénbányauzemi munkaidő korlátozásáról hozott egyezménytervezet s ennek bírálata.

Az 1931. jún. 28-tól júl. 18. napjáig tartott XV. genfi nemzetközi munkaügyi konferenciának napirendjén a következő kérdések szerepeltek;

1. a munkára bocsátható gyermekek legkisebb korhatára a nem ipari üzemekben (első tárgyalás),

2. a munkaidő tartama a szénbányauzemekben (másodszori tárgyalás) és

3. a nők éjjeli munkájáról szóló egyezménytervezet részbeni módosítása (első tárgyalás).

A konferencián 49 állam (27 európai, 22 tengerentúli) képviseltette magát. A megjelent 144 delegátus közül 81 kormány-, 82 munkaadó- és 31 munkásképviseelő volt. Törökország, miként 1927. óta állandóan,

¹⁾ Az Internat. Rundschau der Arbeit 1931. jan.-i és febr.-i számaiban: „Die europäische Braunkohlenbergbau“ c. két cikkben.

úgy most is, a N. M. Sz.-en szintén kívül álló Mexikóval együtt, egy-egy megfigyelőt küldött a konferenciára.

A konferencia elnöksége a következőképpen alakult meg: elnöke *Sokai Ferenc*. Lengyelország volt munkaügyi minisztere s a lengyel kormánynek 1919. óta az igazgatótanácsban helyet foglaló képviselője lett, míg alelnököknek: *Bramsnaes* dán kormányképviselőt, *Gemmil* délafrikai munkaadó- és *Schürch* svájci munkásdelegátust választották meg.

A mandátumok igazolása során *Razzan* kívül, akit már tizenegyedikszor igazolt a konferencia, a lengyel Ipari Szervezetek *Grajek* lengyel munkáskiküldöttnek s az indiai munkaadószervezetek (12) pedig *Tarlton* E. S indiai munkaadódelegátusnak mandátumát támadták meg azon az alapon, hogy egyik kinevezés sem történt az illetékes legszámottevőbb szervezet meghallgatásával. *Tarlton* ezenfelül nem is indiai állampolgár. A közgyűlés azonban mindkét kiküldött mandátumát igazolta, sőt *Tarlton*ra vonatkozólag azzal a kiegészítéssel, hogy az érvényben levő alkotmányos rendelkezések értelmében nevezett indiai állampolgárnak tekinthető. Az indiai munkaadódelegátus: *Hirachand* e határozat ellen tiltakozását jelentette be s a konferencia további munkálataiban nem vett részt.

A konferencia érdemleges munkájának eredményeképpen mindössze egy egyezménytervezet könyvelhető el, amely azonban a szénbányaüzemi munkaidő nemzetközi szabályozásának kérdéséhez fűződő nagy jelentőségű fogva, annál eredményesebbnek mondható.

Előzmények. A probléma szabályozásának első kísérlete az 1930. évi XIV. konferencián kudarcot vallott. A szénbányaüzemek munkaidejének szabályozása u. i. e konferencia napirendjének 3. pontjaként szerepelt és csupán a kőszénbányaüzemeket kívánta a rendezés körébe bevonni. A barnaszénbányákra vonatkozólag külön egyezménytervezetet kívántak hozni. Mivel az egyezménytervezet a szavazásnál nem érte el a megkívánt kétharmad szótöbbséget, lekerült a napirendről. Nyomban utána azonban azt is elhatározta a XTV. konferencia, hogy a kérdést a XV. konferencia napirendjére újból kitűzi, amikor is az egyezménytervezetet minden bizottsági tárgyalás mellőzésével nyomban a plénumban fogja tárgyalni. A bizottság elnöke *Brauns* német kormányképviselő lett.

Már a szabályozás előtt felmerült az a kérdés, hogy annak hatálya csupán az európai vagy egyúttal a tengerentúli államokra is kiterjedjen-e? A szénbányák munkaidejének szabályozását kizárólag az európai érdekvédelem szükségessége vetette fel. Az európai bánya-

üzemek termelésébe u. i. bizonyos rendszerességet akartak bevezetni, hogy ezáltal a széntermelés kíméletlen versenyéből keletkezett káros hatásokat kiküszöbölhessék. Ez a szándék vezette a N. M. Sz.-et is, amikor azonos céllal, kizárólag az európai széntermelő államok kiküldöttjeiből alakította meg az Előkészítő Műszaki Konferenciát.

A szénbányaüzemi munkaidő szabályozása azonban nem csupán gazdasági, hanem egyben szociális probléma is, ennek öncélúsága mellett egyben kedvező alkalom az összes országokban foglalkoztatott bányászok érdekeinek rendezésére. A partikuláris szabályozás szűkebb köre, amelyre a NMA. 19. — tr. bsz. 333. — cikknek 3. bek. amúgy is módot nyújt, ellenkeznek a N. M. Sz.-nek az összes munkások szociális helyzetének feljavítására törekvő egyetemes célkitűzésével. Mindezek alapján a kérdés szabályozásának érdemi munkájába a tengerentúli államok is bevonandók.

Noha ez a kérdés főleg európai problémaként került felszínre, mégis mind a XIV., mind pedig a XV. konferencia az egyezménytervezet egyetemes hatálya mellett foglalt állást és csupán annyi koncessziót tett e kérdésben, hogy annak hatályba lépését két *európai* állam előzetes ratifikációjától tette függővé (18. cikk 2. bek.).

A XXXI. egyezménytervezet méltányolva több államnak az egyéges szabályozással szembeni aggályait, számos rendelkezését már eleve kompromisszumos alapra helyezte (a bányászati jelenléti időt, a munkaidő kiszámításának angol módszer szerinti technikáját, a túlórákat s az intézkedéseknek a barnaszénbányaüzemekre történt kiterjesztését), hogy azoknak alkalmazását megkönnyítse. Sőt, az eddigi gyakorlattól eltérőleg a 21. cikkben azt is kimondta, hogy az egyezménytervezetnek taxatív felsorolt rendelkezései (munkaidő megrövidítése, kiszámítása s a többletmunka korlátozása) esetleg már a hatályba lépést követő *három év* elteltével módosíthatók. Az egyezménytervezet tehát hozzásimult a gyakorlati élet szükségleteihez.

Rendelkezései a következőképpen csoportosíthatók:

a) *Hatáskör* tekintetében egyaránt felöleli a kő- s a barnaszénbányaüzemeket, ez utóbbiakra vonatkozó néhány kivétellel (13. c). Személyi vonatkozásban kiterjed az összes bányamunkásokra, a munka minőségére való tekintet nélkül, a munkafelügyelők s a munkavezetők kivételével. Így hatálya alá tartoznak a különös szakképzettséget kívánó munkákat (pl. aknák fúrását) végző munkások is.

b) *A bányászati jelenléti időt* napi 7 óra 45 percen maximálták. Ennek kezdete az az időpont, amikor a munkás a munkahelyhez leendő leszállítása céljából a felvonókészülék kosarába lép s tart

mindaddig, amíg a bányaknában végzett munka befejezte utáni felszállításkor azt újból elhagyja. Ha pedig a munkahelyhez tárnákon keresztül lehet eljutni, úgy a tárnanyílásba való belépés pillanatától addig terjed, amíg a munka befejezése után azt újból elhagyja.

Az egyezménytervezet a bányászati jelenléti idő kiszámításánál ezt a módszert követi s így e tekintetben a jövőre vonatkozólag egyöntetű eljárást honosított meg. Ez a kiszámítási mód alig mutat eltérést attól, amely a jelenléti idő meghatározásának alapjául a munkáscsoportokat vette, mert a csapat s az egyes munkás munkaideje között, bármelyik módszert is alkalmazzuk, lényeges különbség nincs.

E mellett azonban Anglia kívánságára figyelemmel voltak a csapatváltásos munkaidőre is, vagyis arra az időközre, amely alatt valamely csoportnak sorrendben első munkása a munka teljesítése végett a föld felszínét elhagyja s bevégzett munkája után oda újból visszatér (4. cikk).

A bányászati jelenléti idő hatósági rendelettel meg is rövidíthető rendkívüli időjárás, fellépett nedvesség vagy az egészségre különösen ártalmas körülmények bekövetkezése esetén (7. cikk).

c) Az egyezménytervezetnek a német kormányképviselő indítványára felvett 6. cikke a *vasár- és ünnepnap munkaszünetet* szabályozza. Ez a rendelkezés mintegy kiegészítése az ipari üzemek hetenkinti pihenőnapjáról 1921-ben hozott XIV. egyezménytervezetnek, amennyiben taxatív felsorolja a vasár- és ünnepnapokon is feltétlenül elvégzendő munkálatokat (folytonosságot igénylő munkák, vis major, üzemi berendezések javítása stb.). Ezekért azonban 25% munkabértöbblet jár.

d) *A rendes munkaidő alóli kivételek* állandóak és átmenetiek. Az előbbieket a megszakítást nem tűrő műszaki munkáknál állnak elő, így üzembe helyezés előkészítése vagy megszüntetése céljából vagy azért, hogy a következő munkáscsapat a teljes üzemet folytathassa, s naponként egy-egy munkásnál legfeljebb egy fél órát tarthat. E munkáknál az összmunkásság 5%-ánál nagyobb létszámot foglalkoztatni nem szabad.

Az átmeneti természetű kivételes munkák: megtörtént baleset vagy előrelátható bekövetkezése, vis major, a gépek s az üzemi berendezések kijavítása esetén, ha mindez a rendes üzemmenet komoly megzavarásának elhárítása végett szükséges. E munkák még az esetben is foganatosíthatók, ha közben szénhez jutnak, mert az üzemi baleset s a vis major okvetlenül elhárítandó akkor is, ha ez csak

újabb szénréteg kibányászása és elszállítása után vihető keresztül, míg az állandó természetű kivételes munkáknál ezt nem engedik meg. A most ismertetett többletmunkákon felül a hatóságok az egész ország üzemeire kiterjedőleg és évenként 60 túlórárt engedélyezhetnek. E rendelkezés (9- cikk) felvételét az indítványozó német kormánydelegátus »a rendkívüli gazdasági viszonyok folytán előállható szükséglet kielégítésével« indokolta meg s azt az illetékes hatóságok csupán az érdekelt munkaadó- és munkásszervezetek meghallgatása után rendelhetik el. A túlóráknak ez a limitálása kb. megfelel a széntermelő országok eddigi gyakorlatának, amennyiben a N. M. Hivatal közlése szerint¹⁾ Németországban a Ruhr-vidéken 34, Felső-Sziléziában 97, Szászországban 116, Nagy-Britanniában 82, Cseh-Szlovákiában pedig 71 évenkénti túlórátlag volt. A túlórázásért 25% többletmunkabér fizetendő.

e) Az eddig felsorolt rendelkezések csupán a köszénbányákra vonatkoznak, míg a *barnaszénbányaüzemek* tekintetében az egyezménytervezet, Németország kívánságára, teljesen elkülönített rendelkezéseket tartalmaz (13. cikk).

Az egyezménytervezet 1. cikke szerint barnaszénbányaüzemeknek azokat a szénbányákat kell tekinteni, amelyeknek geológiai ideje a szénkorszak utáni időre esik. Ezekben az üzemi jelenlét ideje, előzetes hatósági engedéllyel s az érdekelt munkások képviselőinek meghallgatása után, naponként annyival hosszabbítható meg, amennyi a mindenkori pihenésre szánt idő.

Az egyezménytervezet a barnaszénbányákra vonatkozólag évenként 150 túlórárt engedélyezett, ebből 75 a köszénbányáknál is megállapított feltételek mellett (9. cikk) hatósági engedéllyel, 75 pedig a kollektív bérszerződésekben lefektetett előzetes kölcsönös megállapodás alapján vehető igénybe. Eltérőleg a köszénbányaüzemekre vonatkozó rendelkezésektől, ezt a többletmunkát nem az egész országra, hanem csupán egyes bányaterületekre vonatkozó hatállyal és ott lehet engedélyezni, ahol azt a speciális technikai vagy geológiai viszonyok még külön is indokoltá teszik. (13. cikk.)

A barnaszénbányaüzemek rendes napszaki munkája 8 órát tesz ki, ezeknél a munkáknál az évi túlórák száma 200 is lehet, amelynek felét csakis a tarifális szerződésekben foglalt megállapodás esetén engedélyezhetik a hatóságok.

l) *Vegyés rendelkezések.* Az egyezménytervezet 15. cikke kimondja, hogy az abban foglalt rendelkezéseknek az eddigi törvényes intézkedé-

¹⁾ Internat. Rundschau der Arbeit 1931. dec.-i száma (1149—1150. 1.).

sekkel szemben megszorító hatálya nem lehet, Egyes országok munkásdelegátusai e rendelkezés felvételétől tették függővé az egyezménytervezethez való hozzájárulásukat, noha ennél formális kimondása a NMA azonos rendelkezése folytán (19. — tr. bsz. 333. — cikkének ut. bek.) feleslegesnek látszik.

Az egyezménytervezetben foglalt rendelkezések végrehajtásának megkönnyítése céljából a bányaintézőség tartozik:

1. a munkások vagy a munkáscsoportok le- és felszállításának kezdő és befejező időpontjait kifüggesztés útján publikálni;
2. a munkarendre vonatkozólag a hatóság jóváhagyását kikérni és
3. mindennemű többletmunkáról jegyzékei vezetni.

A kormányok pedig kötelesek a N. M. Hivatalnak teendő évi jelentéseikben az egyezménytervezetben szabályozott munkaidőre s a túlórákra vonatkozólag életbeléptetett rendelkezéseiket s végrehajtási intézkedéseiket közölni.

Az előkészítő Műszaki Konferencia az évi kormányjelentések felülvizsgálatát hármastagú speciális (kormány-, munkaadó- és munkásképviselőkből álló) bizottságra akarta ruházni; ez a javaslat azonban a konferencia elé terjesztett egyezménytervezet szövegében nem vétetett fel s így az évi jelentések felülvizsgálata a régi maradt.

Az egyezménytervezet a ratifikálástól számított 5 éves, ezután pedig mindenkor további 3 éves időszak eltelte után mondható fel.

Az egyezménytervezet kritikája. Az egyezménytervezet egyik nagy jelentősége az, hogy újból bevezeti az ipari- és más üzemekre meghatározott napi 8 óránál rövidebb munkaidőt a terhesebb munkát jelentő bányauzemekben s így a világháború előtti status quot e téren helyreállítja. A másik jelentősége pedig abban domborodik ki, hogy a jelenléti munkaidőnek kiszámítását egységesíti s így az egyes országok által követett módszereket közös nevezőre hozza.

További elismerésre méltó lépés az egységes szabályozás terén a bányauzemi munkaidő maximálása 7 óra 45 percen, valamint a túlórák maximumának s a többletmunkák követelhetésének törvényes alpra történt helyezése. Mindez kétségkívül nagy haladás a múltnak szabályozatlan állapotával szemben. E rendelkezéseivel alátámasztani látszott a mindjobban érezhető világgazdasági válság folytán keletkezett munkanélküliségnek egyik hathatós ellenintézkedését, a munkaidő további megrövidítését, amely az 1933. évi XVII. konferenciát már érdemileg is foglalkoztatta.

Az egyezménytervezet lényeges munkásvédelmi rendelkezéseivel nagy előrehaladást jelent a bányászati munkások munkaviszonyainak és életfeltételeinek szabályozása terén.

De ezen túlmenően a világszerte nyomásztóan érezhető szénkrízis kedvező megoldását is elősegíti s ezért jelentősége kiemelkedik a nemzetközi szociálpolitika köréből. Ez azonban — természetesen — még nem jelenti egyúttal a szénkrízis megoldását, csupán egy lépés a megoldás felé, mert a munkaidő egységességének és stabilitásának biztosításával a kedvező gazdasági megegyezések lehetősége is inkább adva van, mint a nélkül. A konferencia a maga feladatát teljesítette, amikor olyan alapra helyezte a bányászati munkaviszonyainak szabályozását, amelyen a kérdéssel összefüggő gazdasági problémák az eddigiekénél könnyebben megoldhatók. Ez a tevékenység azonban már feladatkörén kívül esik.

Az egyezménytervezet teljesen új utakon haladva, tagadhatatlanul jelentős előrehaladást jelent a nemzetközi szociálpolitika mezején, amit ezek után a XV. konferencia munkájáról is, amelyen az egyezménytervezetet 81:2 szavazatarányban fogadták el, teljes mértékben megállapíthatunk.

e) A konferencia napirendjén szereplő többi kérdés s az indítványok.

A XV. konferencia tárgysorozatán a szénbányászati munkaidejének korlátozásáról szóló egyezménytervezeten kívül még két kérdés szerepelt, mindkettő első tárgyalási anyagképpen került a konferencia elé. E két kérdés:

1. a munkára bocsátható gyermekek legkisebb korhatára a nem ipari üzemekben és

2. a nők éjjeli munkájáról elfogadott washingtoni (IV.) egyezménytervezet részbeni módosítása volt.

ad 1. A konferencia a kérdés előkészítésére '58 tagból álló bizottságot választott (28—14—14), amely Justin *Godart* francia francia kormányképviselő elnökle mellett e problémával kapcsolatos s a kormányokhoz intézendő kérdéseket letárgyalta s azokat a közgyűlés elé terjesztette. A konferencia a bizottság javaslatainak legnagyobb részét elfogadta, ellenben törölte a 18 éven alóli korban levő gyermekeknek a napi munkaidőnek 6 órai korlátozására vonatkozó javaslatot s ezt a következő, XVI. konferencia napirendjére tűzte ki.

ad 2. A XV. konferenciának első ízben volt alkalma egy régebbi egyezményének módosítására vonatkozó indítvánnyal foglalkoznia.

Az esetleges módosítás lehetőségeit maguk az egyezménytervezetek is megkönnyítik, amennyiben záradékaikban kimondják, hogy az igazgatótanács tartozik az egyezmény hatályba lépésétől számított minden 10 éves időköz elteltével a közgyűlésnek az egyezmény végrehajtásáról jelentést tenni s egyben az egyezmény teljes vagy részbeni módosításáról is határozni.

Az igazgatótanács e rendelkezéseknek megfelelően átvizsgálta a két első konferencián hozott egyezménytervezeteket s azok közül csupán »*A nők éjjeli munkájáról*« szülő IV. egyezménytervezetnek *részbeni* módosítását határozta el. A XV. konferencia általánosságban szintén a módosítás mellett foglalt állást s ennek megszövegezése után a közgyűlés Szerkesztő Bizottsága a következő stilizálásban terjesztette azt a plénum elé.

a) Az egyezmény 3. cikke a következő második szakasszal egészítendő ki:

»Ez az egyezmény nem alkalmazható azokra a személyekre, akik felelősségteljes állásban vannak s rendszeresen nem foglalkoznak kézimunkával.«

b) A 2. cikk szövegét pedig olyan értelemben kívánta módosítani, hogy az éjjeli pihenő időt az illetékes hatóság az érdekelt szervezetek meghallgatása után 23—6 óráig terjedőleg állapíthatja meg a 22—5 óráig terjedő idő helyett. Amennyiben ez a rendelkezés életbe lép, a tagállam kormánya tartozik évi jelentésébe az erre vonatkozó adatokat is felvenni.

A módosítás felett nemcsak a közgyűlésen, hanem már az azt megelőző bizottsági tárgyalásokon is heves vita indult meg. Az első módosítás mellett felszólalók álláspontja szerint a tervezett szövegezés csupán az egyezmény vonatkozó cikkének az interpretációja s így végeredményben nincs is szó lényegbevágó intézkedésről. Viszont azonban az egyes országokban különböző gyakorlat alakult ki az eredeti egyezmény 3. cikkével kapcsolatban, amennyiben azt kizárólag csak a szigorúan vett fizikai munkát végző munkásnőkkel szemben alkalmazták; a vezető állásban levő s kézimunkával rendszeresen nem foglalkozó nők száma is állandóan szaporodik s ezért a javasolt módosítás a fejlődő élet követelménye.

Ezzel szemben azonban azt hozták fel, hogy a javasolt kivételes rendelkezés a nőknek csupán kisebb csoportjára vonatkoznék, akiknek a köre amúgy sincs elég szabatosan meghatározva, *amiért* is félő, hogy az új rendelkezés esetleg az egyezményileg eddig védett egyéneket is érintené.

A második módosítás indokolása az volt, hogy azoknak a csoportoknak női munkásai, akiknek reggeli 5 órakor kell a 22-től 5 óráig

dolgozó munkáscsapatot felváltaniuk, az egyes ipari vidékeken fennálló közlekedési nehézségek miatt vonakodnak ilyen korai időben munkába állni.

Ez érvelés ellen azonban éppen a munkáscsoportok foglaltak legélesebben állást, rámutatva arra, hogy a közlekedési nehézségek kiküszöbölhetők, azonban a tervezett szabályozással az éjjeli időszakban dolgozó munkásnők éjjeli pihenő ideje egy órával rövidülne meg, viszont ha az új (reggeli) csoport egy órával tovább is alhatna, az esti csoport aligha térne haza munkája befejezte után 22 órakor otthonába, hanem — főleg a nagyobb városokban — éjfélig is kimaradna.

A közgyűlésen a módosított szöveg elfogadásához szükséges kétharmad szótöbbség nem volt elérhető s így a módosító indítványt a konferencia elvetette.

A kérdés érdemi részének elintézése azonban e szavazással nem jutott nyugvópontra. Az igazgatótanács u. i. 1932. ápr. 6—9. napjain megtartott ülészakán a brit kormány indítványára elhatározta, hogy a N Sz.-nek tanácsa útján az Á. N. B. véleményét kéri ki arra vonatkozólag, hogy az első konferencián a nők éjjeli munkatiltalmáról hozott egyezmény rendelkezései az iparüzemekben felügyelői vagy vezetői állást betöltő olyan női munkásokra is vonatkoznak-e, akik foglalkozásuk keretén belül rendszeres fizikai munkát nem végeznek.

A német kormány az Á. N. B. megkérdezését az ipari s a kereskedelmi üzemek irodáiban foglalkoztatott női alkalmazottakra is ki akarta terjeszteni, az igazgatótanács azonban 1932. ápr. 25-én hozott határozatával ez indítványt elutasította.

Ezek után az Á. N. B. nov. 15-én csupán a brit kormány indítványára korlátozottan hozta meg erre vonatkozó uv/s-ját, amellyel a kérdést hat szavazattal öt ellenében *igenlően* döntötte el, mert az egyezmény szövegében minden megszorítás nélkül »femme — women« szavak fordulnak elő¹⁾.

Az Á. N. B. a védelemre szoruló női alkalmazottak körét az egyezmény célján túlmenően olyanokra is kiterjesztette, akik foglalkozásuk természeténél fogva erre nincsenek rá utalva, sőt bizonyos esetekben hátrányosan befolyásolhatja munkájukat. (Pl. a vállalat igazgatónöje, pénztárosa, könyvelője stb. az akadálytalan üzemmenet érdekében is kénytelen éjjeli munkát végezni).

Mindezen okokból az igazgatótanács az 1934. évi XVIII. konferen-

¹⁾ Ld. részletesen az Internat. Rundschau der Arbeit 1932. máj., júl.-i és dec.-i számaiban (441., 658. és 1148. lapon).

cia napirendjére újból kitűzte a nők éjjeli munkakorlátozására vonatkozó washingtoni egyezménytervezet módosítását, amelyet a XV. konferencián nem sikerült vinni¹.)

Indítványok, A közgyűlésen az ügyszabály 12. §-ának 7. pontja értelmében a következő indítványokat nyújtották be:

Bakhale indiai munkásképviseelő indítványozza, hogy

1. szólítsák fel a N. M. Sz.-en ez idő szerint még kívülálló államokat a Szervezethez s az elfogadott egyezménytervezetekhez és javaslatokhoz leendő csatlakozásra;

2. sürgessék a tagállamokat az elfogadott javaslatok végrehajtására;

3. a keleti országok különleges munkaviszonyainak megtárgyalása végett a Szervezetben helyet foglaló ázsiai tagállamokat hívják egybe külön konferenciára;

4. a bennszülött s a színes munkások képviselői is vegyenek részt a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon;

5. szabályozzák az ázsiai országok szervezetlen iparágait s ipari üzemi munkafeltételeit.

6. Az ír Szabad Állam kormányképviselője az elektromos ipari üzemekben alkalmazott munkások baleset elleni védelmének szabályozását sürgeti.

7. *Joulviux* francia munkásképviseelő a nemzetközi munkaügyi egyezmények intenzívebb ratifikálását és végrehajtását,

8 *Kawamura* japán munkásképviseelő a szakegyesületi szervezkedés szabadságának szabályozását;

9. *Mertens* belga munkásdelegátus a szénkrízis gazdasági kihatásainak enyhítését,

10. *Müller* német munkásképviseelő az egyes országok vas- és acéliparával kapcsolatos szociális problémák előzetes tanulmányozását, valamint

11. a foglalkozási betegségek körének kiterjesztését,

12. *Schürch* svájci munkásképviseelő a szilikózisnak a foglalkozási betegségek jegyzékébe leendő felvételét kéri; végül

13. *Tschou* kínai kormányképviselő az igazgatótanács taglétszámának leiemelésével kapcsolatban a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikkének mielőbbi ratifikációját sürgeti.

A közgyűlés az összes indítványokat elfogadta *Yoshisaka* japán és *Hamniarskjöld* svéd kormányképviselők részéről előterjesztett azzal a két javaslattal együtt, hogy a munkanélküliség leküzdése iránti te-

¹⁾ Internat. Rundschau der Arbeit 1933. nov.-i szám, 1046. 1. és a Külügyi Szemle 1934. jan.-i füzeté, 79. 1.

vékenységét tovább folytatja s a kormányokhoz kérdést intéz az egyezménytervezetek tízévenkinti módosításával kapcsolatban.

Végül az igazgatótanácsi tagválasztások megejtése után a konferencia 1931. jún. 18-án befejezte minden tekintetben eredményesnek nevezhető munkáját.

2. A tizenhatodik (genfi) konferencia, **a) Alaki kérdések.**

Az 1932. ápr. 12. és 30. napjai között megtartott XVI. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián 27 európai- és 22 Európán kívüli, összesen tehát 49 tagállam képviseltette magát. A megjelent delegátusok száma 148 (85 kormány-, 32 munkaadó- és 31 munkásképvisező), míg a műszaki tanácsadóké 189 volt. Így hivatalos minőségben 337 személy vett részt a közgyűlésen. Az új tagállamok közül első ízben jelentek meg: Mexikó és Abesszínia, míg a nem tagállamok közül Törökország és Egyiptom megfigyelőket küldtek a konferenciára.

Az elnökség a következőképpen alakult meg: elnök a kanadai szenátus tagja és volt munkaügyi miniszter, *D. Robertson* Gedeon, al-elnökök: *Hammar skjöld* svéd kormány delegátus, *Schmidt* Theodor osztrák munkaadó- és *Kupers* holland munkásképvisezők lettek.

A *mandátumok igazolása* során immár tizenkettedikszor emeltek kifogást *Rázza* olasz munkáskiküldött megbízatása ellen. A konferencia azonban ez alkalommal véget szakított a minden ülészen folyamatosan elismertelt s politikumtól is vezérelt azonos kifogások benyújtási lehetőségének. A japán kormányképviselő indítványára u. i. a közgyűlés ügyrendjébe (3. c. 6. p. és 7. c. C) fej. 2. és 3. p.) olyan rendelkezéseket iktatott be, amelyek az azonos tényállásra, valamint a közgyűlés által már letárgyalt eseményekre vagy adatokra alapított kifogások újabb előterjesztését ab ovo kizárják. A kifogások elbírálása teiően pedig a mandátumvizsgáló bizottságnak az eddiginél nagyobb hatáskört biztosított¹⁾.

E módosításokat nyomban a XVI. konferencián életbe léptették s *Rázza* mandátuma elleni kifogás tárgyalásánál már alkalmazták is. A közgyűlés mind *Rázza*, mind pedig *Visna* lett munkásképvisező megátamadott mandátumát igazolta.

A megjelent tagállamok közül 17 csupán kormányképviselőket küldött a konferenciára s ezért a közgyűlés ezúttal is felhívta a tagállamok kormányainak figyelmét a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkében

¹⁾ Részletes ismertetése az I. kötet IV. fej. 1. a) cikkében.

foglalt s a teljes taglétszámú delegációk kiküldésére vonatkozó kötelezettségükre.

Napirend. A konferencia hivatalos napirendjén a következő négy kérdés szerepel:

1. A díjazott munkaközvetítő irodák megszüntetése (első tárgyalás).

2. A rokkantak, elaggottak s az elhalt hozzátartozóinak biztosítása (első tárgyalás).

3. A nem ipari munkára bocsátható gyermekek korhatára (másodszori tárgyalás).

4. A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmére vonatkozó egyezmény részleges módosítása (másodszori tárgyalás).

E két utóbbi napirendi pont első tárgyalása az 1931. évi XV. konferencián folyt le.

b) Dokkmunkások védelme; gyermekmunka a nem ipari üzemekben.

A napirend többi pontjai.

A XVI. konferenciának a másodszori tárgyalásra kitűzött problémákkal kapcsolatos munkája olyan tárgykört ölel fel, amely az előző konferenciákat már foglalkoztatta. A napirend 3. és 4. pontjaival kapcsolatban meghozott egy-egy egyezménytervezet és javaslat tovább fejleszti a gyermekmunkások védelmi körét, amennyiben az ipari-, mezőgazdasági- s a tengeri munkákra bocsátható gyermekek legkisebb korhatárát a nem ipari üzemekben is szabályozza és a dokkmunkások védelmére már 1929-ben hozott rendelkezéseket kibővíti, illetve szabatosabban megjelöli.

a) A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott (ú. n. dokk-) munkások baleset elleni védelméről u. i. már az 1929. évben megtartott XII. konferencia részletes egyezménytervezetet (XXVIII.) fogadott el, amelynek ratifikálása és végrehajtása előtt azonban az angol s a német kormány néhány jelentéktelen műszaki kérdés megváltoztatását kívánta, mert azok gyakorlati megvalósítása nehézségekbe ütközött. A N. M. Hivatal a módosításra vonatkozólag kérdést intézett a tagállamokhoz s a beérkezett kívánalmak következtében az igazgatótanács 1932. jan.-i ülészakán a szóban levő egyezménytervezet módosítását a XVI. konferencia napirendjére tűzte, hogy a módosítás mielőbbi végrehajtásával az egyezmény ratifikálása elől minden akadályt elhárítson.

A kormányok módosító javaslatai alapján a XVI. konferencia egyhangúlag változtatta meg az egyezménytervezet rendelkezéseit, amely

sorrendben mint *XXXII. egyezménytervezet* foglal helyet a N. M. Sz. konferenciáinak jogalkotásai között. A módosítások részben enyhítették az eredeti egyezménytervezet rendelkezéseit, részben pedig szabatosabban és világosabban írták körül az eddigi intézkedéseket, sőt azokat újjakkal is kiegészítették.

Már a módosított egyezménytervezet 18. cikke is arra kötelezi a tagállamokat, hogy a ratifikáló államok egymással viszonzossági szerződéseket kössenek, kölcsönösen elismerve a dokkmunkások baleset elleni védelme érdekében kibocsátott végrehajtási intézkedéseket. Ennek a rendelkezésnek kiegészítéseképpen a XVI. konferencia még egy külön (40.) *javaslatot* is elfogadott, amelynek értelmében a tagállamok megfelelő egyértelműséggel fognak eljárni az erőgépek, használati tárgyak, eszközök stb. megvizsgálására, kipróbálására s a kiállítandó bizonylatok egységes formáira vonatkozólag az egyezménytervezet végrehajtásánál s a viszonzosságot a lehető legrövidebb idő alatt életbe is léptetik egymás között.

A belga, norvég és svéd munkaadók kiküldöttjei a viszonzosság kötelező kimondását a ratifikálás tényével automatikusan kívánták egybe kapcsolni. A többség azonban ezt nem honorálta s rámutatott arra a tényre, hogy a módosított szöveg elég biztosíték az egységes végrehajtásra s az egyöntetű ellenőrzésre. Már pedig ez a tény a kölcsönösség előfeltétele. A két ellentétes álláspont összeegyeztetése után fogadta el a konferencia a viszonzosság gyorsabb ütemű életbeléptetésére vonatkozó rendelkezéseket. A 40. javaslat szintén módosította a 33. javaslat szövegének.

Rendes eljárás mellett az egyezmény módosítása csupán az eredetinek hatályba lépésétől számított tíz év eltelte után történhetett volna meg, ha a konferencia, új utakon haladva, nem éppen a ratifikálás elé tornyosuló akadályokat kívánta volna a módosítás révén elhárítani.

De úttörő munkát végzett azáltal is, hogy első ízben sikerült egy korábbi egyezményét módosítani, tehát olyan eredményt könyvelhet el sikerei között, amellyel az 1931. évi XV. konferencián, a nők éjjeli munkájára vonatkozó egyezmény megváltoztatásánál hasztalanul fáradozott.

A közgyűlés a szóban levő egyezmény módosítását nemcsak alakilag, hanem lényegileg is szükségesnek tartotta, s a módosító indítványokat nagy szótöbbséggel szavazta meg, ami kétségtől bízható előjele annak, hogy a gyakorlati élet követelményeiből eredő egyezménymódosításokat a N. M. Sz. a jövőben is honorálni fogja.

β) A nem ipari munkára bocsátható gyermekek életkorá-ra vonat-

kozólag a konferencia szintén egy *egyezménytervezet* (XXXIII.) s egy *javaslatot* (41.) fogadott el. A kérdéssel első tanácskozásban már a XV. konferencia is foglalkozott s az általa szétküldött kérdőívekre beérkezett válaszok alapján a N. M. Hivatal a konferencia elé terjesztett kék könyvben egy *egyezménytervezet* s egy *javaslat* elfogadását indítványozta. Ezeken a Justin *Oodart* francia kormányképviselő elnöklete alatt álló 56 tagú (28—14—14) bizottság több lényeges módosítást tett. Így kimondta, hogy a gyermekek könnyű munkákkal is csak akkor foglalkoztathatók, ha 12. életévüket már betöltötték; e munkák napi 2 s az iskolai oktatásra szánt idővel együtt naponként 7 óránál többet ki nem tehetnek; ahol pedig az iskolalátogatás még nem kötelező, napi négy és fél óránál tovább nem tarthatnak. Végül a gyermekek pihenő idejét az esti 20-tól a reggeli 8. óráig terjedő 12 órában állapította meg. A tudomány s a közoktatás érdekében esetről-esetre kikért engedéllyel a gyermekek színpadi vagy filmfelvételeknél történő szereplését engedélyezhetőnek tartja, azonban minden körülmények között eltiltja őket a veszélyes jellegű (cirkusz, varieté, kabaré) s az éjféli utáni szereplésektől. A bizottság az utcai árusokra s a vándorkereskedőkre vonatkozólag magasabb korhatár megállapítását tartotta szükségesnek, amelynek meghatározását azonban az egyes országok törvényhozási hatáskörébe utalta. Indiának sajátos viszonyaira való tekintettel a korhatárt 10, illetve 14 évben állapította meg.

A bizottság által így módosított szöveg azután a konferencia elé került, amely azt néhány kiegészítéssel el is fogadta. Így kivette az *egyezménytervezet* hatálya alól a családtagok által a háztartásban végzendő munkákat; a rendesenél magasabb korhatárt kíván megállapítani az üzlethelyiségen kívül kiállított áruk körüli állandó foglalkoztatásnál s az Indiára vonatkozó különleges szabályozás joghatályát addig az ideig kívánja fenntartani, amíg a 14 éves életkorig tartó iskolalátogatási kötelezettséget törvényhozásilag ott is bevezetik.

Az *egyezménytervezet* a konferencia 89:1 szavazatarányban fogadta el.

A *javaslat* kiegészíti az *egyezménytervezet* rendelkezéseit, amelyben a tagállamoknak az egyöntetű végrehajtás céljából bizonyos irányelveket nyújt a nem ipari könnyű és veszélyes munkák meghatározására, a gyermekek nyilvános szereplésének megengedhetőségére, orvosi megvizsgálására, fényhatású felvételeknél szemorvosi felügyeletére, a foglalkoztatás tilalmára (rovott múltúaknál vagy izsakosoknál) s végül a végrehajtás ellenőrzésére vonatkozólag. Ennek hathatós megvalósítása érdekében hatósági nyilvántartási eljárást s

munkakönyv-rendszert javasol. A javaslatot egyhangúlag fogadta el a közgyűlés.

A nem ipari munkára bocsátható gyermekek korhatárára vonatkozó egyezménytervezet és javaslat elfogadásával a XVI. konferencia befejezte azt a munkáját, amelyet a washingtoni konferencia az V. egyezménytervezettel megkezdett, az 1920. évi génuai konferencia a VII. s az 1921. genfi konferencia a X. egyezménytervezettel (az ipari, tengerészeti s a mezőgazdasági munkákra bocsátható gyermekek legkisebb korhatára) folytatott.

A konferencia Indiára kiterjedő hatállyal is szabályozni akarta a nem ipari munkáknál foglalkoztatott gyermekek legkisebb korhatárának kérdését s ezért az ottani szociális, éghajlati és gazdasági viszonyokat figyelembe véve, állapította meg az életbe léptetendő intézkedéseket. Ettől a körülménytől eltekintve, a gyermekvédelmi szabályozás hatalmas lépéssel vitte előbbre e védettkorú csoport érdekében az erkölcsi és fizikai gondoskodás nemzetközi szociális munkáját, amelynek törvényhozási szabályozása a mondottak után Indiára is joggal várható.

γ) A tárgysorozat többi pontjára vonatkozólag, *így a díjazott munkaközvetítés eltiltása s a rokkantak, elaggottak, özvegyek és árvák biztosítása* tárgyában a konferencia kérdőívvel fordult a kormányokhoz és mindkét kérdés másodszori tárgyalását a XVII. konferencia elé utalta.

c) A XVI. konferencia s a világgazdasági válság¹⁾.

Az 1929. év utolsó hónapjaiban kezdődött s Európa valamennyi államára, majd az 1932/33. év telén az Északamerikai Egyesült Államokra is átsapott gazdasági világválság a XVI. konferenciát is foglalkoztatta. A N. M. Sz. az egyre növekvő s mind inkább katasztrófális méreteket öltő *munkanélküliség* problémáján keresztül kapcsolódott be az általános világgazdasági válságnak egyelőre még csak kezdetleges s így csupán kísérleti megoldási módjait kutatók sorába. A NMA. bevezető soraiban u. i. »a munkanélküliség leküzdését« s »a tisztességes megélhetést biztosító munkabérek szolgáltatását« a N. M. Sz. főfeladatául jelöli meg. Az 1933. év első hónapjaiban az összes munkanélküliek száma 30 milliót tett ki s ha a munkanélküliek családtagjait is hozzászámítjuk, legalább 75 millió az összes ellátatlanok száma, de az is lehet, hogy 90 millió. Ez a megdöbbentő szám s a mögötte meghűzódó titáni méretű szociális nyomor mindennél jobban alátámasztja a NMA.-nak azokra a viszonyokra utaló bevezető sorait, »amelyek az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal,

¹⁾ Ld. Bericht des Direktors, 15-te Tagung, — Genf, 1931. Erster Teil. 9—60. I., Internat. Rundschau der Arbeit, 1932. évf. jún.-i számát a konferencia határozatának szövegére, szept.-i számát annak kritikájára vonatkozólag. Majd u. o. Martin P. W. cikkét: Der Wiederaufbau der Weltwirtschaft 828—847. 1. és u. o. Cassel Gustav azonos c. cikkét, 1135—1138. 1.

nyomorra és nélkülözéssel sújtják, hogy az ebből keletkező nagy elégedetlenség a világ békéjét és összhangját veszélyezteti», amiért is »e viszonyok javítása sürgősen szükséges« (I. Cím).

A világgazdasági válság eddigi, kb. *hat évi* tartama alatt a *munkanélküliek számát* a N. M. Hivatalhoz beérkezett hivatalos adatok alapján a következő táblázat tünteti fel.

A munkanélküliség abszolút számokban¹⁾:

Ország és Adatforrás	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934. jan., vagy jan.-i és lebr.-i átlag
Ausztrália								
M.-szervezet	31.032	45.669	47.359	84.767	117.866	120.454	104.035	
Ausztria								
Munkanélküli segélyben r.	172.450	156.185	164.509	208.389	253.368	309.968	328.844	354.671
Munkahivat.	200.112	182.444	192.062	242.612	300.223	377.894	405.741	440.345
Belgium								
Teljes m.-nélk.	11.112	5.386	8.462	23.250	79.186	161.468	164.726	
Időleges „	23.763	22.293	18.831	50.918	121.890	175.259	170.612	
Brit.-B. és É.-Irország								
Teljes m.-nélk.	899.083	980.326	994.091	1.467.347	2.129.359	2.272.590	2.110.090	2.011.324
Időleges „	263.077	309.903	268.400	526.604	587.494	573.805	456.678	351.188
Csehszlovákia								
M.-szervezet	17.617	16.348	23.763	51.371	102.179	184.555	247.613	
M.-hivatalok	52.869	38.636	41.630	105.442	291.332	554.059	738.267	843.488
E. E. Államok								
M.-szerv. Szövetsége				3.947.000	7.431.000	11.489.000	11.904.000	11.690.000
Franciaország								
Munkanélküli segély pénznt.	33.549	4.834	928	2.514	56.112	273.412	275.395	341.598
M.hivatalok	47.289	15.275	10.052	13.859	75.215	308.096	307.179	375.556
Hollandia								
Munkahivat.					138.200	271.092	322.951	
Japán								
Hivatalos				368.465	413.248	489.168	420.373	
Jugoszlávia								
M.-hivatalok		5.721	8.370	8.198	9.930	14.761	15.839	
Lengyelország								
M.-hivatalok	165.340	125.552	129.450	226.659	299.502	255.582	249.660	399.530
Németország								
Munkahivat.	1.353.000	1.353.000	1.915.025	3.139.455	4.573.218	5.579.858	4.733.014	3.573.396
Olaszország								
Teljes m.-nélk.	278.484	324.422	300.787	425.437	734.454	1.006.442	1.018.955	1.158.418
Időleges „	97.054	38.457	16.154	23.408	28.721	33.468	38.751	
Románia								
M.-hivatalok		10.373	7.288	23.686	35.737	38.890	29.060	
Svájc								
M.-hivatalok	11.824	8.380.	8.131	12.881	24.208	54.366	67.867	99.147

¹⁾ A felsorolt adatokat részletezve s több államra kiterjedőleg Id, az Internat. Rundschau der Arbeit 1934. ápr.-i füzetében (395—400. l.). Magyarországra vonatkozólag v. ö. az I. konferenciánál már közölt adatokkal.

A N. M. Sz. elsősorban is a NMÁ.-ban megszabott kötelezettségének kívánt eleget tenni, amikor a munkanélküliek óriási táborára hivatkozva, munkásságát a világgazdasági válság nemzetközi leküzdésére is beállította¹).

Az igazgató a XIV. konferencia határozata folytán már 1931-ben a XV. konferencia elé terjesztette a munkapiac válságos helyzetére vonatkozó adatait.

A N. M. Sz. *igazgatótanácsa* pedig a világpiacon válságának problémájával foglalkozva, terjedelmes határozatban²) mutat rá az általános munkanélküliség okaira (amelyenek: a termelés túlprodukciója, a fogyasztás, a vásárló erő, a pénz s a hitel belső értékének csökkenése s a mindezek folytán előállott áresés, az aranykészlet aránytalan eloszlása, az ezüst értékének zuhanása, a termelési költségek megnövekedése s a gépek gyors szaporodása) s ezzel szemben a kormányok figyelmét a munkapiacok szabályozására, a munkanélküliség esetére vonatkozó biztosításra, nagyarányú közmunkák elvégzésére s gazdasági együttműködésre hívja fel, amelyek gyakorlati keresztülvitele gátat vethet a növekvő munkanélküliségnek s az ezzel egybekötött káros következményeknek. A munkások ezenfelül a napi s a heti munkaidő aránylagos megrövidítésében, a munkabérek emelésében, a fogyasztó piacok felvevő képességének fokozásában, végül a szociális biztosítás kiépítésében látják a gazdasági válság megszüntetésének hatószereit, amivel szemben a munkaadók nemcsak teljesen hatástalanoknak tartják ez utóbbi eszközöket, hanem a munkásokéval éppen teljesen ellenkező intézkedések fogantatását javasolták.

Végül az 1932-ben megtartott XVI. konferencia is foglalkozott a világgazdasági válsággal s ezáltal a N. M. Sz. minden egyes központi faktora igyekezett e problémával szemben álláspontját kifejteni. Három munkásdelegátus, a francia *Jouhaux*, a belga *Martens*, a svájci *Schürch* terjesztették be a világgazdaság leküzdésére irányuló javaslatukat, amelyet a javaslati bizottság kiegészítésével a konferencia 73:7 szavazatarányban fogadott el.

A konferencia által elfogadott határozat lényegében a következőket tartalmazza³):

¹) Ld. a londoni világgazdasági konferencia előkészítő bizottságának jelentését — Magyarország, Budapest, 1933. jan. 19-i számában.

²) A határozat szó szerinti szövegét ld. az igazgatónak a XV. konferencia elé terjesztett 1931. évi jelentésében, I. rész, 13—14. l.

³) Szó szerinti szövege az Internat. Rundschau der Arbeit 1932. jún.-i számában. (560—561. l.).

1. a kormányok képviselői foglalják jegyzékbe mindazokat a nagyarányú nemzetközi és országos közmunkákat, amelyeket a gazdasági élet fellendítése végett el akarnak végezteni s ezeket kellő pénzügyi megalapozás után késedelem nélkül hajtsák végre;

2. a nemzetközi jóvátételek és tartozások kérdéseivel foglalkozó s küszöbön álló lausanne-i konferenciára a N. Sz. s a N. M. Sz. is meghívandók, hogy a világgazdaság követelményeit szem előtt tartva, e két világszervezet is hozzászólhasson a kérdés végleges rendezéséhez;

3. igyekezzenek az államok a pénz s a hitelkérdések általános rendezésében együttműködést kifejteni s vessék meg egy olyan nemzetközi értékrendszer alapjait, amely a szükséges stabilitással rendelkezik;

4. vizsgálja meg minden ország kormánya a legszámottevőbb munkaadó- és munkásszervezetek képviselőinek bevonásával a javak termelésének és kicserélésének kérdéseit s igyekezzék praktikus kereskedelmi érzékkel olyan nemzetközi megállapodásokat létesíteni, amelyek a gazdasági vérkeringést közös tervek és egyöntetű elgondolások alapján újból működésbe hozzák, miközben a tömegfogyasztást s a nemzetközi árucserét is figyelembe veszik;

5. a munkanélküliség leküzdése végett foganatba teendő közmunkáknál végeztessenek a kormányok az egészségügy körébe vágó munkálatokat, így hidraulikus és vízvezetéki berendezéseket s olyanokat, amelyek az egészségre káros hatásokat kiküszöbölik, építsenek munkáslakásokat s a falusi kerületekben létesítsenek villamosműveket.

A határozat *kritikája* nagy részben a közgazdaságtan s a pénzügytan körébe tartozik. Ez okból, nagy általánosságban annak egyes pontjaira vonatkozólag a következőket mondhatjuk:

Az 1. és 5. pontok új foglalkozási lehetőségekre nyújtanak alkalmat. A közmunkák következtében nem csupán feljavulna az ezeket foganatosító országok gazdasági berendezkedése, hanem az általános vásárló erő is lényegesen megnövekednek. Talán ez utóbbi körülmény valamennyi között a leglényegesebb hatása a közmunkák bevezetésének, mert ennek következtében újjáéledne a termelő tevékenység, amelyet az így termelt és forgalomba hozott javak nagyobb arányú felhasználása követne. A javaknak ezt a körforgását s így a gazdasági élet vérkeringésének megindulását a nagyobbarányú közmunkák kétségen felül előmozdítanák.

Gazdasági depressziók esetén a tőke vagy ennek tekintélyes része használatlanul hever, míg a közmunkák céljaira igénybe vett esetleges hitel ezeket az összegeket újabb tevékenységre serkentheti. Mindezekon felül a nemzeti vagyon is lényegesen gyarapodnék az elvégzett közmunkák értékével.

A pénz- s a hitelkérdések stabilizálása, amely a határozat 3,

pontjaként szerepei, bizonyos értelemben kiegészíti az 1. és 5. pontokat. Ha u. i. a vásárló erő fellendülését közmunkákkal — vagy bármi más módon elősegítenék, megfelelő intézkedéseket kellene a vásárló erő korlátozására is életbe léptetni, nehogy az túlnagy mérvű legyen s ennek következtében az árak emelkedését idézze elő, amelynek veszélyes következményei eléggé ismeretesek. Ez okból az államoknak pénzürtékük állandóságát is biztosítaniok kell, ami egyrészt az árukban kifejezett árstabilitásban, másrészt pedig a pénznek más államok értékeihez viszonyított ú. n. váltóárfolyam stabilitásában jelentkezhetik. Az első módszert már az 1922. évi génuai világgazdasági konferencia is az államok figyelmébe ajánlotta.

Az értékstabilitás módja: az áremelkedést vagy az árcsökkenést megakadályozó hatalmi szó és végrehajtó közege: az egészséges pénzügyi elvekkel dolgozó országos központi bank.

Az értékállandóság országokkinti megvalósításának azonban csak lokális jelentősége lehet, mert bármilyen ügyes pénzügyi politikával dolgozik is valamely ország központi bankja, intézkedései a többi ország bankpolitikájától a legtöbb esetben eltérők lesznek s ezért ha saját országukban a gazdasági fellendülés be is következik, más országokban a gazdasági válság esetleg továbbra is fennáll, mert az egyik állam stabil s a másik állam hullámzó árfolyamai végeredményben az államok egymásközti ipari és kereskedelmi forgalmának megbénítására vezetnek.

Ezen szükséges »olyan nemzetközi értékrendszer megalapozása, amely az óhajtott stabilitással rendelkezik«.

P. W. *Martin* a XVI. konferencia határozatával kapcsolatban a világgazdasági válság megszüntetésére vonatkozó tételét a következőkben formulázta¹⁾:

1. A pénzügyileg kellően megalapozott közmunkák a szükséges gazdasági vérkeringést megindíthatják;
2. a közmunkákkal egyidejűleg az államoknak központi bankjaik révén az árak stabilitásáról is gondoskodniuk kell;
3. az állami bankok aranyfedezetére vonatkozó merev korlátokat ki kell bővíteni, végül
4. az árak stabilitására vonatkozó intézkedéseket nemzetközileg kell szabályozni, hogy a pénzürték is állandósuljon.

Ezzel szemben *Cassel* professor²⁾ a közmunkák foganatosítását

¹⁾ Az Internat. Rundschau der Arbeit 1932. szept.-i számában megjelent „Der Wiederaufbau der Weltwirtschaft“ c. cikkében, 837. 1.

²⁾ U. ott azonos címen megjelent cikkben, 1135—1138. 1.

csupán végső eszközként ajánlja, ha a világgazdasági válság megoldására már az összes rendelkezésre álló eszközöket kimerítették. Ezért ő elsősorban is liberálisabb hitelpolitikát ajánl, főleg a magángazdaságok fellendítése érdekében, amelyek szubvenciókkal, jutalmakkal lennének nagyobb tevékenységre serkenthetők. Ennek következtében — szerinte — a vásárlási lehetőségek újból fellendülnének s a kívánt áremelkedés bekövetkeznék. Csakis ettől várható a gazdasági élet fellendülése. Óva int azonban az előállható túltermelés, valamint Martin 3. tételének alkalmazása folytán beállható inflációtól.

A határozat 4. pontja a termelés s a kereskedelem nemzetközi szabályozását kívánja. Kétségtelen, hogy a nemzetközi kereskedelem 1929. óta 1/3-ra, értékben pedig a felére csökkent, aminek oka nemcsak a pénznemek értékeinek eltolódásában, hanem a vámtarifákban és elsősorban a merev vámhatároknál keresendők.

Ami pedig végül a lausanne-i konferenciára vonatkozó 2. pontot illeti, utalunk arra, hogy az 1932. jún. 16-án összeült értekezlet *bizonyos feltételek mellett* véget vetett a háború befejezése óta követett jóvátételi rendszernek s a német jóvátételi fizetéseket 1932. júl. 1-vel megszüntette. A végleges döntés ez idő szerint (1933. dec.) még mindig függőben van¹⁾.

Kétségtelen, hogy a XVI. konferenciának a gazdasági válság megoldásával kapcsolatos határozata következtében tisztábban láthatjuk a világgazdaság okait, noha a megoldás sikere tekintetében annak értéke felette problematikus. A határozatnak a lényege, amely egyszerre több oldalról kiindulón kívánja a reorganizáció munkáját megkezdeni, kétségkívül helyes módon keresi a megoldást. Az is vitán felül áll, hogy az összes államoknak közös törekvéssel, nemzetközi szabályozással és jószándékkal kell a válságból kivezető utat megtalálniuk. Azonban egy ponton hajótörést szenved a legjobb szándék is, nevezetesen a kölcsönös bizalom hiányán. Amíg e kérdések minden ága telítve lesz politikummal, amelyet az államok kölcsönös féltékenysége s más számos körülmény még jobban felfokoz, addig a világgazdasági válság egyöntetű s á kölcsönös bizalmon alapuló megoldása az alig bekövetkezhető lehetőségek világába fog tartozni.

Ezek dacára nem vitathatjuk el a XVI. konferenciától azt a törekvést, hogy ezt a lehetőséget őszinte szándékkal igyekezett a reális megvalósulás útjára terelni.

¹⁾ A lausanne-i konferencia részletes ismertetését Id. a Külügyi Szemle 1932. okt.-i számában, 406—408. l.

d) A közgyűlés által elfogadott indítványok.

A konferencia az ülészak kezdetén ügyrendi módosítással 12 tagú javaslati bizottságot választott s hatáskörébe utalta azoknak a benyújtott határozati javaslatoknak és indítványoknak megvizsgálását, amelyek nincsenek a napirenden szereplő kérdésekkel kapcsolatban.

A konferencia elé a következő indítványok kerültek:

1. *Curcin* jugoszláv munkaadóképviseelő a N. Sz. közbenjöttével megvalósítandó »aranyfegyverszünet« megkötését indítványozza, amelynek főleg az adóországok gazdasági helyzetének további leromlását kellene megakadályoznia.

2. *Kupers* holland munkásképviseelő a munkástoborzás módszereinek s a munkaszerződések kérdéseinek napirendre tűzését,

3. *Schürch* svájci munkásdelegátus a szilikózisnak a foglalkozási betegségek esetei közé (XVIII. egyezménytervezet) történő beillesztését kérte.

4. *Nishio*, a japán munkaadók képviselője a munkáslakásokra hívja fel a figyelmet.

5. *Yoshisaka* japán kormányképviseelő a NMA. 15. (tr. bsz. 329.) c.-el (közgyűlési napirend közlési ideje) kapcsolatban kéri, hogy a konferencia megnyitása előtt már négy hónappal kézbesítsék ki a napirendet;

6. *Chaman Lali* indiai munkásdelegátus indítványozza, hogy az igazgatótanács, amennyiben szintén szükségesnek tartja, hívja egybe előkészítő konferenciára mindazoknak a területeknek közigazgatási tisztviselőit, munkaadóit és munkásait, amelyeken az uralkodó faj nem tartozik az ott dolgozó lakosság többségének fájához;

7. *Jouhaux* francia kormányképviseelő nemzetközileg kívánja szabályozni az ipari államokban a 40 órás munkahét törvényes bevezetését s egyben vizsgálatot kér az irányban is, hogy e szabályozás milyen mértékben enyhítené a gazdasági válságot s a munkanélküliséget;

8. továbbá jelentést kér a jövő konferenciára az ópiumfogyasztás elterjedéséről s a munkástoborzásokkal való kapcsolatáról. Végül

9. *Müller* német munkáskiküldött a mezőgazdasági munkáscsoportok bérrendszerének vizsgálatára kéri fel az igazgatótanácsot.

3. A tizenhetedik (genfi) konferencia.

a) Megalakulás, a mandátumok igazolása, napirend.

Az 1933. jún. 8—30. között megtartott XVII. konferenciára 49 tagállam (27 európai és 22 tengerentúli) küldötte el delegátusait, 12 tagállam csak kormányképviseelővel képviseltette magát a konferencián. A megjelent kiküldöttek száma 159 (87—36 36), míg a műszaki tanácsadóké 212 volt. Így a konferencia elején hivatalos minőségben 371-en, jún. 21-től kezdve, a német delegáció eltávozása után 347-en vettek részt az Egyetemes Értekezletén.

A közgyűlésre az Északamerikai Unió, eddigi tartózkodó álláspontjából engedve, most első ízben, míg Egyiptom már másodszor küldött megfigyelőket.

A konferencia elnökéül Guiseppa de *Michelis* olasz kormányképviselőt s a N. M. Sz. igazgatótanácsának tagját, helyetteseiül: *Creswell* (Délafrikai Unió), *Cort van der Linden* (Hollandia) és *Hay day* (Anglia) delegátusokat választották meg.

A mandátumok igazolása során három kiküldött megbízó levelét kifogásolták. *Elias F. Hurtado* mexikói munkásképviseelő megbízását a mexikói munkásszövetség, mint hazájának »legsámottevőbb« munkásszervezete kifogásolta. Az igazoló bizottság megállapította, hogy e szervezet jelentősége a jelenlegi munkásszervezetek között kétséges s ezért a közgyűlés a megbízást igazolta. A második, már megszokottá vált kifogást újból *Jouhaux* és *Mertens* delegátusok terjesztették elő *Luigi Rázza* olasz kormányképviselő megbízása ellen a Nemzetközi Munkásszervezet nevében. Az igazoló bizottság nem tudott határozni abban a kérdésben, hogy »a felhozott tények és adatok« azonosak-e az előző konferenciákon felhozottakkal s ezért a konferencia plénuma elé terjesztette a kérdést, amely 90:28 szavazatarányban a mandátumot igazolta. Végül a harmadik, szintén a Nemzetközi Munkásszervezet részéről előterjesztett kifogás *Dr. Robert Ley* német munkásdelegátus s műszaki tanácsadója ellen irányult. *Ley* az újonnan átalakult Németország munkafrontjának (»*Deutsche Arbeitsfront*«) fővezére, érthető, hogy az internacionalista alapon álló Nemzetközi Munkásszervezetet — miként *Razzánál*, úgy itt is — főleg politikai elgondolások vezették a kifogás benyújtásánál. Az igazoló bizottság azonban a német kormányképviselők felvilágosítása után az igazolást hozta javaslatba^ de a német kormány a plénium érdemi határozata előtt delegációját a közgyűlésről visszahívta.

A konferencia napirendjének tárgyalása előtt, az utolsó konferencia óta elhalt igazgatónak, *A. Thomas-nak*, valamint az igazgatótanács egykori elnökének, *Arthur Fontaine-nek* emlékeit méltatta.

A napirend a következő volt:

1. A díjazott munkaközvetítő irodák megszüntetése (másodszori tárgyalás).

2. Rokkantsági, aggkori s az elhalt hozzátartozóira vonatkozó biztosítás (u. az).

3. Munkanélküliség esetére szóló biztosítás s a munkanélküli segély más esetei.

4. Pihenő idő és csapatváltás az üveghutákban.

5. A munkaidő megrövidítése.

A 3—5. alatti kérdések első tárgyalásban szerepeltek a napirenden.

b) A díjazott munkaközvetítő irodák megszüntetése.

A N. M. Sz. már a washingtoni konferencián a munkanélküliségről elfogadott 1. javaslatában a tagállamok figyelmébe ajánlotta az iparszerű munkaközvetítés megszüntetését (I. pont) s a génuai konferencián, a tengerészek állásközvetítésével foglalkozó IX. egyezménytervezet 2. cikkében azt a nevezett foglalkozási ágban teljesen el is tiltja.

A további szabályozás azóta teljesen szünetelt s annak újabb időszerezését az a körülmény vetette fel, hogy Németországban az iparszerű munkaközvetítést 1930-ban teljesen el akarták törölni, aminek egyetlen akadálya csupán a nemzetközi szabályozás hiánya volt. Ezért az igazgatótanács német javaslatra a kérdést első ízben a XVI., majd másodszori tárgyalásra a XVII. konferencia napirendjére tűzte. A finnországi *Mannio* elnöklete mellett megalakult 27 (9—9) tagú előkészítő bizottság háromféle »díjazott munkaközvetítő iroda« típusal foglalkozott, ú. m. a kizárólag nyereszkesedési céllal működőkkel, majd olyanokkal, amelyek ugyan díjazás mellett, de nem ebből a célból közvetítenek, végül azokkal a díjazott irodákkal, amelyek a közvetítési díjakat nem az érdekelt felektől, hanem más (társadalmi vagy hatósági segély) úton fedezik. Az első csoport működése betiltandó, a másik két csoporté megfelelő hatósági ellenőrzés mellett tovább folytatható. Díjazott munkaközvetítésre három évi átmeneti idő után új engedélyt többé nem adnak.

A konferencia a vonatkozó *XXXIV. egyezménytervezetet* a bizottsági előterjesztés értelmében elfogadta s kimondta, hogy a tagállamoknak a díjtalan hatósági munkaközvetítést javasolja s bizonyos foglalkozásúaknak a munkaközvetítést nem engedélyezi.

A kérdéssel kapcsolatos *42. javaslat* az eljárási kérdések alapelveit ismerteti. A javaslat elfogadása 92:7 szavazataránnyal történt.

c) A rokkantak, elaggottak s az elhalt hozzátartozóinak biztosítása.

A napirend második pontja a most említett csoportok biztosítási kérdéseire vonatkozott. A N. M. Sz. a NMA. bevezető soraiban megszabott kötelezettségének, amely »... a munkásoknak mindennemű, valamint a foglalkozásukkal járó betegségek s a munkából eredő balesetek elleni védelmét is felöleli, a VII, X., XII. és XIII. konferenciáin igyekezett megfelelni. A szociális biztosítás körében azonban mindeddig még szabályozatlan maradt a rokkantak, elaggottak s az elhaltak hozzátartozóinak biztosítása, amelynek megoldását az igazgatótanács a XVI. konferencia napirendjére tűzte ki. A kormányokhoz

intézendő kérdéseket Dr. *Grieser* német kormánykiküldött elnöklete alatt 48 tagú előkészítő bizottság tárgyalta.

A beérkezett válaszok s a N. M. Hivatal »kék könyve« alapján, került a probléma a XVII. konferencia elé s előkészítését *Jurkievitz* lengyel kormányképviselő elnöklete mellett 63 (21—21) tagú bizottságra bízta.

Az előkészítő bizottság tárgyalása alapján a konferencia a biztosítás szabályozásának kérdéseiben *hat* egyezménytervezetet, *egy* javaslatot és egy határozatot hozott.

XXXV. egyezménytervezetében az ipari és kereskedelmi üzemekben alkalmazott, a szabad pályákon működő s a házi ipari és a háztartási munkákkal foglalkoztatott egyének kötelező aggkori biztosítását,

a XXXVI. egyezménytervezettel pedig a mezőgazdasági üzemekben alkalmazott egyének azonos biztosítását szabályozta.

A XXXVII. és XXXVIII. egyezménytervezetek az előbbi csoportok rokkantjainak biztosításával, végül

a XXXIX. és XL. egyezménytervezetek ugyanazon csoportok elhalt hozzátartozóinak kötelező biztosításával foglalkoznak.

A konferencia az egyezménytervezeteket túlnyomó szavazattöbbséggel fogadta el.

A rokkantsági, aggkori s az elhalt hozzátartozóira vonatkozó biztosítás hatósági megszervezésének általános alapelveit pedig a *42. javaslatban* foglalta egybe, amelyet 72:20 szavazatarányban fogadott el.

Egyben határozatilag az 1934. évi konferencia napirendjére tűzte az idegen országba költözött s mindhárom biztosítási ágba biztosítottak jogai és járadékigényei megóvásának kérdését.

d) Biztosítás munkanélküliség esetén; az üveghuták munkaproblémái; 40 órás munkahét az ipari üzemekben.

a) *A munkanélküliség esetére szóló biztosítás szabályozása* első tárgyalásként került a XVII. konferencia napirendjére s lényegileg folytatása annak a szociális jogalkotásnak, amelynek alapjait a washingtoni konferencia a munkanélküliségről elfogadott II. egyezménytervezetében és I. javaslatában megvetette, amikor az előbbiben a biztosítási szolgáltatások tekintetében azonos elbírálást kíván a bel- és külföldi munkásoknál, az utóbbiban pedig hatékony munkanélküli biztosítás bevezetését sürgeti a tagállamoknál.

A kérdés előkészítésére megválasztott 48 tagú bizottság J. F. G. *Price* angol kormányképviselő elnöklete mellett tíz ülésben tárgyalta

a kérdést. E bizottság jelentése s a közgyűlés vitaanyaga alapján megállapítható, hogy a problémát szabályozó egyezménytervezet lényege a következőkre fog kiterjedni.

Alapelv, hogy támogatás csakis önkéntelen munkanélküliség esetén nyújtható. Ennek formája a kötelező (s esetleg önkéntes) biztosítás, amely az otthonmunkásokra s a tanoncokra is kiterjedne. A segélyezendő rászorultságát előzetesen meg kell vizsgálni. Külön szabályozandók a női munkások segélyei, e segélyek maximális tételei s az esetleges természetbeni szolgáltatások. A segélyezés forrása elvileg a hatósági segély, azonban e célra külön alap (pl. gazd. válság-alap) is létesíthető. A munkanélküliség esetére szóló biztosítás adminisztratív szervei a többi biztosítási ágak autonóm testületei lennének, hogy a biztosítottak igényei a másirányú biztosításokra ezáltal is kifejezésre jussanak. A szabályozás a külföldi honos munkások biztosítási igényeit is elismeri viszonyosság esetén.

Mindezekről a tagállamok kormányai előzetesen megkérdezendők. A konferencia a probléma másodszori tárgyalását 93:4 szavazatarányban az 1934. évi XVIII. közgyűlés napirendjére tűzte.

β) A konferencia napirendjének következő pontjára: *»Pihenő idő s a csapatváltás az önműködő üveglemez-hutákban«* c. kérdés szabályozására vonatkozólag a kormányokhoz intézendő kérdőív lényegesebb részei a következők.

Az egyezménytervezet személyi hatásköre csupán a mondott üzemekben *»csapatváltásos«* rendszerben foglalkoztatott munkásokra terjedjen-e ki (ennek keretében a *»csapatváltás«* s az *»önműködés«* fogalmi szabatosan meghatározandók) s mekkora legyen a heti munkaidő s a naponkinti pihenő idő maximuma? Szabályozni kell a túlórákat, a vasár- és ünnepnap munkaszüneteket, az éjjeli munkát s mindezek díjazásának, ellenőrzésének s a végrehajtás módozatainak kérdését is. Az előzetes jelentést a konferencia elfogadta s a kérdést másodszori tárgyalásra a következő konferencia elé utalta.

γ) A konferencián első tárgyalás alá került ügyek között a leglényegesebb *»A 40 órás munkahét az ipari üzemekben«* c. probléma volt.

Előzmények. A világháború után hatalmas méretekben megindult technikai fejlődés az ipari munkaeredményeket lényegesen megsokszorozta, viszont a világpiacok felvevő képessége nem állott arányban a termelés óriási méreteivel. Az 1930/31. években mind fokozottabban kimélyülő világgazdasági válság kísérő jelenségeként minden országban fellépett *munkanélküliség* leküzdésének szükségessége szinte

természetszerűleg és általánosan felvetette a munkaidő leszállításának gondolatát.

Az érzékenyen leapadt munkamegrendelések első kísérő jelensége a munkások elbocsátása volt, ami a folyton fokozódó világgazdasági válságban számszerűleg hatványozódó munkanélküliséget eredményezett. Ez okból a munkavállalkozók nagy része óvakodott attól, hogy újabb munkástömegek elbocsátásával fokozza a munkanélküliséget, sőt — a lehetőség határain belül — a munkanélküliekké vált munkásokat is foglalkoztatni igyekezett. Mindez azonban csakis az eddigi üzemi, a napi 8 órás vagy a heti 48 órás munkaidőnek lecsökkentésével vált végrehajthatóvá. Így a munkásszemélyzet a legtöbb ipari államban naponként felváltva, tehát hetenként csupán két vagy három napon keresztül állhatott munkába.

Ezt a szükségszülte helyzetet később a nagy ipari munkásszervezetek célkitűzéseik közé is felvették. Így a Nemzetközi Ipari Szervezet s a Keresztény Munkásinternationale egyöntetűen hangsúlyozták, hogy a munkaidő leszállításával a munkások nagy tömege újból foglalkoztatható. Amikor ez a vélemény általános lett, az egyes államok hatóságai is a legszűkebb mértékre korlátozták az ipari üzemek túlóráit és szigorúan felügyeltek a heti pihenőnapok s az ünnepnapok megtartása. Németország, Danzing szabad állam és Lengyelország pedig törvénybe iktatják az átlag 40 órára korlátozott munkahetet¹⁾.

A N. M. Sz.-et a 40 órás munkahét problémája már 1931. óta ismételten foglalkoztatta. A XV. konferencia elé terjesztett igazgatói jelentés már felvetette a napi nyolcórás munkaidő megrövidítésének gondolatát. Az igazgatótanács pedig 1931. okt. havában megtartott ülészakán utasította az igazgatót, hogy a Munkanélküliség Leküzdésére Alakított Bizottságot sürgősen hívja egybe, amely 1931. dec. 7. és 8. napjain össze is ült s egyik határozatában azt kívánja, hogy a munkaidő »lehetőleg közeledjék a heti 40 órához«. Végül u. e. évben megtartott konferencián *Jouhaux* francia munkásképviselő indítványt terjeszt elő a 40 órás munkahét nemzetközi úton történő szabályozására. Az indítvány az igazgatótanács 1932. okt.-i ülészakán került volna tárgyalás alá.

Ezt megelőzőleg azonban *de Michelis*, Olaszországnak igazgatótanácsai kormányképviselője júl. 25-én az igazgatótanács rendkívüli egybehívását kérte »abból a célból, hogy a munkaidő nemzetközi úton történő megrövidítésével a munkanélküliség leküzdésének egyik módja

¹⁾ Ld. a N. M. Hivatal kiadásában megjelent: Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik, 1932. évf. 180. s. köv. 1.

letárgyaltassék«¹⁾). Ennek alapján az igazgatótanács a kérdés érdemi előkészítését az 1933. jan.-ban megtartandó »Előkészítő Konferencia« hatáskörébe utalta.

A 40 órás munkahét Előkészítő Konferenciája²⁾ 35 tagállam (közük Magyarország) részvételével 1933. jan. 10. és 25. napjai között Genfben folyt le. Az elnöki tisztet *Mohaim* belga kormányképviselővel, az alelnökségeket pedig *Chatterjee* (India), *Oersted* (Dánia) és *Hayday* (Anglia) delegátusokkal töltötték be.

Az Előkészítő Konferencia a munkaidő megrövidítésének nemzetközi szabályozásával kapcsolatban a következő elvi kérdéseket is megvitatta:

alkalmas-e a munkaidő megrövidítése a munkanélküliség lecsökkentésére,

a kérdést nemzetközi egyezmény útján kell-e szabályozni, végül

összefüggésbe hozható-e a szabályozás a munkásság kereseti lehetőségeivel, így különösen az újonnan alkalmazott munkások létfenntartása biztosítható-e abban a mértékben, mint ahogy ez a már foglalkoztatott munkásoknál is fennáll?

A munkáscsoportok képviselői a szabályozást ilyen értelemben kívánták keresztül vinni, a munkaadók delegátusai azt elleneztek, mert szerintük a reform a munkanélküliség leküzdésére hatálytalan eszköz. A munkanélküliség u. i. gazdasági jelenség, amiért is csak gazdasági eszközökkel küzdhető le. A munkaidő leszállítása nem az a »csodaszer«, amellyel sikeresen lehetne e téren harcolni, mert ennek hivatott fóruma csakis a világgazdasági konferencia. Ezzel szemben a munkások csak a módok egyikét látják e reformban, mint amely alkalmas arra, hogy a munkásság a munkanélküliség terheit könnyebben elviselhesse.

A munkaadók szerint a munkaidővel egyenlő arányban leszállítandók a munkabérek is, ami ellen a munkások tiltakoztak, mert a gazdasági válság oka éppen a túltermelés s a minimumra lecsökkentett fogyasztás, amivel szemben a munkásság csak akkor tud eredményesen megküzdeni, ha a foglalkoztatott munkások vásárló képessége sértetlenül fennmarad. A munkaadók ezt keresztülvihetetlennek tartották, mert a gazdasági élet ezt a teherterét nem bírná el s annak teljes megbénulásához vezetne.

1) A 40 órás munkahét nemzetközi szabályozásának előzményeit behatóan ismerteti a N. M. Hivatal kiadásában megjelent s az Előkészítő Konferencia elé terjesztett: „Arbeitszeit und Arbeitslosigkeit“ c. ú. n. fehérv. könyv.

2) Részletes ismertetését ld. az Internat. Rundschau der Arbeit, 1933. ápr. havi füzetében (Fernand M a u r e t t e: Die vorbereitende Konferenz über die 40-Stunden Woche) a 301. s köv. 1.

A munkásdelegátusok álláspontjukat konkrét indítványban akként formulázták, hogy a 40 órás munkahétre vonatkozó egyezménytervezettel kapcsolatban ne lehessen a heti vagy a havi munkabéreket csökkenteni. Egyben a munkaidő leszállítását a mezőgazdasági munkásokra is ki akarták terjeszteni. Az Előkészítő Konferencia azonban mindkét indítványt leszavazta.

Végeredményben azonban elfogadták a N. M. Hivatal részéről a 40 órás munkahétre vonatkozólag előterjesztett tervezetet, amelyhez a konferencia még a következőket fűzte:

Az egyezménytervezet hatályosságának ideje öt év vagy esetleg még ennél is rövidebb időköz és lehetőleg »alkalmazkodó« legyen, hogy választani lehessen a munkaidő meghatározásával kapcsolatos különböző eljárások között, szabályozza a vasúti szállítás kérdéseit is, a túlórák felső határát számszerűleg határozza meg s a taxatív felserolt esetekben kívül tiltsa el a heti átlagos 40 munkaórának túllépését.

Az Előkészítő Konferencia jelentését az igazgatótanács a vonatkozó kérdőívvel együtt a kormányokhoz juttatta. Az így beérkezett jelentéseket a N. M. Hivatal az ú. n. sűrű-kék-könyvben terjesztette a XVII. konferencia elé.

A *XVII. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia* a 40 órás munkahét bevezetésére vonatkozó egyezménytervezet első tárgyalásával kapcsolatban mindenekelőtt a következő elvi határozatokat hozta:

1. A napirenden szereplő kérdés alkalmas arra, hogy egyezménytervezettel vagy javaslattal szabályoztassék;
2. a kérdést nem kívánja egyetlen tárgyalással rendezni, hanem
3. a szokásos kétszeres tárgyalás alapján ezen az ülészakon csak annak első tárgyalását fogja lefolytatni.

Ennek megfelelően megválasztotta a szakbizottságot (minden csoportból 25—25, összesen 75 taggal), valamint ennek elnökségét. A munkaadócsoport indítványára a kormányokhoz intézendő kérdések közé a 40 órás munkahétnak a munkanélküliségre, a termelési költségekre, az egyetemes gazdasági életre, a szociális biztosítás különböző rendszereire s a munkaidő megrövidítésének technikai célszerűségére vonatkozó kihatásait is felvették. Egyben azt is elhatározta a bizottság, hogy a kérdőív elejére teszi a heti s a havi munkabérek változatlan fenntartásának a munkaidő megrövidítésével kapcsolatos kérdését. Végül elutasította a bizottság a munkáscsoportnak azt az indítványát, hogy a nemzetközi szabályozásba a mezőgazdasági munkásokat is vonják be.

A bizottság javaslatait a konferencia változtatás nélkül elfogadta s az ipari üzemi munkaidő leszállítására vonatkozó egyezménytervezet másodszori tárgyalását az 1934. évi konferencia napirendjére tűzte.

c) Határozati javaslatok. A konferencia munkájának méltatása.

1. A N. M. Sz.-nek a londoni világgazdasági konferenciára kiküldött képviselői: Atul Chatterjee (India), Oersted (Dánia) és Jounhaux (Franciaország) részéről előterjesztett javaslat a világválság megszüntetésének módjait foglalja egybe. Utal a hatalmas arányú munkanélküliségre, amellyel szemben a gazdasági vérkeringés újabb megindítása szükséges. E célból nemcsak az egyes államokban, hanem nemzetközi viszonylatban is az értékviszonyok állandósítását, az árnyó káros ingadozásait meggátló rendszer bevezetését, az egyes államok közti gazdasági háború befejezését, a világkereskedelmi korlátok ledöntését, a népesség vásárló erejének növelését s a fekvő tőkének különösen közmunkák létesítése útján a pénzforgalomba történő újabb és nemzetközi bekapcsolását jelöli meg olyan eszközöknek, amelyek útján a rendes gazdasági viszonyok újból elérhetők¹⁾. A közgyűlés a javaslatot egyhangúlag magáévá tette s a határozatot a világgazdasági konferencia elé terjesztette²⁾.

2. *Jouhaux* a munkanélküliség leküzdése érdekében javasolja, hogy a tagállamok törvényes intézkedésekkel korlátozzák a minimumra a 48 órás munkahét túllépését.

3. *Hayday* (angol) a szénbányaüzemi munkaidőre vonatkozó egyezménytervezet sürgős ratifikációit,

4. *Kupers* (holland), *Jouhaux* (francia), *Mertens* (belga) és *Schürch* (svájci) munkásképviselek pedig azt kérik, hogy a németországi politikai menekültek az egyes országokban foglalkoztathatók legyenek. Az indítvány hangsúlyozza, hogy Németország belső, nemzeti szuverenitását nem akarja érinteni.

5. *Moore* (Délafrika) és *Sakamoto* (Japán) az építőipari munkások biztonsági rendszabályainak nemzetközi kodifikálását,

6. *Chi-Yung Hsiao* és *Scié Ton-Fa* (Kína) a bel- s a külföldi honos munkások azonos elbánására vonatkozó vizsgálati eredmények publikálását, végül

7. *Jouhaux* és *Mertens* a nemzeti s a nemzetközi közmunkák sürgős végrehajtását s e kérdésnek egyik legközelebbi konferencia napirendjére leendő kitzzését kérik.

A konferencia az összes indítványokat elfogadta.

Az 1933. évben lefolylt XVII. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia a N. M. Sz. életképességének próbaköve volt. A legnyomasztóbb gazdasági válság s a leszerelési konferencia sikertelenségének nemzetközileg feszült légkörében nemcsak továbbfejlesztette a NMA.-ban célul

¹⁾ Ld. részletesen az Internat. Rundschau der Arbeit 1933. okt.-i számában, (924. 1.).

²⁾ *Eckhardt* Tibor dr. a Külügyi Szemle 1933. okt.-i számában „A londoni világgazdasági konferencia mérlege“ c. nagy tárgyismerettel megírt tanulmányában meggyőző okfejtéssel mutat rá azokra a gazdasági s részben politikai okokra, amelyek a konferencia sikertelenségéhez vezettek. (321. s köv. lapon).

kitűzött szociális munkát (biztosítottak körének kiterjesztésével, díjazott munkaközvetítő irodák megszüntetésével), hanem gazdasági térre is mélyen behatoló előkészítő munkájával (40 órás munkahét, munkanélküliség esetére szóló biztosítás, a világgazdasági konferencián előterjesztendő javaslat) a világgazdasági válság egyik legnyomasztóbb szociális problémájának, a munkanélküliség leküzdésének sikeres eszközeire is rámutatott. Ennek a munkának jelentőségét egy másik, kihatásaiban szinte felmérhetetlen körülmény hatványozza, amelyet — joggal — a N. Sz. válságának nevezhetünk, mert nemcsak a leszerelési konferencia bukásáról beszélhetünk, hanem rövid időközben két nagyhatalom: Japán és Németország jelentette be kilépését a N. Sz.-nek, a harmadik nagyhatalomnak, Olaszországnak kezdeményezésére pedig a nemzetközi életbe a N. Sz. szervezeti reformjának szükségessége lépett. Ugyanakkor azonban a másik világszervezet: a N. M. Sz. jelentékeny erőgyarapodást könyvelhet el az Északamerikai Uniónak a XVII. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián (egyelőre csak megfigyelői minőségben) történt megjelenésében s abban a tényben, hogy a nemzetközi élet e nagy válsága közepette is egységes állásfoglalásra tudta rávenni tagállamait a nagy szociális és gazdasági problémák érdekében.

Míg tehát a Párizs-környéki békeszerződéseknek egyik nagy szervezete, a N. Sz. a teljes átalakulás vagy a csőd előtt áll, addig a másik Organizáció a N. M. Sz. tagállamainak harmonikus munkájával törekszik célkitűzése felé.

E párhuzamba állított tények s azok eredményei a N. M. Sz. életképességének legbeszédesebb bizonyítékai.

VI. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák eddiggi tevékenységének kritikája.

Nyomban a világháború befejezése és számos ország forradalmat átélt kataklizmái után, 1919. októberében ült első ízben össze a N. M. Sz. első nagy világparlamentje, amelyen »a szociális igazságosság« talaján s az igazságtalan munkaviszonyok kiküszöbölése érdekében megkezdődött a világ békéje és összhangja biztosításának nagy munkája (NMA. bev. sorai). Ez a nagy jelentőségű szociálpolitikai munka külső megnyilvánulásában tizenhét egyetemes konferencián hozott 40 nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetben és 43 javaslatban áll előttünk s folytatódni fog az évenként megismétlődő konferenciák határozataiban.

A N. M. Sz. munkájának ebből az eredményéből megállapítható, hogy az Organizáció igen terjedelmes programmal siet a nemzetközi munkásvédelem terén maga elé tűzött célok megvalósítására, amelyekből eddig csupán a legsürgösebbeket s a legfontosabbakat hozta tető alá. Ha az eddig elvégzett munkát problémák szerint csoportosítjuk, a következő képet kapjuk tevékenységéről¹⁾:

1. *A biztosítással* kapcsolatban: meghatározta a betegség esetére szóló biztosítás általános alapelveit (29), szabályozta a betegségi biztosítást az iparban, kereskedelemben, stb. (XXIV) s a mezőgazdaságban (XXV), ez utóbbi üzemekben alkalmazott munkások szociális biztosításáról javaslatot fogadott el (17), nemzetközileg szabályozta az aggkori biztosítást az ipari, kereskedelmi üzemekben, a szabadpályákon, valamint a házi iparban s a háztartásban alkalmazottaknál (XXXV) és a mezőgazdasági munkásoknál (XXXVI), továbbá a rokkantsági s az elhalt hozzátartozóinak biztosítását az előbbi munkákban (XXXVII—XL).

A munkanélküliség esetére szóló biztosítás alapelveinek a tengerészeten történt meghatározása után (10., II) az 1933. évi XVII.

¹⁾ A szövegben előforduló római és arab számok az eddigi ismertetésben, valamint a függelékben is közölt egyezménytervezeteknek és javaslatoknak meg-felelő számát jelzik.

konferencia a nemzetközi szabályozás kérdéseit első tárgyalásban megvitatta.

2. Az *egyesülési és gyülekezési jog* szabályozási körébe a külföldi (2) s a mezőgazdasági munkásokat (XI) is bevonta.

3. Az *éjjeli munka* tilalmát kiterjesztette az ipari (IV) s a mezőgazdasági női munkásokra (13), az iparban (VI) s a nem ipari munkáknál foglalkoztatott gyermekekre (XXXIII), valamint a mezőgazdaságban alkalmazott gyermek- és fiatalkorú munkásokra (14), végül a sütő (pék) üzemekre (XX) is.

4. A *fiatalkorú munkásokra* vonatkozólag meghatározta azok legalsó korhatárát a szénhordási s a hajófüti munkáknál (XV), kimondta kötelező orvosi vizsgálatukat a tengerészeinél (XVI) s eltiltotta őket az éjjeli foglalkoztatástól az ipari (VI), a nem ipari (XXXIII) és a mezőgazdasági munkálatoknál (14).

5. Meghatározta a *gyermekmunkások* alsó korhatárát az iparban (V), a tengerészetben (VII), a mezőgazdaságban (X) s a nem ipari munkáknál (XXXIII), kimondta ezek éjjeli munkatiltalmát az iparban (VI), a mezőgazdaságban (14) s a nem ipari foglalkozásoknál (XXXIII), kötelezővé tette orvosi vizsgálatukat a tengerészeti munkáknál (XVI), bizonyos nyilvános előadásokon s fényhatású felvételeknél történő szereplésük előtt (41), végül ólommérgezésük megakadályozása végett javaslatot fogadott el (4).

6. Szabályozta a kártalanítás kérdését a *foglalkozási betegségek* eseteiben (XVIII, 24).

7. Megtette az előkészületeket a *hajózás* illetve a *tengerészet* kérdéseinek egységesítésére (9), meghatározta ebben a foglalkozási ágban alkalmazott gyermekek alsó korhatárát (VII, XV), valamint kötelező orvosi vizsgálatát (XVI), javaslatot fogadott el a tengerészek munkanélkülisége esetére szóló biztosításra vonatkozólag (10), szabályozta a kártalanítás kérdését hajótörés eseteiben (VIII), a tengerészek állasközvetítését (IX), bérszerződéseit (XXII), hazaszállításukat (XXIII, 27) és végül munkafelügyeletét is (28); a rakodómunkások baleset elleni védelmére vonatkozólag gyakorlati rendszabályokat állított fel (XXVIII és XXXII) s ezek kölcsönös alkalmazását viszonyossági szerződések megkötésével óhajtotta előmozdítani (33 és 40);

8. A díjazott *munkaközvetítést* előbb a tengerészetben (III), majd az ipari üzemekben is, ennek megszüntetésére vonatkozó ajánlás (1) után teljesen eltiltja (XXXIV).

9. Az *iparfelügyeletre* (20) s a tengerészeti felügyeletre vonatkozó szabályozás (28) alapelveit két javaslatba foglalta egybe;

10. az *ipari egészségvédelem* terén pedig javaslatokat fogadott el a lépfene megakadályozására (3), az ólommérgezés megelőzésére (4), valamint a nyilvános közegészségügyi szolgálat megszervezésére (5) vonatkozólag, eltiltotta a fehér (sárga) foszfor (VI/a) s az ólomfehér használatát (XIII), végül kimondta a kártalanítást a foglalkozási betegségek eseteiben (XVIII, 24).

11. Kimondja a *kártalanítást* a mezőgazdasági (XII) s az ipari balesetek (XVII) eseteiben, továbbá az ipari, kereskedelmi stb. (XXIV) és a mezőgazdasági betegségeknel (XXV), alapelveket állít fel ennek általános szabályozására (29), megállapítja a kártalanítás legkisebb tételeit (22), valamint a jogszolgáltatás általános alapelveit a kártalanítás eseteiben (23), általánosságban is szabályozza a kártalanítás kérdését a foglalkozási betegségek eseteiben (XVIII, 24) s végül egyenlő elbánás alá vonja a bel- és külföldi munkásokat a kártalanítás mondott eseteiben (XIX, 25).

12. Szabályozza a *kényszer' vagy kötelesmunkát* (XXIX, 35, 36).

13. Meghatározza a munkára bocsátható gyermekek *legkisebb korhatárát* az ipari (V), a nem ipari (XXXIII), a tengerészeti (VII) s a mezőgazdasági munkáknál (X), valamint a hajófüdő s a szenhordó munkáknál (XV).

14. Megállapítja a *legkisebb munkabéreknél* követendő eljárás alapelveit (XXVI, 30).

15. A *mezőgazdasági* munkásokra vonatkozólag: javaslatot fogad el a munkanélküliség megakadályozásáról (11), a női bérnők munkások szülés előtti és utáni védelméről (12) valamint ugyanezeknek éjjeli munkájáról (13), meghatározza a mezőgazdaságban foglalkoztatott gyermekek legkisebb életkorát (X), szabályozza ezeknek éjjeli munkáját (14), gondoskodik a mezőgazdasági szakoktatás fejlesztéséről (15) s a mezőgazdasági munkások elszállásolásáról (16), valamint azok egyesülési és szervezkedési jogainak szabályozásáról (XI) is, kártalanítani kívánja őket az üzemi baleseteknél (XII) és rendezi szociális biztosításuk (17), valamint a betegségük esetére szóló biztosítás (XXV) kérdését is.

16. A *munkaidőt* az üzemek egész sorában szabályozza, így az iparban (I), halászatban (7), belhajózásban (8), a kereskedelemben s az irodákban (XXX), a vendéglői s hasonló üzemekben (37), a színházi stb. üzemekben (38), a kórházakban s karitatív üzemekben (39), végül a szénbányákban is (XXXI) átlag napi nyolc s heti 48 órában, míg a világgazdasági válság következtében fellépett munkanélküliség csökkentése érdekében azt minden foglalkozási ágban heti 40 órában kívánja meghatározni (XVII konferencia).

17. A *munkanélküliség* kérdésével általánosságban (II, 1) majd részletesen a mezőgazdaságnál (11) s a tengerészeinél (VIII, IX), végül a világgazdasági válsággal kapcsolatban a XVI. konferencián hozott határozatában, majd a XVII. konferencián a munkanélküliség esetére szóló biztosítás s a 40 órás munkahét problémájával kapcsolatban foglalkozott.

18. A *munkásbalesetek* kérdéseire vonatkozó határozatai azonosak a »kártalanítás« kérdésében hozott egyezménytervezetekkel és javaslatokkal (ld. 1.1. pont alatt), mégis azzal az eltéréssel, hogy külön szabályozás körébe vonja a fajok be- és kirakodásánál foglalkoztatott egyének (ú. n. dokkmunkások) baleset elleni védelmét, amelynek érdekében gyakorlati szabályokat hoz, ezek áthágását bünteti (XXVIII és XXXII) s e rendszabályok életbeléptetését és kölcsönös elismerését sürgeti (33 és 40).

19. Rendezi a *külföldi munkások* biztosítási járulékait (II.-nek 3. cikke), kimondja a kölcsönösség elvét a munkástoborzásoknál (1), valamint a belföldi munkásokéval egyenlő elbánásukat a kártalanítás eseteiben (XIX, 25); a vándorlásokkal kapcsolatos munkásmozgalmaknál statisztikai adatgyűjtést vezet be (19), egyszerűsíti a kivándorlók felügyeletét (XXI) s ezt a női munkásokra vonatkozólag külön is szabályozza (26).

20. A *női munkások* védelme terén: az ipari munkáknál tilalmat (IV), a mezőgazdasági munkáknál pedig korlátozásokat állít fel (13), szabályozza a szülés előtti és utáni foglalkoztatásukat mind az iparban (III), mind pedig a mezőgazdaságban (12), amikor is hathatós intézkedésekkel igyekszik az anyaság védelmét biztosítani a kíméleti időben; javaslatokat fogadott el a női munkások ólommérgezése elleni (4) s a kivándorló női munkásoknak hajón történő felügyeletére vonatkozólag (26).

21. A *pihenő idő* célszerű felhasználása tekintetében az irányelveket egybe foglalta (21) s azt az automatikusan működő üveglemez-hutákban külön kívánja szabályozni (XVII. konferencia);

22. a *sütő- (pék-) munkásokra* vonatkozólag éjjeli munkatilalmat állított fel (XX);

23. a hetenkinti *szabadnapot* kötelezőleg kimondja az ipari munkáknál (XIV) s a kereskedelemben (18), végül

24. a munkások *vándorlásával* kapcsolatban az egységes statisztikai adatközlést illetve a N. M. Hivatal központi adatgyűjtését szervezi meg (19), szabályozza a kivándorló munkások felügyeletének egyszerűsítését (XXI) és rendezi a hajókon kivándorló női munkások felügyeletét is (26).

A konferenciákon hozott egyezménytervezetek és javaslatok tárgya mind szociális irányú, amelyek hatásaikban fokozták a munkásság munkabírását, megjavították egészségi állapotát, gyarapították szellemi

fejlődését, csökkentették az ipari, mezőgazdasági stb. munkákból előállható veszélyeket, több irányú biztosítást létesítettek s végeredményben humánusabb, *emberesebb munkafeltételeket teremtettek* a munka minden viszonylatában. Tehát számos olyan szociálpolitikai kérdés nyert rendezést, amelynek nagy része a N. M. Sz. ezirányú tevékenységének hiányában aligha szabályozódott volna, vagy legalább is a nemzetközi szabályozás maradt volna el. Ezt a programot még nem merítették ki, sőt a Szervezet előtt évtizedekre terjedő munkaterv várja megvalósítását.

Ha e tevékenységet a konferenciákon hozott egyezménytervezeteken és javaslatokon keresztül nézzük, úgy megállapítható, hogy az Organizáció keletkezése óta az egyes tagállamok szociálpolitikáját — legalább is a felsoroltak 99 százalékában — egy *nemzetközi forum intézi*. De nemcsak intézi, hanem a NMA.-ban foglalt kautélák mellett ellenőrzi is azt, aminthogy az évenkénti konferenciákon napirendre kerülő igazgatói jelentés, mandátumigazolások és delegátusi kiküldetések feletti viták folyamán a tagállamok mindinkább megbarátkoznak azzal a gondolattal, hogy a N. M. Sz. közgyűlésein elfogadott egyezménytervezetek ratifikációjáért felelősséggel tartoznak egy nemzetközi fórumnak.

Az a körülmény, hogy a N. M. Sz. már az előkészület munkálatait is elvégzi, majd az egyezménytervezetek és javaslatok megegyező szövegezése, végül a ratifikációk végrehajtási módjának s a végrehajtás ellenőrzésének azonossága a nemzetközi szociálpolitikai kérdések szabályozásának lényegében és technikájában *egységességet* teremtett, ami igen mélyreható eltérés az előző állapotokkal szemben, amikor ez az egységesség legfeljebb néhány, egymással szerződésre lépő állam között volt elérhető s akkor is csak a szabályozás körébe vont egy-két szociálpolitikai tárgyú kérdés tekintetében. Tény ugyan, hogy az egyezmények ratifikálásai bizonyos vontatottsággal történnek, de ennek okai tisztán technikaiak, amennyiben igen sokszor előre nem látott nehézségekbe ütközik valamely szociálpolitikai kérdésnek nemzetközi úton történt szabályozását a hazai törvényhozással összhangzásba hozni.

A N. M. Sz. 15 éves múltját a kritika szemüvegén át vizsgálva, aligha lehet elvitatni, hogy a Szervezet tekintélye állandóan növekszik, míg ugyanezt a N. Sz.-ről egyáltalán nem lehetne elmondani. Ebben kétségkívül igen jelentősen közrejátszik az a tény, hogy a N. M. Sz. egy, a napi politikától elvonatkoztatott szimpatikus gondolatot, célt szolgál, amikor a nemzetközi szociálpolitikai szabályozást vallja egyetlen feladatának. Ezt a szimpátiát nagyban növeli egyrészt a N. M. Hivatal által időközönként kiadott s a konferencia által tárgyalandó kérdésekkel szorosan összefüggő jelentések alaposága és

megbízhatósága, másrészt a már vázolt célkitűzés, amely végeredményben ugyanaz, mint minden munkástörvényhozásé: az életmód, a standard of life minimális követelményeinek intézményes biztosítása, amelynek áldásait az összes emberek s a munkások egyenlően érzélik.

A konferenciák jegyzőkönyveinek s ezek előkészítő munkálatainak gondos áttanulmányozása után megállapíthatjuk, hogy a N. M. Sz. a *lehető legjobban* igyekezett a szociálpolitikai kérdéseket szabályozni, nem tévesztvén egyszer sem szem elől a szociális igazságosság követelményeit. Mert a szociális igazságosság követeli, hogy a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődését ne fenyegetse és ne akadályozza a munkakényszer, hogy a gazdaságilag előnyösebb helyzetben levő ne zsákmányolhassa ki a férfiak, nők munkaerejét sem ezek tapasztalatlansága, sem pedig szervezetlensége miatt, hogy a munkás emberi méltósága legalább is a tisztességes megélhetést biztosító munkabér elnyerése által is kifejezésre jusson s hogy a kiválóbb munkás szabadon fejthesse ki tudását és tehetségét stb., stb. E tekintetben a N. M. Sz. eddigi munkásságával valóban az emberiséget s a szociális igazságosságot szolgálta. Az eredmények elérésében politikai érdekek kizárásával, elsősorban is a szociálpolitikai szükségesség irányítja a N. M. Sz.-t.

De egy másik — látszólag talán jelentéktelen — körülmény is közrehatott abban, hogy a Szervezet ezt a célját elérhette. Így nevezetesen a rendszeresen visszatérő konferenciák, igazgatótanácsi, bizottsági ülések nagyban megkönnyítik a nemzetek egymásközi érintkezésének lehetőségeit, ami egymagában is csaknem félsikert jelent a szociálpolitikai kérdések nemzetközi szabályozásának útján. A konferenciák tárgyilagos hangja s a szólásszabadság elvén felépült tárgyalási mód is kétségkívül tisztultabb légkört teremtett.

A Szervezetben képviselt nemzetek egymásközi érintkezésének megkönnyítése azután további — szintén előnyös — következménnyel járt, amennyiben szinte magával ragadja a szociális eiőhaladás útján azokat az államokat is, amelyek eddig ezzel a haladással szemben közömbösen viselkedtek s így ezek a NMA. szociálpolitikai elgondolásait kormányzati célkitűzésük közé véve, az abban kifejtett szociálpolitikai programm egészben vagy részbeni megvalósítására törekcsenek.

Ennél a pontnál kapcsolódik be a konferenciák tevékenységének hatása az egyes államok jogfejlődésének kialakulására. A N. M. Sz. szociálpolitikai jogalkotó tevékenységének külső megjelenési formái u. i. az egyezménytervezetek és javaslatok lévén, az előbbieknél a tagállamok részéről történő ratifikálása s az utóbbiakban lefektetett

szociálpolitikai jogelveknek a hazai jogba történő átültetése révén ezek elősegítői lesznek a belső államjog kialakulásának. Az egyes államok belső jogfejlődésére gyakorolt ez a hatás idővel fokozódik, mert a tagállamoknak a Szervezethez történő mind nagyobb számú csatlakozása mind nagyobb jogterületet és az embereknek mind nagyobb tömegét vonja be a szociális szabályozás körébe. Ez a szabályozás jelenleg 57 tagállamra terjed ki, ami szintén nem lekicsinylendő eredmény.

Az egyes államok jogfejlődését figyelemmel kísérve joggal feltehető, hogy az államok túlnyomó részében a hazai szociálpolitikai törvényalkotásnak nemcsak üteme, hanem a szabályozás terjedelme is messze mögötte maradt volna annak a jogfejlődésnek, amely a N. M. Sz. irányítása mellett náluk kialakult. Ebből viszont azt is megállapíthatjuk, hogy a Szervezet számos olyan szociálpolitikai kérdést vont már eddig is szabályozása körébe, amelyet egy két állam törvényhozása esetleg szórványosan, azonban a nemzetek ilyen többsége nemzetközi úton eddig semmi esetre sem szabályozott volna. Ezek a kérdések esetleg fel sem merülnek, ha nem létesül ez a nagy nemzetközi Organizáció.

A szociálpolitikai kérdések szabályozásának ez az egyöntetűsége végeredményben elősegítője az egyetemes nemzetközi munkástörvénykódex kialakulásának, amely nemzetközi jellegénél fogva alkalmas lesz a szociális igazságosság emberies követelményeit a földön élő emberek között a munka minden viszonylatában kifejezésre juttatni.

Amikor a N. M. Sz. a nemzetközi szociálpolitikai törvényalkotás célja felé törekszik, állandóan fenntartja a kapcsolatot az étellel s ennek szociálpolitikai szükségességével s így nem légtüres térben mozgó, hanem valóban élő, lüktető, *eleven munkástörvényjhozás*. Ebben a munkájában mindenkor szem előtt tartja az egyes nemzetek földrajzi, éghajlati, néprajzi viszonyait s azok szokásait és hagyományait, de az így létrejött egyezménytervezeteknek a szükségesség követelte módosításait is lehetővé teszi az egyezmények automatikus revíziójára vonatkozó záradék statuálásával.

Ezek után érthető, hogy a Szervezet tevékenységével megtalálja az utat a tagállamok polgárainak lelkületéhez is, még pedig a győzökhöz és a legyőzöttekhez egyaránt s amikor így a NMA.-ban lefektetett programnak a legteljesebb mértékben igyekszik megfelelni, az eddig már megvalósított és hihetőleg a jövőben is megvalósítandó célkitűzésével valóban »a világ békéjének és összhangjának« biztosítására törekszik. Amíg ez a törekvés mentes marad mindennemű politikumtól, a világ összes népeinek szimpátiája fogja továbbra is kísérni a N. M. Sz.-nek a szociális igazságosság érdekében végzendő humánus munkáját!

II. RÉSZ.

**ÁLLAMI SZOCIÁLPOLITIKAI
JOGALKOTÁS ÉS IGAZGATÁS.**

VII. FEJEZET.

Szociálpolitikai törvényhozás a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tagállamaiban.

AN. M. Sz. alkotmányának rendelkezése szerint a tagállamok tartoznak a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon elfogadott egyezménytervezeteket és javaslatokat a konferencia ülészakának berekesztése után egy éven belül, de legkésőbb tizennyolc hónap alatt »törvénybeiktatás vagy más intézkedés céljából« illetékes törvényhozó szervük elé terjeszteni (NMA. 19., tr. bsz. 333. cikk, 5. bek.). Mint a nemzetközi, munkaügyi egyezménytervezeteket a konferenciák által elfogadott szószerinti szövegezéssel kell beiktatni a hazai törvények közé, ezek valamely szociálpolitikai kérdésnek a részletekbe menő, s a tagállamok közti egyöntetű jogi szabályozás céljait szolgálják. Ezé' szemben a javaslatok a nemzeti törvényhozás részéről vagy más módon (esetleg közigazgatási úton) történő megfontolás révén csupán elősegítői lesznek a tagállamok közötti tartalmilag egységes, azonban a részletekben egyáltalán nem azonos szociálpolitikai törvényalkotásoknak, rendeleteknek, vagy szabályrendeleteknek, amennyiben a szabályozandó szociálpolitikai kérdéshez csupán irányelveket nyújtanak.

Az egyezménytervezetnek vagy javaslatnak az illetékes törvényhozási szerv elé történő előterjesztésén kívül, amennyiben az egyezménytervezet nem nyeri meg az illetékes hatóság hozzájárulását és a javaslat megvalósítása nem tesz szükségessé törvényhozási cselekményt vagy más intézkedést, »a tagot semmiféle további kötelezettség nem terheli«. (NMA. 19., tr. bsz. 333. cikk, 8. bek.).

Ezt az utóbbi lehetőséget tehát mint negatívumot ki kell kapcsolnunk további vizsgálataink sorából, mivel az el nem fogadott egyezménytervezetek illetve javaslatok semminemű nyomot sem hagynak az egyes tagállamok szociálpolitikai törvényalkotásaiban. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy egy későbbi időpontban akár közvetlenül, akár pedig mint szociálpolitikai jogelvek egyéb rendelkezésekben ne éreztetnék hatásukat.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon elfogadott egyezménytervezetek alakszerű megerősítés, ratifikáció útján kerülnek be az egyes államok törvénytárába, míg a javaslatok önálló törvények, rendeletek vagy más, a nemzetek alkotmányában szabályozott módon válnak a hazai szociálpolitikai törvényalkotások jogforrásaivá.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek sorsát az egyes országokban lényegesen könnyebb követni és figyelemmel kísérni, mint a konferenciákon hozott javaslatokét, amelyek gyakran merőben más tárgyú törvényhozási intézkedésbe vétetnek fel s ezért nem egyszer más szociálpolitikai kérdéssel kapcsolatos szabályozás keretében foglalnak helyet.

Igaz ugyan, hogy a tagállamoknak kötelessége mind az egyezménytervezetek ratifikációjáról, mind pedig a javaslat folytán tett intézkedésekről a N. Sz.-nek főtitkárát értesíteni, azonban ennek ellenére csak pontos összehasonlítás után lehet megállapítani, hogy valamely tagállam a javaslatban foglalt szociálpolitikai alapelveket milyen mértékben ültette át hazai jogalkotásaiba. Annál egyszerűbb ez az ellenőrzés a nemzetközi munkaügyi egyezményeknél, amelyeknek megtörtént ratifikációját a N. Sz.-nek főtitkáránál be kell jelenteni, aki azokat beiktatja.

További vizsgálódásainkat tehát két részre kell tagolnunk a szerint, hogy a konferenciákon elfogadott *egyezménytervezetek* vagy *javaslatok* további sorsát kívánjuk-e figyelemmel kísérni a N. M. Sz. egyes tagállamaiban.

1. Az egyezménytervezetek ratifikációja a tagállamokban¹⁾.

Az *egyezménytervezeteknek* tagállamok szerint tagolt ratifikációiról a N. M. Hivatal időszakonként (rendszerint negyedévenként) kimutatásokat közöl, amelyek alapján ezek időbeli és számszerű megoszlása a N. M. Sz. keletkezésétől napjainkig áttekinthető.

Az egyes ratifikációk időbeli és számszerű megoszlása tagállamok szerint.

Konferencia	Egyezménytervezet megjelölése	Ratifikáló tagállamok száma a feltüntetett év januárjáig.													
		1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
I. – 1919.	I. Munkaidő	1	4	5	5	7	7	7	7	13	14	14	15	15	19
	II. Munkanélküliség	1	8	12	14	17	20	20	21	23	23	24	24	25	29
	III. Anyaság védelme	1	2	3	4	4	5	7	9	11	11	11	11	11	14
	IV. Éjjeli női munka	1	6	10	11	13	15	15	16	19	19	19	21	24	28
	V. Ipari munkás legkisebb életkora	1	4	7	8	10	13	14	15	18	18	18	18	20	24
	VI. Flotalkorúak éjjeli munkája	1	4	7	9	13	16	17	18	21	21	21	22	25	28
	VI/a. Berni foszfortilalom														
II. – 1920.	VII. Tengeri munkás legkisebb életkora		2	3	4	8	14	16	18	21	22	22	22	23	27
	VIII. Kártérítés hajótörés esetében				2	5	8	9	9	12	14	17	17	17	20
	IX. Tengerészek állás-közvetítése	2	4	5	7	12	13	14	16	17	18	19	19	22	

¹⁾ E cikk keretében alább közölt valamennyi kimutatás a N. M. Hivatal ratifikációs táblázatai alapján készült.

Az egyes ratifikációk időbeli és számszerű megoszlása tagállamok szerint.

(Folytatás).

Konvenczió	Egyezménytervezet megjelölése	Ratifikáló tagállamok száma a feltüntetelt év januárjáig.													
		1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
III.—1921.	X. Mezőgazdasági munkás legkisebb életkora			1	4	7	9	9	10	12	12	13	13	14	16
	XI. Mezőgazdasági munkás egyes. és gyűl. joga			1	6	11	14	15	16	17	20	22	22	23	25
	XII. Kártalanítás mezőgazd. baleseteknél			1	4	6	9	10	10	12	13	14	15	16	18
	XIII. Ölömfehér eltiltása			1	3	7	11	13	13	16	19	19	19	19	22
	XIV. Heti pihenőnap (ipari)				5	9	12	13	14	16	17	18	19	20	22
	XV. Szén- és fűtőmunk. legkisebb életkora			2	3	8	12	14	16	20	21	24	25	25	27
VII.—1925.	XVI. Orvosi vizsg. a teng.			2	3	8	12	14	15	20	21	23	23	23	25
	XVII. Kártalanítás üzemi baleseteknél								1	4	8	11	11	12	14
	XVIII. Foglalk. betegségek kártalanítása								1	7	14	19	19	20	25
	XIX. Azonos elbánás bel- és külf. munkásoknál								3	9	20	25	27	28	30
VIII.—1926.	XX. Pétküzemek éjjeli munkája									3	4	5	5	6	9
	XXI. Hajókon kivándorlók felügyelete								1	8	11	12	14	16	18
IX.—1926.	XXII. Tengerészek bér-szerződése								1	4	9	11	13	14	16
	XXIII. Tengerészek hazaszállítása								1	4	8	10	12	12	14
X.—1927.	XXIV. Ipari- és keresk. alk. betegségi biztosítása									3	8	9	12	13	15
	XXV. Mezőgazdasági alk. betegségi biztosítása									2	4	5	7	8	10
XI.—1928.	XXVI. Legkisebb munkabérmódszerek										2	7	8	9	14
	XXVII. Hajóteherárak súlymegjelölése											1	6	14	23
XII.—1929.	XXVIII. Dokkmunkások baleset elleni védelme											1	2	3	3
	XXIX. Kényszer- vagy kötelesmunka												3	10	13
XIV.—1930.	XXX. Munkaidő a keresk.-s az irodákban													2	4
	XXXI. Szénbányák munkaideje														1
XVI.—1932.	XXXII. Dokkmunk. baleset ell. véd. (módosítás)														2
	XXXIII. Nem ipari munkások legkisebb életkora														1
Az évi ratifikálások összege :		6	32	59	90	140	188	213	244	333	383	415	447	489	578

A táblázatban feltüntetett ratifikációk minden év jan. 1-i állapotra vonatkoznak.

Az első években a ratifikációk bizonyos vontatottsággal, sőt talán eléggé meg sem indokolható lassúsággal történtek. Ezt részben a világháborút közvetlenül követő idők bizonytalan gazdasági és politikai viszonyai, részben pedig az a körülmény is indokolja, hogy mint a legtöbb új intézmény, úgy a N. M. Sz. is csak bizonyos kezdeti idő eltelte után tudta a tagállamok között a megkívánt teljes bizalmat megszerezni. E mellett bizonyít az a tény, hogy elsősorban is a világháborúban területileg megnövekedett államok siettek ratifikációikat, mintegy hálaképen, a győztes államok által életre hívott N. M. Sz.-nek bemutatni.

A washingtoni konferenciát követő évben az összes ratifikációk száma csupán hatot tett ki, azonban már a következő, 1921. évben 32 ratifikációt jelentenek be s ez a szám folyton növekedve, 1934. jan. 1-én 578-ra szaporodott.

Ha a ratifikációk összecszerúségét vizsgáljuk, úgy az 1934. jan. 1-i helyzet alapján a legtöbb, számszerint 30 ratifikáció esik az 1925. évi VII. konferencián hozott XIX. egyezménytervezetre, amely az üzemi baleset folytán bekövetkező kártérítés eseteiben a bel- és külföldi munkás azonos elbánására vonatkozik. Majd a munkanélküliség leküzdésével foglalkozó (II.) s a védett munkáscsoportok munkaviszonyait szabályozó egyezménytervezetek következnek a ratifikációk sűrűségének sorrendjében. Az előbbi 29, az utóbbiak közül a nők (IV.) s a fiatalok éjjeli munkáját szabályozó (VI.) egyezménytervezet 28—28, míg a tengerészeinél alkalmazható gyermekek s a szén- és fűtőmunkások legkisebb életkorát meghatározó VII. és XV. egyezménytervezetek egyenkint 27 ratifikációval szerepelnek stb. E jelenségek nemcsak annak a ténynek kétségtelen bizonyítékai, hogy a tagállamok törvényhozásai ezeket az egyezménytervezeteket fogadták a legnagyobb simpatióval, hanem annak is, hogy e Jogalkotások simultak legjobban a tagállamok gazdasági, politikai és szociális viszonyaihoz.

Viszont ugyanezt aligha lehet az egyezménytervezetek egy másik csoportjáról elmondani. Megállapítható u. i., hogy legkevesebb ratifikációt (9) ért el a péküzemek éjjeli munkáját szabályozó XX. egyezménytervezet, majd a mezőgazdasági munkások betegségi biztosításáról szóló XXV. egyezménytervezet következik 10, s az anyaság védelméről szóló III, az üzemi balesetek kártalanítási kérdéseivel foglalkozó XVII, a tengerészek hazaszállítását s a legkisebb munkabérek módszereit szabályozó XXIII. és XXVI. egyezménytervezetek 14—14 rati-

fikációval. A washingtoni konferenciának a napi nyolcórás munkaidőre vonatkozó egyezménytervezete is mindössze 19 ratifikációig jutott el.

Ha ezekután egy egyezménytervezetre eső ratifikációk számát a tagállamok e. i. szerinti számával (57) egybevetjük, úgy szembeötlő, hogy csupán a II., IV., VI. és XIX. egyezménytervezeteknek sikerült a tagállamok 50%-ának ratifikációját megszereznie, a többi mind alatta maradt ennek az arányszámnak. Viszont a XX. egyezménytervezetnél ez az arány csupán 6,3%-ot tett ki, ami kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a péküzemek éjjeli munkájának szabályozása talált a tagállamoknál leghűvösebb fogadtatásra.

A N. M. Hivatal igazgatójának az évenkénti közgyűlések elé terjesztett jelentései rendszeresen kitérnek a ratifikációk előrehaladásának ismertetésére és ezeknek gyorsabb vagy lassúbb ütemét az egyetemes politikai, valamint gazdasági helyzetből levont következtetésekkel igyekeznek megmagyarázni. Így a ratifikációknak 1925. és 1926. évi szerény mértékű szaporodását arra a tényre vezetik vissza, hogy a IV.—VI. konferenciákon egyetlen egyezménytervezetet sem hoztak s ezért a nemzetközi szociálpolitikai jogfejlődés is meglassúdott¹⁾. Az általános politikai és gazdasági helyzet abban az időben még elég normálisnak volt mondható, amiért is a csekély számú ratifikáció ilyen okokra aligha vezethető vissza.

Különben általánosságban megállapítható, hogy a ratifikációk üteme nem halad a N. M. Sz. részéről megkívánt mértékben. Ennek oka jórészt a tagállamok belpolitikai viszonyaiban is keresendő, mert igen gyakori, hogy az egyezménytervezet ratifikálását a váratlanul bekövetkezett kormányválság vagy a parlament feloszlata megakadályozza. Ilyenkor rendszerint a szociálpolitikai törvényjavaslatok kerülnek legutoljára újból a parlament elé.

Az egyezménytervezetek igen sokszor nem is illeszthetők be a tagállamok politikai vagy gazdasági célkitűzései közé, amikor a kormányok nem is óhajtják azok ratifikációit, máskor pedig a parlamenti többség hozzájárulása marad el. A már vázolt nehézségeken felül számos tagállamnak semmi érdeke sem fűződik a ratifikáláshoz (így pl. a tengertől elzárt államoknak a tengerészeti konferenciák egyezménytervezeteihez), amiért is az elmarad. *Az egyezménytervezetek gyakorlati szociálpolitikai értékelése a tagállamok belső viszonyaiban nem egyenlő* s ezért azokkal szemben az egyes államok állásfoglalása sem lehet azonos.

¹⁾ Ld. Bericht des Direktors — Zehnte Tagung, Genf, 1927. — I. r. 86. 1.

A ratifikálások ütemének meggyorsítása a konferenciákat is foglalkoztatta, mert a tényleges eredménynek valamennyi tagállam 100% os ratifikációját kellene feltüntetnie. E szerint 1934. jan. 1-én a ratifikációk összefének (33 egyezménytervezetet véve alapul) 1880 körül kellett volna mozognia ennek kb. harmadrésze helyett.

Végeredményben mégis csak a ratifikációk számának fokozatos szaporodásával találkozunk, amiből feltétlen bizonyossággal levonhatjuk azt a következtetést, hogy a N. M. Sz. szociálpolitikai jogalkotásai a tagállamok törvényhozásainak vérkeringésébe nemcsak bekapcsolódnak, hanem abban állandóan fokozódó energiát fejtve ki, gyakorlatilag is élő jogforrásaivá válnak a tagállamok sikeres szociálpolitikájának.

Az egyes nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek ratifikációi a különböző tagállamokban a TH. M. Sz. megalakulásától kezdve napjainkig a következőképpen alakultak:

A nemzetközi munkaügyi egyezmények tagállamok szerinti ratifikációjának számszerű kimutatása.

Sorszám	Az államok megnevezése*)	A ratifikált egyezmények száma az alábbi évek januárjáig													
		1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
1.	Abesszinia														
2.	Albánia													4	4
3.	Argentína														9
4.	Ausztrália						1	1	1	1	1	1	4	5	5
5.	Ausztria					7	7	7	7	10	12	12	12	12	13
6.	Belgium					3	6	12	17	19	19	20	20	21	21
7.	Bolívia														
8.	Brazília														
9.	Brit-Birodalom	5	5	7	7	10	12	12	13	15	15	18	18	18	
10.	Bulgária (1920.)		6	9	9	16	16	16	16	23	25	25	27	27	
11.	Csehszlovákia	3	3	7	7	7	7	8	9	11	11	11	12	12	
12.	Csille						8	8	8	8	8	8	13	13	19
13.	Dánia	1	1	4	6	6	6	6	7	7	8	8	9	10	
14.	Délafrikai Űnió	1	1	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	5
15.	Esztország (1921.)		10	12	12	14	14	14	15	16	18	18	19	19	
16.	Finnország (1920.)	1	2	4	4	7	7	9	10	12	12	12	13	13	
17.	Franciaország						4	5	5	12	15	16	17	18	18
18.	Görögország	6	6	6	6	6	9	10	10	10	11	13	13	13	13

*) Azok a tagállamok, amelyek után az évszám hiányzik, a N. M. Sz.-nek megalakulásától kezdve tagjai.

A nemzetközi munkaügyi egyezmények tagállamok szerinti ratifikációjának számszerű kimutatása.

Sorszám	Az államok megnevezése	A ratifikált egyezmények száma az alábbi évek januárjáig													
		1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
19.	Guatemala														
20.	Haiti														
21.	Hollandia			1	1	2	3	5	8	11	11	11	12	13	15
22.	Honduras														
23.	India	4	6	8	8	8	8	8	10	11	11	11	12	13	13
24.	Irak (1932.)														
25.	Ir Szabad-Allam (1923.)					2	8	8	9	9	9	20	21	21	21
26.	Japán		2	3	5	5	6	6	9	9	10	11	12	12	
27.	Jugoszlávia								12	12	19	19	19	19	21
28.	Kanada							4	4	4	4	4	4	4	4
29.	Kína											1	2	2	2
30.	Kolumbia														24
31.	Kuba										16	16	16	16	16
32.	Lengyelország					13	13	13	13	14	14	14	16	17	17
33.	Lettország (1921.)				5	5	10	10	14	17	17	17	17	17	17
34.	Libéria												1	1	1
35.	Litvánia (1921.)												5	5	5
36.	Luxemburg (1920.)									25	25	25	27	27	27
37.	Magyarország 1922.								1	13	13	13	14	15	15
38.	Mexikó (1931.) (Németország**)						4	4	5	9	13	16	16	16	17
39.	Nikaragua														
40.	Norvégia	2	2	2	2	2	2	2	4	4	8	8	8	10	11
41.	Olaszország			3	11	11	11	11	11	12	14	16	16	17	19
42.	Panama														
43.	Paraguay														
44.	Peru														
45.	Perzsia														
46.	Portugália									2	5	5	5	8	8
47.	Románia	6	7	10	10	11	11	11	11	11	12	16	16	17	17
48.	S.-Domingo (1934.)														4

**) Németország ratifikációi 1933. okt. 26-ig, tagságának megszűnéséig szerepelnek.

A nemzetközi munkaügyi egyezmények tagállamok szerinti ratifikációjának számszerű kimutatása.

Sorszám	Az államok megnevezése*)	A ratifikált egyezmények száma az alábbi évek januárjáig													
		1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
49.	Spanyolország				2	8	8	8	8	8	11	12	16	30	30
50.	Svájc			4	4	4	4	4	5	5	6	6	6	6	6
51.	Svédország	3	3	7	7	9	11	11	11	13	13	13	16	16	
52.	Szalvador														
53.	Sziám														
54.	Törökország (1932.)														
55.	Új-Zeeland														
56.	Uruguay														30
57.	Venezuela														4
Ratifikációk összege:		6	32	59	90	140	188	213	244	333	383	415	447	489	578
Ratifikáló tagállamok száma (Német- országgal együtt)		1	10	15	17	22	26	27	29	32	32	33	35	36	41
Nem ratifikáló tag- államok száma***)		47	41	37	37	33	29	28	26	23	23	22	21	20	17

A kimutatásból megállapítható, hogy Görögország volt az első állam, amely az első konferencián hozott valamennyi (6) egyezménytervezet ratifikációját bejelentette s a ratifikációkat a N. Sz.-nek főtitkára már 1920. nov. 19-én beiktatta. Utána sorrendben másodiknak Románia következett az 1921. jún. 13. napján beiktatott hasonló számú ratifikációjával, majd Anglia és India 1921. júl. 14-én és Cseh-Szlovákia u. e. év aug. 14-én beiktatott ratifikációival. 1921-ben Görögország előző évi ratifikációival együtt, az akkori 47 tagállam közül már tíznek a ratifikációja jutott el a főtitkárhoz. 1934. jan. 1-én 41 volt a ratifikáló államok száma az akkori 57 (ill. Németországgal 58) tag közül, tehát 16 (ill. 17) tagállam semminemű ratifikációt sem terjesztett elő. Ezek Törökország kivételével valamennyien Európán-kívüli államok, amelyeknek nyilván kevés gyakorlati érdekük fűződik a nemzetközi szociálpolitikai egyezménytervezeteknek hazai törvényhozásukba történő átültetéséhez.

A ratifikációk összegszerűségét tekintve, az európai tagállamok közül Spanyolország halad az élen, amelynek ratifikációi az 1932. év nyarán 16-ról minden átmenet nélkül 30-ra ugrottak fel, mintha

***) Az összegezés csakis azokra a nem ratifikáló tagállamokra vonatkozik, amelyek a feltüntetett időpontban a N. M. Sz.-nek már tagjai voltak.

ezzel a lépésével az ország belpolitikai átalakulásának »szociális« jelleget akarná hangsúlyozni. Ilyen átmenet nélküli ratifikációkkal találkozzunk két délamerikai államban, Uruguayban és Kolumbiában, amelyek közül az előbbi állam 1933-ban egyszerre 30, az utóbbi pedig 24 egyezménytervezetet ratifikált.

Igen értékesek Luxemburg ratifikációi. Ez a területileg aránylag kis állam, nagy népsűrűséggel és fejlett iparral, az 1932. januárjáig hozott 32 egyezménytervezet közül 27-et ratifikált s így hazai szociálpolitikáját csaknem teljesen a N. M. Sz.-nek irányító befolyása alá helyezte. Ebből a szempontból talán a »legsociálisabb állam« benyomását kelthetné, ha az egyes tagállamok szociális törvényhozását kizárólag a genfi világszervezettől nyert impulzusok alapján bíráltnánk meg.

Azonos számú ratifikációt mutat fel Bulgária (27), majd utána Belgium, az ír Szabad Állam és Jugoszlávia következik 21—21 ratifikációval. Magyarország 15 ratifikációjával együtt halad Hollandiával. Ezzel a számmal 20 tagállamot előzött meg. Az európai nagyhatalmak közül Anglia és Franciaország egyenként 18, Olaszország 19 és Németország 17 ratifikációt jelentettek be. Egyetlen ratifikációval csupán Libéria szerepel, míg Kína két, Albánia, Kanada, S.-Domingo és Venezuela 4—4 egyezményt ratifikált.

Az igazgatónak a konferenciák elé terjesztett évi jelentései részletes kimutatást tartalmaznak arról, liogy az egyes tagállamok a N. M. Sz. keletkezésétől a jelentés időpontjáig az egyezménytervezetek közül melyeket ratifikálták. Ezeknek tagállamonként és egyezménytervezetenként összesített s az 1934. jan. 1-i állapotot feltüntető kimutatását az alábbiakban adjuk. A megelőző évekre vonatkozólag utalunk az igazgató évi jelentéseire.

A ratifikációk megoszlása tagállamok és egyezménytervezetek szerint 1934. január 1-én.

Sorszám	Tagállam	A ratifikált egyezménytervezet megjelölése.	Ratifikációk száma
1.	Albánia	IV—VI., XXI.	4
2.	Argentína	I—IX.	9
3.	Ausztrália	IX., XXI., XXVI., XXVII., XXIX.	5
4.	Ausztria	I., II., IV., VI., X., XI., XIII., XVIII., XIX., XXI., XXIV., XXV., XXX.	13
5.	Belgium	I., II., IV—XIX., XXI—XXIII., XXVII., XXXIII.	21
6.	Brit-birodalom	II., IV—VIII., XI., XII., XV., XVI., XVIII., XIX., XXI., XXII., XXIV—XXVI., XXIX.,	18
7.	Bulgária	I—XXV., XXIX., XXX.	27
8.	Cseh-Szlovákia	I., III., IV., X., XI., XIII., XIV., XVIII., XIX., XXI., XXIV., XXV.	12
9.	Csile	I—VI., XI—XIV., XVII—XX., XXIV—XXVII., XXIX.	19

A ratifikációk megoszlása tagállamok es egyezménytervezetek szerint
1934 január 1-én.

Sor- szám	Tagállam	A ratifikált egyezménytervezet megjelölése.	Ratifi- kációk száma
10.	Dánia	II., V–VII., XI. XII., XV. XIX., XXVII., XXIIX.	10
11.	Délafrikai Unió	II., IV., XIX., XXVI., XXVII.	5
12.	Esztország	II., IV–XVI., XIX., XX., XXI., XXIIL., XXVII.	19
13.	Finnország	II., VII., IX., XI., XIII–XVI., XVIII–XXI., XXVII.	13
14.	Franciaország	I., II., IV., VI., VIII. IX., XI–XVI., XVIII., XIX., XXI–XXIII., XXVI.	18
15.	Görögország	I–IX., XIII–XVI.	13
16.	Hollandia	I., IV–VII., XI., XII., XV. XIX., XXI., XXVII., XXIIX.	15
17.	India	I., II., IV., VI., XI., XIV–XVI., XVIII., XIX., XXI., XXIIL., XXVII.	13
18.	Ir Szabad Allam	II., IV–VII., X–XII., XIV–XVI., XVIII., XIX., XXI–XXIII., XXVI–XXIX.	21
19.	Japán	II., V., VII., IX., X., XV., XVI., XVIII., XIX., XXI., XXIIL., XXIIX.	12
20.	Jugoszlávia	II–IX., XI., XIII–XIX., XXII–XXIV., XXVII., XXIIX.	21
21.	Kanada	VII., VIII., XV., XVI.	4
22.	Kína	XXVI., XXVII.	2
23.	Kolumbia	I–V., VII–IX., XI–XXVI.	24
24.	Kuba	III–IX., XIII., XV–XX., XXII., XXIII.	16
25.	Lengyelország	II., V–XVI., XIX., XXI., XXIIL., XXVII.	17
26.	Lettország	I., III., V–IX., XI–XIX., XXIIV.	17
27.	Libéria	XXIX	1
28.	Litvánia	I., IV., VI., XIV., XXIIV.	5
29.	Luxemburg	I–XXV., XXVII., XXVIII.	27
30.	Magyarország	II–IV., VI., VII., X., XII., XV–XIX., XXI., XXIIV., XXVI.	15
31.	Németország	II., III., VII–IX., XI., XII., XV., XVI., XVIII., XIX., XXIIL–XXVII.	17
32.	Norvégia	II., VII., IX., XI., XIII., XV., XVIII., XIX., XXVI., XXVII., XXIIX.	11
33.	Olaszország	I., II., IV., VI–XII., XIV–XVI., XIX., XXI., XXIIL., XXVI., XXVII., XXXII.	19
34.	Portugália	I., IV., VI., XIV., XVI–XIX., XXVII.	8
35.	Románia	I–XI., XIII–XVI., XXIIV., XXVII.	17
36.	St. Domingo	I., V., VII., X.	4
37.	Spanyolország	I–XX., XXIIL–XXXI.	30
38.	Svájc	II., IV–VI., XVIII., XIX.	6
39.	Svédország	II., VII., IX–XIX., XXI., XXVII., XXIIX.	16
40.	Uruguay	I–XXVII., XXX., XXXII., XXXIII.	30
41.	Venezuela	IV., VI., XIII., XXVII.	4
Összes ratifikációk száma			578

2. Az 1906. évi berni foszfortartalmi egyezmény s ratifikációja.

A nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezmények között külön helyet foglal el a Bern-ben 1906. szept. 26-án megkötött s a washingtoni konferenciának a fehér- illetve a sárga foszforral való gyújtógyártás eltiltása iránti nemzetközi egyezményhez leendő csatlakozásra vonatkozó felhívása. A felhívás a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia által elfogadott *javaslat* (6.) formájában történt, míg a tagállamok formális csatlakozása (az egyezmény 5. cikke szerint) a svájci szövetségtanács-hoz intézett írásbeli közléssel történhetik meg¹⁾. Ezt a tagállamok a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikk 6. bek. értelmében a N. Sz. főtitkárának is bejelentik.

A N. M. Hivatal által bevezetett gyakorlat alapján a washingtoni konferenciának szóban levő javaslata mindenkor az egyezménytervezetek között szerepel (így a N. M. Hivatal által időszakonként megjelenő hivatalos ratifikációs táblázatokban, noha sorszám megjelölése nélkül) s ez okból e cikk kapcsán közölt összesítő kimutatásokban is azok között (mint VI/a. egyezmény) van feltüntetve.

A washingtoni konferencia javaslatában a csatlakozásra való felhívás természetesen csakis azokra a tagállamokra vonatkozik, amelyek a szóban levő egyezményt még nem ratifikálták, amiért is a ratifikáló államokat két csoportra, ú. m. a) a washingtoni konferencia *előtt* és b) *azután* ratifikáló államokra kell felosztanunk, hogy egyben a washingtoni konferencia javaslatában foglalt felhívás eredményét is figyelemmel kísérhessük.

ad a) A berni nemzetközi egyezményt eredetileg *hét* hatalom írta alá s ahhoz a washingtoni konferencia *előtt* még további hat állam csatlakozott, amelyekben az egyezmény a következő időpontokban lépett hatályba:

a) A berni foszfortartalmi nemzetközi egyezményt			
előző hatalmak és a hatályba lépés ideje 2)		később elfogadó hatalmak és a hatályba lépés ideje	
Dánia	1912. jan. 1.	Brit-birodalom	1913. dec. 28.
Franciaország	1912. jan. 1.	Délafrika	1914. máj. 3.
Hollandia	1912. jan. 1.	Kanada	1919. szept.
Luxemburg	?	Norvégia	1919. júl. 10.
Németország	1912. jan. 1.	Spanyolország	1914. okt. 29.
Olaszország	1915. júl. 6.	Új-Zeeland	1916. nov. 27.
Svájc	1912. jan. 1.	Ö s s z e s e n 13 állam	

1) A javaslat s a nemzetközi egyezmény teljes szövegét ld. a függ.-ben.

2) Az egyezmény ratifikációs okmányait a 4. cikk értelmében legkésőbb 1908. december 31-ig kellett a svájci Szövetségtanácsnál letétbe helyezni s az egyezménynek további három év múlva, tehát 1912. jan. 1-ével kellett volna valamennyi aláíró hatalomnál életbe lépnie.

b) A berni egyezményrel kapcsolatban a washingtoni konferencia után:				
csatlakozásukat bejelentették (időpont)	foganatosított intézkedéseiről a N. Sz. Főtitkárát értesítették	a javaslatot „illetékes szerv” elé tejesztették	más hivatalos értesítést küldtek	hivatalos értesítést nem küldtek
1. Ausztrália 1919. dec. 30.	1. Albánia 1932. jan. 13.	1. Argentína 1920. szept. 8.	Guatemala	Abesszínia
2. Ausztria 1921. márc. 23.	2. Csille 1925. aug.	2. Brazília 1932. márc. 4.	Haiti	Bolivía
3. Belgium 1922. dec. 8.	3. Görögország 1920. nov. 1.	3. Kuba 1922. jan. 17.	Lettország	Honduras
4. Bulgária 1926. nov. 1.	4. Sziám 1922. máj. 10.	4. Litvánia 1922. aug.	Panama	Irak
5. Csehszlovákia 1921. márc. 30.		5. Nikaragua 1932. ápr. 9.	Perzsia	Kolumbia
6. Esztorország 1923. febr. 2.		6. Venezuela 1920.		Libéria
7. Finnország 1921. okt. 13.				Mexikó
8. India 1919. dec. 30.				Paraguay
9. Ir Szabad A. 1926. ápr. 15.				Peru
10. Japán 1921. okt. 14.				Portugália
11. Jugoszlávia 1929. dec. 24.				Szalvador
12. Kína 1923. dec. 6.				St. Domingo
13. Lengyelország 1921. jan. 14.				Uruguay
14. MÁGYAR-ORSZÁG 1925. nov. 19.				
15. Románia 1921. júl. 21.				
16. Svédország 1920. ápr. 10.				
17. Törökország 1933. febr. 17.				
= 17 állam ¹⁾	= 4 állam	= 6 állam	= 5 állam	= 13 állam

Végösszeg: a) alatt 13 + b) alatt 45 = 58 tagállam (1933. okt. ben).

A berni foszfortilalmi nemzetközi egyezmény formailag és tartalmilag három elemet egyesít magában, még psdig:

a tiszta nemzetközi egyezményét, amelyet az államok a washingtoni konferencia előtt kötöttek egymással;

a nemzetközi munkaügyi egyezményét, mert tartalmilag munkásvédelmi intézkedést foglal magában, formailag pedig a washingtoni Nemzetközi Konferencia azt teljes egészében elfogadta s a tagállamokat

¹⁾ A tagállamokon kívül: Danzig szabad állam 1921. aug. 23-án, Egyiptom 1932. ápr. 7-én, Marokkó 1927. júl. 5-én és Palesztina 1925- szept. 17-én jelentették be csatlakozásukat,

annak elfogadására felhívta, ennek következtében a washingtoni konferencia *után* csatlakozott tagállamok ratifikációjukat nem csupán a svájci Szövetség tanácsnak, hanem a N. Sz. főtitkárának is bejelentik. Bejelentési kötelezettségük tehát kettős: az egyik a nemzetközi egyezmény 5. cikkén, a másik a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 6. bekezdésén alapszik.

c) A berni foszfortilalmi egyezmény végül a NMA. 19. cikkben megjelölt *javaslat* formáját is magára ölti, amennyiben a csatlakozásra történt felhívást az első konferencia ilyen alakban juttatta el a tagállamokhoz s így in ultimo analyst a javaslatban foglaltak alapján intézkedtek az egyezmény ratifikációjára vonatkozólag a tagállamok illetékes szervek¹⁾.

A N. M. Sz. történetében eddig ez az egyetlen ilyen eset, ami már magában is bizonyítja, hogy a szociálpolitikai tartalmú nemzetközi egyezmények, amelyek a N. M. Sz. közreműködése nélkül keletkeztek, a fejlődő élet szükségességéhez képest a Szervezet szociálpolitikai jogalkotásai közé is bevonhatók. Viszont ez az első eset, hogy nem a N. M. Sz. adott impulzust a tagállamok szociálpolitikai törvényalkotására, hanem megfordítva s hogy éppen ez az eset iskolapéldája lett a tiszta nemzetközi egyezmény, a nemzetközi munkaügyi egyezmény s a javaslat közti átmeneti formának is. Mindezek a körülmények jelentőségét — tartalmi értékénél túlmenőleg — lényegesen felfokozzák s a nemzetközi szociálpolitikai törvényalkotások között sajátos helyet biztosítanak számára.

Magyarországnak — miként arra már rámutattunk²⁾ — ez idő szerint két hatályban levő foszfortilalmi törvénye van. Az első az 1911. V. t.-c, amely a fehér (sárga) foszforral való gyújtógyártást s az ilyen anyagoól készült gyújtó behozatalát és forgalomba hozatalát az 1906. évi berni egyezményben foglaltakon túlmenőleg is eltiltotta, a másik, részben a trianoni békeszerződés 223. cikkének 1. pontjában foglalt kötelezettség, részben pedig a washingtoni konferencia ismeretett javaslatára alapján létrejött 1925. évi XLIX. t.-c, amely az 1906. évi berni nemzetközi egyezményhez való csatlakozást iktatja a magyar Corpus Jurisba. Ez utóbbi törvény tehát hazánkban a már fennálló tényleges és jogi helyzetet nemzetközi szerződés formájába is belefoglalta.

1) Kivéve a volt Központi Hatalmakat, amelyeket a Párizs-környéki békeszerződések köteleznek a berni foszfortilalmi egyezményhez leendő csatlakozásra.

2) Az I. kötet II. fej. 2. f) cikkében,

3. A konferenciák által elfogadott javaslatok sorsa a tagállamokban.

Míg a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák által elfogadott egyezménytervezetek további sorsát a tagállamokban a ratifikációk alapján bármely adott időpontban pontosan figyelemmel kísérhetjük, addig a javaslatok alapján kialakuló nemzeti törvényhozási intézkedések folyamatának követése nem annyira egyszerű feladat. Az egyezménytervezetet a tagállam u. i. vagy ratifikálja a maga eredeti szövegében, vagy sem s ezzel eleget is tett a NMA.-ban foglalt rendelkezésnek, a javaslatnál ellenben, noha a tagállam kötelezettsége ugyanaz marad mind az egyezménytervezetnél, a "törvényhozási vagy »más intézkedés« soha sem jelentkezik a javaslati szövegezésben, hanem vagy törvény, vagy rendelet (államfői, kormány- vagy miniszteri stb. rendelet) formájában kerül be a hazai törvényhozás jogalkotásai közé.

A szervezet tagállamai azonban a javaslatok további sorsáról is kötelesek a N. Sz.-nek főtitkárát »a tett intézkedések kapcsán« értesíteni. Ezekről tehát a N. M. Hivatal igazgatójának évenkénti jelentéseiből szerezhetünk értesüléseket¹⁾. Viszont annak megállapítása, hogy egy bizonyos javaslattal kapcsolatban valamely tagállam milyen mértékben valósítja meg az abban lefektetett szociálpolitikai elvet, igen terjedelmes és körültekintő feladat. Még a hatalmas apparátussal rendelkező N. M. Hivatal is megelégszik azzal, hogy a tagállamok évenkénti szociálpolitikai jogalkotásainak pusztá címeit közli s csupán néhánynak teszi közzé teljes szövegét²⁾. Így azok e munka kereteibe sem illeszthetők be.

Ez a körülmény azonban nem zárja ki azt, hogy a tagállamok magatartását a nemzetközi munkaügyi javaslatokkal szemben, nagy általánosságban, vizsgálat alá ne vehetnők.

A NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 5. és 6. bek. értelmében u. i. a tagállamok a javaslatokkal kapcsolatos intézkedéseikről (az illetékes hatóság elé terjesztésről) a N. Sz.-nek főtitkárát,

az illetékes hatóság elé terjesztés esetleges akadályairól, valamint a javaslatban lefektetett szociálpolitikai alapelvek korábbi megvalósításáról stb., stb. a N. M. Sz.-et értesítik.

E jelentés alapján a javaslatok további sorsáról a tagállamokban 1933. évi jún. havában a következő áttekintést nyerhetjük:

¹⁾ Így legutoljára is a XVII. konferencia elé terjesztett jelentésében. „Bericht des Direktors, 1933. Genf“ I. részében.

²⁾ A Gesetzreihe 1926. évi német kiadásának két kötete 2129 lap terjedelemben jelent meg.

A tagállamoknak a nemzetközi munkaügyi javaslatokkal kapcsolatos jelentései.

Konferencia	Hányadik javaslatáról	Hány tagállam			
		küldött értesítést			nem küldött hivatalos értesítést
		a főtábornak a fogantatott inf.-ról	hogya javaslatot ill. szerve elé terjesztette	más intézkedésről	
I.	1. Munkanélküliség.	23	11	8	15
	2. Munkások viszonyossága.	24	10	8	15
	3. Lépfene.	21	11	10	15
	4. Ólommérgezés.	22	11	10	14
	5. Nyilv. közegészségügy.	24	10	8	15
II.	7. Halászati munkaidő.	16	13	12	16
	8. Belhajózási „	17	12	11	17
	9. Tengerész rendszabályok.	19	12	8	18
	10. Tengerészek munkanélkülisége.	19	12	8	18
III.	11. Mezőgazdasági munkanélk.	17	13	10	17
	12. „ anyaságvédelem.	16	13	11	17
	13. „ nőmunkások éjjeli munkatilalma.	17	13	9	18
	14. „ gyermek- és fiatalok munkások.	17	13	9	18
	15. „ szakoktatás.	20	13	7	17
	16. „ munkások elszállítás.	17	13	10	17
	17. „ szoc. biztosítás.	19	13	7	18
	18. Keresk. üzemek pihenő ideje.	20	13	7	17
IV.	19. Vándorlási statisztika.	23	10	6	18
V.	20. Munkafelügyelet.	23	12	5	17
VI.	21. Munkás szabad ideje.	22	10	9	16
VII.	22. Üzemi balesetek.	18	13	9	17
	23. U. az.	19	13	8	17
	24. Foglalkozási betegségek.	22	11	7	17
	25. Viszonyosság üzemi balesetek kártalanításánál.	21	12	7	17
VIII.	26. Kivándorló nők védelme.	16	18	3	20
IX.	27. Tengerészek hazaszállítása.	16	15	7	19
	28. Tengerészeti munkafelügyelet.	16	16	6	19
X.	29. Betegségi biztosítás.	14	16	8	19
XI.	30. Legkisebb munkabérek.	15	15	7	20
XII.	31. Üzemi balesetek.	14	18	6	19
	32. Gépek védőberendezése.	13	18	6	20
	33. Rakodómunkások.	13	19	5	20
	34. U. az.	13	19	5	20
XIV.	35. Munkakényszer.	15	13	3	26
	36. Kényszermunka.	15	13	3	26
	37. Szállodák munkaideje.	15	13	3	26
	38. Színházak „	15	13	3	26
	39. Karitatív üzemek „	14	13	3	27
XVI.	40. Rakodómunkások.	4	7	8	A többi tagállam
	41. Gyermek életkora nem ipari munkáknál.	4	9	8	
Összesen:		688	522	288	

A táblázat szerint a tagállamok a következő javaslatokkal kapcsolatban tették a legtöbb törvényhozási intézkedést:

2. sz. a külföldi munkások azonos bánásmódjának viszonyosságáról;

5. sz. a nyilvános közegészségügyi szolgálat megszervezéséről (24—24 tagállam);

1. sz. a munkanélküliségről, 19. sz. a munkásvándorlások statisztikai adatgyűjtéséről s a 20. sz. az ipari munkafelügyelet általános alapelveiről (23—23 tagállam);

4. sz. a nők s a fiatalok munkások ólommérgezése elleni védelméről, 21. sz. a munkás szabad idejének felhasználásáról s a 24. sz. a foglalkozási betegségek kártalanításáról szóló javaslatokra vonatkozólag (23, ül. 22—22 tagállam).

Ezzel szemben 1933. jún.-ig a XII. konferencián hozott 32—34. sz. javaslatokat (a gépek védőberendezéseiről s a dokkmunkásokról) ültették át legkevésbé hazai törvényalkotásaikba.

Általában megállapítható, hogy a javaslatokkal kapcsolatos törvényhozási intézkedések többé-kevésbé lépést tartanak az egyezménytervezetek ratifikációival, amennyiben pl. 1933. júl.-ban az akkori 33 egyezménytervezettel kapcsolatban 565 ratifikáció, u. akkor 41. javaslatra vonatkozólag 688 intézkedés történt. Ez az arányszám 1932. jan.-ban 447:471 volt.

A táblázat második rovata arról számol be, hogy a megjelölt időpontban a feltüntetett javaslatokat hány tagállam terjesztette »illetékes szerve« élé. Amennyiben a törvényhozási intézkedés bekövetkezik, a vonatkozó adatok az első rovatba kerülnek.

A harmadik s a negyedik rovatban nemleges adatok szerepelnek. Kb. 20 tagállam az idő rövidsége miatt a XVI. s a XVII. konferencia javaslataival nem is foglalkozhatott.

A tagállamok jogi életében tényleges értéket csupán a táblázat első rovatában feltüntetett javaslati-adatok jelentenek, mert a kimutatott intézkedések a nemzeti törvényhozás útján már valamilyen formában gazdagították az illető ország szociálpolitikai törvényalkotásait. Ez okból azután további vizsgálódásaink folyamán teljesen figyelmen kívül is hagyhatjuk a többi rovatban közölt adatokat.

A javaslattal kapcsolatos intézkedések megtörténtéről 1933. jún.-ig a N. M. Sz. akkor még 58 tagállama közül 35 tett jelentést a N. Sz. főtitkáranak. Az intézkedések száma 688 volt, amely a N. M. Hivatal hivatalos adatai szerint¹⁾ a következően oszlott meg:

1) A XVII. konferencia elé terjesztett igazg. jelentés függelékében. 1933.

1. Albánia	85	13. Franciaország	32	25. Magyarország	28
2. Ausztrália	27	14. Guatemala	4	26. Németország	14
3. Ausztria	7	15. Hollandia	22	27. Norvégia	28
4. Belgium	27	16. India	38	28. Olaszország	20
5. Brit-birodalom	34	17. Ir Szabad Allam	22	29. Románia	11
6. Bulgária	27	18. Japán	38	30. Spanyolország	7
7. Cseh-Szlovákia	12	19. Jugoszlávia	14	31. Svájc	20
8. Csile	6	20. Kanada	6	32. Svédország	38
9. Dánia	5	21. Kolumbia	4	33. Sziám	30
10. Délafrikai Unió	3	22. Lengyelország	30	34. Új-Zeeland	2
11. Esztorország	38	23. Litvánia	8	35. Uruguay	9
12. Finnország	35	24. Luxemburg	4		
				Összesen :	688

A javaslatokkal kapcsolatos legtöbb törvényhozási intézkedést, egyenkint 38-at Albánia, Észt- és Svédország, Japán és India jelentett be. Utánuk Finnország (35), Anglia (34), Franciaország (32), Lengyelország és Sziám (30—30) következnek. A legkevesebb bejelentés érkezett Új Zeelandból (2), a Délafrikai Unióból (3), Guatemala-, Kolumbia- és Luxemburgból (4—4), 23 tagállam pedig semminemű bejelentést nem tett. *Magyarország* 28 javaslattal kapcsolatban jelentette be a már foganatosított törvényhozási intézkedéseit.

Sajátságos, hogy amíg a ratifikációk terén Luxemburg vezet, addig a javaslatokkal kapcsolatban csupán 4 törvényhozási intézkedést jelentett be. Viszont Ausztrália 5 ratifikációval szemben 27 javaslati érdemleges bejelentést tett s így a vezető államok között szerepel ez utóbbi téren.

Minthogy a javaslatokban foglalt szociálpolitikai alapelvek a nemzeti törvényhozások jogalkotásaiba lényegesen könnyebben átültethetők, mint a nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek, a 688 bejelentésnél sokkal nagyobb számmal kellene találkozunk. Feltehető tehát, hogy ez a szám csupán a javaslatban lefektetett alapelv *első* törvényhozási intézkedésébe történt átvételének a száma, míg a többi, sorrendben később következő ilyen intézkedést a tagállamok már nem jelentik be. Ez azonban a lényegen mit sem változtat, mert a hazai törvényhozás a javaslatban lefektetett szociálpolitikai alapelvet átvéve, azt de facto már át is ültette corpus jurisába s azt egyes törvényeiben vagy rendeleteiben újból felhasználva, esetleg variálva, végeredményben a N. M. Sz.-től kapott *jótekonny* irányítás *mellett* fejleszti tovább humánus tartalommal telített szociálpolitikai törvényalkotásait.

VIII. FEJEZET.

Magyarország szociálpolitikai jogalkotásai.

A N. Sz.-nek 1922. évben megtartott III. közgyűlése szept. 18. napján hozott egyhangú határozatával Magyarországot felvette tagjai közé¹⁾. Miután a NMA. 1. (tr. bsz. 315.) cikk 2. bek.-ében foglalt rendelkezés szerint »a jövőben — tehát az eredeti tagságtól eltekintve — a N. Sz.-nek tagságával együtt jár a N. M. Sz.-nek tagsága is«, Magyarország e felvétellel mindkét Szervezet tagságát megszerezte.

Ez a tény szociálpolitikai jogalkotásának újabb kialakulása szempontjából is döntő jelentőségű, mert a N. M. Sz. tagjai közé történt felvételét követő időtől kezdve már e nagy nemzetközi Szervezet szociálpolitikai egyezménytervezeteinek és javaslatainak érzékelhető behatása alatt fejlődött tovább.

A N. Sz. III. közgyűlésén Magyarországnak N. M. Sz.-i tagságára vonatkozólag hozott határozata és Magyarországnak e tagságát be-cikkelyező 1923. évi XII. törvénycikk hatályba lépésének ideje²⁾ között eltelt időköz közepe naptárilag kb. 1923. január 1. napjában jelölhető meg s ezért egyszerűbb beosztás végett ezt a fix dátumot vettük fel Magyarország N. M. Sz.-i tagsága *előtti*, valamhít az *azutáni* szociálpolitikai jogalkotásainak ismertetésénél elválasztó határnapként.

A) Szociálpolitikai jogalkotások Magyarországon Nemzetközi Munkaügyi Szervezeti tagsága előtt.

Magyarország szociális jogalkotásának első megnyilvánulása az 1840. évre vezethető vissza, amikor »A gyárak jogviszonyairól« alkotott XVII. t.-c-ben a fiatalok gyáripari munkaidejét korlátozta. Magyarország ezzel a rendelkezéssel az európai államok között a leg-

¹⁾ Magyarország tagfelvétel iránti kérelmét már a trianoni békeszerződés aláírása előtt, 1920. febr. 12-én előterjesztette s ezt a kérelmét 1921. máj. 23-án megismételte. Majd a nyugatmagyarországi felkelést követő velencei egyezmény után a felvételi kérelemnek az 1922. évi közgyűlés elé terjesztését kérte.

²⁾ Az Országos Törvénytárban a kihirdetés 1923. febr. 27. napján történt. (Ld. a Budapesti Közlöny 1923. évi febr. 27-i 46. számában?)

elsők egyike volt, amelyek a fiatakorúak szociális védelmét intézményesen biztosították is.

Az 1848. évi országgyűlés pedig hatalmas lépéssel vitte előbbre a szociális megújodást. Így a VIII. t.-c.-kel a közös teherviselést mondta ki, a IX. t.-c.-kel pedig az úrbéri szolgáltatásokat (robot), dézsmát és pénzbeli fizetéseket szüntette meg.

A biztató kezdet azonban az 1848. evvel bekövetkezett politikai és gazdasági viszonyok következtében három évtizednél hosszabb ideig megakadt. Igaz ugyan, hogy az 1854. évi május 23-i *bányatörvény* 200. §-ában elrendeli, hogy minden egyes bányauzemben hatóságilag jóváhagyott munkarendet kell szerkeszteni, azonban mivel Magyarország elnyomtatása idején ez a császári nyílt pátenssel életbe léptetett s az egész ausztriai császári birodalomra kiterjedő törvény nem a magyar törvények szellemének megfelelőleg és nem a magyar törvényhozás által a magyar alkotmány értelmében hozott törvény volt, azt nem is sorolhatjuk a magyar törvények közé.

Az alkotmányos élet helyreállítása után (1867) rövid idővel meghozott s 1872. évi VIII. t.-c.-be becikkelyezett (első) *ipartörvény* szintén érinti a tiatalkorú munkások védelmét s e tekintetben az 1884. évi XVII. t.-c. (második ipartörvény) rendelkezései is alig mutatnak fejlődést. Így pl. a 14. életéven aluli tanoncok naponként legfeljebb 10 órai, akik pedig a 14. évet már elérték, legfeljebb 12 órai munkára kötelezhetők (64. §). Esti 9 órától reggeli 5 óráig 16. éven aluli fiatakorúak egyáltalán nem alkalmazhatók (65.§).

A magyar kereskedelmi törvény (1875 XXXVII. t.-c.) a kereskedelmi alkalmazottak munkaviszonyaira, a már említett második ipartörvényünk pedig ezeket a rendelkezéseket részben módosítva, ezekre és az ipari munkások (gyári munkások) munkaviszonyaira vonatkozólag tartalmaz lényeges intézkedéseket.

A főbb szociálpolitikai kérdésekben 1923. január 1-e előtt Magyarország a következő törvényes intézkedéseket vezette be:

I. a) *Munkaidő*. Az 1884. évi XVII. t.-c. (ipartörvény) a munkaidő tartamát a felnőtt munkásokra vonatkozólag nem határozza meg, a 117. §-ban azonban kimondja, hogy a munkásoknak munka közben délelőtt és délután fél-fél órai, délután pedig egy órai szünidő engedélyezendő. Azokban a gyárakban pedig, amelyekben éjjel-nappal folyik a munka, a gyáros az éjjeli munkások kellő felváltásából gondoskodni tartozik. A nappali munkát nem szabad reggel 5 óra előtt kezdeni és esti 21 órán túl kiterjeszteni. Egyebekben a munkaidő a munkaadó s az alkalmazott között szabad egyezkedés tárgya (88. §. az

ipari munkásoknál s ennek hatálya a ill. § alapján a gyári munkásokra is kiterjesztve). E rendelkezésen az ipartörvény módosításáról szóló 1922:XII. t.-e. (ipartörvény novella) sem változtatott.

Az 1914. évi XVII. t.-c.-be becikkelyezett *vasúti szolgálati pragmatika* értelmében az üzemben levő összes vasutaknál alkalmazottak átlagos munkaideje nem haladhatja túl a pihenésre megszabott időnek átlagos időtartamát. Az átlagos idő kiszámításánál egy hónapnál hosszabb idő nem vehető alapul. Állandó szolgálat csakis abban az esetben követelhető, ha a szolgálat csupán a jelenlétre vagy a készülségre korlátozódik s a pihenőidőből legalább is hat egymásután következő óra éjjelre esik. E szolgálat mellett azonban legalább is kéthetenként egy ízben 24 órás pihenőnap engedélyezendő. Egyebekben a megszakítás nélkül követelhető munkaidő maximumát, valamint a pihenő idő minimumát a helyi s a forgalmi viszonyok, a szolgálat követelményei alapján a kereskedelemügyi miniszter rendeleti úton szabályozza. Normális viszonyok között a munka- s a pihenőidőre vonatkozó rendelkezések szigorúan betartandók. Munkatorlódás, sürgősség vagy rendkívüli viszonyok bekövetkezése esetén az alkalmazott minden további ellenszolgáltatás nélkül a rendes munkaidőn túl is tartozik szolgálatot teljesíteni.

Noha a törvényes rendelkezések a napi nyolcórás munkaidőt nem szabályozták, Magyarországon, már N. M. Sz.-i tagsága *előtti* időben is, a munkásság legnagyobb része de facto csak ennyit vagy még ennél is kevesebbet dolgozott. A szociális biztosítással kapcsolatban 1922. december 4-én az Országos Társadalombiztosító Intézet 605.643 tagjának munkaidejére vonatkozólag végzett nyomozás ugyanis a következő eredményeket tüntette fel¹⁾:

1. Albánia	85	13. Franciaország	32	25. Magyarország	28
2. Ausztrália	27	14. Guatemala	4	26. Németország	14
3. Ausztria	7	15. Hollandia	22	27. Norvégia	28
4. Belgium	27	16. India	38	28. Olaszország	20
5. Brit-bírodalom	34	17. Ir Szabad Allam	22	29. Románia	11
6. Bulgária	27	18. Japán	38	30. Spanyolország	7
7. Cseh-Szlovákia	12	19. Jugoszlávia	14	31. Svájc	20
8. Csile	6	20. Kanada	6	32. Svédország	38
9. Dánia	5	21. Kolumbia	4	33. Sziám	30
10. Délafrikai Unió	3	22. Lengyelország	30	34. Új-Zeeland	2
11. Esztország	38	23. Litvánia	8	35. Uruguay	9
12. Finnország	35	24. Luxemburg	4		
				Összesen :	688

¹⁾ A Munkaügyi Szemle, Budapest, 1928. évi 1. számából, Kovács Norbert dr.-nak „A nők és fiatalok védelme“ c. cikkével kapcsolatban közölt táblázat.

b) *Heti pihenőnap.* A mezőgazdasági munkások vasár- és ünnepnapra pihenőnapját az 1907:XLV. t.-c. (a gazda s a gazdasági cselédek közti jogviszony szabályozásáról szóló törvény) 30. §-a, míg az ipari, kereskedelmi s a bányamunkásokra vonatkozólag az 1891. évi XIII. t.-c. (az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló törvény) rendeli el kötelezőleg. Erre vonatkozó és túlnyomórészt összefoglaló rendelkezéseket tartalmaznak a keresk. miniszternek 94.537/921 és 98.709. sz. rendeletei. Az ipari munkának vasárnapokon és Szent István király ünnepén, mint nemzeti ünnepnapon teljesen szünetelnie kell, kivéve a munkahelyiség tisztogatására és karbantartására szükséges munkálatokat. A pihenő idő vasárnap reggel 6 órakor kezdődik és teljes 24 órát tart. Bizonyos kivételes esetekben (háború vagy más közérdek) a kereskedelemügyi vagy a pénzügyminiszter meghatározhatja azokat a vállalatokat, amelyeknél a munkát a pihenő napokon is folytatni kell, úgyszintén megállapíthatja azokat a feltételeket, amelyek mellett a segéd vagy tanonc nélkül dolgozó iparágak a heti pihenőnap alól felmenthetők.

Az ilyen üzemekben a munkások részére legalább is havonként egyszer teljes 24 órás vagy kéthetenként egy fél vasárnapon át munkaszünetet kell engedélyezni.

e) *Az éjjeli munkára* vonatkozólag az 1907:XLV. t.-c. 23. §-a a gazda kötelességévé teszi, hogy »a cselédnek éjjeli nyugvásra... az évszaknak megfelelően elég ideje maradjon«. Ha elháríthatatlan szükség miatt nem lehetne e célra elégséges időt adni, úgy napközben kell pihenő időt beiktatni.

Az ipartörvénynek az éjjeli munkára vonatkozó rendelkezéseire már előbb (munkaidő) rámutattunk.

Az üzleti záróráról szóló 1913:XXXVI. t.-c, valamint az ennek kiegészítése tárgyában hozott 1921:XXXVII. t.-c. kimondja, hogy Budapesten és környékén a nyílt árusítási üzleteket (boltokat) és az azokhoz tartozó irodai és raktárhelyiségeket este 8 órától reggel 6 óráig, a túlnyomóan élelmiszereket vagy állami egyedárusági cikkeket árusító üzleteket pedig este fél 9 órától reggel 5 óráig zárva kell tartani s ez idő alatt tilos az üzleti alkalmazottakat foglalkoztatni. Szombaton az üzletek legkésőbb este fél 10 óráig tarthatók nyitva. Az előbbi törvény 3. §-a taxatív felsorolja azokat az eseteket, amikor az üzlet kötelező zárva tartásának ideje alatt is foglalkoztathatók az üzleti alkalmazottak (üzleti leltározás, berendezkedés, költözködés, sürgős munkák, vásárok és rendkívüli munkatorlódások eseteiben). Ezek az esetek azonban az iparhatóságnak a munka megkezdése előtt 24 órával bejelentendők. Az 1921. évi módosító törvény szerint a kereskedelem-

ügyi miniszter a kereskedelmi és iparkamara meghallgatása után meg esti 8 óra előtti időben is megállapíthatja a zárórát (de esti 6, illetve 7 óránál korábbi időre azt nem teheti), ha a munkaadóknak és az alkalmazottaknak illetékes mérvadó szakegyesületei abban közösen megállapodnak.

Az ország többi részében a városok, illetve a községek szabályrendeletek útján határozzák meg a zárórát, ennek hiányában a kereskedelemügyi miniszter rendeleti úton szabályozza azt a vidéken.

d) *A díjazott szabadság* kérdését a vasutaknál alkalmazottak részére az 1914:XVII. t.-c. (szolgálati pragmatika) szabályozza. A szorosan vett kereskedelmi alkalmazottakra s az ipari munkásokra vonatkozólag 1923. jan. 1. előtt ezt még nem rendezték.

II. *A nők, fiatalkorúak és gyermekek védelmével* már az 1883. évi ápr. 15-i bányarendőri szabályozásokban találkozunk. Ennek 72. §-a értelmében u. i. tilos földalatti munkáknál nőket, valamint iskolaköteles gyermekeket 12 éves korig foglalkoztatni. A 12—15 éves korú gyermekek naponta csak 8 órát dolgozhatnak s amennyiben ismétlődő iskolába járnak, úgy iskolai napon csupán 6 órai elfoglaltságuk lehet. A 16. évet be nem töltött fiatalkorúak legfeljebb napi 10 órát dolgozhatnak s esti 9 órától reggeli 5 óráig nem foglalkoztathatók.

A védett munkáscsoportokra vonatkozólag azonban az 1884. évi ipartörvény 115. és 116. §§-aiban is messzemenő rendelkezéseket találunk, így a 12—14. éves gyermekek a gyári munkáknál naponként csak 8, a 14—16. éves fiatalkorúak napi 10 órát foglalkoztathatók; esti 9 órától reggeli 5 óráig 16. éven alóli tanoncok nem alkalmazhatók (65. §) és egyáltalán csak olyan munkáknál foglalkoztathatók, amelyek egészségüknek nem ártnak s testi fejlődésüket nem gátolják.

A kereskedelemügyi miniszter rendelettel állapítja meg azokat a feltételeket, amelyek megtartásával a 16. éven aluli munkások a veszélyesnek jelzett iparágakban vagy azok némelyikében foglalkoztathatók.

Ezt a korbeosztást az ipartörvény novellája (1922. XII. t.-c. 73. §) is helybenhagyja azzal, hogy a »gyermek« kifejezés a 14. éven alóli, a »fiatalkorú« kifejezés pedig a 14—18. éves korú személyekre vonatkozik. E törvény 74. §-a azt is kimondja, hogy a mindennapi elemi népiskola látogatására kötelezett gyermekeket iparüzemekben és vállalatokban, valamint ezek irodáiban semminemű munkára (tehát kiegészítésképpen) sem szabad alkalmazni. Az iskolában elköltött időt pedig a munkaidőbe be kell számítani (5. §.). Gyermekek, fiatalkorú vagy nő

csakis hatósági vagy munkásbiztosító pénztári orvos előzetes vizsgálata alapján megállapított testi alkalmasság esetén foglalkoztatható rendszeresen az ipari, bánya-, fuvarozási üzemekben, műhelyekben (6. §) s tilos velük fizikai erejüket meghaladó, testi épségüket, egészségüket, erkölcsüket vagy fejlődésüket veszélyeztető munkát végeztetni (7. §). Tilos ezeket a munkásokat éjjeli munkára alkalmazni (12. §). A munkaadó által nyújtott étellelnek élvezhetőnek, táplálónak és elégségesnek, a lakásnak megfelelőnek kell lennie (11. §); a munkafeltételeket hozzáférhető helyen olvashatóan ki kell függeszteni (27. §) stb. stb.

A nőket pedig szülés után négy hétig fel kell menteni munkájuk teljesítése alól. (1884: XVII. t.-c. 116. § ut. bek.).

Mindezeket a rendelkezéseket az 1928. évi V. t.-c.-nek (»Az iparban valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalok és nők védelméről«) már teljesen újszerű s az egyezménytervezetek és javaslatok alapelveinek behatása alatt keletkezett intézkedései helyezik hatályon kívül. (L. alább).

A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907. évi XLV. t.-c. 3. §-a eltiltja a 12 éven aluli kiskorúnak gazdasági cselédként történő szegődtetését s kimondja, hogy »az ilyen szerződés semmis«. A 12 éven felüli részére törvényes képviselőjének beleegyezésével cselédkönyv adható; a kiskorú cseléd 18 éves korig a gazda házi fegyelme alatt áll.

Tilos a 16 éven aluli kiskorút zsákkölcsonzó telepeken (9282/1911. K. M. r.), valamint gyufagyárakban a gyújtókeverék s a dörzsfelületi keverék elkészítésénél foglalkoztatni (90.226/1916. K. M. rendelet).

Az iparüzemekben alkalmazott *nők* éjjeli munkájának eltiltásáról¹⁾ szóló 1911:XIX. t.-c. értelmében a nőalkalmazottaknak legalább 11 órai, megszakítás nélkül tartó éjjeli munkaszünetet kell engedni, a törvény 1. §-ában taxatív is felsorolt esetekben. A törvény rendelkezése szerint tilos esti 10 órától reggel 5 óráig nőalkalmazottakat foglalkoztatni, kivéve a mezőgazdaságot, halászatot, vendéglői, kávéházi üzemeket, vasút, posta és távíró, valamint a távbeszélő igazgatási és forgalmi üzemét. A törvény szerint rendkívüli esetekben és csakis hatósági engedélytől függően a nőmunkások kivételesen éjjel is foglalkoztathatók (5. §), valamint éjjeli pihenő idejük 11 óra helyett 10 órában határozható meg (6. §).

A nőmunkások kivételesen éjjeli időben is foglalkoztathatók a köz-

¹⁾ Előzményeit ld. az I. kötetben az 1905. évi első berni nemzetközi szakértői munkásvédelmi konferenciával kapcsolatban közöltek. (II. fej. 2. cikk).

fogyasztásra szánt tejüzemekben (26.087/1913. K. M. r.), valamint a seiyemgubo beváltásának tartama alatt, tehát jún. és júl. hónapokban (2963/1912. K. M. rendelet).

III. *Az üzemi védelemről* az egyes speciális foglalkozási ágak kapcsán kibocsátott rendeletekben (az 1854. évi bányatörvényben, a vasutakra s a belhajózásra vonatkozó rendeletben stb.) találkozunk. Az iparra, a gyárüzemekre, a kereskedelemre vonatkozólag az ipartörvény (1884: XVII. t.-c.) 98. §-a olyképpen intézkedik, hogy »azon iparos, aki segédeit lakással is ellátja, e célra egészséges és lakható helyet tartozik kijelölni«. A szóban levő törvény 114. §-a pedig kizárólag a gyárakra vonatkozólag azt írja elő, hogy a gyáros köteles saját költségén a gyárban »mindazt létesíteni és fenntartani, ami tekintettel az iparüzlet és telep minőségére, a *munkások* életének és egészségének lehető biztosítására szolgál«.

Az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőről szóló 1893:XXVIII. t.-c.-ben részletes intézkedéseket találunk az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető megóvása érdekében.

A törvénynek erről a rendelkezéséről már az ötödik genfi konferenciával, illetve az iparfelügyelettel kapcsolatban volt szó. A törvény 1. §-ában előírt és részletesen felsorolt védelmi intézkedések a lehető legnagyobb körültekintéssel igyekeznek a munkások üzemi baleseteit és foglalkozási betegségeit elhárítani. Viszont a törvény 2. §-a az alkalmazottakat is arra kötelezi, hogy a vállalat üzeme körül életük, testi épségük és egészségük biztosítása érdekében tett intézkedésekhez alkalmazkodjanak s az előírt rendszabályokat teljes mértékben tartsák meg.

Ezeket a védelmi intézkedéseket a péküzemek munkájának szabályozásáról szóló 1893:XV. t.-c. rendelkezései szerint mindennemű pék- és cukrászüzemre is alkalmazni kell, tekintet nélkül arra, hogy azok gyárszerű jellegűek-e vagy sem.

A mezőgazdaságban a gazda s a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907: XLV. t.-c.“ 29. §-a szerint »a gazda a cselédnek a közegészség követelményeinek megfelelő elhelyezéséről gondoskodni köteles«. A cselédlakásokat úgy kell építeni, hogy minden nő s vagy családos gazdasági cselédnek külön szobája s külön kamrája legyen, kivéve, ha a gazda cselédjével egy lakásban él.

A magyar törvényhozás már a washingtoni konferencia előtt nyolc évvel az 1911:V. t.-c.-be iktatta a fehér vagy sárga foszforral való gyújtógyártás tilalmát. E törvény végrehajtásánál követendő eljárást pedig a 9889/1912. K. M. rendelet szabályozta. A világháború folyamán

meg külön intézkedéseket is léptettek életbe a gyufagyárakban (gyufát készítő üzemekben) foglalkoztatott munkások testi épségének és egészségének megóvása céljából (90.226/1916. K. M. rendelet).

Az első segélynyújtás érdekeit szolgálja a segélyszekrények beszerzése és az üzemekbe leendő beállítása tárgyában kibocsátott 76.271/1899. sz. K. M., a higiénia feljavítását kívánja elérni a gyári mosdó és étkező helyiségek berendezéséről szóló 63.346/1921. K. M. rendelet.

Az állati szőrneműeket feldolgozó ipartelepeken alkalmazott munkások egészségének megóvására pedig a 18.848/1905. sz. K. M. rendelet intézkedik.

A magyar törvényhozás tehát az üzemi védelemről a munkások minden egyes csoportjára kiterjedőleg még 1923. jan. 1. előtt igen messzemenően gondoskodott.

IV. Az *iparfelügyeletről* már részben az előbbieken, részben pedig az V. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia kapcsán szóltunk. Az iparfelügyeletet az 1893:XXVIII. t.-c. II. fejezete szabályozza. A törvény 10—12. §§-ai az iparfelügyelők előképzettségi kellekeit, létszámát és összeférhetetlenségi eseteit, míg a 14—31. §§-ok a gyárvizsgálatok körüli teendőiket, a 32—36. §§-ai pedig az iparfejlesztés körüli feladataikat sorolja fel. Az iparfelügyelői vizsgálat kiterjed mindazokra a gyárakra, illetve ipartelepekre, amelyekben valamely elemi (gőz-, gáz-, víz-, szél-, hő-, lég-, elektromos) erő által hajtott erőgép, van alkalmazásban, vagy ilyennek hiányában legalább 20 alkalmazottat rendszeresen foglalkoztatnak. De tekintet nélkül az alkalmazottak számára, a törvény 17. §-a taxatívén felsorolja azokat a üzemeket, amelyekre az iparfelügyeletnek ki kell terjednie s azt az 57.326/1903. K. M. sz. rendelet még az összes nyomdákra és betűöntődékre, az 1893:XV. t.-c. a pék- és cukrászüzemekre, a 71.553/1897. K. M. rendelet az építőiparra, a 29.422/1898. K. M. r. mindennemű sütőiparra, az 53.269/1901. K. M. r. a kőbányákra s a kőfejtőtelepekre, a 9282/1911. K. M. rendelet pedig a zsákkölcsonzó telepekre is kiterjesztette.

Az iparfelügyeletre vonatkozó szolgálati utasítás részletes intézkedéseit a 17.001/1901. K. M. sz. rendelet foglalja magában, a 13.469—1894. K. M. rendelet pedig megtiltja az iparfelügyelőknek, hogy a munkadótól vagy alkalmazottjától ellátást fogadhassanak el.

Az iparfelügyeleti vizsgálat az 1893: XXVIII. t.-c. 14. §-ának rendelkezése szerint kiterjed arra, hogy:

1. megtartják-e az 1884:XVII. t.-c. (ipartörvény) III. fejezetének

a tanoncokra, a tanoncszerződésre, a tanonciskolákra, a segédekre s a gyári munkásokra vonatkozó rendelkezéseit,

2. megtartják-e az alkalmazottak baleset elleni védelmére, életének, festi épségének és egészségének megóvását célzó s e törvény I. fejezetében foglaltakat.

3. a telepen milyen balesetek fordultak elő s azoknak milyen következményei voltak,

4. biztosítva vannak-e az alkalmazottak a baleset következményei ellen,

5. nincsenek-e olyan intézmények, amelyek az alkalmazottak keresményét hátrányosan befolyásolhatják, nem kénytelenek-e az alkalmazottak szükségleteiket oly módon beszerezni, hogy ezáltal keresményük élvezetében hátrányt szenvedhetnek.

Ezekon felül a törvény 34. §-ának rendelkezése értelmében (iparfejlesztés): *a)* megvizsgálják az ipari tanműhelyeket s azok működését, továbbá ellenőrzik *b)* az alsófokú ipari (tanonc) iskolákban a tanítás menetét, *c)* az iparvállalatoknak nyújtott segélyek s a gyárak állami kedvezményeinek kellő felhasználását, végül *d)* a házi ipar fejlesztése körül rájuk bízott teendőkből eljárnak, s észleleteikről a kereskedelemügyi miniszterhez jelentést tesznek.

Az iparfelügyelőknek a gyárak s az ipartelepek vizsgálata körüli jogait és kötelességeit a törvény teljesen az V. konferencia által hozott javaslat szellemének megfelelően szabályozza s így e tekintetben hazánk két évtizeddel előzte meg a nemzetközi szociálpolitikai törvényhozás által elfogadott alapelveket.

A bányauzemek felett a bányahatóságoknak, a kereskedelmi s az iparfelügyeletről szóló törvényben fel nem sorolt kisipari üzemek felett a kereskedelmi és iparkamaráknak van felügyeleti joguk.

V. Munkaszerzések. A munkavállaló munkabérének és személyiségének védelmét biztosító munkaszerzések az általános magyar magánjog értelmében szóval vagy írásban vagy hallgatólagosan is megköthetők. Az egyes speciális törvényekben azonban a munkaszerzések megkötésére vonatkozólag külön intézkedésekkel találkozunk.

A cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és napszámosokról szóló 1876:XIII. t.-c. értelmében »közös megegyezéssel létrejött« írásbeli vagy szóbeli szerződés szükséges a munkaviszony létesítéséhez. (1., 11. és 12. §§). Érvénytelen a bizonytalan időre kötött vagy az a szerződés, amely a törvényben megengedett felmondást kizárja. E rendelkezéseket a gazda s a gazdasági cseléd közti jogviszonyt szabályozó 1907: XLV. t.-c. 4—7. §§-ai is fenn-

tartják. Tilos és semmis az olyan szerződéses megállapodás, amely a cselédet vagy hozzátartozóit kötelezi, hogy meghatározott helyen vásároljanak.

Az 1898:11. t.-c. (a munkaadó s a mezőgazdasági munkások közti jogviszony szabályozásáról) 8. §-a kimondja, hogy »gazdasági munkát nem cselédminőségben elvállalni szándékozó munkásokkal a munkaszerződés mindig írásban és az illetékes községi elöljáróság (tanács) előtt kötendő meg«. A szerződés megkötésénél a jegyző s az elöljáró is közreműködnek. E feltételek megtartása nélkül kötött szerződés ugyan nem semmis, azonban a közigazgatási hatóság előtt nem érvényesíthető.

A szóban levő törvény rendelkezései által nyertek első ízben törvényhozási szabályozást a *kollektív* munkaszerződések; ez az 1923: XI. t.-c. hatályba lépéséig (Id. a következő cikkben) az egyetlen, törvény útján történt szabályozás is maradt.

A vizimunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosokról és munkásokról szóló 1899: XLI. t.-c. 7. §-a szerint »lia a munka egészben vagy nagyobb részben a munkások lakhelyén teljesítendő, vagy ha a munkához tíznél kevesebb munkás alkalmaztatik, a szerződés szóvalis megköthető«. Minden más esetben azonban a munkásnak, illetve megbízottjának a szerződés létrejöttéről írásbeli feljegyzést kell átadni vagy pedig a szerződést két tanú vagy egy hivatalos tanú előtt írásba kell foglalni. Szóval vagy írásban köthető a szerződés a gazdasági munkavállalkozók és segédmunkások jogviszonyait szabályozó 1899: XLII. t.-c. 15. §-ának rendelkezése, valamint az erdőmunkásokról szóló 1900: XXVIII. t.-c. 6. §-a értelmében is, mégis ez utóbbinál azzal a megszorítással, hogy szóbeli szerződés csakis akkor köthető, ha a munka egészben vagy nagyobb részben annak a törvényhatóságnak területén teljesítendő, amelynek területén a munkások lagnak] minden más esetben azonban írásba foglalandó.

Írásbeli formát követel az 1900: XXIX. t.-c., a dohánytermelők és a dohánykertészek közötti jogviszonyok szabályozását magában foglaló törvény 8. §-a, s a szerződést a községi elöljáróság előtt kell megkötni. Ezzel szemben a birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1900. évi XXVII. t.-c. már semminemű formai megkötöttséget nem tartalmaz a munkaszerződés megkötésénél. Viszont az ipartörvény novellája, az 1922: XII. t.-c. 76. §-a kimondja, hogy a tanszerződés az iparhatóság előtt »rendelettel megállapított alakiságok megtartásával« kötendő meg.

Tilos az olyan egyénnel tanoncszerződést kötni, aki szerződéssel már egy másik munkaadónak alkalmazásában áll, mindaddig, amíg ez

a szerződés hatályban van. Ezt a tilalmat csaknem valamennyi, előbb felsorolt törvény fenntartja s a kétszeres vagy többszörös munkavállalást kihágásnak minősíti, a munkást kártérítésre kötelezi s eljárását megfelelően bünteti. (1876:XIII. t.-c. 18. §, 1898:11. t-a 61. §, 1899:XLI. t.-c. 34. §, 1899: XLII. t.-c. 18. §, 1900: XVIII. t.-c. 43. §, 1907:XLV. t.-c. 58. §).

Az 1884:XVII. t.-c. 90. §-a szerint nem fogadható fel az olyan segéd, aki az előbbi munkaadóval kötött szerződésnek törvényes megszűnését vagy azt, hogy munkaszerződése a jelen törvény értelmében felmondás által megszűnik, nem igazolja. Amennyiben ilyen igazolás nélkül alkalmaz valaki segédet, az a segéddel egyetemlegesen felelős az előző munkaadónak a segéd eltávozása által okozott kárért.

Mindezek a rendelkezések a munkást és a munkaadót egyaránt védik a munkaviszony tartama alatt. Ez a védelem azonban nemcsak a szerződés keletkezésére, hanem annak tartamára is teljes mértékben fennáll, amennyiben a hivatkozott törvények a munkaadó és munkás jogait és kötelezéseit a legnagyobb részletességgel meghatározzák s így az egymással munkaviszonyba került feleket kölcsönös védelemben részesítik. Végül a hivatkozott törvények mindkét fél felmondási jogait is szabályozzák, taxatív is felsorolva azokat az okokat, amelyek alapján a megkötött és hatályban levő szerződés a felmondási idő betartásával, vagy annak lejáratá előtt, esetleg rögtöni hatállyal is megszüntethető.

A hivatkozott törvények, amikor a munkaadó és alkalmazottja közötti jogviszonyt szabályozzák, törvény technikailag is követik ezt a hármas beosztást, nevezetesen a szerződés létrejöttének, teljesítésének és megszűnésének jogviszonyait s ezeket egymástól élesen elhatárolva taglalják.

E törvényes rendelkezések, amelyek az egyes törvényekben a munkaviszonynak megfelelőleg variálódnak, e helyen külön-külön fel sem sorolhatók. Általában a munkavállaló munkabérének és személyiségének védelmére szolgálnak, tehát szociális tendenciájuk evidens. Ezért azután a szolgálati viszony bármelyik fél részéről felmondási idő meghatározása mellett vagy rögtöni hatállyal is megszüntethető, ha a másik fél a. ő érdekeit jelentékenyen veszélyezteti azáltal, hogy nem tesz eleget a szerződésből folyó kötelezettségeinek. Viszont a munkavállaló felmondhat akkor is, ha a szolgálat folytatása erkölcsiségét vagy jóhírnevét veszélyezteti, testi épségét, életét, egészségét vagy munkaerejét oly veszéllyel fenyegeti, amelyet a szerződés megkötésekor egykönnyen nem láthatott előre. Az egyes munkaviszo-

nyokat szabályozó törvények rendszerint külön csoportosítják a munkaadó s a munkás, illetve a munkavállalkozó felmondási okait.

A most ismertetett törvények azonban nem csupán a már teljesített munka ellenében biztosítják a munkás igényét munkabéréhez, hanem bizonyos törvényes előfeltételek fennforgása esetében a munkás a nem teljesített munkáért is ellenszolgáltatást követelhet, így az 1898:11. t.-c. 31. §-a a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag kimondja, hogy amennyiben a munkaadó szerződéses vagy törvényes kötelezettségét megszegi, úgy a hatóság által alkalmazandó büntetésen felül »annak teljesítésére s a munkásoknak okozott teljes kár és eljárási költség megfizetésére kötelezendő.« Ha pedig a munkaadó megbízottja követi el a szerződésszegést, úgy a büntetés ez ellen szabandó ki, »a kártérítési kötelezettség azonban a munkaadót terheli«. A törvény 27. §-a azt is kimondja, hogy amennyiben a szerződött munkás azért bontja fel a szerződést, mert a munkaadó őt tetteleg bántalmazta, vagy testi épsége, élete vagy vagyona ellen irányuló büntetendő cselekményt követ el vagy megkísérel, úgy a munkásnak biztosított teljes munkabér és járandóság kifizetendő, tekintet nélkül a leszolgált idő tartamára.

Az 1907:XLV. t.-c. 17. §-a a gazdasági cselédekre vonatkozólag olyképpen rendelkezik, hogy amennyiben a gazda a cseléd alkalmazását a meghatározott időpontban törvényes ok nélkül megtagadja, úgy a kiszabandó büntetésen felül a cselédnek az egész szolgálati időre járó bérét s minden más járandóságának, így a lakásnak az ellenértékét, valamint a felmerült költségeket s az egyéb kárt is tartozik megtéríteni.

A munkaviszonyokat szabályozó többi speciális törvényben többkevesebb eltéréssel hasonló rendelkezést találunk, ami élénk bizonyossága annak az erős szociális érzéstől irányított programnak, amely a magyar törvényhozást a munkásság védelme terén áthatotta. Ennek a szociális programnak tagadhatatlanul egyik legjelentősebb része az, amely a munkásosztályt nemcsak munkaviszonyának tartama alatt helyezi a törvényes rendelkezések oltalma alá, hanem a hatósági felügyeletet és közreműködést már a szerződés megkötése alkalmával is érvényre juttatja, hogy ezáltal a társadalomnak dolgozni akaró értékes elemét mindennemű egyéni önkény és kizsákmányolás ellenében már munkaviszonyának kialakulásakor is megfelelő védelemben s ezáltal törvényes támogatásban részesíthesse.

VI. Ott, ahol a szolgálati szerződés a munkaadó s a munkás viszonyairól nem rendelkezik, a munkaadó által kibocsátandó *munka-*

rend intézkedik. Így az 1854. évi bányatörvény 200. §-a kimondja, hogy »a felügyelő és munkás személyzet szolgálati viszonyairól mind-egyik múnél szolgálati rendtartás készítendő«, amelyet jóváhagyás után közzé kell tenni és ki kell függeszteni.

A gyárakra vonatkozólag az 1884: XVII. t.-e. 113. §-a szintén *kötelezőié g* írja elő azt, hogy a műhelyekben munkarendet kell kifüggeszteni, amelybe a következők veendőek fel:

- a) A dolgozó személyzet különféle osztályzata és foglalkozása, a nők és gyermekek alkalmazásának módozata, tekintettel testi erejükre és ez utóbbiak iskolai kötelezettségére;
- b) a munkaidő tartama;
- c) a leszámolás idejére és a munkabér kifizetésére vonatkozó határozmányok;
- d) a felügyelő egyének jogai;
- e) a munkásokkal való bánásmód megbetegedés vagy szerencsétlenség eseteiben;
- f) a munkarend áthágóira kiszabott pénzbírságok;
- g) a felmondás határideje s azok az esetek, amelyekben a szerződési viszony azonnal felmondható.

A törvény szerint a munkarend semmi olyant sem tartalmazhat, ami ennek rendelkezéseivel ellenkezik s az az iparhatóság által látamozandó.

Ilyen munkarend kifüggesztése kötelező a behajózásban s a vas-pálya üzemeknél is. Ez utóbbiak a kereskedelemügyi miniszter, a bányaüzemekre vonatkozólag a bányahatóságok s a gyárüzemekre vonatkozólag az iparhatóságok jóváhagyásával válnak joghatályosakká.

Munkarend függesztendő ki az olyan üzemekben is, amelyekben nőket, gyermekeket vagy fiatalkorúakat foglalkoztatnak (nőkre vonatkozólag: 1911: XIX. t.-e., az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról szóló törvény 9. §-a, gyermekek és fiatalkorúakra, valamint nőkre vonatkozólag az 1928:V. t.-c. 24. §-a) és amelyeknél a munka túlnyomó részét otthon végzik. (Ez utóbbi törvény 27. §-a; Id. a következő cikkben).

VII. A munkabérigények biztosítására vonatkozólag a mezőgazdasági munkásoknak a munkabérszerződésből eredő követeléseivel kapcsolatban az 1898:11. t.-c. 43. §-a úgy rendelkezik, hogy azok sem kincstári, sem magánkövetelés címén végrehajtás alá nem vonhatók. Ugyanezt az 1899:XLI. t.-c. 21. §-a a vízimunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosokra és munkásokra, az 1900;

XXVIII. t.-c. 19. §.-a az erdőmunkásokra, az 1900:XXIX. t.-c. 23. §-a a dohánykertész munkaeszközeire, a termeléshez szükséges igavonó jószágaira s ezen állatok részére egy hónapra szükséges takarmányra vonatkozólag is kimondja. A dohánykertész járandóságainak mentesége azonban csupán évi 2000 pengő jövedelmileg áll fenn. A gazdasági cselédeknek a szolgálati szerződésből eredő követeléseit, továbbá ingóságait az 1881:LX. t.-c. (végrehajtási törvény) 63. §-a helyébe lépett végr. novella 12. §-ában meghatározott esetekben (napi öt pengő érintetlenül hagyása mellett), az 1907:XLV. t.-c. 36. §-ának rendelkezése szerint nem szabad végrehajtás alá vonni, e törvény alapján megítélt követelések és pénzbüntetések behajtásának eseteit kivéve. Az 1881:LX. t.-c. (végr. törvény) helyébe lépett 1908:XLI. t.-c. (a végrehajtási eljárás módosításáról és kiegészítéséről) 12. §-ában a napidíjnak és munkabéreknek csak a napi öt pengőt meghaladó összegét engedi végrehajtás alá vonni.

A most említett összegeknek fele része azonban a végrehajtást szenvedőnek vagy családjának élelmezéséből és lakbérletéből felmerülő követelés miau vezetett végrehajtás esetében lefoglalható.

Ugyanezen végrehajtási novella 2. §-ának rendelkezése szerint a végrehajtás alól ki vannak véve s ennél fogva még a végrehajtást szenvedő beleegyezésével sem foglalhatók le a kézműveseknek, napszámosoknak stb. a keresetük folytatásához szükséges szerszámai, eszközei, műszerei és állatai, továbbá kisiparosok és kézművesek feldolgozható anyagkészlete 150 pengő érték erejéig.

Ezek a tárgyak azonban a dolog vételárának behajtása végett abban az esetben lefoglalhatók, ha a bíróság a végrehajtást elrendelő végzésben az illető dolgot lefoglalhatónak kimondotta. (Végr. novella 3. §.).

Mezőgazdasági ingatlan árverése esetében az 1881:LX. t.-c. 189. §-ának a) pontjában felsorolt előnyös tételekkel egyenlő rangsorban elégitendők ki a gazdasági munkásoknak az ingatlanra vonatkozóan kötött munkaszerződésekből eredő összes követelése.

A csődtörvény (1881: XVII. t.-c. 48. §. 2. p.) értelmében a munkaadó csődjében a munkásnak a munkaszerződésből eredő összes követelése a tömeg tartozásának tekintendők s így a 47. §. alapján a tömegvagyonból »mindenek előtt« kielégítendők. Azonos védelemben részesíti az 1910/1920. M. E. számú rendelet a kereskedősegédek és az ipari s a kereskedelmi vállalatok tisztviselőit is.

A gazdasági munkavállalkozókról és a segédmunkásokról szóló 1899: XLII. t.-c. 10 §-a szerint a cséplőgépvállalkozó által felfogadott

gazdasági munkásoknak esedékes munkabér iránti követelésük erejéig, a közreműködésükkel megkeresett terményekre, továbbá a vállalkozó birtokában levő gépre minden más törvényes vagy szerződéses zálogjogot megelőző törvényes zálogjuk van.

A gazdasági cselédekre vonatkozó 1907: XLV. t.-c. 37. §-a olyképpen rendelkezik, hogy a gazdasági ingatlanak a gazda ellen foganatosított végrehajtási árverése esetében az ingatlanon alkalmazott cselédnek a szolgálati szerződésből eredő, az árveréstől visszszámított egy évre eső követelését, mint előnyös tételt a közköveteléseket is megelőző elsőbbséggel kell kielégíteni.

E törvényes rendelkezések alapján megállapítható, hogy a magyar törvényhozás az alkalmazotti viszonyból keletkezett munkabérigényeket mindenkor a legmesszebbmenő védelemben részesítette s azokat rangsorban még a közkövetelések elé is helyezte, hogy az alkalmazottak jogosan megszolgált és kiérdemelt keresményükhöz minden körülmények között hozzájuthassanak s e téren károsodást ne szenvedjenek.

VIII. *A munkaközvetítésről* az 1916. évi XVI. t.-c. rendelkezik. A törvény arra kötelezi a városokat, hogy hatósági munkakimutatásokat állítsanak fel, amelyekben a munkapiac kereslete és kínálata iparágak szerint legyen feltüntetve; a városok e rendelkezésen túlmenően még arra is kötelezhetők, hogy a munkaközvetítést illetékességi területeiken túlterjedőleg is gyakorolják. Ezek a városok állami segélyben is részesítendők. A hatósági munkaközvetítés a felek részére díjtalanul áll rendelkezésre és csupán a háztartási alkalmazottak munkaközvetítéséért szedhető a munkaadótól megfelelő mérsékelt közvetítői díj. A törvény életbelépéséig, tehát 1916-ig csupán három magyarországi városban, Budapesten, Pozsonyban és Temesváron működött állami támogatásban részesült közigazgatási (városi tanácsi) hatósági munkaközvetítő hivatal.

Az ipartörvény novellája, az 1922: XII. t.-c. 34. §-ának 6. pontja a »foglalkozást közvetítő irodák« gyakorlását iparendedélyhez köti. Itt természetesen csakis a munkaközvetítő *magánirodák* értendők, amelyeknél a tulajdonosnak a törvényben meghatározott általános kelteken felül (t. i., hogy nem áll jogerős bírói ítélet tilalma alatt, nincs az ország területéről vagy a községből kiltva és teljes jogú egyén) még megbízhatóságát és azt is igazolni tartozik, hogy a szabályrendeletekben megállapított követelményeknek eleget tett. A törvény 37. §-a az iparendedély kiadását biztosíték letételéhez köti. A munkaközvetítő irodák gyakorlására kiadható iparendedélyek számát szabályrendeletben előre meg lehet állapítani vagy a szük-

séglettől függővé tenni. Ez utóbbi esetben az iparendedély kiadására illetékes hatóság mindenkor az illető érdekképviseltek meghallgatása után határoz az iparendedély kiadásának kérdésében.

A mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag a munkaközvetítés szabályozása a 77.000/1926. F. M. sz. rendelettel történt.

IX, Munkakötelezettség. A magyar jogban a munkakötelezettség csakis közérdekből és közmunkáknál vehető igénybe a következő esetekben:

Az 1886: XXVII. t.-c. (községi törvény) valamint a közutakról és a vámszedési jogról szóló 1890. évi I. t.-c. értelmében a község lakói minden évben meghatározott napon át a községi utak építésénél és karbantartásánál, védőgátak és forgalmi vonalak, valamint eszközök létesítésénél igénybe vehetők. A közmunkák alól azonban mindazok a személyek mentesek, akik nem fizetnek községi adót, amiből okszerűen következik, hogy a közmunka végeredményben természetbeni (adó-)szolgáltatás, amely pénzzel megváltható vagy helyettesítéssel is végeztethető. A közmunkákra kötelezettek korhatárát 18—60. életévben határozták meg s a férficsaládtagnak saját munkáján kívül a nőcsaládtag munkáját is el kell végeznie.

A vízjogi törvény értelmében (1885: XXIII. t.-c.) a közigazgatási hatóság közveszély (hófűvás, vízáradás, tűzvész) esetében nyomban igénybe veheti a közmunkákra kötelezett egyéneket díjtalanul, míg a veszélyt elhárították.

Végül a hadiszolgáltatásokról szóló 1912:LVIII. t.-c. értelmében minden 50. életévét még be nem töltött munkaképes egyén a háború céljaira vagy a háború tartama alatt személyes szolgálatokra közérdekből igénybe vehető.

λ. *Az egyesülési joggal* kapcsolatban csupán utalunk a magán-egyesülési jogot szabályozó 77.000/1922. B. M. számú rendeletre, mivel az egyesülési jog ebben a vonatkozásban vizsgálódásunk tárgykörén kívül esik.

A géperejű vasutak szolgálatában álló alkalmazottakról szóló 1914: XVII. t.-c. (szolgálati pragmatika) értelmében a vasúti alkalmazottak bármilyen egyesületet, intézetet (tehát szövetkezetet is) csupán a kereskedelemügyi miniszter engedélyével alakíthatnak.

A törvény által életrehívott szakegyesületek, illetve érdekképviseltek terén a magyar jogban az 1920:XVIII. t.-c. által szabályozott *mezőgazdasági választmánnyal* találkozunk.

A törvény szerint minden községben, járásban, városban és megyében gazdasági választmány alakítandó, amelynek egyik főfeladata

a mezőgazdasági munkások érdekeinek védelme. Több vármegye és törvényhatósági joggal felruházott város gazdasági bizottsága mezőgazdasági kamarát alkot, amelyek egy országos kamarában egyesülnek. E szervezetek tagjait egyenlő számban a következő Öt csoportból választják: a) azokból a gazdasági cselédekből és mezőgazdasági munkásokból, akik az alábbi csoportok egyikéhez sem tartoznak; b) azokból a birtokosokból (tulajdonosokból és bérlőkből), akiknek 10 kat holdig, c) 10—30 kat. holdig, d) 30—100 kat. holdig, végül e) 100 kat. holdon felül terjedő mezőgazdasági ingatlanuk van vagy ilyen nagyságút bérelnék. A járási választmány tagjait a községi választmány tagjaiból, a megyei választmány tagjait pedig az u. a. megyéhez tartozó járási választmány tagjaiból választják. A választmánynak hivatalból is vannak tagjai, úgyszintén tagja az olyan mezőgazdasági munkásszervezetnek az elnöke s még egy tisztviselője is, amelynek működési köre legalább is az illető vármegyére kiterjed. A határozatokat szótöbbséggel hozzák, azonban a kisebbségi véleményt kívánatra szintén jegyzőkönyvbe keli foglalni. A mezőgazdasági kamarák műszaki albizottságokat alakíthatnak, így többek között munkáskérdésekre vonatkozólag is, amelyeknek ülésein kizárólag a munkásság képviselői vehetnek részt.

Az egyesülési és gyülekezési jog korlátozásának tekinthető az ipartörvény (1884: XVII. t.-c.) 162—164. §§-aiban foglalt az a rendelkezés, hogy az olyan megegyezéseknek, amelyek az iparosok részéről üzletük félbeszakítását, segédek elbocsátását célozzák azért, hogy ezeknek terhebb munkafeltételeket szabjanak, úgyszintén a munkások illetve a segédek részéről történő olyan összebeszéléseknek, amelyek által ezek a munkaadóktól jobb munkafeltételeket akarnak kicsikarni, jogérvényük nincs.

Az ilyen megegyezések megszüntetése végett az iparhatóság békéltető bizottságot alakít hat munkaadó- és hat munkástagból; elnöke az iparhatóság elnöke. A bizottság nyomban összeül s a békéltetés felől tanácskozik. Aki a munkaadókat vagy a munkásokat szabad akaratuk érvényesítésében fenyegetés vagy tetteges bántalmazás által akadályozza, 30 napig terjedhető elzárással és 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

Hatálytalannak jelenti ki az ilyen összebeszélést a mezőgazdasági munkásokról szóló 1898:11. t.-c. 65. §-a is, s a munkásokat szabad akaratuk érvényesítésében akadályozó egyént elzárással és pénzbüntetéssel sújtja. E rendelkezéseket átveszi az 1899:XLI. t.-c. 31. §-a a vízimunkálatoknál s az út- és vasútépítésnél alkalmazott munkásokra, az 1899:XLII. t.-c. 18. §-a a gazdasági munkásokra és segédmun-

kasokra, az 1900: XXVIII. t.-c. 40. §-a az erdőmunkásokra és napszámosokra, az 1900: XXIX. t.-c. 30. §-a pedig a dohánykertészekre és termelőkre vonatkozólag is.

A munkabeszüntetés csakis akkor esik büntetés alá, ha az jogellenesen történik, mert a felsorolt törvények a felmondásra jogot adó eseteket külön is felsorolják, amelyekben felül az általános magánjog által meghatározott esetekben is megszüntethető a szerződéses jogviszony.

A magyar büntetőtörvénykönyv 1878. évi V. t.-c. 177. §-a magánosok elleni erőszak vétsége miatt hat hónapig terjedhető fogházzal bünteti azt az egyént, aki a munkabér felemelése vagy leszállítása végett valamely munkás vagy munkaadó ellen erőszakot követ el, azt szóval vagy tettel bántalmazza vagy erőszakkal fenyegeti. Ugyanilyen büntetés alá esik az is, aki gyárak, műhelyek, munkahelyiségek vagy a munkaadó, munkavezető lakása előtt olyan csoportosulásban részt vesz, amely a munka megkezdését vagy folytatását akarja megakadályozni vagy a munkásokat a munka elhagyására rávenni.

Az 1914: XVII. t.-c, a vasutasok szolgálati pragmatikája értelmében a vasutak összes alkalmazottjai, tisztviselői és munkásai a büntetőtörvénykönyv hatálya szempontjából közhivatalnoknak tekintendők. Ezért a büntetőtörvénykönyv 480. §-a szerinti hivatalos hatalommal való visszaélés vétségét követi el az a közhivatalnok, aki hivatali kötelességének teljesítését megtagadja s amennyiben ez a megtagadás két vagy több közhivatalnok összebeszélésének következtében történt, a cselekmény már büntetté minősül; az előbbi vétség büntetése három hónapig terjedhető fogház, az utóbbi büntetté pedig három évig terjedhető börtön. A vasúti szolgálati szabályzat 45. §. K. pontja értelmében, aki a tömeges munkabeszüntetésben (sztrájk) részt vesz vagy szolgálatát lanyhán teljesíti abból a célból, hogy a forgalmat megnehezítse vagy megakassza (passzív reszisztencia), úgyszintén az erre irányuló izgatásban, bujtogatásban vagy összebeszélésben tevékenykedik, a 46. §. értelmében a szolgálatból fegyelmi büntetéssel elbocsátható.

Így a Magyarországon hatályos törvények az ú. n. »sztrájkjogot« nem ismerik el, azt mint a termelés, a forgalom, tehát végeredményben a közérdek ellen irányuló aktust büntetik is, noha a gyakorlatban, főleg az ipari munkabeszüntetéseknel a legtöbb esetben a felbujtók is mentesülnek a büntetéstől akkor, ha a sztrájk sima lefolyásával közrendet vagy ennél súlyosabb érdeket nem sértett.

Ne feledjük, hogy a sztrájkok igen gyakran csupán a gazdasági előnyök elérésének látszat ürügye mögött meghúzódozó politikai okok-

ból keletkeznek, ezért a szociálpolitikával alig lehet közösségük. Ahol pedig csak politikai okok szerepelnek, az államhatalom kötelessége az ország békéjét és nyugalmát a rendelkezésre álló eszközökkel biztosítani.

XI. Versenytilalom. Az 1875. évi XXXVII. t.-c.-be iktatott kereskedelmi törvény 53. cikke eltiltja a cégvezetőket, kereskedelmi meghatalmazottakat és a segédeket attól, hogy főnökük beleegyezése nélkül kereskedelmi ügyleteket köthessenek. Amennyiben nevezettek e tilalom ellen cselekednének; úgy főnöküknek kártérítéssel tartoznak s a főnöknek jogában áll az így megkötött ügyleteket a saját részére kötötteknek tekinteni. A főnöknek ez utóbbi, valamint kártérítés iránti joga az ügylet megkötésének tudomásul vételétől számított három hónap alatt szűnik meg (54. §.). Az ipartörvény (1884:XVII. t.-c.) 94. §-a szerint pedig minden felmondás nélkül azonnal elbocsátható az a segéd, aki »h) ... főnöke beleegyezése nélkül akár saját, akár más részére kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik.«

A különböző alkalmaztatási viszonyokat szabályozó törvények az alkalmazottak mellékfoglalkozását olyan értelmű rendelkezéssel akadályozzák meg, hogy egyidőben több munkaadóhoz elszegődni tilos, az e tilalom ellen vétő alkalmazott kihágás miatt pénzbüntetéssel, sőt elzárással is büntethető. Így a gazda s a gazdasági cseléd közti jogviszony szabályozásáról szóló 1907:XLV. t.-c. 58. §-a 100 koronáig, a mezőgazdasági munkások jogviszonyait szabályozó 1898:11. t.-c. b) pontja 15 napig terjedő elzárással és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, a vízimunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszamosokról és munkásokról szóló 1899:XLI. t.-c. 34. §-a nyolc napig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, az erdőmunkásokról szóló 1900:XXVIII. t.-c. 43. §-a pedig azonos büntetésekkel sújtja a munkást vagy napszámost. A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyokat szabályozó 1900: XXVII. t.-c. 7. §-a pedig még attól is eltiltja a gazdatisztet, hogy a birtokos engedélye nélkül a javadalmazáshoz tartozó gazdaságon kívül a saját vagy hozzátartozóinak gazdaságát kezelhesse.

E rendelkezésekkel ellentétben a dohánytermelők és dohánykertészek közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1900: XXIX. t.-c. 6. §-a szerint »a szerződés a dohánykertészt csak akkor tilthatja el más munkaadónál a dohánytermelés hátránya nélkül teljesíthető munka elvállalásától, ha a szerződésben a termelő kötelezettséget vállal arra, hogy a dohány kertészt ilyen munkára saját gazdaságában alkalmazza«.

* * *

A szociálpolitikai kérdések közül az 1923. évi jan. 1-i dátum előtti szabályozás körébe esett részben a szociális biztosítás, részben pedig

a békéltető bíróságok kérdésének rendezése is. E kérdések egyöntetűségének megbolygatása lényegesen zavarná azok áttekinthetőségét, s ezért mindkét igen lényeges problémával a következő cikk keretében foglalkozunk. Azonban már az eddig ismertetett törvényalkotásokból is leszűrhetjük azt a kétségtelen tény, hogy Magyarország már a N. M. Sz.-be történt belépése előtt intenzív és a munkásosztály minden rétegét felölelő szociálpolitikát folytatott s így e téren méltán sorolható amaz államok közé, amelyek már a genfi nemzetközi organizáció létesítése előtt is a szociálpolitika előharcosai voltak Európában.

B) Magyarország szociálpolitikai jogalkotásai N. M. Sz. tagsága utáni időben.

I. Magyarországnak az egyezménytervezetekkel s a javaslatokkal kapcsolatos határozatai.

Magyarországnak az előbbieken ismertetett szociálpolitikai törvényalkotásai a legsajátosabb nemzeti talajból nőttek ki, mivel a világháború befejezését közvetlenül követő időkig, a N. M. Sz. működésének és tevékenységének tényleges megkezdéséig, nem volt olyan nemzetközi szervezet, (a berni nem volt ilyennek tekinthető), amely az egyes államok szociálpolitikai törvényalkotásait egységes elgondolású munkaprogramm alapján irányíthatta volna. Mégis mindazok a törvények és rendeletek, amelyeket Magyarország eddig az időig hozott, fejlett szociális érzékről tanúskodnak. A N. M. Sz. akkori tagállamainak ratifikációitól és a javaslatok átültetése alapján kifejlődött szociálpolitikai jogalkotásaitól eltekintve, e magyar törvények és rendeletek csupán szórványosan mutatnak fel tartalmi közösséget a többi állam ezirányú törvényalkotásaival. Ahol ez a hasonlóság egyik-másik törvényes szabályozás keretében mégis kimutatható, az sohasem az azonos rendezésre történt előzetes megállapodás eredménye, hanem legtöbbször a kor uralkodó eszméinek befolyása következtében történt, amely hasonló lépésre és törvényhozási intézkedésre készítette az egyes államokat.

Ezzel szemben a N. M. Sz. megalakítása és nemzetközi szociálpolitikai célkitűzése, de még inkább az 1919. óta évenként rendszeresen ismétlődő nemzetközi munkaügyi konferenciákon hozott egyezménytervezeteknek és javaslatoknak, valamint az ezekben foglalt szociálpolitikai alapelveknek a köztudatba történő átültetése nemcsak e Szervezetet alkotó tagállamokra, hanem az azokon kívüli országok szociális jogalkotására is tagadhatatlan befolyást gyakorolt. Már egymagában az a tény, hogy bizonyos szociálpolitikai kérdések alapelvei tekintetében a

kultúrállamok nagy többségének azonos elgondolása van, a N. M. Sz.-en kívül álló államokat is azonos vagy legalább is azzal homogén eljárásra készítette s így a N. M. Sz. ezirányú *közvetett* befolyása az illető állam szociálpolitikai törvényalkotásaira kétségtelen volt. Annál inkább érezhető ez a befolyás a N. M. Sz. tagállamainak szociális tartalmú jogalkotásaiban, amelyek nemcsak a NMA. rendelkezése folytán kerülnek kötelezőleg a nemzeti törvényhozások elé, hanem állandóan ébren tartják az egyes országok szociális vérkeringését, mondhatni annak szociális pulzusán tartják a kezüket s ott, ahol ez a vérkeringés lanygulna, újabb, frissebb szociális energiát, valóságos vérátömlesztést visznek be a tagállam szociális életébe. Ez az állandó szociálpolitikai körforgás, amelyet a N. M. Sz. mint a tagállamok szociálpolitikai szerve indít meg, azután az egyes országok ilyen irányú törvényalkotásait előnyösen befolyásolva, újból visszatér a kiinduló Szervezethez a tagállamok évi jelentéseiben és ratifikációiban. Így a tagállamok szociális vagy legalább is ilyen irányú törvényalkotásai annyira *közvetlenül* a N. M. Sz. jogalkotó tevékenységének befolyása alatt keletkeznek, hogy azok a Szervezet által elfogadott egyezménytervezetekben és javaslatokban megnyilvánuló alapelveknek mintegy *vetületeiként* jelentkeznek.

Amikor tehát Magyarországnak, mint a N. M. Sz. egyik tagállamának szociálpolitikai jogalkotásait kritikailag méltatjuk, elsősorban is arra kell rámutatnunk, hogy az egyes konferenciákon elfogadott szociálpolitikai alapelvek átültetése a magyar törvények vagy rendeletek melyikébe történt és megfordítva, valamely szociális jogalkotásban feltalálható-e az addig már meghozott egyezménytervezetben vagy javaslatban lefektetett szociális gondolat vagy alapelv. E célkitűzésben nyomatékos segítséget nyújtanak az 1923. jan. 1-i időpont előtt hozott szociálpolitikai törvények és rendeletek, mert érdemileg rámutathatunk arra a tényre, hogy már szervezeti tagságunk előtt is a N. M. Sz. célkitűzésének megfelelő irányban haladtunk. A kizárólag nemzeti talajból táplálkozó hazai törvényhozásunk tehát már akkor is a helyes irányban haladt.

a) Az 1923 januári elválasztó időpont után Magyarország szociálpolitikai törvényalkotásait mindenek előtt a *nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek* szempontjából kell megvizsgálnunk. Magyarország az 1933. évig megtartott 17 konferencián elfogadott 40 egyezménytervezet közül 1934. jan. 1-ig tizenötöt, illetve a berni foszfortilalmi egyezménnyel együtt tizenhatot ratifikált. További 12 egyezménytervezetre vonatkozólag a parlament már határozatot hozott, míg négynek sorsa még eldöntetlen. Mindezekről az alábbi táblázat nyújt áttekintést.

Magyarország határozatai a nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetekkel kapcsolatban 1933. jún.-ig¹⁾.

(Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák szerint csoportosítva).

Sorszám	Ratifikációk		A ratifikációs magyar törvény s hatálybalépésének ideje	A ratifikáció beiktatásának napja a N. Sz. főitkáránál
	Az egyezménytervezet megjelölése			
1.	II. Munkanélküliség		1928: XV. t.-c.	1928. márc. 1.
2.	III. Anyaság védelme		1928: XXVII. t.-c.	1928. ápr. 19.
3.	IV. Éjjeli női munka		1928: XXVIII. t.-c.	"
4.	VI. F.-korúak éjjeli munk.		1928: XXVI. t.-c.	"
5.	VI/a. Berni foszfortil. egyezm.		1925: XLIX. t.-c. 1925. dec. 30.	1925. nov. 19.
6.	VII. Tengerész legk. életkora		1928: XVI. t.-c.	1928. márc. 1.
7.	X. Mezőgazdasági munkás legkisebb életkora		1927: II. t.-c.	1927. febr. 2.
8.	XIII. Ólomfehér eltiltása		Feltételes ratifikáció ²⁾	1928. jan. 4.
9.	XV. Szén- és fűtőmunk. legkisebb életkora		1928: XVII. t.-c.	1928. márc. 1.
10.	XVI. Orvosi vizsg. a tengeren		1928: XVIII. t.-c.	"
11.	XVII. Kárt. üzemi balesetnél		1928: XXIX. t.-c.	1928. ápr. 19.
12.	XVIII. „ foglalk. betegs.-nél		1928: XXX. t.-c.	"
13.	XIX. Azonos elb. üzemi bal.		1928: XXXI. t.-c.	"
14.	XXI. Hajókon kivándorlók felügyelete		1931: VII. t.-c. 1931. febr. 3.	1931. febr. 13.
15.	XXIV. Ipari- és keresk. alk. betegségi biztosítása		1928: XXXII. t.-c. 1928. júl. 18.	1928. ápr. 19.
16.	XXVI. Legkisebb munkabérmódszerek		1932: XIX. t.-c. 1932. nov. 4.	1932. júl. 30.
Országgyűlési határozatok.			Határozat lényege.	Határozat ideje.
1.	I. Nyolcórás munkanap		Halasztó.	1925. márc. 4.
2.	V. Gyermekmunkások az iparüzemekben.		"	"
3.	VIII. Kártalanítás hajótörés esetében		Elutasító	"
4.	IX. Tengerészek állás-közvetítése		"	"
5.	XI. Egyes. jog a mezőgazd.		Halasztó.	"
6.	XII. Kártalanítás mezőgazd. baleseteknél		Elfogadó.	"
7.	XIV. Heti pihenőnap (ipari)		"	"
8.	XXII. Tengerészek bérszerz.		Halasztó.	1928. nov. 16.
9.	XXIII. „ hazaszállítása		"	"
10.	XXVII. Hajóáruk súlymegjel.		Elfogadó.	1932. máj. 18.
11.	XXVIII. Dokkmunkások balesetvédelme		Elutasító	1932.
12.	XXXI. Szénbányák munkaid.		Halasztó.	1932.

¹⁾ A N. M. Hivatal kiadásában megjelent igazgatói jelentés függeléke alapján. 1933.

²⁾ Ha előbb a Brit-birodalom, Francia- és Németországok is ratifikálják az egyezménytervezetet.

Az utóbbi kimutatásban szereplő XII., XIV. és XXVII. egyezménytervezetek a közel jövőben ratifikáció alá kerülnek, míg a VIII., IX. és XXVIII., amelyek a keresk. tengerészekre s a dokkmunkásokra vonatkoznak, Magyarország ezzel kapcsolatos érdektelensége miatt, nem fogják a parlament jóváhagyását elnyerni.

A magyar kormány mindezekon felül az országgyűlés elé terjesztette a mezőgazdasági munkások betegségi biztosításáról szóló XXV. egyezménytervezetet *elnapolási* javaslattal; a péküzemek éjjeli munkáját szabályozót (XX.) azzal, hogy annak ratifikációjától *tekintsen el* és végül minden *javaslat nélkül* a kényszermunkára és a kereskedelmi stb. üzemek munkaidejére vonatkozó XXIX. és XXX. egyezménytervezeteket.

A többi egyezménytervezettel kapcsolatban a megjelölt időpontig a N. M. Sz. főtitkárához Magyarország részéről semminemű értesítés nem érkezett.

h) A nemzetközi munkaügyi javaslatok közül Magyarország a berni egyezménnyel kapcsolatos 6. javaslaton kívül 28-at ültetett át törvényeibe vagy rendeleteibe. Ezek a következők:

1—5. A washingtoni konferencia összes javaslatai.

6—8. A génuai konferencián hozott 8, (munkaidő a behajózásban), 9. (tengerészeti rendszabályok egységesítése) és 10. (tengerészek biztosítása munkanélküliség esetében) javaslat.

9—19. A III—VI. konferencia 11—21. (tehát összes),

20. a VIII. konferencia 26. (hajón kivándorló nők védelme) javaslata, végül

21—28. ε IX., XI. és XII. konferencián elfogadott valamennyi, 27—34. sz. javaslat.

A magyar törvényhozás, amikor az egyezménytervezeteket ratifikálja, vagy a javaslatokban lefektetett alapelveket a hazai törvényekbe és rendeletekbe átülteti, *nemzetközi jellegű jogszabályozást* végez. E jogalkotó tevékenység a N. M. Sz. egyezménytervezeteit és javaslatait időpont tekintetében sok esetben nemcsak megelőzte, hanem azokat tartalmilag felül is multa.

Mindezekre a következőkben kívánunk rámutatni.

II. A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek és javaslatok hatása Magyarországnak 1923. év utáni szociálpolitikai jogalkotásaira.

1. Az éjjeli ipari munka korlátozása.

Az 1923:XVI. t.-c. — »Az éjjeli ipari munka korlátozásáról« — felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert, hogy az olyan foglalkozási ágakban, amelyeknél általános jelentőségű gazdasági érdek nem

teszi múlhatatlanul szükségessé, rendeletileg eltilthassa az éjjeli időben, tehát az esti 20 órától a reggeli 6 óráig tartó munkát. A tilalom korlátjait a törvény azoknál a munkálatoknál állítja fel, amelyek kivételes vagy időnkint visszatérő közszükséglet kielégítésére irányulnak vagy pedig erőhatalom következményeinek megszüntetésére, esetleg valamely fenyegető veszély elhárítására szolgálnak, végül nyersanyagoknak, egész vagy félgyártmányoknak romlástól való megóvása céljából elkerülhetetlenül szükségesek.

A kereskedelemügyi miniszter a munka korlátozásának elrendelése előtt meghallgatja a kereskedelmi és iparkamarákat, valamint az érdekelt munkaadók és munkavállalók érdekképviselőit is.

E törvényben nyert felhatalmazás alapján adta ki a kereskedelemügyi miniszter a 88.488/1924. XXII. sz. rendeletét az éjjeli munkának a húsiparban való korlátozásáról, amely szerint Budapesten és a környékén fekvő városokban és községekben tilos a téli hónapokban (novembertől-februárig) a hus- és hentesipari munkáknak esti 20 órától reggeli fél hét óráig, az ország többi területén pedig reggel 8 óráig; való elvégzése.

Éjjeli munkakorlátozással találkozunk a sütőipari munkának szabályozásáról szóló 1923:XV. t.-c.-ben is, amelynek 3. §-a szerint szünetelnie keli a kenyeret, pék- vagy cukrászsüteményeket előállító iparüzemekben készülő cikkek előállításai munkálatainak Budapest székesfőváros területén esti 21 és reggeli 4 óra között, a vele szomszédos városokban és községekben pedig, amelyeket a kereskedelemügyi miniszter rendelettel megjelöl, esti 21 és reggeli 5 óra közötti időben. A kovászkészítés és dagasztás a megjelölt időpontnál előbb is megkezdhető, azonban ezt a munkát csupán 18. életévét már betöltött munkás végezheti s ezzel a munkával az 1929. évi V. t.-c. (»A sütőipari munkának szabályozásáról szóló 1923:V. t.-c. egyes rendelkezéseinek módosításáról«) szerint, amennyiben a kenyér és sütemény előállításánál foglalkoztatott alkalmazottak száma a tizet meg nem haladja, legfeljebb két, amennyiben tíznél több, de a húszat meg nem haladja, legfeljebb három, amennyiben a húszat meghaladja, legfeljebb négy és végül minden további az alkalmazott után legfeljebb egy-egy alkalmazott bízható meg.

Az 1923:XV. t.-c. értelmében, amennyiben rendkívül súlyos körülmények miatt a közérdek vagy a fokozott szükséglet megköveteli, a kereskedelemügyi miniszter megengedheti, hogy a munka tizennyolc évesnél idősebb alkalmazottakkal éjjel is végezhető legyen (6. és 8. §§). Maga az iparos is végeztethet éjjeli munkát 18. életévét betöltött alkalmazottaival, ha a) az üzem megszakításával fenyegető veszélynek elhárítása vagy az üzem megszakítását előidéző erőhatalom követke-

menyeinek megszüntetése és *b)* ha gyorsan romló nyersanyagoknak, egész- vagy félgyártmányoknak másképpen el nem érhető megóvása azt elkerülhetetlenül szükségessé teszi. Az ilyen munkálatoknál foglalkoztatott nők napi munkaideje nyolc óránál több nem lehet. Az iparos tartozik az éjjel végzett munkáról az iparhatóságot értesíteni. Magyarország a most hivatkozott törvényes rendelkezésekkel teljesen a washingtoni konferencia által elfogadott, a nők- s a fiatalok éjjeli ipari munkájának korlátozására vonatkozó IV. és VI. egyezménytervezet alapelveire helyezkedett. A sütőipari munkának szabályozásáról szóló 1923:XV. t.-c. rendelkezésével pedig két évvel előzte meg az 1925. VII. genfi Nemzetközi Munkaügyi Konferenciának a péküzemek éjjeli munkájáról szóló s azonos tilalmat magában foglaló IV. (XX) egyezménytervezetét.

2. A védettkorúak s a nők törvényes oltalma terén a magyar törvényhozás tovább építette a szociális védelemnek Magyarország szervezeti tagsága előtt megkezdett munkáját. Az 1923: XV. t.-c. 1. §-a kimondja, hogy a sütőipari üzemekben az előállítási munkáknál 14 évesnél fiatalabb gyermeket nem szabad foglalkoztatni, 18 évesnél fiatalabb személyt pedig csakis abban az esetben, ha hatósági vagy munkásbiztosítópénztári orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy egészséges s a szóban levő munkára testileg alkalmas. Az elfoglaltság napi nyolc órát, idősebb alkalmazottnál napi tíz órát tarthat (4. §).

Az alkalmazottak részére egyhuzamban legalább napi 11 órai pihenő időt kell biztosítani. Napközben ez a pihenő idő legalább egy fél óra, ha a munkaidő nyolc óránál nem több; legalább egy óra, ha a munkaidő 10 óra és legalább másfél óra, ha a munkaidő még ennél is hosszabb (11. §). Kenyeret és péksüteményt 16 évesnél fiatalabb személlyel házról-házra járva árusítani tilos. Azonban nem esik e korlátozás alá a süteménynek a megrendelőhöz való szállítása (12. §). Az iparfelügyelők felügyeleti jogköre a sütőipari üzemekre is kiterjed (14. §). A törvény rendelkezéseinek áthágása, mint kihágás 2—6000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A sütőiparra korlátozott ezt a védelmet az összes ipari üzemeket magában foglaló hatállyal »Az iparban, valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalkorúak és nők védelméről« szóló 1928. évi V. t.-c. terjeszti ki. E törvény hatálya kiterjed:

1. az 1884:XVII. t.-c- valamint az 1922:XII. t.-c. hatálya alá eső üzemekre és vállalatokra, ezekhez számítva az összes építési vállalatokat is,

2. a bánya- és kohóvállalatokra, valamint ezek segéd- és feldolgozó üzemekre,

5. az állami egyedáruságokkal kapcsolatos ipari vállalatokra,
- 4., 5. személyek és áruk szállítására közutakon és vasutakon,
6. az áruknak kezelésére kikötőkben, rakpartokon, lerakóhelyeken és raktárakban,
7. a vasúti és hajózási vállalatok által fenntartott gyártási és javító műhelyekre.
8. az állami posta, távíró és távbeszélő intézet által fenntartott gyártási és javító műhelyekre.

A törvény nem tesz különbséget, hogy a felsorolt üzemek és vállalatok az állam, a törvényhatóságok, a községek vagy magánosok kezelésében vannak-e (1. §).

Ellenben nem terjednek ki a törvény rendelkezései a mezőgazdasági és erdei termelésre, az állattenyésztésre, halászatra, a kert és szőlőművelésre, a selyemtenyésztésre és méhészetre, azután a vasúti vállalatok igazgatóságára, végül az állami posta-, távíró- és távbeszélő intézetek igazgatására és forgalmi üzemére. (2. §).

A törvény rendelkezései szempontjából »gyermek« a 14. életévét még be nem töltött, »fiatalkorú« pedig a 14—18 életév közötti személy.

Gyermekeket a törvény 4. §-a szerint a felsorolt üzemek és vállalatok körében nem szabad foglalkoztatni, mégis alkalmaztatásuk 12. éves kortól megengedhető addig, amíg népiskolai oktatásukat 14. életévük betöltéséig kiterjesztik. Bánya- és kőhőüzemeknél azonban csakis külszíni munkára és csupán bányakapitánysági engedéllyel alkalmazhatók.

Mindez azonban nem érintheti iskolalátogatási kötelezettségüket s az iskolában töltött időt munkaidejükbe be kell számítani (5. §). Egyebekben a felsorolt üzemekben gyermeket, fiatalkorút és nőt csakis abban az esetben szabad rendszeresen foglalkoztatni, ha megfelelő orvosi bizonyítvánnyal igazolják, hogy a munka elvégzésére testileg alkalmasak. Az orvosi vizsgálat költsége a munkaadót terheli. (6. §).

Tilos a gyermekkel, fiatalkorúval és nővel olyan munkát végeztetni, amely testi erejét meghaladja vagy egészségét, testi épségét, erkölcsét s a gyermeknek vagy fiatalkorúnak fejlődését veszélyezteti. A munkaadó köteles üzemét e célok megóvása érdekében berendezni (7. §). Ha pedig a gyermek, fiatalkorú vagy nő foglalkozását egészségének, testi épségének vagy erkölcsének veszélyeztetése nélkül nem folytathatja, a munkaadó tartozik őt saját kívánságára az eddigi munkától nyomban felmenteni s a lehetőséghez képest más megfelelő munkakörbe beosztani, vagy a munkaviszony időelőtti megszűnésére megállapított joghátrányok nélkül a szolgálatból azonnal elbocsátani (9. §). A törvény szerint a miniszter rendelettel állapítja meg, hogy;

a) a védettkorúak egészségének, testi épségének és erkölcsének megóvása végett az üzem berendezése megfelelő legyen s bizonyos anyagok használatát mellőzzék,

b) milyen feltételek mellett foglalkoztathatók a védettkorúak, koruk vagy testi alkalmasságukra való tekintettel bizonyos üzemekben, egyes munkáknál vagy műveleteknél¹⁾,

c) mekkora lehet az a legnagyobb teher, amelyet a védettkorúakkal elvégeztetni (emeltetni, leeresztetni, hordatni, tolatni stb.) szabad,

d) milyen üzemekben vagy helyiségekben tilos a védettkorúak foglalkoztatása, ezeknek egészségére, testi épségére vagy erkölcsére gyakorolt hátrányos befolyás vagy veszély miatt (10. §).

Ha a nő megfelelő orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy a szülés hat héten belül bekövetkezik, vagy koraszülés veszélye forog fenn, kérelmére őt a munka alól azonnal fel kell menteni s a szülést követő hat hét alatt nem szabad foglalkoztatni. Amennyiben pedig orvosi bizonyítvánnyal továbbmenőleg azt is igazolja, hogy a terhesség vagy a szülés következtében olyan beteg, hogy munkába nem állhat, további négy héten át sem köteles munkába állni. A munkaviszony ez idő alatt is fennáll, munkabér azonban csak abban az esetben jár, ha ezt szerződésileg kifejezetten is kikötötték.

A szülést megelőző és követő hat-hat heti időtartam alatt a szolgálati viszony felmondása hatálytalan, ha a munkaadónak a felmondáskor a terhességről vagy a szülésről tudomása volt, vagy ha őt erről a nő a felmondáskor nyomban élszóval, illetve nyolc napon belül írásban értesíti. A terhesség vagy szülés következményeképpen beállott további négy heti betegségi időtartam alatt a felmondás szintén hatálytalan. Ha pedig a munkaadó a szolgálati viszonyt oly időre mondja fel, amely a most említett időközbe esik, a munkaviszony befejezésének időpontja a mondott időekkel eltolódik. E rendelkezések azonban nem nyernek alkalmazást a határozott időre kötött szerző-

¹⁾ Bizonyos foglalkozásoknál (fogadóknál, szállodákban, penziókban, vendéglőkben, kávéházakban, stb.) a kereskedelemügyi miniszter 155.102—1930. sz. rendelete külön korhatárhoz kötötte a női alkalmazottak foglalkoztatását, amelyben kizárólag erkölcsi okokból kívánta meg a 40. életév betöltését a fogadóknál, szállodákban és penziókban a szobaasszonyi vagy szobalányi teendők végzésével megbízott alkalmazottaknál. Viszont a 6991—1933. K. M. sz. rendelet szerint a vendéglőkben, kávéházakban, kávémérésekben stb. a vendégek kiszolgálására s a felíróknál teendőkre már a 20. életév betöltött nők is alkalmazhatók, míg a korcsmáknál a betöltött 24. életév az alkalmaztatás alsó korhatára. E korhatárokon felül az alkalmazás előfeltétele a három éven belüli kifogástalan erkölcsi előélet. A rendelet ellen vétők kihágás miatt pénzbüntetéssel büntetendők,

déseknél, amikor a szerződési idő lejárt a említett időszakba esik, valamint a meghatározott célra kötött szerződéseknél sem, amelyeknél a célt a felmondás időpontjában már elérték. Ha pedig a felmondásra a nő szolgáltatott okot, ez említett kedvezményekre nem tarthat igényt (8. §).

A törvény kimondja, hogy az élelemnek, amellyel a munkaadó látja el a gyermeket vagy nőt, élvezhetőnek, táplálónak és elegendőnek kell lennie.

A lakás vagy hálólhelyiség, amelyet a munkaadó szolgáltat, egészséges, az erkölcs és az illendőség követelményeinek megfelelő legyen s a munkaadó gondoskodjék ott a rendről s a tisztaságról. Közös hálótermekben csak egynemű személyek helyezhetők el.

Tilos a védettkorúakat az 1. §-ban felsorolt üzemekben éjjel foglalkoztatni. Az éjjeli időszak esti 22 órától hajnali 5 óráig terjed. Az éjjeli pihenő idő a védettkorúaknál legalább 11 egymást követő óra (12. §).

Rendkívüli körülmények bekövetkezése esetén, valamint az évszakok által befolyásolt üzemekben és hatósági engedéllyel a 18 éven felüli nőmunkások éjjeli pihenő ideje egy-egy évben 60 naponál 10 órára szállítható le, sőt ezek a nőmunkások előzetes bejelentés után és miniszteri engedéllyel éjjel is foglalkoztathatók olyan üzemekben, amelyekben gyors romlásnak alávetett nyers anyagokat vagy félgyártmányokat dolgoznak fel, ez anyagokban beállható veszteségek elkerülése érdekében. Az ilyen üzemekben azonban a nők munkaideje heti 60 óránál és az éjjeli munkaidő egy-egy napon 10 óránál több nem lehet. Fenyegető baleset, vis major, üzemzavar, járvány esetében s ezek leküzdése érdekében nemcsak a 18 éven felüli nők, hanem a 16—18 éves fiatalok is bevonhatók éjjeli munkára, amit az üzemtulajdonos az éjjeli foglalkozás megkezdésétől számított 24 órán belül az iparhatóságnak bejelenteni tartozik (13—15. §§).

A férfinemhez tartozó 16 éven felüli fiatalok a megszakítást nem tűrő munkáknál éjjel is foglalkoztathatók. Ezeket az üzemeket s az ott végezhető munkákat is miniszteri rendelet állapítja meg (16. §).

Bizonyos korlátozással és hatósági engedéllyel a férfinemhez tartozó 16 éven felüli fiatalok a kőszén- s a barnaszénbányákban, a 18 évesnél idősebb nők pedig szállodákban, vendéglőkben és kávéházakban s oly üzemekben, amelyekben élelmicikkeket az üzletben való elfogyasztásra állítanak elő és szolgálnak ki, éjjel is foglalkoztathatók (18., 19. §§).

Ha az 1928:V. t.-c. rendelkezéseit a Nemzetközi Munkaügyi Kon-

ferenciákon az 1928. évig hozott egyezménytervezetekben és javaslatokban lefektetett alapelvekkel összehasonlítjuk, megállapíthatjuk, hogy a gyermekek, fiatalok és nők szociális védelme teljesen azonos elgondolás alapján nyert szabályozást a hivatkozott törvényben. Mert a nők foglalkoztatási tilalma a szülés előtti és utáni hat-hat hétre^sőt ennél tovább is kiterjed, a munkaviszony felmondásának tilalma pedig a washingtoni konferencia III. egyezménytervezetében foglalt alapelvek alapján történt. A nők éjjeli munkájára vonatkozó rendelkezések azonos módon fellelhetők a IV. egyezménytervezetben. Az ipari munkára bocsátható gyermekek legkisebb korhatára az V. egyezménytervezetben szintén 14. évben van meghatározva, a 16—18 éves fiatalok pedig a megszakítást nem tűrő üzemekben a VI. egyezménytervezet értelmében is foglalkoztathatók. A kőszén- és barnaszénbányákban történő foglalkoztatásuk tekintetében az egyezménytervezet túlmenőleg azt is kimondta a hivatkozott törvény, hogy a fiataloknak »minden éjjeli munkában töltött hét után felváltva nappali beosztással járó munkahetet kell biztosítani« (17. §). Így a magyar törvény szociális gondoskodása e tekintetben még az egyezménytervezet rendelkezéseinél is liberálisabb.

3. A mezőgazdasági munkások védelme

terén több lényeges intézkedéssel találkozunk, amelyek közül külön említést érdemelnek a következők:

a) *A mezőgazdasági munkások munkaereje jogosulatlan kihasználásának meggátolásáról* szóló 1923. évi XXV. t.-c. szerint »semmis az a szerződéses megállapodás, amelynél fogva a munkásnak ellenszolgáltatás nélkül kellene valamely munkát vagy szolgáltatást teljesítenie«. Amennyiben a munkás az ilyen munkát mégis teljesítette, a megfelelő bért követelheti. Úgyszintén »semmis az olyan megállapodás is, amely a szerződésileg hosszabb időre lekötött gazdasági munkással szemben a munkaadónak biztosítja azt a jogot, hogy a munkást időközi munkahiány esetén megfelelő ellenszolgáltatás nélkül közben elbocsáthassa«.

Ha valamely járásban vagy községben a mezőgazdasági munkabérek oly alacsonyak, hogy ezek fenntartása a gazdasági munkás és családja megélhetését nem biztosítaná, a földművelésügyi miniszter az illetékes mezőgazdasági kamara meghallgatása után a fizetendő legkisebb napszám-bérek megállapítását is elrendelheti (2. §). A gazdasági munkások munkabérének megállapítása végett minden járásban, illetve városban gazdasági munkabérmegállapító bizottságot kell szervezni, amely elnökből, ennek helyetteséből, négy rendes és négy póttagból áll (1920; XVIII. t.-c. 4., 8. és 10. §§). A bérmegállapító bi-

zottság határozata ellen a bizottságnak bármely tagja nyolc napon belül előterjesztéssel élhet a földművelésügyi miniszterhez (10. §). A törvény áthágása, mint kihágás 12.000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

b) A legújabb törvényhozási intézkedés *a gazdasági munkaszervezeteken alapuló követelések biztosítása* tekintetében messzemenő védelemről gondoskodik. Az 1933:V. t.-c. szerint u. i. a földtulajdonos, haszonélvező, haszonbérlő s mindenki más, aki az ingatlanon saját számláján gazdálkodik, ellenőrizni köteles, hogy a munkavállalkozó pontosan kiszolgáltassa az általa foglalkoztatott munkásnak szerződés szerinti járandóságait. Ha a gazdálkodónak ez iránt indokolt kétsége merül fel, jogában áll az esedékes járandóságot a munkavállalkozó terhére közvetlenül a munkásnak kiszolgáltatni. Amennyiben pedig a gazdálkodó ezt az ellenőrzési kötelezettségét s a gondosságot elmulasztja, a törvény értelmében készfizető kezesként felelős a tényleg elvégzett munkateljesítmény erejéig a munkásnak a vállalkozó ellen fennálló követeléséért (1. §).

A most vázolt felelősség terheli az alvállalkozó munkásainak szerződéses követeléseikért azt a vállalkozót is, aki vízimunkálatok, út- vagy vasútépítés vagy más földmunkák elvégzését valamely gazdasági üzem részére vállalja (2. §).

A gazdálkodó készfizető kezesként felel a törvény erejénél fogva abban az esetben is, ha valamely gazdasági munkára többen közösen vállalkoznak s a munkájukért járó ellenszolgáltatást egy közös meghatalmazottjuk veszi át, ha ez a meghatalmazott az ő állandó alkalmazottja vagy pedig a szerződéskötéskor ennek megbízhatatlansága előtte ismeretes volt (3. §). A törvény az ingatlan tulajdonosának jogutódjára is kiterjeszti a törvényes kezességet, amennyiben az ingatlan megszerzője felelős a korábbi tulajdonossal szemben fennálló azokért a követelésekért, amelyek a gazdaságban állandóan alkalmazottnak az ingatlanon egy éven belül végzett gazdasági munkáján alapulnak, különösen a gazdatisztek s a gazdasági cselédek követeléseikért (4. §). Az ilyen követelések a végrehajtási eljárás során az előnyös tételek után sorozandók. A törvény külön védelemben részesíti a dohánykertészek járandóságait is, amennyiben kimondja, hogy a dohánytermelő a dohánytermés beváltási árának azzal a részével, amely kertészeinek munkabére, nem rendelkezik s ez az összeg a dohánytermelő tartozásai fejében sem vonható végrehajtás alá, csődben pedig a tömegtől elkülönítendő (7. §).

A gazdaság munkások s a gazdaságban alkalmazottak munkabéreköveteléseinek biztosítása e törvényes rendelkezésekkel minden irányban megnyugtató megoldást eredményezett.

c) *A hatósági gazdasági munkaközvetítés.* A 77.000/1926. F. M. sz. rendelet értelmében a munkaközvetítés hármas fokozatú: községekben az ezzel megbízott községi tisztviselő (községi vagy körjegyző), a törvényhatóságokban a mezőgazdasági bizottságok, központilag pedig az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda. E szervezetnek hatáskörébe a gazdasági munkanélküliség leküzdése is beletartozik.

A földművelésügyi miniszter 1930. évi 27.600/VI—1. sz. rendelete értelmében a két alsófokú hatóság hatáskörébe tartozik a II. egyezménytervezet (munkanélküliség) rendelkezése folytán felállított munkaközvetítői hivatalok tevékenységét érintő ügyekben a véleménynyilvánítás is, amely funkciót a munkaadók s a munkások képviselőivel együttesen alakított bizottságokban látják el.

Központi véleményező testületként a hivatkozott rendelet értelmében az Országos Mezőgazdasági Kamarát jelölték ki.

A földművelésügyi miniszternek 75.000/1926. sz. rendelete pedig a gazdasági munkástoborzás ügyét rendezi.

d) A mezőgazdasági munkások földhöz és házhoz juttatását kívánja elősegíteni a *földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó* 1920:XXXVI. t.-c, amelynek azonban kiegészítő és végrehajtási intézkedései már az 1923. év utáni időszakba nyúlnak bele. A hivatkozott törvény u. i. 61. §-ában kimondja, hogy »mezőgazdasági földbirtok, továbbá családi ház vagy ily ház építésére szánt telek tulajdonát akként is át lehet ruházni, hogy a vevő (járadékkeltes) az egész vételár vagy egy része helyett az eladó és jogutódai (járadékélvező) javára az ingatlant terhelő, készpénzben vagy a készpénzt vagylagosan helyettesítő terményekben meghatározott évi *járadék* fizetésére kötelezi magát (járadéktelek)«.

A járadékszerződés érvényességéhez írásbeliség és az Országos Földbirtokrendező Bíróság hozzájárulása szükséges (62. § második bek.). Az ilyen telket az O. F. B. hozzájárulása nélkül megterhelni, átruházni, megosztani vagy haszonbérbe adni nem lehet (68. § ut. bek.).

Ezek a rendelkezések azt célozzák, hogy a csekély tőkével vagy ilyennel egyáltalán nem rendelkező földművesek is szerezhessenek mezőgazdasági birtokot, családi házat vagy házhelyet s hogy az így szerzett ingatlanok tényleges tulajdonukban meg is maradjanak.

Az állam azonban továbbmenőleg is gondoskodott a járadéktelekekről, amennyiben a birtokreformtörvény kiegészítéséről szóló 1924:VII t.-c. (»A földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920:XXXVI. t.-c. kiegészítéséről«) 16. §-ban kimondja, hogy »... az O. F. B. a megváltást szenvedő fél hozzájárulása nélkül csak

akkor rendelheti el járadéktelkek alakítását, ha az állam a szükséges pénzügyi feltételek megvalósítása útján a birtokost az évi járadékok megváltásával kérésére kártalanítja, illetve a járadéktelkeseknek is lehetővé teszi, hogy járadéktartozását megváltás okából tőkésíthesse.

Igy maga az állam nyújt segítőkezet az igénylőknek, amennyiben megfelelő kölcsön rendelkezésre bocsátásával pénzügyileg is alátámasztja ingatlanszerzési törekvésüket.

e) Az Alföldön nagy területen elszórtan élő tanyai földműves lakosság helyzetének javítása céljából a m. kir. minisztérium 5430/1928. M. E. sz. rendeletével Hódmezővásárhelyen *tanyai kirendeltséget* létesített, amely mondott célját elsősorban a tanyai gazdálkodás színvonalának emelésével, a termés fokozásával s a termésértékesítés megfelelő szervezésével, továbbá a gazdasági szakigazgatási szabályoknak a különleges tanyai viszonyokhoz való hozzáalkalmazásával igyekszik elérni.

A Tanyai Kirendeltség közvetlenül a földművelésügyi miniszter vezetése és rendelkezése alatt áll s figyelemmel kíséri a tanyai lakosság életérdekeit érintő, más kormányzati (igazgatási) ágazatok körében felmerülő kérdéseket is. Működési köre Csongrád vármegye, továbbá Csánád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék tanyaterületeire, végül Szeged és Hódmezővásárhely thjf. városok tanyai külterületeire terjed ki. A Kirendeltség hivatali szervezetét és működését a 102.800/1928. F. M. sz. rendelet szabályozza, amely a cél elérésére vonatkozó részletes utasításokat is magában foglalja. (Termelés javítása és fokozása, okszerű talajművelés, baromfityenyésztés, gyümölcsstermesztés, háziipar fejlesztése, termésértékesítés megkönnyítése, termelő és értékesítő szövetkezetek létesítése, szövetkezeti gabonarakarék és tejgyűjtőtelepek létesítésének előmozdítása stb.).

Magyarország lakosságának csaknem 58 %-a őstermeléssel foglalkozik, érthető tehát, hogy mezőgazdasági munkásaink munkaviszonyait s az ezekkel összefüggő szociális és gazdasági kérdéseket messzeemenően igyekezett szabályozni. Már a N. M. Sz.-be történt belépése előtt is törvényes alapra helyezte éjjeli munkájuk, heti pihenőnapjuk, munkaszerződésük és munkaviszonyaik védelmét, a védettkorúak oltalmát stb., míg a Szervezethez történt csatlakozása után tovább fejlesztette a megkezdett szociális oltalmat a mezőgazdasági munkások munkaerejének jogosulatlan kihasználását eltiltó törvénnyel, a kor követelményeinek megfelelő földbirtokreformmal, amelynek keretében az ország őstermelő lakosságát igyekezett megfelelő ingatlanhoz juttatni. Ezek a reformok messze túlmennek a genfi Nemzetközi Munkaügyi Konferenciáknak a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag hozott egyezménytervezeteiben és javaslataiban lefektetett alapelveknél. Ha az 1921. évi III. genfi konferenciának a mezőgazdasági munkásokra vo-

natkozó határozatait vizsgáljuk, úgy kettő kivételével (munkanélküliség megakadályozása, egyesülési és szervezkedési jog) már az 1923. előtti törvényeinkben megtaláljuk a mezőgazdasági munkások szociális védelmének minden ágazatát, amelyet 1923. után széleskörű gondoskodással továbbfejleszt a "törvényhozás. Sőt, e törvényeink legnagyobb része még a világháború előtt keletkezett, amikor a genfi központi szociálpolitikai szerv még nem is létesült, amiből kétségkívül megállapítható, hogy mindezek a szociális elgondolások speciális hazai talajból fakadtak.

A tanyai lakosság szociális helyzetének javítását külön hatóság, a m. kir. Tanyai Kirendeltség intézi, amelyet tágkörű hatásköre feladatának megoldására felette alkalmassá tesz. A megkezdett első lépést tovább kellene fejleszteni, hogy hazánk agrár őslakossága annak minden részében megtalálja a megérdemelt hatósági segítséget.

4. Az Országos Gazdasági Szociálpolitikai Tanács.

A magyar kormány az egyetemes gazdasági szociálpolitikai kérdések tanulmányozása és előkészítése Végett egy teljesen új szervet, az *Országos Gazdasági Szociálpolitikai Tanácsot* létesítette. A m. kir. földművelésügyi miniszter 541/927—VI. 1. sz. rendeletével a minisztériumban már eddig is működött szociálpolitikai törvényelőkészítő bizottságot szervezte át e néven, hogy a tárgyalás alá kerülő szociálpolitikai kérdések előkészítésénél, valamint a gazdasági foglalkozású lakosság szociális és gazdasági jólétének emelésével és a falusi kisexistenciák szociális helyzetének javításával kapcsolatban felmerülő gyakorlati kérdések megoldásánál és az idevonatkozó jogszabályok előkészítésénél véleményt adjon és javaslatokat tegyen. A feladat megvalósítása érdekében a tanács a gazdasági szociálpolitika minden ágazatát tudományos és gyakorlati szempontból állandóan figyelemmel kíséri. A földművelésügyi miniszter minden ilyen természetű fontosabb ügy elintézése előtt, különösen a gazdasági szociálpolitikát érintő törvényjavaslatokról és rendeletekről véleményét kikéri (2. pont).

A tanács elnökből (a földművelésügyi minisztérium illetékes államtitkárja), ügyvezető alelnökből (illetékes főosztályfőnök), egy alelnökből, egy főelőadóból, egy titkárból és 14 tanácstagból áll. Az alelnököt a gazdasági szociálpolitikai kérdésekkel gyakorlatilag vagy elméletileg foglalkozó egyének sorából három évi időtartamra, a főelőadót s a titkárt pedig a földművelésügyi minisztérium tisztviselői közül a földművelésügyi miniszter nevezi ki, illetve rendeli ki.

A tanács többi tagját a 3825. ein. VI—1. 1927. F. M. sz. rendelet értelmében 3 év tartamára és pedig hat tagot a gazdasági szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozók sorából, négyet a törvényen és

szabad társuláson alapuló gazdasági érdekképviseltek által javaslatba hozottak közül, egyet-egyét pedig a miniszterelnök, a belügy-, a pénzügy-, a népjóléti- és munkaügyi- s az igazságügyminiszter javaslatára a földművelésügyi miniszter nevez ki.

Az elnöknek jogában áll a tanács üléseire a gazdasági szociálpolitika kérdéseivel elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozó olyan egyéneket is meghívni, akik a tanácsnak nem tagjai. Különösen fontos természetű vagy nagyobb terjedelmű ügyek előkészítésével az elnök vagy a tanács szakbizottságot is megbízhat, amelybe a tanács kötelekébe nem tartozó szakférjak is meghívhatók. A tanács ülésein a földművelésügyi minisztérium gazdasági munkaügyekkel foglalkozó osztályának tagjai is résztvehetnek.

5. A munka jogviszonyai a Magyarországi Magánjogi Törvénykönyv Törvényjavaslatának rendszerében.

A magyar királyi igazságügyminiszter által az 1928. évi március hónap 1. napján az országgyűlés képviselőháza elé terjesztett Magyarországi Magánjogi Törvénykönyv Törvényjavaslatának XI. címében a munka jogviszonyaira vonatkozó részletes intézkedésekkel találkozunk. A M. M. T.-nek törvényjavaslata foglalatát kíván lenni a magyar jogélet egyes viszonylataiban kialakult élő jognak, így azután a »munka jogviszonyai«-ról szóló "részben felöleli a szolgálati szerződéssel kapcsolatos jogviszonyokat, a munkavállaló, jogát munkabérének és személyiségének védelmére (1552—1569. §§), valamint a szolgálati viszony felmondásának eseteit és a felmondás jogkövetkezményeit (1570—1579. §§). Általános szabály, hogy az elvégzett szolgálat teljesítéséért meghatározott ellenérték, munkabér fizetendő, amely még külön kikötés nélkül is jár, kivéve, ha a munkavállaló a szolgálatokra díjtalanul vállalkozott. A munkabérigények biztosítására vonatkozó rendelkezések közül külön is kiemelendő az 1555. §, amely szermt »amennyiben a munkabér a munkavállalónak vagy véle szemben törvéynél fogva eltartásra jogosult hozzátartozóinak életfenntartására szükséges, beszámításnak csak akkor van helye, ha az ellenkövetelés olyan kár megtérítésére irányul, amelyet a munkavállaló a szolgálati szerződésből folyó kötelezettségei megsértésével a munkaadónak szándékosan okozott«.

A megszolgált munkabér tehát messzemenő védelemben részesül.

A törvényjavaslat egyéb rendelkezései a bérfizetés módjáról, a munkavállalónak a munkabérhez való jogáról s betegsége vagy balesete következtében beálló gyógyítási igényéről intézkednek. E szerint ha a tartósan alkalmazott munkavállaló, aki a munkaadónál kap ellátást, a szolgálati viszony *tartama alatt* önhibáján kívül megbetegszik vagy balesetet szenved, gyógyításáról és ápolásáról 30 napig a

munkaadó saját költségén köteles gondoskodni. Ha pedig a *szolgálat következtében* betegszik meg vagy szenved balesetet a munkavállaló, úgy gyógyításáról és ápolásáról a munkaadó három hónapig gondoskodik, végül, ha a munkavállaló ilyen betegség vagy baleset következtében meghal, temetése költségeit is a munkaadó viseli. A munkaadó csupán abban az esetben mentesül most felsorolt kötelezettségei alól, ha a munkás gyógyításáról, ápolásáról és temetéséről törvénynél fogva a munkásbiztosító pénztár vagy más közintézet gondoskodik (1561. §).

A törvényjavaslat 1563. §-a az üzemi védelemre vonatkozólag kimondja, hogy »a munkaadó köteles megtenni mindazokat az intézkedéseket és alkalmazni mindazokat az óvó eszközöket, amelyek a munkavállaló életét, testi épségét, egészségét és munkaerejét a szolgálat teljesítésével járó veszélyek ellen védik«. Ugyancsak a munkaadó kötelessége, hogy lehetőleg mindent távol tartson, ami a szolgálat körülményeinél fogva a munkavállaló erkölcsiségének vagy jóhírnevének ártalmára lehetne, valamint nem szabad a munkást olyan munkára alkalmaznia, amely ennek munkaerejét meghaladja, vagy ha a munkavállaló kiskorú, fejlődésére, ha pedig teherben levő nő, rá vagy méhmagzatára ártalmas; a munkaadó köteles a munkavállalónak személyes ügyei ellátására elegendő időt, a pihenésre pedig legalább annyit engedni, amennyi egészségének és munkaerejének fenntartására szükséges (1565. §).

Ha a munkavállaló a munkaadó mulasztása következtében személyében kárt szenved, megfelelő kártérítést is követelhet s e jogáról előre nem mondhat le (1567. és 1568. §§).

A törvényjavaslat további rendelkezései a szolgálati viszony rendes (1570—1575. §§) és rendkívüli, illetve rögtöni hatályú felmondási eseteit (1576—1578. §§) sorolják fel.

A szolgálati és alkalmazási viszonyt szabályozó egyes speciális törvények rendelkezéseit a most ismertetett törvényjavaslat nem érinti.

Míndezen alapján megállapítható, hogy Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének az országgyűlés előtt fekvő törvényjavaslata a munkás és munkaadó, valamint a munka jogviszonyaira vonatkozólag az egyes külön törvényekben foglalt jogelveken felül is a kor szellemének megfelelően kívánja törvényesen rendezni e kérdéskomplexumot s ezen keresztül munkaadót és munkást kölcsönös védelemben részesíteni.

6. Az egyesülési és a gyülekezési jog szabályozása az 1923/924. években tovább folytatódott.

A washingtoni Nemzetközi Munkaügyi Konferencia által elfogadott 2. javaslat figyelmébe ajánlja a N. M. Sz. tagállamainak, hogy a saját területükön foglalkoztatott külföldi munkások s ezek családtagjai részére is biztosítsák saját munkásvédelmi törvényalkotásaik áldásait s azt a szervezkedési jogot, amelyet a belföldi munkások részére megállapítottak.

A magyar törvényhozás, okulva az 1919. évi kommunista rémuralomból, amelyet külföldről irányított s igen nagy részben külföldi állampolgárok propagandája előzött meg, igen helyesen, eltiltja a külföldieket minden nem tisztán gazdasági célú szakegyesületekben való részvételtől. Külföldiek nyilvános politikai gyűléseken is csupán a belügyminiszter előzetes engedélyével szólalhatnak fel¹⁾.

Ezzel szemben az ipari munkaadók vagy munkások *gazdasági szakegyesületeibe* való felvételt a 36.700/923—VIII. B. M. sz. rendelet olyképpen szabályozza, hogy ezekbe a viszonyosság feltétele mellett *külföldi* állampolgárok is felvehetők tagokul, akiknek azonban csa⁴ „kis az egyesület jóléti intézményei használatára s a segélyezés igénylésére van joguk, tagsági jogot ellenben nem gyakorolhatnak.

Így Magyarország a külföldiekre vonatkozó egyesülési és gyűlékezési jogot teljesen a szociális célnak megfelelően szabályozta, ennél többet a javaslatnak *első része* sem kíván. Ami azonban a javaslatnak azt a további kívánságát illeti, hogy a »szervezkedési jog« is biztosítássék a külföldi munkások számára, az ország létének, nyugalmanak veszélyeztetése nélkül semmiképen sem akceptálható.

A III. genfi konferenciának a mezőgazdasági munkások egyesülési és szervezkedési jogára vonatkozó XI. egyezménytervezete a 36.700—923—VIII. B. M. sz. rendelettel teljes mértékben honoráltatott.

7. Szociálpolitikai közegészségügyi rendelkezések.

a) A nyilvános betegápolás, az állami gyermekvédelem s a szegényellátás kérdését, valamint ezek költségeinek fedezését egyöntetűen rendezi a m. kir. minisztériumnak 6000/1931 M. E. sz. rendelete. A rendelet mindenekelőtt felsorolja a közkórházakat, amelyek alatt a rendelet szempontjából érteni kell:

a) az állam, a törvényhatóságok s a községek által fenntartott kórházakat, ha közkórházi jellegüket a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter elismeri,

β) az állami elme- és ideggyógyintézeteket,

¹⁾ A külföldi állampolgároknak a nyilvános politikai gyűléseken való részvételét a 39178/923—VII. B. M. sz. rendelet szabályozza.

γ a tudományegyetemi klinikákat,
o) az állami bábaképző intézeteket,

£ mindazokat a magánkórházakat, szülőházakat és anyaotthonokat, valamint a gyógyíthatatlan betegek befogadására szolgáló olyan intézeteket, amelyeket a népjóléti és munkaügyi miniszter közkórházi jelleggel ruház fel.

A közkórházi ápolás költségeit, amennyiben azok nem terhelnek valamely társadalombiztosító intézetet, elsősorban maga az ápoltság, ennek fizetésképtelensége esetében pedig fizetésre kötelezett hozzátartozója, házastársa, szülője vagy gyermeke tartozik viselni (1., 2. §§). Ellenben a gazda viseli a szolgálati idő alatt megbetegedett gazdasági cseléd közkórházi ápolási költségeit 30 napon át abban az esetben, ha a cseléd a közkórházi ápolás napját közvetlenül megelőző legalább 15 napon át a gazda szolgálatában állt és teljes felgyógyulásáig, ha a megbetegedést a gazda szándékosan vagy gondatlanságból okozta (3. §).

A társadalombiztosító intézetek a náluk biztosítottaknak és ezek igényjogosult családtagjainak közkórházi költségeit maguk viselik.

A nyilvános betegápolási és gyermekvédelmi pótdadó terhére esik: a közkórházakban szülő nőknek és szülöttjeiknek, a ragadós és fertőző betegség miatt közkórházba utáltaknak, a közkórházban nemi betegség vagy szemcsés kötőhártyalob (trachoma) és elmebetegség miatt ápoltságok ápolási költségei, végül a háborús katonai szolgálat következtében vagy azzal okszerűen összefüggésben álló betegség vagy sérülés miatt közkórházban ápoltságok rokkantak (hadirokkantak) ápoltságok költségei, feltéve, hogy a közkórházi ápoltság költség megfizetése lét-fenntartásukat súlyosan érintené (5. §).

A közkórházak fenntartásával járó költségeket a közkórház tulajdonosa, illetve fenntartója a befolyt ápoltság költségekből, valamint a belügyminiszter által engedélyezett általánosság, illetőleg ápoltság költség hozzájárulásával fedezi (6. §).

A közkórházi ápoltság költségeket a vagyoni s a kereseti viszonyok figyelembe vételével el is lehet engedni. Ennek pótlására az illetékes miniszter a nyilvános betegápoltság és gyermekvédelmi pótdadó terhére általánosság vagy napi ápoltság költség hozzájárulást engedélyez (8. és 9. §§).

A belföldön ápoltság külföldi állampolgárookra a magyar állampolgárok ápoltság költségeire irányadó szabályokat kell alkalmazni, eményben nemzetközi szerződés másképp nem rendelkezik vagy eltérő viszonyossági gyakorlat nem áll fenn (10. §).

A rendelet 11. §-a szerint a nyilvános betegápoltság költségeihez

váló hozzájárulásnak, a külföldön ápolott magyar állampolgárok kórházi ápolási költségének, valamint a m. kir. állami gyermekmenhelyek kötelékébe felvett gyermekek gondozási költségeinek fedezésére, amennyiben ezt a fizetésre kötelezettek meg nem térítik, kizárólag erre a célra szolgáló pótdót kell kivetni, amelyet *nyilvános betegápolási és gyermekgondozási pótdó* néven kell megjelölni. A m. kir. állami gyermekmenhelyeknek a most említett pótdót nem terhelő kiadásait az államkincstár viseli.

A pótdó alapja a föld-, a ház-, a társulati-, a tantiémeadó, valamint az 5 %-os kulcs alapján kivetett általános kereseti adó. Az alkalmazottak kereseti adója alapján azonban nem vethető ki pótdó. A pótdók kivetési kulcsát a felsorolt adók együttes összegének aránya szerint évről-évre a m. kir. pénzügyminiszter állapítja meg (11—14. §§).

A községek (városok) kötelesek saját területükön a m. kir. népjóléti- és munkaügyi miniszter által engedélyezett hozzájárulás felhasználásával egyrészt a ragályos és hevenyfertőző betegségek elleni védekezés költségeit, az ilyen betegségek terjedésének meggátolását szolgáló állandó intézmények (fertőtlenítő intézetek) létesítésének és fenntartásának kiadásait viselni, másrészt a szegény betegek részére rendelt gyógyszerek és a szükséges gyógyászati segédeszközök költségeit fedezni (15. §).

A közkórházi ápolásban nem részesülő szegény betegekről, gyógyíthatatlanokról, hülyékről, siketnémákról, vakokról és nyomorékokról a lakóhely gondoskodik (16. §).

A rendelet 17—25. §§-ai *a szegényellátást* szabályozzák. E szerint a közsegély nélkül megélni nem tudó szegényeket az a község (város) segívezi (látja el), amelynek területén a segívezés szükségének bekövetkezését megelőző öt év alatt egyhuzamban három évig lakott. A tartózkodási hely a segívezett lakóhelyétől 20 pengőt meghaladó kiadásainak megtérítését igényelheti. Ha pedig valaki a segívezést megelőző öt év alatt egyhuzamban 3 évig sehol sem lakott, lakóhelyének azt a községet (várost) kell tekinteni, amelynek területén az említett öt évi időtartamon belül a leghosszabb időt töltötte.

A házastárs és a kiskorú lakóhelye az általános magánjog szabályai szerint igazodik. Az özvegy nő vagy a különváltan élő feleség lakóhelye saját magára és a háztartásában élő kiskorú gyermekeire is irányadó. A szülőtlen kiskorú gyermek lakóhelye az, amelyik az utóbb elhunyt szülőjéé az elhalálozáskor volt. Ha pedig a lakóhely mindezek alapján sem volna megállapítható, úgy azt a népjóléti miniszter határozza meg. Ugyanezek a szabályok alkalmazandók a közsegélyre szoruló külföldi állampolgár költségeinek viselésére vo-

natkozólag is, ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik, vagy eltérő viszonyossági gyakorlat nem áll fenn.

A lakóhely kívánhatja az állandó segélyre szoruló szegénynek saját területére való szállítását. A szállítási költség a lakóhelyet terheli.

A község (város) követelheti a szegény segélyezés költségeinek egészben vagy részben leendő visszatérítését a segélyezettől s a 2. §-ban felsorolt hozzátartozóktól is; az így jogerősen megállapított követelést közsadók módjára kell behajtani. Szegénysegélyezési ügyekben a közigazgatási hatóságok járnak el, határozatuk ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

b) A szociálpolitikai közegészségügyi rendelkezések sorában lényeges szabályozást tartalmaz a m. kir. népjóléti- és munkaügyi miniszternek 36.500/1930. sz. rendelete a *fertőző betegek kötelező bejelentésének újjászervezése* tárgyában. A rendelet szerint bejelentési kötelezettség alá tartoznak a következő betegségek: ázsiai kolera, pestis (dögvész), sárgaláz, lepra (bélpoklosság), hólyagos himlő, kiütéses hagymáz, bárányhimlő, kanyaró, vörheny, roncsoló toroklob és torokgyík, hökhurut, szamárköhögés, szövődményes influenza, nyílt gümőkór, hasi hagymáz, Paratyphus és ételmérgezés, vérhas, visszatérő láz, járványos agy- és gerincagyhártyalob, járványos agy velőlob, a Heine-Medin féle gyermekbénulás, trachoma (szemeses kötőhártyagyulladás), emberi lép-fene, emberi takonykór s az emberi veszettség és veszettségre gyanús állatok okozta marási sérülés.

Külön rendeletek szabályozzák a következő betegségek bejelentési kötelezettségét: a sebfertőzésből származó gyermekági láz, a dermedés vagy merevgörcs, továbbá a nem fertőző, de tömegesen fellépő betegségek közül a pellagra, a bányaszály- vagy bányaféreg betegség és a trichinosis (fonalóckór) fellépése esetében.

A bejelentési kötelezettség nem csupán az orvosokra, hanem mindazokra kiterjed, akik a felsorolt megbetegedésekről, illetőleg halálzásokról tudomást szereztek. A bejelentést vagy az I. fokú közegészségügyi hatóságnál, vagy a községi eljárásnál kell megtenni. Amennyiben az említett betegséget a kezelőorvos vagy kórház (egészségügyi intézmény) állapítja meg, a jelentés közvetlenül a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézetnek Budapestre küldendő be. A beteget a »Fertőző betegek törzskönyvében« a hatósági (járási, városi) tisztí orvos tartja nyilván, aki a fertőző beteg elkülönítését, a betegnek és családjának egészségügyi zárlat alá helyezését, a fertőzött lakásnak vörös cédulával való megjelölését rendeli el és megteszi a szükséges óvintézkedéseket a betegség továbbterjedésének megállítására.

À m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet a hozzá közvetlenül vagy közvetve beérkezett betegkimutatások felhasználásával a fertőző betegségek elterjedéséről állandó nyilvántartást vezet, a begyűlt anyag-
nak különböző statisztikai szempontokból való szaksterű feldolgozá-
sáról gondoskodik, a nyilvántartást az egész országra kiterjedően el-
lenőrzi s a járványüggyel kapcsolatos mozzanatokról az egészségügyi
kormányzatot tájékoztatja.

A most ismertetett rendelkezések az ország közegészségüggyét a
genfi Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon elfogadott határozatok
alapelvein túlmenőleg a kor követelményeinek megfelelőleg rendezik.

δ. A szociális biztosítás szabályozása.

Magyarország szociálpolitikájának egyik legkimagaslóbb s a kül-
föld előtt is elismert ága a teljesen modern alapokra helyezett szoci-
ális biztosítás. A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciáknak is mind-
untalan visszatérő problémája a szociális biztosításnak minél szélesebb
alapokra irányuló kiterjesztése. Az első washingtoni konferenciának
csak általános keretben mozgó 5. javaslatát a nyilvános közegészség-
ügyi szolgálatról, már két év múlva (1921-ben) követi a III. konferen-
ciának a mezőgazdasági munkások üzemi balesetének kártalanítási
kérdésével foglalkozó XII. egyezménytervezete és 17. javaslata. Az
1925. évi VII. konferencia pedig csaknem 100%-ban a szociális biztosí-
tás szabályozandó kérdéseinek jegyében folyt le s az ott e tárgyban
elfogadott három egyezménytervezet és négy javaslat mindennél szem-
léltetőbben bizonyította, hogy az érdekeltek egyaránt a problémát meg-
illető jelentőséget tulajdonítottak a mielőbbi szabályozásnak. Az 1927.
évben lefolyt X., majd az 1929. évi XII., végül az 1932. és 1933.
évi XVI. és XVII. konferenciák ismételten is foglalkoztak a vonatkozó
nemzetközi jogszabályalkotással.

Magyarország teljes mértékben megértette a sürgető szót és már
1927-ben törvényhozásilag szabályozta a betegségi és baleseti, a kö-
vetkező évben pedig az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság
esetére szóló biztosítást. Miután hazánkban jelenleg is e két alap-
törvény alkotja a szociális biztosítás alapját, a következőkben csak
ezeknek, valamint a mezőgazdasági munkások biztosítását szabályozó
törvényeknek behatóbb ismertetésére szorítkozunk és mellőzzük a biz-
tosítás körébe vágó számos rendeletnek részletezését.

a) *A betegség esetére SZÓLÓ kötelező biztosításról* az 1891. évi
XIV. t.-c. volt a szociális biztosítás első állomása. A törvény a keres-
kedelmi- és iparkamaráknál nyilvántartott valamennyi ipari üzemben
alkalmazott munkásra kiterjedt. A biztosítás kötelező volt a bányász-
tatnál, a vasút, posta- és távírdaszolgálatnál, a hajózásnál, minden

fuvarozási vállalatnál, valamint a fémiparban s a nagyobb építési vállalatoknál. A törvény alapján az országban 453 betegsegélyző pénztár működött. A törvény kezdetlegességeit

b) a *kötelező betegség' és balesetbiztosításról* szóló 1907. évi XIX t.-e. igyekezett kiküszöbölni, amely mindkét biztosítási ágat az ipari és kereskedelmi alkalmazottakra is kiterjesztette. Bizonyos esetekben nemcsak a biztosított munkásnak, hanem családtagjainak is nyújtott orvosi segélyt, ami a közegészségügy általános feljavitását is lényegesen előmozdította. A munkásbiztosító pénztárak női tagjainak terhességi segélyt nyújtott, majd ingyenes szülésznői segélyben is részesítette őket s a szülés után táppénzt és szoptatási segélyt biztosított számukra. A pénztár valamennyi tagja szanatóriumi kezelést vagy üdülőtelepen történő elhelyezést is igényelhetett, ami főleg a tuberkulózis leküzdését hathatósan elősegítette. Végül a betegsegélyző pénztárak az elhalt munkás után temetkezési segélyeket is kiutaltak a munkás hozzátartozóinak.

c) A magyarországi szociális biztosításnak teljesen modern alapokra fektetett reformja néhai *Vass József dr.* népjóléti- és munkaügyi m. kir. miniszterhez fűződik, aki nemcsak a betegség- és balesetnél, hanem az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság eseteire is kötelezőleg bevezetett biztosításokkal nevét a magyar szociálpolitika történetének biztosítási ágazatában feledhetlenné tette.

A betegségi és baleseti kötelező biztosításról az 1927. évi XXI. t.-c. intézkedik (részben módosítja és kiegészíti a m. kir. minisztérium 9090/1931. M. E. sz. rendelete). A törvény értelmében mindkét irányú biztosításra nemcsak az összes ipari és kereskedelmi vállalatokat, vasúti és hajózási üzemeket, a posta-, távirtda- és távbeszélőhivatalokat, hanem a mezőgazdasági és erdei termeléssel, állattenyésztéssel, halászat, kert- és szőlőműveléssel s ezek mellékiparaival foglalkozó, az állam, a törvényhatóságok és a községek hivatalait s az általuk kezelt intézményeket, a közjegyzői, ügyvédi, kereskedelmi- és iparkaraarákat, ipartestületeket, valamint az egyesületeket és társulatokat, az alapokat és az alapítványokat is *kötelezték*. A biztosítás hatálya pedig nemre, korra és állampolgárságra tekintet nélkül mindazokra kiterjed, akik a felsorolt vállalatnál, üzemben vagy hivatalban munkabér fejében szolgálatot teljesítenek. A tisztviselők-, művezetők- és ha son állásúakra azonban csak abban az esetben, ha évi javadalmazásuk 3600 pengőt, illetve havi jövedelmük 300 pengőt meg nem halad. A javadalmazás nagyságára tekintet nélkül biztosításra kötelezettek a személyes szolgálatot teljesítő személyek s a házmesterek (házfelügyelők) és segédházmesterek (5. §.), továbbá a nyugellátás nagy-

ságára tekintet nélkül a m. kir. posta, postatakarékpénztár, a m. kir. dohány jövedék, a m. kir. államvasutak és a közforgalmú magánvaáitak, végül a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet kötelékébe tartozó vállalatok, üzemek és hivatalok nyugellátásban részesülő alkalmazottai és alkalmazottainak nyugellátásban részesülő özvegyei és árvái, az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegségi és baleseti biztosításáról szóló 1907: XIX. t.-c. hatálya alá eső munkásbiztosító pénztárak nyugellátásban részesülő alkalmazottai vagy ezeknek özvegyei és árvái, végül mindazok, akik az 192S:XXXIV. t.-c. alapján nyugbérben részesülnek, ideértve a diósgyőri m. kir. állami vas- és acélgyár, valamint a komlói m. kir. kincstári kőszénbánya társpénztárának nyugbéreseit is (6.§).

Ellenben nem terjed ki a betegségi biztosítási kötelezettség az államnak, a törvényhatóságoknak és a községeknek hivatalaiban, az általuk fenntartott vagy kezelt intézményekben, intézetekben, alapoknál, alapítványoknál, üzemekben foglalkoztatott, valamint a nem állami tanszemélyzet országos nyugdíjintézetének kötelékébe tartozó azokra az alkalmazottakra, akik betegség esetében illetményeiket legalább hat hónapon át megkapják, továbbá e csoportba tartozó nyugdíjasokra és nyugellátásban részesülő özvegyekre és árvákra sem. Nem esnek betegségi biztosítási kötelezettség alá a m. kir. honvédség, a m. kir. csendőrség, folyamőrség, vámőrség, államrendőrség s a pénzügyőrség tényleges és nyugállományú tagjai, valamint nyugellátásban részesülő özvegyeik és árváik sem, továbbá a törvényesen bevett és elismert vallásfelekezetek lelkészei és mindkét nemű szerzetesrendek tagjai sem (7. §).

A betegségi biztosítási kötelezettség a munkaviszony tartamára terjed ki, a munkabeszüntetésnek s a munkáskizárásnak a munkaviszony megszűnésével azonos hatálya van. Ellenben a munkának a munkaviszony megszüntetése nélkül való időleges abbahagyása (szabadság, üzemi munkaszünet stb.), a betegségi biztosítási kötelezettséget nem érinti (8. és 9. §§).

A törvény az *önkéntes biztosítást* is megengedi azoknak, akik a szolgálati viszony megszűntével nyugdíjban, járadékban vagy ezekkel egy tekintet alá eső ellátásban részesülnek, a 6. §-ban felsoroltak kivételével, továbbá a háziiparral foglalkozóknak, a segédszemélyzet nélkül dolgozó, önálló iparosnak, a biztosítási kötelezettség alá nem eső napszámosnak, a Magyarországon levő külképviseleti hatóságoknál alkalmazott, területenkívüliséget nem élvező munkavállalóknak, 3 műhellyel bíró nyilvános tanintézetek tanulóinak s az 1907: XIX.

t-c. hatálya alá eső pénztárnál betegség esetére jogszerűen önként biztosítottaknak (11. §).

A biztosított önkéntes továbbfizetéssel is fenntarthatja biztosítását, ha ezt a szándékát a biztosítás megszűnésétől számított 15 nap alatt bejelenti s a járulékot négy hétre előre befizeti. Ilyen önkéntes biztosítást azonban csak az tarthat fenn, aki a biztosítási kötelezettség megszűnését közvetlenül megelőző egy év tartama alatt összesen legalább 6 hónapon át, vagy a megelőző két év alatt összesen legalább 12 hónapon át biztosításra kötelezett volt. Az önkéntes biztosítás hatálya pedig megszűnik, ha az ilyen biztosított e törvény alapján (3—5. §§) betegségi biztosításra kötelezett munkaviszonyba jut (9090—931. M. E. rend. 5. §).

A betegségi biztosítási járulékok fizetése és az egyes betegségi készpénzsegélyek megállapítása vagy a tényleges javadalmazás vagy napibérosztályok szerint történik. Előbbi esetben járulékfizetés szempontjából a tényleges javadalmazás, a segélyezés szempontjából pedig ennek napi átlaga az irányadó.

A biztosított javadalmazásába számít: a fizetés, a bér, a lakáspénz, működési, drágasági pótlék, a túlóradíj, a fizetést kiegészítő közlekedési költség, a jutalom, a jutalék s általában a munkaviszonyból származó minden készpénzben vagy természetben kapott járandóság s végül a harmadik személyek változó szolgáltatásaiból (borravaló stb.) származó bevétel is.

Az évi, havi vagy a heti összegben megállapított javadalmazásoknál a biztosított tényleges javadalmazása napi átlagának megállapításánál az évi javadalmazás 1/300, havinál 1/25, hetinél a tényleges javadalmazás 1/6 részét kell venni. Naponkinti javadalmazásnál a *tényleges összeg az irányadó.*

Változó javadalmazásban részesülő biztosítottaknál a tényleges munkaidőt (hetet, napot) kell alapul venni s ezzel elosztani a hetekre vagy napokra kapott fizetést vagy munkabért. Akkordmunkánál pedig a munkaadók s a biztosítottak közös egyetértésével átlagösszegben kell a tényleges javadalmazást számításba venni. Nyugdíjasoknál a nyugellátás összege, özvegyi nyugellátást élvezőknél pedig az árvaellátásokkal nagyobbított összeg a javadalmazás.

Önkéntes továbbfizetők csak annak a javadalmazásnak az alapján illetőleg abban a napibérosztályban biztosíthatók, amely biztosítási kötelezettségük megszűnése idejében irányadó volt (15—18. §§).

A törvény rendelkezése szerint *a betegségi biztosítás* fejében minden biztosított után *járulékot* kell fizetni, amelynek kulcsát, kiszámítási módját és mértékét az alapszabály állapítja meg. Ha a járulékot

a tényleges javadalmazás alapján fizetik, azok a biztosított tényleges javadalmazásának 7%-át, ha pedig napibérosztályok szerint fizetik, úgy az átlagos napibér 60/0-át meg nem haladhatják, a háztartási alkalmazottaknál ez a maximum: 3.5%, illetve 3%. A biztosítási járulékot a munkaadó s a biztosított munkás fele-fele arányban viselik. (20. és 21. §§). A munkaadó által fizetett társadalombiztosítási járulék nem céladó jellegű, hanem kötelező munkabérpótlék.

A betegségi biztosítás segélyei: betegség esetében orvosi gyógykezelés a betegség első napjától egy évig s azután is arra az időre, amelyre táppénz jár, gyógyszerek, gyógyfürdők, gyógyászati segédesszközök ugyanarra az időre, táppénz egy évig a keresmény átlagos napibérének 60%-ában, végül a táppénz kivételével mindez a biztosított családtagjai részére egy évig. Szülés esetében a javadalmazás teljes összegének megfelelő terhességi és gyermekágyi segély összesen 12 hétig, a szülésnél segédkezés és gyógykezelés. Végül elhalálozás esetében az elhalt napibérének átlagos harmincszoros összegében temetkezési segély is jár.

A segélyeknek törvényes mértéke fel is emelhető és le is szállítható. Családtagok közé számítja a törvény (32. §) a házastársat, a gyermekeket (törvénytelen és örökbefogadottat is!), mostohagyermeket, unokát, szülőt, nagyszülőt és testvért is, ha a biztosított saját háztartásában eltartja őket.

A baleseti biztosítás díját teljes mértékben a munkaadó viseli (62. és 64. §§), összegét a minisztérium rendelettel állapítja meg. A biztosított üzemi baleset esetében kártalanítást kap, amey orvosi gyógykezelésből, gyógyszerek- stb.-ből és táppénzből áll. Ez utóbbi az első tíz héten át a betegségi biztosítás szerinti mértékben, azontúl pedig a tényleges átlagos napibér vagy javadalmazás 75%-ában jár. Végül a táppénzsegély megszűnésétől kezdve teljes keresetképtelenség esetében a javadalmazás 66 és 2/3%-a, keresőképességcsökkenés esetében pedig a veszteséggel arányos hányad (részjáradék) utalható ki a sérültnek. Ez utóbbira azonban csak a keresőképesség 10%-os csökkenése esetében van igénye (73. §). Amennyiben a biztosított a keresőképetelenségen felül állandó ápolásra és gondozásra szorul, a beszámítható javadalmazás teljes összegében is megállapítható, ú. n. tehetetlenségi járadékra van igénye. Az üzemi balesetet szenvedett családtagjai a biztosított elhalálozása esetén temetkezési segélyt és a halál napjától kezdve évi járadékot is kapnak.

A szociális biztosítást az Országos Társadalombiztosító Intézet¹⁾ intézi, részben a központban, részben pedig vidéki helyi szervei útján

¹⁾ Az 1928. évi XL. t.-c. rendelkezése alapján az eddigi Orsz. Munkásbiztosító Intézet ezt a nevet vette fel,

(Kerületi Pénztárak)¹⁾. A betegségi biztosítást különállóan teljesítik a következő intézetek:

1. a m. kir. Posta Betegségi Biztosító Intézete,
2. a m. kir. Államvasutak Betegségi Biztosító Intézete,
3. a közforgalmú magán vasutak betegségi biztosító intézetei,
4. a m. kir. Postatakarékpénztár Betegségi Biztosító Intézete,
5. a m. kir. Dohányjövedék Betegségi Biztosító Intézete,
6. a bányatárspénztárak, mint a diósgyőri vas- és acélgyár s a komlói kincstári kőszénbánya társpénztárai,
7. a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet,
8. a Budapesti Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (azelőtt Budapesti Kereskedelmi Betegségi Biztosító Intézet, Ferenc József Pénztár).

Az Országos Társadalombiztosító Intézet autonóm testület, amelynek a közgyűlés, az igazgatóság, az elnökség s a kártalanító bizottságok a központi, míg a pénztári választmányok a helyi önkormányzat szervei. A közgyűlés tagjait s az igazgatótanács 30 tagját az Intézetnek biztosításra kötelezett és munkaadó tagjai mindkét érdekeltségből egyenlő számban titkos szavazás útján választják. Végül az elnökség nyolc tagját az igazgatóságnak, a kártalanító bizottságokat pedig a közgyűlésnek munkaadó és biztosításra kötelezett tagjai saját kebelükből az arányos képviselő elve szerint választják. A most említett szervek hatáskörét a törvény részletesen felsorolja, a kártalanító bizottságok kizárólag a járadékokról, a végkielégítésről s a költségesebb gyógyászati segédeszközökről határoznak.

d) A magyar törvényhozás már a következő évben meghozott 1928. évi XL. t.-c.-kel betetőzte a szociális biztosítás munkáját. A most

¹⁾ Az Országos Társadalombiztosító Intézetnek 1929-ben 22 kerületi pénztára és 16 kirendeltsége működött. Ugyanekkor egy magánegyesületi pénztár, a Debreceni Kereskedelmi Betegségélyező Pénztár és 21 vállalati betegsegélyező pénztár tartozott a kötelékébe: 1. M. kir. Állami Gépgyárak; 2. Ganz és Társa Danubius gép- vagon- és hajógyár Rt.; 3. Ganz-féle villamosági Rt.; 4. Goldberger Sám. F. és Fiai Rt.; 5. Hangya Fogyasztási Szövetkezet; 6. Hatvani Cukorgyár Rt.; 7. Hazai Fésűsfonó- és Szövőgyár Rt.; 8. Hoffherr—Schrantz Gépgyár Rt.; 9. Kammer Testvérek Textilgyár Rt.; 10. Kispesti Textilgyár Rt.; 11. Kőszénbánya és Téglagyár Rt.; 12. Láng L. Gépgyár Rt.; 13. Magyar Általános Hitelbank Rt.; 14. Magyar Olasz Bank Rt.; 15. Magyar Pamutipar Rt.; 16. Perutz Testvérek Szövőgyára; 17. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank; 18. Rock István Gépgyár; 19. Vasmegegyei Cukorgyár Rt.; 20. Wörner J. és Társa Gépgyár Rt.; 21. Zsolnay V. Pécsi Kerámiai telepe.

Így az Országos Társadalombiztosító Intézet helyi szerveinek száma: 60.

hivatkozott ú. η. II-ik Vass-féle törvény az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szülő kötelező biztosítást foglalja magában. A biztosításra kötelezettek köre lényegileg azonos a betegségi biztosítási kötelezettség alá eső vállalatokkal, üzemekkel és foglalkozásokkal, kivéve az állam, törvényhatóság, városok és községek hivatalait s az ezek által kezelt intézményeket, vállalatokat és üzemeket.

Öregség és rokkantság esetére a tisztviselőkre, művezetőkre vagy általában a havi vagy évi fizetéssel alkalmazottakra a biztosítási kötelezettség csakis abban az esetben vonatkozik, ha javadalmazásuk a havi 500, illetőleg az évi 6000 pengőt nem haladja meg. Biztosításra kötelezett a csupán egy munkaadóval munkaviszonyban álló kereskedelmi utazó, kirakatrendező, ügynök, pénzbeszedő; a tanoncok, gyakornokok azonban csupán abban az esetben, ha munkájukért természetbeni vagy más javadalmazásban részesülnek. Nemre, korra és állampolgárságra tekintet nélkül biztosításra kötelezettek a háztartási alkalmazottak, a házmesterek és házfelügyelők, hírlapárusok és hírlapkihordók, végül a házi iparral foglalkozók, akiknek biztosítási kötelezettségét külön rendelet szabályozza (15—20. §§).

A biztosítási járulék biztosítás-technikai módszerrel megállapított s a biztosított után fizetendő átlagjárulék, amelyet a biztosítottak összességére vonatkozólag vagy a tényleges javadalmazás alapján vagy napibérosztályonként állapítanak meg. A biztosítás-technikai módszert az illetékes minisztérium minden öt évben felülvizsgálhatja az esetleg szükségessé vált változtatások végrehajtása végett, megállapítja a járulékok kulcsát, számításának módját és mértékét is. Az öregségi és rokkantjárulék a tényleges javadalmazás 4%-át vagy az átlagos napibér 3.5%-át, tisztviselőknél, művezetőknél stb. 5%-át, ezek átlagos napibérének pedig 4.3%-át nem haladhatja meg s azt a munkaadó és az alkalmazott fele-fele arányban viseli. Az 1933/934. pénzügyi évtől kezdődőleg az állam e célra évi négy millió pengővel járul hozzá a kiadásokhoz, amely összeg 50 éven át évenként 5%-kal fog emelkedni, míg az 1983/984. évtől kezdve állandósul.

A 9090/1931. M. E. számú rendelet 32. §-a szerint az állam az Országos Társadalombiztosító Intézet és a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete ügyviteli költségeihez évi 3,200.000 pengő hozzájárulást ad, amely összeget a két intézet között a m. kir. népjóléti- és munkaügyi miniszter osztja fel¹⁾.

¹⁾ Az 1930. évi XXVII. t.-c. felhatalmazta a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztert arra, hogy jóváhagyja az O. T. I.-nek azt az intézkedését, amely szerint a betegségi biztosítási ágazat kamatozó kölcsön címén igénybe-

Törvény szerint az aggkori biztosítás a 65. életév betöltésével, a rokkantsági biztosítás pedig akkor következik be, ha a biztosított »nem tudja megkeresni a hozzá hasonló képzettségű és gyakorlati jártassággal rendelkező egészséges munkavállalók átlagos javadalmazásának egyharmadát« (ideiglenes rokkant), vagy ha a főleg szellemi munkával foglalkozó ugyanilyen körülmények között az egészséges munkavállalók átlagos javadalmazásának felét sem bírja megkeresni. (Tisztviselők, hírlapírók, művészek stb.)

Az öregségi járadékra vonatkozó várakozási idő 400, a rokkantsági, özvegy- és árva járadékra pedig 200 ú. n. járulékhét vagyis az a hét nap, amelyre a törvény rendelkezései alapján biztosítási járulékot kell fizetni.

A biztosítás szolgáltatásai a következők: öregségi és rokkantsági járadék, amely évi. 120 pengő törzsjáradékból és a járulékok számával arányosan fokozódó járadékrészből áll. Ha pedig a biztosított és öregségi vagy rokkantsági járadékot élvező egyen újból munkaviszonyba lép s ismételten megrokkán, járadékpótléokra is igénye van, amely a szabályszerűen befizetett járulékok összegének 24, illetőleg 10 $$-a. A járadékos elhalálozása esetén ennek gyermekei 5—20$$-ig terjedő gyermekpótlékban részesülnek. Özvegyi járadékot kap a meghalt biztosítottnak a felesége, ha az elhalt biztosított a kétszáz járulékhetes várakozási időt betöltötte, a hátrahagyott feleség 65 éves elmúlt vagy állandóan rokkant. Amennyiben pedig az elhalt biztosított nő volt s férjét háztartásában és túlnyomólag saját keresményéből tartotta el, a teljesen munkaképtelen özvegy férj is igényelheti az özvegyi járadékot. A biztosított gyermekeinek 15. életévük betöltéséig — ha pedig keresőképtelenek vagy iskolai tanulmányokat folytatnak, 17. éves életkorukig — árvajáradékra van igényük.

Ha pedig az öregségi vagy rokkantsági járadékra igényjogosult ezenfelül még baleseti járadékra is jogosult, e két járadék összege a baleseti járadék 150%-ig terjedhető összegben is megállapítható. Ha-

vett, illetve az 1930. év végéig igénybevesz az öregség, rokkantság, özvegy-ség és árvaság esetére szóló biztosítási ágazat járulékbévételeiből legfeljebb 35 millió pengőt. A betegségi biztosítási ágazatban így jelentkező és mintegy 21,500.000 pengő kezelési hiányt az államkincstár az 1931/32. költségvetési évtől kezdve, 4.5%-os kamataival együtt évi 1,200.000 pengős részletekben téríti meg az O. T. I. öregségi, rokkantsági stb. ágazatának.

Viszont az államkincstár által így fedezett részt tartozik a betegségi biztosítási ágazat meghatározott törlesztési terv szerint az öregségi stb. biztosítási ágazatnak visszafizetni. Ezt a tervezetet az intézet igazgatósága állapítja meg s a népjóléti miniszter hagyja jóvá,

sonló esetben az özvegyi vagy árvajáradék is elérheti e teljes keresőképtelenség esetén járó baleseti járadék 150%-át. Az özvegy és az árvák járadék helyett a biztosított egyénért tényleg befizetett járulékok 90 %-ának megfelelő egyszeri pénzbeli végkielégítésben részesülhetnek. A törvény végül, hogy a biztosítottak tömeges megrokkánását megelőzze, s az ideiglenes rokkantságot megszüntesse, a biztosítottat gyógyító intézetbe utalhatja.

Az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló biztosítást is az OTI. látja el. Mellette működik a MABI. s az egyes vállalatoknak 1928. jan. 1-én tényleg fennállott nyugdíjpénztárai vagy nyugdíjgyejeletei. Működésükben a minisztérium felügyelete és ellenőrzése alatt állnak (150.§).

e) *A mezőgazdasági munkások* baleset elleni biztosítására vonatkozólag ez idő szerint három tételes magyar törvény intézkedik. Az 1900:XVI. t.-c, amely a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárakról szól, 13. §-ában kimondja, hogy ha a pénztár tagját baleset éri, őt a pénztári orvosi a pénztár terhére gyógykezeleli. A gyógyszerek, kötszerek és műszerek árát is a pénztár fizeti.

Ha pedig baleset következtében a pénztári tag annyira munkaképtelenné válik, hogy a szokásos keresetnek felét sem tudja megkeresni, részére *a pénztár* legfeljebb 10 héten át (1912: VIII. t.-c. 7. §) minden napra egy pengő segélyt ad. Ha a pénztári tag munka közben ért baleset folytán válik munkaképtelenné, úgy annak tartama alatt, de legfeljebb 10 hétig a *munkaadó* tartozik a napi egy pengő segélyt kifizetni s egyben a sérült gyógykezeléséről is gondoskodni. Ha a sérült külső cseléd, úgy csak a bérét vagy járandóságát tartozik kiszolgáltatni. Ha a baleset nem a munkaadó hibájából következett be, úgy a napi segélyeket s az ápolási költségeket 10 hétig a pénztár viseli.

Ha a pénztári tag a baleset következtében 60 napnál hosszabb időre vált munkaképtelenné és a szokásos keresetnek 50%-át sem képes megkeresni, a pénztár részére munkaképtelenségének egész tartamára havi segélyt folyósít. Ha pedig a tag a baleset következtében meghal, úgy hátramaradt családja egyszer s mindenkorra szóló 400 pengő segélyt kap. Ha pedig a pénztári tagnak hozzátartozói nincsenek, úgy a pénztár 100 pengő temetési segélyt ad. A pénztári tag családtagjainak elhalálozása esetében a tag pénztári tagságának ideje szerint 200—270 pengő segélyt kap. Ha az elhaltak kettőnél több 14 éven aluli gyermeke maradt hátra, a segély a harmadik gyermektől kezdve fejenként számított 100 pengővel emelkedik, úgy azonban, hogy az egész segély összege a 800 pengőt nem haladhatja meg (1912: VIII. t.-c. 9. §).

A most ismertetett törvény kiegészítéséről szóló 1902: XIV. t.-c. a gazdasági cselédekre vonatkozólag akképpen intézkedik, hogy amennyiben a munkaadó cselédje helyett évenként előre maga fizeti a tagsági díjakat, a pénztár azokat csak akkor számítja a cseléd javára, ha a cseléd az illető munkaadó szolgálatában 10 évet eltöltött, vagy a szolgálat alatt rokkanttá lett vagy meghalt.

Ha pedig a cseléd 10 év előtt lép ki a szolgálatból, úgy a befizetések csupán abban az esetben számítnak az ő javára, ha

2 évnél kevesebb ideig tartó szolgálat esetén az összes díjakat,

2—4 évi szolgálat esetén azok 60 %-át,

4—6 évi szolgálatnál azok 30 %-át és végül

6—10 évig tartó szolgálat esetén azok 150/0-át a munkaadónak a kilépéstől számított nyolc napon belül kamat nélkül megfizeti. Ellenkező esetben jogában áll a munkaadónak egy éven belül a kilépett helyébe egy másik cselédjét felvételni a tagok közé s a már befizetett összegeket az új tag tagsági díjai fedezésére beszámíttatni. Az újonnan felvett cseléd tagsági ideje azonban csak az ő felvételétől kezdve számíthat.

Amennyiben a munkaadó vállalt kötelezettsége dacára nem teljesíti a pénztárral szemben fizetési kötelezettségét, az ebből eredő károkért a cselédnek, illetve jogutódjainak teljes kártérítéssel tartozik.

Végül mindkét törvény kiegészítéséről szóló 1912: VIII. t.-c. 5. §-a kimondja, hogy a gazdasági gép tulajdonosa tartozik bárminő gazdasági gépe mellett alkalmazott összes munkásait, a vizsgázott gépész kivételével az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárnál bal eset esetére biztosítani, tekintet nélkül arra, hogy gépével a saját gazdaságában vagy mint vállalkozó másnak gazdaságában végeztet munkát. Ezekre vonatkozólag a pénztár igazgatósága külön biztosítási szerződéseket köthet a munkaadókkal és gazdasági géptulajdonosokkal. Amennyiben pedig a gép tulajdonosa biztosítási kötelezettségének nem tesz eleget, teljes kártérítéssel tartozik a munkásnak, illetőleg jogutódjának. A biztosítási díjat kizárólag a munkaadó illetőleg a gép tulajdonosa viseli s azt a munkás bérébe beszámítani nem szabad.

* * *

A most ismertetett törvényekkel Magyarország a szociális biztosítás terén az európai államok között egyik vezető állam lett. Ezt a helyet nemcsak a biztosított személyek tág körének bevonásával, hanem a szolgáltatásoknak változatos s a biztosított szociális szükségletének nagy mértékű kielégítésével is méltán kiérdemelte. Ha pedig a törvény végrehajtásánál esetleg nehézségek mutatkoznak, úgy azt nem

a jóakarát hiányának, hanem az ország gazdasági leromlottságának kell tulajdonítani.

Végül, ha Magyarországnak a szociális biztosításra vonatkozó törvényalkotásait a többi kultúrnemzet, így különösen Svájc, Franciaország, Ausztria, Olaszország, sőt a távol keleti nagyhatalomnak, Japánnak azonos törvényhozási szabályozásával összehasonlítjuk, úgy a teljesen objektív szemléletnek is meg kell állapítania azt a tényét, hogy a szociális biztosításra vonatkozó magyar törvények és rendeletek az ideális szociálpolitikai szabályozás típusai lehetnek. E tekintetben annál nagyobb a magyar törvényhozás érdeme, mert Magyarország háború utáni pénzügyi viszonyai között, amikor az ország trianoni kifosztó tt-ságában lakosságának és természeti erőinek óriási százalékát elveszítette, az államháztartás leszegényedett, méreteiben ennyire nagy arányú és messzemenő kedvezményeket nyújtó biztosítással sietett a dolgozó lakosság segítségére. Vitán felül áll az a tény is, hogy a vázolt viszonyok között a szociális biztosítás minden ágára kiterjedő jobb, megfelelőbb szabályozást anyagi okokból ebben az időben nem lehetett volna Magyarországon keresztül vinni, de az céltalan is lett volna, mert a meghozott intézkedések a kor szociális következményeit sok tekintetben a nagyhatalmak hasonló szabályozásának viszonylatában is túlhaladták.

9. Az ipartestületek s az Ipartestületek Országos Központja.

I.

Az 1884: XVII. t.-c (régi ipartörvény) 122—148. §§-aiban az ipartestületek megalakításának előfeltételeivel kapcsolatban kimondja, hogy törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban, valamint olyan községekben, amelyekben a képzéshez kötött mesterséggel foglalkozó iparosok száma a százat eléri, az illetékes kereskedelmi és iparkamara meghallgatásával az iparhatóság által ipartestületek alakítandók. (122. §).

Az ipartestületekről és az ipartestületek országos központjáról rendelkező 1932: VIII. t.-c. a régi ipartörvény hivatkozott szakaszainak legnagyobb részét hatályon kívül helyezi (122—126., 128—139., 141., 144—14S. és 176.) s egyben kimondja, hogy az ipartestületi szervezetet legkésőbb öt év alatt annyira ki kell építeni, hogy minden képesített iparos valamely ipartestület kötelékébe tartozzék. A törvény az új ipartestület alakítását Budapesten legalább 100, vidéken, az ipari központokban pedig legalább 200 taghoz köti. Ez utóbbi rendelkezéstől a kereskedelmügyi miniszter eltérhet, ha az ipartestület fenntartásához

szükséges anyagi eszközöket e taglétszámnál kevesebb tagú ipartestületnél is biztosítottak látja.

Budapesten iparágak vagy iparcsoportok szerint kell az ipartestületeket megalakítani (2. §).

Az ipartestületek feladatait a törvény a következőkben jelöli meg (7= §):

1. tagjai mindennemű gazdasági, művelődési és emberbaráti érdekeinek felkarolása és szolgálata,

2. közös üzem bevezetésének, tökéletesebb termelési eljárások meghonosításának, anyagraktárak, áru- és mintacsarnokok létesítésének kezdeményezése és előmozdítása,

3 a tagok szakmabeli és általános továbbképzésének előmozdítása; kiállítások rendezése; tagjai munkakedvének serkentése, körükben egészséges közszellemnek ápolása, az üzleti és kari tisztesség követelményeinek érvényesítése;

4. tagjainak az iparüzéssel kapcsolatos kérdésekben útmutatással, tanáccsal ellátása, esetleg jogsegély az arra rászorultaknak;

5. segélyalap teremtése ínségbe jutott tagjainak, valamint elhalt tagjai özvegyeinek és árváinak segélyezése céljából;

6. az ipar békéjének ápolása, az egészséges munkaviszony követelményeinek lehető érvényesítése; az ipartestület tagjai és ezek alkalmazottai munkaviszonyából kifolyóan felmerülő vitás kérdésekben békéltetés, illetőleg döntés az érvényben levő rendelkezések keretein belül;

7. a gondozását igénylő ipari és gazdasági érdekek képviselése hatóságok, testületek és magánfelek előtt; az ipart érintő szakkérdésekben az iparhatóságoknak, az illetékes kereskedelmi és iparkamárának, valamint az Ipartestületek Országos Központjának tájékoztatása.

Az ipartestületek mindezekon felül az 1884: XVII. t.-c. s az 1922:XII. t.-c, valamint más törvényes rendelkezések által hatáskörükbe utalt hatósági és egyéb teendőket is ellátják.

Minden iparos, aki az ipartestület működésének területén képesítéshez kötött ipart űz, a törvény szerint tagja az ipartestületnek. A tagság mindaddig tart, amíg az iparos az ipartestület működése területén iparának gyakorlásával vagy önként vagy hatósági határozat következtében fel nem hagy (9. §).

Az ipartestület önkormányzati szervei:

a *közgyűlés*, amely a szavazásra jogosult összes tagokból áll, évenként ül össze,, s amennyiben az ipartestület tagjainak száma az ezret meghaladja, közgyűlési határozattal csak kiküldöttekből állhat (13-17. §§);

az előjáróság, amely az ipartestületi elnökből, az alapszabályokban megállapított számú alelnökből és az előjárósági tagokból áll. Megbízatusuk 3 évre szól, de újra választhatók (18. §).

Az ipartestületet mint jogi személyt bíróságokkal, hatóságokkal és harmadik személyekkel szemben az elnök és jegyző, akadályoztatásuk esetén az előjáróság által erre kijelölt alelnök és előjárósági tag képviseli (20. §).

Az ugyanazon iparágat vagy rokoniparágakat űző iparosok az ipartestületeken belül szakosztályokat alakíthatnak, amelyeknek feladata egyrészt a szakosztály kötelékébe tartozó iparosok érdekeit figyelemmel kíséreni, másrészt az ipartestületet ezekről az ügyekről tájékoztatni s az ipartestület közgyűlése által a szakosztály elé utalt ügyeket elintézni. (23. §).

Az ipartestületek az üzleti, kari tisztesség és az ipartestületi feyelem követelményeinek érvényesítése, valamint az iparosok között az ipargyakorlás terjedelme tekintetében esetleg felmerülő ellentétek békés kiegyenlítése céljából ipartestületi széket alakíthatnak, amelynek szervezetét és eljárási rendjét az alapszabályok állapítják meg. (25. §). Az ipartestületi munkaügyi bizottságok a munkaviszonyból származó közös érdekű ügyek megbeszélése végett, a békéltető bizottságok pedig az ipartestület tagjai és ezek alkalmazottai munkaviszonyából kifolyóan felmerülő vitás kérdések elintézése céljából alakulnak (26, 27. §§).

Az ipartestület vezető tisztviselőjének, az »ipartestületi jegyzőnek« előképzettségét, alkalmazásának feltételeit a 28. és 29. §§ szabályozzák.

Az ipartestületi alapszabályoknak tartalmazniuk kell az ipartestület nevét, székhelyét, működésének területét, feladatait, tagjainak jogait és kötelességeit, a költségvetési zárszámadás közzétételére és tárgyalására, valamint a vagyonkezelésre vonatkozó szabályokat, a közgyűlés összehívására, a tanácskozás rendjére, a határozatképességre, a határozathozatalra, valamint az előjáróság és az összes bizottságok összeállítására, megalakítására és feladataira vonatkozó szabályokat. (30. §)*).

Az ipartestületek felett a hatósági felügyeletet Budapesten a polgármester, vidéken pedig az ipartestület székhelyére illetékes elsőfokú iparhatóság az iparhatósági biztos útján gyakorolja.

¹⁾ Am. kir. kereskedelemügyi miniszternek 1933. febr. 22-én kibocsátott 6363/933. sz. rendelete szerint a törvény életbeléptetése előtt alakult ipartestületek új alapszabályaikat 1933. évi november hó 20-ig kötelesek megalkotni.

II.

Az ipartestületeknek és az ezekbe tömörült kézműves iparosságnak közös szerve az ipartestületek országos központja (IPOK), amelynek feladata a kézműves iparosok egyetemes érdekeinek gondozása, nevezetesen:

1. a kézműves iparosok érdekeinek állandó figyelése s a vonatkozó törvények és rendeletek esetleges módosítására irányuló javaslatok megtétele;

2. az érdekükben szükséges új törvények és rendeletek előkészítésének javaslatba hozatala s az őket érintő törvénytervezetek, rendelettervezetek tanulmányozása és véleményezése;

3. az ipari érintő kérdésekben az illetékes miniszterek felhívására vélemény adása;

4. a kézművesiparosok gazdasági helyzetének tanulmányozása, gazdasági helyzetük és jólétük emelésére szolgáló intézmények létesítésének kezdeményezése; továbbá

5. közreműködés mindazon intézmények feladatainak ellátásában, amelyeket törvény vagy rendelet ráruház;

6. az ipartestületek működésének szakszerű és egységes irányítása önkormányzatuk érintése nélkül, azok támogatása feladataik ellátásában s az ipartestületektől eléjéterjesztett ügyek tárgyalása, végül

7. a szakirodalom támogatása (37. §).

Az IPOK-nak a törvéynél fogva minden ipartestület tagja s rajtuk kívül sem más szervezetek, sem magán felek tagok nem lehetnek. A tagok tagsági díjat fizetnek, amelynek kivetési kulcsát az IPOK közgyűlése évenként állapítja meg. Az IPOK fenntartási költségeihez az állam évi 50.000 pengővel, míg a kereskedelmi és iparkamarák együttesen évi 25.000 pengővel járulnak hozzá (38., 39. §§).

Az IPOK önkormányzati szervei: a közgyűlés, a választmány, az elnök, két alelnök és a meghatározott célra alakított bizottságok. A közgyűlés 120 kiküldöttből és 80 pótkiküldöttből áll, akiket az ipartestületek hat év tartamára nyolc választási körzetben választanak. A nyolc választási körzet: a budapesti ipartestületek körzete és a 'vidéki ipartestületeknek a kereskedelmi és iparkamarák szerint elkülönített hét körzete. Mindegyik választási körzet tizenöt közgyűlési kiküldöttet és tíz pótkiküldöttet választ. A választhatóság kellékei: betöltött 30. életév, iparúzés, magyar állampolgárság s az illető választási körzethez tartozó valamelyik ipartestületnél legalább három évi tagság. A választás az ipartestület közgyűlésén egyszerű szótöbbséggel történik (40. és 41. §§).

A közgyűlés hatásköre azonos elveken épül fel, mint az ipar-

testületeké. Az IPOK választmánya egy elnökből, két alelnökből és tizenöt választmányi tagból áll. Ez utóbbiakból nyolcat az IPOK közgyűlése választ, míg hét tagot az egyes kereskedelmi és iparkamarák küldenek ki. Az IPOK-ot a felmerülő jogcselekményeknél az elnökség egyik tagja és erre a célra kijelölt egyik választmányi tag vagy az igazgató képviselik. Alapszabályaiba az ipartestületekkel azonos rendelkezéseket kell felvenni (51. §). Az IPOK a kereskedelemügyi miniszter felügyelete alatt áll. (54. §).

A törvény a végrehajtásáról kibocsátott 163.400/1932. K. M. sz. rendelet értelmében 1932. november hó 20. napján lépett életbe.

Az 1932: VIII. t.-c. az ipartestületek szervezetét teljesen új alapokra fekteti, hatáskörét az eddigiekkel szemben lényegesen kibővíti s központi szervként az IPOK-ot állítja fel¹⁾.

10. Munkaügyi bírászkodás és békéltető szervek.

a) Bíróságok.

aa) *A munkaügyi bírászkodás* a 9180/1920. M. E. sz., a 25.900/1925. és a 62.999/1926. I. M. sz. rendeletek értelmében a kir. járásbíróságnak, mint munkaügyi bíróságnak a hatáskörébe tartozik. Ide tartoznak mindazok a perek, amelyek az ipari munkaadó (iparos és kereskedő) és a vele magánjogi szerződés alapján szolgálati viszonyban álló munkavállaló (segéd, tanonc, munkás és tisztviselő, stb.) közt, úgyszintén ugyanegy üzemben szolgálati jogviszonyban álló ipari munkavállalók között a szolgálati szerződésből merülnek fel, valamint a munka tárgyain vagy eszközein okozott kár megtérítése végett indított perek is.

A munkaügyi bírászkodás kiterjed azokra a perekre is, amelyek egyfelől az ipari munkaadók vagy munkavállalók közt, másfelől a másik szerződő féllel a szolgálati szerződés alapján egyetemleges kötelezettségben álló személyek vagy a másik szerződő félnek jogutódja közt merülnek fel.

Budapest egész területére nézve a munkaügyi bírászkodást a budapesti központi kir. járásbíróság gyakorolja. (1. §).

¹⁾ A magyar kormány az ipari (és mezőgazdasági) munkások érdekeinek fokozottabb előmozdítása végett Ipari Munkaszervező Intézet-et állított fel szövetkezeti alapon abból a célból, hogy hitelnyújtás útján ipari munkaalkalmakat teremtsen, az ipar rendkívüli hitelszükségleteit kielégítse s hogy egyéb közcélú hitelműveletekben is közreműködjen. Az Ipari Munkaszervező Intézet, valamint mezőgazdák, úgyszintén mezőgazdák valamely testülete, vagy más gazdasági tényező közcélú hitelműveleteiben való közreműködése céljából *Hitelintézetek Szövetkezete* névvel szövetkezetet alakított Mindkét testület adó- és illetékkezdvevényben részesül (2200—1933. M. E. sz. rendelet, 1933. márc. 4.).

A rendelet részletesen felsorolja az ipari munkaadókat és munkavállalókat (2. §), valamint azokat is, akik ilyeneknek nem tekinthetők. (3. §). A per az általános szabályok értelmében a községi bíróság előtt is megindítható s ha olyan iparosokról van szó, akik valamely ipartestületnek tagjai vagy ezeknél alkalmazott segédek- és tanoncokról, úgy az ügy az illetékes ipartestület békéltető bizottsága előtt is folyamatba tehető (6. és 7. §).

A kir. járásbíróság a járásbíróság ítéldbírájának elnöklete alatt a munkaadók és a munkavállalók sorából kijelölt ülnökökből alakult háromtagú tanácsban tárgyal és határoz; egyébként a kir. járásbíróság, mint munkaügyi bíróság egyesbíróságként jár el (8. §). A rendelet 9—14. §§-ai az ülnökök kijelölési módját szabályozzák. A felek egyértelmű kívánságára az ülnökök kijelölése mellőzhető, amikor a kir. járásbíróság mint egyesbíróság jár el (17. §).

A munkaügyi bíróságnak ítélete ellen beadott fellebbezést a kir. törvényszék tanácsa ülnökök közreműködése nélkül nyilvános előadás alapján vagy szóbeli tárgyalás elrendelése mellett intézi el. Ha a per tárgyának értéke 160 pengőt meg nem halad, a munkaügyi bíróságnak ülnökök közreműködésével hozott ítélete ellen fellebbezéssel nem lehet élni (22. §).

bb) A társadalombiztosítási bíráskodást 1932. május 15-ig az 1921: XXXI. t.-c. szabályozta, ettől az időtől kezdve e téren az 1932: IV. t.-c. rendelkezései hatályosak. E szerint társadalombiztosítási ügyekben elsőfokban az a 32 kir. járásbíróság ítélezik, amelyeket az igazságügyminiszter e törvény végrehajtása tárgyában kiadott 12.000/932. I. M. számú rendeletében (2. és 3. §§) felsorol, másodfokban a budapesti kir. ítéltábla jár el. Bizonyos esetekben (ld. alább) azonban elsőfokban is eljárhat. További fellebb vitelnek azonban már nincs helye (1932: IV. t.-c. 1. §).

A kir. járásbíróságok társadalombiztosítási ügyekben mint egyesbíróságok bíráskodnak, a budapesti kir. ítéltábla pedig elnökből és két bíróból álló tanácsban határoz. Ellenben a kir. járásbíróságok egy ítéldbíróból s egy-egy munkaadó és munkavállaló ülnökből álló tanácsban bíráskodnak azokban az ügyekben, amelyeknek tárgya betegsegélyezési, baleseti kártalanítási, rokkantság, özvegyesség és árvaság címén járó ellátási igény. Bányanyugbérbiztosítás körében pedig .szókban a perekben, amelyeknek tárgya időelőtti keresőképtelenség címén igényelt szolgáltatás (2. §). A 12.000/932. I. M. sz. rendelet 28. §-a szerint azonban a most felsorolt ügyekben sem szükséges ülnökök közreműködése: idézések kibocsátásához, tárgyaláson kívül teljesítendő bírói cselekményekhez és határozatokhoz, a tanúk, szakértők és ülnökök díjának megállapításához s az ítélet kijavításához.

Társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartozik (3. §):

1. minden olyan per, amely társadalombiztosítási jogviszonyon alapul, akár megállapítás, akár marasztalás vagy jogváltoztatás a per tárgya,

2. a társadalombiztosítási jogszabályok megsértésén alapuló kártérítési vagy más követelés iránti per, amely a »*társadalombiztosítási jogviszonyban*« állók között merül fel. Ez alatt a törvény 4. §-a értelmében azt a jogviszonyt kell érteni, amely akár valamely társadalombiztosító intézet és a munkaadó vagy a biztosított közt, akár a munkaadó és a munkavállaló közt az alábbi törvények vagy rendeletek valamelyikén alapszik:

a) a betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló 1927:XXI. t.-c.-en;

b) a bányatörvény alá eső üzemekben s az ezekkel kapcsolatos ipari üzemekben foglalkozó munkásoknak és altiszteknek, valamint ezek családtagjainak nyugdírbiztosításáról szóló 1925:XXXIV. t.-c.-en;

c) az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról rendelkező 1928:XL. t.-c.-en, vagy végül

d) a most felsorolt törvényeken alapuló valamely rendeleten.

3. Társadalombiztosítási bíraskodás útjára tartoznak még a 6. §. szerint azok a perek is, amelyeknek tárgya:

a) valamely intézet és szerződéses orvosa vagy szülésznője közt fennálló jogviszonyon alapuló,

b) a nem intézeti orvos által teljesített gyógykezelés, vagy a nem intézeti szülésznő által végzett szülésznői tevékenység alapján az intézettel szemben érvényesített,

c) nem állami vagy más közkórház és nem is nyilvánossági jelleggel felruházott kórház, gyógyintézet vagy fürdő által nyújtott ápolás és ellátás címén az intézettel szemben érvényesített és

d) két intézet közt a társadalombiztosítási jogszabályok alapján felmerült követelés, ideértve az átutalási járuléktartalékalap iránti követelést is;

e) olyan megtérítési követelés, amelyet az intézet azon az alapon érvényesít, hogy közegészségügyi okból elkülönített munkavállalónak táppénzt fizetett ki (1927:XXI. t.-c. 38. §); végül

4. az a nem peres eljárás is, amelynek tárgya a biztosított eltűnésének megállapítása (5. §).

A most felsorolt ügyek társadalombiztosítási bíraskodás alá tartoznak akkor is, ha a jogosított helyett jogutódja érvényesíti a jogot; ha a per nem a közvetlenül kötelezett, hanem ennek jogutódja, kezeze vagy helyettese ellen folyik, végül akkor is, ha a követelést nem

közvetlenül törvény, hanem valamely jogügylet (elismerés, egyesség vagy kezességvállalás) alapján érvényesítik (7. §).

Ellenben nem tartoznak a társadalombiztosítási bíraskodás útjára: 1. az olyan perek, amelyeket a biztosított munkavállalók az 1927: XXI. t.-c. 90. §-a szerinti büntetőbírói ítélet alapján munkaadójuk ellen baleseti kártérítés iránt indítanak, 2. a munkavállalóknak baleset vagy foglalkozási betegség címen érvényesített olyan követelése sem, amelyeket munkaadójukkal szemben azon az alapon támasztanak, hogy az ő baleseti biztosítási kötelezettségük szünetel, 3. a munkavállaló és az elismert vállalati nyugdíjpénztár (1928: XL. t.-c. 145. s. köv. §§-ai) közt felmerült perek, végül 4. a társadalombiztosítási kihágások. A kir. törvényszéknek, mint büntetőbírói társadalombiztosítási kihágás tárgyában másodfokon hozott határozata ellen a jogegység érdekében rendkívüli perorvoslatnak van helye a budapesti kir. ítélőtáblához, mint társadalombiztosítási felsőbbbíróhoz (8. §).

Közvetlenül a budapesti kir. ítélőtábla hatáskörébe tartozik a bírói eljárás a 9. § szerint a következő ügyekben:

1. az üzemek veszélyességi osztályba és arányszám alá sorozása ügyében;

2. abban a kérdésben, hogy szünetel-e a következő munkavállalók baleseti biztosítási kötelezettsége:

a) az állammal a nyugellátás szempontjából viszonyosságban nem álló alapok és alapítványok alkalmazottaié;

b) a közforgalmú vasúti vállalatoknál alkalmazottaké;

c) a közforgalmú hajózási-, kotró-, rév-, komp- és tutajozó-vállalatoknál;

d) a most felsoroltak üzemeiben, műhelyeiben, építkezéseiben és fenntartási munkálatainál alkalmazottaké (1927: XXI. t.-c. 58. §);

3. az intézeti önkormányzati szerv tagjának önkormányzati tisztségéből való kizárása ügyében (1927: XXI. t.-c. 109. §).

Az 1932: IV. t.-c. 10. §-a kizárólag a budapesti központi kir. járásbírói ítéletességét mondja ki az ország egész területére azokban a társadalombiztosítási perekben, amelyeknek tárgya:

1. társadalombiztosítási jogviszony léteinek vagy nem léteinek megállapítása, ha a vitás jogviszonyban az OTI., a MABI. vagy más Budapesten székelő intézet van érdekelve;

2. baleseti járadék vagy baleseti végkielégítés;

3. bányanyugdíjbiztosítás alapján járó rokkantsági, özvegyi vagy árva nyugdíj vagy végkielégítés, kivéve, ha a követelés a diósgyőri m. kir. állami vas- és acélgyár, valamint a komlói m. kir. kinestári kőszénbánya társaságai ellen irányul;

4. öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló biztosítás alapján járó járadék vagy végkielégítés; végül

5. két intézet között felmerült követelés.

A most fel nem sorolt perekben az elsőfokú társadalombiztosítási bíróságok illetékességére az általános perjogi szabályok az irányadók a következő kiegészítésekkel:

a) azok a perek, amelyekben az OTI szerepel peres félként, az intézet pénztárának vagy pénztári kirendeltségének, azok a perek pedig, amelyekben valamely más betegségi biztosító intézet szerepel peres félként, az intézetnek székhelye szerint illetékes társadalombiztosítási bíróság elé tartoznak;

b) a munkavállalók a szolgálat teljesítésének vagy gyógykezelésének helye szerint illetékes társadalombiztosító bíróságnál is perelhetik munkaadóikat.

Az eljárási szabályok társadalombiztosítási ügyekben ugyanazok, mint a polgári perrendtartásnak járásbíróági eljárási szabályai, azzal a módosítással, hogy

1. társadalombiztosítási jogviszony létének vagy nem létének megállapítása,

2. a biztosítottnak az intézettől járó valamely követelése,

3. az intézetnek járulék, pótljárulék, díj vagy pótdíj iránti követelése,

4. a biztosítottnak a munkaadó elleni betegségi segély vagy baleseti kártalanítás iránt érvényesített követeléséért folyamatba tett perekben a törvény egyes szakaszai eltéréseket állapítanak meg (15., 19., 21—23., 28—30. §§).

A per az intézet határozata elleni fellebbezéssel vagy keresetlevéllel indul meg. Fellebbezéssel akkor, ha a követelés tárgyában elsősorban az intézetnek kell határoznia, minden más esetben keresetlevéllel. A fellebbezés határideje 15 nap s az intézet a fellebbezést a vonatkozó összes iratokkal együtt 15 nap alatt köteles az illetékes bírósághoz felterjeszteni (16. és 17. §§).

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésnek, végzése ellen pedig felfolyamodásnak van helye (31. §) a budapesti kir. Ítéltáblához, amelynek eljárási szabályait a 31—39. §§-ok foglalják magukban.

A társadalombiztosítási bíráskodásban mind az intézetek, mind a biztosítottak és a biztosítási jogot igénylők illetékmentességet élveznek a betegségi és baleseti, öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló vagy bányanyugdíjbiztosítási tárgyú perekben (45. §).

A törvény 47. §-a megszünteti a kir. Munkásbiztosítási Felsőbíró-ságot és a budapesti kir. munkásbiztosítási bíróságot. Az előbbinek teljes ülési határozatai azonban hatályukat mindaddig megtartják, amíg a bu-dapesti kir. ítélőtábla azokat meg nem változtatja, vagy hatályon kívül nem helyezi (50. §).

A törvény végrehajtása végett szükséges intézkedéseket a magyar kir. igazságügyminiszter 12.000/1932. I. M. sz. rendeletében szabá-lyozta, amelyben felsorolja a társadalombiztosítási ügyekben elsőfokon eljáró 32 kir. járásbíró-ságot s meghatározza azok területeit (2. és 3. §§); a bírósági ülnökökre és azok megválasztására vonatkozó rendelkezé-eket (4—27. §§); szabályozza a rendkívüli perorvoslatot kihágási ügyekben, valamint a jogegységi határozatokat és a rábbiztosítási bí-ráskodást (29—31. §§). A társadalombiztosítással kapcsolatos ügyviteli szabályokról pedig a 13.000/1932. I. M. sz. és a 17.000/1932. I. M. sz. rendeletek intézkednek.

b) Közigazgatási hatóságok.

Az ipartestületek békéltető bizottságairól az 1932: VIII. t.-c. 27. §-a rendelkezik. Minden ipartestület kebelében u. i. az ipartestület tagjai-és azok alkalmazottainak munkaviszonyaiból felmerülő súrlódások és vitás kérdések elintézésére, egyenlő számú iparosból és segédből szer-vezett külön békéltető bizottságot kell felállítani. Az iparosok az illető ipartestület előjárósági tagjai, míg a segédek az iparhatósági biztos által összehívott és az ő elnöklete alatt megtartott választó ülésen megválasztott olyan segédek, akik az ipartestülethez tartozó iparo-soknál dolgoznak. A békéltető bizottság tagjaiul csakis 24. élet-évüket betöltött magyar állampolgárok választhatók, s a választás rendjét a kereskedelemügyi miniszter rendelettel szabályozza.

A békéltető bizottság az iparhatósági biztos elnöklete alatt min-denekelőtt a felek kibékítését kísérli meg. Ha ez nem sikerül, szótöbbséggel határoz, szavazategyenlőség esetében az elnök szavazata dönt.

A törvény szerint a békéltetőbizottság szervezetét és eljárási sza-bályait külön ügyrend határozza meg, amelyet a kereskedelemügyi miniszter által kiadott minta figyelembevételével, a békéltetőbizottság iparos- és segédtagjai az iparhatósági biztos által összehívott és el-nöklete alatt tartott ülésben állapítanak meg. Amennyiben ez az ügy-rendmintától eltérne, azt jóváhagyás végett a kereskedelemügyi mi-niszternek be kell mutatni.

A törvény végrehajtására vonatkozó részletes végrehajtási intéz-keéseket tartalmazó 163.400/1932. K. M. sz. rendelet melléklete a vonatkozó alapszabálymintát is közli.

Az 1932:VIII. t.-c. hatályba lépése előtt az ipartestületek békéltető bizottságaira vonatkozó rendelkezést az 1884:XVII. t.-e. (régii ipar-törvény) 141. és 176. §§-ai foglalták magukban, amelyeknek érvényes-ségét az új törvény 58. §-a szüntette meg.

Az ipartestületek békéltető bizottságainak hatáskörébe tartozó ügyek azonban az *elsőfokú iparhatóságok* által is elbírállhatók, még pedig községekben a szolgabíró, rendezett tanácsú (megyei) városok-ban a városi tanács, törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, Budapesten pedig a kerületi előljáróság által. (Ipar-törvény 166. §-a, amely hatályban maradt).

Akár a békéltető bizottsági, akár pedig az iparhatósági határozattal meg nem elégedő félnek jogában áll a kihirdetéstől számított S napon belül igényét a törvény rendes útján érvényesíteni, ami azonban a ha-tározat végrehajtását nem gátolja. Minden ilyen esetben az ügy a kir. járásbírószág elé kerül. Az itt követendő eljárást a 72.400/914. I. M. és a 9180/920. M. E. sz. rendeletek szabályozzák.

11. Az Országos Társadalompolitikai Tanács.

A magyar szociálpolitika történetében kétségtelen visszaesést je-lent az a tény, hogy a Magyarországra is súlyosan nehezedő világgaz-gazdasági válság következményeképpen a társadalompolitika irányítá-sának legfőbb központi szervét, a m. kir. népjóléti és munkaügyi mi-nisztériumot 1932. évi jún. 30. napjával meg kellett szüntetni. A meg-szűntetést kimondó 1932:XII. t.-c. a népjóléti és munkaügyi minisz-térium hatáskörébe tartozó ügyeket az egyes minisztériumok ügy-körébe utalta¹⁾ s a társadalompolitikai érdekű tevékenységet a mi-niszterelnök irányítása és vezetése alá helyezte.

A m. kir. miniszterelnök »abból a célból, hogy a társadalom-politikai szempontok a kormányzat és a közigazgatás egész területén állandóan és egységes terv szerint érvényesüljenek«, az idevonatkozó elvi kérdéseket az Országos Társadalompolitikai Tanács meghallga-tásával intézi (4. §).

Az Országos Társadalompolitikai Tanács elnökét és alelnökét öt év tartamára az államfő nevezi ki. A törvény a Tanácsban az ország-gyűlés két házának, az egyes minisztereknek, a tudománynak, a törvé-nyes gazdasági érdekképviseleteknek, valamint a munkaadó és munka-

¹⁾ A 3.600/1932. M. E. sz. rendelet a népjóléti és munkaügyi minisz-térium hatáskörét a miniszterelnökség, a belügy-, pénzügy-, a vallás- és köz-oktatásügyi s a honvédelmi minisztériumok között osztotta meg.

vállaló társadalmi szervezeteknek is képviselőt biztosít. A Tanács szervezetét és feladatkörét pedig külön rendelet szabályozza.

A magyar társadalompolitika kérdéseinek egyöntetű s a felmerülő szükségleteknek is megfelelő szabályozása a miniszterelnökség átfogó irányítása és az Országos Társadalompolitikai Tanács szakszerű közreműködése mellett a m. kir. népjóléti- és munkaügyi minisztérium megszüntetése ellenére is biztosítottak látszik.

12. Magyarország csatlakozása a Nemzetközi Segélynyújtó Egyesüléshez.

A N. M. Sz. tagállamaiban jelentkező szociálpolitikai törvényhozási alkotások, eltekintve a NMA.-nak az egyezménytervezetekkel s a javaslatokkal kapcsolatos rendelkezéseitől, minden ország saját külön elhatározásának az eredményei, akár az egyezménytervezetek ratifikációit, akár pedig a javaslatoknak törvény vagy rendeleti stb. formába történő átültetéseit szemléljük is. A N. M. Sz. által megindított és kezdeményezett nemzetközi szociálpolitika tehát végeredményben egy nemzeti törvényhozási aktust igényel, hogy a tagállamokban élő valósággá váljék. Mindez okszerűen következik a N. M. Szervezet jogi jellegének fejtegetésénél elmondottakból (ld. az I. kötet VII. fejezetét). Ezzel szemben 1927-ben a N. Sz.-nek tagállamai egy központi szervet létesítettek, amely az erőhatalom által okozott, valamint minden általános csapásban az így sújtott nemzetnek nemzetközi segélyezést nyújt. A N. Sz.-nek tagállamai u. i. »Nemzetközi Segélynyújtó Egyesülés«-ben tömörültek a mondott csapások egyetemes leküzdése s a közös segélynyújtás végrehajtása végett. Az Egyesülés célja, az 1927. évi genfi nemzetközi értekezlet által elfogadott egyezmény 2. cikke szerint az, hogy

a) az erőhatalom által okozott csapásokban, amelyeknek kivételes súlyossága meghaladja a sújtott népek "képességeit vagy erőforrásait, a szerencsétlenül járt népességnek első segélyt nyújtson s e végből mindenféle adományt, segélyforrást és gyűjtést egyesítsen,

b) minden általános csapásban egyesítse a segítő szervek tevékenységét s általános módon segítse elő a csapások megelőzésére vonatkozó tanulmányokat és intézkedéseket, végül járjon közbe, hogy minden nép gyakorolja a nemzetközi segélyezést.

Az egyezmény 3. cikke szerint a Nemzetközi Segélynyújtó Egyesülés működését nemzetiségi, faji, társadalmi, politikai vagy felekezeti szempontokra tekintet nélkül gyakorolja.

A Nemzetközi Segélynyújtó Egyesülés tagjai a N. Sz.-nek tagjai,

valamint az egyezményhez külön csatlakozó államok is. Székhelye a N. Sz.-nek mindenkori székhelye. Az Egyesülés 19 cikkből álló külön alapszabályok szerint működik.

Magyarország az 1929. évi XL. törvénycikkkel ratifikálta a Nemzetközi Segélynyújtó Egyesülés tárgyában elfogadott nemzetközi egyezményt, a megerősítő okiratot pedig 1929. ápr. 17-én helyezte letétbe Genfben. Hatályba lépett 1932. dec. 27-én.

A N. Sz.-nek s ezzel együtt az N. M. Sz.-nek tagállamai egy kérdésben, az általános és erőhatalom által okozott csapásoknál nyújtandó első segélyezés ügyében megtalálták a szociális gondoskodás közös alapját egy központi nemzetközi célegyesülés formájában. Ha ezt a kezdetet bizonyos problémákra korlátozottan (munkanélküliség leküzdése, munkások vándorlása, higiéniai szociálpolitika stb.) tovább lehetne folytatni, az ilyen nemzetközi egyesülésekből nemcsak a munkások nagy tömegére, hanem végeredményben az egész emberiségre kihatóan is csak áldás fakadna.

Befejezés.

A N. M. Sz. eddigi tizenöt éves munkásságának eredménye alapján bepillantathatunk a nagy világszervezethez fűződő nemzetközi szociálpolitika előtt álló fejlődés ismeretlen területének nagy részére. Ezt a programot részben maga a N. M. Sz. tűzte maga elé, részben pedig a világgazdasági válság megoldását sürgető törekvések, valamint az utána bekövetkező új gazdaságpolitikai állami és társadalmi berendezések szabják meg. Míg tehát egyik részben az eddigi hagyományokon és utakon, konzervatívizmussal felépülő célkitűzéssel találkozunk, addig a másik oldalon új tartalommal telített, merőben új irányzat mutat rá a szociálpolitika jövő fejlődésére. Mindkét irány részletes vizsgálatánál a tényleges helyzetből kell kiindulnunk, előbbinél a N. M. Sz.-nek eddigi jogalkotásából és elfogadott határozataiból, utóbbinál a jelen gazdasági és szociális, sőt részben politikai helyzetéből, hogy a fejlődés kialakulásához eljuthassunk.

a) *A közel jövőre* vonatkozólag a N. M. Sz. a következő kérdések megoldását tűzte maga elé:

1. Az igazgatótanács 63. ülészakán (1933. okt. 23—25.) az 1934. évi XVIII. és az 1935. évi XIX. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák napirendjébe az alábbi kérdéseket vette fel¹⁾:

a) a XVIII. konferencián a munkaidő megrövidítése, a munkanélküliség esetére szóló biztosítás és segély, az önműködő táblaüveghuták munkásainak pihenő ideje és csapatváltása másodszori, míg a nők rendes napszakon kívüli munkája, a foglalkozási betegségek kártalanítása, végül a rokkantsági, agykori s az elhalt hozzátartozóinak biztosításával kapcsolatos jogviszonyok hatálya az egyik országból a másikba vándorló biztosítottakkal szemben első tárgyalásban szerepelnek, e mellett a közmunkákkal kapcsolatos kérdések is napirendre kerülnek;

b) a XIX. konferencia pedig a fiatalok munkanélküliségének, a bennszülött munkások toborzásának s a díjazott szabadságnak kérdéseivel fog foglalkozni. Ezekon felül esetleg a mezőgazdasági munkások azonos jogviszonyait is megvitatják.

2. Az egyezménytervezetek időszakonkinti átvizsgálásával kapcsolatban az elavult rendelkezések megfelelő reformja.

¹⁾ Internat. Rundschau der Arbeit 1933. nov.-i és dec.-i füzetek (1046, és 1148. lap).

3. Az egyes konferenciákon elfogadott határozatokra vonatkozó szabályozás.

E programmpontokon túlmenőleg, de azokból kiindulva:

az ipari üzemi munkásokkal kapcsolatban már elfogadott szociális szabályozásnak a mezőgazdasági munkásokra s a keresk. tengerészekre vonatkozó kiterjesztése; a házi iparnak a munkásvédelem körébe való bevonása; az üzemi védelem további kiterjesztése személyi és tárgyi vonatkozásban; a munkabérek és a sztrájk-kérdés egyöntetű rendezése, a munkásvándorlásoknak egyelőre kontinentális szabályozása, a színesbőrű munkások szociális védelmének továbbfejlesztése, Hogy ezek a fejlődés fokozatain keresztül a fehérbőrű munkásokkal legalább is megközelítően átlagszínvonalra kerüljenek, végül a hadifogoly munkák lennének a legsürgősebben megoldandó feladatok.

Az 1933. évi XVII. konferencia eredményeiből kiindulva, tovább kellene fejleszteni az aggkori s a rokkantsági biztosításnak hatékonyabb irányú nemzetközi szabályozását, hogy a létminimumot minden olyan elaggott vagy rokkant munkásnak biztosítsa, aki e fogyatkozások miatt új munkaalkalmat már nem szerezhethet¹⁾. Ezzel kapcsolatban az üzemi s a konjunkturális munkanélküliség esetére szóló biztosítás problémái a XVIII. konferencia elé terjesztett egyezménytervezet rendelkezésein túlmenőleg lennének megoldandók, esetleg egy maximumon felüli tőkejövedelem vagy a legmagasabb fixfizetések progresszív megadóztatása terhére is, ami a jövedelem szociális kiegyenlítését nagyban elősegítené.

Mindezek az intézkedések a munkanélküliséget s annak káros szociális kihatásait nagyon enyhítenék. A munkagépek egyeduralmát, ha szükséges, a gépek leállításával s a munkanélküli embertömegek munkába állításával megtörni: az igazi szociálpolitika útja, noha a kapitalizmus érdekei szenvednének alatta. E dilemmában az embermilliók sorsának, megélhetésének és viszonylagos jólétének mindenkor győzedelmeskednie kell az anyag felett.

Azokban az ipari jellegű államokban, amelyekben az intenzívebb mezőgazdasági termelés lehetőségei is fennforognak, az ipari munkáságnak új elhelyezkedési lehetőséget kell biztosítani a munkanélküliek mezőgazdasági telepítése útján. Itt elsősorban is azok jöhetnek tekintetbe, akik a legnormálisabb gazdasági viszonyok mellett is munka nélkül maradnának. Németország már 1931. óta eredményesen kísérletezik ezzel a módszerrel.

¹⁾ A XVII. konferencia erre vonatkozó egyezménytervezeteinek hiteles szövegei még nem állnak rendelkezésre,

A munkanélküliség levezetése társadalmi akciókkal, bármennyire is nemes intenciókból fakadjon, csak ideig-óráig lehet a gazdasági élet hadszínterén eredményes fegyver. Egyetlen hatékony és gyökeres ellenszere a törvényhozás útján történő intézményes és szociális érzéktől áthatott szabályozás lehet. Kizárólag ezúton lehet a munkásság emberhez méltó életfeltételeit tartósan és minden viszonylatnak megfelelően biztosítani.

b) *A távolabbi jövőt* illetően a N. M. Sz. munkaprogramjának és célkitűzésének alkalmazkodnia kell a gyökeres változás előtt álló gazdasági és szociális viszonyokhoz.

1929. óta sűrű felhőként nehezedik a világra a gazdasági válság, amelynek ma is szenvedő tanúi vagyunk. Kétségtelen, hogy ebben jelentékeny része van a liberális gazdasági politikának, amely az ő »laissez faire, laissez aller« elméletével s később ehhez a doktrínához való merev ragaszkodásával a mai egyetemes világgazdasági válság kórokozó bacillusait elültette. A műszaki s a tudományos felfedezések, a gépek állandó szaporodása, a technika fejlődése a gazdasági, társadalmi s a szociális élet összes vonatkozásaiban új problémákat vetnek fel. E ható erők dinamikája elől kitérni nem lehet.

A lényegesen kibővült szociális berendezések a részletekben már nem simulnak a modern élet komplikáltságához, aminthogy természetüknél fogva már nem is alkalmazkodhatnak, hiányzik a harmónia az élet realitása s a szociális vonatkozások közt. Megváltozott a gazdasági élet, sok helyen a politikai kormányforma, új irányt vett a nevelés s mindezek természetszerűleg a családi s a vallási életben is érzetik hatásukat. Míg azonban a gazdasági s a politikai élet üteme gyorsabb és lendületesebb, addig a másik két szociális szervezet, a család s az egyházak, akárcsak az óramutatók, nem tudnak lépést tartani amazokkal. || gazdasági élet lényegesen többet termel, mint amennyi az egyén vagy a család szükséglete, a gyárak gyorsabban vonják meg a munkaalkalmak nagy részét a családtól, semhogy ez az új és adott helyzettel szemben a védekezés módját és eszközeit megtalálná. Az automobil nem csupán a forgalmi eszközöknél, a vasútnál, az előfogatos járműveknél éreztetni hatását, hanem a városok s a községek fejlődésében, a családban, sőt a bűncelekményeknél, tehát az erkölcsben s a szokásokban is. Azáltal, hogy a modern forgalmi eszközök megrövidítik a termelő s a fogyasztó közti távolságokat, s a termelt javak országhatárokon, sőt világrészekeken keresztül is értékesíthetők, a fejlődés szociális kihatásainak a politika s a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokon keresztül a szociális élet centralizációjához kell vezetnie,

Kétségtelen, hogy teljesen új világ kialakulásának előestéjén állunk. A politikai s a gazdasági élet csaknem minden vonatkozása letűnően, hogy helyet adjon olyan berendezéseknek, amelyeken e szinte ^forradalmi jellegű kialakulás felépül.

A politikai vonatkozásokat e helyen nem érintjük, a gazdaságiakat is csak annyiban, amennyiben bizonyos szociális kérdésekkel szoros kapcsolatban állanak. Mert teljesen *a gazdaságpolitika feladata* lesz a termelés s a fogyasztás problémáit megfelelő alkalmas módon összhangba hozni, a termelőket s a fogyasztókat e gazdasági elgondolás keretébe kölcsönös érdekek szerint beállítani s ezzel kapcsolatban a tömeg vásárlóképességét is felfokozni. »A liberális gazdaságpolitika improvizációinak korszaka lezárult — írja *Eckhardt Tibor* dr. a londoni világgazdasági konferencia mérlegét vizsgálva — s helyébe az előrelátó organizációnak kell lépnie, (amikor is) minden állam kénytelen lesz megélhetését önmagára támaszkodva, saját erejéből biztosítani (s ezen keresztül) összefüggő gazdasági területek véd- és dacsövetsége, regionális megállapodásokra való törekvés fogja jellemezni a közeljövőben Európa államainak gazdaságpolitikáját!«.

A tartós gazdasági fellendülés politikája tehát végeredményben a megszabott irányú termelés, kereskedelem és fogyasztás szükségességét, fokozottabban kiegyensúlyozott haladását, esetleg új értékrend kialakulását s ezzel kapcsolatban az értékek megállapításának megfelelő szabályozását, végül szabad verseny helyett e különböző tényezők nemzetközi összhangzásba hozatalát sürgeti.

Ezzel szemben megállapítható, hogy *szociálpolitikai téren* a szociális szabályozás nemzetközi összműködése immár 15 éve élő valóság. A N. M. Sz.-ben tömörült tagállamok alapos gyakorlati érzékükről tettek bizonyosságot, amikor az 1933. évi XVII. konferencián a munkanélküliség leküzdésének egyik ellenszereképpen az ipari üzemekben a 40 órás munkahétre tértek át. E szabályozás egyben a jogalkotások megváltoztatásának rugékonyságát is igazolhatja, amelyeknek a változott szükségletek szerint kell igazodniok, aminthogy a gazdasági depresszió esetleges további elmélyülése a munkaidő további csökkentését is szükségessé teheti²⁾.

E mellett azonban a *legsürgősebb* feladat a munkásosztály anyagi jólétének s ezáltal vásárlóképességének emelése lenne. Statisztikai tény, hogy a halandóság lényegesen nagyobb az alacsonyabb bevétellel rendelkező, kevésbé keresőképes osztályokban, mint megfordítva. A

¹⁾ Külügyi Szemle, 1933., 330. 1.

²⁾ Az 1933. szept. 1-én életbe lépett új amerikai Munka Kódex-ben a gyáripari üzemek s egyéb gépmunkával foglalkozó munkások maximális heti munkaideje már csak 35 óra. (Magyarország, 1933. jan. 19-i szám, 2. 1.).

szociális igazságosság követelménye tehát, hogy a munkásosztályok életszínvonalát legalább is olyan létminimumra felemeljük, amely a halandósági statisztika utalt összefüggéseit kiküszöböli.

A vámhatárokkal körülvelt országokban egyelőre csak jámbor óhaj, hogy a fogyasztást a kivitel fokozásával emelni lehessen. De a felfokozott termelés hatalmas arányai mögött is messzire elmarad a lakosság lassúbb szaporodása, a fogyasztók természetes növekedése nem áll arányban a termelt produktumok mennyiségével. Az egyes országok szociális politikájának egy része itt, a munkásosztály vásárló erejének emelésében kapcsolódik be a gazdasági politikába.

A távolabbi jövőben mindenekelőtt a N. M. Sz.-t, illetve alapkormányát kell az eddig hibásnak vagy hiányosnak bizonyult rendelkezések módosításával megreformálni.

E tekintetben elsősorban az igazgatótanács összetételének, a Szervezet demokratikus jellegének fenntartásával és kidomborításával, olyan reformjára gondolunk, amely a mai privilegizált »ipari nagyhatalmi« rendszer helyett az összes tagállamok részvételét biztosítja az igazgatótanácsban, egy taggal, esetleg váltakozó sorrendben. A mindenkori tagállamok közgyűlési csoportjai által három évenként és személy szerint megválasztott igazgatótanácsi tagok közül évenként kisorsolt 2/3-ad rész adná a rendes, 1/3-ad rész a póttagokat. Minden megválasztott igazgatótanácsi tag tehát két évig rendes, egy évig póttag lenne. Jelenleg 57 taglétszám mellett ez a hármás beosztás minden nehézség nélkül keresztülvihető.

Ez az átszervezés a N. M. Sz. munkájába vetett bizalmat különösen azoknál a tagállamoknál fokozná, amelyek, nyilvánvaló politikai okokból, igazgatótanácsi képviselőhez nem "juthatnak. Ez a reform a Szervezet munkájának is nagyobb nyilvánosságot adna. A már megkísérelt, de nem sikerült átszervezés mindennél meggyőzőbben bizonyítja az igazgatótanács megreformálásának szükségességét.

Szabályozásra szorulna a N. M. Sz. s a "N. Sz. hatáskörének, egyes szervei közötti jogkörének a mainál pontosabb elhatárolása. Így pl. csupán néhány példát említve, nagyobb hatáskört kellene biztosítani a N. M. Sz.-nek a mandátumterületekről beérkezett jelentések feletti tárgyalásoknál, e területek közigazgatásánál, ahol a színesbőrűek munkaviszonyai a szociális problémák egész sorát vetik fel. A N. Sz. kivonta a rabmunkák szabályozását a N. M. Sz. hatásköréből, holott lényegileg oda tartozik. De a jogfejlődés humánus iránya ideutalja a hadifogoly munkák rendezését is, mert a lefegyverzett katona, ha munkára alkalmazzák, már szociális védelemre is rászorul. Ezt a kérdést legmegfelelőbben csakis a N. M. Sz. oldhatja meg.

A nemzetközi élet gazdasági kérdéseinek tanulmányozására, megvitatására s az ezzel kapcsolatos javaslatok és tervek előkészítésére Nemzetközi Gazdasági Intézet lenne felállítandó a N. Sz. s a N. M. Sz. gazdasági szakértőiből. Ennek keretébe tartoznának a N. Sz.-vel kapcsolatos összes nemzetközi gazdasági intézmények s szakszerű munkájában a N. M. Sz. is résztvenne. Egy ilyen intézet szükségét főleg a világgazdasági válság idején érezhettük, amikor az ismételt világgazdasági konferenciák s azok sikertelenségei az átfogó javaslatok hiányát bizonyították.

Ismételten rámutattunk a gazdasági kérdések s a szociális kérdések szoros összefüggéseire. Ez utóbbiak helyes megoldása az előbbieket alapos ismerete nélkül, főleg a végrehajtásnál, szinte lehetetlen feladat. A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet (Institut Internat. d'Agriculture), miként neve is mutatja, ezt a feladatkört nem pótolja.

Végül e szervezeti reformokkal kapcsolatban a NMA. is kiemelendő a Párizs-környéki békeszerződések kereteiből, ahol most, a N. M. Sz. eredményes 15 évének elteltével immár aligha maradhathat meg továbbra is. Semmi szükség annak »kényszerjellegét« fenntartani akkor, amikor az államok önként is csatlakoznának ahhoz. A külön nemzetközi szerződés formájában történő szabályozásnak semmi akadály, amelynek keretében egyes intézkedéseit a változott viszonyoknak megfelelően módosítani lehetne. Így többek között a tagság kérdését is külön kellene választani a N. Sz.-nek tagságától, miután az idő e két tagságot már amúgy is elkülönítette egymástól. A politikai s a szociális szervezeteknek nemzetközi viszonylatban is külön utakon kell járni ok.

E nemzetközi szerződés, amelybe az új Nemzetközi Szociálpolitikai Szervezet alkotmánya, feladata és célkitűzései, valamint az Egyetemes Munkakódex általános irányelvei, továbbá a N. M. Sz. eddigi és ezutáni jogalkotásaiban foglalt s a vonatkozó nemzetközi és az egyes országok jogfejlődése alapján kialakult, valamint helyesnek bizonyult szociálpolitikai alapelvek is belefoglalandók lennének, mint *Nemzetközi Szociálpolitikai Kódex* fogja a jövő ezirányú szabályozását egységesíteni.

Magát a szociális fejlődést pedig a változott viszonyoknak megfelelően kell átalakítani, vagy a kor jelszava szerint »át kell értékelni«. A szociális tanokban, azok elterjesztésében elvitathatatlan nehézség mutatkozik s a mai szociális viszonyok megrögzöttsége sok egészséges reformgondolat keréktörője. Amennyire károsnak bizonyult a mai gazdasági életben a rendszertelen tömegtermelés, annyira elvetendő az a szociális intézkedések, amelyek az individualizmus túlhajtásaiból erednek. Mindkét irányban működésbe kell hozni a féket,

a gazdasági s a szociális féket, mert amúgy is felfokozott sebességgel dübörög az egyetemes szociális gondolat szerelvénye, amely minden kicsinyes eszmét és gondolatot elsöpör.

E szerelvény pedig gazdag rakománnyal jön. A modern kultúra, tudomány, technika, de nem kevésbé a gazdasági élet új irányai olyan vezetést követelnek a kormányoktól, amelyek a szociális politikát a megértés, a segíteni akarás állomásain keresztül vezetik az *óhajtott cél — a szociális állam végcélja felé*, amelynek éppen ezért a maitól lényegesen eltérő szociális megterhelése is lesz. Szociális célokat szolgáló állami berendezések, szakiskolák, hivatalok és alapítványok e pálya mérőföldjelzői, amelyeket méltóan fognak kiegészíteni a szociális kutatás tudományos intézetei. Ez utóbbiak feladata lesz többek között a hivatkozott és ma még statikusnak mondható szociális életbe a viszonyoknak megfelelő rugalmasságot belevinni, vagy legalább is mindezekre rámutatni, hogy az államkormányzat e problémákban felhalmozódott feszítő erőt a kor szellemének megfelelő helyes és igazságos érzékkel ültethesse át a gyakorlati életbe.

Mindezek alapján ideálisnak csakis a társadalmi igazságosságon felépülő szociális állam mondható, amely kormányzati tevékenységének tengelyébe a szociálpolitikai célok minél hatékonyabb megvalósítását állítaná. Ezeken keresztül lehetne az arra rászoruló, főleg alsóbb néprétegek életszínvonalának fokozatos emelésével a társadalmi egyensúly kialakulását elérni. Így a szociális eszmék realizálásával a társadalom értéktelen elemei, »az undermanek« is erkölcsileg megengedhető, sőt óhajtott eszközök alkalmazásával a minimumra apadnának, viszont a nem is távoli jövőben megvalósulhatna a szociális államon s társadalmon belül a lehető legnagyobb számú egyén minél hathatósabb boldogulása.

FÜGGELÉK.

**A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI SZERVEZET
KONFERENCIÁI ÁLTAL ELFOGADOTT EGYEZMÉNY-
TERVEZETEK ÉS JAVASLATOK SZÖVEGE.**

**A prágai nemzetközi szociálpolitikai kongresszus
határozatai.**

A) A washingtoni első konferencia 1919-ben.

I. E g y e z m é n y t e r v e z e t .¹⁾

Az ipari üzemek munkaidejének korlátozása napi nyolc órára és heti negyvennyolc órára.

A Nemzetek Szövetsége Nemzetközi Munkaügyi Szervezetének az Északamerikai Egyesült Államok kormánya által 1919. évi október 29-re Washingtonba egybehívott általános konferenciája,

miután elhatározta, hogy elfogad különböző javaslatokat »a nyolc órai munkanap vagy a negyvennyolc órai munkahét alapelveinek alkalmazására vonatkozólag«, amely kérdés a washingtoni konferencia napirendjének első pontja volt és

miután elhatározta, hogy ezeket a javaslatokat nemzetközi egyezménytervezet formájába foglalja,

elfogadja az alábbi egyezménytervezetet, amelyet az 1919. évi jún. hó 28-án kelt versailles-i és az 1919. évi szept. 10-én kelt saint-germaini szerződésnek²⁾ a munkáról szóló részében foglalt rendelkezések szerint a N. M. Sz. tagjai elé kell terjeszteni.

1. cikk.

Jelen egyezmény értelmében »iparüzemek«-nek kell tekinteni különösen:

a) a bányákat, kőbányákat és a föld kincseinek kiaknázására szolgáló más telepeket;

b) azokat az iparokat, amelyekben termékeket készítenek, átalakítanak, tisztítanak, javítanak, díszítenek, tökéletesbítenek vagy eladásra kikészítenek, vagy amelyekben anyagokat alakítanak át, ideértve a hajók építését, az anyagok lebontásával foglalkozó vállalatokat, továbbá mindennemű motorikus erőnek és villamosságnak előállítását, átalakítását és átvitelét;

c) mindennemű épületeknek és építményeknek építését, újraépítését, karbantartását, javítását, átalakítását vagy lebontását, vasutak, közúti vasutak, kikötők, dokkok, kőgátak, csatornák, behajózási művek, utak, alagutak, hidak, völgyhidak (viaduktok), gyűjtőcsatornák, közönséges

¹⁾ Magyarország részéről az 1933. okt.-ig ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezményeknél a vonatkozó t.-c.-be felvett hivatalos magyar szöveg szerepel (a becikkelyező törvényre való utalással). A többi egyezménytervezet és valamennyi javaslat szerző fordítása a N. M. Hivatal kiadásában „Projets de convention et recommandations — adoptés par la Conférence internationale du Travail au cours de ses sessions“ — „Entwürfe von über-einkommen und Empfehlungen die von der internationalen Arbeitskonferenz angenommen worden sind“ címen megjelent francia és német hivatalos szövegek alapján.

²⁾ Az első konferencia idejében a többi békeszerződés még nem volt hatályban.

levezetőcsatornák, kutak, távíró- és telefonberendezések, villamos berendezések, gázművek, vízművek létesítését és más építési munkákat, továbbá a fentieket megelőző, előkészítési és alpmunkálatokat;

d) személyek és áruk szállítását úton, vasúton, ideértve az áruk kezelését kikötőkben, rakpartokon, lerakodóhelyeken és raktárakban, kivéve a kézi erővel történő szállítást.

A tengereken valamint a belvizeken történő szállításra vonatkozó határozatokat a tengerészek és a belvízi hajósok munkaviszonyainak szabályozásával foglalkozó külön konferencia fogja meghozni.

Minden országban az illetékes hatóság állapítja meg a határvonalat, egyrészt az ipar és a kereskedelem, másrészt az ipar és a földművelés között.

2. cikk.

A köz- vagy magánipari üzemekben vagy azok melléküzemeiben alkalmazott személyek munkaideje a napi nyolc órát és a heti negyvennyolc órát nem haladhatja meg. Ez azonban nem vonatkozik azokra az üzemekre, amelyekben csqán ugyanannak a családnak tagjait foglalkoztatják. Ezenfelül még a következő kivételek is alkalmazást nyernek:

a) A jelen egyezmény határozatai nem vonatkoznak azokra a személyekre, akik a felügyelettel vagy a vezetéssel vannak megbízva vagy bizalmi állást töltenek be;

b) amennyiben törvény, helyi szokás vagy a munkaadó- és a munkásszervezetek (vagy ilyen szervezetek hiányában a munkaadók és a munkások megbízottjai) közti megegyezés értelmében a hétnek egy vagy több napján a munkaidő nyolc óránál kevesebb, úgy az illetékes hatóság rendelkezése vagy az említett szervezetek illetve az érdekelték megbízottjai közti megegyezés folytán a hét többi napján a nyolc órai munkaidő túllépése megengedhető. Az ilyen túllépés azonban a napi egy órát meg nem haladhatja.

c) Szakmáymunka esetében a munkaidő egyes napokon a napi nyolcórát s egyes hetekben a negyvennyolc órát túlhaladhatja; ilyen esetben azonban a háromheti vagy ennél rövidebb munkaidő átlaga a napi nyolc órát és a heti negyvennyolc órát túl nem haladhatja.

3. cikk.

A 2. cikkben meghatározott munkaidő meghosszabbítható, ha üzemszavar következett be vagy ilyen fenyeget, ha a gépeken vagy az üzemi berendezéseken sürgős munkákat kell elvégezni, vagy ha vis major esete forog fenn, azonban csak olyan mértékben, hogy ezáltal a rendes üzem komoly zavarát megszüntessék.

4. cikk.

A 2. cikkben meghatározott munkaidő olyan munkáknál, amelyeknek szakadatlan folyamata a dolog természete szerint munkaváltással kapcsolatos, azzal a feltétellel hosszabbítható meg, hogy a heti átlagos munkaidőnek ötvenhat órát nem szabad meghaladnia. Ez a rendelkezés nem érinti a munkások részére netalán az országos törvény útján hetenkint kijáró pihenőnap pótlásául biztosított szabadnapot.

5. cikk.

Amennyiben a 2. cikknek a munkaidőre vonatkozó rendelkezései kivételesen keresztülvihetetlennek bizonyulnának, tehát csakis ebben az esetben, a munkás- és munkaadószervezetek közti megállapodások alapján a napi munkaidő hosszabb időre megállapított munkaterv alapján szabályozást nyerhet, ha ezeket a megállapodásokat a kormányhatóság — amely elé azok betérjesztendőek — rendelet erejével ruházza fel.

A tervezetben megállapított hetek számára kiszámított átlagos munkaidőnek semmi esetre sem szabad a heti negyvennyolc órát meghaladnia.

6. cikk.

A hatóságoknak módjában áll az egyes iparágakra vagy hivatásokra vonatkozólag rendeleti úton

a) huzamosabb kivételt engedélyezni olyan előkészítő- vagy segédmunkákra, amelyeket szükségszerűleg, az üzemre általában megállapított munkaidőn kívül kell elvégezni, vagy a munkások olyan csoportjára vonatkozólag, amelynek munkája rendszeres megszakításokkal jár;

b) átmeneti kivételeket engedélyezni a munka rendkívüli felhalmozódása esetén.

Ezeket a rendeleteket azonban — ha ilyenek vannak — csupán az érdekelt munkaadó- és munkásszervezetek meghallgatása után lehet kibocsátani. Minden egyes esetre vonatkozólag meg kell határozniok a megengedhető túlóráit legmagasabb számát. A túlórákért pedig legalább is 25%-kal magasabb munkabér jár.

7. cikk.

Minden kormány tartozik a N. M. Hivatalhoz eljuttatni:

a) ama munkák jegyzékét, amelyek a 4. cikk értelmében természetük szerint folytonos üzemben tartást igényelnek;

b) részletes jelentést az 5. cikk érteimében létesült megállapodásokról;

c) részletes jelentését a 6. cikk alapján kibocsátott rendeleteiről, valamint ezek alkalmazásáról.

A N. M. Hivatal évenként jelentést terjeszt elő minderről a N. M. Sz. egyetemes közgyűlésének.

8. cikk.

. Abból a célból, hogy a jelen egyezmény határozatainak végrehajtását megkönnyítsék, minden munkaadó köteles:

a) az üzemben vagy más alkalmas helyen jól látható módon ki függesztés útján vagy más, a kormány által jóváhagyott módon a munkaórák kezdetét és végét, munkaváltásnál pedig az egyes felváltások kezdeti és végét közzétetni. A munkaórákat úgy kell megállapítani, hogy azok a jelen egyezményben megjelölt határokat ne lépjék túl s amennyiben már azokat egyszer közzétették, csakis a kormány által meghatározott módon és körülmények között módosíthatók;

b) a munka közbeni pihenő időt, amely a munkaidőbe nem számítható be, hasonló módon közzétenni;

c) a jelen egyezmény 3. és 6. cikkei alapján teljesített minden túlórárt az országos törvények vagy az illetékes hatóság rendelkezései szerint jegyzékbe foglalni.

Törvénytelen bárkinek is az a) pontban megjelölt munkaórákon túl, valamint a b) pontban meghatározott pihenőidőben történő foglalkoztatása.

9. cikk.

Jelen egyezmény Japánra vonatkozólag a következő módosításokkal és rendelkezésekkel lép életbe:

- a) »Ipari üzemek«-ként jönnek tekintetbe különösen:
 - az 1. cikk a) pontjában felsorolt üzemek;
 - az 1. cikk b) pontjában felsorolt üzemek, amennyiben legalább tíz személyt foglalkoztatnak;
 - az 1. cikk c) pontjában felsorolt üzemek, amennyiben azokat az illetékes hatóság »gyárak«-nak jelöli meg;
 - az 1. cikk d) pontjában felsorolt üzemek, kivéve a személyeknek és tárgyakkal utakon történő szállítását, a tárgyakkal a műréveken, a kirakodóhelyeken, hajógyárakban s a raktárházakban történő forgalmát, úgyszintén a kézi szállítást is;
 és a foglalkoztatott személyek számára való tekintet nélkül mindazok az 1. cikk b) és c) pontjában felsorolt ipari üzemek, amelyeket az illetékes hatóság felette veszélyeseknek vagy az egészségre ártalmasoknak jelöl meg.
- b) A köz- vagy magánipari üzemekben vagy azok melléküzemeiben alkalmazott, legalább tizenöt éves korban levő személyek tényleges munkaideje a heti ötvenhét órát meg nem haladhatja, kivéve a nyersselyemipart, amelynél a legmagasabb munkaidő heti hatvan óra lehet.
- e) A köz- vagy magánipari üzemekben vagy azok melléküzemeiben alkalmazott, tizenöt éves koron aluli, valamint korra való tekintet nélkül mindazon személyek munkaideje, akik napközben bányamunkát végeznek, a heti negyvennyolc órát meg nem haladhatja.
- d) A legnagyobb munkaidő a jelen egyezmény 2.,3.,4. és 5. cikkei értelmében módosítható; azonban az ilyen meghosszabbítás a normális munkahéthez viszonyítva nem lehet nagyobb annál, mint ami a hivatkozott cikkek rendelkezéseiből következik.
- e) Minden munkás részére, kivétel nélkül, hetenkint huszonnégy-órás szakadatlan pihenőidő biztosítandó.
- f) A japán gyári törvénynek az a rendelkezése, hogy az csak olyan üzemekre nyerhet alkalmazást, amelyekben legalább tizenöt személyt foglalkoztatnak, oda módosítandó, hogy a jövőben ez azokra az üzemekre is hatályos lesz amelyekben legalább tíz személyt foglalkoztatnak.
- g) Jelen cikk fenti rendelkezései legkésőbb 1922. július 1-én s a jelen cikk d) pontja által módosított 4. cikk határozmányai legkésőbb 1923. július 1-én lépnek hatályba.

h) A jelen cikk c) pontja szerint tizenötévben megjelölt korhatárt legkésőbb 1925. július 1-én tizenhatévre emelik fel.

10. cikk.

Brit-Indiában a hatvanórás munkahét alapelve mindazokra a munkásokra vonatkozik, akik az indiai kormány végrehajtási körébe tartozó gyári törvényhozás alá eső iparágakban dolgoznak, továbbá a bányamunkákra, úgyszintén a vasúti munkák azon ágaira, amelyeket az illetékes hatóság jelöl ki. Ennek a hatóságnak jogában áll az itt megállapított határ módosítását a jelen egyezmény 6. és 7. cikkében meghatározott rendelkezések figyelembe vételével elrendelni.

Egyebekben a jelen egyezmény rendelkezései nem vonatkoznak Indiára; mindazonáltal az általános konferencia egyik későbbi ülésén a munkaidő további megrövidítését meg kell fontolni.

11. cikk.

Nem vonatkoznak a jelen egyezmény rendelkezései Kínára, Perzsiára és Sziámra sem, mindazonáltal a munkaidő meghatározását ezekben az országokban az általános konferencia egyik későbbi ülésén újból napirendre kell tűzni.

12. cikk.

A jelen egyezménynek a 19. cikkben meghatározott életbeléptetési időpontja Görögországban kitolható, még pedig 1923. júl. 1-re a következő üzemeknél:

1. szénkénegyáraknál,
2. savakat előállító gyáraknál,
3. cserzőiparnál,
4. papírgyáraknál,
5. nyomda iparnál,
6. famegmunkáló iparnál (fűrészeknél),
7. dohányraktáraknál s a dohány feldolgozásával foglalkozó üzemeknél,
8. nappali bányamunkáknál,
9. öntödéknél,
10. mészüzemeknél,
11. festéküzemeknél,
12. üveghutáknál (fúvókra),
13. gázüzemeknél (fűtőkre),
14. áruk fel- és lerakásánál,

és legkésőbb 1924. júl. 1-re a következő ipari üzemeknél:

1. A gépiparban: gépépítészet, pénztárszekrények előállítása, mérlegkészítés, ágyak, szegek, vadászserétek, vas- és bronzöntvények, bádogos munkák, ónozóüzemek, hidraulikus készülékek előállítása;

2. az építőiparnál: mészégetők, cement- és gipszgyárak, téglaegetők, sütőkő-egetők, kőlap- (fedőlemez), agyagedénygyárak, márványművek, föld- és épületmunkák;

3. a szálás szövetiparnál: a szövő- és fonóipar minden ága, a szövetfestészet kivételével;

4. az élelmiszer üzemeknél: gabonamalmok, sütőipar, élesztő-

gyárak, borpincészet, alkohol- és szesz-, olaj-, sör-, jég- és ásványvízgyárak, cukoráru- és csokoládégyárak, kolbász- és konzervgyárak, vágóhidak és mézsáros üzemek;

5. a vegyiparnál: szintetikus színek előállításával foglalkozó gyárak, üveghuták (a fűvők kivételével), terpentinolaj- és borkőgyárak, oxigén és gyógyszerek előállításával foglalkozó gyárak, lenolaj, glicerin- kalciumkarbidgyárak, gázüzemek (a fűtők kivételével);

6. a bőrfeldolgozásnál: cipő- és bőrárúgyárak;

7. a papiros- és nyomdaiparnál: levélboríték-, üzleti könyv-, papírdoboz- és papirzacskógyárak, könyvkötészet, könyomda és cinkográfia;

8. a ruházati iparnál: varrodák és fehérnemű varrodák, vasaló intézetek, ágytakaró-, művirág-, toll- és paszománygyárak, kalap- és ernyőgyárak;

9. a famegmunkáló iparnál: asztalos-, kádáripár, kocsigyártás, bútort- és székggyárak, keretező műhelyek, kefe- és seprűgyárak;

10. az elektromos iparnál: erőművek, elektromos berendezési vállalatok;

11. a szárazföldi szállítványozásnál: vasúti és közúti vasút alkalmazottak, sofförök, kocsisok és kocsivezetők.

13. cikk.

A jelen egyezménynek a 19. cikkben meghatározott életbeléptetési időpontja Romániában 1924. júl. 1-re kitolható.

14. cikk.

Minden ország kormánya jogosítva van háború vagy más olyan esemény bekövetkezése esetén, amely az ország biztonságát veszélyeztet, a jelen egyezményben foglalt határozmányokat hatályon kívül helvezni.

15. cikk.

Ezen egyezmény hivatalos megerősítéseit az 1919. évi jún. hó 28-án kelt versailles-i és az 1919. évi szept. hó 10-én kelt saintgermaini szerződés XIII. része értelmében feljegyzés végett közölni kell a N. Sz.-nek főtítkárával.

16. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely ezt az egyezményt megerősíti, kötelezi magát, hogy azt mindazokra a gyarmataira, birtokaira és fennhatósága alá tartozó területeire is életbelépteti, amelyeknek nincs teljes önkormányzatuk, de

1. kivéve azokat az eseteket, amikor az egyezmény a helyi viszonyok miatt keresztülvihetetlen és

2. fenntartva azokat a módosításokat, amelyek az egyezménynek a helyi viszonyokkal való összeegyeztetéséhez szükségesek.

Ehhez képest minden tag köteles a N. M. H.-lal közölni mindazokra a gyarmataira, birtokaira és fennhatósága alá tartozó területeire vonatkozó elhatározását, amelyeknek nincs teljes önkormányzatuk.

17. cikk.

Mihelyt a N. M. Hivatal két tagja által történt megerősítést a

titkári hivatalnál beiktatták, a N. Sz.-nek főtitkára ezt a tényt a N. M. Sz. valamennyi tagjával közli.

18. cikk.

Jelen egyezménytervezet azon a napon lép hatályba, amelyen a N. Sz.-nek főtitkára ezt a közlést megtette; az csak azokat a tagokat kötelezi, amelyek a megerősítést a titkári hivatalban bejegyeztették. Ezt követően az egyezmény minden más tagra nézve azon a napon lép hatályba, amelyen megerősítését a titkári hivatalban feljegyezték.

19. cikk.

Minden tag, amely ezt az egyezményt megerősíti, kötelezi magát, hogy az egyezmény rendelkezéseit legkésőbb 1921. évi júl. hó 1-i életbe lépteti és a végrehajtáshoz szükséges rendelkezéseket kiadja.

20. cikk.

Minden tag, amely ezt az egyezményt megerősítette, azt attól a naptól számított 10 év eltelte után, amelyen első ízben hatályba lép, a N. Sz.-nek főtitkárához intézett és általa feljegyzendő értesítéssel felmondhatja. A felmondás csak egy évvel a titkári hivatalban történt feljegyzés után lép hatályba.

21. cikk.

A N. M. Hivatal igazgatótanácsa köteles minden 10. évben legalább egyszer a jelen egyezmény végrehajtásáról az általános konferencia elé jelentést beterjeszteni és határozni arról, hogy annak revíziója vagy módosítása a konferencia napirendjére tűzessék-e.

22. cikk.

Ennek az egyezménynek angol és francia szövege egyformán irányadó.

(Hatályba lépett: 1921. jún. 13-án.)

II. E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A munkanélküliség.

(Az 1928:XV. t.-c.-be iktatott törvényes szöveg.)

1. cikk.

Minden tag, amely ezt az egyezményt megerősíti, a N. M. Hivattal lehetőleg rövid időközökben, amelyek a három hónapot meg nem haladhatják, a munkahiányról minden rendelkezésre álló statisztikai vagy más tájékoztatásokat közölni köteles, ideértve azokat a rendelkezéseket, amelyeket a munkahiány leküzdése érdekében kiadott vagy tervez. A tájékoztatásokat, hacsak lehetséges, olyképpen kell összegyűjteni, hogy az azokra vonatkozó jelentés annak az időnek elteltétől számított három hónapon belül kiadható legyen, amelyre a jelentés vonatkozik.

2. cikk.

Minden tag, amely ezt az egyezményt megerősíti, munkaközvetítő hivatalok hálózatát köteles felállítani, amely hivatalok központi hatóság ellenőrzése alatt állnak és ingyen dolgoznak. Az e hivatalok

tevékenységét érintő összes ügyekben véleménynyilvánítás végett bizottságokat kell alakítani, amelyekben a munkaadóknak és munkásoknak képviselve kell lenniök.

Amennyiben ingyenes köz- és magánmunka közvetítő irodák állanak fenn egymás mellett, az országot átfogó terv szerinti összműködésük érdekében rendelkezni kell.

A N. M. Hivatalnak az érdekelt államokkal egyetértve oda kell hatnia, hogy az egyes államok munkaközvetítői tervszerűen összeműködjenek.

3. cikk.

A N. M. Sz. tagjainak, amelyek a jelen egyezményt megerősítik és a munkahiány esetére biztosítást létesítenek, az érdekelt tagok által egyetértően megállapított feltételek mellett rendelkezéseket kell kiadniuk, amelyek állampolgáraiknak, akik más állam területén dolgoznak, a biztosítási szolgáltatások tekintetében egyenlő elbánást biztosítanak.

(Az egyezménytervezet 4—11. cikkei a napi nyolcórás és a heti negyvennyolc órái munkaidő megállapítására vonatkozó egyezménytervezet 15—22. cikkeivel analog rendelkezéseket tartalmaznak, azzal az eltéréssel, hogy a N. Sz.-nek főtitkára három (és nem csupán két) tagállam által történt megerősítést közöl a N. M. Sz. tagjaival. Hatályba lépett 1921. júl. 14-én).

1. Javaslat.

A munkanélküliség.

I.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja tiltsa meg azoknak a munkanyilvántartó helyeknek felállítását, amelyek díjazás ellenében, vagy iparszerűleg szándékoznak működni.

Javasolja továbbá a konferencia, hogy a már működő munkanyilvántartó helyek további tevékenységét kormányhatósági engedélytől tegyék függővé s hogy ezek mielőbbi beszüntetését célzó intézkedéseket tegyenek.

II.

A konferencia a N. M. Sz. tagjainak javasolja, hogy munkáscsoportoknak más országban leendő foglalkoztatás céljaira történő toborzását csakis az érdekelt államok közti kölcsönös megállapodás alapján s minden országban az érdekelt iparág munkaadóinak és munkásainak megkérdezése után engedélyezzék.

III.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja munkanélküliség esetére szóló hatékony biztosítást vezessen be akár államilag megszervezve, akár pedig olyan szervezetek részére nyújtandó állami hozzájárulások útján, amelyeknek alapszabályai a tagok részére munkanélküliség esetére nyújtandó kártalanításról intézkednek.

IV.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja oly-

képpen szabályozza a közmunkák végrehajtását, hogy ezek, a lehetőség szerint, a munkanélküliség ideje alatt s olyan vidéken végeztesse, ahol a munkanélküliség különösen érezhető.

2. Javaslat.

A külföldi munkások azonos bánásmódjának viszonyossága.
A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja biztosítsa — a viszonyosság s az érdekelt országok közti kölcsönös egyetértéssel megállapítandó feltételek alapján — a maga területén foglalkoztatott külföldi munkások s ezek családtagjai részére saját munkásvédelmi törvényhozásának áldásait, valamint a törvényes határok között azt a szervezkedési jogot, amely a belföldi munkás részére meg van állapítva.

III. E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A nőknek szülés előtt és után való foglalkoztatása»
(Az 1928:XXVII. t-c-be iktatott magyar szöveg.)

1. cikk.

A jelen egyezmény alkalmazásánál »ipari üzemeknek« kell tekinteni: (azonos a napi nyolcórás s a heti negyvennyolc órás munkaidő megállapítására vonatkozó I. egyezménytervezet 1. cikkének a)-d) pontjaival).

A jelen egyezmény értelmében kereskedelmi üzemnek kell tekinteni minden helyet, ahol árukat eladnak vagy kereskedést üznek.

Minden országban az illetékes hatóság állapítja meg a határvonalat egyrészt az ipar és kereskedelem, másrészt az ipar és földművelés között.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »nő«-nek kell tekinteni minden nőnemű személyt tekintet nélkül korára és állampolgárságára, valamint arra, férjes-e vagy hajadon; »gyermek«-nek kell tekinteni minden gyermeket, akár törvényes, akár nem.

3. cikk.

Az összes ipari és kereskedelmi, köz- és magánüzemekben vagy azok melléküzemeiben, azok kivételével, amelyekben csak egy- és ugyanazon család tagjai vannak alkalmazva:

a) nőt a szülést követő hat hét alatt nem szabad foglalkoztatni;
b) a nőnek joga van munkáját abbahagyni, ha orvosi bizonyítványt mutat be arról, hogy szülése előreláthatóan hat héten belül be fog következni;

c) az a) és b) bekezdések szerinti távollétének tartamára minden nő segílyt kap, amely elegendő arra, hogy maga és gyermeke jó egészségi viszonyok között tartassék. Ezt a segílyt, amelynek pontos összegét minden államban az illetékes hatóság állapítja meg, vagy közpénzekből kell fizetni, vagy biztosítás útján kell előteremteni. A nőnek ezenfelül joga van ingyenes orvosi és szülésznői kezelésre. Ha az orvos vagy a szülésznő a szülés időpontjának kiszámításában téved, a nőnek ennek ellenére joga van erre a segílyre az orvosi bizonyító ványban feltüntetett időponttól a szülésig.

d) Minden nőnek, aki gyermekét maga szoptatja, a munkaidő alatt a szoptatás céljából két ízben fél-fél órát kell engedni.

4. cikk.

Abban az esetben, ha valamelyik nő munkáját a jelen egyezmény 3. cikke a) és b) pontja értelmében elhagyja, vagy ha attól hosszabb időn át oly betegség folytán marad távol, amelyet orvosi bizonyítvány a terhesség vagy szülés következményeként jelöl meg és amely őt a munka újból megkezdésére képtelenné teszi, a munkaadó neki sem távolléte alatt, sem olyan időre fel nem mondhat, hogy a felmondási határidő távolléte alatt teljék le, feltéve, hogy távolléte az illetékes hatóság által megállapítandó leghosszabb tartamot túl nem haladja.

(Az egyezménytervezet 4—11. cikkei analog rendelkezéseket tartalmaznak a napi nyolcórás és a heti negyvennyolc órás munkaidőre vonatkozó egyezménytervezet 15—22. cikkeivel.

Életbeléptetési időpontja: 1921. jún. 13. napja).

IV. E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A nők éjjeli munkája.

(Az 1928:XXVIII. t.-c.-ben szereplő magyar szöveg).

1. cikk.

Jelen egyezmény alkalmazásánál »ipari üzemek«-nek kell tekinteni: (azonos a napi nyolcórás és a heti negyvennyolc órás munkaidő megállapításáról elfogadott I; egyezménytervezet 1. cikkének a)—c) pontjaival).

Minden államban az illetékes hatóság állapítja meg a határvonalat egyrészt az ipar és kereskedelem, másrészt az ipar és földművelés között.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »éjjel«-nek kell venni azt a legalább tizenegy egymásra következő órányi időszakot, amely az esti tíz órától reggeli öt óráig terjedő időt magában foglalja.

Azokban az államokban, amelyekben az ipari üzemekben alkalmazott nők éjjeli munkája még nincs törvényesen szabályozva, a kormány legfeljebb 3 évi átmeneti időre szólóan elrendelheti, hogy »éjjel« alatt csupán 10 órányi időt kell érteni, amely az este 10 órától reggel öt óráig terjedő időt magában foglalja.

3. cikk.

Nőket korkülönbség nélkül tilos ipari köz- és magánüzemekben vagy azok melléküzemeiben éjjel foglalkoztatni. Ez a rendelkezés nem vonatkozik olyan üzemekre, amelyekben csupán ugyanannak a családnak tagjai vannak foglalkoztatva.

4. cikk.

A 3. cikk nem nyer alkalmazást:

a) az üzemek előre nem látható, időszakonként nem ismétlődő, erőhatalom következtében előálló megszakítása esetében;

b) azokban az esetekben, amelyekben olyan nyersanyagok feldolgozásáról és olyan tárgyak megmunkálásáról van szó, amelyek nagyon gyors romlásnak vannak kitéve, ha az ezekben a nyersanyagokban egyébként elkerülhetetlen veszteség elkerülése érdekében szükséges.

5. cikk.

Indiában és Sziámban a 3. cikk alkalmazását a kormányhatóság felfüggesztheti a nemzeti törvények által megszabott értelemben vett gyárak kivételével. Minden ilyen kivételt be kell jelenteni a N. M. Hivatalnak.

6. cikk.

Az évszakok befolyásának alávetett ipari üzemekben, valamint mindazokban az esetekben, amelyekben rendkívüli körülmények kívánatossá teszik, az éjjelnek a 2. cikkben megállapított időtartama egy év alatt hatvan napon át tíz órára szállítható le.

7. cikk.

Azokban az országokban, amelyekben a nappali munkát az éghajlat különösen nehezíti, az éjjeli időszak rövidebbre szabható annál, amely az előző cikkben meg van állapítva, feltéve, hogy napközben pótlásul megfelelő pihenő időt engedélyeznek.

(Az egyezménytervezet 8—15. cikkei analógok a nyolcórás munkanap és a negyvennyolcórás munkahét megállapítására vonatkozó egyezménytervezet 15—22. cikkeivel.)

Hatályba lépett 1921. jún. 13-án).

3. Javaslat- a lépfene megakadályozása.

A konferencia a N. M. Sz. tagjainak javasolja, hogy a lépfencsiragyanús gyapjúnak fertőtlenítésére mind a termelő országban, mind pedig — amennyiben az nem volna lehetséges — a behozatali ország kirakodó kikötőjében megfelelő intézkedéseket tegyenek.

4. Javaslat

A nőknek s a fiatalok munkásoknak ólommérgezése elleni védelme.

A konferencia a N. M. Sz. tagjainak javasolja, hogy a nők anyasága s a fiatalok testi fejlődése szempontjából veszélyekkel járó bizonyos ipari munkáktól a nőket s a tizenéves éven aluli fiatalokat a következő esetekben tiltsák el:

a) a cink- és ólomérczek átváltoztatására szolgáló kályhák munkálatainál;

b) ólomtartalmú hamu s az ólom ezüsttartalmának kivonására szolgáló feldolgozásnál, kezelésnél vagy kitermelésnél;

c) ólomnak vagy régi cinknek nagyban olvasztásánál;

d) forrasztó-ónok, valamint 10%-nál magasabb óntartalmú öntvények előállításánál;

e) ólommázag, ólomsárga, minium, ólomfehér, narancsszínű minium, ólomszulfát, ólomchromát, vagy ólomszilikát¹⁾ előállításánál;

¹⁾ Porcellánfestésre használt ú. n. petyhüfészték.

f) az elektromos akkumulátorok előállításánál és kijavításánál, a töltőanyag vegyítésénél és mázolásánál;

g) a megnevezett munkák elvégzésére szolgáló munkahelyek tisztogatásánál.

A konferencia ezenfelül azt is javaslatba hozza, hogy olyan munkáknál, amelyeknél ólomvegyületet használnak, a nőknek s a tizen-nyolc éven alóli fiatalokéknak alkalmazását csupán a következő feltételek mellett engedélyezzék:

a) a por és a gőzök nyomban keletkezésükkor szívókészülék által eltávolítandók;

b) a szerszámokat s a munkahelyiségeket tisztán kell tartani;

c) minden ólommérgezés bejelentendő az illetékes hatóságnak s a betegek kártalanítandók;

d) a megjelölt munkákkal foglalkozó személyek rendszeres orvosi vizsgálatban részesítendőek;

e) kielégítő és célszerű öltöző-, mosdó-, valamint étkezőhelyiségek, úgyszintén speciális védőruhák bocsátandók rendelkezésre;

f) ételeket és italokat a munkahelyiségbe bevinni tilos.

A konferencia javasolja továbbá, hogy az. olyan foglalkozási ágaknál, amelyeknél az oldható ólomvegyületeket méregmentes anyagokkal lehet helyettesíteni, ezeknek az oldható ólomvegyületeknek használata szigorúbb rendszabályok alá essék.

Jelen javaslat értelmében oldhatónak nevezhető az ólomvegyület, ha (a fémólmot számítva) súlyának 5%-ánál nagyobb mennyiség a sósavnak egynegyedszázalékos vizes oldatában feloldható.

5 Javaslat.

A nyilvános közegészségügyi szolgálat megszervezése.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja, mihelyt az lehetséges s amennyiben még nem történt volna meg, szervezzen meg nem csupán hatékony ipari felügyeletet, hanem ezenfelül speciális, a munkások egészségének védelmével felruházott nyilvános szolgálatot is, amely a N. M. Hivatallal érintkezésben álljon.

V. Egyezménytervezet.

Az ipart munkákra bocsátható gyermekek legkisebb életkora.

1. cikk.

Jelen egyezmény értelmében »ipari üzemek«-nek különösen a következők tekintendők:

a)—d) lásd a napi nyolcórás stb. munkaidőre vonatkozó egyezménytervezet 1. cikkének a)—d) pontjait.

Egyrésztől az ipar, másrésztől a kereskedelem s a mezőgazdaság közti határvonalat minden országban az illetékes hatóság fogja megvonni.

2. cikk.

Tilos a tizennegyedik életévet még be nem töltött gyermekeket köz- vagy magánipari üzemekben vagy ezek melléküzemeiben alkalmazni vagy dolgoztatni, kivéve azokat az üzemeket, amelyekben csupán ugyanannak a családnak tagjait alkalmazzák.

3. cikk.

A 2. cikk rendelkezései nem nyernek alkalmazást a gyermekek által szakiskolákban végzett munkákra, feltéve, ha ezeket a munkákat a hatóság engedélyezte s azokra felügyel.

4. cikk.

Abból a célból, hogy a jelen egyezményben foglalt határozmányok végrehajtása ellenőrizhető legyen, minden ipari üzem tulajdonosa köteles az alkalmazásában álló valamennyi tizenhat éven aluli személyről jegyzéket vezetni, amelyben a születés éve és napja is feltüntetendő.

5. cikk.

Jelen egyezmény 2. cikke Japánban a következő eltérésekkel alkalmazható:

a) tizenkétéves életkort betöltött gyermekek munkára alkalmazhatók, ha népiskolai oktatásban részesültek;

b) már alkalmazásban levő tizenkettőtől tizennégyéves életkorú gyermekek részére átmeneti intézkedések léptethetők életbe.

A fennálló japán törvénynek azt a rendelkezését, hogy bizonyos könnyű munkákra tizenkétéven aluli gyermekek is alkalmazhatók, meg kell szüntetni.

6. cikk.

A 2. cikk határozmányai Indiában nem nyernek alkalmazást. Ennek dacára tilos a tizenkét éven aluli gyermekeket:

a) motorikus erővel dolgozó olyan gyárakban alkalmazni, amelyek tíz munkásnál többet foglalkoztatnak;

b) bányákban, kőfejtőkben s a föld kincseinek kiaknázását célzó egyéb vállalkozásokban;

c) személyeknek, áruknak és postai küldeményeknek vasúton történő szállításánál, műréveken, kirakodó helyeken és hajógyárakban áruk szállításánál foglalkoztatni, a kézi szállítás kivételével.

(A 7—14. cikkek a szokásos rendelkezések. Azonosak a nyolcórai munkanapra (stb.-re) vonatkozó egyezménytervezet 15—22. cikkeivel. Hatályba lépett 1921. jún. 13-án).

VI. E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A fiatalok éjjeli ipari munkája.

(Törvényes szöveg az 1928:XXVI. t.-c. alapján).

1. cikk.

(Azonos a napi nyolcórai és a heti negyvennyolc órasi munkaidőre vonatkozó I. egyezménytervezet 1. cikkével azzal, hogy ez utóbbinak utolsóelőtti bekezdése itt elmarad.)

2. cikk.

Tizennyolc éven aluli fiatalokat éjjeli ipari köz- és magánüzemekben vagy azok melléküzemeiben foglalkoztatni tilos. Ez a rendelkezés nem vonatkozik azokra az üzemekre, amelyekben csupán egy és ugyanazon családnak tagjait alkalmazzák. Ezenkívül a következő kivételek állnak fenn:

tizenhat éven felüli fiatalok olyan munkáknál, amelyek megszakítást nem tűrnek, éjjel is foglalkoztathatók a következő üzemekben:

a) vas- és acélművekben olyan munkáknál, ahol váltakozó lángjárátú és regenerációs kemencék vannak használatban, továbbá vasbádognak és vassodronynak horganyozásánál (az izzító helyiségek kivételével),

6) üvegyárakban,

c) papírgyárakban,

d) nyerscukorgyárakban,

e) aranyércek tisztításánál és kivonásánál.

3. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »éjjel«-nek kell venni azt a legalább tizenegy egymásra következő órányi időszakot, amely az este tíz órától reggel öt óráig terjedő időt magában foglalja. Kőszén- és barnaszénbányákban fiatalok esti tíz és reggeli öt óra között is dolgozhatnak, ha nekik két munkaszak között rendszerint tizenöt órai, de tizenhárom óránál semmiesetre sem rövidebb pihenőt biztosítanak.

Azokban az államokban, amelyekben az éjjeli munka a pékiparban az összes munkásokra nézve törvénnyel el van tiltva, az esti tíz órától reggel öt óráig terjedő éjjeli pihenő helyett esti kilenc órától reggel négy óráig terjedő pihenőidő állapítható meg.

Azokban a tropikus országokban, ahol a munkát a nap közepe táján bizonyos időre megszüntetik, az éjjeli pihenő tartama tizenegy óránál kevesebb lehet, ha e helyett napközben pótlásul megfelelő pihenőt engednek.

4. cikk.

A 2 és 3. cikk rendelkezései a tizenhat és tizennyolc év közti fiatalok éjjeli munkájára nem nyerne alkalmazást az üzemnek előre nem látható, időszakonként nem ismétlődő, erőhatalom következtében előálló megszakítása esetében.

5. cikk.

A jelen egyezménynek Japánban érvényesítése során a 2. cikk 1925. évi júl. í-ig csak tizenöt éven aluli fiatalokra, ettől a naptól kezdve pedig csak tizenhat éven aluli fiatalokra nyer alkalmazást.

6. cikk.

A jelen egyezménynek Indiában alkalmazása során »ipari üzemek« alatt a gyárakat kell érteni, amint azok fogalmát az indiai gyári törvény megállapítja és a 2. cikk nem nyer alkalmazást tizennyolc éven felüli fiúkra.

7. cikk.

Ha a közérdek különösen súlyos körülmények folytán megkívánja, a közhatóság az éjjeli munka tilalmát a tizenhat és tizennyolc év közti fiatalokra nézve felfüggesztheti.

8—15. cikkek a szokásosak.

“(Hatályba lépett: 1921. jún. 13-án).

6. javaslat.

A fehér (sárga) foszforral való gyújtógyártás eltiltása iránt Bernben, az 1906. évben kötött nemzetközi egyezmény alkalmazásáról.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja, amennyiben az még nem történt volna meg, csatlakozzék a Bernben 1906-ban megkötött s a fehér (sárga) foszforral való gyújtógyártás eltiltására vonatkozó nemzetközi egyezményhez.

VI/a. Az egyezmény hivatalos magyar szövege az 1925:XLIX. t.-c. szerint a következő:

(A szokásos bevezetés után:)

1. A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy országaik területén megtiltják a fehér (sárga) foszfort tartalmazó gyújtók gyártását, bevitelét és forgalomba hozatalát.

2. A szerződő Államok mindegyike gondoskodni köteles az annak biztosítására szükséges közigazgatási rendszabályokról, hogy a jelen egyezmény határozmányai saját területén pontosan végrehajthatassanak.

A Kormányok diplomáciai úton közölni fogják egymással a jelen egyezmény tárgyára vonatkozólag országukban jelenleg vagy a jövőben érvényben levő törvényeket és rendeleteket, valamint az ezen törvények és rendeletek alkalmazására vonatkozó időszaki jelentéseket.

3. A jelen egyezmény határozmányai valamely gyarmatra, birtokra vagy protektorátusra csak abban az esetben lesznek alkalmazhatók, ha annak nevében az anyaország kormánya a svájci Szövetség tanácsot eziránt értesíti.

4. A jelen egyezmény meg fog erősíteni s a megerősítő okiratok legkésőbb .1908. december 31-ig a svájci Szövetség tanácsnál fognak letétetni.

A letételről jegyzőkönyv fog felvételni, amelynek egy-egy megegyező hitelesített másolata diplomáciai úton a szerződő Államok mindegyikének meg fog küldetni.

A jelen egyezmény három évvel a letételről szóló jegyzőkönyv lezárása után lép életbe.

5. Azok az Államok, amelyek a jelen egyezményt nem írták alá, a svájci Szövetség tanácshoz intézett iratban kijelenthetik, hogy ahhoz csatlakoznak és a svájci Szövetség tanács ezt a többi szerződő Állam mindegyikének tudomására fogja hozni.

Az a határidő, amelyet a 4. cikk a jelen egyezmény életbeléptetésére vonatkozólag megállapít, az egyezményt alá nem író Államokkal, valamint a gyarmatokkal, birtokokkal vagy protektorátusokkal szemben azok csatlakozásának bejelentésétől számítandó öt évre terjesztetik ki.

β. A jelen egyezményt sem az aláíró Államok, sem azok az Államok, gyarmatok, birtokok vagy protektorátusok, amelyek ahhoz később csatlakoztak, nem mondhatják fel a megerősítő okiratok letételéről felvett jegyzőkönyv lezárását követő öt évi határidő eltelte előtt.

E határidő eltelte után az egyezmény évről-évre felmondható.

A felmondás csak attól az időponttól számított egy év múlva lép életbe, amelyben azt az érdekelt Kormány, vagy ha gyarmatról, birtokról vagy protektorátusról van szó, az anyaország Kormánya a svájci Szövetség tanáccal írásban közölte; a Szövetség tanács a felmondást a többi szerződő Állam mindegyikének Kormányával haladéktalanul közölni fogja.

B) A génuai második konferencia 1920-ban.

1. (7.) Javaslat.

A halászati munkaidő korlátozása.

A N. Sz. N. M. Sz.-nek Egyetemes Konferenciája, amelyet a N. M. Hivatal igazgatótanácsa 1920. évi jún. hó 15. napjára Genuába hívott egybe, különböző indítványok elfogadását határozta el, amelyek »az elmúlt év novemberében Washingtonban elfogadott s az összes ipari üzemekben a napi munkaidőnek nyolc órára s a heti munkaidőnek negyvennyolc órára történő korlátozását tárgyzó egyezménynek a hajósokra leendő alkalmazására vonatkoznak, a — részletesebb szabályozást fenntartva — belvizeken, hajókon történő szállítást is beleértve, tekintettel a hajóórség számára és elhelyezésére, valamint a fedélzeten uralkodó egészségi állapotokra gyakorolt hatására«, tehát olyan kérdésre vonatkozik, amely a génuai konferencia napirendjének első tárgyaként szerepel s egyben azt is elhatározta, hogy ezeket az indítványokat javaslat formájában hozzák.

A konferencia elfogadja a következő javaslatot, amely a N. M. Sz. tagjai elé terjesztendő annak megvizsgálása végett, hogy törvényhozási vagy más úton, figyelemmel az 1919. jún. 28-i versailles-i, az 1919. szept. 10-i st.-germaini, az 1919. nov. 27-i neuilly-i és az 1920. jún. 4-i trianoni szerződések »munkaügyi« részeinek rendelkezéseire, megvalósíthatók-e.

Tekintettel a békeszerződések ama kijelentéseire, hogy »valamennyi gazdasági közösségnek, amennyiben különleges viszonyaik megengedik, arra kell törekednie, hogy a nyolc órás munkanapot vagy a negyvennyolc órás munkahetet mindenütt bevezessék, ahol azt még nem fogadták el«, a N. M. Sz. javasolja,

hogy a N. M. Sz. mindegyik tagja igyekezzék olyan törvényes rendelkezéseket életbeléptetni, amelyek a halászattal foglalkozó valamennyi személy munkaidejét a mondott értelemben korlátozzák, s különleges rendszabályokat tartalmaznak abból a célból, hogy az egyes országokban a halászat sajátos viszonyaira figyelemmel legyenek. E törvényhozási munkálatok előkészítése végett a kormányok hallgassák meg az érdekelt munkaadók és munkások szakegyesületeit.

2. (8.) Javaslat.

A belhajózási munkaidő korlátozása.

Bevezetés, mint az előző javaslatnál.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia az alábbiakat javasolja:

A felmondás hatálya csak arra az Államra, gyarmatra, birtokra vagy protektorátusra terjed ki, amelynek nevében ezt bejelentették.

Minek hitelül a meghatalmazottak a jelen egyezményt aláírták.

Kelt Bernben, az 1906. évi szeptember hó 26-án, egy példányban, amely a svájci Államszövetség levéltárában marad letéve és amelynek egy-egy meg egyezőnek hitelesített másolata diplomáciai úton a szerződő államok mind-egyikének meg fog küldetni.

I.

A N. M. Sz. minden tagja igyekezzék törvényhozása útján, amennyiben az még nem történt volna meg, a békeszerződésekben foglalt nyilatkozat értelmében¹⁾ a behajózásban alkalmazott személyek munkaidejét korlátozni. Ez a törvényhozás gondoskodjék azoknak a különleges határozmányoknak meghozataláról, amelyek a rendkívüli, minden ország sajátos éghajlati és technikai viszonyaira való tekintettel a behajózás terén szükségesek. Megelőzőleg azonban az érdekelt munkaadó- és munkásszervezetek meghallgatandók.

II.

A N. M. Sz. mindazon tagjai, amelyek mint parti államok a vízi utakat járműveikkel közösen használják, igyekezzenek egymással olyan megállapodásokat létesíteni, hogy mindazon személyek munkaidejét, akik a behajózásban a nevezett vízi utakon alkalmazásban állanak, a hivatkozott nyilatkozat értelmében megrövidítsék. Megelőzőleg azonban az érdekelt munkaadók és munkások szakegyesületei meghallgatandók.

III.

A parti államoknak törvényei és megállapodásai a lehetőség szerint alkalmazkodjanak a munkaidőről szóló s a washingtoni konferencia által elfogadott egyezménytervezet alapelveihez mindazoknak a kivételeknek figyelembevételével, amelyek az érdekelt országok éghajlati vagy esetleges más különleges viszonyai folytán szükségesek.

IV.

A jelen egyezmény alkalmazásánál igyekezzék a N. M. Sz. minden tagja, a munkaadók és a munkások érdekelt hivatásos szervezeteinek meghallgatása után, saját országára vonatkozólag a behajózás s a tengeri hajózás közti határvonalat megvonni s az általa választott elhatárolásról a N. M. Hivatalt értesíteni.

V.

A N. M. Sz. minden tagja értesítse a N. M. Hivatalt a génuai konferenciát követő két éven belül a jelen javaslat végrehajtására vonatkozó intézkedéseiről.

3. (9.) Javaslat.

*Az egyes országok tengerészeire vonatkozó rendszabályok
egybefoglalása.*

Az egyetemes konferencia javaslata a következő: Abból a célból, hogy a saját, valamint az idegen zászlók alatt futó, a világ összes hajóinak fedélzetén alkalmazott hajósok a maguk jogairól és kötelességeiről valamennyi állam törvényszövegének tiszta és tervszerű közlése útján minél jobb áttekintést nyerhessenek és abból a célból, hogy a tengerészekre vonatkozó nemzetközi rendtartás megalkotását előmozdítsa és megkönnyítse,

¹⁾ Lel. az előbbi javaslat utolsó előtti bekezdését.

a N. M. Sz. minden tagja foglalja egységes tengerészeti rendtartás keretébe mindazokat a törvényeket és rendeleteket, amelyek a tengerészekre vonatkoznak.

I. (VII.) Egyezménytervezet.

A tengeri munkára bocsátható gyermekek legkisebb életkora.

(Az 1928:XVI. t.-c.-be felvett hivatalos szöveg).

1. cikk.

A jelen szerződés értelmében a »hajó« kifejezés alatt érteni kell minden csónakot, hajót vagy más járművet, amelyet a tengeri hajózásnál használnak, tekintet nélkül arra, hogy köz- vagy magántulajdonban vannak-e; a hadihajók nem esnek e megjelölés alá.

2. cikk.

A tizennégy éven aluli gyermekek hajókon munkára nem alkalmazhatók; ez a rendelkezés nem vonatkozik olyan hajókra, amelyeken csupán egy és ugyanazon család tagjai vannak alkalmazva.

3. cikk.

A 2. cikknek rendelkezései nem vonatkoznak a gyermekeknek az iskolahajókon végzett munkájára, feltéve, hogy ezt a munkát a közhatalóság megengedte és arra felügyel.

4. cikk.

Abból a célból, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek végrehajtása ellenőrizhető legyen, minden kapitány vagy hajóvezető a hajón foglalkoztatott összes 16 éven aluli személyekről a születés évének és napjának feltüntetésével jegyzéket vezetni, vagy őket a legénységi jegyzékben külön megjelölni köteles.

5—12. cikkek

(lényegileg azonosak az I. egyezménytervezet 15—22. cikkeivel.

Életbelépésének időpontja: 1921. szept. 27.)

4. (10.) Javaslat.

A tengerészek munkanélkülisége esetére szóló biztosítás. Az egyetemes konferencia a következőket javasolja: Abból a célból, hogy a Washingtonban 1919. nov. 18-án 3. szám alatt elfogadott s a munkanélküliségre vonatkozó javaslat rendelkezései a tengerészekre is alkalmazhatók legyenek, a N. M. Sz. minden tagja szervezze meg a tengerészeknél hajótörés vagy más okból bekövetkező munkanélküliség esetére szóló biztosításnak hatékony rendszerét, akár állami berendezkedés, akár pedig az egyesületnek juttatandó állami hozzájárulás révén; ezek az intézmények alapszabályaik folytán munkanélküliség esetén folyósítsanak segélyeket tagjaik számára.

II. (VIII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

Kártalanítás a hajótörés következtében beállott munkanélküliség esetében.

1. cikk.

A jelen egyezmény értelmében a »tengerész« kifejezés mindazokat a személyeket magában foglalja, akiket tengeri utakra használt hajók fedélzetén alkalmaznak.

A jelen egyezmény értelmében a »hajó« kifejezés mindazokat a hajókat és ladikokat — bármilyen rendszerűek is legyenek — magában foglalja, amelyeket a tengeri hajózásnál használnak s akár köz-, akár pedig magántulajdonban állnak; a hadihajók nem tartoznak ide.

2. cikk.

Ha valamely hajó hajótörés következtében megsemmisül, a hajó tulajdonosa, vagy az a személy, akivel a tengerész a hajófedélzeten történt alkalmazásáról szerződést kötött, tartozik az összes, e hajón alkalmazott tengerészeknek a hajótörés s a hajó megsemmisülése következtében bekövetkezett munkanélküliségéért kártérítést nyújtani.

Ez a kártérítés a tengerész munkanélküliségének minden egyes napjára jár, még pedig a szerződés értelmében megállapított bér összegében. Mindazonáltal egy-egy tengerész részére a jelen egyezmény alapján juttatandó kártérítés teljes összegét a havibér kétszeres összegére lehet korlátozni.

3. cikk.

Ezek a kártérítési igények ugyanazokat a kedvezményeket élvezik, mint a szolgálat folytán kiérdemelt bérigények.

4—11. c i k k e k

(azonosak a washingtoni konferencia I. egyezménytervezetének 15—22. cikkeivel.

Életbelépésének időpontja: 1923. márc. 16.).

III. (IX.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A tengerészek állasközvetítése.

1. cikk.

A jelen egyezmény értelmében a »hajóslegény« kifejezés mindazokat a személyeket magában foglalja, akik a tengeri utakra használt hajók fedélzetén mint őrszemélyzet alkalmazásban állnak, a tisztek kivételével.

2. cikk.

A hajóslegények munkaközvetítésével egyes személyek, egyesületek vagy intézetek iparszerűleg nem foglalkozhatnak. Éppen úgy tilos bármely személynek, egyesületnek vagy intézetnek a tengerésztől a közvetítésért díjat elfogadnia.

Az egyes államok törvényeinek a jelen cikk rendelkezéseinek mindennemű áthágását büntetéssel kell sújtaniok.

3. cikk.

A 2. cikkben foglalt rendelkezésektől eltérőleg azok a személyek, egyesületek vagy intézetek, amelyek jelenleg állasközvetítéssel iparszerűleg foglalkoznak, ezen iparukat hatósági jóváhagyással egyelőre tovább folytathatják, amennyiben tevékenységük olyan hatósági felügyelet alatt áll, amely az összes érdekeltek jogait megóvja.

Minden tag, amely a jelen egyezményt ratifikálja, a tengerészek iparszerű állasközvetítésének mielőbbi megszüntetése végett szükséges összes intézkedések megtételére is kötelezi magát.

4. cikk.

Minden tag, amely a jelen egyezményt ratifikálja, gondoskodni tartozik arról, hogy a hajóslegények érdekében a díjtalan állasközvetítésnek hatékony és célszerű rendszerét megszervezze és fenntartsa.

Ez az intézmény megszervezhető és fenntartható:

1. a hajótulajdonosok s a tengerészek irányadó hivatásos szervezetei révén, amelyek valamely központi hatóság felügyelete mellett fejtik ki tevékenységüket, vagy

2. ilyen összműködés hiányában magának az államnak a révén. Az ilyen munkaközvetítő helyek vezetését olyan személyekre kell bízni, akiknek a tengerhajózásban gyakorlati tapasztalataik vannak. Amennyiben többféle munkaközvetítő intézet áll fenn, úgy egységes s az egész országra kiterjedő terv alapján ezek összműködését kell elrendelni.

5. cikk.

A hajótulajdonosok s a tengerészek egyenlő számú képviselőiből bizottságok alakítandók, amelyeknek véleménye a munkaközvetítő helyek összes tevékenységét felölelő kérdésekben kikérendő.

Ettől eltekintve az államok kormányai ezeknek a bizottságoknak hatáskörét szabályozhatják. Ez különösen a bizottságoknak arra a jogára vonatkozik, hogy elnöküket nem kötelesek saját tagjaik sorából választani, úgyszintén az állami felügyelet mértékére és végül azon személyek közreműködésére is (vonatkozik), akik a hajóslegények jóléte érdekében fejtenek ki tevékenységet.

6. cikk.

A munkaközvetítés alkalmával a hajóslegény részére biztosítani kell azt a jogot, hogy hajóját, a hajótulajdonos részére pedig azt a jogot, hogy hajólegénységét megválaszthassa.

7. cikk.

A tengerészek bérszerződéseinek az összes érdekeltek számára szükséges biztosítékokat magukban kell foglalniok. A hajóslegénynek a szerződés megvizsgálását annak aláírása előtt és után alkalmas módon lehetővé kell tenni.

8. cikk.

Minden tagnak, amely a jelen egyezményt ratifikálja, gondoskodnia kell arról, hogy a tengerészek munkaközvetítése érdekében az

egyezményben rendszeresített intézményeket, amennyiben szükséges, közhivatalok segítségével is, mindazon államok hajóslegényeinek hozzáférhetőkké tegye, amelyek az egyezményt ratifikálják s amelyekben a munkafeltételek hozzávetőlegesen azonosak.

9. cikk.

Minden állam maga határozza meg, hogy a jelen egyezménynek megfelelő intézkedéseket kíván-e a tengerésztsztekre, a fedélzeti s a gépészszoigálatra is életbe léptetni.

10. cikk.

Minden tag, amely a jelen egyezményt ratifikálja, köteles a N. M. Hivatal részére a hajóslegények munkanéiküiségére vonatkozó, valamint a tengerészek érdekében folytatott munkaközvetítő tevékenységéről szóló s rendelkezésére álló összes statisztikai s egyéb felvilágosításokat megadni.

Az egyes államokban a tengerészek javára létesített munkaközvetítő szervekkel a tervszerű összműködés fenntartása, egyetértésben a kormányokkal s minden ország érdekelt hivatásos szervezeteivel — az Állandó Nemzetközi Munkaügyi Hivatal hatáskörébe tartozik.

11—18. cikkek

(lényegileg azonosak az I. Egyezménytervezet 15—22. cikkeivel.
Hatályba lépett 1921. nov. 23-án).

C) A harmadik konferencia Genfben 1921-ben.

1. (11.) Javaslat.

A munkanéiküiség megakadályozására vonatkozó rendelkezések a mezőgazdaságban.

A szokásos bevezetés után

I.

Tekintettel arra, hogy Washingtonban, a munkanéiküiségről hozott egyezménytervezet és javaslatok lényegileg a mezőgazdasági munkanéiküiségre is vonatkoznak és méltányolva a mezőgazdaságban előálló munkanéiküiség sajátosságát, a N. M. Sz. közgyűlése javasolja, hogy:

a N. M. Sz. minden tagja igyekezzék az ország általános gazdasági és különleges mezőgazdasági viszonyait figyelembe véve a mezőgazdasági munkások munkanéiküiségének megakadályozására vagy csökkentésére alkalmas intézkedéseket fogantatosítani s a kérdést főleg abból a szempontból vizsgálat tárgyává tenni, hogy mennyiben volna célszerű:

1. a legújabb technikai eljárásokat abból a célból bevezetni, hogy a jelenleg művelés alatt nem álló vagy csak részben megművelt talaj termékennyé tétessék, úgyhogy ezeknek az intézkedéseknek fogantatosítása után megfelelő hozadékot is hozzon;

2. javított megművelési eljárást alkalmazni és a talaj intenzívebb kihasználását elősegíteni;

3. a tanyarendszer kiépítését előmozdítani;
4. a munkanélküli mezőgazdasági munkásoknak alkalmi munkáknál történő foglalkoztatását közlekedési könnyítések útján lehetővé tenni;
5. olyan másnemű mellékiparok és munkák kialakulását megkönnyíteni, amelyekben a mezőgazdasági munkások az idénymunkanélküliség tartama alatt foglalkoztathatók; e mellett azonban történjék aziránt is gondoskodás, hogy ez a munka megfelelő feltételek mellett végeztessék;
6. olyan intézkedéseket életbeléptetni, amelyek mezőgazdasági munkások részére alakított szövetkezetek révén a föld s a talaj megművelését, megvételét vagy kibérlését megkönnyítik s ebből a célból a mezőgazdasági hitelt olyan mezőgazdasági munkásszövetkezetek részére előmozdítani, amelyeknek a mezőgazdasági üzemek fejlesztése a céljuk.

II.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja szabályszerűen értesítse a N. M. Hivatalt a jelen javaslat végrehajtására hozott intézkedéseiről.

2. (12.) Javaslat.

A mezőgazdaságban alkalmazott női bér munkások szülés előtti és utáni védelme.

A N. M. Sz. konferenciája javasolja, hogy:

a N. M. Sz. minden tagja törekedjék a mezőgazdasági üzemekben alkalmazott női bér munkások szülése előtti és utáni idejére hasonló védelmet biztosítani, ahogyan ezt a washingtoni nemzetközi munkaügyi konferencián elfogadott egyezménytervezet a kereskedelemben s az iparban alkalmazott női munkások részére elhatározta. Ennek keretén belül szabályozandó lesz a szülés előtti és utáni bizonyos időben a munkától való elmaradás joga, valamint az is, hogy erre az időre akár közpénzekből, akár pedig biztosítás útján támogatásra legyen igénye.

3. (13.) Javaslat.

A mezőgazdasági munkásnők éjjeli munkájának védelme.

A N. M. Sz. konferenciája javasolja, hogy:

a N. M. Sz. minden tagja törekedjék a mezőgazdaságban alkalmazott női bér munkások éjjeli munkaidejét olyképpen szabályozni, hogy testalkatuk szükségleteinek és természetének megfelelő pihenő idő biztosítottassék, amely legalább kilenc, ha lehet egymásután következő órából álljon.

I. (X.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A mezőgazdasági munkára alkalmazható gyermekek legkisebb életkora.

(Az 1927:11. t.-c.-be iktatott hivatalos magyar szöveg).

1. cikk.

14 éven aluli gyermekek köz- és magángazdaságokban és ezek melléküzemeiben csak az iskola látogatására megszabott időn túl al-

kalmazhatók munkára és amennyiben alkalmaztatnak, ez a munka őket tanulmányaik végzésében hátrányosan nem befolyásolhatja.

2. cikk.

Hivatásra leendő előkészítés céljából a tanítási időszakok és órák úgy szabályozhatók, hogy lehetővé tétessék gyermekeknek könnyű mezőgazdasági munkáknál és különösen könnyebb aratási munkálatoknál való alkalmazása. E mellett azonban az iskolalátogatási időtartam évi nyolc hónál kevesebb nem lehet.

3. cikk.

Az 1. pont rendelkezései nem vonatkoznak a gyermekek által a szakiskolákban végzett munkákra, föltéve, hogy ezek a munkák a hatóság által jóváhagyattak és ellenőriztetnek.

4—11. cikkek

(záradékok és életbeléptetési rendelkezések.

Hatályba lépett: 1923. aug. 31-én).

4. (14) Javaslat.

A gyermekek s a fiatalkorúak éjjeli munkája a mezőgazdaságban.

I.

A N. M. Sz. minden tagja törekedjék a mezőgazdasági üzemekben alkalmazott tizennégy éven aluli gyermekek éjjeli munkáját olyképpen szabályozni, hogy részükre testalkatuk szükségleteinek és természetének megfelelő s legalább tíz egymásután következő órából álló pihenő idő biztosíttassék.

II.

A N. M. Sz. minden tagja törekedjék a mezőgazdasági üzemekben alkalmazott tizennégy és tizennyolc év közötti fiatalkorúak éjjeli munkáját olyképpen szabályozni, hogy részükre testalkatuk szükségleteinek és természetének megfelelő s legalább kilenc egymás után következő órából álló pihenő idő biztosíttassék.

5. (15.) Javaslat.

A mezőgazdasági szakoktatás fejlesztése.

A N. M. Sz. konferenciája javasolja, hogy:

a N. M. Sz. minden tagja törekedjék a mezőgazdasági szakoktatás elősegítésére s arra, hogy az oktatásban való részvétét elsősorban a mezőgazdasági bérmunkások részére ugyanazon feltételek mellett biztosítsa, mint ahogyan ez a mezőgazdaságban alkalmazott minden más személy részére történik;

a N. M. Sz. minden tagja szabályszerűen s lehetőleg kimerítően értesítse a N. M. Hivatalt a mezőgazdasági szakoktatás előmozdítására hozott törvények végrehajtásáról, valamint az e cél elérésére használt eszközökről és foganatosított intézkedésekről.

6. (16.) Javaslat.

A mezőgazdasági munkások elszállásolásának feltételei.

I.

A N. M. Sz. minden tagja igyekezzék, amennyiben még nem tör-

tént volna meg, törvényhozási vagy egyéb intézkedéssel a mezőgazdasági munkások elszállásolásának feltételeit az éghajlati, vagy az ország mezőgazdasági munkájára befolyással bíró más körülmények figyelembevételével szabályozni. Ezt megelőzőleg azonban meghallgatók a munkások s a munkások szakegyesületei, amennyiben ilyenek vannak.

II.

Ezek a rendszabályok vonatkoznak mindazokra a helyiségekre, amelyeket a munkaadók a munkások elszállásolása céljából rendelkezésre bocsátanak, tekintet nélkül arra, hogy a munkásokat egyenkint, csoportosan vagy pedig családonkint helyezik-e el s hogy ezek a helyiségek a munkaadó házában vagy olyan épületekben vannak, amelyeket a munkaadó a munkásoknak utalt ki.

III.

Ezeknek a rendszabályoknak a következő rendelkezéseket kell tartalmazniuk:

a) amennyiben az éghajlati viszonyok a fűtést nem teszik feleslegessé, a munkások családjai, a munkáscsoportok vagy az egyes munkás részére kijelölt lakásoknak fűthető helyiségekkel kell rendelkezniük;

b) a munkáscsoportok elszállásolására szolgáló helyiségeknek minden lakó számára külön ágygal s olyképpen kell berendezve és elhelyezve lenniök, hogy a munkások részére testük tisztántartását megkönnyítsék. Mindkét nembeli munkás részére elkülönített helyiségekről kell gondoskodni. Családok elhelyezésénél pedig különös gond fordítandó a gyermekekre.

ej Istállókat és nyílt színeket nem lehet munkások hálólhelyeül felhasználni.

IV.

A N. M. Sz. minden tagja törekedjék ezeknek a rendszabályoknak végrehajtását megfelelő intézkedésekkel biztosítani.

11. (XI.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A mezőgazdasági munkások egyesülési és szervezkedési joga.

A szokásos bevezetés után:

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy a mezőgazdaságban alkalmazott minden személy részére ugyanazt az egyesülési és szervezkedési jogot biztosítja, mint az ipari munkásoknak s minden törvényes vagy egyéb rendelkezést hatályon kívül helyez, amely a mezőgazdasági munkásoknak ezt a jogát korlátozza.

2—9. c i k k e k

(a záradékok s az életbeléptetést rendelkezések.

Hatályba lépett: 1923. máj. 11-én),

III (XII) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

Kártalanítás mezőgazdasági üzemi baleset esetében.

Bevezetés stb.

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy törvényeit és rendeleteit, amelyek a munka következtében vagy a közben balesetet szenvedett munkások kártérítésére vonatkoznak, valamennyi mezőgazdasági bér munkásra is kiterjeszti.

2—9. c i k k e k

(záradékok, életbeléptetés.)

Hatályba lépett: 1923. febr. 26-án).

7. (17.) Javaslat.

Szociális biztosítás a mezőgazdaságban.

A N. M. Sz. konferenciája javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja terjessze ki az ipari s a kereskedelmi munkások betegségi, rokkantsági, agykori vagy más hasonló szociális kockázatból eredő biztosítására vonatkozó törvényhozási intézkedéseit megfelelő módon a mezőgazdasági bér munkásokra is.

IV. (XIII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

Az ólomfehér használata a mázolásoknál.

Bevezetés stb.

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy — a 2. cikkben megjelölt kivételektől eltekintve — megtiltja az épületek belsejének festésénél az ólomfehér, az ólomszulfát vagy olyan gyártmányok használatát, amelyek ezeket a festékanyagokat tartalmazzák. Kivételt képeznek a pályaudvarok s az ipartelepek, ha az illetékes hatóságok a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek meghallgatása után kijelentették, hogy ezek festéséhez az ólomfehér, ólomszulfát vagy olyan gyártmány felhasználása szükséges, amely ezeket az anyagokat tartalmazza.

Mindazonáltal megengedhető a fehér festék használata, ha az, fém-ólomra átszámítva legfeljebb 2% ólmot tartalmaz.

2. cikk.

Az 1. cikkben foglalt rendelkezések sem a mű- és díszfestészetre, sem a lécsel segítségével vagy a nélkül végzendő vonalhúzásokra nem alkalmazhatók.

Minden kormány maga határolja el a festőmunkák különféle fajtáit s maga szabályozza az ólomfehér, ólomszulfát s mindazon gyártmányoknak használatát, amelyek ezeket a festékanyagokat tartalmazzák, az első bekezdésben megjelölt munkálatok kivételénél a jelen egyezmény 5., 6. és 7. cikkeiben foglalt rendelkezésekkel egybehangzóan.

3. cikk.

Tilos 18. éven aluli fiatalkorúakat és nőket olyan ipari festészeti munkálatoknál alkalmazni, amelyeknél ólomfehért, ólomszulfátot vagy ezen festékanyagokat tartalmazó gyártmányokat használnak.

A munkaadók s a munkások szakegyesületeinek meghallgatása után jogában áll az illetékes hatóságoknak a festőtanoncok foglalkoztatását, hivatásukban leendő kiképzés végett, az első bekezdésben eltiltott munkáknál is engedélyezni.

4. cikk.

Az 1. és 3. cikkben megjelölt tilalmak a harmadik N. M. Sz. Konferencia befejezését követő hat év múlva lépnek életbe.

5. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy az ólomfehér, ólomszulfát s mindazon gyártmányok használatát, amelyek ezeket a festékanyagokat tartalmazzák, — s amennyiben használatuk nincs eltiltva — a következő elvek alapján fogja szabályozni:

I. a) Az ólomfehért, ólomszulfátot s mindazokat a gyártmányokat, amelyek ezeket a festékanyagokat tartalmazzák, a festőmunkáknál csakis pépalakban vagy mint elkészített festékeket szabad felhasználni.

b) Intézkedni kell aziránt, hogy a festéknek a permetező (spriccoló) eljárás folyamán történő használatából veszélyek ne keletkezzenek.

c) Amennyiben lehetséges, arról is intézkedni kell, hogy a lesúrolás vagy a levakarás folytán keletkezett porból veszélyek ne származzanak.

II. a) Aziránt is megfelelő rendszabályokat kell életbe léptetni, hogy a festőmunkások munkaközben s annak befejeztével megmosakodhassanak.

b) A festőmunkásoknak a munka egész tartama alatt munkaruhát kell viselniök.

c) Megfelelő intézkedésekkel arról is gondoskodni kell, hogy a festőmunkásoknak munkája közben levett ruhája ne piszkolódhassék be a festőmunkánál használt anyaggal.

III. a) Minden kétségtelen avagy csak feltételezhető ólommérgezést be kell jelenteni s az illetékes hatóság részéről kijelölt orvos által megvizsgáltatni.

b) Az illetékes hatóság, amennyiben azt szükségesnek tartja, a munkások orvosi megvizsgálását is kívánhatja.

IV. A festőmunkásoknak a festőiparban szem előtt tartandó, különös higiéniai óvintézkedéseket tartalmazó figyelmeztető lapot kell kiképesíteni.

6. cikk.

Az előbbi cikkekben foglalt határozatok megtartásának biztosítása végett az illetékes hatóságok kötelesek, a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek meghallgatása után, a vonatkozó összes rendszabályokat életbe léptetni.

7. cikk.

A festőmunkások között előforduló ólommérgezési esetekről statisztikai kimutatások készítendőek és pedig

a) a megbetegedésekről, az ólommérgezési esetekről beérkezett összes jelentések és kivizsgálások alapján;

b) a halálesetekről az állam hivatalos statisztikai szolgálati eljárásának befejeztével.

8—15. cikkek

(szokásos befejezési záradék.

Hatályba lépett: 1923. augusztus 31-én).

V. (XIV.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A hetenkinti pihenőnap az ipari üzemekben.

Bevezetés stb.

1. cikk.

Jelen egyezmény értelmében »ipari üzemeknek« főleg a következők tekintendők:

a)—d) azonos a washingtoni I. egyezménytervezet 1. cikkének a)—d) alatti felsorolásával.

Ennek a felsorolásnak hatálya, a kivételektől eltekintve, kiterjed azokra az országokra is, amelyeket az ipari üzemekre vonatkozó napi munkaidőnek nyolc órára s a heti munkaidőnek 48 órára leendő korlátozásáról elfogadott washingtoni egyezménytervezet felsorol, amennyiben ezek a jelen egyezményre is alkalmazhatók.

Minden tagállamnak jogában áll az előző felsorolás kiegészítése végett, ha ez szükségesnek mutatkoznék, egyrészt az ipar, másrészt a kereskedelem s a mezőgazdaság közti határvonalat megállapítani.

2. cikk.

Minden köz- vagy magánipari üzemben, vagy azok melléküzemeiben alkalmazott személy részére, a következő cikkekben felsorolt kivételektől eltekintve, hétnapi időközönként legalább huszonnégyszer, egymás után következő órából álló pihenő időt kell engedélyezni.

Amennyiben lehetséges, ezt a pihenő időt az üzemben alkalmazott egész személyzet ugyanegy időben vegye igénybe.

Ezt a pihenő napot, ha lehetséges, olyképp kell megállapítani, hogy az, a már eredeténél fogva vagy az ország s a vidék szokása szerint is, pihenésre szánt napra essék.

3. cikk.

Minden tagnak jogában áll a 2. cikk rendelkezése alól olyan ipari üzemekben alkalmazott személyeket kivonni, amelyekben kizárólag ugyanannak a családnak tagjait foglalkoztatják.

4. cikk.

Minden tag teljes vagy részleges kivételeket engedélyezhet a 2. cikk hatálya alól (a pihenő idő megszüntetésének vagy megrövidítésének kivételével). Tegye ezt egyrészt az emberiesség, másrészt a gazdaságosság követelményeinek méltányos megfontolásával. Amennyiben a munkaadóknak vagy a munkásoknak szakegyesületei vannak, úgy azok is meghallgatandók.

Ez a meghallgatás azonban elmaradhat a törvényesen megállapított kivételek eseteiben.

5. cikk.

Amennyiben lehetséges, minden tag határozza meg a 4. cikkben engedélyezett megszüntetés vagy megrövidítés esetére a pótpihenő időt, feltéve, ha megegyezés vagy helyi szokás alapján ilyen pihenő napokat már eleve meghatároztak.

6. cikk.

Minden tagnak kötelessége a jelen egyezmény 3. és 4. cikke alapján engedélyezett kivételeket jegyzékbe foglalni s azt a N. M. Hivatalnak beküldeni. A kimutatásban a későbbi időben előálló változásokat minden két évben közölni kell.

Erre vonatkozólag a N. M. Hivatal a N. M. Sz. közgyűlése elé jelentést terjeszt elő.

7. cikk.

Abból a célból, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek végrehajtását megkönnyítsék, minden munkaadónak, üzem- vagy üzletvezetőnek kötelessége:

a) a heti pihenő időnek az egész személyzet részére egyidejű engedélyezése esetében a közös pihenő idő napját és óráját az üzemben vagy más alkalmas helyiségben láthatóan kifüggeszteni vagy a kormány által jóváhagyott módon közhírré tenni;

b) ha pedig a pihenő időt nem egy időben engedélyezik, azokat a munkásokat vagy alkalmazottakat, akiknek pihenő idejét külön szabályozták, egy törvényes vagy hatósági rendelkezés alapján szerkesztett jegyzékben névszerint fel kell sorolni s a pihenő idő szabályozásának módját is feltüntetni.

8—15. cikkek

(záradékok.)

Hatályba lépett 1923. jún. 19-én).

8. (18.) Javaslat.

A hetenkinti pihenő nap a kereskedelmi üzemekben.

A konferencia javasolja, hogy:

I.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia minden tagja léptessen olyan intézkedéseket életbe, amelyek következtében minden köz- vagy magánkereskedelmi üzemben vagy azok melléküzemeiben alkalmazott személy részére, a következőkben felsorolandó kivételektől éltekintve, hétnapi időközönként legalább huszonnégy, egymás után következő órából álló pihenő engedélyezendő.

Amennyiben lehetséges, ezt a pihenő időt az üzemben alkalmazott egész személyzet részére egy időben kell engedélyezni és olyképp megállapítani, hogy az, a már eredeténél fogva vagy az ország s a vidék szokása szerint is, pihenésre szánt napra essék.

II.

Minden tag léptesse életbe e javaslat végrehajtási intézkedéseit s állapítsa meg a szükséges kivételeket.

Ezeket a kivételeket foglalja minden tag jegyzékbe.

III.

Minden tag terjessze be a N. M. Hivatalnak a II. pont értelmében engedélyezett kivételeket, a jövőben pedig e jegyzék minden módosítását két évenként ugyanoda juttassa el, hogy a N. M. Hivatal erről a N. M. Sz. konferenciájának jelentést tehessen.

VI. (XV.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A szénmunkára vagy fűtőmunkára bocsátható fiatalok legkisebb életkora.

(Az 1928:XVII. t.-c. törvényes szövege).

1. cikk.

A jelen egyezmény értelmében a »hajó« kifejezés alatt érteni kell minden csónakot, hajót, vagy más járművet, amelyet a tengeri hajózásnál használnak, tekintet nélkül arra, hogy köz- vagy magántulajdonban van-e; a hadihajók nem esnek e megjelölés alá.

2. cikk.

Tizennyolc éven aluli fiatalokat hajókon szénmunkára vagy fűtő minőségben alkalmazni nem szabad.

3. cikk.

A 2. cikk rendelkezései nem nyernek alkalmazást:

a) a fiataloknak iskolahajókon végzett munkájára, feltéve, hogy ezt a munkát a közhatóság megengedte és arra felügyel;

b) fiataloknak olyan hajókon végzett munkájára, amelyeknél a főhajtóerő más, mint a gőz;

c) a legalább 16 éves fiatalok munkájára, akiknek testi alkalmassága orvosi vizsgálat útján megállapítást nyert és akik oly hajókon alkalmaztatnak, amelyek kizárólag India vagy Japán partjain közlekednek. E részben figyelemmel kell lenni azokra a rendelkezésekre, amelyek ezen országok munkaadói és munkásai legmérvadóbb szervezeteinek meghallgatása után adattak ki.

4. cikk.

Abban az esetben, ha oly kikötőben van szükség szénmunkás vagy fűtő szerződtetésére, ahol nem lehet legalább 18 éves munkásokat találni, 18 éven aluli, de legalább 16 éves fiatalok is alkalmazhatók, de ebben az esetben két fiatalot kell a szükséges fűtő- vagy szénmunkás helyére szerződtetni.

5. cikk.

Abból a célból, hogy a jelen egyezmény rendelkezéseinek végrehajtása ellenőrizhető legyen, minden hajóskapitány vagy hajóvezető a hajón foglalkoztatott összes 18 éven aluli személyekről, a születés évének és napjának feltüntetésével jegyzéket vezetni vagy őket a legénységi jegyzékben külön megjelölni köteles.

6. cikk.

A hajószemélyzet szerződéseinek tartalmazniuk kell a jelen egyezmény rendelkezéseinek kivonatát.

7—14. cikkek.

(Befejező rendelkezések.

Hatályba lépett 1922. nov. 20-án).

V11. (XVI.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A hajókon alkalmazott gyermekek és fiatalok kötelező orvosi vizsgálata.

(Az 1928: XVIII. t.-c.-ben szereplő hivatalos szöveg).

1. cikk.

Azonos az előbbi egyezmény 1. cikkével.

2. cikk.

Ama hajók kivételével, amelyeken csak egy és ugyanazon család tagjai vannak alkalmazva, 18 éven aluli fiatalok és gyermekek hajókon csak abban az esetben alkalmazhatók, ha az illetékes hatóság által elismert orvos által aláírt orvosi bizonyítvány felmutatásával igazolják, hogy ilyen munkára alkalmasak.

3. cikk.

Ezek a gyermekek vagy fiatalok tengeri munkára állandóan csak abban az esetben alkalmazhatók, ha az orvosi vizsgálatot évenként legalább egyszer megismétlik és minden új vizsgálat után a tengeri munkára alkalmasságot igazoló orvosi bizonyítványt mutatnak fel. Amennyiben az orvosi bizonyítvány hatálya valamely utazás tartama alatt lejár, hatályát az utazás végéig meghosszabbítottak kell venni.

4. cikk.

Sürgős esetben az illetékes hatóság megengedheti, hogy tizennyolc éven aluli fiatalok a jelen egyezmény 2. és 3. cikkében említett vizsgálat nélkül is hajóra szállhassanak, de azzal a feltétellel, hogy ezt a vizsgálatot a legelső kikötőben, ahol a hajó később kiköt, megtartják.

5—12. cikkek.

(Befejező záradékok.

Hatályba lépett: 1922. nov. 20-án).

D) A negyedik konferencia Genfben 1922-ben.

1. (19.) Javaslat.

A ki-, be-, vissza- és átvándorlásra vonatkozó statisztikai és egyéb adatoknak közlése a N. M. Hivatallal.

I.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja juttassa el a N. M. Hivatallalhoz a ki-, be- és visszavándorlásra, valamint a kies visszautazási átvándorlásra rendelkezésre álló valamennyi adatát, úgyszintén az ezen ügyben már fogantatba vett vagy tervezett összes intézkedéseit is.

Amennyiben lehetséges, a felvilágosításokat minden három hó-

napban közölni kell, még pedig annak a három hónapnak eltelte után, amelyekre vonatkoznak.

II.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja törekedjék a rendelkezésére álló adatok felhasználásával a be- és kivándorlóknak saját és idegen állampolgárság szerint részletezett, teljes számszerű kimutatását a N. M. Hivatallal a közlés által érintett év eltelte utáni hat hónapon belül közölni. Erre vonatkozólag a saját állampolgárságúaknál s amennyiben lehetséges, a külföldieknél is közzendő lenne:

1. a nem, 2. a kor, 3. a foglalkozás, 4. az állampolgárság, 5. az ország, amelyben utoljára tartózkodtak s 6. az utazás céljaként megjelölt ország.

III.

A konferencia javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja igyekezze a többi tagállammal, amennyiben lehetséges, megállapodást létesíteni arra vonatkozólag, hogy

- a) a »kivándorló« fogalmát egyöntetűen határozzák meg;
- b) a megállapodásokban résztvevő tagállamok illetékes hatóságai által a ki- és bevándorlók részére kiállítandó igazoló okmányok adatait egységesen szabályozzák;
- c) a ki- és bevándorlás statisztikai feldolgozása végett egységes eljárást kövessenek.

E) Az ötödik konferencia Genfben 1923-ban.

1. (20.) Javaslat.

A munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása céljából rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapelvei

A bevezető sorok után:

Tekintettel arra, hogy

a versailles-i s a többi békeszerződések azok közé a módok és alapelvek közé, amelyek a munkások testi, erkölcsi és szellemi jólétére különös és fontos jelentőségűek, azt az alapelvet is felvették, hogy minden állam tartozik a munkásvédelmi törvényhozási intézkedések végrehajtására a nők bevonásával felügyeleti szolgálatot létesíteni,

a nemzetközi munkaügyi konferencia első ülészakán, egyes országok különleges viszonyainak figyelembevételével hozott határozatok szükségessé tennék a felügyeleti szolgálat rendszeresítését mindenütt, ahol az még nem történt meg;

a felügyeleti szolgálat megszervezése különösen akkor válik szükségessé, ha a konferenciák által elfogadott egyezmények a N. M. Sz. tagjainak ratifikációi folytán hatályba lépnek;

másrésről, noha a felügyeleti szolgálat megszervezését kétségkívül a leghatékonyabb eszközként lehet ajánlani abból a célból, hogy az egyezmények és más kötelezettségek útján a munkaviszonyok rendeződjenek, mégis minden tag a felség- és uralmijoga alatt álló területen az általa ratifikált egyezmény végrehajtásáért egymaga felelős

s ezért a helyi viszonyok figyelembevételével önmaga határozza meg azokat a felügyeleti szabályokat, amelyek ennek a felelősségnek átvállalását szabályozzák;

továbbá abból a célból, hogy a felügyeleti szolgálat megszervezése és átalakítása tekintetében eddig szerzett tapasztalatok a tagok számára értékesíthetők legyenek, szükségesnek látszott mindazoknak az általános alapelveknek megjelölése, amelyek az egyezmények s általában az összes munkásvédelmi intézkedések egyöntetű, alapos és hatékony végrehajtásának előmozdítása céljából a gyakorlatban a legmegfelelőbbeknek bizonyultak;

ezért a konferencia elhatározta, hogy

teljesen az egyes államok elhatározására bizza, milyen mértékben kívánja ezeket az alapelveket bizonyos körre korlátozni s egyben az iparfelügyelet terén eddig szerzett hosszas tapasztalatok alapján az N. M. Sz. valamennyi tagjának a következő alapelvek és szabályok mérlegelését javasolja;

I. A felügyelet tárgya.

1. A felügyeleti szolgálatnak, amelyet minden tagállamnak a versailles-i szerződés 427. (NMA. 41. — tr. bsz. 355.) cikkének 9. pontjában foglalt elvek alapján kell felállítania, főfeladata mindazon törvények és rendelkezések végrehajtásának biztosítása, amelyek a munkaviszonyok s a munkásoknak munkájuk elvégzése közbeni védelmére vonatkoznak (munka- és pihenőidő; éjjeli munka; bizonyos személyeknek a veszélyes, az egészségre ártalmas vagy olyan munkáktól való eltiltása, amelyek elvégzésére testileg alkalmatlanok; egészségvédelem; balesetbiztosítás, stb.).

2. Amennyiben lehetséges és kívánatosnak látszik, a felügyelő tisztviselők ezt meghaladó feladatkörrel is megbízhatók, akár felügyeleti tevékenységükkel járó csekélyebb elfoglaltságuk, akár pedig központi hivataluk részéről velük közölt tapasztalati eredmények alapján. Azok a feladatok, amelyek az egyes országokban uralkodó felfogás, hagyományok és szokások folytán különbözők lehetnek, a felügyeleti tisztviselőkre azzal a feltétellel ruházhatók át, hogy

a) ezek főfeladatuk elvégzését semilyen irányban sem fogják befolyásolni;

b) természetüknél fogva szorosan összekapcsolódnak a főcéllal: a munkások egészségvédelmének kezességével és biztosításával;

c) a felügyelő tisztviselőknek a munkaadókkal s a munkásokkal való viszonyában szükséges tekintélyt és pártatlanságot semmiféle módon sem fogják kérdésessé tenni.

II. A felügyelet feladata és jogköre.

A) — Általános elvek.

3. Az igazolvánnyal ellátott felügyeleti tisztviselőknek legyen törvényes hatáskörük arra, hogy

a) minden időben, nappal és éjjel meglátogathassanak és megsejtelhessenek valamely helyiséget, ha alaposan feltételezhető, hogy ott olyan személyeket foglalkoztatnak, akik törvényes védelem alatt áll-

nak s nappal minden olyan helyiségbe beléphessenek, amelyről alaposan feltételezhető, hogy olyan üzem, vagy ennek olyan része, amely felügyeletük alatt áll. Mindezt a tisztviselők azzal a feltétellel tehetik meg, hogy a munkaadót vagy egyik helyettesét eltávozásuk előtt látogatásukról értesítik;

l.) az üzemek személyzetét tanuk nélkül kikérdezhessék s feladatuk teljesítése végett felvilágosításért mindazokhoz a személyekhez fordulhassanak, akiknek tanúságtételét szükségesnek tartják, úgyszintén a munkásvédelmi törvényhozás által előírt jegyzékek és okmányok felmutatását kívánhassák;

4. a felügyelő tisztviselők eskü alatt vagy a közigazgatási joggyakorlatnak, esetleg az országos szokásoknak megfelelő más módon^ büntetőjogi következmények vagy megfelelő fegyelmi fenyítés kilátásba helyezésével kötelezendők, hogy hivatalos eljárásuk közben tudomásukra jutott gyártási titkokat s főleg a munkamódszert senkinek sem fogják tudomására hozni.

5. A felügyelő tisztviselőknek legyen arra is felhatalmazásuk, hogy az államok közigazgatási vagy egyéb jogszabályaira való tekintettel az esetleg szükségesnek mutatkozó utóvizsgálat fenntartásával, minden általuk megállapított, törvénybe ütköző vétséget felettes hatóságuk útján az illetékes bíróságok elé terjeszthessenek.

Mindazokban az államokban, amelyekben hatályos jogi vagy közigazgatási szabályok az ellenkezőt nem rendelik, a felügyelő tisztviselők jelentéseinek az ellenkező bebizonyításáig teljes bizonyító erővel tulajdonítsanak.

6. Minden olyan esetben, amikor közvetlen beavatkozás szükséges abból a célból, hogy az üzemi berendezéseket vagy az "üzem telepét a törvényes előíráshoz hozzáidomítsák, a felügyelő tisztviselő önmaga rendelhesse el (vagy, amennyiben az állam közigazgatási- és jogrendszere szerint az nem lenne engedélyezhető, az illetékes hatóságoknál ilyen rendelkezések életbeléptetését indítványozhassa) a berendezésen vagy a telepen mindazokat a meghatározott időn belül végrehajtandó átalakításokat, amelyek a munkások egészségének védelméről és biztonságáról intézkedő törvények és rendeletek teljes és pontos végrehajtása végett szükségesek.

Azokban az államokban, amelyekben a felügyelő tisztviselők rendelkezései minden további nélkül végrehajthatók, a végrehajtást csakis valamely magasabb közigazgatási hatósághoz vagy a bírósághoz benyújtott fellebbezés függesztheti fel; azonban semmi esetre sem akadályozhatják meg, még a munkaadók védelme céljából az önkényes beavatkozások esetére szóló rendelkezések sem, azoknak a rendszabályoknak végrehajtását, amelyeket a felügyelő tisztviselők a közvetlen és szabályszerűen bebizonyított veszélyek elhárítása végett hoztak.

β) — A biztonság.

7. Habár a felügyelői szolgálatnak feladata teljesítésére szükséges hatáskörrel leendő ellátása elengedhetetlen követelmény, mégis folyton fokozódó tevékenysége végett éppen annyira szükséges az is, hogy ez a szolgálat a legrégebb és legtöbbet tapasztalt országok törekvéseinek

megfelelő növekvő igyekezettel törekedjék a balesetek és betegségek megakadályozására szükséges legmegfelelőbb biztonsági rendszabályokat alkalmazásba vétetni, hogy az összes érdekelték beható egyetértése, felvilágosítása és összmunkája révén a munka fokozatosan veszélytelenebb, egészségesebb, sőt könnyebb legyen. Ennek a fejlődési folyamatnak előmozdítására valamennyi országban az alábbi eszközök látszanak a legmegfelelőbbeknek:

a) az összes baleseteket be kell jelenteni az illetékes hatóságoknak s a felügyelő tisztviselők tartsák főleg a súlyos s a természetük szerint gyakran ismétlődő balesetek lenyomozását legfontosabb kötelességjüknek, hogy ezáltal a legmegfelelőbb óvintézkedéseket megtehessék;

b) a felügyelő tisztviselők adjanak oktatást és tanácsot a munkaadóknak az egészség védelmére s a biztonság elérésére szolgáló legjobb mintaberendezésre vonatkozólag;

c) a felügyelő tisztviselők törekedjenek a munkaadókat, üzemvezetőket s a munkásokat a személyes elővigyázatossághoz szükséges belátás, az óvintézkedések előmozdítása s a biztonsági berendezések állandó tökéletesítése céljából összműködésre serkenteni;

d) a felügyelő tisztviselők igyekezzenek az egészség s a biztonság védelmére szükséges intézkedéseket a belső üzemi berendezésekre vonatkozó technikai eljárások rendszeres tanulmányozásával, az egészség s a biztonság védelmét szolgáló bizonyos kérdések különleges vizsgálatával, valamint más módon is megjavítani és tökéletesebbé tenni;

e) azokban az államokban, amelyekben a balesetbiztosítás s — védelem céljaira a felügyelői szolgálattól teljesen független szervezetet létesítettek, ennek tisztviselői az előbbi elvek alapján járjanak el.

III. A felügyelet felépítése.

A) — *A személyzet tagozódása.*

8. Abból a célból, hogy a felügyelő tisztviselők s azok között az üzemek között, amelyeket meglátogatnak, valamint a munkaadókkal s a munkásokkal lehetőleg benső kapcsolat keletkezhessek s hogy idejük legnagyobb részét tényleg az üzemek megszemlélésére fordíthassák, székhelyüket, ha az ország viszonyai azt megengedik, tegyék lehetőleg az iparkerületbe.

9. Abból a célból, hogy a törvények egyöntetű végrehajtását és a felügyelet eredményességét minden kerületben biztosítsák, azok az államok, amelyekben felügyelő-kerületi beosztás van, az egyes kerületek felügyelő tisztviselőit helyezték egy különösen alkalmas és tapasztalt felügyelő tisztviselő vezetésé alá. Ahol az állam ipari jelentősége több felügyelő tisztviselő kinevezését teszi szükségessé, ezek időről-időre jöjjenek össze, hogy a nekik alárendelt kerületekre vonatkozólag a törvények alkalmazásának s a munkaviszonyok feljavításának kérdését megtárgyalják.

10. A felügyeleti szolgálatot helyezték állami központi hatóság közvetlen és kizárólagos felügyelete alá és semmi körülmények között se rendeljék a helyi hatóságok alá s ne is függjön ilyenről feladatai teljesítése közben.

11. Tekintettel azokra a nehéz gazdasági és műszaki kérdésekre,

amelyek a mérges anyagok használatával, a por s a mérges gázok eltávolításával s az elektromosság felhasználásával stb. kapcsolatos újabbnkori ipari termelési módok különböző viszonyai folytán felvetődnek, igen lényeges, hogy az állam e kérdések tárgyalása folyamán az orvosi, mérnöki, elektrotechnikai s a többi tudományban jártas és speciális tapasztalatokkal rendelkező szakfériakat vonjon be.

12. A versailles-i szerződés 427. (NMA. 41. — tr. bsz. 355. —) cikkében foglalt elvnek megfelelően a felügyeleti szolgálatra nők és férfiak egyaránt alkalmazhatók. Noha a munka bizonyos kérdéseiben és ágáiban a felügyeletet inkább lehet férfiakra, míg ismét másokban eredményesebben lehet azt nőkre bízni, mégis a női felügyeleti tisztviselőket általánosságban ugyanazokkal a jogokkal és feladatokkal kell felruházni s ugyanabba a rangba sorolni, mint a férfi tisztviselőket, feltéve, hogy a szükséges előképzettséggel s tapasztalattal rendelkeznek. A magasabb állásba történő előléptetési lehetőségeik is legyenek azonosak a férfiakéval.

B) — A felügyeleti tisztviselők képesítése és kiképzése.
IS. Az újkori ipari munkamódszerek és az üzemi berendezések sokoldalúsága, a törvényes rendelkezések folytán a felügyelő tisztviselőkre ruházott végrehajtási és közigazgatási feladatok teljesítési módja s annak fontossága, hogy milyen viszonyban állnak a munkaadókkal s a munkásokkal, a munkaadók s a munkások szakegyesületeivel, valamint a közigazgatási s a bírói hatóságokkal, megkövetelik, hogy a felügyelő tisztviselők magasabb műszaki előképzettséggel rendelkezzenek, általános műveltségük legyen s jellembeli tulajdonságaiknál és képességeiknél fogva a közbizalom elnyerésére alkalmasak legyenek.

14. A felügyeleti szolgálatra beosztott személyzet legyen állandó alkalmazású s független a kormányok változásától. A felügyelő tisztviselőknak olyan rangot és fizetést kell biztosítani, hogy ezáltal függetlenségük minden külső befolyástól biztosíttassék; a felügyeletük alá rendelt üzemekben semmiképp sem lehetnek érdekelve.

15. A felügyelő tisztviselőknak véglegesítésük előtt alkalmasságuk megvizsgálása s feladatkörükbe történő bevezetésük végett próbaidős szolgálatot kell elvégezniök. Ennek eltelté után csak abban az esetben véglegesíthetők, ha felügyelő-tisztviselői szolgálatra való alkalmasságukat minden kétséget kizáró módon beigazolták.

16. Ha valamely országban felügyelői kerületek vannak s különösen, ha az ipar sok ágra tagozódik, kívánatos, hogy a felügyelő tisztviselők főképpen szolgálatuk első éveiben a kerületeket meghatározott időnként változtassák s ezáltal a felügyeleti szolgálatban kellő tapasztalatra tehessenek szert.

C) — A felügyeleti szolgálat alapelvei s eljárási módjai.

17. Mivel az állami felügyeleti szolgálat keretében a felügyelő tisztviselők az egyes üzemeket többé-kevésbé ritkán szemlélik meg, lényegesnek mutatkozik:

a) annak az elvnek elfogadása és szigorú követése, hogy a vállalkozó s az üzemi tisztviselők a törvényes rendelkezések megtartá-

sáért felelősek s hogy szándékos törvénysértés vagy súlyos gondatlanság esetén a felügyelő tisztviselők ellenük minden előzetes figyelmeztetés nélkül eljárhassanak.

Ez az alapelv nem alkalmazható azonban azokra a különleges esetekre, amelyeknél a törvény rendelkezése szerint előbb bizonyos intézkedések végrehajtására vonatkozó felhívást kell a munkaadóhoz intézni.

b) A felügyelő tisztviselők részéről foganatosítandó szemlélet .rendszerint a munkaadó előzetes figyelmeztetése nélkül kell megtartani.

Kívánatos, hogy az állam megfelelő módon gondoskodjék arról, hogy a munkaadók, az üzemi tisztviselők s a munkások az egészség s a biztonság megóvására szolgáló törvényes rendelkezésekkel és intézkedésekkel tisztában legyenek, így például azzal, hogy a munkaadó az üzemében a törvényes rendelkezések kivonatát köteles ki függeszteni.

18. Ha általában él is kell ismerni, hogy az egyes üzemek terjedelem és jelentőség tekintetében nagyon is különböznek s hogy lapályos területeken, ahol az üzemek egymástól távol fekszenek, különös nehézségek keletkezhetnek, mégis kívánatos, hogy a felügyelő tisztviselő, amennyiben lehetséges, évenként legalább egy ízben minden üzemet megszemléljen, eltekintve azoktól a különös szemléktől, amelyeket a panaszok kivizsgálása végett vagy más okból foganatosítanak. A nagy üzemeket, valamint azokat, amelyeknek vezetése a munkások egészségvédelme és biztonsága szempontjából nem megfelelő, úgyszintén azokat is, amelyekben veszélyes vagy az egészségre ártalmas munkákat végeznek, sokkal gyakrabban kell megszemlélni. Az is kívánatos, hogy azt az üzemet, amelyben a felügyelő-tisztviselő súlyos szabálytalanságot állapított meg, rövidesen újból megszemlélje, hogy ezáltal a szabálytalanság megszüntetéséről meggyőződhessek.

D) — A munkaadók s a munkások közreműködése.

19. Lényeges, hogy a munkások s képviselőik részére lehetővé tegyék, hogy alkalmaztatási üzemükben előforduló hiányokat s a törvény áthágásának eseteit a felügyelő tisztviselőnek akadálytalanul beje¹ enihetsék. A felügyelő tisztviselő minden ilyen módon hozzáérkezett panaszt lehetőleg nyomban vizsgáljon ki s kezelje okvetlenül bizalmasan. A munkaadó vagy helyettese előtt ne is tegyen célzást arra, hogy a szemlére ilyen panasz szolgáltatott okot.

20. Abból a célból, hogy a munkaadóknak, munkásoknak, valamint ezek szakegyesületeinek összműködése a munkásság egészség- és biztonságvédelmének hatékony előmozdítása terén elérhető legyen, kívánatos, hogy a felügyeleti hatóság a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek képviselőivel e téren követendő célszerű intézkedéseket időről-időre megbeszélje.

IV. A felügyelő tisztviselők jelentései.

21. A felügyelő tisztviselők tartoznak tevékenységükről s ennek eredményéről rendszeres időközönként, egységes elvek alapján kidolgozott jelentéseket központi hatóságuknak felterjeszteni. Ez a hatóság azután

mielőbb, mindenesetre azonban a jelentésben érintett év eltelte után egy éven belül tegye közzé évi jelentését, amely a felügyelő tisztviselők által közöltekről általános áttekintést nyújt; ezeknek a jelentéseknek időbeli alapja egységesen a naptári év legyen.

22. Az általános évi jelentés sorolja fel azokra a munkaviszonyokra vonatkozó törvényeket és rendeleteket, amelyeket a jelentés évében kibocsátottak.

23. Az évi jelentés tartalmazzon ezenfelül számszerű összeállítást a szervezetről, a felügyelői szolgálai tevékenységéről s az elért eredményekre vonatkozó összes adatokról. Ha lehetséges, ezek az adatok nyújtsanak felvilágosítást:

a) a felügyeleti szolgálat személyzetének létszámáról és rangsoráról;

b) a törvények és rendeletek kapcsán érintett és iparágak szerint részletezett üzemek számáról, a foglalkoztatott munkások számának feltüntetésével (férfiak, nők, fiatalok, gyermekek);

c) minden iparágban megtörtént szemle számáról, a megszemlélt üzemekben alkalmazott munkások számának feltüntetésével (itt azt a számot kell közölni, amely az évi első szemle alkalmával állapított meg), továbbá az év folyamán egyszernél többször megszemlélt üzemek számáról;

d) az illetékes hatóságoknál bejelentett, a törvények s a rendeletek ellen elkövetett vétségek számáról és neméről s az illetékes hatóságok által kiszabott büntetések számáról és súlyáról;

e) a bejelentett balesetek s a foglalkozásból eredő betegségek számáról, módjáról és okairól, iparágak szerint részletezve.

F) A hatodik konferencia Genfben 1924-ben.

1. (21.) Javaslat.

A munkás szabad idejének felhasználása.

A szokásos bevezetés után:

Tekintettel arra, hogy¹⁾

a washingtoni konferencia a munkaidőre vonatkozó egyezményben a munkásoknak az alvásra szánt időn kívül még saját belátásuk szerint eltöltendő időt, tehát a szó valódi értelmében vett »szabad időt« is kívánt biztosítani, amely idő alatt a munkás testi, szellemi és erkölcsi képességeit tetszése szerint fejlesztheti s így ez a törekvés a kulturális haladást is szolgálja;

a munkás, szabad idejének célszerű felhasználásával, foglalkozása közben beállott kimerültségét kipihenheti, így teljesítőképeségét s jövedelmét fokozhatja, mindezek révén pedig a nyolcórás munkanap értékét növeli;

bármennyire is eltérők legyenek a helyi viszonyok s a szokások, mégis célszerű azoknak az elveknek a meghatározása, amelyeknek követése legalkalmasabbnak látszik a szabad idő legjobb felhasználására s amennyiben azokat bárhol bevezetik vagy megkísérlik, az egyes országok erről értesítendő, végül

¹⁾ Innen az I. cikkig rövidített szöveg.

mivel ezek a méltánylást érdemlő körülmények nyomban sürgőssé válhatnak, mihelyt a N. M. Sz. tagállamai részéről a munkaidőről szóló egyezmény ratifikációja bekövetkezik,
a konferencia a következőket javasolja:

I. A szabad idő biztosítása.

Mivel szükségesnek mutatkozik, hogy mindazokban az országokban, amelyekben a munkaidőt kollektív szerződésekkel vagy más módon törvényesen szabályozták, a munkások részére így meghatározott szabad idő korlátlan élvezetét biztosítsák abból a célból, hogy ezáltal ennek a reformnak az előnyei jelentkezzenek, amit a bérmentes s a közösség is egyaránt elvár;

mivel továbbá az is szükséges, hogy egyrészt a munkások teljesen megértsék a részükre biztosított szabad időnek értékét és minden körülmények között síkra is szálljanak ennek korlátlan biztosítása érdekében, másrészt pedig a munkaadók állandó törekvése az legyen, hogy a munkás bérét és életszükségeit olyan helyes arányba hozzák, amely őket szabad idejükben az újabb, díjazott munkakeresés kényszerűségétől megóvjá;

és noha kétségkívül nagyon nehéz azoknak a rendszabályoknak megtartását ellenőrizni, amelyeknek az a céljuk, hogy a törvényes munkaidő lejárta után ugyanazon vagy más munkaadónál vállalt minden további díjazott munkát eltiltsanak s hogy az ilyen rendszabályok bizonyos körülmények között még annak a szabadságnak is korlátjaiként jelentkeznek, amellyel a munkás szabad ideje felett rendelkezik, a konferencia helyénvalónak tartja, hogy az egyes országok által e téren folytatott kísérletekre rámutasson.

Javasolja, hogy a kormányok mozdítsák elő és könnyítsék meg mindazoknak a kollektív munkaszerződéseknek megkötését, amelyekben a törvényes munkaidő ellenszolgáltatásaképpen a munkásoknak normális életviszonyokat biztosítanak s a munkaadók és a munkások között létrejött önkéntes megegyezés alapján olyan intézkedések foglaltáinak, amelyek a munkást a díjazott mellékmunkától visszattartják.

Mivel pedig azoknak a munkásoknak, akiknél a szabad idő korlátlan időtartama ilyképp biztosítva van, szabad idejük lehelő legjobb kihasználását minden irányban meg kell könnyíteni, a konferencia javasolja, hogy

a) a gazdasági élet, a helyi szokások, valamint minden egyes munkáscsoport természetének és hajlamainak figyelembevételével vizsgálja meg minden tag azokat az utakat és módokat, amelyek következtében a munkanap olyképpen lenne beosztható, hogy a szabad idő a lehetőségek szerint megszakítás nélkül tartson;

b) tarifamérséklésen és menetrendkedvezményen alapuló céltudatos közlekedési politikával tegyék lehetővé a munkásoknak, hogy lakásuk s a munkahely közti út tartamát lehetőleg megrövidítsék s hogy a közlekedési hatóságok vagy a magán közlekedési vállalatok a szak egyesületeket az ilyen közlekedési politika legelőnyösebb intézkedéseiről folytatandó tanácskozásokba a legmesszebbmenő módon bevonják.

II. — A szabad idő s a szociálhigiénia.

Mivel a munkaadó a szabad idő felhasználásának kérdését csakis a higiénia s a népjólét mindazon intézkedéseinek nézőpontjából szemlélheti, amelyeket a közösség valamennyi társadalmi réteg javára fogantatosított, a konferencia azt a javaslatot terjeszti a tagok elé, a nélkül azonban, hogy azokat a nagy jóléti feladatokat, amelyeknek megoldása a munkás sorsának javulását vonhatja maga után, külön-külön is megvizsgálná, hogy:

a) a személyes egészség ápolását fürdők, népuszodák stb. berendezésével vagy berendezkedések tökéletesítésével javítsák fel;

b) igyekezzenek olyan törvényes rendszabályokat életbe léptetni vagy magáritörvényeket támogatni, amelyek az alkoholizmus, a tuberkulózis, a nemi betegségek s a szerencsejáték leküzdésére irányulnak.

III. — A lakásszükséglet biztosítása.

Mivel nemcsak a munkásnak az érdeke, hanem egyetemes érdek is mindannak elősegítése, ami a munkás családi élete harmonikus kialakulásának biztosítására a legalkalmasabb,

s mivel a munkásnak a fenti veszélyek elleni védelmére a legjobb eszköz az, ha részére megfelelő hajlékot lehet biztosítani,

a konferencia részben a kertvárosokban, részben pedig maguknak a városoknak területein azoknak az egészséges és olcsó lakóhelyeknek szaporítását javasolja, amelyek az egészségápolás s az otthoniasság lényeges előfeltételeinek megfelelnek, ha szükséges, az állami vagy a helyi közigazgatási hatóságok közreműködése útján is.

IV. — A szabad idő felhasználására vonatkozó intézkedések.

A nélkül, hogy a számos intézmény között, amely a munkásnak saját belátása szerint szabad tevékenységre nyújt alkalmat s amelyek kialakulása különben az egyes országok és helyek erkölceitől és szokásaitól függ, választani akarna a konferencia, mégis felhívja a tagok figyelmét arra a körülményre, hogy meg kell akadályozni azoknak a törekvéseknek szétforgácsolódását, amelyek a tényleges szükségletek szolgálatában nem álló intézmények létesítése folytán következnek be. Annak a fontos körülménynek jelentőségét is hangsúlyozza, hogy az ilyen intézmények létesítésénél és kibővítésénél számolni kell azoknak a különböző munkáscsoportoknak várakozásaival, hajlamaival és különleges igényeivel, amelyek részére ezeket az intézményeket felállítják.

A konferencia mégis az intézmények közül, amelyek az egyén s a család harmonikus és boldog fejlődésére, valamint az egyetemes érdekek előmozdítására alkalmasak, különösen azokat ajánlja, amelyeknek célja az, hogy

a) a munkás háztartásának gazdasági vezetését s családi életét javítsa (munkáskertek, veteménytermelés, apró jószágnevelés stb. útján) s amelyek a pihenés kedvező eredményeit a családnak jutó, bár csekély gazdasági előny reménye által is fokozzák;

b) a munkás testi erejét és egészségét játék és sport által nö-

velje s ezáltal az újabb kor ipari életében igen tevékenyen résztvevő fiatal munkásoknak erejük szabad kifejtésére alkalmat nyújtson s őket újabb lendülettel s vállalkozó kedvvel töltse el;

c) a hivatással járó, az otthon gazdasági életébe vágó és az általános műveltséget előmozdítsa (könyvtárak, olvasótermek, a foglalkozást ε az általános továbbképzést szolgáló tanfolyamok stb. által), ami a munkás legégetőbb szükségleteivel is számol s egyben valamennyi gazdasági közösség fejlődésének is leghatékonyabb biztosítója.

A konferencia ajánlja továbbá tagjainak a vonatkozó szervezetek kedvező felkarolása révén, mindazoknak a törekvéseknek támogatását, amelyek a munkások erkölcsi, szellemi és testi kiképzését tűzték ki célul.

V. — Az intézmények használatának szabadsága s a célkitűzés összegezése.

Mivel a gazdaságilag jelentős államok munkásságának már évek óta az az állandó törekvése, hogy a gyáron vagy a munkahelyen kívül magának szabadságot és függetlenséget biztosítson és mivel a magánéletükbe történő bárminemű idegen beavatkozással szemben különösen érzékenyeknek mutatkoznak, mivel továbbá ezirányú érzékenységük eredményeképpen szabad idejük felhasználására vonatkozó minden nemzeti vagy nemzetközi szabályozást szabadságuk esetleges korlátozásától való aggodalom miatt kifogásoltak,

a konferencia teljesen méltányolva azokat a szándékokat, amelyek a munkások szabad ideje célszerű kihasználásának előmozdítására létesült intézményeknél fennforognak, felhívja a tagállamokat, hogy mindazokat, akik ilyen intézmények létesítésével foglalkoznak, figyelmeztesse arra, hogy a munkásszemélyek szabadságát minden olyan törekvással vagy szándékkal szemben meg kell védelmezni, amely a munkásságot valamely meghatározott intézmény közvetett vagy közvetlen használatára akarná kényszeríteni.

Attól a további elgondolástól vezérelve, hogy a szabad idő felhasználására létesült intézmények akkor a legéletkéesebbek és a leghatásosabbak, ha azokat maguk a hasznélvezők alapítják és építik ki és mivel az eddigi gyakorlat alapján számos esetben, így a munkáskertek létesítésénél, a sport támogatásánál, a továbbképző intézményeknél a nyilvános testületek vagy a munkások, tekintettel a pénzügyi vagy más természetű támogatásra, bizonyos felügyeleti jogot is gyakorolhatnak, a konferencia azt ajánlja, hogy a hasznélvezők szabadságának mindennemű korlátozását meg kell akadályozni.

A nélkül, hogy a szabad idő felhasználásának rendszeres megszervezését tervezné, a konferencia néhány kedvező kísérlettel felbátorítva, azt is javaslatba hozza tagjainak, hogy a kerületi vagy a helyi bizottságok felállítását is fontolják meg, amelyek a nyilvános testületek, a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek s a szövetkezeteknek képviselőiből állanak s amelyeknek az üdülésre, a szabad idő felhasználására vonatkozó különböző irányzatok összhangzásba hozatala s az együttműködés biztosítása lenne feladatuk.

A konferencia azt is javasolja a tagoknak, hogy igyekezzenek minden országban tevékenyen és hatékonyan terjeszteni azt a meggyőződést, hogy a munkásság részéről a szabad idő célszerű felhasználása mennyire szükséges.

Jegyzet.

A PRÁGAI NEMZETKÖZI SZOCIÁLPOLITIKAI KONGRESSZUS

elégítéssel állapítja meg, hogy a munkásvédelmi s a nemzetközi munkástörvényhozási mozgalom az összes országokban újjáéledt.

Az a körülmény, hogy Prágában 28 ország 1100 delegátusa jelent meg, bizonyítja azt a befolyást, amelyet a közvéleményre már gyakorolni lehet.

A kongresszus kifejezi azt az óhaját, hogy ezek az erők fokozatosan csoportosítva és megszervezve, tegyék lehetővé a Zürichben 1897-ben tervbe vett s a békeszerződésekben a kormányok aláírásával megerősített programnak teljes megvalósítását.

Energikus és kitartó törekvések folytán mindinkább nő a remény, hogy a nemzetközi munkaügyi konferenciákon hozott határozatokat a kormányok mind sűrűbben ratifikálják s cselekvéseikben megvalósítják.

A kongresszus különös kötelességének tartja valamennyi ország közvéleményének figyelmét a jövő problémáira felhívni, amelyeknek élére a termelés organizációját s a munkásöntudat fejlődését állítja.

Új szociálpolitika keletkezett, amelynek keretei az elmaradt országokban a gyermekek, nők s a szerencsétlen munkások szükséges és kezdetleges védelmétől a mai termelési rendszerben, valamint az általános gazdaságban helyet foglaló ipari és szellemi termelőikig terjednek.

Törekvése arra irányul, hogy ezeket a jogokat minden irányban szabatosan meghatározza és megvalósítsa, így a munka szabályozásánál, a szociális biztosításnál, a kivándorlásnál, stb.

Ezek ellenére szükségesnek látszott, hogy a nyolcórás munkanapra, a munkásoknak az üzemvezetésben való részvételére s a munkanélküliség megakadályozására vonatkozólag már most vizsgálja és hozza meg a vonatkozó rendszabályokat.

Ezért a kongresszus elfogadta a következő határozatokat;

A nyolcórás munkanap.

Tekintettel arra, hogy a nyolcórás munkanap a munkások egészségi állapotát feljavítja, családi életüket kedvezőbbé teszi, általános és szakmabeli kiképzésük nagyobb lehetőségét biztosítja, egyéni értékük becsét növeli s ezáltal nekik mint polgároknak, s mint termelőknek nagyobb jelentőséget kölcsönöz,

tekintettel arra, hogy a nyolcórás munkanap bebizonyíthatólag felette alkalmas a termelés automatikus lecsökkentése helyett annak felfokozására, különösen ott, ahol rendszeres munkaszervezettel s a munkaeszközök tökéletesítésével párhuzamosan halad,

tekintettel arra, hogy a nyolcórás munkanap szociális értéke annyira jelentékeny, hogy politikai, gazdasági vagy pénzügyi természetű nehézségek nem tennék indokoltá egyes országokban a nyolcórás munkanap általános alkalmazásának felfüggesztését, ami a szociális harcok veszélyét idézné elő,

a kongresszus abban a meggyőződésben, hogy a nyolcórás munkanap fenntartását valamennyi országban leginkább a kormányokat nemzetközileg kötelező szerződések megkötése által lehet biztosítani, a washingtoni egyezmények fenntartás nélküli ratifikációját kívánja a N. M. Sz. tagállamaitól.

A többiektől pedig megfelelő törvényhozási intézkedést óhaj.

A kongresszus javasolja, hogy a nyolcórás munkanap előnyeit nemzetközi megállapodások révén, megfelelő módosításokkal terjesszék. H az összes munkásokra, miután az ilyen hatáskör kibővítésének legalkalmasabb módja után már nyomoztak.

Hasonlóképpen azt is kívánja a kongresszus, hogy a túlórák legmagasabb számát, a heti pihenőnapot s a munkások szünidejét nemzetközi megállapodás útján szabályozzák.

Az üzemi tanácsok.

A modern szociális életet egy lényeges tény uralja. A munkások mindinkább felismerik a kézi s a szellemi munkának a gazdasági életre kiható értékét. Ez okból igen lényeges, hogy az ipari szervezetek részéről már hosszú idő óta és eredményesen követelt s a munkásság összes érdekeinek képviselőjére vonatkozó jogot törvényesen biztosítsák és védelemben részesítsék, valamint a béke szervezetében is figyelembe vegyék.

Szükséges, hogy minden dolgozó embernek befolyása legyen a gazdasági élet minden ágára, a termelésre, kereskedelemre, forgalomra s a mezőgazdaságra, a gazdasági élet megszervezésére és irányítására is. Mert ha a gazdaságot csak a munka mentheti meg, akkor a gazdaságban nagyobb munkakedvvel rendelkező, a termelésben és foglalkozásokban tevékenységük által résztvevő munkaerőkre van szükség.

Ettől az elgondolástól vezetve, a kongresszus örömmel és elégtétellel üdvözi Európa több országában bevezetett és immár alkalmasnak is bizonyult üzemi tanácsi intézményt. Bárcsak képesek lennének az üzemi tanácsok az ipari szervezeti mozgalommal karöltve a dolgozó emberek számára a szociális jogokat biztosítani s a gazdasági élet számára új alkotó erőt adni.

A szociálpolitikai nemzetközi kongresszus arra az álláspontra helyezkedik, hogy célszerű lenne a munkásokat mind hivatásuk, mind pedig országuk keretében a termelés fokozása érdekében a módszeres üzemvezetés munkájába bevonni. Ezért kívánja, hogy törvényes szabályozással az egyes országok különös viszonyainak figyelembevételével, a vállalatoknál a munkások s az alkalmazottak részére képviselőt létesítsenek azzal a feladattal, hogy az ipari szervezetekkel egyetértésben örökjének a munkaszerződések végrehajtása, a gyári rend megalkotása és megtartása felett s működjenek közre mindazokban a kérdésekben, amelyek főleg a pihenő idő meghatározására, a szabadságolásokra, szünidőkre, a tarifális szerződésekben meghatározott legkisebb munkabérek betartására, a módszerekre s a bérfizetésre, a higiénia, balesetbiztosítás s a foglalkozási betegségek rendszabályaira, az ipari és technikai nevelésre vonatkoznak.

A kongresszusnak az a véleménye, hogy ennek az intézménynek létesítése mellett a szociális és gazdasági politika fontos kérdéseiben az üzemi szervezetek s a vállalkozók szervezetei közt összműködést kell létesíteni. Erre a célra az üzemi tanácsok meghallgatásával testületek létesíthetők, amelyeknek szervezete, összeállítása és hatásköre az egyes országok különleges viszonyai szerint alakulna.

A munkanélküli segély.

A nemzetközi szociálpolitikai kongresszus, a N. M. Sz.-i konferenciák eredményeinek megfelelően, szükségesnek tartja a kormányok segítségével azoknak az intézkedéseknek további kiképzését, amelyeket eddig a gazdasági élet körforgása s a munkanélküliség leküzdése érdekében a nyilvános munkanyilvántartó s a hivatalos tudakozó irodák, a biztosítási intézmények s a közmunkák célszerűbb elosztó helyei láttak el.

A konferencia arra kéri a szociális haladás híveit valamennyi országban, hogy a munkanélküliség válságainak elkerülését ezenfelül általános

gazdasági intézkedésekkel, így különösen azáltal is igyekezzenek elérni, hogy a génuai nemzetközi konferencia határozatainak megfelelően kormányaikat. Európa gazdasági újjáépítése érdekében, az általános árnívó stabilizálására irányuló politika követésére ösztönözzék.

A kongresszus javasolja, hogy az egyes államok kormányai vegyék fel célkitűzéseik közé mindazokat az intézkedéseket és nemzetközi megállapodásokat, amelyek alkalmasak arra, hogy a munkapiac helyzetét figyelembe véve, a vándorlási mozgalmakat megkönnyítsék.

G) A hetedik konferencia Genfben 1925-ben.

I. (XVII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

Az üzemi balesetek kártalanítása.

(A 1928: XXIX. t.-c. szerinti szöveg.)

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt megerősíti, kötelezi magát, hogy az üzemi balesetek sérültjeinek vagy igényjogsult hozzátartozóinak kártalanítást legalább is a jelen egyezményben megszabottakkal egyenlő feltételek mellett biztosít.

2. cikk.

Az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó törvényhozási rendelkezéseket és szabályzatokat bármily minőségű nyilvános- vagy magánvállalat, üzem vagy telep által foglalkoztatott munkásokra, alkalmazottakra vagy tanoncokra alkalmazni kell.

Mindazonáltal minden tagnak jogában áll, hogy országos törvényhozásában olyan kivételeket állapítson meg, amelyeket szükségeseknek tart:

- a) a munkaadó vállalatához nem tartozó, alkalmi munkákat teljesítő egyéneket,
- b) az otthoni munkavállalókat,
- c) a munkaadó ama családtagjait illetőleg, akik kizárólag az ő számlájára dolgoznak és akik az ő háztartásában élnek;
- d) azokat a nem kézi munkavállalókat illetőleg, akiknek keresete az országos törvényhozás által meghatározható határértéket meghaladja.

3. cikk.

A jelen egyezmény nem vonatkozik:

1. a tengerészekre és a halászokra, akikről későbbi egyezmény fog rendelkezni;
2. azokra a személyekre, akik a jelen egyezményben megszabottakkal legalább egyenértékű, különleges elbánásban részesülnek.

4. cikk.

A jelen egyezmény nem nyer alkalmazást a mezőgazdaságra, amelyre a mezőgazdasági üzemi balesetek kártalanítása tárgyában a N. M. Értekezlet 3. ülészakájában elfogadott egyezmény marad hatályban.

5. cikk.

A halált vagy állandó keresetképtelenséget okozó balesetek ese-

tében járó kártalanításokat a sérült vagy igényjogosult hozzátartozói részére járadék alakjában kell fizetni.

E kártalanításokat azonban egészben vagy részben tőke alakjában is ki lehet fizetni, ha annak észszerű felhasználására az illetékes hatóság biztosítékot nyer.

6. cikk.

Keresőképtelenség esetében a kártalanítást legkésőbb a balesetet követő ötödik naptól kezdve kell kiszolgáltatni, akár a munkaadó, akár valamely baleseti, vagy betegségi biztosító a fizetésre kötelezett.

7. cikk.

Ha a baleseti sérült keresőképtelensége olyfokú, hogy más személynek állandó támogatására szorul, kártalanítási pótlék jár.

8. cikk.

Az országos törvényhozások a szükségesnek tartott ellenőrző rendszabályokról és a kártalanítások felülvizsgálatára vonatkozó módozatokról gondoskodnak.

9. cikk.

Az üzemi balesetek sérültjeinek igénye van orvosi gyógykezelésre és az e balesetek folyamányaképen szükségesnek mutakozó sebészeti és gyógyszersegélyre. Ennek az orvosi segélyezésnek költségeit vagy a munkaadó, vagy baleseti vagy betegségi vagy rokkantsági biztosító intézetek viselik.

10. cikk.

Az üzemi balesetek sérültjeinek igénye van azoknak a művéltagoknak és orthopaed eszközöknek a munkaadó vagy a biztosító intézet részéről való kiszolgáltatására és rendes megújítására, amelyeknek használata szükségesnek mutakozik. Az országos törvényhozások azonban üivételkép megengedhetik, hogy a baleseti sérült részére a kártalanítás összegének megszabása vagy felülvizsgálata alkalmával gyógyászati segédeszközök szolgáltatása és megújítása helyett olyan kártalanítási pótlék állapíttassék meg, amely a szóban forgó eszközök szolgáltatásával és megújításával járó valószínű költséget fedezi.

Ami a gyógyászati segédeszközök megújítását illeti, az országos törvényhozások gondoskodnak azokról az ellenőrző rendszabályokról, amelyek visszaélések meggátlása céljából, vagy a kártalanítási pótlékok rendeltetésszerű felhasználásának biztosítása érdekében szükségesek.

11. cikk.

Az országos törvényeknek rendelkezéseket kell tartalmazniuk, amelyek — minden ország különleges viszonyaival számolva — legalkalmasabbak arra, hogy a baleseti sérültek és igényjogosult hozzátartozóik részére a kártalanításnak fizetését minden körülmények közt biztosítsák és a munkaadó és a biztosító intézet fizetőképtelensége esetére biztosítékot nyújtsanak.

12—19. cikkek

(a szokásos életbeléptetési és revíziós szakaszok.)

Hatályba lépett: 1927. április 1-én.)

1. (22.) Javaslat.

Az üzemi baleset folytán nyújtandó kártalanítás legkisebb tételei.

A szokásos bevezetés után:

A konferencia azt a javaslatot terjeszti a N. M. Sz. tagállamai elé, hogy fontolják meg a következő alapelveket és szabályokat:

I.

Baleset folytán bekövetkezett keresetképtelenségnél a törvények s a rendeletek legalább a következő mértékben állapítsák meg a kártalanítás összegét:

1. amennyiben a sérült tartósan teljesen keresetképtelenné vált, a sérült munkás évi keresményének kétharmad összegű járadékában;

2. amennyiben a sérült tartósan, azonban csak részben vált keresetképtelenné, a tartós és teljes keresetképtelenség esetére nyújtandó járadék egy töredékösszegében. Ez a töredékösszeg a baleset folytán bekövetkezett s a keresetképtelenség által okozott kár mértékéhez igazodik.

3. Amennyiben a sérült ideiglenesen teljesen keresetképtelen, a kártérítés kiszámítására irányadó alapbér kétharmad összegének megfelelő napi- vagy heti táppénzben,

4. ha pedig a sérült ideiglenesen és csak részben vált keresetképtelenné, az ideiglenes teljes keresetképtelenség esetére nyújtandó napi vagy heti táppénznek töredékösszegében kell megállapítani. Ez a töredékösszeg a baleset folytán bekövetkezett s a keresetképtelenség által okozott kár mértékéhez igazodik.

Ha a kártalanítás egyszer s mindenkorai végkielégítés formájában történik, úgy ez az összeg a megfelelő járadék tőkeértékénél alacsonyabb nem lehet.

II.

Mindazoknak a megsérült munkásoknak, akiknek állapota állandóan idegen segítséget tesz szükségessé, kártérítési többletre van igényük, amely a tartós és teljes keresetképtelenség esetére nyújtandó kártérítésnek legalább feleösszege legyen.

III.

Halálos kimenetelű balesetknél kártérítésre legalább is a következők legyenek igényjogosultak:

1. a házastárs;

2. az elhaltnak 18 éven aluli gyermekei, valamint korra való tekintet nélkül azok a gyermekek, akik testi vagy szellemi fogyatkozásuk miatt keresetképtelenek; '

3. az elhalt felmenő ágbeli rokonai (szülők vagy nagyszülők), amennyiben vagyontalanok s az elhalt eltartásukról ténylegesen gondoskodott vagy köteles volt eltartásukhoz hozzájárulni;

4. az elhaltnak 18 éven aluli unokái és testvérei, valamint életkorra való tekintet nélkül az elhaltnak azok az unokái és testvérei, akik testi vagy szellemi fogyatkozásuk miatt keresetképtelenek, ha árvák vagy eltartásukról a szülők nem gondoskodhatnak.

Amennyiben a kártérítés járadék formájában történik, úgy az elhalt hozzátartozói részére nyújtandó évi szolgáltatás legmagasabb összege

ne legyen alacsonyabb az elhalt évi munkakeresményének kétharmadánál.

Ha a kártérítés egyszer s mindenkorai végkielégítés formájában történik, úgy az elhalt hozzátartozóinak fizetendő végkielégítés legmagasabb összege ne legyen alacsonyabb annak a járadéknak tőkeösszegénél, amely az elhalt évi munkakeresménye kétharmad részének megfelel.

IV.

A megsérült munkásoknak hivatásuk újabb elsajátítására vagy oktatására megfelelő törvényhozási intézkedéssel alkalmat kell nyújtani.

A kormányok támogassák az erre szolgáló intézményeket.

2. (23.) Javaslat.

Jogszolgáltatás az üzemi baleset folytán nyújtandó kártalanítás vitás eseteiben..

A rendes bevezetés után:

Tekintettel arra, hogy

az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó vitás esetek tárgya nem csupán a törvényiek s a rendeletek szövegének értelmezése, hanem azok a szakkérdések is, amelyek az üzem sajátosságából eredő munkaviszonyok alapos ismeretét feltételezik, amilyenek az ezekből előállható különleges veszélyek, a foglalkozás s a baleset kapcsolata, a munkabér kiszámítási módja, a keresetképtelenség mértéke s a foglalkozás-változtatás lehetősége,

a kellő szakismerettel és tapasztalattal rendelkező munkaadók és munkások közreműködése az illetékes bíróságok jogszolgáltatásánál a kártalanítási kérdésekben a jogvitát a méltányosság alapelveinek megfelelőbb megoldáshoz vezetheti,

a munkaadónak s a munkásoknak összműködése e hatóságokkal a legtöbb államban lehetséges is, a nélkül, hogy ez a fennálló törvényes rendelkezésekkel lényegileg ellentétben állna,

a konferencia azt a javaslatot terjeszti a N. M. Sz. tagállamai elé, hogy fontolják meg a következő alapelveket és szabályokat.

I.

Az üzemi balesetknél előálló kártalanítás vitás kérdéseit elsősorban is különleges bíróságok és békéltető bizottságok elé kell utalni, amelyek hivatásos bírák közreműködésével vagy a nélkül, a munkaadók s a munkások egyenlő számú képviselőiből állítandók össze; ezek az ülnökök vagy a munkaadók s a munkások szakegyesületeiből vagy e szervezeteknek előterjesztésére nevezendők ki, vagy a munkaadóknak s a munkásoknak más szociális testületi képviselői közül rendelendők ki vagy pedig a munkaadók s a munkások elkülönített választó testületei útján választandók meg.

II.

Amennyiben az üzemi baleset folytán előálló kártérítések vitás eseteivei rendes bíróságok foglalkoznak, úgy ezeknek bármelyik fél indítványára szakértökként a munkaadók vagy a munkások képviselőit minden olyan esetben meg kell hallgatniuk, amikor a foglalkozással összefüggő kérdés, így főleg a keresetképtelenség fokának meghatározása vitás.

II. (XVIII) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A foglalkozási betegségek kártalanítása.

(Az 1928: XXX. t.-c.-be felvett hivatalos magyar fordítás).

A szokásos bevezető sorok után:

1. cikk.

A N. M. Sz.-nek a jelen egyezményt megerősítő minden tagja kötelezi magát, hogy a foglalkozási betegségekben szenvedőknek vagy igényjogosult hozzátartozóiknak az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó országos törvények általános alapelveinek alkalmazásával kártalanítást biztosít.

Ennek a kártalanításnak mértéke nem lehet kisebb annál, amelyet az országos törvényhozás az üzemi balesetektől származó károkra megállapít. E rendelkezés fenntartásával minden tag tetszésétől függ, hogy a szóbanforgó betegségekkel összefüggő kártalanítások fizetésére vonatkozó feltételeknek országos törvényeiben való megállapításánál és az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó törvényeinek e betegségekre való alkalmazásánál a célszerűnek látszó módosításokat és hozzáigazításokat alkalmazza.

2. cikk.

A N. M. Sz.-nek a jelen egyezményt megerősítő minden tagja kötelezi magát, hogy az alábbi táblázatban megjelölt anyagok által okozott betegségeket és mérgezéseket foglalkozási betegségeknek minősíti, ha a betegség vagy a mérgezés az említett táblázatnak megfelelő helyén szereplő iparok vagy foglalkozások körében alkalmazott munkavállalókat sújtja és az országos törvényhozás alá tartozó vállalatban végzett munkának következménye.

TÁBLÁZAT.

A betegségek és a mérgező anyagok felsorolása.
 ólom, ennek vegyületei és összetételei okozta mérgezés, e mérgezés közvetlen következményeivel együtt.
 Higany, ennek fonszori és összetételei okozta mérgezés, e mérgezés közvetlen következményeivel együtt.

A megfelelő iparok vagy foglalkozások felsorolása.
 ólmot tartalmazó érceknek, ideértve a cinkgyárak ólomtartalmú hamuját is, kezelése, ócska cinknek és darabos ólomnak vegyítése, Olvasztott ólomból és ólomtartalmú vegyületekből készülő tárgyak gyártása,
 Sokszorosító iparok.
 ólomösszetételű anyagok gyártása. Akkumulátorok gyártása és javítása, ólmot tartalmazó zománcok készítése és felhasználása, ólomreszeléssel és ólomtartalmú hamuval csiszolás. Festőmunkák, amelyek ólmot tartalmazó mázok, kötőanyagok és festékek készítésével vagy kezelésével járnak.
 Higanytartalmú ércnek kezelése. Higanyösszetételű anyagok gyártása. Mérő, vagy laboratóriumi készülékek gyártása.
 Kalapgyártáshoz nyersanyagok készítése.
 Tűzbenaranyozás.
 Izzólámpák készítésénél higanyos szivattyúknak használata.
 Higanytartalmú durranó savas sóból gytacsok (gvujtózsínőrok) gyártása.

Lépfenfertőzés.

Lépfenés állatokkal érintkező munkások.
Állati hulladékok kezelése.
Áruk berakása, kirakása vagy szállítása.

3—10. c i k k e k

(ratifikációs s életbeléptetési záradékok.

Hatályba lépett 1927. április 1-én).

3. (24.) javaslat.

Eljárás a foglalkozási betegségek kártalanításának esetében.

A rendes bevezetés után:

Habár minden országnak kétségtelenül jogában áll, hogy törvényhozása útján teljesebb jegyzéket állíthasson egybe annál, mint amilyent a foglalkozási betegségek kártalanításáról szóló egyezménytervezet 2. cikke felölel,

a konferencia mégis azt javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagállama törekedjék, amennyiben ez még nem történt volna meg, leegyszerűsített eljárást bevezetni mindazon betegségek jegyzékének esetenkénti felülvizsgálatára, amelyeket a törvényes rendelkezések foglalkozási betegségeként tüntettek fel.

III. (XIX.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

Az idegen és saját honos munkavállalóknak az üzemi balesetek kártalanítása szempontjából egyenlő elbánásban részesítése.

(Hivatalos magyar fordítás az 1928:XXXI. t.-c. szerint).

A rendes bevezető sorok után:

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt megerősíti, kötelezi magát, hogy ezt az egyezményt megerősítő minden más tagnak honosait, akik az ő területén üzemi balesetet szenvednek, vagy ezek igényjogosult hozzátartozóit az üzemi balesetek kártalanítása tekintetében ugyanabban az elbánásban részesíti, mint saját állampolgárait.

Az idegen honos munkavállalók és igényjogosult hozzátartozóik részére az egyenlő elbánást a lakóhelyre vonatkozó minden feltétel nélkül kell biztosítani. Azokat a rendszabályokat azonban, amelyeket valamely tag vagy ennek állampolgárai által az említett alapelv értelmében az illető tag területén kívül teljesítendő fizetésekre alkalmazni kell, a mutatkozó szükséghez képest az érdekelt tagok között létesítendő külön megállapodások tartalmazzák.

2. cikk.

Azoknak a munkavállalóknak üzemi baleseti kártalanítása tekintetében, akiket az egyik tag területén időlegesen vagy időnkint visszatérően oly vállalat .foglalkoztat, amely másik tag területén fekszik, az érdekelt tagok között külön megegyezéssel az a megállapodás jöhet létre, hogy ennek az utóbbinak törvényét kell alkalmazni.

3. cikk.

Azok a tagok, amelyek a jelen egyezményt megerősítik és amelyek

az üzemi balesetekre vonatkozó átalányszerű kártalanítást vagy biztosítást intézményesen még nem valósították meg, hozzájárulnak, hogy a megerősítésüktől számított háromévi időtartam alatt ilyen intézményt alkossanak.

4. cikk.

Azok a tagok, amelyek a jelen egyezményt megerősítik, kötelezik magukat, hogy az egyezmény alkalmazásának, úgyszintén az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó törvények és szabályzataik végrehajtásának megkönnyítése céljából egymásnak kölcsönös támogatást nyújtanak s hogy a balesetek kártalanítására vonatkozólag hatályban levő törvények és rendeletek mindennemű módosítását a N. M! Hivatal tudomására hozzák, amely erről a többi tagállamot értesíti.

5—12. c i k k e k

(befejező részek.

Hatályba lépett 1926. szept. 8-án).

4. (25.) Javaslat.

Az idegen és saját honos munkavállalóknak az üzemi balesetek kártalanítása szempontjából egyenlő elbánásban részesítése.

A szokásos bevezetés után:

I.

Abból a célból, hogy a bel- s a külföldi munkások egyenlő elbánására vonatkozó s az üzemi baleset folytán bekövetkezett kártalanítás eseteire hozott egyezmény végrehajtását megkönnyítse, a konferencia azt javasolja, hogy a N. M. Sz. minden tagja léptessen olyan intézkedéseket életbe, hogy

a) ama személyek részére, akiknek egyik tagállam törvényhozási intézkedése folytán kártérítési igényük van, azonban egy másik tagállam területén laknak, a részükre járó illetmény felvételét megkönnyítsék s a törvényesen szabályozott fizetési feltételek végrehajtását biztosítsák;

b) azoknál a vitás eseteknél, amelyek a kártérítés nem fizetéséből, a fizetés beszüntetéséből, a folyósítandó kártérítés összegének leszállításából keletkeznek, az ország területén kívül lakó személyek részére, amennyiben kártérítési igényük lenne, tegyék lehetővé ez ország illetékes bíróságai előtt az eljárás bevezetését a nélkül, hogy személyes jelenlétük szükségessé válnék;

c) az adó- és illetékmentességet, a hivatalos okmányok díjtalan kiszolgáltatását s minden egyéb kedvezményt, amelyeket a törvények az üzemi balesetek kártalanításánál valamely tagnak nyújtanak, ugyanazon előfeltételek mellett azoknak a tagállamoknak is biztosítsák, amelyek a nevezett egyezményt ratifikálták.

II.

A konferencia azt is javasolja, hogy mindazokban az államokban[^] amelyekben a biztosításra alapított vagy más, az üzemi baleseti kártalanításra vonatkozó intézmény még nincs bevezetve, a kormányok ez intézmény létesítéséig nyújtsanak módot a külföldi munkásoknak, hogy hazájuknak az üzemi balesetek kártalanítására vonatkozó törvényhozási kedvezményeit élvezhessék.

IV. (XX.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A péküzemek éjjeli munkája.

1. cikk.

A jelen egyezmény rendelkezéseiben foglalt kivételektől eltekintve tilos kenyeret, finom süteményt vagy lisztből készült más hasonló tésztaeműt éjjel előállítani.

Ez a tilalom a megjelölt készítmények előállításában résztvevő valamennyi személynek, tehát az üzemtulajdonosnak s az alkalmazottaknak munkájára is kiterjed; ellenben nem vonatkozik a háztartáshoz tartozó, saját szükségleteik érdekében előállított házi készítményekre.

Jelen egyezmény nem vonatkozik a kétszersültek nagybani előállítására. Minden egyes tagállamnak jogában áll a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek meghallgatása után azokat a készítményeket megjelölni, amelyek a jelen egyezmény értelmében a »kétszersült« fogalma alá esnek.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »éjjel« alatt legalább hét egymásután következő órából álló időköz értendő. Minden államban az illetékes hatóság állapítja meg az érdekelt munkaadó s munkás szakegyesületeknek meghallgatása után ennek az időköznek kezdetét és végét, amelynek az esti 11 órától a hajnali 5 óráig terjedő időt magában kell foglalnia. Amennyiben az éghajlat vagy az évszak indokoltá teszi, vagy az érdekelt munkaadó s munkás szakegyesületek megegyeznek, az esti 11 órától hajnali 5 óráig terjedő időköz helyébe az esti 10 órától a hajnali 4 óráig tartó időköz léphet.

3. cikk.

Az illetékes hatóság az érdekelt munkaadók és munkások szakegyesületeinek meghallgatása után, az 1. cikkben foglalt rendelkezések alól minden országban a következő kivételeket engedélyezheti:

a) az előkészítő s a kiegészítő munkák elvégzésére huzamosabb kivételeket, amennyiben azokat szükségszerűleg a rendes munkaidőn kívül kell elintézni, mégis azzal a kikötéssel, hogy e munkálatoknál csakis a feltétlenül szükséges munkáslétszámot alkalmazzák s tizennyolc éven aluli fiatalok nem foglalkoztatnak;

b) olyan huzamosabb kivételeket, amelyek a sütőiparnak a forró égővi országokban való különleges helyzete miatt szükségesek;

c) a hetenkinti pihenő idő biztosítására szükséges tartós kivételeket;

d) átmeneti kivételeket, amelyek az üzemeknek módot nyújtanak arra, hogy a rendkívüli munkatorlódásokat vagy a nemzeti szükségleteket kielégíthessék.

4. cikk.

Az 1. cikk rendelkezései alól kivételek engedélyezhetők továbbá abban az esetben is, ha üzemzavar lépett fel vagy ilyen fenyeget, ha a gépeken vagy üzemi berendezéseken sürgős munkákat kell elvégezni vagy vis major esetében, azonban csakis akkor, ha a rendes üzem komoly megzavarásának megóvása azt megköveteli.

5. cikk.

A jelen egyezményt ratifikáló valamennyi tagnak kötelessége az 1. cikkben foglalt tilalom általános és hatékony végrehajtására szükséges összes intézkedéseket életbe léptetni s ebből a célból az V. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián (1923-ban) elfogadott javaslatnak megfelelően a munkaadókat s a munkásokat, úgyszintén ezeknek szak-egyesületeit is a közös munkába bevonni.

6. cikk.

A jelen egyezmény rendelkezései csupán 1927. január 1-én lépnek életbe.

7—13. cikkek

(a szokásos záradékok.

Hatályba lépett 1928. május 26-án).

H) A nyolcadik konferencia Genfben 1926-ban.

I. (XXI.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A kivándorlók hajókon történő felügyeletének egyszerűsítése.

(Az 1931:VII. t.-c.-be felvett hivatalos magyar fordítás).

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

A jelen egyezmény alkalmazásakor a »kivándorlóhajó« és a >kivándorló< kifejezések értelmezését minden országra nézve az országnak illetékes hatósága határozza meg.

2. cikk.

A jelen egyezményt megerősítő minden tag kötelezi magát, hogy elfogadja azt az elvet, amely szerint — alábbi rendelkezések fenntartásával — bármely kivándorlóhajón a kivándorlók védelmében való hivatalos felügyeleti szolgálat ellátásáról csakis egy állam körmánya gondoskodik.

Ez a rendelkezés nem zárja ki azt, hogy alkalmilag más ország körmánya is kísértethesse saját költségére kivándorló polgárait egy kiküldöttje által, akinek azonban csak megfigyelő hatásköre van és a hivatalos felügyelő hatáskörébe nem avatkozhatnak.

3. cikk.

A kivándorló hajóra a hivatalos kísérőt rendszerint az az állam rendeli ki, amelynek lobogója alatt a hajó közlekedik. Más körmány is kirendelheti azonban ezt a felügyelőt, ha ez iránt annak az országnak körmánya, amelynek lobogóját a hajó viseli, és azon egy, 'vagy több ország körmánya, amelynek polgárai a hajó kivándorlói között vannak, egymással megegyezést kötöttek.

4. cikk.

A hivatalos felügyelőtől megkívánt gyakorlati ismeretek, valamint az okvetlenül megkívánandó hivatási és erkölcsi minősítés megállapítása a kirendelő körmányt illeti.

A hivatalos felügyelő a hajótulajdonossal vagy a hajóstársasággal

sem közvetlenül, sem közvetve, semmiféle összeköttetésben, vagy tőlük függő viszonyban nem állhat.

Ez nem zárja ki azt, hogy valamely kormány kivételesen és feltétlen szükség esetén a hajóorvost jelölje ki hivatalos felügyelőül.

5. cikk.

A hivatalos felügyelő örökösnek azoknak a jogoknak tiszteletben tartása felett, amelyek megilletik a kivándorlókat azon ország törvényei szerint, amelynek lobogóját a hajó viseli, vagy minden más oly törvény szerint, amely nemzetközi megállapodás vagy szállítási szerződések folytán alkalmazható.

Annak az országnak kormánya, amelynek lobogója alatt a hajó közlekedik, közli a hivatalos felügyelővel — tekintet nélkül ennek állampolgárságára — mindazon érvényben levő törvényeket és rendeleteket, amelyek a kivándorlókra vonatkoznak, valamint az ugyané tárgyra vonatkozó, érvényben levő nemzetközi megegyezéseket és szerződéseket, amelyeket az említett kormánnyal közöltek.

6. cikk.

Jelen egyezmény a hajó kapitányának hatáskörét nem korlátozza. A hivatalos felügyelő a kapitány hatáskörébe semmi esetre sem avatkozhatik, hanem csak felügyel arra, hogy a hajón levő kivándorlók védelmére és jólétére vonatkozó törvényeket, rendeleteket, megegyezéseket és szerződéseket megtartsák.

7. cikk.

A hivatalos felügyelő a rendeltetési kikötőbe való megérkezést követő nyolc napon belül jelentést tesz azon ország kormányának, amelynek lobogóját a hajó viseli és ez a kormány megküldi e jelentés egy példányát azoknak az érdekelt kormányoknak, amelyek ez iránt kívánságukat előzetesen kifejezték.

A jelentés egy példányát a hivatalos felügyelő eljuttatja a hajó kapitányához is.

8—15. c i k k e k

(befejező rendelkezések.

Hatályba lépett 1927. december 29-én).

1. (26.) Javaslat.

A hajón kivándorló nők védelme.

A szokásos bevezetés után

a konferencia 1926. június 5. napján a következő javaslatot fogadta el:

Amennyiben valamely kivándorló hajó kivándorlói között legalább tizenöt olyan nő van, akik felelős személy kíséréte nélkül utaznak, részükre egy különösen alkalmas s a hajón minden másnemű szolgálatlaltól mentes nőt kell kirendelni azzal a feladatkörrel, hogy a szükséges erkölcsi és anyagi támogatást nyújtsa. Ennek a nőnek azonban semmiféle módon sem szabad a hajóvezető parancsnoklási jogkörébe beavatkoznia s tartozik az őt kirendelő hatóságnak jelentést tenni, amely az érdekelt kormányok részére hozzáférhető legyen.

I) A kilencedik konferencia Genfben 1926-ban.

I. (XXII.) Egyezmény tervezet.

A tengerészek bérszerződése.

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

A jelen egyezmény hatálya kiterjed a ratifikáló tagállam területén lajstromozott összes tengeri hajókra, ezek tulajdonosaira, hajóvezetőire és legénységi állományú hajósaira.

Ellenben nem terjed ki:

a hadihajókra, mindazokra az állami hajókra, amelyek nem állanak a kereskedelmi tengerészet szolgálatában, a belállami partiszolgálatot teljesítő hajókra, a jachtokra, az ú. n. »Indian country craft« hajóira, a halászhajókra, végül mindazokra a hajókra, amelyeknek bruttóterfogata 100 tonnánál vagy 300 köbméternél kevesebb s amennyiben az ú. n. »home trade« hajóiról van szó, olyan bruttó tartalmúak, amely a törvényhozás által ennek a hajózási ágak különleges szabályozása folytán megállapított s a jelen egyezmény elfogadása idején érvényes határon alul marad.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében az alábbi kifejezések következően értendők:

a) a »hajó« kifejezés mindennemű hajót és ladikot magában foglal, amelyeket a tengeri hajózásban rendszeresen használnak, tekintet nélkül arra, hogy ezek köz- vagy magántulajdonban állanak;

b) a »tengerész« kifejezés mindazokra a személyekre vonatkozik, akiket a hajón foglalkoztatnak vagy alkalmaznak s a hajónévjegyzékbe bevezettek állásukra való tekintet nélkül, kivéve a hajóvezetőket (hajóskapitányokat), révkalauzokat, az iskolahajó növendékeit s a hajósinasokat, amennyiben az utóbbiakat külön tanoncszerződés kötelezi, továbbá a haditengerészet őrszemélyzetét s mindazokat a személyeket, akik állandóan állami szolgálatot teljesítenek;

c) a »hajóvezető« kifejezés alatt azt a személyt kell érteni, aki a hajót vezeti s a hajóért felelős, a révkalauzok kivételével;

d) a »home trade-ben levő hajók« kifejezése alkalmazást nyer mindazokra a hajókra, amelyek valamely ország s a szomszédos ország kikötői közötti kereskedelmi forgalmat a törvényhozás által megjelölt földrajzi határokon belül közvetítik.

3. cikk.

A bérszerződést a hajótulajdonos vagy ennek helyettese s a tengerész írják alá. A tengerésznek s az esetleges tanuknak is alkalmat kell nyújtani arra, hogy a bérszerződést aláírás előtt átvizsgálhassák, ha ezt méltányossági okokból kérik.

A bérszerződés aláírásának körülményeit a törvényhozásnak úgy kell megállapítania, hogy az illetékes hatóság megfelelő felügyeletet gyakorolhasson.

A szerződés aláírására vonatkozó előző rendelkezések beállottak, ha az illetékes hatóság bizonyítja, hogy a szerződést neki írásban be-

mutatták s azzal mind a hajótulajdonos vagy ennek helyettese, mind pedig a tengerész egyetértett.

A törvényhozásnak kell megfelelő rendszabályok útján arról gondoskodnia, hogy a tengerész a szerződést megértse.

A szerződésnek nem szabad a törvénnyel vagy a jelen egyezményvel ellentétes rendelkezéseket tartalmaznia.

A törvényhozásnak gondoskodnia kell a szerződés lezárása végett szükséges minden olyan alaki kellékről s biztosítékról, amelyeket a hajótulajdonos s a tengerész érdekeinek védelmére szükségesnek tart.

4. cikk.

A törvényhozással egyezően megfelelő rendszabályokkal kell biztosítani, hogy a bérszerződés ne tartalmazzon olyan megállapodást, amelynek alapján a felek a bérszerződéssel kapcsolatos jogszolgáltatási ügyekben az illetékesség rendes szabályaitól eltérhessenek.

Ezt a rendelkezést nem szabad úgy magyarázni, hogy az a választott bíróság alkalmazását kizárja.

5. cikk.

Minden tengerésznek írásbeli okmányt kell kikézbcsíteni, amely a hajón történt alkalmazását bizonyítja. Ennek az írásbeli okmánynak formáját, az abba történő bevezetéseket s ezek módját a törvényhozásnak kell meghatároznia.

Az írásbeli okmányba nem szabad a tengerész munkateljesítményének bírálatát Vagy munkabérére vonatkozó adatot bevenni.

6. cikk.

. A bérszerződést meghatározott időre, egy útra, vagy amennyiben azt a törvényhozás megengedi, határozatlan időre is meg lehet kötni.

A bérszerződés világosan jelölje meg mindkét fél jogát és köteleességét

Minden esetben azonban foglalja magában a következő adatokat:

1. a tengerész családi- és keresztnévét, születési idejét vagy korát és születési helyét;

2. a szerződés megkötésének helyét és napját;

3. a hajónak vagy azoknak a hajóknak megnevezését, amelyen vagy amelyekben a tengerész szolgálatra kötelezi magát;

4. a "hajószemélyzet létszámát, amennyiben a törvényhozás ennek az adatnak a feltüntetését előírja;

5. a tervbe vett utat, vagy utakat, amennyiben azok a szerződéskötés időpontjában megjelölhetők.

6. azt a szolgálatot, amelyre a tengerészt alkalmazzák;

7. amennyiben lehetséges, annak a helynek és napnak megjelölését, ahol s amikor a tengerésznek szolgálata megkezdése végett a hajón meg kell jelennie;

8. a tengerésznek járó élelmezést, hacsak a törvényhozás erre vonatkozólag másképp nem rendelkezik;

9. a bérösszeget;

10. a szerződés megszűntét és pedig:

a) ha a szerződést meghatározott időre kötötték, a szerződés megszűnésének napját;

b) ha a szerződést egy útra kötötték, a rendeltetési kikötőt s annál a határidőnek megjelölését, amelynek elteltkor a tengerésznek a megérkezés után el szabad távoznia;

c) amennyiben a szerződést határozatlan időre kötötték, azokat a feltételeket, amelyek a felek bármelyikét feljogosítják a felmondásra, valamint a felmondás idejét is; tilos a hajótulajdonos részére a felmondási időt a tengerésznél rövidebb időben megállapítani;

11. az évenkénti szabadság idejét, amely a tengerészt az ugyanazon hajóstársaságnál eltöltött szolgálati év után a bér folyósítása mellett megilleti, amennyiben a törvényhozás ilyen szabadságidőt engedélyez;

12. mindazokat a részletes intézkedéseket, amelyeket a törvényhozás esetleg előír.

7. cikk.

Amennyiben a törvényhozás a hajón hajónévjegyzék vezetését rendeli el, úgy a névjegyzékbe a bérszerződést is be kell vezetni vagy ahhoz hozzáfűzni.

8. cikk.

Abból a célból, hogy a tengerész jogainak és kötelességeinek lényegéről és terjedelméről meggyőződést szerezhessen, a törvényhozásnak megfelelő módon intézkednie kell arról, hogy a hajón az alkalmaztatás feltételeit pontosan megtekinthesse. Ez, vagy a bérszerződés rendelkezéseinek a legénység által könnyen hozzáférhető helyen történő kifüggesztése vagy más alkalmas intézkedés útján történhetik.

9. cikk.

A határozatlan időre kötött bérszerződés a felek egyikének felmondása folytán szűnik meg abban a kikötőben, ahová a hajó be- vagy kirakodás céljából befut, feltéve, ha a kölcsönösen megállapított és legalább 24 órát kitevő felmondási időt megtartják.

A felmondásnak írásban kell megtörténnie; a törvényhozásnak a felmondást olyképpen kell szabályoznia, hogy erről a felek között mindennemű későbbi vitát lehetőleg kizárjon.

A törvényhozásnak kell meghatároznia azokat a kivételes eseteket is, amelyekben még a megállapított határidőn belül történt felmondás sem szünteti meg a szerződés hatályát.

10. cikk.

Az egy útra, — határozott vagy határozatlan időre — kötött bérszerződés jogerősen megszűnik, ha:

a) a felek abban megállapodnak; b) a tengerész meghal; c) a hajó elpusztul vagy a tengeri útra való alkalmasságát teljesen elveszti; d) egyéb olyan okok következnek be, amelyeket a törvények vagy a jelen egyezmény eleve megjelöltek.

11. cikk.

A törvényhozásnak kell mindazokat az előfeltételeket megjelölnie, amelyek bekövetkezése esetén a hajótulajdonos vagy a hajóvezető a tengerészt felmondási idő nélkül elbocsáthatja.

12. cikk.

Úgyszintén a törvényhozásnak kell azokat a feltételeket is meghatároznia amelyek alapján a tengerész nyombani elbocsátását kérheti.

13. cikk.

Ha a tengerész a hajótulajdonos vagy ennek helyettese előtt igazolja, hogy ő valamely hajón hajóskapitányi, hajó- vagy gépésztiszi, illetve az eddigénél bármilyen magasabb állást kapott vagy pedig a szerződéskötés időpontja után olyan lényeges körülmények következtek be, hogy eltávozása reá nézve igen nagy fontosságú, elbocsátását kérheti, amennyiben maga helyett egy alkalmas, a hajótulajdonosnak vagy helyettesének megfelelő helyettést állít be a nélkül, hogy ezzel a hajótulajdonosnak külön költségeket okozna.

Ilyen esetben a tengerész a teljesített szolgálati időnek megfelelő bért igényelheti.

14. cikk.

A szerződés lejárta- vagy megszűntére való tekintet nélkül fel kell tüntetni a tengerésznek az 5. cikk értelmében kikézbcsítendő okmányban, valamint a hajónévjegyzékben is a tengerész mindennemű kötelezettségének megszűntét; ezt a megjegyzést a felek bármelyikének kívánságára az illetékes hatóság útján hitelesíttetni kell.

Az 5. cikkben felsorolt okmányokon kívül a tengerész bármikor igényelhet a hajó övezető által kiállítandó külön bizonyítványt teljesítményeiről vagy legalább is arról, hogy szerződéses kötelezettségeinek mindenben megfelelt.

15. cikk.

A törvényhozásnak megfelelő rendszabályok útján gondoskodnia kell arról, hogy a jelen egyezmény határozmányait megtartsák.

16—23. cikkek

(záradékok.

Az egyezmény 1928. április 4-én lépett hatályba).

II. (XXIII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A tengerészek hazaszállítása.

A rendes bevezetés után:

1. és 2. cikkek

azonosak az előbbi (I. — XXII.) egyezménytervezet 1. és 2. cikkeivel.

3.

cikk.

A tengerész, akit a szerződés tartama alatt vagy annak megszűntével a partra kitesznek, a törvényes rendelkezések értelmében igényelheti hazájába, vagy a szerződés megkötésének vagy a hajó kifutásának kikötőjébe leendő elszállítását. Az erre vonatkozó rendszabályok kibocsátásának kötelezettsége a törvényhozást terheli, úgyszintén annak meghatározása is, hogy ki tartozik az elszállításról gondoskodni.

Az elszállítást megtörténtnek tekinthető, ha a tengerésznek olyan hajón szereznek megfelelő alkalmazást, amely az előbbi bekezdésben említett valamelyik kikötőbe megy,

úgyszintén akkor is, ha a tengerészt hazájában, vagy a szerződés megkötésének, illetve ezzel szomszédos kikötőben vagy a hajó kifutásának kikötőjében teszik partra.

A törvényhozás vagy törvényes rendelkezés hiányában a bérszerződés szabályozza azokat az előfeltételeket, amelyek alapján a külföldi tengerész, aki hazáján kívüli országban vállalt hajón szolgálatot, hazaszállítását igényelheti. Annak a tengerésznek elszállítására vonatkozólag, aki saját hazájában került a hajóra, az előző bekezdések rendelkezései az irányadók.

4. cikk.

A hazaszállítás költségei nem terhelhetik a tengerészt, ha partra tétele

a) a hajón teljesített szolgálata közben ért baleset miatt, *b)* hajótörés következtében, *c)* olyan betegség folytán történt, amely sem szándékosságára, sem gondatlanságára nem vezethető vissza — végül ha az *d)* önhibáján kívüli elbocsátása folytán következett be.

5. cikk.

A hazaszállítás költsége a tengerész útja alatt felmerülő összes utazási, elszállásolási és ételmezési kiadásokat magában foglalja, úgyszintén az eltartását is az elutazásra megszabott időpontig.

Ha a tengerész hazaszállítása valamely hajó legénységének állományában történik, úgy az úton teljesített szolgálatai fejében munkadíjat igényelhet.

6. cikk.

Annak az államnak a hatósága, amelyben a hajó lajstromozva van, tartozik mindazokban az esetekben, amelyekben a jelen egyezmény alkalmazást nyer, állampolgárságra való tekintet nélkül minden tengerész hazaszállítását figyelemmel kísérni és szükség esetében a hazaszállítás költségeit előlegezni.

7—14. cikkek

(a szokásos záradékok.

Hatályba lépett: 1928. április 16-án).

1. (27.) Javaslat.

A hajóvezetők s a hajóstanoncok hazaszállítása.

A rendes bevezetés után:

A konferencia javasolja a kormányoknak, hogy léptessenek olyan rendszabályokat életbe, amelyek a hajóvezetőknek (kapitányoknak) s mindazoknak a speciális tanoncszerződéssel elszerződött hajóstanoncoknak hazaszállítását biztosítják, akik nem esnek a IX. konferencián elfogadott s ε tengerészek hazaszállítására vonatkozó egyezménytervezet rendelkezései alá.

2. (28.) Javaslat.

A lengerészek védelme érdekében létesített munkafelügyelet általános alapelvei.

A szokásos bevezető sorok után:

Tekintettel arra, hogy

a versailles-i s a többi békeszerződés mindazon utak és módok között, amelyek a munkások testi, erkölcsi és szellemi jóléte szempontjából kiválóak és igen nagy jelentőségűek, a N. M. Sz.-re azt a kötelezettséget is rója, hogy a munkafeltételek feletti felügyeletre

különös gondot fordítson s ezáltal a munkások védelme érdekében hozott törvények és rendeletek végrehajtását biztosítsa,

az V. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia (1923. okt.) javaslatot fogadott el »a munkavédelmi törvények és rendeletek végrehajtása Céljából rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapelveiről«.

Ez a javaslat lényegében az ipari üzemek felügyelete közben szerzett tapasztalatokon nyugszik s ezért nehéz lenne azt a tengerészek munkájánál is alkalmazni, mert ez természeténél és előfeltételénél fogva is lényegesen különbözik az ipari munkától.

A tengerészek munkáinak körülményeire vonatkozó felügyelet jelentőségében nem csupán a tengerészek védelmére hozott országos törvények fokozatos fejlődése, hanem a konferenciákon a tengerészek munka feltételeiről elfogadott új egyezmények következtében is mind inkább fokozódni fog,

szükségesnek mutatkozik tehát mindazoknak az alapelveknek felállítása, amelyek a gyakorlatban a legalkalmasabbaknak bizonyultak a tengerészekre vonatkozó védelmi intézkedések végrehajtásának biztosítására, hogy ezáltal a tagállamok a szerzett tapasztalatok alapján a tengeri hajózásra vonatkozó munkafelügyeletük megszervezésére vagy átalakítására hasznot meríthessenek,

a konferencia ezért a N. M. Sz. tagállamai elé azt a javaslatot terjeszti, hogy fontolják meg a következő alapelveket:

I. A felügyelet tárgya.

1. A tengerészek munkafeltételeinek felügyeletével megbízott állami hatóságoknak főfeladata e feltételekre vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásának, valamint a tengerészek foglalkozása alatti védelmének biztosítása kellene legyen.

2. Amennyiben lehetséges és szükségesnek mutatkozik, a felügyelő tisztviselők azoknak a tapasztalatoknak alapján, amelyeket főfeladatuk elvégzése közben szereztek, az egyes országok uralkodó fel fogásainak, hagyományainak és szokásainak különbözősége szerint további szociális feladatkörrel is megbízhatók a következő feltételek mellett:

a) hogy ez (a munka) főfeladatuk elvégzését semilyen irányban sem befolyásolja,

b) hogy a felügyelő tisztviselőknek a hajótulajdonosokkal s a tengerészekkel való viszonyában szükséges tekintélyét és pártatlanságát semilyen irányban sem fogja kérdésessé tenni.

II. A felügyelet felépítése.

A konferencia javasolja:

3. Abból a célból, hogy a tengerészek munkafeltételeire vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásánál a lehető legnagyobb egyöntetűséget biztosítsák, a lehetőség szerint mindenütt, ahol az a közigazgatási berendezéssel összeegyeztethető, e törvények és rendeletek végrehajtásának felügyeletével megbízott hatóságok és intézmények álljanak egy központi hatóság vezetése alatt.

4. Amennyiben a fennálló közigazgatási intézmények következtében a felügyelet ilyen egységesítése nem vihető keresztül, igyekez-

zenek azok a különböző hatóságok és intézetek, amelyeknek tevékenysége kizárólag vagy részben a tengerészek védelmében merül ki, tapasztalataikat kicserélés által hasznosítani s munkamódjait a legcélszerűbbnek elismert, egységes alapelvek szerint szabályozni.

5. Ebből a célból minden államban, amennyiben a közigazgatási intézményekkel összeegyeztethető, a különböző hatóságok és intézmények között az arra legalkalmasabb módon szoros kapcsolatot és állandó összműködést kell biztosítani (jelentések és értesítések kicserélése, szabályszerűen ismétlődő összejövetelek útján stb.).

6. A tengerészekre vonatkozó munkafeltételek felügyeletével megbízott különböző hatóságok és intézmények igyekezzenek az iparfelügyeleti hatóságokkal minden, őket közösen érdeklő ügyben állandó érintkezést fenntartani.

III. A felügyelő tisztviselők jelentései.

A konferencia javasolja:

7. A központi hatóság vagy egymagában vagy ezzel a felügyelettel megbízott különböző hatóságokkal együttesen tegye közzé a tengerészek munkafeltételeinek felügyeletére vonatkozó összefoglaló évi jelentését.

8. Ez az évi jelentés tartalmazza az illető országnak a tengerészek munkaviszonyaira s azok felügyeletére vonatkozó, érvényben levő törvényeit és rendeleteit, továbbá az ezekkel összefüggő összes módosításokat, amelyeket a jelentés évében életbe léptettek.

9. A jelentés foglaljon továbbá magában megfelelő magyarázatokkal ellátott statisztikai adatokat is a felügyeleti szolgálat szervezetéről és tevékenységéről, amelyek, ha az ország közigazgatási szervezetével összeegyeztethetők, nyújtsanak főleg a következőkről felvilágosítást:

a) a különböző felügyeleti ágaknak alárendelt, szolgálatban álló hajók számáról, amelyek hajóminőség szerint tagolandók (gépzemű vagy vitorlás hajók) és rendeltetésük szerint csoportosítva külön osztályba sorolandók;

b) a hajók különböző csoportjaiban tényleges alkalmazásban álló tengerészek számáról;

c) a felügyelő tisztviselők által megszemlélt hajók, valamint ezek személyzetének számáról;

d) a felügyelő tisztviselők által megállapított szabálytalanságok számáról és neméről, valamint a kiszabott büntetésekről is;

e) a tengerészeket ért munkabalesetek számáról, fajáról és okairól.

f) a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó nemzetközi egyezmények rendelkezéseinek végrehajtása érdekében foganatosított intézkedésekről annak feltüntetésével, hogy azoknak milyen mértékben feleltek meg. Az értesítés vagy a békeszerződés (versailles-i) 408. cikkének megfelelő s a N. M. Hivatalhoz belküldött évi jelentés formájában vagy bármilyen más alkalmas módon történhetik.

VI. A felügyelő tisztviselők jogai és kötelességei.

a) *Felügyeleti jogkör.*

A konferencia javasolja:

10. Az igazolvánnyal ellátott felügyelő tisztviselőket hatalmazza fel a törvényhozás arra, hogy:

a) nappal és éjjel, bejelentés nélkül megszemlélhessék az ország zászlóját viselő bármelyik hajót a bel- és külföldi vizeken, úgyszintén a törvényhozás által meghatározott kivételes esetekben s a tengerészeti hatóságok jóváhagyásával a tengeren is, feltéve, hogy az ilyen szemle időpontját és körülményeit minden adott esetben olyképp határozzák meg, hogy a hajózási üzem komoly megzavarását, hacsak lehetséges, elkerüljék;

b) a hajó legénységét, valamint mindazokat a személyeket is, akiknek vallomását szükségesnek tartják, tanuk nélkül kikérdezhessék, minden, előttük szükségesnek látszó nyomozást lefolytathassanak, valamint mindazoknak a hajópapíroknak s a törvények és rendeletek által előírt okmányoknak felmutatását kívánhassák, amelyek a felügyelet körébe tartozó ügyekre vonatkoznak.

11. A felügyelő tisztviselőket eskü alatt, vagy a közigazgatási joggyakorlatnak, esetleg az országos szokásnak megfelelő más módon büntetőjogi vagy megfelelő fegyelmi megtorlások kilátásba helyezésével kell kötelezni, hogy a jogkörük ellátása közben tudomásukra jutott hivatalos titkot senkinek sem árulják el.

b) A kényszerintézkedések alkalmazásának jogköre.

A konferencia a következőket javasolja:

12. A felügyelő tisztviselőket fel kell jogosítani, hogy mindazokban a súlyos esetekben, amelyek a hajó legénységének egészségét vagy biztonságát veszélyeztetik, a tengerészeti hatóságok kifejezett felhatalmazása alapján valamely hajó kifutását mindaddig megtilthassák, amíg a törvényes rendelkezések megtartására szükséges intézkedéseket a hajón nem foganatosították; e mellett érintetlenül fennmarad az ország törvényei szerint a felsőbb közigazgatási hatóságnál vagy a bíróságnál érvényesíthető előterjesztés joga.

13. Valamely hajó kifutási tilalmát végső rendelkezésnek kell tekinteni s csak akkor lehet alkalmazni, ha már mindazok a törvényes eszközök kimerültek, amelyek felett az állam felügyeleti hatósága abból a célból rendelkezik, hogy a törvénynek érvényt szerezzen.

14. A felügyeleti hatóságokat fel kell hatalmazni arra, hogy egyes esetekben a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásáról közvetlenül is intézkedhessenek, az ország törvényei szerint a felsőbb közigazgatási hatóságnál vagy a bíróságnál érvényesíthető előterjesztési jog fenntartásával.

15. A központi hatóságot fel kell hatalmazni arra, hogy egyes esetekben a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó törvények vagy rendeletek meghatározott, pontosan megjelölt rendelkezései alól kivételeket engedélyezhessen, ha az a véleménye, hogy a törvényes követelményeknek (az arra kötelezettek) tényleg megfeleltek vagy figyelembevételük az eset különös körülményeire való tekintettel nem szükséges, mindezt mégis azzal a feltétellel, hogy a cél elérésére foganatosított intézkedések és rendelkezések legalább is ugyanazt eredményezik, ami a törvények és rendeletek intézkedéseinek pontos megtartása esetén bekövetkezett volna.

c) A szemle foganatosításának joga.

A konferencia a következőket javasolja:

16. A törvényhozás, megfelelő rendelkezések útján, adja meg a hajóskapitánynak azt a jogot, hogy minden olyan esetben szemlét kérhessen, amikor azt szükségesnek tartja.

17. A törvényhozás, megfelelő rendelkezések útján, adja meg bizonyos feltételek mellett a hajószemélyzet tagjainak azt a jogot, hogy minden olyan esetben, amelyek a hajó egészségügyi és biztonsági viszonyaira és a tengerészek munkafeltételeinek szabályozására vonatkoznak, szemlét kérhessenek.

d) A hajótulajdonosok s a tengerészek közreműködése a felügyeleti szolgálatnál.

A konferencia a következőket javasolja:

18. A tengerészek munkafeltételeire vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásának felügyeleténél a hajótulajdonosok s a tengerészek közreműködését a lehető legalkalmasabb módon be kell vonni, ha ez az állam közigazgatási szokásaival összeegyeztethető.

A konferencia az államok figyelmét főleg a közreműködés következő módjaira hívja fel:

a) Lényeges, hogy a tengerészeknek akár közvetlenül, akár pedig törvényesen elismert képviselőik közvetítésével a közreműködésben mindennemű könnyítést biztosítsanak s a törvénynek mindennemű áthágását, amely alkalmaztatásuk hajóján előfordul, akadálytalanul közölhessék a felügyelő tisztviselővel; továbbá az is lényeges, hogy minden ez irányú panaszt, amennyiben lehetséges, a felügyelő hatóság nyomban vizsgáljon meg és azt minden körülmények között bizalmasan kezelje;

b) abból a célból, hogy a felügyeleti szolgálatban a hajótulajdonosoknak s a tengerészeknek valamint ezek szakegyesületeinek minden irányú közreműködését biztosíthassák s a tengerészek egészségügyi és biztonsági viszonyait feljavítsák, kívánatos, hogy a felügyeleti hatóságok a hajótulajdonosok s a tengerészek szakegyesületeinek képviselőivel időről-időre megbeszéléseket tartsanak az életbeléptető s a legalkalmasabbnak talált intézkedésekről. Az is kívánatos, hogy hajótulajdonosokból és tengerészekből vegyes bizottságot állítsanak fel, amelyeknek tegyék lehetővé, hogy a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtására illetékes különböző felügyeleti hatósággal együtt működhessenek.

e) A felügyeleti hatóságokkal szemben támasztható követelmények.

A konferencia a következőket javasolja:

19. A felügyelő tisztviselők kiválasztása annak szem előtt tartásával történjék, hogy a hajótulajdonosoknak s a tengerészeknek teljes bizalmát élvezzék. Ebből az okból:

a) rendelkezzenek mindazokkal a tulajdonságokkal, amelyek kötelességeik teljesítésében feltétlen pártatlanságukat biztosítják;

b) rendelkezzenek a kötelességeik teljesítéséhez szükséges műszaki ismeretekkel.

Kívánatos, hogy a felügyeleti szolgálat olyan személyzettel ren-

delkezzék, amely tényleges hajószolgálatot teljesített; a közigazgatási hatóságok belátásától függ azután, hogy ezeket a személyeket tartósan vagy ideiglenesen alkalmazzák.

20. A felügyelő tisztviselőket kötelességeik teljesítése közben olyan tapasztalatokkal rendelkező szakemberek támogassák, akik a hajótulajdonosok s a tengerészek teljes bizalmát élvezik.

21. A felügyelő tisztviselőket köztisztviselői jelleggel kell felruházni, akik állandó alkalmazásban álljanak s a kormányok változásaitól függetlenül legyenek.

22. A felügyeletüknek alárendelt vállalatoknál mindennemű anyagi részesedéstől eltiltandók.

f) Egyéb feladatok.

A konferencia a következőket javasolja:

23. Mivel a felügyelő tisztviselők jogkörük természeténél fogva különösképpen abban a helyzetben vannak, hogy a tengerészek munkaviszonyaira vonatkozó törvények és rendeletek alkalmazásának gyakorlati eredményeit megfigyelhetik, amennyiben az egyes országok közigazgatási jogszokásaival összeegyeztethető, vegyenek részt a tengerészek védelmére vonatkozó törvényhozási intézkedések feljavításában s a balesetelhárítás tényleges munkájában.

24. Amennyiben az egyes országok közigazgatási jogszokásaival összeegyeztethető, a felügyelő tisztviselők vegyenek részt a hajótörések eseteiben lefolytatott nyomozásoknál, hogy szükség esetében e nyomozások eredményeiről jelentést tehessenek.

25. Ha valamely állam közigazgatási jogszokásaival összeegyeztethető, vonják be a felügyelő tisztviselőket a tengerészek védelmére vonatkozó törvények és rendeletek előkészítéséhez szükséges adatgyűjtő munkálatokba.

J) A tizedik konferencia Genfben 1927-ben.

I. (XXIV.) E g y e z m é n y t e r v e z e t.

Az ipar és kereskedelem körében foglalkoztatott munkavállalóknak és a háztartási alkalmazottaknak betegségi biztosítása. (Az 1928: XXXII. t.-c.-be iktatott hivatalos magyar fordítás).

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

A N. M. Sz. minden tagja, amely a jelen egyezményt megerősíti, kötelezi magát, hogy legalább is a jelen egyezményben megszabottakkal egyenlő feltételek mellett betegségi kötelező biztosítást létesít.

2. cikk.

A betegségi kötelező biztosítás az ipari és a kereskedelmi vállalatokban foglalkoztatott munkásokra, alkalmazottakra és tanoncokra, az otthoni munkavállalókra és a háztartási alkalmazottakra terjed ki.

Mindazonáltal minden tagnak jogában áll, hogy országos törvényhozásiában olyan kivételeket állapítson meg, amelyeket szükségességeknek tart:

a) az időleges alkalmazásokra, amelyeknek tartama az országos törvényhozás által megállapítható határt el nem éri, a munkaadó foglalkozásától vagy vállalatától elütő, nem rendszerinti alkalmazásokra, az alkalmi és a járulékos jellegű alkalmazásokra;

b) azokra a munkavállalókra, akiknek munkabére vagy jövedelme az országos törvényhozás által megállapítható határt meghaladja;

c) azokra a munkavállalókra, akik készpénzjavalmazást nem kapnak;

d) azokra az otthoni munkavállalókra, akiknek munkaviszonya a bérért dolgozó munkavállalók munkaviszonyához nem hasonló;

e) azokra a munkavállalókra, akik az országos törvényhozás által megállapítható korhatárokat nem érték el vagy meghaladták;

f) a munkaadó családjának tagjaira.

Ezenfelül a betegségi biztosítási kötelezettség alól ki lehet venni azokat a személyeket, akiknek törvények vagy szabályzatok vagy különös határozmányok alapján betegség esetében a jelen egyezményben megszabottakkal egészben véve egyenlő értékű előnyökre van igénye.

A jelen egyezmény nem vonatkozik a tengerészekre és a tengeri halászokra, akiknek betegségi biztosítását az Értekezlet egyik későbbi ülészakában teheti határozathozatal tárgyává.

3. cikk.

Annak a biztosítottnak, aki testi vagy szellemi egészségének rendellenes állapota miatt dolgozni nem képes, a munkaképtelenségnek az első kártalanított naptól számított legalább első huszonhat hetére pénzbeli kártalanításra (táppénzre) van igénye.

A táppénz nyújtását a biztosítás bizonyos időtartamának a biztosított által való megelőző kitöltésétől és legfeljebb három napig tartó várakozási idő lejártától lehet függővé tenni.

A táppénz segélyezés szünetelhet:

a) ha a biztosított a törvény értelmében már más alapon és ugyanazon betegség címén más szolgáltatást kap, a szünetelés teljes vagy részleges a szerint, hogy az utóbb említett szolgáltatás egyenlő a leien cikkben megszabott táppénzzel vagy ennél kisebb;

b) addig, amíg a biztosított munkaképtelenségének ténye miatt rendszer munkakeresményéből nem veszít vagy amíg a biztosítás költségén vagy közköltségen részesül; a táppénzsegélyezés azonban csak részben szünetel, ha az ilykép saját személyére ellátott biztosítottnak általa eltartott családja van;

c) addig, amíg a biztosított az orvos utasításait és a betegek magatartására vonatkozó szabályokat megtartani jogos indító ok nélkül vonakodik vagy magát a biztosító intézménynek ellenőrzése alól engedély nélkül és önként kivonja.

A táppénz a biztosított szándékos hibájából eredő betegség esetében csökkenthető vagy megvonható.

4. cikk.

A biztosítottnak a betegség kezdetétől és legalább a betegségi táppénz nyújtására megszabott időtartam leteltéig ingyen igénye van kellően képesített orvos által történő kezelésre, valamint kielégítő

minőségű és mennyiségű gyógyszer és gyógyászati segédeszköz kiszolgáltatására.

A biztosítótól azonban az országos törvényhozás által meghatározott feltételekkel a segélyezés költségeihez hozzájárulást lehet követelni.

A gyógyellátást szüneteltetni lehet arra az időre, amíg a biztosított az orvos utasításaihoz és a betegek magatartására vonatkozó szabályokhoz alkalmazkodni jogos indító ok nélkül vonakodik vagy a biztosító intézmény által rendelkezésére bocsátott segélyezést igénybe venni elmulasztja.

5. cikk.

Az országos törvényhozás engedélyt adhat arra, vagy megszabhatja, hogy a biztosítottak ama családtagjai, akiket saját háztartásában ő tart el, gyógy ellátásban részesüljenek; e segélynyújtás feltételeit az országos törvényhozás állapítja meg.

6. cikk.

A betegségi biztosítást közhatóságok igazgatási és pénzügyi ellenőrzése alatt álló, minden nyereszkedési célzat nélkül működő, önkormányzattal bíró intézményeknek kell ellátniok. A magánkezdemenyezés alapján keletkezett intézmények külön "közhatósági elismerésre szorulnak.

A biztosítottaknak az önkormányzattal bíró biztosító intézmények ügyvitelében az országos törvényhozás által megállapított feltételekkel kell részt venniük.

A betegségi biztosítás ügyvitelét azonban közvetlenül az állam vállalhatja, ha és addig, amíg az ügyvitelnek az önkormányzattal bíró intézmények útján való ellátása az országos viszonyok és nevezetesen a munkaadók és a munkavállalók hivatások szerinti szervezkedésének elégtelensége miatt nehéz, vagy lehetetlen, vagy meg nem felelő.

7. cikk.

A biztosítottaknak és munkaadóiknak a betegségi biztosítás anyagi eszközeinek előteremtésében részt kell venniük.

A közhatóságoknak pénzügyi hozzájárulása felől az országos törvényhozás hivatott határozni.

8. cikk.

A jelen egyezmény nem érinti a nőknek szülés előtt és után való foglalkoztatása tárgyában a Nemzetközi Munkaügyi Értekezlet első ülészakájában elfogadott egyezményből folyó kötelezettségeket.

9. cikk.

A biztosítottak vita esetében a szolgáltatásokra való igényét illetőleg fellebbezési jogot kell adni.

10. cikk.

Azok az államok, amelyeknek nagy kiterjedésű, ritka népességű területei vannak, a jelen egyezmény rendelkezéseinek alkalmazását mellőzhetik területüknek ama részein, ahol a betegségi biztosításnak a jelen egyezmény szerinti megszervezése a lakosság csekély sűrűsége, szétszórtsága és a közlekedés eszközeinek elégtelensége miatt lehetetlen.

Azok az államok, amelyek a jelen cikkben meghatározott kivételes rendelkezést maguk számára igénybe venni kívánják, ezt a szándékukat az egyezmény formaszzerű megerősítésének a N. Sz. főtítkárával való közlésekor bejelenteni kötelesek. Területüknek azokat a részeit, amelyekre a kivételt alkalmazzák, elhatározásuk indító okaival együtt a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal tudomására kell hozniok.

Európában a jelen cikkben meghatározott kivétellel csak Finnország élhet.

11—18. c i k k e k

(azonosak az előbbi egyezménytervezet 7—14. cikkeivel azzal az eltéréssel, hogy a 12. cikk szerint az egyezmény hatályba lépésének ideje két tag ratifikációjának a főtítkár részéről történt beiktatása után 90 nappal veszi kezdetét. Ennek folytán a később ratifikáló államokban is ratifikációjuknak beiktatása után 90 nappal lép hatályba. Hatályba lépett 1928. július 15-én).

II. (XXV.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A mezőgazdasági munkások betegsége esetére szóló biztosítás.

A szokásos bevezetés után:

1. cikk.

A N. M. Sz. minden egyes tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy a betegségek eseteire vonatkozó s a jelen egyezmény rendelkezéseivel legalább is egyenlő erejű kötelező biztosítást fog életbe léptetni a mezőgazdasági munkásokra vonatkozólag.

2. cikk.

Biztosításra kötelezettek a mezőgazdasági üzemek munkásai, alkalmazottjai és tanoncai.

(A cikk további szövege azonos az előbbi (XXIV.) egyezménytervezet 2. cikkének 2. bekezdésétől kezdődő szövegével azzal az eltéréssel, hogy annak utolsó bekezdése itt elmarad.)

3—7. c i k k e k

(azonosak az előbbi (XXIV.) egyezménytervezet 3—7. cikkeivel).

8—17. cikkek

(azonosak az előbbi egyezménytervezet 9—18. cikkeivel.

Hatályba lépett 1928. július 15-én).

1. (29.) Javaslat.

A betegség esetére szóló biztosítás általános alapelvei.

A rendes bevezetés után:

Tekintettel arra,

hogy a munkások egészségének és erejének fenntartása nemcsak rájuk nézve, hanem azoknak a közösségeknek a szempontjából is nagyjelentőségű, amelyek részére teljesítőképességüket rendelkezésre kívánják bocsátani,

hogy az ilyen irányú fejlődés csakis a munkaerőben előállható veszteség állandó és tervszerű kiküszöbölése és kikerülése által érhető el,

hogy az ilyen irányú gondoskodásnak legmegfelelőbb útja a szociális biztosítás, amely a biztosított meghatározott igényeit elismeri,

a N. M. Sz. konferenciája egyezménytervezeteket fogadott el, amelyek egyrészt az iparban és a kereskedelemben, valamint a házi munkáknál foglalkoztatott munkások, másrészt pedig a mezőgazdasági munkások betegsége esetére szóló biztosítással foglalkoznak s azt a legkisebb mértéket foglalják magukban, amelynek a betegségi biztosítás minden rendszerének már kezdettől fogva meg kell felelnie.

Abból a célból, hogy a N. M. Sz. a tagállamoknak a betegség esetére szóló biztosítás megszervezésénél s felépítésénél szerzett tapasztalatok felhasználását elősegítse, szükséges volt olyan általános alapelveket felállítani, amelyek a gyakorlatban a betegségi biztosítás igazságos, hatékony és célszerű kialakulására a legalkalmasabbaknak bizonyultak.

A konferencia ebben a meggyőződésben valamennyi tagjának azt javasolja, hogy fontolja meg az alábbi alapelveket és szabályokat:

I. Az alkalmazás terjedelme.

1. A betegség esetére szóló biztosítás korra és nemre való tekintet nélkül ölelje fel a szolgálati vagy tanoncszerződés alapján hivatalosan foglalkoztatott összes személyeket.

2. Ha azonban a korhatárok megállapítása, a munkások részére már fennálló törvényes vagy más védelemre való tekintettel, ezeken a határokon túlmenően is indokoltnak látszik, úgy ezek a határok ne zárják ki sem azokat a fiatalok személyeket, akiknek eltartásáról családja rendszerint már nem gondoskodik, sem pedig azokat a munkásokat, akik az agkori segélyezés korhatárát még nem érték el.

Amennyiben azokra a munkásokra vonatkozólag, akiknek keresete vagy bevétele egy meghatározott határon túlmegy, kivételeket állapítanak meg, úgy ezeket a kivételeket azokra a személyekre kell korlátozni, akiknél végkielégítésük vagy bevételeik nagysága folytán méltán feltehető, hogy betegség esetén képesek önmagukról gondoskodni.

II. Szolgáltatások.

A) Pénzszolgáltatások.

3. A betegség következtében munkaképtelenné vált biztosítottak mielőbbi felgyógyulása céljából, a munkabér elmaradásának kiegyenlítésekképpen, elégséges táppénzt kell kiutalni.

E végből a törvényes táppénzt rendszerint a biztosításnál figyelembe veendő szokásos munkabér mértékéhez viszonyítva kell meg szabni s a családtagok ellátásához mérten ennek a munkabérnek jelentékeny hányadából kell állania. Mégis azokban az államokban, ahol a munkásoknak lehetőségük és alkalmuk van a maguk részére póttáppénzt is biztosítaniuk, a célnak az is megfelelő lehet, ha a táppénzt a munkabér nagyságára való tekintet nélkül állapítják meg.

4. A törvényes táppénzt az első segélyezési naptól kezdődően, legalább is a munkaképtelenség első 26 hetében kell biztosítani; mindazonáltal súlyos és hosszas betegségek eseteiben, valamint olyan biz-

tosítottak részére, akik a táppénzigény kimerülése esetén rokkantsági biztosításból eredő segílyt nem élveznek, a betegségi táppénz élvezetének időtartama egy évre is meghosszabbítható.

5. Kedvező pénzügyi viszonyok között levő biztosítási vállalatok felhatalmazhatók arra, hogy

a) a táppénzt bizonyos korlátok között vagy az összes biztosítottakra vagy pedig azoknak arra a csoportjára vonatkozólag, akiknek családjukról kell gondoskodniuk, felemelhessék;

b) a táppénzigény törvényes időtartamát meghosszabbíthassák.

6. Azokban az államokban, amelyekben a temetkezési költségeket sem a szokás, sem a törvény, sem pedig biztosítás útján nem térítik meg, a biztosítás viselői a biztosított halála esetén nyújtsanak megfelelő halálzási segílyt s ezt a biztosított családjához tartozók elhalálása esetén is utalják ki.

B) Természetbeni szolgáltatások.

7. Az intézeti orvosi kezelést, valamint a kellő minőségű és mennyiségű gyógyszer és gyógyászati segédeszközt a betegség kezdetétől mindaddig ki kell szolgáltatni, amíg azt a beteg állapota megkívánja; e díjtalan szolgáltatásokat a biztosított részére legalább is a táppénz élvezetére megszabott határidő lejártáig kell nyújtani.

8. Az intézeti orvosi kezelésre, valamint a kellő minőségű és mennyiségű gyógyszer és gyógyászati eszközre vonatkozó igényen felül, a biztosított, ha azt a helyi viszonyok s a gazdasági helyzet lehetővé teszik, részesüljön szakorvosi és fogkezelésben, valamint kórházi ápolásban is, ha ez családi körülményei folytán szükséges vagy ha a betegség természete kizárólag kórházi ápolást igényel.

9. Kórházi ápolás esetében a biztosítás terheit viselő utalja ki a biztosított által eltartott családtagok részére a biztosítottnak különben kijáró táppénz teljes vagy részösszegét.

10. Abból a célból, hogy a biztosított és családja részére megfelelő egészségügyi viszonyok legyenek biztosíthatók, a biztosított háztartásában élő és általa tényleg eltartott családtagjai minden olyan esetben betegápolásban részesítendőek, amikor ez a körülmények szerint lehetséges.

11. Adott esetekben a biztosítás terheit viselők rendelkezhessenek az orvosok szükséges szolgálati beosztása felett is.

Városi kerületekben, valamint megszabott földrajzi határokon belül álljon a biztosított jogában, hogy a biztosítási terheket viselőnek rendelkezésére álló orvosok között szabadon választhasson akkor is, ha ebből a biztosítást viselőre lényegesen több költség hárul.

C) A betegségek megelőzése.

12. A legtöbb betegség megelőzhető; az éber megelőzés lehetővé teszi a munkaerőben beállható veszteségek megakadályozását s azoknak az anyagi eszközöknek megtakarítását, amelyek az elkerülhető betegségek eseteiben felhasználódnak, valamint az összesség gazdasági, szellemi és erkölcsi jólétének fokozását.

A betegség esetére szóló biztosítás nevelje a munkásokat higiénikus életmódra. Gondoskodják az összesség érdekében a betegségek megelőzését előmozdító intézkedésekről s ezeket már az első betegségi tünetek felléptekor foganatosítsa. Legyen továbbá abban a helyzetben, hogy a szociális betegségek leküzdése s a népegészség fokozása érdekében a hasonló törekvéseket egyesítő terv alapján közreműködhessék.

III. A biztosítás szervezete.

13. A biztosítás terheit viselők igazgatása állami felügyelet mellett, az önkormányzat alapelvei szerint és kizárólag a biztosítottak összességének érdekében történjék. Mivel a biztosítottak a biztosításban a legközvetlenebbül érdekelték, választott képviselőik útján irányítólag vegyenek részt az igazgatásban.

14. Eltekintve a rendkívüli viszonyoktól, az összes törekvéseknek megfelelő alapon történő egységesítése mielőbb biztosítja a betegápolás helyes szervezetét, valamint annak céljait szolgáló, az orvosi tudomány és technika fejlettségének megfelelő berendezések célszerű összeállítását és kihasználását.

IV. Az anyagi eszközök előteremtése.

15. A biztosítás anyagi eszközeit a biztosítottak s ezek munkaadóinak járulékaiból kell fedezni. Ezekre az egyetemes jóléti kiadásokra a népegészség feljavítása céljából a célnak megfelelő közpénzeket is igénybe lehet venni.

A biztosítás állandóságának elérése érdekében az egyes biztosítási rendszerek szükségleteihez mérten megfelelő és elégséges tartalék-alapot kell gyűjteni.

V. A szolgáltatásoknál felmerülő vitás kérdések elintézése.

16. A biztosítottak s a biztosítás terheit viselők között a szolgáltatási igények miatt felmerült viszályok minél gyorsabb és olcsóbb elintézése érdekében a biztosítás céljával s a biztosítottak szükségleteivel különösképpen ismerős bírákból és ülnökökből álló különleges bíróságok határozzanak.

VI. A ritka népsűrűségű területekre vonatkozó kivételes intézkedések.

17. Mindazok az államok, amelyek ritka népsűrűségük vagy közlekedési eszközeik elégtelensége miatt egyes területrészekben nem vezethetik be a betegség esetére szóló biztosítást,

a) szervezzenek meg azokon a területeken a helyi viszonyokhoz mért orvosi szolgáltatást;

b) időről-időre vizsgálják meg, hogy a betegség esetére szóló kötelező biztosítás bevezetésének előfeltételei e területeken beállottak-e.

VII. A tengerészek s tengeri halászattal foglalkozók.

18. Ez a javaslat a tengerészekre s a tengeri halászattal foglalkozókra nem vonatkozik.

K) A tizenegyedik konferencia Genfben 1928-ban.

I (XXVI.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárások.

(Az 1932. XIX. t.-e.-be felvett hivatalos magyar fordítás).

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

A N. M. Sz.-nek mindegyik tagja, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, kötelezi magát arra, hogy olyan eljárásokat létesít vagy fenntart, amelyek lehetővé teszik a legkisebb munkabérek megállapítását olyan iparokban vagy olyan iparok részeiben (különösen az otthon munkánál) foglalkoztatott munkavállalók javára, amely iparokban a munkabéreknek akár munkaszabály-szerződések által, akár más úton való megállapítására vonatkozóan hatékony eljárások nincsenek, s amely iparokban a munkabérek rendkívül alacsonyak.

Ezen egyezmény értelmében az »ipar« szó a feldolgozó iparokat s a kereskedést jelenti.

2. cikk.

.. Mindegyik tagnak, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, szabadságában áll a munkaadók és munkavállalók szervezeteinek meghallgatásával, amennyiben ilyen szervezetek az illető ipar körében fennállnak, megállapítani, hogy mely iparokra, vagy az iparok mely részeire, különösen pedig az otthonmunkának mely ágaira vagy mely részeire kell alkalmazni a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozóan az 1. cikkben említett eljárásokat.

3. cikk.

Mindegyik tagnak, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, szabadságában áll megszabni a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárásokat és azok érvényesítésének módzatait.

Mindazonáltal,

1. mielőtt az eljárásokat valamely iparra, vagy valamely ipar egy részére alkalmazzák, meg kell hallgatni az érdekelt munkaadókat és munkavállalókat, ezekhez számítva szervezeteik képviselőit, amennyiben ilyen szervezetek fennállnak, valamint mindazokat a személyeket is, akik erre foglalkozásuknál vagy hatáskörüknél fogva különösen alkalmasak s akiknek meghallgatását az illetékes hatóság megfelelőnek találja;

2. az érdekelt munkaadóknak és munkavállalóknak az eljárások foganatosításában olyan módon és oly mértékben kell résztvenniök, ahogyan azt a nemzeti törvényhozás megállapítja, azonban mindenestre egyenlő számban és az egyenjogúság alapján;

3. a megállapított legkisebb munkabérek az érdekelt munkaadókra és munkavállalókra kötelező erejűek; azokat sem egyéni megállapodással, sem az illetékes hatóság általános vagy külön felhatalmazása nélkül, kollektív szerződéssel le nem szállíthatják.

4. cikk.

Mindegyik tagnak, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, a szükséges intézkedéseket meg kell tennie a végből, hogy felügyelet útján

és büntető rendelkezések segélyével biztosítsa, hogy egyfelől az érdekelt munkaadók és munkavállalók az érvényes legkisebb munkabérekről tudomást szerezzenek és hogy másfelől a tényleg kifizetett munkabérek ne legyenek a megállapítottaknál alacsonyabbak.

Minden munkavállalónak, akire a legkisebb munkabérek érvényesek, aki azonban alacsonyabb munkabért kapott, biztosítani kell a jogot, hogy bírói vagy más törvényes úton a néki járó munkabérhátaléknak a nemzeti törvényhozás által megállapított határidőn belül leendő kifizetését igényelhesse.

5. cikk.

Mindegyik tagnak, amelyik ezt az egyezményt megerősíti, minden évben általános tájékoztatást kell küldenie a N. M. Hivatalhoz, amely azoknak az iparoknak, vagy azon iparok részeinek jegyzékét tartalmazza, amelyekben a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárások alkalmazást nyertek és amely az eljárások alkalmazásának módozatairól és az eljárások eredményeiről felvilágosítást nyújt. Ennek az ismertetésnek összefoglaló adatokat kell tartalmaznia a szabályozás alá eső munkavállalók hozzávetőleges számáról, a megállapított legkisebb munkabérekről és adott esetben a legkisebb munkabérnek szabályozására vonatkozó egyéb leginkább jelentős rendelkezésekről.

6—11. cikkek

(befejező rendelkezések.

Hatályba lépett 1930. június 14-én).

1. (30.) Javaslat.

A legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás gyakorlati alkalmazása.

Az általános bevezetés után:

A.

A N. M. Sz. konferenciája, elfogadva a minimális munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás szabályozásáról szóló egyezménytervezetet, ezt azzal egészíti ki, hogy a tagállamok számára olyan általános irányelveket állít fel vezérfonalul, amelyek tapasztalat szerint eddig leginkább beváltak.

Ezért a tagállamoknak ajánlja, hogy fontolják meg a következő alapelveket és szabályokat.

I.

1. Abból a célból, hogy az említett egyezményt ratifikáló minden tagállamnak, a minimális munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás alkalmazhatása végett, megfelelő adatok álljanak rendelkezésére, meg kellene vizsgálnia az összes iparágakban vagy azok részeiben fennálló, tényleg kifizetett s szabályozandó munkabérekre hatályban levő mindazokat az intézkedéseket, amelyekre vonatkozólag a munkaadók vagy a munkások az eljárás alkalmazását óhajtják s egyben szerezzen be olyan bizonyítékokat, amelyekből nyilvánvalóan kitűnnék, hogy a munkabérek megállapítására szolgáló alkalmas intézmények nincsenek s a munkabérek szokatlanul alacsonyok.

2. Nem érintve az egyezménytervezetben a tagállamok részére biztosított azt a jogot, amely szerint maguk dönthessék el, hogy országukban melyik iparágban vagy annak melyik részében kívánják a minimális munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás alkalmazását igénybe venni, célszerű lenne mindazokat az iparágakat vagy azok részeit tekintetbe venni, amelyekben rendszerint nőket is alkalmaznak.

II.

1. A minimális munkabérek megállapítására vonatkozó eljárás végrehajthatósága végett és tekintet nélkül az eljárást lefolytató szervekre (pl. minden egyes iparágra vonatkozó szakbizottság vagy öszbizottság valamely ipari csoport részére, vagy kényszereljárás alapján működő békéltető bizottság), meg kellene vizsgálni a vonatkozó iparágban vagy annak részeiben uralkodó viszonyokat; a leginkább érdekelt felek, vagyis az illető iparágban vagy annak részében tevékenykedő munkaadók és munkások meghallgatandók, véleményük a minimális munkabérek megállapításával összefüggő valamennyi kérdésben beszerzendő s az minél nagyobb mértékben és egyenlő módon figyelembe veendő.

2. *a)* Abból a célból, hogy a bérmegállapítások nagyobb súllyal történjenek, kívánatos, hogy az érdekelt munkaadók és munkások részére a munkabér megállapítására hivatott testületek tanácskozásain és határozathozatalainál közvetlen és egyenlő jogú részvételt biztosítsanak az egyenlő számú képviselet, de mindenesetre az egyenlő szavazati jog révén. Amennyiben egyik fél ilyen képviseletet nyer, a másik fél is feltétlenül rendelkezék hasonló jogú képviselettel. A munkabérmegállapító-testületekbe ezenfelül egy vagy több, érdekeltségen kívül álló személyt is be kell vonni, akiknek szavazata a megfelelő határozathozatalt az esetben is lehetővé tenné, ha a munkaadók s a munkások szembenálló szavazatai egyenlők. Az érdekeltségen kívül álló személyeket lehetőleg a munkaadók s a munkások képviselőivel egyetértőleg vagy azok meghallgatása után kell kijelölni a munkabérmegállapító-testületekbe.

b) Annak biztosítására, hogy a munkaadók s a munkások képviselői megbízóik bizalmával rendelkezzenek, a munkaadóknak s a munkásoknak, ha ezt a körülmények megengedik, képviselőik kijelölésénél részvételi jogot kell biztosítani. Minden esetben a munkaadók s a munkások szakegyesületei, amennyiben ilyenek vannak, javasolnák a bérmegállapító-testület tagjaiként kijelölendő személyeket.

c) Az *a)* bekezdésben említett érdekeltségen kívül álló személyt (esetleg többet is) azoknak a férfiaknak vagy nőknek köréből kell kiválasztanig akiknek e feladat betöltésére szükséges képessége köztudomás szerint megvan s a vonatkozó iparágban vagy annak részében nincsenek oly módon érdekelve, hogy ezáltal pártatlanságuk kétségbe vonható lenne.

d) Amennyiben valamely iparágban vagy annak egyes részeiben nagyobb számban alkalmaznak nőket, úgy, ha lehetséges, a munkások képviselőjeként vagy érdekeltségen kívül álló személyként (lásd 2. a) egy vagy több nőt kell bevonni.

III.

A minimális munkabérek megállapításának feladatkörével megbízott testületnek minden körülmények között számításba kell vennie annak szükségességét, hogy a munkások részére megfelelő életmódot biztosítson. E célból mindenekelőtt figyelembe kell vennie azokat a munkabértételeket, amelyeket hasonló munkákért fizetnek mindazokban az iparágakban, amelyekben a munkások kellő szervezettel rendelkeznek s megfelelő kollektív munkabérszerződéseket kötöttek; ha ennek az összehasonlításnak a lehetősége hiányzik, úgy az illető ország vagy munkapiac átlagbéreinek nagyságát kell figyelembe venni.

Arról is gondoskodni kell, hogy azokat a munkabértételeket, amelyeket a testületek a munkabér megrögzítésére vonatkozólag megállapítottak, utólag felülvizsgálat alá vehessék, amennyiben ezt azok a munkások vagy munkaadók kívánják, akik ezeknek a testületeknek a tagjai.

IV.

Abból a célból, hogy az érdekelt munkások megfelelő védelemben részesüljenek s az érdekelt munkaadókat a tisztességtelen verseny folytán keletkező veszélyekkel szemben megóvják, mindazon rendelkezések közé, amelyeket annak biztosítására hoznak, hogy a megállapított munkabéreknél alacsonyabbakat nem fognak fizetni, főleg a következőket kellene bevenni:

- a) azokat az intézkedéseket, amelyek alapján a munkaadók s a munkások az érvényes munkabértételekről állandóan tájékozódhatnak;
- b) a tényleg kifizetett munkabérek hivatalos ellenőrzését;
- c) az érvényes munkabértételek elleni kihágásokra vonatkozó rendszabályokat, valamint e kihágások megakadályozására vonatkozó intézkedéseket.

1. A munkásoknak a reájuk érvényes munkabérekre vonatkozó tájékoztatása céljából, akik kevésbé vannak abban a helyzetben, mint a munkaadók, hogy a testületeknek a minimális munkabérek megállapítása tekintetében hozott határozatairól anyagi erejük következtében tudomást szerezzenek, a munkaadókat a munkabértételeknek könnyen hozzáférhető helyen és egész terjedelmükben leendő kifüggesztésére lehetne kötelezni, még pedig vagy a munkahelyen, vagy pedig — s amennyiben házi iparral foglalkozókról van szó — azokban a helyiségekben, amelyekben a munkát kiadják vagy annak elvégzése után beszolgáltatják, vagy amelyekben a munkabéreket kifizetik.

2. Megfelelő számú és hasonló hatáskörű felügyelő személyzetnek beállítása is kívánatos, mint ahogyan ezt az 1923. évi konferencia a felügyeleti szolgálat megszervezésének alapelveiről szóló egyezménytervezetben a felügyelő tisztviselőkre vonatkozólag szabályozta. Ezeknek a felügyelőknak az érdekelt munkaadóknál és munkásoknál végzett nyomozás alapján meg kellene győződniök arról, hogy a tényleg kifizetett munkabérek megfelelnek-e az érvényes munkabértételeknek s amennyiben szükséges, a munkabértételek áthágása esetén a törvényes rendszabályokat is alkalmazniuk kellene.

Abból a célból, hogy a felügyelők feladatuknak a lehető legjobban megfelelhessenek, a munkaadókat arra kellene kötelezni, hogy az ál-

taluk kifizetett bérekről teljes és pontos jegyzéket vezessenek, vagy amennyiben házi iparra vonatkozik, a lakásadatok feltüntetésével ezt is foglalják jegyzékbe; e munkásoknak bérkönyveket vagy más hasonló kimutatásokat kellene átadni, amelyek alapján meg lehetne állapítani azt, hogy a tényleg kifizetett munkabérek megfelelnek-e az érvényben levő minimális munkabértételeknek.

3. Arra az esetre, ha a munkások összessége nem lenne abban a helyzetben, hogy a még esedékes munkabérrészlet utólagos megfizetésére vonatkozó jogát a bíróság előtt vagy a bíróságon kívül maga érvényesíthesse, más megfelelő rendszabályt kellene életre léptetni, hogy ezáltal a minimális munkabértételekre vonatkozó előírások áthágását meg lehessen akadályozni.

B.

A N. M. Sz. konferenciája kötelességének tartja a kormányok figyelmét a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikke által kifejezetten is meg erősített arra az alapelvre felhívni, hogy hasonló értékű munkáért a férfiaknak s a nőknek azonos munkabér fizetendő.

L) A tizenkettedik konferencia Genfben 1929-ben.

1. (31.) Javaslat.

Az üzemi balesetek megakadályozása,

A rendes bevezetés után:

Tekintettel arra, hogy

a munkások üzemi baleset elleni védelmének biztosítása olyan térre tartozik, amelyen a fennálló munkaviszonyok feljavítása a NMA. vonatkozó része szerint szükségesnek látszik;

az üzemi balesetek nemcsak a munkások és családjaik részére jelentenek nyomort és szükséglet, hanem az egyetemes emberi közösség szempontjából is a gazdasági értékek súlyos veszteségét jelentik;

a N. M. Konferencia 1923-ban javaslatot fogadott el a felügyeleti szolgálat bevezetésére vonatkozó általános alapelvekről, amelyben többek között kifejti, hogy a felügyeleti szolgálat hatásainak állandó fokozására lényeges, »hogy ez a szolgálat... mind nagyobb és fokozottabb igyekezettel törekedjék a balesetek és betegségek megakadályozására szükséges legmegfelelőbb biztonsági rendszabályokat alkalmazásba venni, hogy az Összes érdekelték beható egyetértése, felvilágosítása és összmunkája révén a munka fokozatosan veszélytelenebb, egészségesebb, sőt könnyebb legyen«;

a tagok egyetemes jóléte érdekében szükséges mindazokra az intézkedésekre és eljárási szabályokra rámutatni, amelyek az egyes országok tapasztalatai alapján a balesetek számának csökkentésére és következményeik súlyosságának enyhítésére legmegfelelőbbeknek látszanak;

a N. M. Konferencia 1928. évi ülészakán elfogadott határozatában kijelentette, hogy nézete szerint elkövetkezett annak a kísérletnek az ideje, amikor új eljárási szabályok alkalmazása révén a biztonság fokozottabb mérvét kell megteremteni; e téren a »Safety-First« mozgalom

révén nagyobb haladást lehetne elérni, ami azonban természetesen nem pótolja az államnak azt a tevékenységét, hogy a balesetek elhárítására rendszabályokat bocsásson ki és hajtsa végre;

a konferencia igen nagy jelentőségűnek tartja, hogy az összes személyek és intézmények, beleértve a munkaadókat s a munkásokat, a munkaadók s a munkások szervezeteit, a kormányokat s a közélet összességét, teljes erővel és minden eszközzel a munkásbalesetek elhárítására törekedjenek.

Ezért a N. M. Sz. minden tagjának figyelmébe ajánlja az ipari üzemekben előforduló balesetek elhárítására vonatkozó következő alapelveket és rendszabályokat. Ilyen ipari üzemeknek különösen a következők tekintendők:

(a felsorolás azonos a washingtoni első konferencián elfogadott I. egyezménytervezet 1. cikkének a)—d) pontjai alatt foglaltakkal).

A konferenciának továbbá az a véleménye, hogy a mezőgazdasági munkásbalesetek elhárítása éppen olyan szükséges, mint az ipari üzemeknél s ezért a N. M. Sz. tagjainak azt ajánlja, hogy a javaslatot, a mezőgazdasági munka különleges viszonyainak tekintetbe vételével, a mezőgazdaságra is terjesszék ki.

I.

1. A balesetek elhárítására vonatkozó kutatások alapjául a következőket kell venni:

a) a balesetek okainak és kísérő körülményeinek vizsgálatát;

b) minden egyes iparban előfordult valamennyi balesetnek, az egyes iparágak különleges veszélyeinek, a gyakrabban ismétlődő balesetek törvényszerűségeinek s a baleset elhárítására alkalmas rendelkezések eredményeinek statisztikai vizsgálatát, összehasonlítva az évek során át mutatkozott statisztikai adatokkal.

Ezért a konferencia, a felsorolt adatok gyűjtésének és felhasználásának lehető legalkalmasabb módon leendő biztosítása végett, minden tagnak a szükséges törvényhozási vagy közigazgatási intézkedések foganatosítását javasolja.

A konferencia azt is ajánlja az államoknak, hogy közhivatalok útján tartsanak tervszerű vizsgálatokat s amennyiben az kívánatos, vonják be azokba az egyes iparágak részéről életre hívott intézményeket vagy bizottságokat is.

A közhivatalok vegyék igénybe a munkaadók s a munkások szakegyesületeinek, valamint a balesetek elhárításának felügyeletéért felelős intézményeknek, úgyszintén a balesetbiztosítás céljait szolgáló műszaki egyesületeknek, testületeknek és társaságoknak tevékenységét is.

Kívánatos, hogy a munkaadók s a munkások szervezeteinek tevékenységét az egyes iparágakban előforduló balesetek elhárítására szolgáló berendezésekre is kiterjesszék.

2. A tapasztalat s a kutató munka azt bizonyítja, hogy a balesetek gyakorisága és súlyossága nemcsak azoktól a veszélyektől függ, amelyek a munka természetével, az üzemi berendezés módjával s a különböző használatban levő munkaeszközökkel állnak összefüggésben,

hanem testi, fiziológiai és pszichológiai körülményektől is. Ezért azt ajánlja a konferencia, hogy a tényállásnak az 1. pontban megjelölt kivizsgálása alkalmával az itt megjelölt behatások is figyelembe véssenek.

3. Mivel a munkások foglalkozás szerinti tömörülése és munkakedve a biztonságot is fokozza, lényeges, hogy a tagállamok tudományos kutatással mozdítsák elő a foglalkozással kapcsolatos tanácsadást, a foglalkozás helyes megválasztását s mindezek gyakorlati végrehajtását.

4. A balesetek elhárításának előmozdítása végett az is lényeges, hogy az 1. és 2. pontban megjelölt kutatómunka eredményeit a lehetőség szerint publikálják. Úgyszintén az is szükséges, hogy a N. M. Hivatalnak mindazok a célravezető útbaigazítások rendelkezésére bocsáttassanak, amelyekkel a balesetelhárítás terén végzett munkálatait tovább építheti. Ezért azt ajánlja a konferencia, hogy a jelentősebb kutatáseredményeket közöljék a N. M. Hivatallal, amely azokat munkálatainál és kiadványaiban értékesíteni fogja.

Ezen felül az is kívánatos, hogy az egyes ipari államok kutató intézetei és szervezetei eredményeiket megbeszéljék és kicseréljék.

5. A tagok létesítsenek központi szervezeteket, amelyek a munkabalesetek statisztikáit összegyűjtik és feldolgozzák s államuk területéről a rendelkezésre álló összes munkabaleseti statisztikai adatokat a N. M. Hivatalnak beküldik. Ezek a hivatalok valamely egyezménytervezetnek előkészítése céljából a N. M. Hivatallal egyetértésben állítsák össze és gyűjtsék tovább statisztikai adataikat, hogy ezáltal egyöntetű alapot teremtsenek az egyes államok statisztikai kimutatásainak összehasonlító vizsgálatára.

II.

6. Országos tapasztalat bizonyítja, hogy a balesetek elhárítása terén az összes érdekelteknek, így különösen a munkaadóknak s a munkásoknak összműködése megnyugtató eredményre vezet. Ezért nagy jelentőségű, hogy a tagállamok mindent kövessenek el, ami az ilyen összműködés kialakítására és továbbfejlesztésére szükséges, miként azt már a rendszeresítendő felügyeleti szolgálat általános alapeveiről az 1923. évben elfogadott javaslat is ajánlja.

7. Amennyiben a körülmények megengedik, az is ajánlható, hogy az egyes iparok vagy iparágak keretén belül rendszeres megbeszéléseket tartsanak az állami felügyeleti szolgálat vagy más illetékes szervek s az érdekelt munkaadók és munkások jelentősebb szervezetei között abból a célból, hogy *a)* állást foglaljanak az érdekelt iparban gyakrabban előforduló súlyos balesetekkel szemben, továbbá a törvényes vagy az állam, illetve más erre feljogosított szerv s az érdekelt ipar képviselőivel kötött vagy az egyes munkaadó által bevezetett rendelkezések végrehajtására és hatályosságára vonatkozólag és *b)* a módosítás javítását célzó minden javaslatot letárgyaljanak.

8. Javasoljuk továbbá, hogy a tagállamok minden erejükkel és szakadatlanul törekedjenek a biztonság fokozásának előmozdítására. E tekintetben különösen a következők veendőek figyelembe: *a)* biztonsági szervezet létesítése az egyes üzemekben a következőképen

részletezett feladatkörrel: az üzemben előforduló összes balesetek s a megfelelő eljárás megvizsgálása, amelynek végrehajtása alkalmasnak látszik az ismétlődések elkerülésére; az üzemek, a gépek s berendezések rendszeres felülvizsgálata abból a célból, hogy a biztonság megővhető s különösen megállapítható legyen, hogy az összes védő berendezéseket s a többi biztonsági intézkedéseket rendben tartják s azok megfelelő helyen vannak-e; az új s elsősorban a fiatalok munkások kioktatása azokról a veszélyekről, amelyek munkájukkal vagy az azokhoz tartozó gépekkel vagy az üzemteleppel kapcsolatosak; az első segély s a sérült munkások elszállítására vonatkozó eszközök berendezése; a munkások buzdítása olyan javaslatok megtételére, amelyek a munka biztonságának fokozására alkalmasak; *b)* az egyes üzemek vezetősége s munkásai, úgyszintén valamely ipar munkaadó- és munkásszervezeteinek egymás közti, valamint ezek s az állam és más érdekelt intézmények közti összműködés létrehozása olyan rendelkezések és intézkedések által, amelyek az egyes országok viszonyainak és körülményeinek leginkább megfelelőeknek látszanak s az üzemi biztonságot fokozzák. Megfontolásra alkalmasnak látszó intézkedés lenne például biztonsági tisztviselő alkalmazása s biztonsági bizottságok felállítása minden egyes üzemben.

9. Javasoljuk, hogy a tagok kövessenek el mindent a munkásoknál a balesetek elhárítása iránti érdeklődés felébresztésére és fenntartására, valamint arra is, hogy ezek közreműködését előadások, sajtótermékek, filmelőadások, ipari üzemek látogatása révén s más alkalmas módon biztosítsák.

10. A konferencia azt is javasolja az államoknak, hogy rendezzenek vagy támogassanak olyan állandó biztonsági kiállításokat, amelyek a balesetek elhárítására s a biztonság fokozására legalkalmasabb eszközöket, intézkedéseket és eljárási módokat szemléltetik; amennyiben pedig védőberendezéssel ellátott gépeket mutatnak be, az eredmény üzem közben lenne szemléltetendő. E tekintetben a vállalkozóknak, az üzemvezetőknek, a munkásoknak, a technikai főiskolákon vagy szakiskolákon tanulmányokat végzőknek s más érdekelteknek is tanácsot és felvilágosítást kell adniok.

11. A munkások üzemi viselkedésükkel törekedjenek kötelességszerűleg előmozdítani a biztonsági rendszabályok minél teljesebb sikerét. Ez okból igyekezzenek az állam befolyásával elérni, hogy *a)* munkaadók is törekedjenek alkalmas nevelés által és minden rendelkezésre álló eszközzel munkásaikat a balesetekkel szembeni óvatos magatartásra rávenni s odahatni, hogy *b)* ebben a munkában tagjaikra gyakorolt kedvező befolyás révén a munkásszervezetek is résztvegyenek.

12. A konferencia ajánlja, hogy az államok mindazokon az intézkedéseken felül, amelyeket az egyes iparokra, iparágakra vagy bizonyos meghatározott munkafolyamatra vonatkozólag az előbbi bekezdések felsorolnak, a balesetek okait s azok elhárítását tárgyaló tanulmányokat dolgoztassanak ki az állami felügyeleti szolgálattal vagy más illetékes szervekkel. Ezek a tanulmányok foglalják egybe azokat az intézkedéseket, amelyek valamely iparban vagy munkafolyamatban előfordulható baleseteket tapasztalat szerint a legsikeresebben elhárí-

tották s az állam ezeket az illető ipar munkaadóinak, üzemvezetőinek s munkásainak, valamint a munkaadók s munkások szervezeteinek okulására végeztetett hozza nyilvánosságra.

13. Tekintettel az előbbi bekezdésben említett nevelő munka fontosságára és szükségességére s abból a célból, hogy azt szilárd alapokra fektessék, a konferencia a tagok figyelmébe ajánlja, hogy már az alsóbbfokú iskolák tantervébe vegyék fel a gyermekekben az elővigyázatosság érzetének felkeltésére alkalmas oktatási anyagot, a felsőbbfokú iskolákban pedig oktassák a balesetelhárítást s az első segélynyújtást. Valamennyi fokú szakiskolában vezessenek be a munkabalesetek megakadályozására vonatkozó tervszerű oktatást s e közben a növendékek előtt világítsák meg az ilyen elhárításnak gazdasági és etikai nézőpontok szerinti fontosságát.

14. A baleset következményeinek enyhítésére rendkívül fontos, hogy az első segélynyújtás nyomban lehetségessé váljék. Ezért gondoskodni kell arról, hogy az első segélyt szakismerettel bíró egyén nyújtsa s a szükséges eszközök minden üzemben használható állapotban álljanak rendelkezésre. Olyan intézkedéseket kell tehát fogantatosítani, hogy súlyos baleseteknél a lehető leggyorsabb orvosi segítség álljon rendelkezésre. Előre kell gondoskodni arról is, hogy a sérült személyeket gyorsan szállítsák kórházba vagy lakásukra.

Különös gondot kell fordítani az orvosoknak a balesetek folytán beállott sérülések kezelése végett szükséges elméleti és gyakorlati képzésére is.

III.

15. Mivel a sikeres balesetelhárítást szükségképpen törvényes alapra kell helyezni, a konferencia javasolja, hogy minden tag gondoskodjék a szükséges törvényes intézkedésekről s ez által a biztonság kielégítő mértékéről.

16. Kötelezze a törvényhozás a munkaadót üzemének olyan be rendezésére és vezetésére, hogy a munkások az üzem módjának s a technikai fejlődés fokának megfelelő védelemben részesüljenek s egyben figyeljen arra is, hogy munkásai a tevékenységükkel kapcsolatos esetleges veszélyekről, valamint a balesetek megelőzésére vonatkozó utasításokról oktatásban részesüljenek.

17. Általános óhaj az is, hogy az ipari üzemek új építkezéseire vagy jelentékenyebb átépítésére vonatkozó terveket kellő időben terjesszék az illetékes hatóság elé, amely azokat felülvizsgálja abból a szempontból, hogy a fent említett törvényes rendelkezésekkel összhangzásban vannak-e. Ezt a felülvizsgálatot lehetőleg gyorsan kell fogantatosítani, hogy az építő munkát ne akadályozza.

18. Amennyiben az államok közigazgatási és jogrendszere megengedi, a felügyeleti szolgálat vagy a munkások baleset elleni védelmét szolgáló törvényes rendelkezések felügyeletére hivatott más hatóságok tisztviselőinek álljon jogukban a munkaadó részére meghatározniuk, hogy kötelezettségeinek teljesítésére mit kell cselekednie; ezzel kapcsolatban azonban fellebbezési jogot kell biztosítani a felsőbb közigazgatási hatósághoz vagy a békéltető bizottsághoz.

A felügyeleti szervnek fenyegető veszély esetében és tekintet nélkül a fellebbezésre, legyen joga az elrendelt intézkedések haladéktalan végrehajtására.

19. Tekintettel arra a fontosságra, ami a munkásoknak a baleset elhárítással szemben tanúsított magatartásában rejlik, kötelezze a törvényhozás a munkásokat arra, hogy tartsák meg a baleset elhárítására vonatkozó törvényes rendelkezéseket, így nevezetesen ne távolítsák el jogosulatlanul a biztonsági intézkedéseket s azokat helyessen alkalmazzák.

20. A konferencia javasolja, hogy mielőtt az illetékes hatóságok valamely iparágra vonatkozó balesetelhárítási intézkedést véglegesen szabályoznak, nyújtsanak alkalmat az érdekelt munkaadók és munkások irányadó szervezeteinek álláspontjuk kifejtésére.

21. A munkások közreműködését törvényes vagy közigazgatási intézkedésekkel kell lehetővé tenni, hogy a biztonsági rendszabályok megtartását minden országban a legalkalmasabb módon biztosítsák. Ez keresztülvihető többek között az arra alkalmas munkásoknak a felügyeleti szolgálatba történő felvételével; a munkaadók javára annak a jognak a biztosításával, hogy a felügyeleti szolgálat vagy más illetékes szerv tisztviselőjének látogatását szorgalmazhassák, amennyiben azt kívánatosnak tartják; a munkaadó olyan irányú kötelezésével, hogy munkásainak vagy azok képviselőinek nyújtson alkalmat arra, hogy ezek a felügyelő tisztviselővel az üzem megismerése alkalmával érintkezhessenek; a munkások képviselőinek azokba a biztonsági bizottságokba leendő bevonásával, amelyeknek az előírások végrehajtásának biztosítása s a balesetek okainak megállapítása a feladata.

IV.

22. A konferencia javasolja s a tagállamok igyekezzenek oda-hatni, hogy a balesetbiztosító intézetek és társaságok az egyes üzemek balesetbiztosítási díjainak megállapításánál vegyék figyelembe a munkások védelmére már foganatosított intézkedéseket, hogy a munkaadókat ez által is ösztönözzék a biztosító intézkedések tökéletesbítésére.

23. Az államoknak abban az irányban is érvényesítenie kellene befolyásukat, hogy a balesetbiztosító intézetek és társaságok is vegyenek részt a balesetelhárítás munkájában. Ez történhet olyképen, hogy a baleset okait és következményeit közlik a felügyeleti hatósággal vagy az érdekelt felügyelő tisztviselővel; résztvesznek az 1. alatti bekezdésben felsorolt intézményekben és bizottságokban, valamint általában a »Safety-First« mozgalom munkájában; előlegeket engedélyeznek a munkaadóknak védelmi berendezések létesítése vagy tökéletesítése céljából; pályadíjakat tűznek ki munkások, mérnökök s olyan személyek részére, akik tanulmányok vagy új elgondolások révén a balesetelhárításhoz számottevően hozzájárulnak; felvilágosítják és megnyerik a munkaadókat s a közvéleményt; tanácsokat adnak a biztonsági berendezésekkel kapcsolatban; végül fenntartják a kapcsolatot a balesetelhárítás oktatására létesült biztonsági múzeumokkal és intézményekkel.

I. (XXVII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A hajókon szállított nehéz áruk súlyának feltüntetése.

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

Az 1000 kg-os (egy tonna) vagy ennél nagyobb bruttó súlyú teherárúknak vagy azoknak a tárgyaknak külső részein, amelyeket a jelen egyezményt ratifikáló tagállamnak területén tengeren vagy belvízi utakon történő szállítás céljából feladnak, a bruttó súlyt a hajóra történő berakás előtt érthetően és tartósan fel kell tüntetni.

Azoknál a kivételes eseteknél, amelyeknél nehézségbe ütközik a pontos súlymeghatározás, a törvényhozás hozzávetőleges súlymegjelölést engedélyezhet.

A jelen rendelkezés végrehajtásának kötelezettsége kizárólag annak az államnak kormányát terheli, amelynek területén a teherárut feladják, ellenben nem terheli annak az államnak kormányát, amelynek területén az áru rendeltetési helyére való útja közben átmegy.

A törvényhozás jogkörébe tartozik annak meghatározása, hogy a súlymegjelölésnek a fenti módon történő kötelezettsége a feladót vagy egy más személyt, illetve intézményt terheli.

2—8. c i k k e k

a befejező záradékok. Ezekből teljesen új az alábbi rendelkezés:

7. cikk.

Amennyiben a konferencia olyan egyezményt fogadna el, amely a jelen egyezményt egészben vagy részben módosítja, úgy az újonnan megszövegezett egyezménynek egy tagállam részéről történő ratifikációja minden további nélkül a jelen egyezmény felmondását is magában foglalja, tekintet nélkül az 5. cikkben meghatározott határidőre¹). Ennek előfeltétele az, hogy az újonnan megszerkesztett egyezmény már hatályban legyen.

Az újonnan megszerkesztett egyezmény hatályba lépése után a tagállamok a jelen egyezményt többé nem ratifikálhatják.

Mindazonáltal a jelen egyezmény formailag és tartalmilag is hatályban marad mindazokkal a tagállamokkal szemben, amelyek ezt és nem az újonnan megszövegezett egyezményt ratifikálták.

2. (32.) Javaslat.

Felelősség a mechanikai erő által hajtott gépek védőberendezéseinél.

A szokásos bevezető sorok után:

I.

Abból a célból» hogy a munkások biztonsága érdekében a mechanikai erő által hajtott gépeken alkalmazott és belföldön használatos védőberendezésekre vonatkozó törvényes rendelkezésekhez fokozottabb eredmény fűződhessék s a nélkül, hogy a munkaadó szabadulhatna annak felelőssége alól, hogy üzemében a megfelelő rendelkezések értelmében felszerelt gépek legyenek használatban,

i) 10 év, s amennyiben a felmondás nem következik be, további 10 év.

minden tag fogadja el és lehető legteljesebb mértékben hajtsa végre azt az alapelvet, hogy a törvény szerint tilos a saját területén mechanikai erő által hajtott olyan gépeket használat végett szállítani vagy felállítani, amelyek nincsenek mindazokkal a védőberendezésekkel felszerelve, amelyeket a törvényhozás a hasonló gépek üzeménél előír.

Az előbbi bekezdés azokra az elektromos berendezésekre is vonatkozik, amelyek a nevezett gépek egyes részeit alkotják.

II.

A tagok értesítsék a N. M. Hivatalt az előbb említett alapelv végrehajtására tett intézkedéseikről, úgyszintén a végrehajtás eredményeiről is.

II. (XXVIII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelme¹⁾.

A szokásos bevezető sorok után:

X. cikk.

A jelen egyezmény értelmében:

1. »munka« alatt az a tevékenység vagy résztvekenység értendő, amelyet a szárazföldön be- vagy kirakodás céljából valamely tengeri vagy belhajózásra szolgáló hajón, tengeri vagy belföldi kikötőben, kikötő medencében vagy a raktárhelyen, rakparton s általában minden olyan helyen végeznek, ahol ilyen munkát szoktak végezni; a hadihajók nem tartoznak ide;

2. »munkások« alatt pedig e munkánál tevékenykedő összes személyek értendők.

2. cikk.

A kikötő medencékhez, rakterületekhez, rakpartokhoz és a többi hasonló helyekhez szolgáló szabályszerű átjárók, amelyeket a munkahelyhez való eljutás s az onnan történő visszatérés céljából a munkásoknak igénybe kell venniök, úgyszintén a szárazföldön levő mindezek a helyek, az azokat használó munkások biztonságához mért arányban jókarban tartandók.

E tekintetben különösen a következőkre kell figyelemmel lenni:

1. a szárazföldön levő most megnevezett összes munkahelyeket és a megjelölt átjárók valamennyi veszélyes helyét a hozzávezető legközelebbi műúttól kezdve megfelelő és biztonságot nyújtó módon ki kell világítani;

2. a rakterületen s a rakparton az árukat csak olyan mértékben szabad felhalmozni, hogy a 3. cikkben felsorolt átjárókhoz az út szabadon maradjon;

3. amennyiben a rakterületek s a rakpartok szélein gyalogösvényt hagynak, úgy annak legalább 90 cm (3 angol láb) szélesnek s minden akadálytól mentesnek kell lennie, nem számítva ide a használatban levő beépített berendezéseket, gépeket és eszközöket;

¹⁾ Módosítását ld. a XVI. konferencián hozott I. (XXXII.) egyezménytervezetnél.

4. amennyiben a teheráruforgalom s a munkálatok azt megengedik:

a) ezeknek az átjáróknak és munkahelyeknek veszélyes részeit (pl. a veszélyes nyílásokat, sarkokat és széleket) legalább 75 cm (2 angol láb 6 coll) magas korláttal kell ellátni;

b) a hidakon, tartályokon s a zsilipeken átvezető veszélyes utakat mindkét oldalon legalább 75 cm (2 angol láb 6 coll) magas korláttal kell ellátni. Ezt a korlátot a megnevezett berendezések felé eső mindkét végén egy bizonyos távolságra meg kell hosszabbítani, amelynek azonban nem kell 4.50 méternél (5 yardnál) hosszabbnak lennie.

3. cikk.

1. Amennyiben a munkák elvégzése végett valamely hajó a rakodópart hosszában vagy egy másik hajó mellett fekszik, a munkások oda- és visszajövetelének idejére biztonságos összekötő utakat kell számukra készíteni még abban az esetben is, ha a munkások e különös óvintézkedések mellőzése esetében sem lennének veszélynek kitéve.

2. Az összekötő utaknak

a) amennyiben célszerűen alkalmazhatók, csapólépcsőből vagy sima deszkából, vagy hasonló berendezésből,

b) minden más esetben rácsos padlóból kell állnia.

3. A jelen cikk 2. a) bekezdésében említett berendezéseknek legalább is 55 cm (22 angol coll) széleseknek kell lenniök. Azokat olyképpen kell megerősíteni, hogy helyváltozásuk lehetetlen legyen. Hajlási szögük nem lehet túl nagy, az előállításukhoz felhasznált anyagnak jónak és megfelelően jókarban állónak kell lennie. Mindkét oldalukat egész hosszában megfelelő korláttal kell ellátni 82 cm (2 angol láb 9 coll) magasságban. A csapólépcsőnél elégséges egy ugyanilyen magasságig alkalmazott egyoldalú korlát, amennyiben a lépcső másik oldalát a hajófal által kellőleg biztosították.

A felsorolt s a jelen egyezmény ratifikálása idején már használatban levő berendezési tárgyak tovább is használhatók:

a) a korlátok megújításának idejéig, ha a berendezéseket mindkét oldalukon legalább 80 cm (2 angol láb 8 coll) magas és

b) egy évi időtartamig, ha a berendezéseket mindkét oldalukon legalább 75 cm (2 angol láb 6 coll) magas korláttal látják el.

4. A jelen cikk 2. b) bekezdésében említett rácsos padlóknak megfelelő hosszúaknak és biztonságosaknak kell lenniök.

5. a) Az illetékes hatóságok a jelen cikkben foglalt rendelkezések alól kivételeket is engedélyezhetnek, ha a felsorolt berendezéseket a munkások védelme érdekében nem tartják szükségesnek.

b) A jelen cikkben foglalt rendelkezések nem vonatkoznak azokra a felemelt rakterületekre vagy sima deszkákra, amelyeket kizárólag a be- és kirakodás céljaira használnak.

G. A jelen cikkben felsoroltakon kívül más átjárókat a munkásoknak használniuk nem szabad, sem ilyennek használatára nem kényesíthetők.

4. cikk.

Amennyiben a munkásoknak munkahelyükre hajón megtett vízi

úton kell eljutniok vagy ugyanúgy visszatérniük, a veszélymentes szállítás biztosítására megfelelő intézkedéseket kell tenni. Ezeknek az intézkedéseknek azokat a feltételeket is szabályozniuk kell, amelyeknek a szállításra használt járműveknek meg kell felelniök.

5. cikk.

1. Amennyiben a munkásoknak munkájuk közben olyan hajóbelső-részbe kell lépniök, amelynek padlója 1.50 méternél (5 angol láb) mélyebben fekszik a hajófedélzetnél, e célból a fedélzetről a hajó belső részéig biztonságot nyújtó lejárati eszközöknek kell rendelkezésre állaniok.

2. Ilyen lejárati eszközként rendszerint létrákat használnak, amelyek azonban csak akkor nyújtanak kellő biztonságot, ha:

a) a létrafokok mögött megfelelő szabad térköz marad; ennek, ha a létrát valamely elválasztó falhoz vagy lejárati nyíláshoz támasztják, legalább 11 és 1/2 cm-t (4 és 1/2 angol colit) kell kitennie vagy a létrafokoknak kell akkoráknak lenniök, hogy a kéznek és a lábnak megfelelő támasztékot nyújtsanak;

b) a lejárati-nyílás széle alá nincsenek mélyebben becsúsztatva, mint amennyire az célszerűségi szempontból szükséges, hogy a lejárati-nyílás szabadon maradjon;

c) azokon egyenes vonalban olyan szilárd láb- és kéztámaszok (pl. kampók vagy kézfogantyúk) folytatódnak, amelyeket a lejárati-nyílás védőfalán erősítettek fel;

d) a c) alatt megjelölt alkatrészek legalább 11 és 1/2 cm-re (4 és 1/2 angol coll) kiemelkednek¹⁾ és legalább 25 cm (10 angol coll) szélesek;

e) olyan esetben, amikor a középfedélzeten több darabból álló létrákat használnak, ezeket, amennyiben lehetséges, egyenes vonalban állítják fel a felső fedélzetről kiinduló létrával.

Amennyiben a hajó építési módjánál fogva valamely létra beállítása észszerűen nem követelhető, az illetékes hatóságok más lejáró eszközöket is engedélyezhetnek, ezeknek azonban a lehetőség szerint meg kell felelniök a létrákra vonatkozó előírt s e cikkben foglalt követelményeknek.

3. A lejárati-nyílás védő falain megfelelő szabad térközt kell biztosítani, hogy a lejáró eszközökre rá lehessen lépni.

4. A vízi alagutak mindkét oldalára kéz- és lábtámasztékokat kell felszerelni.

5. Amennyiben valamely létrát egy be nem fedett hajón kell használatba venni, azt a munkavállaló kell rendelkezésre bocsássa. A felső végén kampóval kell ellátni, hogy a szélekhez megerősíthető legyen vagy valamely más alkatrészsel, amely a szilárd megtámasztást lehetővé teszi.

6. A jelen cikkben meghatározott munkaeszközöktől eltérőket a munkások nem használhatnak s azok használatára nem is kötelezhetők.

7. Azokon a hajókon, amelyek a jelen egyezmény ratifikálásakor már felépültek, a jelen cikk 2. a) f) d) és 4. bekezdésében felsorolt

¹⁾ T. i. a támasztékul szolgáló faltól,

rendeletek csupán a jelen egyezmény ratifikálásától számított 4 év múlva lépnek életbe.

6. cikk.

Addig az ideig, amíg a munka elvégzése véget a hajón munkások tartózkodnak, tilos az 1.50 m-nél (5 angol láb) nagyobb mélységű (a hajófedélzettől a térség padlójáig számított) lejárati-nyílásokat fedetlenül és védtelenül hagyni. Minden olyan nyílást, amely nincs legalább is 75 cm (2 angol láb 6 coll) magasságig védőfallal ellátva, 90 cm (3 angol láb) magasságig terjedő megfelelő korláttal kell ellátni, amennyiben ezáltal a nyílásbeli munkásokat nem akadályozzák. Minden más esetben a nyílást megfelelően le kell zárni.

Ha szükséges, megfelelő intézkedéseket kell fogantatni a fedélzeten lévő s a munkásokra veszélyt jelentő mindennemű hajónyílás biztonságossá tétele végett.

A jelen cikk rendelkezései nem nyernek alkalmazást, ha megfelelő és kellő felügyeletről gondoskodnak.

7. cikk.

Ha valamely hajón munkások elvégzése válik szükségessé, úgy a hajó mindazon átjáróit vagy helyeit, ahol a munkások dolgoznak vagy amelyekbe munka közben be kell lépniök, megfelelően ki kell világítani.

A világító berendezések nem veszélyeztetetik a munkások biztonságát s a többi hajó menetét sem zavarhatják.

8. cikk.

A lejárati-nyílásfedelek vagy ilyen deszkázat eltávolításánál, illetve ráhelyezésénél a munkások biztosítására

1. a lejárati-nyílásfedeleket vagy a nyílást elzáró deszkázatot jó karban kell tartani;

2. a nyílásfedőkön ezek nagyságának és súlyának megfelelő kézi fogantyúkat kell alkalmazni;

3. a nyílást elzáró deszkázatot az eltávolításra, illetve a visszahelyezésre alkalmas készülékkel olyképpen kell ellátni, hogy a munkásoknak ne kelljen munka közben a nyílásfedőkre, illetve a nyílást elzáró deszkázatra lépniök;

4. ha a nyílásfedők és az elzáró deszkázat nem cserélhetők fel, annak a nyílásnak a pontos megjelölését is fel kell tüntetniök, amelyhez tartoznak, úgyszintén a fedélzeten vagy a lejárati nyíláson levő fekvési helyzetüket is;

5. tilos a lejárati-nyílások fedőit akár a hajón, akár a raktárhelyiségben rakodók építésére vagy olyan más célra felhasználni, amelynek folytán megsérülhetnek.

9. cikk.

Megfelelő rendszabályok útján gondoskodni kell arról, hogy a rögzített vagy elmozdítható emelőgépeket s ezek alkatrészeit a szárazföldön vagy a hajón teljesítendő munkálatokhoz csak akkor vegyék használatba, ha veszélymentes üzemképes állapotban vannak.

Így különösen

1. az említett emelőgépeket, a hajón levő szilárd berendezéseket, amelyeket a törvényhozások emelődaru alkatrészeknek neveznek, úgyszintén az azoknál használt láncokat és sodronyköteletet üzemi használat *előtt* alkalmas módon meg kell vizsgálni és kipróbálni, valamint a megengedhető legnagyobb terhelésüket olyan bizonylatokkal megállapítani, amelyeket az előírásoknak megfelelően s a hatóság által is elismert szakértő állított ki;

2. a szárazföldön s a hajón levő valamennyi emelőgépet, a hajón levő szilárd berendezéseket, amelyeket a törvényhozások emelődaru alkatrészeknek neveznek, *üzembehelyezésük után* az alábbi rendelkezéseknek megfelelően ki kell cserélni vagy meg kell vizsgálni:

a) a rakodó dorongokat, az árbocok és a rakodó dorongok csapágyait és láncszalagjait, kapcsolószemeit, tartó készülékeit és mindazokat a többi szilárd alkatrészeit, amelyeknek a szétszedése felette nehéz, minden négy évben ki kell cserélni és minden tizenkét hónapban felül kell vizsgálni;

b) az összes emelőgépeket (így a darücsigákat s a sodrócsigákat), ezek váltókészülékeit s a hengercsigákat, valamint az a) alatt fel nem sorolt alkatrészeket minden tizenkét hónapban ki kell cserélni.

A mozgó alkatrészeket (pl. láncokat, sodronyköteletet, gyűrűket, kampókat) minden használat előtt meg kell vizsgálni, kivéve azt az esetet, ha az utolsó vizsgálat három hónapnál rövidebb idő előtt történt.

A láncokat nem szabad csomózással megrövidíteni. Gondoskodni kell arról is, hogy a láncok kemény élekhez történő súrlódás folytán meg ne sérüljenek.

A sodronykötelet felbontása vagy szétszedése után az összes kötélzárakat egymással legalább is háromszor, valamint a felére felbontott kötélzárakat legalább is még kétszer kell összesodorni. Azonban más egyéb fonások (sodrárok) is alkalmazhatók, ha annyira megfelelnek, mint az előbb megjelölt módszer.

3. A láncokat s a törvényhozás által meghatározott hasonló eszközöket (pl. kapsokat, gyűrűket, lánchurkokat, láncforgattyúkat), ha a törvényhozás más, hasonlóan alkalmas eljárást nem írt volna elő, szakértői felügyelet mellett a következő időközökben kell izzásnak alávetni:

a) a felsorolt láncokat s a hajón levő alkatrészeket:

I. a 12.5 mm (1/2 angol coll) vagy ennél kisebb átmérőjű láncokat és eszközöket, amelyeket rendszeresen használnak: hat hónaponta egy ízben,

II. minden más láncot és eszközt (beleértve a tartóláncokat is, az árbocokon s a rakodó dorongokon levő függőláncok kivételével), amelyet rendszeresen használnak: minden tizenkét hónapban egy ízben.

Amennyiben a felsorolt eszközöket kizárólag kézi üzemű darücsigáknál vagy más emelő gépeknél használják, az I. alatt megjelölt időpont hat hónap helyett tizenkét hónap s a II. alatti időpont tizenkét hónap helyett két év.

Amennyiben az illetékes hatóságnak az a véleménye, hogy a felsorolt eszközök nagysága, alakzata, anyagbeli minősége, vagy ritka

használata folytán az izzásra vonatkozó rendelkezéseket a munkások védelme érdekében nem szükséges megtartani, jogában áll azokat a fenti rendelkezések hatálya alól, bármikor visszavonható írásbeli igazolvánnyal az abban felsorolt feltételek mellett mentesíteni.

b) A felsorolt láncokra s azokra az alkatrészekre vonatkozólag, amelyeket nem tartanak a hajón, olyan rendelkezéseket kell fogantatosítani, amelyek ezeknek a láncoknak és eszközöknek átizzasztását biztosítják.

c) A láncokra s a felsorolt alkatrészekre vonatkozólag, tekintet nélkül arra, hogy a hajón tartják-e azokat vagy sem:

azokat a láncokat és alkatrészeket, amelyeket meghosszabbítanak, megváltoztatnak vagy izzás útján kijavítanak, újból meg kell szemlélni és át kell vizsgálni.

4. Mind a szárazföldön, mind pedig a hajón megfelelően hitelesített bizonylatokat kell készenlétben tartani, amelyekből nyomban megállapítható a felsorolt alkatrészek üzemi biztonsága. Ezeknek az engedélyezhető legmagasabb megterhelést, valamint a jelen cikk 1. és 2. pontjai értelmében lefolytatott próbák és vizsgálatok, valamint az izzasztás vagy a jelen cikk 3. pontja értelmében végrehajtott más kezelés időpontját s eredményeit is tartalmazniuk kell.

A bizonylatokat a megőrzésükre hivatott személynek minden arra feljogosított kívánságára fel kell mutatnia.

5. Az összes darucsigákon, kirakodó cölöpökön, lánchurkokon, valamint a hajón alkalmazott minden más hasonló emelőgépen, bár-hogy is nevezze őket a törvény, a megengedhető legmagasabb megterhelést világosan fel kell tüntetni. A lánchurkokon az adatok feltüntetésének látható számokkal vagy betűkkel vagy magán a láncon vagy egy tartós, szilárdan a láncre erősített táblácskán vagy gyűrűn kell történnie.

6. A motorokat, fogaskerekeket, a lánc vagy súrlódás útján történő erőátvitelleket, feszültséget vezető elektromos vezetékdrótokat s a gőzvezető csöveket, amennyiben a hajó mozdulatait (manőverezését) nem befolyásolják, védőberendezéssel kell körülvenni, hacsak meg nem állapítható, hogy elhelyezésük vagy építési módjuk következtében a foglalkoztatott munkások biztonsága szempontjából ugyanolyan biztosítékot nyújtanak, mintha a megfelelő védőberendezéssel lennének körülvéve.

7. A darucsigáknál s a vasemelőknel megfelelő óvintézkedéseket kell tenni, hogy a terhek felemelésénél a váratlan lezuhanás veszélye a legkisebb mértékre korlátozódjék.

8. Megfelelő intézkedéseket kell fogantatosítani az irányban is, hogy se a fáradt gőz, se pedig a darucsigák vagy a hengercsigák üzeméhez szükséges friss gőz a kilátást azon a munkahelyen, amelyen dolgoznak, ne zavarja.

10. cikk.

Az emelőgépeknél, vagy más, akár mechanikai erő által, akár a nélkül hajtott szállítóeszközöknél csakis megfelelő szakértelemmel rendelkező és megbízható személyeket szabad alkalmazni, úgyszintén arra is, hogy e berendezések vezetésénél foglalkoztatott személyzet

részére jelzéseket adhasson s végül, hogy a gépdobok vagy az orsótestek emelő köteleit felülvizsgálhassa.

11. cikk.

1. Emelőgépekre felfüggesztett terheket csakis akkor szabad ott hagyni, ha a szóban levő berendezést egy szakértő megfelelő módon mindaddig ellenőrzi, míg a teher felfüggesztett helyzetben van.

2. Megfelelő módon kell gondoskodni arról is, hogy a jelzések leadására egy ember álljon rendelkezésre, ha a munkások biztonsága azt megköveteli.

3. Megfelelő módon kell gondoskodni arról, hogy a rakomány felhalmozásánál és lerakásánál, torlódásánál és szétrakásánál, valamint az ezekkel összefüggő eljárásoknál a munka veszélyes lefolyását elkerüljék.

4. A hajónyíláson keresztül végzendő munka megkezdése előtt a hajónyílást elzáró deszkázatot el kell távolítani s a hajónyílásnak oly nagynek kell maradnia, hogy a sodronykötelek által emelt teher a hajónyílás elzárására szolgáló deszkázatba bele ne ütődhessék. Amennyiben ez a deszkázat eddigi helyén marad, úgy megfelelő módon kell gondoskodni arról is, hogy *elmozdulása* ne legyen lehetséges.

5. Szénhordásnál, vagy más tömegárúnál történő munkánál megfelelő módon kell arról gondoskodni, hogy a munkások a hajóhelyiségekből s a fedélzetközökből könnyen kijuthassanak.

6. A munkáknál rakodókat csak akkor szabad használni, ha szilárdak és ellenállóképesek, biztonságosak és megfelelő erősségűek.

A hajóról a szárazföldre történő teherszállítás céljaira tilos kézitáligákat használni olyan esetben, amikor a csapóhíd lejtése annyira meredek, hogy abból veszély származhatik.

Ha szükséges, a rakodók megfelelő kezelésével kell a munkások elcsúszásának lehetőségét kizárni.

7. Ha a munkahely a hajónyílás alatti térségre korlátozódik, a vashorgokat és vaskapcsokat a pamut-, gyapjú- vagy kenderkötegek, jutazsákok és más hasonló tárgyak kötőszalagjaira vagy fonásaira vagy a hordókra csakis abból a célból szabad ráerősíteni, hogy a terhet a hurokból kivegyék vagy azt a hurokba beillesszék.

8. Tilos az emelőgépeket a meghatározott legmagasabb terhelésen túlmenőleg igénybe venni, kivéve olyan rendkívüli eseteket, amikor a tulajdonos vagy felelős megbízottja erre különleges és írásban is lefektetett megbízást adott.

9. A váltakozó teherképességű szárazföldi darucsigákat (amiként ez a kirakórúd hajlási szögének megfelelő növelésével vagy csökkenésével megtörténhetik) önműködő jelzővel vagy mutatótáblával kell ellátni, amely az egyes elhajlási szögnek megfelelő legmagasabb terhelést is jelzi.

12. cikk.

Amikor a munkásoknak olyan rakományokon vagy azok közelében kell dolgozniuk, amelyek összeállításuknál fogva általában, vagy az adott helyzet folytán az életre vagy az egészségre ártalmasak, vagy olyan helyeken, ahol ilyen rakományok voltak felhalmozva, a törvény-

hozásnak kell a munkások megfelelő biztonsága végett szükséges rendszabályokról gondoskodnia, amikor is az eset összes körülményeire figyelemmel kell lennie.

13. cikk.

A kikötő medencéiken, rakterületeken, rakpartokon s e munkáknál igénybe vett más területeken törvényhozásilag kell gondoskodni az első segélynyújtásnak a helyi viszonyokhoz mért eszközeiről. Ezeket az eszközöket olyképpen kell megőrizni, hogy a segélynyújtás gyorsan megtörténhessék s komolyabb balesetnél a balesetet szenvedett nyomban a legközelebbi kórházba szállítható legyen. Az első segélyeszközöket a munkahelyeken állandóan kielégítő mennyiségben, olyan állapotban és olyan helyeken kell készenlétben tartani, hogy bármikor könnyen elérhetők s a munkaórák alatt nyomban felhasználhatók legyenek. Ezeket az eszközöket egy vagy több felelős személy gondozására kell bízni, akik közül egy vagy több az első segélynyújtásban szakképzett legyen s a munkaórák alatt állandóan és minél előbb rendelkezésre álljon.

Úgyszintén megfelelő intézkedéseket kell foganatosítani a kikötő medencéknél, a rakterületeknél, rakpartokon s más hasonló helyeken a végett is, hogy a vízbe esett munkásokat ki lehessen menteni.

14. cikk.

A védőkarfákat, futóhídgerendákat, eszközöket, létrákat, mentőkészülékeket, világító testeket, átjárókat s a jelen egyezményben felsorolt többi berendezési tárgyat csak akkor szabad eltávolítani, vagy áthelyezni, ha az illetékes hatóságok erre felhatalmazást adtak vagy azok szükségessége felmerült. A nevezett berendezési tárgyakat annak az időnek az eltelte után, amelyre eltávolításuk szükséges volt, újból vissza kell állítani régi helyükre.

15. cikk.

Bármelyik tagállamnak jogában áll a jelen egyezmény rendelkezései alól teljes vagy részleges kivételeket engedélyezni azokra a kikötő-medencékre, rakpartokra, rakterületekre vagy más hasonló helyekre, amelyeknél csak időlegesen dolgoznak vagy a forgalom jelentéktelen s kis hajókra korlátozódik. Ugyanez érvényes bizonyos különleges hajókra, a hajók különös osztályára vagy egy meghatározott térfogatot el nem érő hajókra is. Végül ugyanez érvényes olyan esetekben is, amikor az éghajlati viszonyok folytán a jelen egyezmény rendelkezéseinek megtartása nem kívánható.

Mindazokat a rendelkezéseket, amelyek a hivatkozott kivételeket teljesen vagy részben megengedik, közölni kell a N. M. Hivatallal.

16. cikk.

A többi cikkben meghatározott kivételek fenntartásával, a jelen egyezmény rendelkezései, amennyiben hajók építésére vagy felszerelésére vonatkoznak, mindazokra a hajókra nyomban hatályba lépnek, amelyeknek építését a jelen egyezmény ratifikálása után kezdik meg; a többi hajóra vonatkozólag pedig a ratifikáció időpontjától számított négy év eltelte után. Amennyiben azonban szükséges és kívánatos,

az egyezmény rendelkezéseit a többi hajón már előbb is végre kell hajtani.

17. cikk.

Abból a célból, hogy a munkások baleset elleni védelme érdekében hozott valamennyi rendelkezés megfelelő végrehajtását biztosítsák:

1. a rendeleteknek világosan meg kell nevezniök azokat a személyeket és hatóságokat, akik, illetve amelyek a végrehajtásért felelősek;

2. a rendelkezések áthágása esetére megfelelő felügyeletről és büntetésről kell gondoskodni;

3. a rendelkezéseket vagy azok összefoglaló kivonatait a kikötőmedencéken, rakterületeken, rakpartokon s a munkánál gyakran igénybe vett más területeken jól látható helyen ki kell függeszteni.

18—24. c i k k e k

(a szokásos befejezést tartalmazzák, a XXVII. egyezménytervezet 2—8. cikkeinek megfelelően).

3. (33.) Javaslat.

Viszonosság a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről.

A rendes bevezetés után:

A konferencia elismeri, hogy a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről szóló egyezmény fő tárgya az érdekelt munkások védelme, egyúttal azonban alkalmat nyújt a tagoknak arra is, hogy olyan rendeleteket szerkesszenek és bocsássanak ki, amelyek a nevezett egyezmény alapelveinek szem előtt tartásával, egymás között bizonyos tartalmi azonosságot is feltüntetnek s ezáltal egyben a felügyeletre s az ellenőrzésre vonatkozó bizonyítványok kölcsönös elismerésének alapelveit is szélesebb alapokra fektetik.

A konferencia felhívja a tagállamok figyelmét a Kopenhágában 1926. jan. 28-án kelt s az 1928. jún. 11-i nyilatkozattal szövegében módosított s a tengeri utakra alkalmas és felszerelt hajókra vonatkozó egyezmény alapelveire.

A konferencia nyomatékosan ajánlja a tagoknak, hogy a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről szóló egyezmény ratifikálása s ennek végrehajtására vonatkozó rendelkezések kibocsátása után lépjenek egymással érintkezésbe abból a célból, hogy a kölcsönösség alapján s annak előfeltétele mellett szerződéseket kössenek, hogy ezek a szerződések az egyezmény főcélját, az alkalmazott személyek biztonságát szolgálják.

4. (34.) Javaslat.

A munkaadók s a munkások szakegyesületeinek bevonása a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmének biztonságára vonatkozó rendszabályok megalkotásánál,

A szokásos bevezetés után:

A konferencia elfogadta a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről szóló egyezménytervezetet. Attól az óhajtól vezérelve, hogy a tagállamok részére megfelelő módot nyújthasson az egyezménynek saját országukban történő végrehajtására, az egyezménytervezetet a következő javaslattal egészíti ki:

Az egyezmény végrehajtását célzó új rendelkezések kidolgozásánál mindazok a hatóságok, amelyeknek hatáskörébe tartozik a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmére vonatkozó szabályrendeletek kibocsátása, lépjenek érintkezésbe az érdekelt munkaadók és munkások szakegyesületeivel, ha ilyenek vannak. A tudakozódás történjék vagy közvetlenül vagy pedig erre a célra illetékesnek elismert különleges közös hatóságok (intézmények) útján.

M) A tizennegyedik konferencia Genfben 1930-ban *)

I. (XXIX.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A kényszermunka vagy a kötelesmunka.

A rendes bevezetés után

1. cikk.

A N. M. Sz.-nek valamennyi tagja, amely a jelen egyezményt ratifikálja, arra kötelezi magát, hogy a kényszer- vagy kötelesmunkának szokását mielőbb megszünteti.

A kényszer- vagy kötelesmunka az átmeneti idő alatt annak végleges megszüntetéséig kizárólag közcélokra s akkor is csak kivételesen vehető igénybe, de csak a következő cikkben felsorolt feltételek és garanciák megtartása mellett.

A jelen egyezmény hatályba lépésétől számított 5 év elteltével s az alább következő 31. cikkben megjelölt jelentés megtétele után a N. M. Sz. igazgatótanácsának meg kell vizsgálnia azt, hogy lehetséges-e a kényszer- vagy kötelesmunkát minden további késedelem nélkül Összes vonatkozásaiban megszüntetni s egyben határoznia kell a felett is, hogy kitűzzék-e ezt a kérdést a konferencia napirendjére.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »kényszer- vagy kötelesmunka« alatt a munkának vagy szolgálatnak mindazok a módjai értendők, amelyeket valamely személy bármilyen büntetéssel történő fenyegetés mellett követel s amelyekre az illetők nem önként vállalkoztak.

Ellenben nem foglalható a jelen egyezmény értelmében vett »munkakényszer vagy kötelesmunka« fogalma alá:

a) a katonai szolgálatra vonatkozó törvények alapján teljesített valamennyi munka és szolgálat, ha ezek kizárólag katonai célokat szolgálnak;

b) mindaz a munka vagy szolgáltatás, amely a teljes önkormányzattal rendelkező ország polgárainak szokásos polgári kötelességeihez tartozik;

1) Az 1929. évben Genfben megtartott XIII. konferencia egyetlen egyezménytervezetet, vagy javaslatot sem hozott.

c) mindaz a munka vagy szolgáltatás, amelyet valamely személytől bírói ítélet folytán kívánnak, mégis azzal a feltétellel, hogy ezt a munkát vagy szolgáltatást a közhatalóságok ellenőrzése és felügyelete mellett teljesítik s az elítéltet nem szegődtetik el egyes személyekhez vagy magánegyesületekhez és társaságokhoz s ezeknek semmiképpen sem bocsátják rendelkezésére;

d) a »vis major« eseteiben teljesített munka vagy szolgálat, így háború esetében vagy ha szerencsétlenségek következtek be vagy fenyegetnek, miként tüzeset, vízáradás, éhínség, földrengés, pusztító emberi vagy állati járványok, vadállatok váratlan támadása, rovar- vagy növénycsapások s általában minden olyan esetben, amelyekben a lakosság összességének vagy egy részének életét vagy jólétét veszély fenyegeti;

e) kisebb községi munkák, amelyek közvetlenül egyetemes jóléti érdekeket szolgálnak s amelyeket a község tagjai végeznek s ezért a közösség tagjai által elintézendő, szokásos polgári kötelezettségek közé számíthatnak; mindennek hatálya azonban attól az előfeltételtől függ, hogy a lakosság vagy annak közvetlen képviselői is véleményt nyilváníthatnak) a munkák szükségessége felől.

3. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »illetékes hatóság« alatt vagy az anyaországnak valamelyik hatósága vagy az illető terület legfelsőbb központi hatósága értendő.

4. cikk.

Tilos az illetékes hatóságnak egyes személyek vagy magánegyesületek és társaságok érdekében kényszer- vagy kötelességmunkát elrendelni vagy megengedni.

Amennyiben ilyen kényszer-vagy kötelességmunka egyes személyek vagy magánegyesületek és társaságok javára abban az időpontban fennállna, amikor a jelen egyezménynek egyik tag által történt ratifikációját a N. Sz.-nek főtitkára beiktatja, úgy a tagállamnak kötelessége ezt a kényszer- vagy kötelességmunkát abban az időpontban teljesen megszüntetni, amikor az illető tagra vonatkozólag ez az egyezmény hatályba lép.

5. cikk.

Egyes személyek vagy magánegyesületek és társaságok részére adott engedélyeknek nincs meg az a hatályuk, hogy bármilyen formában kényszer- vagy kötelességmunkát szabhassanak ki olyan anyagok kibányászása, előállítás vagy összegyűjtése végett, amelyeket egyes személyek, magánegyesületek vagy társaságok felhasználnak, vagy amelyekkel kereskedést folytatnak.

Ha ilyen értelmű engedélyek és rendelkezések mégis fennállanak, úgy ezeket a rendelkezéseket, mihelyt csak lehetséges, meg kell szüntetni, hogy a jelen egyezmény 1. cikkének meg lehessen felelni.

6. cikk.

Tilos a közigazgatási tisztviselőknek, még abban az esetben is, ha feladatkörükbe tartozik, az alájuk rendelt lakosságot valamilyen minőségű munka elvállalására felhívni, akár a lakosság egyetemére.

akár egyes személyekre nyomást gyakorolniok abból a célból, hogy őket egyes személyek vagy magánegyesületek és társaságok részére teljesítendő munkára rábírják.

7. cikk.

Azok a törzsfőnökök, akiknek nincs közigazgatási jogkörük, a kényszer- vagy kötelemmunkát sem vehetik igénybe.

Azok a törzsfőnökök, akiknek közigazgatási jogkörük van, az illetékes hatóság kifejezett felhatalmazása után a jelen egyezmény 10. cikkében foglalt feltételek mellett igénybe vehetik a kényszer- vagy kötelemmunkát.

Azok a jogszerűleg elismert törzsfőnökök, akik más formában megfelelő kárpótlást nem kapnak, személyes szolgálatokat elfogadhatnak, amennyiben azokat intézményesen szabályozzák s a visszaélések elkerülése végett a megfelelő intézkedéseket megteszik.

8. cikk.

A kényszer- vagy kötelemmunka igénybevételére kiadott összes meghatalmazásokért az illető terület legfelsőbb polgári hatósága felelős.

Ez a hatóság a helyi főbb hatóságokat is felhatalmazhatja arra, hogy kényszer- vagy kötelemmunkát rendelhessenek el minden olyan esetben, amikor a munkásokat e munka következtében nem távolítják el a szokásos tartózkodási helyükről. Úgyszintén bizonyos időre kiterjedőleg s a jelen egyezmény 23. cikkében foglalt feltételek mellett a főbb helyi hatóságokat olyan kényszer- vagy kötelemmunka elrendelésére is felhatalmazhatja, amelyek elvégzése végett nem kell a munkásoknak a szokásos tartózkodási helyükről eltávoznia, amennyiben arról van szó, hogy ezáltal a közigazgatási tisztviselők szolgálati utazásai vagy az államjavak elszállítása könnyebb legyen.

9. cikk.

Amennyiben a jelen egyezmény 10. cikke másképp nem rendelkezik, az a hatóság, amelynek a kényszer- vagy a kötelemmunka elrendelése jogában áll, ennek a munkamódnak az engedélyezését annak előzetes biztosításához kötheti, hogy

a) az elvégzendő munka vagy teljesítmény a közösség szempontjából lényeges és közvetlen jelentőségű;

b) a munka vagy a teljesítmény szükségessége már beállott vagy közvetlen küszöbön áll;

c) a munka vagy a teljesítmény elvégzéséhez nem lehetett önkéntes munkaerőket összehozni; jóllehet a felajánlott munkabér s a többi munkafeltétel legalább is azonos értékű volt azokkal, amelyek az illető vidéken a hasonló munkák és teljesítmények esetében szokásosak;

d) a munka vagy teljesítmény által nem terhelik meg módfelett a jelenlevő lakosságot; e mellett tekintetbe veendő a rendelkezésre álló munkaerők száma s a megkívánt munka elvégzésére való alkalmasság is.

10. cikk.

Az adó helyett követelt kényszer- vagy kötelemmunkát, úgyszintén

azokat is, amelyeket a törzsfőnökök közigazgatási jogkörük gyakorlása közben közmunkák teljesítése végett igényelnek, mielőbb meg kell szüntetni.

Ez idő alatt is, amennyiben kényszer- vagy kötelesmunkát adó fejében követelnek, vagy azt a törzsfőnökök közigazgatási jogkörük gyakorlása közben közmunkák teljesítése címén igénylik, az érdekelt hatóságoknak előbb meg kell győződnie arról, hogy:

- a) és b) pontok azonosak a 9. cikk a) és b) pontjaival;
- c) pont megegyezik a 9. cikk d) pontjával];
- d) a munka vagy a teljesítmény folytán nem szükséges-e a munkásoknak rende? tartózkodási helyükről eltávozniuk;
- e) a munka vagy a teljesítmény végrehajtásánál tekintetbe veszik-e a vallás, a közös együttélés s a mezőgazdaság követelményeit.

11. cikk.

Kényszer- vagy köteles munkákra csakis felnőtt, munkaképes férfiakat szabad igénybe venni, akik nyilvánvalóan nincsenek 18 éven alul és 45 éven felül. Eltekintve a jelen egyezmény 10. cikkében megjelölt munkafeltételektől, még a következő korlátozásokra és megszorításokra is figyelemmel kell lenni.

a) Amennyiben lehetséges, a közigazgatás részéről e célra kirendelt orvos által minden esetben megállapítandó, hogy az illető személyek nem szenvednek-e fertőző betegségben s hogy az általuk kívánt munkára olyan körülmények között, amelyek mellett az végzendő, testileg alkalmasak-e;

b) tanítókat és tanulókat, valamint az egész közigazgatási személyzetet fel kell menteni a munka alól;

c) azokat a felnőtt munkaképes férfiakat, akik a család s a közösségi élet fenntartására szükségesek, minden közösségben mentesíteni kell;

d) tekintettel kell lenni a házassági s a családi kötelekre.

A végrehajtási rendelkezéseknek, amelyeket a jelen egyezmény 23. cikke alapján kell kibocsátani, meg kell határozniuk azoknak a helybenlakó, munkaképes férfi személyeknek számát, akiket kényszer- vagy köteles munkára bármikor igénybe lehet venni. Ennek a számnak semmiképpen sem szabad százankint a huszonötöt meghaladnia. Ennek a részvételi arányszámnak megállapításánál az illetékes hatóságnak figyelemmel kell lennie a népsűrűsége, a szociális és fizikai fejlődés fokára, az évszakra s azokra a munkálatokra, amelyeket az illető személyeknek lakóhelyükön a maguk részére el kell végezniük; általában számolniuk kell a szóban levő közösségben szokásos gazdasági és szociális életszükségletekkel.

12. cikk.

A leghosszabb időtartam, amely alatt bárki is kényszer- vagy kötelesmunkára igénybevehető, nem haladhat meg tizenkét hónapon belül 60 napot, beleszámítva a munkahelyig s onnan vissza megtett út időtartamát is.

Valamennyi kényszer- vagy kötelesmunkára igénybe vett egyén részére igazolványt kell kiszolgáltatni az általa teljesített kény szer- vagy kötelesmunka időtartamának feltüntetésével.

13. cikk.

Azoknak az egyéneknek rendes munkaideje, akiket kényszer- vagy kötelessmunkákra igénybe vesznek, egyenlő kell legyen a szabad munka idejével; azokat a munkaórákat, amelyeket a rendes munkaidőn túl teljesítenek, a szabadmunkások túlóráira érvényes munkabértételek szerint kell díjazni.

Hetenkint egy pihenőnapot kell biztosítani mindazoknak a személyeknek, akik valamilyen formában kényszer- vagy kötelessmunkát tartoznak teljesíteni; amennyiben lehetséges, ennek a pihenőnapnak egybe kell esnie azzal a nappal, amely az illető ország vagy terület hagyománya vagy szokása alapján pihenőnapnak számít.

14. cikk.

A jelen egyezmény 10. cikkében megjelölt munka kivételével bármilyen formában teljesített kényszer- vagy kötelessmunkáért olyan összegű pénzfizetés jár, amely sem a munkateljesítmény vidékén végzett hasonnemű munkáénál, sem pedig a felfogadás területén szokásos munkabértételeknél nem alacsonyabb.

Amennyiben a törzsfőnökök közigazgatási jogkörükben munkát rendelnek el, a bérfizetést mielőbb az előbbi bekezdés rendelkezéseihez kell alkalmazniuk.

A béreket közvetlenül az egyes munkásoknak, nem pedig főnökeinek vagy más felsőbb hatóságoknak kell kifizetni.

A munkahelyig s onnan vissza megtett utakra szükséges időt a bérfizetés szempontjából munkanapnak kell számítani.

A jelen cikkben foglalt rendelkezések nem zárják ki azt, hogy a munkásoknak a szokásos élelmiszermennyiséget a munkabér terhére kiszolgáltassák; ezeknek az élelmiszermennyiségeknek azonban legalább is egyenértékűeknek kell lenniök az érték adott pénzüsszeggel. Ellenben tilos mindennemű bérlevonás adók, külön ételmezés, ruházat és lakás fejében, amelyeket a munkásoknak azért adnak, hogy részükre a munka folytatását a különleges viszonyok tekintetbe vételével lehetővé tegyék; ugyanez érvényes a szerszámok kiszolgáltatására vonatkozólag is.

15. cikk.

A munkaviszonyból keletkező baleseteknek vagy betegségeknek és azoknak a személyeknek kártalanítására vonatkozó törvényes rendelkezések, akiknek eltartásáról elhalt vagy rokkantakká vált munkások gondoskodtak, a szabad munkásokéval azonos módon azokra is alkalmazást nyernek, akiket kényszer- vagy kötelessmunkáknál igénybe vesznek, tekintet nélkül arra, hogy e törvényes rendelkezések az illető területen már hatályban vannak-e vagy csupán a jövőben fognak hatályba lépni.

Azonban minden körülmények között kötelessége a kényszer- vagy kötelessmunkát igénybe vevő hatóságnak a munkás eltartásáról minden olyan esetben gondoskodni, amikor munkája közben ért baleset vagy betegség az önmagáról való gondoskodás lehetőségétől őt egészen vagy részben megfosztja. A hatóságnak kötelessége még olyan intézkedések életbeléptetése is, hogy amikor egy ilyen munkás fog-

lalkozása következtében munkaképtelen lesz vagy elhal, biztosítsa azoknak a személyeknek eltartását, akikről a szóban levő egyén tényleg gondoskodott is.

16. cikk.

Azokat a személyeket, akikről kényszer- vagy kötelemmunka elvégzését kívánják, nem szabad olyan területre vinni, ahol a táplálkozás s az éghajlat szokott életkörülményeiktől annyira lényegesen eltér, hogy egészségüket veszélyezteti, kivéve az egészen különleges szükség eseteit.

Semmi esetre sem szabad azonban a munkásoknak ezt az elszállítását engedélyezni, ha a higiénia s az elszállításra vonatkozó mindazokat az intézkedéseket nem lehet pontosan végrehajtani, amelyek eddigi szokásaik folytán és egészségük védelme érdekében szükségesek.

Ha az ilyen elszállítás elkerülhetetlen, az új élelmezési és éghajlati viszonyok fokozatos megszokása végett illetékes orvosi vélemény alapján kell intézkedni.

Mindazokban az esetekben, amikor az ilyen munkásoktól előttük szokatlan munkateljesítményt rendszeresen követelnek, intézkedni kell aziránt, hogy azt megszokják. Erre vonatkozólag főleg fokozatos begyakorlásuk, a munkaidő szabályozása, a munkaszünetek megállapítása, valamint az élelmezés esetleg szükséges pótlása és feljavítása jöhetnek tekintetbe.

17. cikk.

Mielőtt a kényszer- vagy kötelemmunkát olyan építési vagy karbantartási munkálatok céljából engedélyezik, amelyek a munkások részéről a munkahelyen való huzamosabb tartózkodást teszik szükségessé, az illetékes hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy

1. megtörtént-e a munkások egészségének védelmére, valamint a nekik nyújtandó orvosi segítség biztosítása végett minden szükséges intézkedés, így különösen a) a foglalkozás megkezdése előtt s az alatt bizonyos időközökben a munkásokat orvosilag meg kell vizsgálni; b) kellő számú ápoló személyzetről kell gondoskodni, úgyszintén gyógyszerárakról, betegszobákról, kórházakról s mindazokról az eszközökről, amelyek a szükséglet kielégítésére elégségesek, valamint c) a munkahelyek egészségügyi viszonyai, az ivóvíz szolgáltatás, az élelmiszerek, fűtőanyagok, konyhafelszerelések megfelelők legyenek s amennyiben szükséges, a lakás és a ruházat kellő módon és mennyiségben álljon rendelkezésre;

2. a munkások családtagjai ellátásának biztosítására megfelelő intézkedéseket tettek-e folyamatba, így különösen azáltal, hogy a munkás kívánságára vagy hozzájárulásával a munkabér egy részének a családtagok részére történő megbízható átutalását megkönnyítik;

3. a munkásoknak a munkahelyre s onnan vissza történő utazása a közigazgatás költségére s felelőssége mellett történik-e; a közigazgatás kötelessége az utat az összes rendelkezésre álló szállítóeszközök legmesszebbmenő felhasználásával megkönnyíteni;

4. olyan betegség vagy baleset bekövetkezésekor, amelyek bizonyos ideig tartó munkaképtelenséget vonnak maguk után, a munkás a közigazgatás költségén hazájába visszaszállítható-e;

5. mindazok a munkások, akik a kényszer- vagy a kötelemmunka befejeztével mint szabadmunkások akarnak megmaradni, erre engedélyt nyerhetnek-e anélkül, hogy két éven belül a hazájukba történő díjtalan visszaszállításra vonatkozó igényüket elveszítenék.

18. cikk.

A személyek vagy az áruk szállítását, úgyszintén a hordár- s a küldönccszolgálatot ellátó kényszer- vagy kötelemmunkát, mihelyt lehetséges, minél előbb meg kell szüntetni. A közbeeső időre vonatkozólag az illetékes hatóságok rendeletei rögzítsék le többek között a) azt a kötelezettséget, hogy az ilyen munkát csupán a közigazgatási tisztviselők szolgálati útjainak megkönnyítésére, az államjavak szállítására és csak a legsürgősebb szükség esetén fogják a tisztviselőkön kívül más személyek szállítására igénybe venni; b) azt a kötelezettséget, hogy az ilyen szállításokra csakis olyan férfiakat vesznek igénybe, akiknek testi alkalmasságát megelőzőleg orvosi vizsgálat állapította meg; azokban az esetekben pedig, amikor ilyen vizsgálat nem fogatosítható, annak, aki a munkásokat ilyen célra igénybe veszi, saját felelősségére kell meggyőződnie arról, hogy testileg alkalmasak s fertőző betegségben nem szenvednek; c) a teher maximumát, amelyet ezek a munkások vihetnek; d) azt a legnagyobb távolságot, ameddig lakóhelyüktől elküldhetők; e) az egy hónapon vagy más időközön belüli napoknak legmagasabb számát, amelyek alatt foglalkoztathatók, a hazatérésükre szükséges időt is beleszámítva; f) azokat a személyeket, akik a kényszer- vagy a kötelemmunkának ezt a módját igénybe venni jogosultak, valamint az igénylésnek megengedhető legmagasabb mértékét is.

Az előbbi bekezdés c), d) és e) pontjaiban foglalt legmagasabb határok megállapításánál az illetékes hatóságoknak tekintettel kell lenniök azokra a lényeges kívánalmakra, amelyeket annak a lakosságnak testi fejlettsége megkövetel, amelyből a munkásokat igénybe veszik, továbbá annak a vidéknek földrajzi alakulatára és éghajlati viszonyaira is, amelyen útjuk átvezet.

Az illetékes hatóságoknak gondoskodniuk kell arról is, hogy ezeknek a munkásoknak rendes napi teljesítménye ne haladja túl azt a határt, amely az átlagos nyolcórás napi munkateljesítménynek megfelel; ilyenkor a szállított áru s a megtett távolság mellett az út karban tartott állapota, az évszak, valamint az összes lényeges körülmények figyelembe veendőek s amennyiben magasabb útteljesítményeket kívánnak, ezekért a szokásosnál magasabb munkabért fizessenek.

19. cikk.

Az illetékes hatóságnak kényszerültetvényeket csakis az éhínség s az élelmiszerhiány megelőzése céljából szabad engedélyeznie s ezt is mindenkor csak azzal a feltétellel, hogy az így előállított élelmiszerek vagy termények annak a személynek vagy közösségnek tulajdonában maradnak, aki vagy amely azt előállította.

Jelen cikk rendelkezéseinek nem lehet az a következménye, hogy ott, ahol a termelés a törvény vagy a helyi szokás alapján közösségi rendszeren alapszik s a termények vagy az azok eladásából előálló

nyereség ennek a közösségnek a tulajdonában marad, a tagoknak a törvény s a szokás szerint a közösség javára végzendő munkakötelezettsége megszűnjék.

20. cikk.

Azoknak a törvényes rendelkezéseknek, amelyek egyes tagok által elkövetett vétségek eseteiben az egész közösség megbüntetéséről rendelkeznek, a közösség egyetemességét sújtó kényszer- vagy kötelemmunkát megállapítaniuk nem szabad.

21. cikk.

A bányászatban a nappalon kívüli munkát kényszer- vagy kötelemmunkaképpen igénybe venni nem szabad.

22. cikk.

A jelen egyezmény végrehajtására vonatkozó évi jelentéseknek, amelyeket a ratifikáló tagállamok a versailles-i szerződés 408. cikke s a többi békeszerződés ide vonatkozó cikkei értelmében a N. M. Hivatalnak tartoznak betérjeszteni, lehetőleg valamennyi adatot fel kell sorolniuk az összes tekintetbe jöhető vidékekre vonatkozólag, így az ott alkalmazott kényszer- vagy kötelemmunka mértékét, a célt, amelyért azt igénybe vették, azután a betegségi és halálozási számokat, munkaidőt, a bérfizetés módját, a munkabértételeket s minden más lényeges adatot.

23. cikk.

A jelen egyezményben foglalt rendelkezések eredményes végrehajtása érdekében az illetékes hatóságnak a kényszer- vagy kötelemmunka alkalmazására vonatkozólag teljes és világos rendeleteket kell kibocsátania.

Ezeknek a rendeleteknek főleg olyan intézkedéseket kell tartalmazniuk, amelyek alapján a kényszer- vagy kötelemmunkának alávetett minden személynek jogában álljon a vele szemben alkalmazott munkafeltételekkel kapcsolatos összes panaszait a hatóságok elé terjeszteni. Nyújtsanak ezek egyben arra is biztosítékot, hogy a panaszokat kivizsgálják s az adatok valóságát ellenőrzik.

24. cikk.

Minden körülmények között megfelelő intézkedéseket kell fogantatosítani a kényszer- vagy a kötelemmunka igénybevételére vonatkozó rendelkezések végrehajtására akár azáltal, hogy a szabad munkára már esetleg meglévő felügyeleti szolgálat hatáskörét a kényszer- vagy a kötelemmunka ellenőrzésére is kiterjesztik, akár más alkalmas módon. Arra vonatkozólag is intézkedni kell, hogy a megjelölt rendeletek azoknak a személyeknek is tudomásukra jussanak, akik kényszer- vagy kötelemmunka kötelezettség alatt állnak.

25. cikk.

A kényszer- vagy kötelemmunka jogtalan igénybevételét büntetéssel kell sújtani. A jelen egyezményt ratifikáló tagállamok kötelessége arról is gondoskodni, hogy az alkalmazott büntetéseknek legyen a hatásuk s azokat szigorúan végrehajtsák.

26. cikk.

A N. M. Sz.-nek mindazok a tagállamai, amelyek a jelen egyezményt ratifikálják, arra kötelezik magukat, hogy ezt a szuverenitásuk, jurisdikciójuk, protektorátusuk, főhatalmuk, gyámkodásuk vagy joghatóságuk alá tartozó területeken is alkalmazásba veszik, amennyiben ezekre a területekre vonatkozólag jogukban áll olyan kötelezettségeket vállalni, amelyek a belső közigazgatás ügykörébe tartoznak. Amennyiben a tagállamok ezzel kapcsolatban a versailles-i szerződés 421. cikkében és a többi békeszerződés megfelelő cikkeiben foglalt rendelkezéseket is alkalmazni kívánják, úgy ratifikációjukat egy nyilatkozattal kell megtoldaniuk, amely felsorolja:

1. azokat a területeket, amelyeken a jelen egyezmény rendelkezéseit változatlanul életbe léptetni szándékoznak;
2. azokat a területeket, amelyeken a jelen egyezmény rendelkezéseit módosításokkal szándékoznak életbe léptetni, a módosításokra vonatkozó részletes adatok felsorolásával;
3. azokat a területeket, amelyekre vonatkozólag elhatározásukat fenntartják.

A nevezett nyilatkozat a ratifikációnak lényeges része ennek minden hatályával. Mindazonáltal a tagok jogában áll, hogy azokat a feltételeket, amelyeket az előbbi bekezdés 2. és 3. számai alapján eredeti nyilatkozatukban kikötöttek, egy későbbi nyilatkozattal egészben vagy részben elejtsék.

27—33. c i k k e k

(azonosak a XII. konferencián hozott XXVII. Egyezménytervezet 2—8. befejező cikkeivel, mégis azzal az eltéréssel (31. cikk), hogy a jelen egyezmény végrehajtásáról, részleges vagy teljes módosításáról a N. M. Hivatal öt — és nem tíz — év alatt terjeszti a konferencia elé jelentését).

1. (35.) Javaslat.

A munkára vonatkozó közvetett kényszer.

A szokásos bevezetés után:

A N. M. Sz. konferenciája egyezménytervezetet fogadott el a kényszer- vagy kötelemmunkáról.

Ezt az egyezménytervezetet olyan alapelvekkel kívánja kiegészíteni, amelyek a konferencia előtt legalkalmasabb irányító eszközöknek mutatkoztak a tagállamok ama törekvéseinek támogatására, hogy a munkára vonatkozó minden olyan közvetett kényszert, amely a lakosságot az egyezménytervezet hatálya alá eső területeken mértéken felül megterhelné, elkerülhessék.

Ezért azt javasolja a tagoknak, hogy vegyék figyelembe a következő alapelveket:

I.

A rendelkezésre álló munkaerő mértékét, a lakosság munkaképességét s a lakosság élet- és munkaviszonyainak túlgyors átalakulása folytán a szociális viszonyokra káros kihatású következményeket, olyan körülményeket, amelyekkel minden közigazgatásnak számolnia kell,

amikor a kevésbé előrehaladott területek gazdasági kialakulására vonatkozó kérdésekben határoz, főleg ha a következőkről kell döntenie:

- a) e területek ipari, bányászati és mezőgazdasági vállalatai számának felemeléséről vagy fejlesztéséről;
- b) nem bennszülött személyek letelepedéséről;
- c) erdészeti vagy más engedélyek megadásáról, tekintet nélkül arra, hogy monopóliumról van-e szó vagy sem.

II.

Elkerülendő lenne, hogy a lakossággal szemben a gazdasági nyomás mesterséges fokozásának eszközeit, bár közvetett úton is, igénybe vegyék abból a célból, hogy őket díjazott munka elvállalására rávegyék, így különösen:

- a) olyan adók kirovása által, amelyeknek hatása következtében a lakosság a magánüzemeknél bérmunkák elvállalására kényszerülne;
- b) a földtulajdonra, a birtokra vagy a haszonbérletre vonatkozó olyan korlátozó intézkedések életbeléptetése által, amelyeknek következtében a munkás részéről saját életfenntartása céljából végzett földmunka lényegesen megnehezednék;
- c) a »munkakerülés« (csavargás) fogalmának közismert jelentőségén túlmenően s visszaélésekre okot szolgáltatató kiterjesztése által;
- d) olyan útlevél-rendszabályok kibocsátása által, amelyeknek következtében bizonyos személyek szolgálatában álló egyének más munkásokkal szemben előnyösebb helyzetben lennének.

III.

A szabad költözködés korlátozásait is élni kell kerülni, akár egyik foglalkozásról a másikra való áttérés, akár pedig egyik vidékről a másikra leendő átköltözés céljából is történjék az, amennyiben ezek a korlátozások közvetve arra irányulnának, hogy a munkásokat bizonyos foglalkozási ágban vagy vidéken munkavállalásra kényszerítsék, kivéve, ha ezek a korlátozások a lakosság vagy a szóban levő munkásság jóléte érdekében szükségeseknek mutatkoznak.

2. (36.) Javaslat.

A kényszer- vagy a kötelesmunka szabályozása.

A rendes bevezetés után:

A konferencia a kényszer- vagy a kötelesmunkával kapcsolatban bizonyos alapelveket és szabályokat kíván felállítani, amelyek alkalmasnak látszanak arra, hogy a megjelölt egyezménytervezet végrehajtását eredményesebbé tegyék.

I.

Az illetékes hatóságok gondoskodjanak arról, hogy a kényszer- vagy kötelesmunka végrehajtása, valamint ennek alkalmazása végett kibocsátott összes többi törvényes intézkedést vagy közigazgatási szabályrendeletet, amelyek a nevezett egyezménytervezet ratifikálásának időpontjában már hatályban vannak vagy csak később bocsátatnak ki, beleértve a munkás betegsége, balesete vagy halála esetére szóló kártalanításra vonatkozó törvényt és rendeleteket is, a bennszü-

löttek által beszélt egy vagy több nyelven nyomtatásban is megjelen- tessék, hogy azokat így az érdekelt munkásságnak s annak a lakosság- nak is tudomására hozzák, amelyből a munkásokat igénybe veszik. Ezeket a nyomtatott szövegeket a legszélesebb körben terjeszteni kell, valamint szükség esetén arról is intézkedni, hogy az érdekelt mun- kásság s az érintett lakosság minderről szóbelileg felvilágosítást nyer- jen. Az érdekelt s a többi munkásnak módot kell nyújtani arra is, hogy e szövegből maguknak az előállítási áron lenyomatot szerezhes- senek be.

II.

A kényszer- vagy kötelesmunka alkalmazását olyan módon kellene szabályozni, hogy ezáltal az érdekelt közösségek élelmiszerellátása ne legyen veszélyeztetve.

III.

Ha a kényszer- vagy a kötelesmunkát igénybe veszik, minden lehető intézkedést meg kell tenni annak biztosítására, hogy ennek a munkának az igénybevétele semmi esetre és közvetve se vonja maga után a nőknek s a gyermekeknek a kényszer- vagy kötelesmunkára való törvénytelen igénybevételét.

IV.

Minden lehető intézkedést meg kell tenni arra vonatkozólag, hogy a kényszer- vagy kötelesmunka igénybevételének szükségességét a személyek vagy az áruk szállításánál lecsökkentsék. A kényszer- vagy a kötelesmunka igénybevételét ezzel kapcsolatban minden olyan eset- ben meg kellene tiltani, amikor állati vagy mechanikai erő által vont szállító eszközök állnak rendelkezésre.

V.

Minden lehető intézkedést meg kell tenni az irányban is, hogy a kényszer- vagy kötelesmunkára igénybevett munkásokat az alkohol- élvezettől visszatartsák.

II. (XXX.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A munkaidő szabályozása a kereskedelemben s az irodákban.

A szokásos bevezetés után:

1. cikk.

A jelen egyezmény hatálya, tekintet nélkül arra, hogy köz- vagy magánüzemekről van-e szó, az alábbi üzemek alkalmazottjaira ter- jed ki:

a) a kereskedelmi üzemekre, beleértve a postát, távírdát s a te- lefont, úgyszintén minden más üzemnek kereskedelmi célokat szol- gáló részeire;

b) mindazokra az üzemekre s vállalatokra, amelyekben az irodai munka túlnyomó;

c) olyan üzemekre, amelyek egyaránt kereskedelmi és ipari üzemek, amennyiben nem kifejezetten ipari üzemekként szerepelnek.

Minden országban az illetékes hatóság fogja megvonni a határ- vonalat a kereskedelmi s azok között az üzemek között, ame-

lyekben egyrészt az irodai munka túlsúlyban van, másrészt az ipari s a mezőgazdasági üzemek között.

2. Az egyezmény nem vonatkozik az alábbi üzemek munkásaira:

a) a betegek, rokkantak, ápolásra szorulóak vagy az elmebetegek kezelésére és elhelyezésére szolgáló üzemek,

b) szállodákban, vendéglőkben, beszállóhelyeken, penziókban, klubokban, kávéházakban s más olyan üzemek alkalmazottjaira, amelyekben a vendégeknek ételeket vagy italokat szolgáltatnak ki;

c) színházak vagy más mulatóüzemek alkalmazottjaira.

Az egyezmény hatálya alá tartoznak ellenben mindazok a munkások, akiket a jelen bekezdés a), b) és c) pontjaiban felsorolt üzemek melléküzemeiben foglalkoztatnak, ha e melléküzemek önállóságuk esetén az egyezmény hatálya alá tartoznának.

3. A jelen egyezmény hatálya alól minden ország illetékes hatósága mentesítheti:

a) azokat, az üzemeket, amelyekben csupán a vállalkozó családtagjait,

b) azokat a közüzemeket, amelyeknél az* alkalmazott személyeket közszolgáltatás jogcímén foglalkoztatják;

c) a vezetőhelyeket vagy a bizalmi állásokat betöltő személyeket;

d) az utazókat s a kereskedelmi meghatalmazottakat, amennyiben az üzemeken kívül tevékenykednek.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében munkaidő alatt azt az időt kell érteni, amely alatt a munkások a munkaadó rendelkezése alatt állnak; ellenben nem foglalja magában a pihenő időket, amelyek alatt a munkások nem állnak a munkaadó rendelkezése alatt.

3. cikk.

Mindazoknak a munkásoknak munkaideje, akik a jelen egyezmény hatálya alá tartoznak, nem haladhatja meg a heti negyvennyolc és a napi nyolcórát, amennyiben a következő cikkek másként nem rendelkeznek.

4. cikk.

A 3. cikkben meghatározott heti munkaidőt olyképpen lehet beosztani, hogy a napi munkaidő tíz órát meg ne haladjon.

5. cikk.

Amennyiben az általános munkamegszakítás a következő okokból következik be: a) helyi ünnepnapok, b) üzemzavarok vagy vis major (zavarok az üzemi berendezésekben, a hajtóerő, a világítás, a fűtés, a vízellátás hiánya vagy más, az üzemet komolyan befolyásoló esemény) miatt, a napi munkaidő az elmaradt munkaórák kiegyenlítésekként éppen a következő feltételek mellett hosszabbítható meg:

a) az elmaradt munkaórák pótlása egy évben csak harminc napon át engedélyezhető s meghatározott időközön belül végrehajtandó;

b) a napi munkaidő meghosszabbítása nem haladhat meg egy órát;

c) a napi munkaidő tíz órát nem haladhat túl.

2. Az illetékes hatósággal közölni kell az általános munkamegszakítás körülményeit, okait és időpontját, az elmaradt munkaórák számát és a munkaidőnek átmeneti módosításait is.

6. cikk.

Ha a 3. és 4. cikkben foglalt rendelkezések a munkaviszonyok folytán kivételesen alkalmazhatatlanoknak bizonyulnának, úgy hatósági rendelettel a munkaidő beosztása egy hétnél hosszabb időközre is engedélyezhető; azonban a heti átlagos munkaidő ezen az időközön belül sem lehet több negyvennyolc óránál s a napi munkaidőnek semmi körülmények között sem szabad a tíz órát meghaladnia.

7. cikk.

A hatóságok rendeleteikben

1. tartós kivételeket engedélyezhetnek:

a) olyan csoportok részére, amelyeknek munkája a dolog természete szerint megszakításokkal jár, így a házak, üzlethelyiségek s a raktárak őrzésénél és karbantartásánál alkalmazott munkásoknál;

b) olyan csoportok részére, amelyek közvetlenül az előkészítő- vagy a kiegészítőmunkákat végzik, amennyiben ezeket a munkákat szükségképen az üzem többi munkásaira érvényes munkaidőn kívüli időben kell elvégezni;

c) kereskedések s más üzemek részére, ha a munka természete, a lakosság száma vagy a foglalkoztatott személyek száma a 3. és 4. cikkeken meghatározott munkaidő alkalmazhatását kizárná.

2. Ideiglenesen kivételeket engedélyezhetnek a következő esetekben:

a) ha üzemzavar állott be vagy annak bekövetkezése fenyeget, vis major esetében vagy ha a gépeken illetve az üzemi berendezéseken sürgős munkák végzendők, amennyiben ez a rendes üzem komoly zavarainak elkerülése végett szükséges;

b) a megromlás veszélyének kitett anyagokban beállható veszteségek elkerülése vagy a munka technikai eredményét fenyegető veszély elhárítása, továbbá

c) különleges munkák elvégzése, így leltárak s mérlegek készítése, határidős s liquidációs munkálatok és számadások lezárása végett;

d) annak lehetővé tétele végett, hogy az üzemek a rendkívüli körülmények folytán előálló munkatorlódásokat levezessék, amennyiben a munkaadónak valamely más s eddig is követett intézkedés nem állna rendelkezésére.

3. Ezeknek a rendeleteknek, a 2. a) pontban felsorolt esetek kivételével, meg kell határozniuk a munkaidő meghosszabbításának naponkinti és ideiglenes kivételek eseteiben az évenként megengedhető tartamát is.

4. A jelen cikk 2. b) c) és d) pontjaiban felsorolt munkaidő meghosszabbításáért a rendes bértételeken felül legalább is 25% többletmunkabér jár.

8. cikk.

A 6. s a 7. cikk alapján kibocsátandó hatósági rendeleteket a munkaadók s a munkások érdekelte szervezeteinek meghallgatása után kell kiadni, amikor is e szervezetek között esetleg fennálló kollektív munkaszerződéseket külön figyelemben kell részesíteni.

9. cikk.

A jelen egyezmény rendelkezéseit háború esetén vagy az ország biztonságát veszélyeztető esemény következtében a kormány minden államban hatályon kívül helyezheti.

10. cikk.

A jelen egyezmény nem érintheti a szokáson vagy megegyezésen alapuló s rövidebb munkaidőt vagy magasabb túlóra illetékeket megállapító szabályozásokat.

A jelen egyezmény korlátozó intézkedései egyenlő hatályúak a törvényen, rendeleten vagy más rendelkezésen nyugvó mindazokkal a korlátozásokkal, amelyek rövidebb munkaidőt vagy magasabb túlóra illetékeket állapítanak meg; azonban nem lépnek ezek helyébe.

11. cikk.

A jelen egyezmény végrehajtására szolgáljanak a következő rendelkezések:

1. Hatékony felügyelet biztosítása végett megfelelő intézkedéseket kell életbe léptetni.

2. Minden munkaadót kötelezni kell arra, hogy:

a) kifüggesztés útján az üzem valamelyik jól látható helyén vagy más alkalmas helyen vagy az illetékes hatóság által is jóváhagyott valamilyen megfelelő módon a munkaidő kezdetét és végét, vagy pedig csapatváltásnál az egyes csoportok munkakezdetét és végét közvétegye;

b) hasonló módon tegye közzé a munkásoknak biztosított pihenő időt, valamint azt az időt is, amely a 2. cikk értelmében mint munkaidő nem jöhet tekintetbe;

c) a 7. cikk 2. pontja értelmében meghosszabbított munkaidőről s az ezekért teljesített fizetésekről vezessen az illetékes hatóság által meghatározott alakban jegyzéket.

3. A munkásnak a jelen cikk 2. a) pontjában megjelölt munkaidőn kívüli vagy a 2. b) pontban meghatározott pihenő idő alatti fogv lalkoztatása törvénytelen.

12. cikk.

A jelen egyezményt ratifikáló tagállamoknak büntető rendelkezések kibocsátása által kell gondoskodniok az egyezmény rendelkezéseinek megtartásáról.

13—19. cikkek

(azonosak a 12. konferencia I. (XXVII.) egyezménytervezetének befejező (2—8.) cikkeivel).

3. (37.) Javaslat.

A munkaidő szabályozása a szállodákban, vendéglőkben s hasonló üzemekben.

A szokásos bevezetés után:

A konferencia egyezménytervezetet fogadott el, amellyel a kereskedelemben s az irodákban a munkaidőt szabályozza.

Ennek ag egyezménytervezetnek alapelveit idők folyamán számos üzemre, így különösen a szállodákra, vendéglőkre s más hasonlókra is alkalmazni kívánja. Ezért a konferencia javasolja:

1. A tagok igyekezzenek a szállodák-, vendéglők-, beszállóhelyek-, penziók-, klubok-, kávéházakban és más, kizárólag vagy elsősorban elszállásolással és étellemezzel foglalkozó üzemekben uralkodó állapotokról, a nevezett egyezménytervezet alapelveinek szem előtt tartásával, speciális nyomozásokat lefolytatni, amennyiben a munkások munkaidejét ez üzemekben még nem szabályozták volna.

2. Ha pedig azt már szabályozták, igyekezzenek a tagok speciális nyomozásokat lefolytatni, hogy e szabályozás végrehajtásánál mennyiben veszik figyelembe a nevezett egyezménytervezet alapelveit.

3. Mindkét esetben tegyenek a tagok a jelen egyezmény elfogadásától számított négy éven belül, az igazgatótanács által jóváhagyott egységes tervezet alapján, részletes jelentést a N. M. Hivatalnak nyomozásaik eredményeiről. A Hivatal pedig mindezeket dolgozza fel s egyben vizsgálja meg azt is, hogy a nevezett üzemekben alkalmazott munkások munkaidejének kérdése egyezménytervezet elfogadása végett a konferencia egyik későbbi ülészakára kitűzhető-e.

4. (38.) Javaslat.

A munkaidő szabályozása a színházi üzemekben és más szórakozó helyeken.

A rendes bevezetés után:

A konferencia a munkaidőnek a kereskedelemben s az irodákban történt szabályozását tárgyaló egyezménytervezet alapelveit később lehetőleg számos üzemre, így a színházi üzemekre s más szórakozó helyekre is alkalmazni kívánja, amiért is azt javasolja, hogy:

1. igyekezzenek a tagok a színházak-, varieték-, kabarék-, mozgósínházak- s általában mindennemű zárthelyiségben vagy szabadban működő mulatóhelyen uralkodó állapotokról a nevezett egyezménytervezet alapelveinek szem előtt tartásával speciális nyomozásokat lefolytatni, amennyiben a munkások munkaidejét még nem szabályozták volna.

(A 2. és 3. pontok azonosak az előbbi 3. (37.) javaslat 2. és 3. pontjaival).

5. (39.) Javaslat.

A munkaidő szabályozása a betegek, rokkantak, elaggottak vagy elmebetegek kezelésével vagy ápolásával foglalkozó üzemekben.

A rendes bevezetés s annak kijelentése után, hogy a konferencia a munkaidőnek a kereskedelemben s az irodákban történt szabályozására vonatkozó egyezménytervezet alapelveit e javaslat címében felsorolt üzemekre is alkalmazni kívánja,

a konferencia azt javasolja, hogy:

1. igyekezzenek a tagok a betegek, rokkantak, elaggottak vagy elmebetegek kezelésével vagy ápolásával foglalkozó üzemekben uralkodó állapotokról a nevezett egyezménytervezet alapelveinek szem előtt tartásával speciális nyomozásokat lefolytatni, ha ezekben az üzemekben a munkások munkaidejét még nem szabályozták volna.

(A 2. és 3. pontok azonosak a konferencián hozott 3. (37.) javaslat 2. és 3. pontjaival).

N) A tizenötödik konferencia Genfben 1931-ben.

I. (XXXI.) Egyezménytervezet.

A munkaidő korlátozása a szénbányaüzemekben¹⁾.

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

Ez az egyezmény az összes szénbányákra vonatkozik, tehát mindazokra a bányászati üzemekre, amelyekben vagy csak kizárólag kőszén, illetve barnaszén, vagy pedig főképpen ilyent bányásznak más ásványi anyagokkal együtt.

A jelen egyezmény értelmében »barnaszénbányászati üzemnek« tekintendők mindazok a bányászati üzemek, amelyekből a kőszénkorszak utáni időben keletkezett szén bányásznak.

2. cikk.

A jelen egyezmény értelmében »munkásoknak« tekintendők:

a) a bányákban a nappali időn kívül foglalkoztatott személyek, tekintet nélkül arra, hogy ki a munkaadójuk s hogy milyen minőségű az a munka, amelyre őket alkalmazták, azoknak a személyeknek kivételével, akiket a felügyelettel vagy a vezetéssel bíznak meg s akik kézimunkát rendszerint nem végeznek;

b) a rendes szénüzemi időben a szén kibányászásánál közvetlenül vagy közvetve foglalkoztatott személyek azoknak a kivételével, akiket a felügyelettel vagy a vezetéssel bíznak meg s rendszerint nem végeznek kézimunkát.

3. cikk.

A kőszénbányákban eltöltött munkaidőnek tekintendő a bányászati üzemekben való jelenlét ideje, amelynek kiszámítása a következőképpen történik.

1. Bányászati jelenléti időnek számít az az időköz, amely a munkásnak a munkahelyhez leendő leszállítása céljából a felvonókészülék kosarába lépésétől addig tart, amíg ezt a felszállítás után elhagyja.

2. Azokban a bányászati üzemekben, amelyekhez tárnakon keresztül kell eljutni, bányászati jelenléti időnek számít az az időköz, amely a lejára-tárna nyílásának átlépésétől addig az időpontig tart, amíg onnan visszatérve újból a föld felszínére érkezik.

3. Egyetlen kőszénbányákban sem haladhatja túl a munkás bányászati jelenléte a napi 7 óra 45 percet.

4. cikk.

A jelen egyezmény rendelkezései beteljesültek akkor, ha annak az időnek a tartama között, amelyben a csapatváltás vagy valamely

¹⁾ Szerző fordítása az Internat. Rundschau der Arbeit 1931. évi nov.-i (11.) számában közölt német szövegből, 1076—1081. lap.

Az egyes konferenciákon a nemzetközi munkaügyi egyezmények ratifikálására, felmondására s a módosítás technikájára vonatkozólag hozott határozatok könnyebb áttekinthetősége végett a záradék rendelkezései is teljes szövegűek. Ezek a jelen egyezménytervezet speciális tartalma folytán még a részletekben is eltérnek a többiektől.

csoport sorrendben első munkásai a föld felszínét elhagyják s oda újból visszatérnek, a 3. cikk 3. pontjában meghatározott időtartam telt el. Ezenfelül a csapatváltás vagy a munkáscsoport le- és felszállítási sorrendjének és idejének megközelítőleg azonosnak kell lennie.

5. cikk.

E cikk második bekezdésében foglalt intézkedéseket nem érintve, jelen egyezmény rendelkezései akkor is végrehajtottnak tekinthetők, ha a törvényhozás olyképpen intézkedik, hogy a bányászati jelenléti idő kiszámításánál a munkások le- vagy felszállításának időpontjául a* egész ország munkáscsoportjainál szokásos le- és felszállítási időpont vétessék tekintetbe. Ebben az esetben az az idő, amikor a csapatnak sorrendben utolsó munkása a föld felszínét elhagyja s ameddig ugyanannak a csapatnak sorrendben utolsó munkása a föld felszínére visszatér, egyetlen bányászati üzemben sem haladhatja meg a 7 óra 15 percet. Ezzel szemben azonban tilos minden olyan szabályozás, amely szerint a hivatásszerű vágások csoportjának átlagos munkaideje hosszabb lenne mint ugyanazon munkaváltás többi csoportjaié, amelyekben a munkásokat a rendes üzemi órákon kívül foglalkoztatják.

Amennyiben valamely tag a jelen cikkben szabályozott eljárást követi s később/ a 3. s a 4. cikkben foglalt rendelkezések alkalmazására tér át, úgy ezt a változást nemcsak egyes országrészekben, hanem az egész országban életbe kell léptetni.

6. cikk.

1. Vasárnapokon és törvényes ünnepnapokon tilos a munkásokat a szénbányászati üzemekben a nappali időn kívül foglalkoztatni. Mégis a törvényhozás a 18. éven felüli munkásokra vonatkozólag kivételeket engedélyezhet:

a) olyan munkák elvégzésénél, amelyek természetük szerint szakadatlan folyamatot igényelnek;

b) olyan munkáknál, amelyek az üzem folytonossága, az időjárás viszontagságainak kitett utakon a károk elhárítása, az aknák biztonsága, balesetek és betegségek eseteiben az első segély nyújtása s az állatok gondozása végett szükségesek;

c) a vásárra kiszemelt munkáknál, amennyiben azokat a jrendes munkanapokon az üzem megszakítása vagy megzavarása nélkül nem lehet elkészíteni;

d) a gépeken és egyéb berendezési tárgyakon elvégzendő munkálatoknál, amelyeket a rendes üzemi időben nem lehet elvégezni, valamint minden olyan sürgős és rendkívüli esetben, amely a vállalkozó akaratától függetlenül következik be.

2. Az illetékes hatóságoknak kell megfelelő rendszabályokkal biztosítaniuk azt, hogy vasárnapokon s a törvényesen elismert ünnepnapokon, a jelen cikkben meghatározott kivételektől eltekintve, semminemű munkát ne végezzenek.

3. A jelen cikk első bekezdésében engedélyezett munkálatokat a rendes munkabéren felül még 25%-kal kell díjazni.

4. Azoknak a munkásoknak, akiket a jelen cikk első bekezdésében meghatározott munkálatoknál nagy mértékben vesznek igénybe, vagy megfelelő pótipihenőidőt vagy a harmadik bekezdésben megjelölt pótdíjon felüli többlet munkabért kell biztosítani. Ennek közelebbi szabályozása a törvényhozás feladata.

7. cikk.

Azokra az üzemi helyekre vonatkozólag, amelyek a rendkívüli időjárás vagy nedvesség, vagy más okok miatt az egészségre különösen ártalmasak, a hatóságok rendeleti úton szabályozzák a munkásokra vonatkozó s a 3., 4. és 5. cikkek rendelkezéseinél rövidebb bányáüzemi jelenléti időt.

8. cikk.

1. A hatóságok a 3., 4., 5. és 7. cikkekben megjelölt időhatárok túllépését rendeleti úton a következő esetekben engedélyezhetik:

a) ha baleset történt vagy ilyen fenyeget, vis major esetében és ha a gépeken, az üzemi berendezésen vagy az aknaberendezésen, az ezeken bekövetkezett károk miatt sürgős munkálatokat kell elvégezni, tekintet nélkül arra, hogy e közben mellékesen szénhez is hozzájuthatnak; az ilyen túllépést azonban csak annyiban szabad engedélyezni, amennyiben az a rendes üzemmenet komoly megzavarásának elhárítása végett szükséges;

b) a természetük szerint szakadatlan folyamatot kívánó munkálatoknál foglalkoztatott munkások részére vagy azoknál a műszaki munkálatoknál, amelyek az üzembehelyezés szabályszerű előkészítésére vagy annak megszüntetésére, illetve abból a célból szükségesek, hogy a következő csapatváltás a teljes üzemet átvehesse, amennyiben e munkálatok nincsenek széntermeléssel vagy szénszállítással egybekötve. E bekezdés értelmében engedélyezhető többletmunka egy munkásnál sem haladhatja meg a naponkinti félórát. Ezeknél a munkálatoknál, ha rendes üzemmenetű bányákról van szó, egy adott időpontban nem szabad az összmunkásság 5%-ánál nagyobb létszámot foglalkoztatni.

2. A jelen cikk értelmében teljesített többletmunkáért a rendes munkabéren felül még legalább is 25%-ot kell fizetni.

9. cikk.

A hatóságok a jelen egyezmény 8. cikkében foglalt intézkedéseken túlmenően, rendeleti úton az egész ország üzemeire kiterjedő és évenként 60 túlóráat kitevő többletmunkát engedélyezhetnek.

Ezt a többletmunkát a rendes munkabéren felül legalább is 25 %-al kell díjazni.

10. cikk.

A jelen egyezmény 7., 8. és 9. cikkeiben megjelölt rendeleteket csupán a munkaadók s a munkások érdekelt szakegyesületeinek meghallgatása után szabad kibocsátani.

11. cikk.

A versailles-i szerződés 408. cikke s a többi békeszerződés vonatkozó cikkei alapján előterjesztendő évi jelentéseknek fel kell tüntetniük azokat az adatokat, amelyek a jelen egyezmény 3-, 4. és 5. cikkei

értelmében a munkaidő szabályozásával kapcsolatos intézkedésekre vonatkoznak. Ezenfelül teljes felvilágosítást kell nyújtaniok a 7., 8., 9., 12., 13 és 14. cikkek alapján kibocsátott rendeletekről s ezek végrehajtásáról is.

12. cikk.

Minden bányaintézettség kötelessége a jelen egyezményben foglalt rendelkezések végrehajtásának megkönnyítése céljából:

a) a tárnabejáratoknál vagy más alkalmas helyen kifüggesztés útján jól láthatóan vagy a hatóságok részéről jóváhagyott bármilyen módon az egyes csapatváltás vagy csoport munkásai le- és felszállításának kezdő és befejező időpontjait közzétenni.

A tervezett munkarendre vonatkozólag ki kell kérni a hatóság jóváhagyását. Azt úgy kell összeállítani, hogy egy munkás bányauzem! jelenlétének időtartama ne haladja túl a jelen egyezményben megszabott határokat s amennyiben azt már közzétették, úgy csakis hatósági jóváhagyással s az általa meghatározott módon változtatható meg;

b) a jelen egyezmény 8. és 9. cikkei alapján teljesített mindenemű többletmunkát a törvényhozás által meghatározott alakban kiállított jegyzékbe kell foglalni.

13. cikk.

A barnaszénaknákra vonatkozólag is alkalmazandók a jelen egyezmény 3. és 4., valamint a 6-tól 12-ig terjedő cikkei az alábbi rendelkezések figyelembevételével:

a) az illetékes hatóságoknak jogukban áü a törvényhozás által meghatározott feltételek mellett azt megengedni, hogy a közös pihenő időt, amely a termelő munka szünetelését vonja maga után, ne számítsák be a bányauzemi jelenlét idejébe abban az esetben, ha az egyes munkáscsoportok pihenő ideje nem haladja meg a 30 percet. Az engedélyt azonban csak abban az esetben szabad megadni, ha előbb a minden egyes esetnél lefolytatott hivatalos nyomozás az ilyen szabályozás szükségességét igazolta és az érdekelt munkások képviselőit meghallgatták.

b) A jelen egyezmény 9. cikkében megjelölt többletmunkát évenként legfeljebb 75 órára lehet felemelni.

Az illetékes hatóságok ezenfelül évenként további 75 óráig terjedő többletmunkát engedélyezhetnek, ha ezt a kollektív munkaszerződések megengedik. Ezt a többletmunkát is a 9. cikk 2. bekezdése szerint kell díjazni, azonban nem szabad azt az összes barnaszénaknákra vonatkozólag engedélyezni, hanem csupán azokra a meghatározott bányaterületekre vagy bányauzemekre, amelyeknél azt a különleges műszaki vagy geológiai viszonyok indokolttá teszik.

14. cikk.

A jelen egyezménynek 3-tól 13-ig terjedő cikkei nem vonatkoznak a kőszénnel s a barnaszénnel a föld felszínén végzett munkákra. Ellenben a jelen egyezményt ratifikáló tagállamok arra kötelezik magukat, hogy a megjelölt bányauzemekben alkalmazni fogják az ipari üzemek munkáidé jenek napi 8 és heti 48 órára leendő korlátozásáról Washingtonban, 1919-ben elfogadott egyezmény rendelkezéseit, azzal a meg-

szorítással, hogy a washingtoni egyezmény 6 b) cikke értelmében megengedhető túlórák száma évenként a százat nem haladhatja meg. Különös szükség esetében — és csakis ilyenkor — az illetékes hatóságok évenként további 100 túlórárt engedélyezhetnek, ha ezt a kollektív munkaszerződések megengedik.

15. cikk.

A jelen egyezményben foglalt egyetlen rendelkezésnek sem lehet az a következménye, hogy ezáltal a munkások munkaidejére vonatkozó, törvényesen biztosított intézkedések korlátozást szenvedjenek.

16. cikk.

A jelen egyezményben foglalt rendelkezéseket bármelyik tagállam kormánya hatályon kívül helyezheti, ha az állam biztonságát veszélyeztető események következnek be.

17. cikk.

A jelen egyezmény formális ratifikációit a versailles-i szerződés XIII. része s a többi békeszerződés megfelelő részei alapján közölni kell beiktatás végett a N. Sz.-nek főtitkárával.

18. cikk.

Ez az egyezmény a N. M. Sz.-nek csak azokat a tagállamait kötelezi, amelyeknek ratifikációját a főtitkárságnál beiktatták.

Hatályba lép attól az időtől számított 6 hónapra, amikor Németország, Belgium, Franciaország, Nagybritannia, Hollandia, Lengyelország, Cseh-Szlovákia közül kettőnek ratifikációját a N. Sz.-nek főtitkára beiktatta.

Ennek következtében a jelen egyezmény minden tagállamban ratifikációjának beiktatása után 6 hónappal lép hatályba.

19. cikk.

Ha a 18. cikk 2. bek.-ben felsorolt tagállamok közül a főtitkárság kettőnek a ratifikációját beiktatta, a N. Sz.-nek főtitkára ezt a N. M. Sz. összes tagállamaival közli. Úgyszintén tudomásukra hozza azoknak a ratifikációknak beiktatását is, amelyeket a Szervezet többi tagjai később jelentettek be nála.

20. cikk.

A jelen egyezményt ratifikáló valamennyi tagállamnak jogában áll azt attól a naptól számított öt év elteltével, amelyen először, lépett hatályba, a N. Sz.-nek főtitkárához intézendő s ez által beiktatandó jelentésben felmondani. Ennek joghatálya azonban csupán a titkárságnál történt beiktatás után egy évvel következik be.

Minden tajg kötelezettsége, amely a jelen egyezményt ratifikálta és az előbbi bekezdésben felemlített öt év eltelte után egy évig nem él felmondási jogával, további öt évi időtartamra terjed ki. Ennek következtében a jelen egyezményt, e cikk rendelkezései értelmében, mindenkor három éves időköz eltelte után lehet felmondani.

21. cikk.

A N. M. Sz. igazgatótanácsa tartozik a jelen egyezmény hatályba

lepte után legalább 3 éven belül a jelen egyezmény alábbi pontjainak módosítását a konferencia napirendjére kitűzni:

a) a 3. cikk 3. pontjában meghatározott munkaidő további meg-
rövidítésének lehetőségét;

b) az 5. cikkben csupán kivételesen megengedhető kiszámítási el-
járás általános érvényűvé tételét;

c) a 13. cikk a) és b) pontjaiban foglalt rendelkezések olyan ér-
telmű módosításának lehetőségét, hogy a munkaidő megrövidüljön;

d) a 14. cikkben felemlített többletmunka korlátozásának lehe-
tőségét.

Ezenfelül tartozik a N. M. Sz. igazgatótanácsa a jelen egyezmény hatályba lépte után, mindenkor tízéves időközökben, a konferenciá-
nak az egyezmény végrehajtásáról jelentést tenni s egyben arról is
határozni, hogy az egyezmény teljes vagy részbeni módosításának
kérdését a konferencia napirendjére tűzzék-e.

22. cikk.

Amennyiben a konferencia olyan új egyezményt fogadna el,
amely a jelen egyezményt egészben vagy részben módosítja, úgy
az újonnan megszövegezett egyezménynek egy tagállam részéről tör-
ténő ratifikációja a jelen egyezményre vonatkozó felmondást is minden
további nélkül magában foglalja, tekintet nélkül a 20. cikkben meg-
jelölt határidőre. Ennek előfeltétele az, hogy az újonnan megszöve-
gezett egyezmény már hatályban legyen.

Az újonnan megszövegezett egyezmény hatályba lépése után a
tagállamok a jelen egyezményt többé nem ratifikálhatják.

Mindazonáltal a jelen egyezmény formailag és tartalmilag is ha-
tályban marad mindazokban a tagállamokban, amelyek ezt, nem pedig
az újonnan megszövegezett egyezményt ratifikálták.

23. cikk.

A jelen egyezmény francia és angol szövegei egyaránt irányadók.

O) A tizenhatodik konferencia Genfben 1932-ben.¹⁾

I. (XXXII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

*A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások
baleset elleni védelme.*

(Az 1932. évben módosított szöveg)²⁾.

A N. M. Sz. konferenciája, amelyet az igazgatótanács Genfben
hívott egybe s 1932, ápr. 12-én ült össze XVI. ülészakára, elfogadta
a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset
elleni védelme érdekében a XII. konferencián hozott egyezménytervezet
részleges módosítására vonatkozó különféle indítványokat, amelyek a
tárgysorozat negyedik pontjaként szerepeltek,

¹⁾ A francia szöveg után készült fordítás.

²⁾ Eredetije a XII. konferencián elfogadott II. (XXVIII.) egyezmény-
tervezet.

miközben figyelembe vette, hogy az indítványoknak a nemzetközi egyezménytervezet alakját kell felölteniök.

(Az eredeti szöveg bevezetésének utolsó bekezdése, valamint az

1. és 2. cikk

szövege változatlan).

A 2. cikk végére még a következő rendelkezés került: 5. A jelen cikk 4. pontjában megjelölt méretekre vonatkozó rendelkezések ennek az egyezménynek ratifikálása idejében már használatban levő berendezéseken abban az esetben végrehajtottaknak tekintendők, ha a tényleges lemérések a 4. pontban megjelölt méreteknél 10 %-nál nagyobb eltérést nem mutatnak.

3. cikk.

3. pont *b)* bek. helyébe a következő szöveg került (egyébként változatlan):

b) a jelen egyezmény ratifikálásától számított két évig, ha a berendezéseket mindkét oldalon legalább 75 cm (2 angol láb 6 coll) magas korláttal látták el.

4. cikk

változatlan.

5. cikk

módosításai a következők:

2. Ilyen lejárati eszközökként rendszerint létrákat vesznek igénybe, amelyek azonban csak akkor eléggé biztonságosak:

a) ha a lábaknak legalább is 25 cm (10 angol coll) szélességben, legkevesebb 11 és 1/2 (4 és 1/2 angol coll) mélységű támaszpontot nyújtanak, beleszámítva a létra mögötti szabad teret is s ha a kezek is biztonságosan kapaszkodhatnak;

b) és *c)* változatlanok;

d), *a)* és *c)* pontban, ha a lejárati nyilas védő falára erősített készülékek a lábaknak legalább is 25 cm (10 angol coll) szélességben, legalább is 11 és 1/2 cm (4 és 1/2 angol coll) mélységű támaszpontot nyújtanak, beleszámítva a készülékek mögötti szabad teret is;

e) pont első bekezdése változatlan; új rendelkezés a második bek.: A jelen egyezmény ratifikálásának időpontjában már meglévő hajókon a létrák és készülékek pótlásáig a jelen pont *a)* és *d)* bekezdéseiben foglalt, a méretekre vonatkozó rendelkezések olyan esetben végrehajtottaknak tekintendők, ha a tényleges lemérések az *a)* és *d)* bekezdésekben megjelölt méretek 10%-ánál nagyobb eltérést nem mutatnak.

3. és 4. pont változatlanok.

5. Ha a be nem fedett hajón létrát kell használni, azt a munkavállalkozó bocsátja rendelkezésre. A létra felső végén kampóknak vagy olyan készülékeknek kell lenniök, amelyek a létra szilárd megtámasztását lehetővé teszik.

6. és 7. pont változatlanok.

6. cikk.

1. Mindaddig, amíg a munkák elvégzése végett a hajón munkások tartózkodnak, az általuk megközelíthető összes lejárati nyílásokat, ame-

lyek a fedélzet felszínétől a hajó padlójáig számított 1.50 m-nél (5 angol lábnál) mélyebben fekvő s 75 cm (2 angol láb 6 coll) magas védőfallal körül nem vett helyiségekbe vezetnek, 90 cm (3 angol láb) magas korláttal kell biztosítani vagy mindaddig biztosan elzárni, amíg azokat a rakományhoz, a szénhez vagy egyéb dolgokhoz leendő hozzájutás céljaira nem használják. A törvényhozás feladata annak a kérdésnek szabályozása, hogy e bekezdés rendelkezéseit az étkezési vagy más, rövid munkamegszakítási idő alatt is meg kell-e tartani.

2. bek. változatlan.

3. bek. elmarad.

7. cikk.

változatlan.

8. cikk.

bevezetése, valamint

1. pont változatlan.

2. a nyílásfedőkön ezek nagyságának és súlyának megfelelő kézi fogantyúk alkalmazandók, feltéve, ha a nyílás vagy a nyílásfedő építési szerkezete a kézfogantyúkat nem teszi feleslegesekké;

3—5. pont változatlan.

9. cikk.

1—8. pontjai nem változtak.

9. Arról is megfelelően gondoskodni kell, hogy a kirakodó cölöpöknek valamely szilárd vagy erős alapzatba beépített része meg ne lazuljon.

10. cikk.

változatlan.

11. cikk.

1—3. pontjai változatlanok.

4. A hajónyíláson végzendő munka megkezdése előtt a hajónyílás deszkázatát el kell távolítani, vagy a helyváltozás lehetőségével szemben lerögzíteni.

5—6. pontok változatlanok.

7. Ha a munkahely a hajófedél négyszögnyílása alatti térségre korlátozódik, a rakománynak a gyűjtőhálóból való kiemelése vagy az abba történő összegyűjtése eseteit kivéve, tilos:

a) gyapot-, gyapjú- vagy parafakötegek, jutazsákok, vagy hasonló tárgyak zsinegeire vagy fonataira kampókat ráerősíteni;

b) a hordók felemelése vagy leeresztése alkalmával hordókapcsokat használni, amennyiben ez a hordók vagy a kapcsok építési módjánál vagy szerkezeténél fogva veszéllyel járhat.

8. Tilos bármilyen rendszerű emelőszerkezetet az előre meghatározott terhelésen túlmenőleg igénybe venni, kivéve egyes eseteket, de akkor is csak a törvényhozás által megengedett mértékig.

9. pont azonos az eredeti egyezménytervezet 8. pontjával.

12—17. cikkek

szövegei változatlanok.

18. cikk.

A tagok arra kötelezik magukat, hogy azokkal a tagokkal, amelyek

a jelen egyezményt ratifikálják, ez egyezményben foglalt alapelvek szem előtt tartásával, viszonyossági szerződés alapjára helyezkednek. E szerződéseknek elsősorban is a kipróbálásra, a megvizsgálásra s az izzásra, valamint az ezekre vonatkozó bizonylatokra és igazolványokra életbe léptetett szabályozást kell kölcsönösen elismerniök.

Ennek előfeltétele, hogy amennyiben hajók építéséről, hajón használt eszközökről, valamint elismervényekről avagy egyéb, a jelen egyezmény értelmében a hajón foganatosítandó intézkedésekről van szó, minden taggal szemben vállaljanak kezességet, hogy a másik érdekelt tag részéről foganatba tett intézkedések a munkásság részére olyan teljes értékű biztosítékot nyújtanak, amelyek a tagállam saját törvényhozása részéről óhajtott biztosítékokkal azonosak.

Továbbá az is előfeltétele, hogy a kormányok vegyék kellően figyelembe a versailles-i szerződés 405. cikkének 11. pontjából, valamint a többi békeszerződés megfelelő cikkeiből folyó kötelezettségeket.

19—25. c i k k e k ,

(azonosak az eredeti egyezménytervezet 18—24. cikkeivel s a XXVII. egyezménytervezet 2—8. cikkeinek megfelelően a szokásos befejezést tartalmazzák).

1. (40.) Javaslat.

A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről 1932-ben elfogadott egyezményre vonatkozó viszonyosság életbeléptetésének gyorsítása.

A szokásos bevezetésben hivatkozás történik a konferenciának arra a határozatára is, amely a szóban levő egyezménytervezetet javaslattal kívánja kiegészíteni; ez utóbbi szövege a következő:

Tekintettel arra, hogy a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelméről szóló módosított egyezmény egyik cikke mindazoknak a tagoknak viszonyosságára is vonatkozik, amelyek a jelen egyezményt ratifikálták,

azt javasolja a konferencia, hogy a hivatkozott cikkben megjelölt viszonyosság megvalósításának gyorsítása céljából tegyék meg a következő intézkedéseket:

1. igyekezzenek a leginkább érdekelt államok kormányai a módosított egyezmény elfogadása után rövidesen tárgyalásokat folytatni abból a célból, hogy az egyezmény végrehajtásánál megfelelő egyértelműséggel járjanak el, főleg a nevezett cikkben kifejezetten felsorolt pontokra, valamint a nemzetközi viszonylatban használatba vevendő bizonyítványok egységes mintáinak előkészítésére vonatkozólag;

2. az előbbi bekezdésben foglaltak alapján életbe léptetett intézkedésekről tegyenek minden évben jelentést a N. M. Hivatalnak.

II. (XXXIII.) E g y e z m é n y t e r v e z e t .

A nem ipari munkára, bocsátható gyermekek legkisebb életkora.

A rendes bevezetés után:

1. cikk.

Ez az egyezmény mindazokra a munkákra alkalmazandó, ame-

lyeket nem szabályoztak a N. M. Konferenciák első, második és harmadik ülészakán elfogadott következő egyezmények:

az ipari (Washington, 1919.), a tengeri (Génuva, 1920.) s a mezőgazdasági munkára bocsátható gyermekek legkisebb korhatárára vonatkozó (Genf, 1921.).

Minden államban az illetékes hatóság határozza meg a munkaadók s a munkások leginkább érdekelt szakegyesületeinek meghallgatása után azt a határvonalat, amely a jelen egyezmény s az előbb megjelölt három egyezmény hatásköre között fennáll.

2. A jelen egyezmény nem alkalmazható:

- a) a tengeri halászatra;
- b) a szak- és kiképző iskolák munkájára, amennyiben ez lényegileg nevelő módszerű, nem törekszik üzleti nyereszkesedésre s hatósági rendszabályok, jóváhagyás és felügyelet mellett történik.

3. Minden államban jogában áll az illetékes hatóságnak a jelen egyezmény alkalmazása alól a következő kivételeket megengedni:

a) olyan üzemi foglalkozásokra vonatkozólag, amelyekben kizárólag a munkaadó családtagjai dolgoznak, amennyiben nem a jelen egyezmény 3. és 5. cikkeiben felsorolt valamely káros, hátrányos vagy veszélyes foglalkozásról van szó;

b) a családban végzett háztartási munkákra vonatkozólag, amelyeket ennek a családnak tagjai végeznek el.

2. cikk.

Amennyiben az alábbiakban eltérő rendelkezés nincs, tilos a tizenégy éven alóli, valamint azokat a gyermekeket, akik bár tizennegyedik életévüket betöltötték, azonban még a törvényes elemi iskolai kötelezettség alatt állnak, a jelen egyezményben érintett munkáknál foglalkoztatni.

3. cikk.

1. Tizenkettedik életévüket betöltött gyermekek az iskolai órákon kívül könnyű munkákkal foglalkoztathatók, ha ezek a munkák:

a) a gyermekek egészségére vagy normális fejlődésére nem károsak;

b) természetüknél fogva nem befolyásolják az iskola látogatását, sem a tanítás eredményességét;

c) sem az iskolai, sem pedig a szünnapokon a naponkinti két órát túl nem haladják, miközben az iskolai oktatásra s a könnyű munkákra szánt összes órák száma semmi körülmények között sem lehet több napi hét óránál.

2. Tilos a könnyű munkákat:

- a) vasárnapokon s a törvényes ünnepnapokon s
- b) az éj folyamán, v. i. legalább tizenkét egymásután következő olyan óra közötti időben elvégezni, amely az esti nyolc óra s a reggeli nyolc óra közötti időt magában foglalja.

3. A munkaadók s a munkások leginkább érdekelt szakegyesületeinek meghallgatása után a törvényhozás feladatkörébe tartozik:

a) annak meghatározása, hogy a jelen cikk értelmében milyen munkákat lehet könnyű munkáknak minősíteni;

b) annak szabályozása, hogy milyen biztosítékok nyújtandók, mielőtt a gyermekeket könnyű munkával foglalkoztathatják.

4. A jelen cikk 1. a) bekezdésében foglalt rendelkezések figyelembe vételével

a) a törvényhozás meghatározhatja, hogy a 14. életévüket betöltött gyermekek a 2. cikk értelmében a szünidő alatt milyen munkát végezhetnek s hogy ennek naponként mekkora a leghosszabb időtartama;

b) mindazokban az államokban, amelyekben a törvényes iskolai kötelezettség szabályozást nem nyert, a könnyű munkákkal történő foglalkoztatás ideje naponként a négy és fél órát túl nem haladhatja.

4. cikk.

A törvényhozás a művészet, tudomány va.gy a közoktatás érdekében a jelen egyezmény 2. és 3. cikkeiben foglalt rendelkezések alól, esetről-esetre adott felhatalmazás folytán, kivételeket engedélyezhet, hogy ezáltal a gyermekek mindennemű nyilvános fellépését vagy mint színészeknek illetve statisztáknak a filmfelvételeknél leendő közreműködését lehetővé tegye.

E tekintetben mégis a következő korlátozások állnak fenn:

a) ilyen kivételek nem engedélyezhetők, ha a jelen egyezmény 5. cikke értelmében veszélyes jellegű foglalkozásról van szó, amilyen főleg a cirkuszokban, varietében vagy a kabaréban tartandó előadás;

b) biztosítani kell a gyermekek egészségét, testi fejlődését és erkölcsiségét, a velük való jó bánásmódot, a megfelelő pihenő időt s tanulmányaik folytatásának lehetőségét;

c) azok a gyermekek, akiknek munkáját a jelen cikkben meghatározott feltételek mellett engedélyezték, éjfél után nem foglalkoztathatók.

5. cikk.

A törvényhozás a jelen egyezmény 2. cikkében meghatározottnál magasabb korhatárt vagy korhatárokat állapít meg a serdült korúak vagy a fiatalok részére olyan munkára bocsátásoknál, amelyek lényegükénél vagy végrehajtási körülményeiknél fogva az azoknál foglalkoztatott személyek életére, egészségére vagy erkölcsiségére veszélyesek.

6. cikk.

A törvényhozás a jelen egyezmény 2. cikkében meghatározottnál magasabb korhatárt vagy korhatárokat állapít meg a serdült korúak vagy fiatalok részére munkára bocsátásoknál, ha utakon, vagy rendszeresen hozzáférhető helyeken folytatott kereskedelemről, az üzlet-helyiségen kívül kiállított áruval való foglalkoztatásról s vándorhivatással kapcsolatos alkalmaztatásról van szó, amennyiben e tevékenységek körülményei a magasabb korhatár megállapítását indokoltá teszik.

7. cikk.

Abból a célból, hogy a jelen egyezményben foglalt rendelkezések hatályos végrehajtását biztosítsa, a törvényhozás feladata:

a) hivatalos felügyelet és felülvizsgálat céljából megfelelő eljárást
y) s a meghatározott korhatárt még el nem ért mindazon egyének

megállapításának és felügyeletének megkönnyítésére vonatkozó megfelelő intézkedéseket életbe léptetni, akik a 6. cikkben felsorolt foglalkozásoknál és hivatásoknál alkalmazást nyernek;

c) a jelen egyezmény rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó törvényes intézkedések áthágásával kapcsolatos büntetések meghatározása.

8. cikk.

A versailles-i szerződés 408. cikke s a többi békeszerződés megfelelő cikkei alapján előterjesztendő évi jelentések foglaljanak kimerítő adatokat magukban a jelen egyezmény végrehajtásával kapcsolatos törvényhozási intézkedésekről. E jelentéseknek elsősorban is a következőket kell tartalmazniuk:

a) a törvényhozás által a 3. cikk értelmében könnyű munkának minősített munkafajok felsorolását;

b) azoknak a munkafajoknak felsorolását, amelyekre vonatkozólag a törvényhozás az 5. és 6. cikkek értelmében a 2. cikkben meghatározottnál magasabb korhatárt jelöl meg;

c) mindazoknak az előfeltételeknek kimerítő adatait, amelyek következtében a 4. cikk alapján a 2. és 3. cikk rendelkezései alól kivételek engedélyezhetők.

9. cikk.

A jelen egyezmény 2., 3., 4., 5., 6. és 7. cikkeinek rendelkezései Indiára nem alkalmazhatók. Ezek helyett Indiára vonatkozólag a következők lépnek életbe:

1. Tilos a tíz éven alóli gyermekek foglalkoztatása.

A törvényhozás azonban a művészet, tudomány vagy a közoktatás érdekében e rendelkezés alól esetről-esetre adott felhatalmazással kivételeket engedélyezhet, hogy ezáltal a gyermekek mindennemű nyilvános fellépését, vagy mint színészeknek, illetve statisztáknak a filmfelvételeknél leendő közreműködését lehetővé tegye.

Amennyiben továbbá a törvényhozás azokban a motorikus erő nélküli üzemekben, amelyek nem állanak az indiai gyári törvény hatálya alatt, a munkára bocsátható gyermekekre vonatkozólag 10 évnél magasabb korhatárt állapítana meg, a jelen cikk végrehajtásánál az így megállapított korhatár lép a 10 éves életkor helyébe.

2. Tilos a tizennégy éven alóli személyeket mindazoknál a nem ipari munkáknál foglalkoztatni, amelyeket az illetékes hatóság a munkaadók s a munkások leginkább érdekelt szakegyesületeinek meghallgatása után az életre, az egészségre vagy az erkölcsiségre veszélyeseknek minősített.

3. A törvényhozás tíz évnél magasabb korhatárt állapít meg a serdülőkornak vagy fiatalokúak részére azok munkára bocsátásánál, ha utakon vagy rendszeresen hozzáférhető helyeken folytatott kereskedelemről, az üzlethelyiségen kívül kiállított árukkal való állandó foglalkoztatásról s a vándorhivatással kapcsolatos alkalmaztatásról van szó, amennyiben e tevékenységek körülményei a magasabb korhatár megállapítását indokoltá teszik.

4. A törvényhozás feladata a jelen cikkben foglalt rendelkezések végrehajtására vonatkozó intézkedések megtevétele, valamint elsősorban

mindazon törvényes intézkedések áthágásával kapcsolatos büntetések meghatározása, amelyek a jelen cikk rendelkezéseinek végrehajtását célozzák.

5. Az illetékes hatóság a jelen egyezmény végrehajtási intézkedéseit tartalmazó törvények hatályba lépése után öt évvel mindazokat a körülményeket felülvizsgálja, amelyek a jelen egyezményben foglalt korhatárok felemelésére vezetnek; ennek a felülvizsgálatnak a jelen cikk összes rendelkezéseire ki kell terjednie.

Amennyiben a tizennégy éves életkorig tartó iskolalátogatási kötelezettséget Indiában törvényhozásilag is bevezetik, úgy a jelen cikk hatályát veszti s a 2., 3., 4., 5., 6. és 7. cikkek Indiára vonatkozólag is alkalmazást nyernek.

10—16. c i k k e k

(azonosak a XXVII. egyezménytervezet 2—8-ig terjedő befejező cikkeivel).

2. (41.) Javaslat.

A nem ipari munkákra bocsátható gyermekek legkisebb életkora.

A rendes bevezetés után:

A konferencia elfogadta a nem ipari munkára bocsátható gyermekek legkisebb életkorára vonatkozó egyezménytervezetet, hogy ezáltal teljessé tegye azt a nemzetközi szabályozást, amelyet megelőző ülészsakain az ipari, tengeri s a mezőgazdasági munkákra bocsátható gyermekek legkisebb életkorára vonatkozó három egyezménnyel alkotott.

Ez a szabályozás az új egyezménytervezet számára lehetőség szerint egyöntetű végrehajtást kíván biztosítani, azonban bizonyos részletkérdések szabályozását a törvényhozás hatáskörébe utalja,

úgyszintén tisztában van a nevezett egyezménytervezet által érintett munkák különböző természetével s annak szükségességével, hogy az egyes országok éghajlata, szokásai, hagyományai és más különleges viszonyai szerint egymástól eltérő végrehajtási módokat szabályozza. Azonban az a célzata, hogy a végrehajtásnak egymástól eltérő módjai, amelyek megnyugtató eredményeket érleltek s a tagállamoknak vezérfonalul szolgálhatnak, szintén számításba jöjjenek.

A konferencia ezért azt javasolja a tagoknak, hogy mérlegeljék a következő szabályokat s eljárási módokat:

I. Könnyű munkák.

1. Abból a célból, hogy a gyermekek iskolai oktatása minél eredményesebb s testi, szellemi, erkölcsi fejlődésük biztosítható legyen, kívánatos, hogy foglalkoztatásukat addig, amíg iskolai kötelezettség alatt állnak, lehetőleg korlátozzák.

2. Azoknak a könnyű munkafajoknak megjelölésénél, amelyek elvégzését a gyermekeknek az iskolalátogatásra szánt órákon kívül engedélyezhetik, a küldönccszolgálat, az újságkihordás, a sport- és a játéktereken történő kisebb, alkalomszerű szolgálatok, a virágok s a gyümölcsök szedése és eladása körül végzett tevékenységek és munkák lennének figyelembe veendőik.

3. A gyermekek könnyű munkára bocsátásának előfeltételeként az illetékes hatóságok szerezzék be a szülőknek vagy a gyámnak beleegyezését, a szándékolt foglalkozásra vonatkozó, testi alkalmasságot igazoló orvosi bizonyítványt s esetleg az iskolai hatóságnak előzetes véleményéi is.

4. Az iskolai órákon kívül a könnyű munkáknál foglalkoztatott gyermekek napi munkaóráinak korlátozása igazodjék egyrészt az iskolai órarendhez, másrészt a gyermek korához. Amennyiben az oktatás délelőttre és délutánra is kiterjed, úgy a gyermek részére a dél-előtti oktatás előtt, a délelőtti s a délutáni tanítási időköz alatt, valamint a délutáni tanórák után közvetlenül is megfelelő pihenő idő biztosítandó.

II. Közreműködés a nyilvános előadásokon.

5. Elvileg eltiltandó lenne a 12 éven aluli gyermekek közreműködése mindennemű nyilvános előadás keretében, valamint színészként és statisztákként történő szereplésük a filmfelvételeknél. E szabály alól csak a legszűkebbkörű kivételek s ezek is csupán abban a mértékben lennének engedélyezhetők, amennyiben ezek a művészet, a tudomány s az oktatás érdekeit szolgálják.

Az illetékes hatóságok ehhez csak abban az esetben adjanak engedélyt, ha azt a szóban levő közreműködés lényege és különleges természete is indokolja s ahhoz a szülők vagy a gyám is hozzájárultak s végül az is igazolást nyert, hogy a gyermek e foglalkoztatásra testileg alkalmas. Fényhatású felvételeknél történő foglalkoztatásnál arról is gondoskodni kell, hogy a gyermekek szemorvosi felügyelet alatt álljanak. A gyermekek részére a jó bánásmódot s tanulmányaik folytatásának lehetőségét biztosítani kell.

Minden egyes engedélybe felveendő az órák száma, amelyek alatt a gyermek foglalkoztatható, amikor is az éj folyamán, valamint a vásárnap s a törvényes ünnepnapokon végzendő munkák különösen figyelembe veendőek. Az engedély vagy csupán egy meghatározott előadásra szóljon, vagy a megújítás lehetőségével korlátozott időtartamra.

III. Veszélyes munkák.

6. Mielőtt az illetékes hatóság felsorolná azokat a munkákat, amelyek az igénybevett személyek életére, egészségére vagy erkölcsiségére veszélyesek, hallgassa meg a munkaadók s a munkások legszámottevőbb szervezeteit; ugyanígy járjon el akkor is, mielőtt az ilyen munkák elvégzésére megállapítandó legmagasabb korhatárra vagy korhatárookra vonatkozólag a törvényhozásnak javaslatot tenne.

A nevezett munkanemek közé fel kell venni többek között: a közreműködést a nyilvános előadásokon, mint pl. az erőművészetet, a gyógyintézeti munkákból pl. azokat, amelyek ragály- vagy fertőzésveszéllyel kapcsolatosak, végül alkoholtartalmú italokat kimérő vendéglőkben végzett munkákat, legfőképpen a vendégek kiszolgálását.

Az egyes foglalkozási ágakban különleges veszélyességüknek megfelelően egymástól eltérő korhatárokat kell megállapítana amikor is az egyes esetekben a fiatal leányok részére megállapítandó korhatár magasabb mértékben határozható meg, mint a fiataloké.

IV. A gyermekek alkalmazásának tilalma egyes személyekkel kapcsolatban.

A gyermekek erkölcsiségének megóvása érdekében azokat a személyeket, akiket meghatározott súlyos bűncselekmény miatt elítéltek, vagy nyilvánvalóan iszákosak, saját gyermekeiket kivéve, idegen gyermekek alkalmazásától még abban az esetben is el kell tiltani, ha ez utóbbiak a nevezett egyénnel közös háztartásban élnek.

V. A végrehajtás ellenőrzése.

8. Abból a célból, hogy az egyezménytervezet rendelkezéseinek végrehajtását megkönnyítsék, kívánatos, hogy az alkalmazásra bocsátott gyermekek részére hatósági nyilvántartási eljárást, valamint munkakönyveket, vagy személyi lapokat rendszeresítsenek.

A nevezett okmányok főleg a gyermek korára, az alkalmazás minőségére, az engedélyezett munkaórák számára, valamint arra az időpontra vonatkozólag tartalmazzanak adatokat, amelyben a gyermek munkaviszonya megkezdődött és véget ér.

Az utcai kereskedelmi foglalkozásnál különleges jelvény viselését kell előírni.

Ha a gyermekek nyilvános előadásokon működnek közre, legyen az ellenőrző és felügyelő hatóságok közegeinek belépési joguk azokba a helyiségekbe, amelyekben ezeket az előadásokat előkészítik vagy lefolytatják.

P) A tizenhetedik konferencián Genfben 1933-ban

hozott egyezménytervezetek és javaslatok hivatalos szövegei nem álltak rendelkezésre.